Inv. 3023.

ISTORIA CULTURII NAȚIONALE

Inv. 4187

3023

ISTORIA SCÓLELOR

DE LA

1800—1864

DE

V. A. URECHIA

OP ÎNCORONAT DE ACADEMIA ROMÂNĂ

TOMUL IV

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI

1901

C/953
1961
L
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
COTA 3023
RC2164
B.C.U.Bucuresti
C4832

PREFAȚĂ

In 1892 a apărut tomul I al acesteĭ scrierĭ premiată de Academia română. In anul următoriŭ apăru tomul al II-lea și numaĭ doĭ anĭ după aceea fu publicat al III-lea volum. Abia acum după șése anĭ m'am înlesnit de timp să continuŭ publicațiunea acésta, pentru a pune la dispoșițiunea publiculuĭ informațiunile ultime și bogata serie de documente inedite pe care m'am întemeiat la scrierea celor treĭ tomurĭ anterióre.

Nu daŭ aci o nouă lucrare asupra istorieĭ cultureĭ nóstre, ci mĕ mărginesc să sprijin și să luminez lucrarea deja apĕrută cu publicațiunea întrégă a documentelor numaĭ citate în cuprinsul celor treĭ tomurĭ anterióre.

Incep așa astădĭ publicarea anexelor și addendelor în ordinea în care aŭ fost utilizate și cu indicațiunea paginеĭ din cele treĭ volume la care se referă fie-ce act.

Fiind-că de la 1892 încóce unele acte aŭ fost publicate, fie de mine, fie de alțiĭ, eŭ nu le voiŭ maĭ anexa, cum promisesem, ca să nu se prea înmulțéscă anexele, și așa fórte multe.

V. A. Urechiă.

CHRISOVULŬ LUĬ MIRONŬ MOGHILĂ BARNOVSKI VOEVOD din 1626 Septembre 20

PENTRU ORGANISAREA MĂNĂSTIRILORŬ DIN MOLDOVA.

ANEXELE ŞI ADDENDA

LA

INTRODUCŢIUNEA DIN TOMUL I

TOMUL I, PAG. 1.

Am demonstrat influenţa ce aŭ avut asupra cultureĭ nóstre naţionale Universitatea din Cracovia şi diversele şcoli polone, sub înrîurirea şi aceste a *Renascerii italiene*. In cursul meŭ de istorie la Facultatea de litere din Bucurescĭ şi în opul meŭ *»Schiţe de istoria literaturiĭ«* [1]), am desvoltat de ajuns acéstă teză, eŭ pentru prima dată, ca să nu mĕ maĭ cred dator a reveni asupra eĭ şi aci. Să nu se uite că însăşĭ Universitatea din Cracovia ţinu să aibă influenţă culturală între Românĭ, cum probézá numĕrul de studenţĭ moldovenĭ ce o frecuentaŭ şi maĭ ales certe burse ce se oferirá acestor studenţĭ [2]).

TOMUL I, PAG. 4.

Documentul din care am luat informaţiunea relativă la şcóla din Rădăşenĭ estə publicat în *»Fóia pentru minte şi literatură«* **a luĭ** *George Bariţ*, la numĕrul 21, anul 1845. El este în cuprinderea următóre:

»Milostive şi luminate Dómne, să fiĭ Măria Ta sănĕtos. Luminata carte a Mărieĭ Tale cu Ghedeon egumen de la mănăstirea Slatina ne-aŭ venit, cu care ne poruncescĭ Măria Ta, ca să mergem la satul Rădăşenĭ de la rĕposatul Tomşa-Vodă. Noĭ, pe luminată porunca Mărieĭ Tale, am mers la Rădăşenĭ şi am chiamat pe maziliĭ d'imprejur, pe Gavril Fratiţa şi pe Ursache Davidel, şi am chiamat şi târgoveţĭ din Baia, anume: pe popa Vasile şi Ianăş-cel-Mare, şi Petre frate-sĕŭ, şi Ianăş Peşte-Rece, carĭ sunt vechĭ târgoveţĭ din Baia şi le-am cetit luminata poruncă a Mărieĭ Tale, ce eĭ a dat samă cătră noĭ că n'aŭ apucat să hi stăpînit Rădăşeniĭ vre-o bucată de loc din hotarul Băeĭ. Dar scóse şi egumenul o carte de blăstem asupra cuĭ ce a sci şi nu a mărturisi adevĕrul şi băiaşiĭ acea carte de blăstem asupra sufletelor sale nu aŭ voit să o priméscă. Şi scóse egumenul pe popa Constantin din sat din Rădăşenĭ şi cu 15 ómenĭ bĕtrânĭ vecinĭ de loc, anume . . . . şi mărturisiră, că aŭ apucat de la bĕtrâniĭ lor, că *fiind Ştefan-Vodă Tomşa copil mic şi sărac, s'aŭ învĕţat carte aicĭ la şcóla din Rădăşenĭ*, şi miluindu-l Dum-

[1]) Veḑĭ acéstă carte tipărită în 8⁰ la Bucurescĭ în 1885, cu spesele Ministeruluĭ de culte şi instrucţiune publică.

[2]) Veḑĭ Anuarul general al instrucţiunii publice de V. A. Urechiă pe anul 1864—65, pag. XVIII.

neĝeŭ cu domnia, aŭ venit aicĭ la Rădăşenĭ şi ne-aŭ făcut biserică şi jăluind ómenii că le-ĭ locul strîmt şi nu aŭ unde se hrăni, le-aŭ dat şi o bucată de loc din hotarul târguluĭ Băeĭ, şi precum aŭ mărturisit aŭ primit cartea de blăstem aceĭ ómenĭ şi n'aŭ maĭ pus nicĭ eĭ pricină«. Leat 7251, April 20.

Semnaţi: Vel-sluger *C. Cantimir*, *Vasile Başotă* Postelnic, *Ştefan Gherghel* Postelnic [1]).

TOMUL I, PAG. 5.

Despre şcóla întemeiată de Despot-Vodă la Cotnarĭ am vorbit aiurea, în »*Operile complecte*« ale luĭ Miron Costin *(ediţiunea mea, în tomul II, pag. 320)*. Asemenea se póte consulta »*Atheneul român*«, ce la 1860—61 am publicat la Iaşĭ [2]).

Sommer in »Vita Iacobi Despotæ Moldavorum reguli descripta« [3]) încă ne-aŭ conservat amintirĭ despre şcóla din Cotnarĭ. Celebrul prelat catolic Bandinus, descriind oraşul Cotnarĭ, nu amintesce nimic despre acea şcólă, constituită acolo altă dată de Despot-Vodă [3]).

TOMUL I, PAG. 6.

Pentru prima dată eŭ am demonstrat influenţa şi rolul ce *diaciĭ* (grămăticiĭ) aŭ exercitat în evoluţiunea limbeĭ române şi pentru substituirea eĭ la limba slavonă. N'aŭ fost, negreşit, pe lângă *domnie* numaĭ diacĭ pământenĭ, căcĭ Domnitoriĭ aveaŭ necesitate şi de *diacĭ* de limbĭ străine. Aceia eraŭ, maĭ drept grăind, nu *diacĭ*, ci *secretarĭ* particularĭ [4]).

TOMUL I, PAG. 8.

Daŭ aci un document de la începutul secoluluĭ al XVII-lea, din care se vede că limba românéscă era deja întrebuinţată în cancelaria domnéscă maĭ 'nainte de Vasile Lupul. Reproduc aci cele ce am spus despre acest hrisov în Academia română la 11 Noembre 1888:

»Escursiunea istorică ce am făcut în 1886 (de la Iulie la Octombre) în ţéră şi în Bucovina m'a pus în cunoscinţa a maĭ multe sute de documente de mare interes pentru istoria Moldoveĭ şi în genere a culturiĭ românescĭ.

Este unul din acele documente care nu se cuvine să lipséscă din analele Academieĭ, căcĭ e unul din cele maĭ marĭ monumente cu privinţă la istoria limbiĭ scrise românescĭ de la începutul secoluluĭ al XVII-lea, pe lângă că intereséză fórte mult pe istoricul bisericiĭ române din acel secol.

Intre frumósele documente ale monastiriĭ Sucevi̧a am dat de asemenea document.

E un fórte mare, neobicĭnuit de mare pergamen, după care, în cea maĭ mică reducere posibilă, alătur aci un facsimile scos după o fotografie ce am luat în Cernăuţĭ. Clişeul fotografic al acestuĭ uric, cum şi al multor altele nu maĭ puţin preţióse, se află astăzĭ depuse de mine în deplina posesiune a Academieĭ române.

Hrisovul ce am a da maĭ la vale, în tótă întregimea luĭ, este de la 7135, adică din aniĭ de la Hs. 1626, luna Septembrie 20. El pórtă semnătura luĭ Iῶ Miron Moghilă

---

[1]) Veĝĭ şi Uricarul de T. Codrescu V, pag. 262, Hrisovul de la Ioan Mavrocordat din 1743.

[2]) Numĕrul din semestrul II, pag. 109.

[3]) Veĝĭ Bandinus, pag. 78—82.

[4]) Un exemplu din cele multe. Intr'un zapis făcut înaintea Mitropolituluĭ Ghedeon, Salomon Bĕrlădeanu, etc. semnéză şi »*Stanislaus Kronaski secret. Illumi. Principis* terræ Moldaviæ.« In textul românesc acesta e numit: Stânslav, *pisarul leşesc* din Curtea Mărieĭ Sale luĭ Vodă.

Voevod, cu sigiliul Domnieĭ. Pe lângă sigiliul Domnuluĭ se află (ceea ce maĭ rar se găsesce) şi sigiliile Mitropolituluĭ şi ale Episcopiilor moldovene.

Acest document ne-a păstrat cea maĭ însemnată lege organică a chinovieĭ moldovene.

Iată principalele dispoşiţiunĭ ale acesteĭ legĭ:

Maĭ âncêiŭ Domnitorul îşĭ recunósce calitatea de a legifera şi pentru biserică. »Cu puterea ce am avut de la Dumneḑeŭ dăruită, după mila ce ne-aŭ miluit Sfinţia Sa cu Domnia, în scaunul *şi în tóte lucrurile cele dumneḑeescĭ şi a sfintelor biserici*«. Apoĭ Domnitorul spune că are datoria »*maĭ vertos tocmealile şi obiceiurile cele bune să întărim şi acele stricate de ómenĭ nesocotitorĭ să le tocmim, după cum aŭ nevoit şi întru âncêia dată Domniĭ ceĭ buni, de aŭ făcut şi aŭ întărit prin sfintele mănăstirĭ tocméla şi obicĭne bune*«.

Idealul urmărit de Miron Moghilă Voevod pentru călugărĭ este, ca să nu *agoniséscă cineşi şie, necĭ să ţină cineşi al sĕŭ, necĭ să grijéscă cineşi pre sine.*

Nu maĭ află Domnitorul prin mănăstirĭ, în ḑilele luĭ, asemenea viéţă desinteresată, de sacrificiĭ, de omorîre a egoismuluĭ omenesc: »*Iar în vremea de acum*, ḑice cu mâhnire Miron Moghilă, *aceste tóte s'aŭ stricat şi în locul acelor tocmelĭ şi obicĭne, ómenĭ ce nu se tem de Dumneḑeŭ, carĭ aŭ stătut să strîngă şi să agoniséscă numaĭ şie şi să grijéscă numaĭ pre sine, iar sfintele mănăstirĭ le-aŭ lăsat negrijite şi nesocotite şi le-aŭ părăsit*«.

Miron Moghilă V.V. dispune dar, în înţelegere cu tot sfatul domnesc, aĭ sĕĭ patru stâlpĭ aĭ ţĕreĭ, anume Anastasie Archiepiscop şi Mitropolitul Suceveĭ şi Athanasie Episcop de Roman, Evloghie Episcop de Rădăuţĭ şi Mitrofan Episcop de Huşĭ, ba şi cu vrerea unora din călugărĭ de prin sfintele mănăstirĭ, carĭ aŭ iubit podvigul călugăresc:

1) Că cine ce va agonisi, ca călugăr, să fie tot a monastireĭ, se ţie obşte, să nu tragă cineşĭ şie.

2) Să fie prin tóte mănăstirile *obştie*, neclătită în veac, cum îĭ învĕţătura din Evanghelia Domnuluĭ Is. Hr. şi de la sfinţiĭ Apostolĭ şi de la sfintele sobóre. Cum scrie soborul cel d'âncêiŭ şi de al doilea în şése capete şi la al şéselea în 40 de capete şi la al şéptelea în 19 capete.

3) Să nu îndrăsnéscă cine va din călugărĭ a ḑice: acesta al meŭ, acésta al tĕŭ, că unde este la mijloc, să se chiame un lucru *al tĕŭ*, altul al meŭ, nu se cade să se chiame: *viaţă călugărésca, ce maĭ vêrtos săbor tâlhăresc.*

Decĭ: »Nime din călugărĭ să nu ţie al sĕŭ, nicĭ cal, nicĭ stup, nicĭ alt dobitoc, nimic, nicĭ arătură, nicĭ din afară, nicĭ din lăuntru în mănăstire, nimică deosebĭ să nu ţie, fără numaĭ îmbrăcăminte şi *chelşug* ce va avea din răcodelia sa, cu blagoslovenia egumenuluĭ şi a duhovniculuĭ sĕŭ«. In fie-care an nu numaĭ fie-care călugăr, dar chiar şi egumenul e dator să dea sémă soboruluĭ de tot ce a cheltuit şi de tot câştigul sĕŭ. Numaĭ cu blagoslovenia egumenuluĭ, călugărul póte reţine ceva din cele ce a dobêndit preste an, »de pe la semenţiĭ *saŭ de pe la prietenĭ*«. Tot ce nu se lasă călugăruluĭ, se ia ca avut al mŏnăstireĭ.

4) Mâncarea să fie în comun, în trapezare, »*toţĭ asemenea ca fraţĭ şi să bea toţĭ de o bĕutură şi să nu facă egumeniĭ şi stareţiĭ mâncărĭ altele şi deosebĭ de ceĭ săracĭ.* Excepţiune de la regula meseĭ comune, în trapezar, nu se admite nicĭ chiar pentru bolnavĭ, ca adecă să fie liberĭ aceştia a mânca prin chiliĭ. Numaĭ »*la hramul bisericiĭ şi când se va têmpla să vie Domnul la mŏnăstire, atuncĭ numaĭ blagoslovim să mănânce şi să bea prin chiliĭ*«. De a fi Vlădică, saŭ egumen, saŭ boer, saŭ ctitor, însă, legea permite să fie ospătaţĭ de egumenul la chilia luĭ.

5) **Alegerea egumenilor.** — Egumenul să fie ales de tot soborul. Să fie preot. Să îngrijéscă ca un părinte de feciorii sĕi şi fără făţărie să împartă la toţi cuĭ ce trebuesce şi trupesce şi sufletesce, după părerile luĭ Sveatăĭ Vasile Velichiĭ.

6) Egumenul să nu pótă eşi din monastire, ci să aibă econom pentru cursele mĕnunte ale mănăstireĭ. Când va fi de nevoiă să iasă din mănăstire egumenul, să fie acésta cu scirea şi *cu »sfatul stareţilor«*.

Egumenul când ese din mŏnăstire să fie însoţit de un frate *»carele va vrea soborul să mérgă«* cu dênsul.

7) Egumenia este numaĭ pe un an *»şi* dacă se va împlea anul să se prostéscă d'inaintea soboruluĭ«.

8) Egumenul eşit este reeligil : *»să aibă a cădea* (soborul) *cu rugăminte să 'l róge* (pe egumenul eşit care s'a purtat bine) *să ţie egumenia şi într'alt an«*.

9) *Stareţiĭ* încă se aleg de sobor. Pare că stareţiĭ, după organisaţiunea de la 1626, era un fel de comitet dintre ceĭ maĭ bĕtrânĭ călugărĭ, puşĭ pe lângă egumen. De la aceştia cerea voiă egumenul să iasă din mŏnăstire. Stareţiĭ eraŭ opriţĭ de la *»mâncare şi beţiĭ şi de la strînsură«*, sub pedépsă de a fi scoşĭ din stăreţie, *»ca o óie rîiósă«*. Din chiar aceste proibiţiunĭ se vede că stareţiĭ ca şi egumenul aveaŭ şi eĭ în séma lor *»chelşugul«* mŏnăstireĭ. Cu tóte acestea :

10) *»Chelşugul«*, avutul mŏnăstiriĭ, nu se cuvine să fie deţinut de egumen orĭ de stareţĭ, ci administrat de un anume călugăr ales de sobor. Acesta purta numele de *visternic* saŭ de *eclesiarch*.

11) *Eclesiarchul* este şi *econom*. Eclesiarchia cu economatul este numaĭ pe un an. El este dator a îngriji de *»agonisita mŏnăstireĭ cu frica luĭ Dumneḑeŭ şi cu direptate«*. La încheierea anuluĭ să 'şĭ dea sémă de economat şi, de nu va fi în regulă, chiar şi înainte de împlinirea anuluĭ să 'l scóţă *»ca pe un fur de biserică«*.

12) *Admiterea străinilor in mŏnăstiri.*

Nu este admis a rĕmâne pe nópte în mŏnăstire: nicĭ *coconiĭ*, adecă *copiiĭ*, nicĭ muiare, nicĭ ţigancă, nicĭ călugăriţă. Aceste fiinţe, carĭ se vede că puteaŭ compromite sfinţenia călugărésca, eraŭ însă îngăduite să *mâe* afară de mŏnăstire, *»unde va fi casă de aceea făcută«*, adecă ceea-ce numim şi astăḑĭ *arhondărie*. Tot în legătură cu acéstă proibiţiune, care interesa castitatea vieţeĭ monahale, se opreaŭ egumeniĭ a avea slugĭ *curteni*, ci numaĭ *poslușnicĭ*. In genere, orĭ-cine venea la mŏnăstire, chiar şi vre-un frate de la altă mŏnastire, de nu vrea să ţie *»obicina mŏnăstireĭ«*, e dator să iasă din mŏnăstire.

13) Legea din 1626 admite şi *sihăstria*, dar dispune că sihastrul eşit în pustie să fie tot sub ascultarea soboruluĭ mŏnăstiriĭ şi sub controlul luĭ. De nu va asculta de sobor, să fie readus la mŏnăstire.

14) Maĭ prevede legea şi *metoşarĭ*. Aceştia sunt călugărĭ însărcinaţĭ câte pe un an cu administraţiunea mitócelor uneĭ mŏnăstiriĭ. Eĭ, ca şi eclesiarchul orĭ economul, daŭ sémă ambiĭ de cheltuiala şi agoniséla metoculuĭ.

15) In fine, sub ameninţare de grea afurisenie, se opresce schimbarea legiĭ chinoviilor : *»iar de se va ispiti nescine când-va să strice tocméla obştieĭ, fie măcar Domn, fie Vlădică, fie egumen, saŭ alt cine va fi, unul ca acela să fie proclet de sfintele sobóre şi de noĭ toţĭ«*.

Vaĭ! câţĭ aŭ rĕmas, din călugăriĭ de astăḑĭ, *neprocleţiţĭ*, dacă se prindea blăstemul acesta ?

*

Documentul ce analisarăm, din respect al cuprinsuluĭ, ar trebui să atragă atenţiunea cărturarilor noştri şi maĭ ales din respect al istorieĭ limbiĭ. Eŭ nu sunt pregătit a face aşa studiĭ şi decĭ îl pun numaĭ la îndemâna filologilor, reproducêndu'l în facsimile, în caracterele chiriliane întocmaĭ şi cu transcrierea în litere latine. Îmĭ permit totuşĭ a face aci şi eŭ unele observaţiunĭ, fie istorice, fie cu referinţă la limbă şi ortografie :

a) Hrisovul, după formula slavonă, începe cu : *adecă* Noĭ *bunul* creştin.... Иѡ̈ Мирѡн Могила Воівода«. Vedem de aci, încă o-dată, că »Іѡ̈« din titulatura Domnilor ţĕrilor române, nu este pronumele personal eŭ, căcĭ n'ar avea loc acest pronume *eŭ* după ce deja s'a pus în titulatură pronumele *noĭ*;

b) Un act, cu referinţă la biserică, nu primi contrasemnarea mareluĭ Logofĕt, ci numaĭ sigiliile prelaţilor bisericiĭ;

c) Divanul ţĕreĭ era îndreptăţit a 'şĭ da sfatul sĕŭ şi în materie eclesiastică ;

d) Hrisovul acesta, constituind o lege generală a mŏnăstirilor chinoviĭ din ţéră, din şirurile din urmă se vede că aŭ fost dat, în deosebĭ, şi mŏnăstiriĭ *Suceviţa, »care este moşia Domnieĭ mele, de Movilescĭ zidită«* ;

e) Mitropolitul *Anastasie* este Anastasie Crimca, care este Mitropolit a doua óră la 1620. Veḑĭ despre el documentele mŏnăstiriĭ Solca şi Cronica Huşilor de P. S. Melchisedec ;

f) Din respectul scrieriĭ hrisovuluĭ. Regretăm că diacul, care a compus şi copiat acest însemnat document, nu 'şĭ a înscris numele, după obiceiul consacrat la tóte hrisóvele. Scrisórea este de tótă frumuseţea. Privirea acesteĭ scrisorĭ, în comparare cu altele din zapise, documente şi cronicĭ, ne convinge că scrierea română nu era de ierĭ de alaltăierĭ. Există o *icónă grafică*, aprópe comună tutulor diacilor. Noĭ moderniĭ, de la introducerea literilor latine în scriere, n'am isbutit într'atâţia anĭ să ne formăm un tip de scriere naţională. Când veḑĭ o pagină scrisă de un străin, pe dată pricepĭ de ce neam este scriitorul: francez, némţ, englez, rus etc.; fie-ce neam are tipul sĕŭ de scriere. Noĭ încă nu 'l avem, dar există un asemenea încă la începutul secoluluĭ al XVII-lea. Ca să 'l aflăm acest tip în documentul de la 1626 atât de neted, fără de hezitare, urméză ca să se fie fost scris românesce cel puţin cu un secol în urmă.

Acésta putem ḑice şi din respectul ortografieĭ cu care e scris hrisovul de la 1626. Nicĭ cea maĭ mică hezitare în întrebuirea vocalelor întunecate.

Prima observare de făcut este că în tot hrisovul luĭ Miron Barnoshi nu aflăm întrebuit semnul *parazit* ce sub domnia luĭ Vasile Lupul vor introduce de sigur tipografiĭ aduşĭ din Kiev, ь, ce 'l puseră apoĭ, ca noĭ moderniĭ pe *u* (ȣ̆) la finea vorbelor terminate cu consónă [1]). Din contra, aflăm în hrisovul de la 1627 multe substantive şi verburĭ terminate cu ȣ întreg, carĭ astăḑĭ noĭ le rostim fără *u*. Aşa, chiar în rêndul al 3-lea din *facsimile* se póte vedea vorba домнȣ drept domn, verbul »амȣ сръдȣит« drept *»am srăduit«*. Nu cred însă că pe la 1627 ortoepia limbeĭ cerea pre »амȣ« drept *»am«*, de óre-ce chiar în corpul hrisovuluĭ aflu acest verb scris şi *»am«* fără *u*. Asemenea adaugire a luĭ ȣ la verbĭ şi substantive este, cu tóte acestea, fórte frecuente, cum se póte vedea din vorbele :

пъръситȣ	la rîndul	9	din facsimile.
възнидȣ	» »	9	» »

[1]) Şi nu se va putea ḑice că diacul care a scris acest hrisov nu cunoscea asemenea semn ь orĭ ъ ce pun slaviĭ la finea vorbelor ; căcĭ chiar el, când scrie slavonesce vorbele: Єпископь Сȣчавскій, Єпископь Романскій, Єпископь Радовскій şi Єпископь Хȣшскій adaoge pe ь la finea vorbeĭ Єпископь. Tot aşa şi vorbeĭ старець fiind slavă, îĭ conservă pe ь, la rêndul 29 şi 32. Asemenea vorba »съворь« la rêndul 37.

сокотнидꙋ	rîndul	10	din facsimile.	
кълꙋгърескꙋ	„	12	„	„
цинꙋ	„	13	„	„
тълхърескꙋ	„	16	„	„
домиꙋ	„	18 şi 48	„	„
алтꙋ́-чинева	„	18	„	„
алесꙋ	„	22 şi 29	„	„
сꙋфлетескꙋ	„	23	„	„
синтꙋ (ad. sunt)	„	24 şi 25	„	„
амꙋ	„	27, 36, 38, 39	„	„
„	„	28	„	„
еклисїꙗрхꙋ	„	31	„	„
къндꙋ	„	35 şi 37	„	„
влъдикꙋ	„	36	„	„
сꙋптꙋ	„	40 şi 46	„	„
тръгꙋ				
къндꙋ-ва	„	48 [1])	„	„

Diacul este fórte consecinte în scrierea celor doĭ і şi и.

De câte orĭ după sunetul de i este un *e* orĭ un *a* saŭ un ꙗ, cum şi un й scurt, scrie acest sunet cu ї şi nu cu и. Aşa scrie: свенцїа са (rêndul 4); домиїе (rêndul 4) —; мошїꙗ (4). Домнїи (r. 5). шїе (5—8). — ѡ́аменїй — (rêndul 8), сх цїе (13), Анастасїе (11). — Архіепископ (r. 11). — кълꙋгърїй (r. 21) etc.

Intrebuirea celor doĭ о şi ѡ nu mi se pare tot atât de consecuente. De altmintrelea, acésta se observă şi maĭ apoĭ în tóte tipăriturile secol. XVII şi XVIII. — Cam tinde scriitorul să pună pe ѡ în monosilabe ca ѡ=una — дѡ́н —; asemenea la începutul vorbelor şi înainte de un =*a*. ѡ́ае, ѡамени, иѡаспрезѣче, ѡбще, ѡстрѡаве, ѡспеце. Dar scrie дѡ́мн şi домн. Genetivele şi dativele plurale le termină cu ѡ: старецилѡр, семенціилѡр, тꙋтꙋрѡр, ѡбнчнелѡр, пріꙗтенилѡр. Maĭ rar este ѡ la mijlocul vorbelor: ръіѡ́асъ.

ю este obicĭnuitul *iu*. ѧтъю. слъбичюнѧ, боꙗрю.

ꙗ, ѣ şi ѧ sunt uzitate. Unde urechia auḑia un ia, nu tocmaĭ domirit, scria ѧ: требꙋѧще, лꙋмѧ, врѣмѧ, скъдѣрѧ, ачещѧ, икономіѧ, пꙋтѣрѧ. Unde este diftongul *ea* limpede sunat, punea pe ѣ: трꙋпѣще, сꙋфлетѣще, трѣбѫ, врѣме, скъдѣре, шѣсе, арѣте (rêndul 43), чѣле etc. Ꙗ venia în: ꙗрь, воꙗ, еклисіꙗрх, etc.

Ѧ nu 'l aflăm nicĭ o dată singur fără н. Se scrie ѧнбръкъменте ѧндръзнѣскъ, etc.

Ъ domină în document: мънъикъ (rêndul 21), дꙋмнезъꙋ, etc.

Totuşĭ la finea vorbelor şi înainte de н şi р adesea pune pe ѫ în loc de ъ: трѣбѫ, адекѫ, поатѫ, бътрѫний, пъгѫний. Aflăm însă: дѣкъ. Totuşĭ avem: мъ́нкѫрй (rêndul 36).

оу drept ꙋ: коу тоцй, дѣой=de aŭ—; лѣоу — le-aŭ.

Sunt doĭ z: з şi ѕ, dar scriitorul scrie abia vorba Dumneḑeŭ cu ѕ şi maĭ preste tot pune з.

---

[1]) In vorbele unde ꙋ se rostesce astăḑĭ ca ꙋ̆ scurt, indispensabil a se scrie, diacul de la 1627 nu pune semnul scurtăreĭ. Aşia scrie: Дꙋмнезъꙋ.

Scriitorul are pre χ drept f dialectic moldovean, dar icĭ-colea apare f în loc de χ. El scrie »сѫ χіе și χіе-кареле, dar și: *ce va fi* (rêndul 43).

Din χ grec face ш în еклесіаршіѧ, метошар din метоχ.

Aflăm în documentul ce analisăm terminaţiunea енте în ѧнбрѫкѫменте, рѹгѫменте (28).

Asemenea креденцѫ (de și este și *credinţa)*, свенте (12) și свинте, семенцїе (40), etc.

Forme maĭ curióse, orĭ abătute de la cele ce cunóscem, aflăm în ѹсебит = osebit (de și are și ѡсебй), ѹсрѫдѹй (osârdui, a se sili, a se nevoi); врѫтос = vêrtos; ıасте = este; тѹтѹр = tuturora, лонтрѹ drept lăuntru (41); десергѹ (de sirg, iute, răpede); чинеши шїе = fie cine pentru sine. — синт = sunt. Немикѫ = nimică = ниче și ничй (nicĭ); трѫгѹ = têrgu — цѫрѫїи = ţĕreĭ. зѹоѫ = ḑ uă.

Extraordinar e pronumele: нѹсѹл = dênsul (rênd. 27).

Apoĭ vorbe cu sensurĭ ce nu maĭ aŭ astăḑĭ: а се прости = așĭ da demisiunea, a se demite din o slujbă orĭ o demnitate; а невой — a se sili, a munci — a lucra cu zel.

Să maĭ notăm aci, spre a termina, și vorbele străine, maĭ ales slavone, uzitate de diacul de la 1626.

Iată-le: спесенїѧ, самаволїа, cu de la sine voiă, putere. — A da banĭ, кѹ аслам, cu camătă; рѫкодѣлїѧ, manufactură, досѫзинїй (rêndul ultim), подвигѹл, ползѫ (44) și заповѣда.

De la grecesce a luat: иконом, еклисїарχ, егѹмен.

Dăm acum aci transcrierea cu litere latine a importantuluĭ document ce oferim studiuluĭ filologilor românĭ.

»Adecî, noĭ bunul creștin, șîntru Is. Hr. credincios, Iѡ Miron Moghila Voevodŭ, cu mila lui D-zăŭ, Domnu ţărăeĭ Moldovei. Vrutam și am *usrîduit* cu toatî inima, și cu tot sufletul nostru. cu putearea ce am avut de la Dmnzăŭ dăruită. După mila ce neaŭ miluit Svenţia Sa. Cu Domnie în scaunul, șin moșiia Domniei meale ca să socotim și să tocmim tóte lucrurile céle Dumnezăești, și a Sventelorŭ Beseareci și mai vrătos tocméle și obicĭnele cèle bune să întărim și céle stricate de ómeni nesocotitori să le tocmim. După cum aŭ nevoit șîntru tăia dată și domniĭ cei bătrînĭ. De aŭ făcut și aŭ întărit prin svintele Mănăstiri, tocmală și obicĭnă bună, de naŭ agonisit cineși șie nici aŭ ţinut cineși al său. nici saŭ grijitŭ cineși pre sine. céŭ nevoit toţi călugării deaŭ agonisit în Sventa Mănăstire și aŭ grijit numai de paza sventei besérici, și de pravila călugăréscă. Iar în vremia de acmu, acéle tóte saŭ stricat șîn locul acelorŭ tocméle bune, și obicĭne ce aŭ fost atunci aŭ făcut alte tocméle, și obicine pren Sventele Mănastiri. ómeniĭ ceia ce nu să temu de Dumneḑeŭ. Cariĭ aŭ stătutŭ să strângă și să agonisascî numai șie, și să grijască numai pre sine. Iară Sventele Mănastiri, leaŭ lăsat negrijite și nesocotite, și leaŭ părăsitu, deaŭ rămas lipsite de tóte lucrurile. Pentru aceia Domniea mea vĕḑindu slăbiciunea Svintelor beséreci, și părăsirea obicinelor bune, ceaŭ fostŭ mai inte pren Svintele Mănastiri. Alta, socotindu Domniia mé și scădérea ţărăiei (цѫрѫей). Că de nu vor nevoi călugării toţi intr-un chip să agonisascî, cine ce va avé, și cine ce va agonisi să fie tot a mănastirie, să ţie obște, să nu tragă cineșĭ șie, intralt chip nu se vor puté ţiné svintele mănastiri. Pentru acé Domniia mea, am svătuit cu voia a patru stli *(sic)* ai ţărăiei, anume Kir Anastasie arhiepiscopь i Mitropolit Suceavskii și Athanasie Episcopь Romanskii, și Evloghie Episcopь Radovskii și Mitrofan, Episcopь Hușskii, și inpreună cu tot svatul Domniei méle și cu voia unora den călugări, de prin svintele mănastirĭ,

carii aŭ avut frica lui D.mnzăŭ şi au iubit podvigul călugăresc. Cu aceştia cu toţi inpreună am tocmit, şi am scris aicea tocmala obştei. cum ţînu petutindiné în tótî lumea. în Sveta Agora şi printralte locurî. şi prin ostróve, şi cum ţîn şi aicé treî patru mănastiri. Aşam vrut, şi am svătuit Domniia mé cu călugării noştri cu Vlădicii. şi cu svatul a tótă ţara să fie pren tóte sventele mănăstiri obşte, cumuî invăţătura den Euglia Domnului nostru Is. Hr. şi de la Sventii Apostolî. şi de la sventele săbóră. Cum scrie săborul cel de întăiŭ şi de al doile in şése capete şi la al şéséle in patruzăcî de capete. Şi la al şéptele în noaspreḑace capete. Ca să nu îndrăznéscă cineva din călugărî să ḑicî: »cesta al mieu, cesta al tău. că unde iaste la mijloc să se chéme un lucru al tău, altul al mieu, nu să cade să să chéme viaţă călugăréscă ce mai vrătos săborul tălhărescu au ḑis părinţii că iaste. Pentru aceia după tocmala sventelor săbóre. am întărit şi am tocmit, cu scrisóré den svênta pravilă ca să fie tutur sventelor mănastirî obşte neclatită în veacî. Iară de să va ispiti neştine canduva sa strice tocmala obştei fie măcar Domnu. fie vladic. fie egumen. saŭ altu cineva din calugări. sau boiarin. sau fie cine va fi. unul ca acela să fie proclét de svintele săboară şi de noî de toţi.*** **Iară tocmala obsteî a svintelorŭ mănastiri** să fie aşé. **De obşte.** Nime den călugări să nu ţie al săŭ. nice cal. nici stup. nici altu dobitoc, nimică nici arăturî nici dinafar nice din lontru in mănastire, nemică deosebî să nu ţie. fără numai imbrîcămente şi chelşug ce va avea dentru rîcodélia sa să ţie, cu blagoslovenia Egumenului şi a Duhovnicului său. **Demăncare.** Călugării să mănânce toţi în trepezare toţi asémené ca fraţii, de une bucate şi să bé toţî de o băuturî şi să nu facă egumenii şi stareţiî mâncări alte. şi deosebi de ceî maî săraci. ce întrun chip să manânce şi să bé toţi fraţiî. **De egumeni.** După aceia întâiu cu blagoslovenia Milostivului Dumnzăŭ şi cu voia săborului. cine va fi alesu să fie egumen. ca să fie ca un părinte sufletescu, însă egumenul să fie preut. şi să grijască de toţi ca un părinte de feciorii săi. şi făr făţarie să socotéscă, să inparţă tuturor intr'un chip cuî ce trebuéste. şi trupéste şi sufletéste. după pravila luî stai Vasile Velikii. Cum invaţă de ḑice că unde sint lucrurile céle bune trupeşti depreună tuturor intrun chip. acolo şi céle sufletescî *simtu* depreună tuturor intrun chip şi spesenia intrun chip şi truda intrun chip şi nevoinţa intrun chip şi cununa. — **De eşirea Egumenuluî.** Egumenul să nu iés afară făr de vréme de în mănăstire unde-i va fi voiai ce să aibă econom săl trimiţă in trébî mai mănunte. iar unde va fi lipsa sventeî mănastiri, să margă egumenul cu ştiré şi cu svatul *stariţilor* să margă şi un frate pre carele va vré săborul să margă cu *nusul [sic]*. Egumeniia să o ţie un anŭ încheiat. şi déca se va împlé anul, să se prostéscă din nainté săborului. Decî devor socoti că au nevoit cu tocmala cea sufletéscă şi cu obicina sventei mănăstirî, să aibă a cădé cu rugăminte săl róge să ţie egumeniia şintralt anu iar de nu va fi nevoit. şi nu va fi socotit să petrécă anul cu socotinţă. şi va fi fost cu răsipă întru agonisită, pre altul să afle săl roage să egumenéscă. **De Stareţi.** Iară stareţiî cine va fi alesu in stareţie de nu va îmbla după direptate. şi după tomala svinteî mănastirî. ce după samovoliia sa, în mâncîri şin beţiî şin strânsură. unul ca acela să hie scos din stareţie ca o oae rîioasă. = **De Kelsug.** Iară kelşugul mănăstirieî să nu îndrăznéscă săl ţie la sine. nice egumenul, nice alţî din stariţî, nime fără de cine va alége săborul. să fie cu voia tuturor, să'l pue Vistérnic. sau eclesiarhu. **Cine va ţiné deosebi.** Iară cine să va afla neştine den fraţi, ţiindŭ ceva deosebi. unul ca acela de săbor să hie procleţit. sau să se isgonéscă din fraţi. care egumen sau stareţь, sau altă cine-va din călugări fie rudă de boiariu. fie de trâgu. fie de ţară, fie de altă ţară, de va *clăca* zapovéda ceştiî scrisori, a nóstră. cee alésă cu săborul den svânta pravilă. de va

ţiné caĭ. sau stupĭ, sau de altă dobitoc. sau arătură la fraţiĭ săĭ. sau la rudele sale. saŭ la priiatenii săĭ. saŭ să dé bani întru aslam. sau a face negoţ. săvaĭ dobitoc. săvaĭ miiare cu polobócele. sau fiece negoţ. să fie proclét şi triclét anathima, maranatha, amin.—**De mâncare in chilii şi de óspeţi.** — Prin chilii, nici bolnav, nice sănătos să nu mănânce. nice să bé făr numai apă. Iară la hramul beséreceĭ. şi când să va tămpla să vie Domnul la mănăstire. atuncĭ numai blagoslovim să mănânce şi să bé prin chiliĭ. prentru óspeţiĭ. iar in întralte ţile preste anu. în ospătărie să se ospătéze. de a fi Vlădicu sau egumen. sau boiarin. sau ctitor să'ĭ ospetéze egumenul la chilia egumenului. — **De săbor.** Când să va aduna săbor, pen trébe mănastireştĭ. de va vré săborul, dóa paharĭ blagoslovim să aducă. iar aiurea necăiuri, nici în chelariu nici în pivniţî. **De eclisiiarhu. de economi de metoşari.** Eclesiiarhul un anu încheiat să cade să ţie eclisierşiia. asijderea şi economiia, şi metoşariĭ. cine unde va hi pus să socotéscă. să nevoiască fórte cu socotinţă. pentru agonisita sventei mănăstiri, cu frica lui D-zău şi cu direptate. Iar décă săl va împlé anul. să aducă agonisita ce va hi agonisit preste anu să puie înaintea săborului şi să ia blagoslovenie. Iară de va fi nesocotitor. şi dupĕ samovolia sa va răsipi. semenţiilor şi priiatenilor sĕĭ. unul ca acela să fie suptu blîstămul svinţilor părinţi. şi nici anul să nul aştépte, ce săl scoaţă de sergu, ca pre un fur de besérecă. şi décii să naibă credenţă pre nemică, nici din lontru, nici dinafar în mănastire. **De coconi.** Coconi mici în mănastire să nu petrécă. nici muiare. nici ţigancă. sau călugăriţă să nu mâie în mănastire. ce den afară, unde va fi casă décia făcutî. **De slugi.** Egumenul sĕ nu aibă slugi curténĭ. ce să aibă posloşnici să slujască. **De samă.** Egumenul sau hie carele să dé samă înainté săborului de ce va fi cheltuit. şi cine ce va fi dobandit pre la semenţiĭ. sau la priiatenĭ. să aréte înnainté egumenului. să blagoslovască. şi de va socoti egumenul, căi va fi de trébă şi de polză, săi lasă, iar de nu, în mănastire să să ia. Doi cai aleşi, să fie de trébele egumenului de slujbă, iar décii toţi să fie de obşte. **De straini.** De la alte mănastirĭ. hie de unde, de va veni vreun frate sa petrécă în mănăstire. să tîe obicina mănastirie. iar de nui va plîcé, să iasa din mănastire. **De sihastri.** Şi din fraţĭ cine va vré să iasă în săhăstrie, sĕ hie cu blagoslovenia săborului şi a egumenului. De va asculta de săbor. şi de egumen. să petrécă cu Dumnezău, iar de nu, sălu întórcă în mănastire să hie suptu ascultare. şi în locul lui altul să să blagoslovască, pre carele va iubi petrécerea pustiei, să petrécă cum să cade. Pentru acé. Domnia mé. am întărit. şi am tocmit. şi acestei svinte mănastiri. ce iaste moşia Domniei méle, de Movileşci zăĭdită. anume Suceviţa. unde iaste hramul S-tgo Văscrisnia G.a N.a naş.go Is. Hrst.a. Şi *pri* mai mare credinţă şi tărie am pus şi peceté Domniei méle. Iar pre cine va alége Dumnézău, dupe viiaţa nóstră să hie Domnu ţărăeĭ Moldoviei. şi de nu sa va pleca neştine cânduva, unul ca acela să hie arătat. şi cu temniţa să fie arătat şi cu temniţa certat. pînă cându sa va smeri. că scrie Apostol Pavel: »daţi pre unul ca acela dosăzinei, întru smăcinarea trupului, ca să să isbăvască sufletul lui. întru ţuoa Domnului nostru Is. Hst. a căruia iaste slava în véci, amin«.

Vlét ζρλϵ. Septembre ϰ dnăĭ.

Semnat:

Miron Voevod.

Locul sigiliului Domnesc, atârnat de matasă.

4 sigiliĭ ale prelaţilor ţĕrii în negru.

NB. — Punctul pus în original fórte adesea nu este tot-d'a-una drept o virgulă, ci adesea numaĭ o podóbă caligrafică. Dăm facsimilea la finea volumuluĭ.

TOMUL I, PAG. 8—9.

Supralăudatul archiepiscop latin Bandinus aduce neîntrecute frumóse informaţiunĭ despre cultele Curţĭ române de la Târgovişte şi Iaşĭ, de pe timpul marilor Domnĭ Mateĭ Basarab şi Vasile Lupu. Martor contimporan al acestor Curţĭ, Bandinus, încă necunoscut când am publicat primul tom al acesteĭ opere »*Istoria culturală*« el ne va spune maĭ cu autoritate decât orĭcine altul cum pe timpul luĭ Vasile-Vodă Lupul existaŭ şcolĭ în Moldova şi anume şcolĭ în care se învĕţa nu numaĭ limba patrieĭ, ci şi cea latină [1]).

Fie prin şcóla luĭ Vasile Lupul, fie prin acele catolice, o cultură ridicată se póte constata din cele ce naréză Bandinus la pag. 178 a codiceluĭ sĕŭ. La ocasiunea sĕrbătóreĭ Epifanieĭ din 1647, copiĭ din şcólă rostesc înaintea luĭ Vasile Lupul şi a Curţeĭ sale discursurĭ în limba românéscă, ba şi în cea latină »hanc salutationis formulam prosiliens in conspectum principis et procerum octennis puer, quasi ex ore patris erripiens cum stupore omnium vocem et gestus moderando continuavit. Quo peracto duodennis puer prodiit, voce, gestu, totiusque corporis motu omnia copiose Valachice peroravit, cui princeps ilari vultu arridebat, metropolita cum vladicis saepissime votis clara voce subjungebat: Amin, amin. Alii latino et Valachico idiomate succinte subsecuti et principi laetum novi anni auspicium apprecati«.

Bandinus maĭ spune că s'a născut cértă între popiĭ călugărĭ şi între învĕţătoriĭ ortodocşi despre copiiĭ carĭ aŭ recitat înaintea Domnitoruluĭ. Româniĭ pretindeaŭ că aceştiĭ copiĭ aŭ învĕţat în şcólele românescĭ [2]).

TOMUL I, PAG. 9.

Ştefan Gheorghiţă a trebuit să fie moralmente ajutat la resturnarea luĭ Vasile Lupul din domnie prin împrejurarea că femeea luĭ, Dómna Safta, se trăgea din Alexandru-cel-Bun; ea însăşĭ declară acésta într'un act de danie din 1687 (7195), Mart. 4, unde ţice: »Eŭ Dómna Safta şi (vĕrul meŭ Petraşcu ce a fost pitar), dómnă a rĕposatuluĭ George Ştefan-Vodă, ce aŭ fost din mila luĭ Dumneţeŭ Domn al Moldoveĭ,« închină mănăstirea Bistriţa la Sf. Mormînt pe temeiŭ că şi ea se trăgea din titoriĭ mŏnăstireĭ Bistriţa, de la Alexandru-Vodă-cel-Bun şi Bĕtrân, carele este acolo, astrucat d'impreună cu Dómna Sa Ana şi cu cuconiĭ sĕĭ.

Acest document este publicat în întregime în »*Fóia pentru minte, inimă şi literatură*«. Numĕrul 6 de la 5 Februarie 1845.

TOMUL I, PAG. 10, ANEXA A **).

Dăm aci documentul inedit, ce am aflat între documentele Episcopieĭ de Buzĕŭ şi din care se constată, că la mănăstirea Menedicu din acest judeţ, un Pahomie, dascăl, a învĕţat acolo carte, adică că acolo exista şcólă în secolul XVII. Asemenea maĭ aducem şun alt document de la Mateĭ Basarab-Voevod tot relativ la mănăstirea Menedicu şi în care fostul dascăl Pahomie este numit duhovnic şi clesiarc de la Snagov.

---

[1]) Bandinus »*Visitatio generalis* omnium eclesiarum catholici Romani ritûs in provincia Moldaviae«, scris la Bacăŭ la 1646.

Bandinus ţice la pagina codiceluĭ sĕŭ 112, că în Iaşĭ sunt 20 de şcolĭ urmate de Românĭ, Rutenĭ, Grecĭ şi Armenĭ, dar cu tot acest numĕr mare de şcolĭ, Bandinus afirmă că numĕrul studioşilor nu trece de 200 în tóte. O frumósă afirmaţiune este în Bandinus acea, că »princeps Basilius multum laboravit et maximam fecit expensam ut *latinas litteras in Moldaviam induceret*«. Bandinus adauge a ţice, că Basile Lupul nu a isbutit în acésta dorinţă, decât că aŭ ajutat apoĭ pe Iesuiţĭ, acordându-le un loc minunat pentru şcólă şi promiţêndu-le că le va zidi şcolĭ şi locuinţe.

[2]) Pag. 179 Codex Bandinus editat de V. A. Urechia.

»Adecă noĭ 24 de boernaşĭ: Lupsă Vornicul, i Armega i ot Odobeni, Iane Logofetul i Lefter, i ot Mărăcineani Mihaĭ Carsote, i ot Zorești Badea, i Sava luĭ Avram, i Nedelco, i Miereanu, i Manea Bandrea, i Necula Botşaneanul, i Vasilache, i ot Tătăreni Stoichirlea, i Stoian, i Meiotă, i Budrucul, i ot Rătescĭ Jipa Vornicul, i Dragomir Capitan, i Voico, i ot Băleani Pascul, i ot Furesci Dragomir, i Pĕtru, i ot Garaldeani Oprea Niţă, i ot Potoceani Vatrea, i Dragot, i ot Scheaĭ Neniţă vătaf; scriem şi marturisim cu acéstă carte a nóstră la S-ta mănăstire Menedicul, unde iaste hram Sf. Nicolae, cum să se scie, că aŭ avut egumenul Neofit pîră cu jupănésa Caplea Stolniceasa cu Vasilache şi cu fetele lu *[sic]* Bragă anume: Vaslita, i Voica, i Ana, i Mosca a Radului Căp., i Dumitrasco sin Dragomir, şi cu Stan [illegible] den Clociţĭ şi den Goicel şi de la Fur[illegible] de la Poiana Neculeĭ. Intr acea noĭ aceştĭ boiarĭ carĭ suntem maĭ sus scrişĭ şi [illegible] luat denaintea M. Sale Domnu Nostru Iω Mateĭ Basarab V. V. ca să le cătăm de aceste moşiĭ, amblat am şi am întrebat toţĭ bĕtrâniĭ şi am adevĕrat... *[lipsă]* den Furestĭ jumătate, den Goiceale jumătate, den Clociţĭ jumătate, den Necule jumătate. Decĭ cum am adevĕrat că aŭ avut şi aŭ ţinut maĭ înainte vreame, noĭ ancă am dat să-şĭ ţie monastirea: den Furesti jumătate, şi den Clociţĭ jumătate, den Necule jumătate, cum aŭ ţinut şi maĭ nainte vreame, de cand le aŭ dat şi aŭ miluit rapsatul Vintila V. V. şi am cerşut la ceata Bragestilor carţĭ, să vedem cu ce aŭ ţinut acé moşie? şi nicĭ cum n'aŭ vrut să le scótă, că aŭ sciut că sunt cărţĭ reale şi mincinóse. Decĭ, când le vor scóte să nu se créḑă, că sunt mincinuóse, *că aŭ marturisit* şi *dascalul Pahomie,* care aŭ cetit hrisóvele luĭ Vintilă V. V. şi popa Teodosie, **carele aŭ învĕţat carte la mănăstire** şi pro egumenul Efrem, carele aŭ fost egumen 10 anĭ (ĭ ѧĭ) cum aŭ fost aceste moşiĭ ale monastireĭ şi alţiĭ. Decĭ, vĕḑênd şi noĭ aşia, dat-am să şi le ţie cu bună pace. Şi s'aŭ făcut acéstă judecată denaintea părinteluĭ Episcopul Stefan ot Buzĕŭ şi denaintea jupan Raduluĭ vel Comis şi aŭ fost şi jupanul Lupul Vornicul şi alţĭ mulţĭ, carĭ vor pune pecetile maĭ jos. — Pisah Balea Logof. Iulie 20 leat 7151.

[Urméză iscăliturile şi sigilele micĭ ale celor de maĭ sus].

Aceştĭ 24 de boiernaşĭ fură însărcinaţĭ să facă acéstă cercetare şi judecată cu carte de la Iω Mateĭ V. V., din Iunie 30 (7151).

Actul domnesc se adreséză la Episcopul de Buzĕŭ şi la ceĭ 24 de boiarnaşĭ şi le arată pîra stîrnită contra egumenuluĭ de Menedic de către Brăgeştĭ, că moşiile maĭ sus enumerate sunt ale lor. »Iar egumenul Neofit s'a plâns în Divan, ḑicênd, cum, când aŭ ucis pre Razbiri călugărul acolo în mănăstire, atuncea aŭ perit şi cărţile şi hrisóvele mŏnăstiriĭ, cum aŭ mărturisit înaintea Domnieĭ mele boiariĭ Divanuluĭ şi aŭ mărturisit şi bĕtrânul Teodosie Călugărul, *carele aŭ fost gramatic* acolo în ḑilele Mihneĭ-Vodă şi a luĭ Petru V.V. şi duhovnicul Pahomie şi clesiarhul de la Zneagov, carele aŭ cetit hrisóvele luĭ Vintilă-Vodă pre aceste moşiĭ, ce scriŭ maĭ sus tot pre jumătate, cum s'aŭ cetit [illegible] Divan şi cartea părinteluĭ Episcop, cu multe mărturiĭ scrise în carte. Drept ac[illegible]. (însărcinéză pre Episcop şi pre ceĭ 24 să facă anchetă. Şi să dea otărire »cu ale [illegible] suflete, să-şĭ ţie cine ce va avea, şi cum veţĭ adevĕra să faceţĭ scrisóre la Domn[illegible] Si ḑioa la Sf. Ilie prooroc. Acéstă vĕ scriŭ«.

T[illegible] PAG. 10, ANEXA B.

Ex[illegible]crisóreĭ luĭ Petru Şchiopul de la 7098 (1590) probéză vechimea existenţeĭ de ş[illegible]ână încă şi maĭ nainte de secolul XVII. Iată în facsimile scrisórea luĭ Petru Şc[illegible]escoperită la Veneţia:

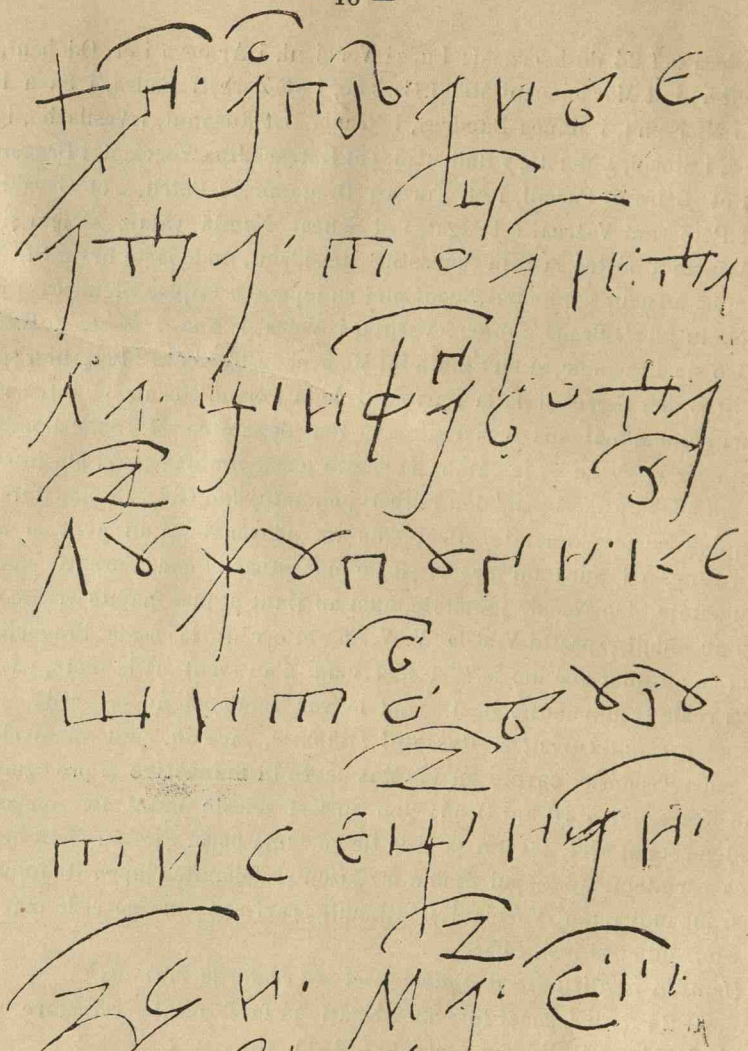

1596. à 28 di Giugno.

Intata in Canc.ria dell' Ill.mo S.r Baylo veniero da D. M. Ant.o Borisi, ricercando che legalmente per li testi da lui prodotti sia riconosciuta la mano di caratere in valacco di sopra scritto, sicome fu fatto immediate di ord.e di S.S. Ill.ma dalli SS.ri Chersoveri Caramasso del q. Sig.r Gio: di Bursia, Gianachi Scorpidi del q. D. Nicola di Galatà, et Hettor Varsi, li quali con loro giuram.to affirmarono esser di mano del già Ill.mo Pietro Voiuoda Prencipe di Bogdania, come ne appar attestat.e nella filza corrente di q.sto Baylaggio sotto di d.o

Ill.mi D. Bayli sup.ti Secret.s
Augustinus Dulcius.

Universis et singulis mites nostras iusturis fidem facimus.

D. N. Iorga a adus de curênd şi alte facsimile de scrisóre de la acest Domnitor.

TOMUL I, PAG. 10.

Cum să nu fi fost şcóle pe timpul luĭ Mateĭ Basarab, când Udriste Năsturel arată în prefaţa cărţiĭ tipărite în limba slavonă, cum că exista tipografie, fabrică de hârtie şi diverse alte instituţiunĭ industriale şi culturale în ţéra muntenéscă pe timpul luĭ?

Dăm aci în facsimile scrisórea luĭ Oreste Năsturel:

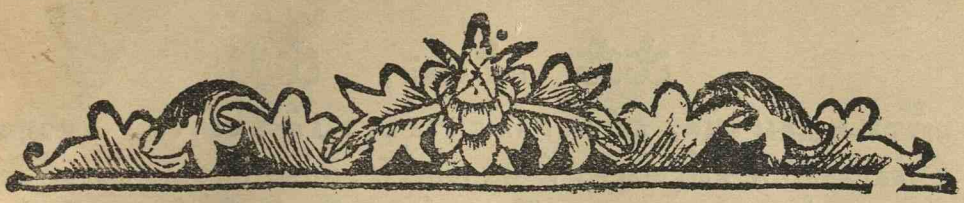

Предословіе, възлагающее и въручающее книгу, Гпдру, монастира основателю.

Пресвѣтлому, силнѣйшому, и блгочтивѣйшому Гпдару, Гдну Гну Князю, Іѡ Матѳею Басарабѣ, Бжїею блгтїю Начальнику и воеводѣ всея земля Оугровлахїи запланеской, и прочая. Нашему прещедрому, Гдну, Влцѣ, и блгодѣтелю.

Блгодати, Мира, Блгоздравїа, Блгополучнагѡ длъголѣтїа, и блгоднъственнагѡ пребыванїа, въ превысокомъ и крѣпчайшемъ Гопдствованїи, и сладчайшагѡ спсенїа.

Покорнѣйшїй вашея пресвѣтлости, Присно млтвеннїи раби, низу писанїи.

Желаютъ, привѣтствуютъ, и оусрьдно молитвуютъ.

Изящными премудрьцы реченно бысть, Пресвѣтлый Княже, яко хвалима добродѣтель растит. Мы оубо толикимъ вашея пресвѣтлости различнымъ и достохвалнѣйшимъ добродѣтелемъ, самовидци суще, гѣхъ любы несытная, якоже камень магнитъ желѣзо, сице насъ на ихъ хвалы приношенїе привлекаетъ. Найпаче же твоихъ яже ѡ насъ и ѡ нашей яже ктиторства пресвѣтлости вашея, славнѣй ѡбители, многихъ и богатыхъ блгодѣанїй насладившеся, иже на неблгодарнаго раба, странѣйшїй влдки ѿвѣтъ, нашее неможенїе, на блгодаренїе възбуди, въ многѡтѣснѣмже ѡбстоянїи, еже ѡ семъ недостатчества, себе ѡбзрѣвше, и въ недоумѣнїи на мнозѣ пребывше, какобы намъ мощнѡ еже неблагодарныхъ рабъ порока оугонзнути, блгодарныхъже блгодати сподобитися: Бжїимъ мановенїемъ, чрез престателство теплейшея нашея заступници

прчт

4832

предслóвіе,

прутвыѧ дв҃ы вц҃а, бг҃оїй нáмъ сътвтъ дáнъ бы́ть: имъжѳ
нáставлéнїи вы́хщмъ, є҃же не́нáче, нижѳ нѣмъ w҃бразо҃.
рáз ѳ тупографі́ею възмо҃щ бы́ти на҃ довлѣвори́ти дх҃ное.
нѫже б҃іею помощію, и҃ тогáжде нáшем бг҃оїм застýпница
рýковождéнїемъ, и҃ нѫже вáшею прѣсвѣтлостію нещáнщдáнны
ми w҃би́тели, проторы́ стажáвше оу҃же свѣт, и҃ въ бг҃охрáнимы҃
монастúрѣ нáшъ прінéсше, юже оу҃со прáвое вáшем прѣсвѣ
тлости повелѣнїемъ, нуждѣ́йшую въ потрéбу цр҃ковнýю и
дáхщмъ кни́гу, минéю и҃збрáнную, сирѣчь, Ан҃долóгіонъ
и҃лѝ хвѣтослóвъ, нарицáемую, въ дх҃га нáшегщ довлѣво
рéнїе и҃ w҃дáнїе, вáшей прѣсвѣтлости г҃дн҃у нáшему и҃влады́цѣ
прéмилостúвому, нижáйшим поклонéнїемъ раболѣпнѣ,
въ въ҃зрящем оу҃срéдїи, приношáемъ, възлагáемъ и҃ w҃щáе҃,
áкѝ дх҃жнїи рáби. нитóже нѣщ, ѩ҃же сúмъ творя́ще,
тщтїю пощщрéнїе къ нарáщéнїю вáшем прѣсвѣтлости добродѣ
телéй, и҃ подвнжéнїе къ прилóжéнїю w҃бы́тных сѝ, w҃бѣщны҃
же и҃ w҃нóбных бл҃годѣáнїй. Кто́ бо w҃ прéжде бы́вших
стрáны Нача́лникъ (кромѣ пáки w҃ сегóже колѣна и҃ порекла
прослóвутагщ, вáшаѧ нарочитѣ́йшаѧ прѣсвѣтлостъ наслѣ
дователéмъ блистúтъ, Бсарабы и҃ногдà благостúнитѣ́йшагщ
Нéгом), толúко добродѣтелéмъ благодѣáтель когдà зѣлѝ
сúвйся; ѩкщже благостúнитѣ́йшаѧ вáша дрꙋжáва, нѫже то
лúкимъ тꙋ w҃благодáти бг҃имъ, никóлиже въ҃нéтнимꙋ въ҃нѣ҃
прéжде въспомянꙋтыми. Сїѐ є҃сть въ прúвых оу҃со, є҃же
нарáщмножéнїе вж҃їѧ слáвословїѧ, множествà бг҃áтвных
цр҃квéй, монастúрскихъже и҃ мі́рскихъ, съграждéнїемъ.
Тáже тупографі́ею, и҃ хартотвóрною водéницею: поúхъ ра
лúчными рýды, мѣдыже и҃ желѣза, и҃ прочі́имъ преоу҃краше
ными дѣлы. w҃нýдѣже толúкаѧ и҃ нúцеваѧ стрáны благодѣ
áнїй съкрóвища, вáшем прѣсвѣтлости достохвáлнои добро
дѣтелїи приноси́маѧ: хвáлами непреходя́щыми, и҃ никóлѧ
же оу҃гасáющыми, вѣкщмъже пáче съпротѧзáющыми, въ
рáсноть подлѣгꙋ похвалúти сꙋдягщ. Сирѣчь тýпомъ и҃
дáнными w҃ монастúрѣ нáшегщ ктúторѣва вáшегщ кни́гами.

прїй

къ кнáзю,

Пріймѝ оубо сію, пріймѝ мнѣ благостыннѣ, w владыко нашъ дръжáвный, и ктýторе приснw нáмъ щедрѣйшій нашнáзъ на достóйнѣйшихъ, бáшемъ пресвѣтлости бгомóсныхъ рaи.. Благодáтноже сію пріемъ, въпрóтіи оубо тѣже посѣхъ і iгтію бжію, и помощію вьсемлúмыя нáшея зaщúтницы, хотя щіимся йздáти книги блговолѝ мáрде, приращéніем свои, (нáми оубо áще и недостóйнѣ). вьсѣмняже вы́нѣ похвалáемыхъ добродѣтелей, и w своегó хартотвóрнагw мылúма нáмъ по магáти рабóмъ твóимъ вънедоволствáхъ нáшихъ. хвалы ради бгоимéнства бáшегw вездѣ бгáющія, и ради вьсмé[ни] вѣчныхъ нéмыхъ блгъ. [нúже] посдѣшѣмъ оубо блгополýчнѣмъ Нéсторскихъ лѣтъ жúвотѣ. да бáшу пресвѣтлo съ супрýжницею вънукú своéю пресвѣтлою, нáмъ прещéдрою бáтцею и блгодѣтéльницею, и съ вьсéю свои́ родóю, вьсегдá тáко любéщъ бъ сподобúти блáго изволѝ, съ цры вънукú и кнáзы вьсѣмъ блгоýгодншмъ томý wвѣтка, Кóль тщúтѣйше, кóль прилéжнѣйше, кo оусéрдънѣйше, непрестáнw дáтжни сýщи молúтвамъ. Бáгтняже Господáрскія пресвѣтлости бáшея вáми всѣ, и съ недостóйнѣйшнмн оугожéніи, и вьсегдáшнмн молúтвами нáшнмн, раболéпнw вървáемъ.

Бáшея пресвѣтлости, нáшегw вcещéдрагw гнá влки и блгтлú, прнwже миловáтнагw ктýтора.

Прнiн къ бý мáтвéнници и покорнѣ йшiи рабú,
Мелхнсéдь, w Пелопóннсý, iгýмень велúкія wбúтелы дáгопóскія, хрáма вcеслáнагw yспéнія прчыя бцы, ктýторева пресвѣтло
сти бáшея, и съ вьсéю wхтѣ
брáтіею.

Предослóвіе оубо сіе, w вьсесвѣтлый и благоутвéрдшій Наýáнніе съложéно бы и съпúсано, мнóю мéшй върáбъ пресвѣтлости бáшея, Фрéсо Нъсéврело, вíры логóдъ, вьсéлѣ wтéтва нáшегw фíеръ.

Intr'o operă eclesiastică aprópe necunoscută, un »antologhion«, în limba slavonă, am aflat o fórte interesantă epistolă dedicatorie, semnată de *Orest Năsturel*. Cartea e dedicată luĭ Mateiŭ Vodă Basarab, »stăpânul şi voevod al ţĕreĭ *Ungrovlahii zaplanéckaia*«. Orest Năsturel a scris acéstă epistolă ca din partea luĭ Melhisedec Peloponesianul, egumenul mŏnăstireĭ din Câmpulung, al căreia era titor celebrul Domn muntean.

Facsimila din urmă dă acéstă importantă epistolă, care ne vorbesce nu numaĭ de tipografia înfiinţată la mŏnăstirea din Câmpulung cu spesele Domnitoruluĭ, dar şi de diverse fabricĭ, astăḑĭ cu totul ignorate, de hârtie şi de felurite obiecte de aramă şi de fier, orânduite de Mircea-cel-Mare.

Iată traducerea acesteĭ epistole :

Precuvêntare pentru dedicare şi oferirea acesteĭ cărţĭ Domnitoruluĭ titor al mŏnăstireĭ

Luminatuluĭ, puterniculuĭ, evlaviosuluĭ Domnitor Principele Ión Mateiŭ Basaraba, prin graţia luĭ Dumnezeŭ stăpân şi voevod întregeĭ ţĕrĭ Ungro-Vlahieĭ şi de peste munţĭ, etc.

Milostivuluĭ şi binefăcĕtoruluĭ nostru Domn şi stăpân,

Har, pace, sănĕtate, viéţă îndelungată şi fericită în prea înalta şi puternica a Ta domnie şi îndurătóre mântuire. Noĭ, subsemnaţiĭ, tot-d'a-una rugătorĭ robĭ aĭ Înălţimeĭ Vóstre, ne închinăm, Te felicităm, Iţĭ urăm bine şi cu zel înălţăm către Dumneḑeŭ rugăciunile nóstre.

Măria Ta,

Inţelepţĭ iluştri ḑis-aŭ: »laudă acelora carĭ desvoltă şi măresc virtuţile!« Noĭ înşine am vĕḑut de câte diferite şi prea falnice virtuţĭ eştĭ înzestrat Măria Ta şi de ce iubire nemărginită.

Precum ferul este atras de magnet, ast-fel şi laudele nóstre sunt atrase de aceste virtuţĭ ale Înălţimeĭ Tale.

Protecţiunea ce ne-aĭ arĕtat atât noă, cât şi preaslăviteĭ mŏnăstire, care s'a folosit de atâtea binefacerĭ din partea Înălţimeĭ Tale, ne impune datoria să fim mulţămitorĭ şi recunoscĕtorĭ, ca să nu cădem în greşéla nemulţămitoruluĭ rob cu rĕspunsul sĕŭ către puternicul sĕŭ stăpân. Acésta maĭ cu sémă, că găsindu-ne într'o stare restrînsă şi încunjuraţĭ de atâtea neajunsurĭ, dorim a înlătura greşala nemulţămitoruluĭ rob şi să ne învrednicim de darul şi să fim mulţămiţĭ.

Prin conducerea luĭ Dumneḑeŭ şi prin mijlocirea preacălduróseĭ nóstre protectrice, preacurateĭ Fecióre şi Născĕtóre de Dumneḑeŭ, acest sfat ne-a fost dat. Prin el dar am fost povĕţuiţĭ şi numaĭ dupe acest sfat ne-aŭ fost cu putinţă a satisface nevoĭa ce avem de o tipografie, care tipografie, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ şi cu conducerea preabuneĭ nóstre protectrice Născĕtóre de Dumneḑeŭ şi cu *cheltuiala darnică* a Înălţimeĭ Tale, o posedem deja şi am transportat'o în mŏnăstire.

Ast-fel, după prima poruncă a Mărieĭ Tale am tipărit deja cartea necesară bisericeĭ, numită *Mineĭ* saŭ *Antologhion* saŭ *Sveatoslof*, pe care carte ne simţim fericiţĭ noĭ preasupuşiĭ robĭ a o închina şi oferi Înălţimiĭ Tale prea milostivuluĭ nostru stăpân.

Aparițiunea acesteĭ lucrărĭ contribue şi maĭ mult la înmulţirea virtuţilor Înăl-

ţimiĭ Tale şi este o dovadă de calităţile obicĭnuite şi osebite de binefacere ce Te caracterisézä.

Cine dintre foştiĭ stăpânitorĭ aĭ ţĕreĭ (afară iarăşĭ din némul şi familia ilustră din care Te tragĭ Măria Ta, binefăcĕtorul odinióră din neamul Basarabilor — Negoia) s'a arĕtat atât de binefăcĕtor ţĕreĭ?

Prin înţelépta Mărieĭ Tale cârmuire, ţéra a fost înzestrată, într'adevĕr, cu atâtea fapte bune, care maĭ înainte nicĭ o-dată nu s'aŭ pomenit.

Prin asemenea fapte, dar, maĭ întêiŭ, aŭ putut să se înmulţéscă, pentru slava luĭ Dumneḑeŭ, o mulţime de biserică, mŏnăstirĭ şi alte aşeḑăminte, iar apoĭ *tipografia, fabrica pentru facere de hârtie, precum şi alte felurite obiecte din aramă, fer*, dăruite de Măria Ta şi alte înfrumuseţărĭ.

Din aceste aşeḑăminte, dar, s'aŭ revărsat în ţéră o binefacere şi o comóră, care nu se datoréză de cât faptelor binefăcĕtóre şi demne de laudă ale Inălţimeĭ Tale, laudă care va fi neîncetată şi nicĭ o-dată stinsă, laudă care se va prelungi maĭ mult de cât veacul, prin cărţile tipărite în mŏnăstire, sub ocrotirea Mărieĭ Tale şi cu ale Mărieĭ Tale cheltuelĭ.

Primesce, dar, primesce acum cu îndurare, o! Stăpâne al nostru şi pururea ctitorul nostru milostiv, primesce din partea nevrednicilor şi rugătorilor robĭ aĭ Inălţimeĭ Tale, primesce acéstă carte cu bună voinţă, cu darul luĭ Dumneḑeŭ şi cu ajutorul a tot puterniceĭ nóstre stăpâne, care a bine-voit să facă să apară cărţile aceste, cu carĭ ne-am îmbogăţit noĭ nevredniciĭ. Laudă, decĭ, se cuvine Inălţimeĭ Tale, care ne-aĭ înzestrat cu *fabrica pentru facere de hârtie*, cu care să întâmpinăm nevoile nóstre, noĭ robiĭ supuşĭ. Laudă numeluĭ Tĕŭ pretutindenĭ strălucitor! Iar pentru rĕsplata vecĭnicelor bunătăţĭ crescĭ Inălţimea Ta va avea în viéţa Sa anĭ fericiţi ca aĭ luĭ Nestor.

Rugăm, decĭ, neîncetat pe A-tot-puternicul şi iubitorul de ómenĭ, ca împreună cu augusta Ta soţie, milostivă şi binefăcĕtóre stăpână, să Te învrednicéscă să fiţĭ numĕraţĭ între Regiĭ şi Principiĭ carĭ 'l-aŭ servit cu credinţă.

Cu cea maĭ mare râvnă, cu cel maĭ mare zel şi aplicare, neîncetat, suntem datorĭ a înălţa rugăciunile nóstre pentru acest scop.

Cu umilinţă, plăcere şi tot-d'a-una rugătorĭ, cu supunere ne înfăţişăm Inălţimeĭ Tale, fiind aĭ Mărieĭ Tale, milostivuluĭ nostru stăpân şi binefăcĕtor ctitor, pururea rugătorĭ către Dumneḑeŭ, prea supuşĭ robĭ.

Melhisedec din Peloponez, igumen mareĭ mŏnăstirĭ Dălgopolscaia (Câmpu-Lung), cu hramul prea slăviteĭ Adormirĭ a prea sfinteĭ Născĕtóre de Dumneḑeŭ, al căreia ctitor eştĭ Inălţimea Ta, şi toţĭ fraţiĭ.

Precuvêntarea acésta, o! prea mărite Dómne şi binefăcĕtorule stăpâne, a fost compusă şi scrisă de mine, cel maĭ mic rob al Mărieĭ Tale *Orest Năsturel*, al II-lea logofĕt. Scris în comuna moşieĭ nóstre Fieru (Herescĭ?).

TOMUL I, PAG. 10, ANEXA *)

Până maĭ în ḑilele din urmă se credea că cea maĭ veche carte tipărită în limba românéscă a fost »Invĕţătura creştinéscă«. Ciparĭŭ pune anul 1546 data tipăririĭ acesteĭ cărţĭ, de care el maĭ întêiŭ a făcut menţiune în »*Chrestomatie saŭ Analecte literarie*«, tipărită la Blaj în 1858, la pag. XIX. In »*Organul luminării*«, numerile 54 şi 55 din 3 şi 14 Ianuarie 1848, celebrul nostru filolog pusese deja întrebarea: *care este cartea*

cea mai veche românéscă? Réspuns'aŭ Cipariu la acéstă întrebare, că cea mai veche carte este un Catechism românesc saŭ Invĕţătura creştinéscă, tipărită la Sibiŭ în 1546. De cât tot Cipariŭ adauge că el n'a vĕdut cartea şi se îndouiesce că acésta e data certă (pag. 308). Ast-fel réspunsul la întrebare n'a fost dat. Domnul B. P. Hasdeu în »Cuvente den betrani« (tom. II, pag. 40) refusă de a admite existenţa cărţiĭ de la 1546, totuşĭ tot Domnia sa află, după cronica pastoruluĭ săsesc Simon Masa (mort la 1605), că la 1559: »die Martii Johannes Benknerus, judex Coronensis, cum reliquiis senatoribus, reformavit Valachorum ecclesiam, et præcepta catecheseos discenda illis proposuit« [1]).

Din aceste şiruri D. Hasdeu vede, că un catechism s'a tipărit la acéstă dată. Domnia sa crede că »*Intrebarea creştinéscă*« din codicele Popeĭ Grigorie de la Măhacĭ este o simplă copie după catechismul anterior.

Ultimele cercetărĭ în privinţa acesteĭ cărţĭ, făcute de D. I. Bianu în »*Bibliografia românéscă*«, aŭ avut de resultat o nouă afirmare a existenţeĭ catechismuluĭ, însă cu data de **1544**.

Codicele Măhăcene din 1607 daŭ numaĭ o copie după o tipăritură din 1560, tipăritură ce pare-se că n'a vĕdut'o nimenĭ până astădĭ.

Ca cea maĭ veche carte a luĭ Coresi, Cipariŭ ne-a fost dat în *Analecte*, *Psaltirea* aceluia (1560). D. Hasdeu a întreprins la Academie publicarea acesteĭ psaltirĭ, cu data de 1577, şi ḑice că: »e nu maĭ puţin adevĕrat că lucrarea luĭ Coresi este prima tipăritură românéscă, despre care noĭ putem vorbi *de visu*«. In ḑilele din urmă D. C. Erbiceanu a descoperit o carte de ale luĭ Coresi maĭ veche de cât *Psaltirea*. Acésta este *Tetravanghelul* luĭ. Acesteĭ cărţĭ Cipariŭ 'ĭ-a pus anul 1580, pre când pe exemplarul descoperit de D. Erbiceanu se citesce anul 1560—61: »Şi cu ḑisa jupânuluĭ Haneş Beagner scris'am eŭ diacon Coresi ot Tĕrgovişte şi Tudor Diac, şi s'aŭ început în luna luĭ Maiŭ 3 ḑile şi s'aŭ sfĕrşit în luna Ghenarie 30 ḑile vĕ leato 7069 în cetate în Braşov[2]).

Despre acest Tetravanghel şi în genere despre Coresi, vorbim la pagina nóstră 10 din tomul I. Afirmăm şi aci că existenţa sub condeiul luĭ Coresi şi a luĭ Tudor Diacul a uneĭ *ortografiĭ* stabilită, e probă neîndouiósă că ea nu era o născocire a luĭ, ci că şi el a învĕţat'o de unde-va. Decĭ, era lucrarea *uneĭ şcolĭ românescĭ*. E probabil că Diacul Tudor îndreptă limba şi ortografia luĭ Coresi.

Decă cea maĭ veche carte românéscă tipărită rĕmâne acum Tetravanghelul, de care vorbirăm, se scie însă că posedem codice românescĭ şi maĭ vechĭ. Aşa vom cita codicele Scheian, editat de D. profesor I. Bianu. Evangeliarul scris între 1492 la mŏnăstirea Neamţuluĭ din ordinul luĭ Ştefan-Vodă-cel-Mare, cum şi acel din 1502 tot de acolo, sunt numĕrate şi ele între cele maĭ vechĭ manuscrise [3]).

Aprópe sincronistic cu manuscriptele există tipografie la Tĕrgovişte. Acolo Macarie a tipărit în 7016 (1508) cel maĭ vechiŭ Liturghiar cunoscut până astădĭ. Acelaşĭ Macarie a imprimat la 1510 *Octoihul slavonesc*, iar la 1512 Macarie imprimă un noŭ *Evangeliar*, acel cunoscut sub nume de »*Evangeliarul luĭ Neagoe-Vodă*«.

TOMUL I, PAG. 11, ANEXA C***).

Am promis a da la acéstă anexă precuvêntările din diverse cărţĭ publicate în limba română în secolul XVII. Nu împlinim asemenea promisiune, de óre-ce în anĭ din

[1]) Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum ed. Trausch. Coronæ 1847, pag. 61.
[2]) Vedĭ ediţiunea tipărită la Bucurescĭ în 1889 de archiereul Gherasim Timuş Piteşteanu.
[3]) Primul este astădĭ în biblioteca de la München şi al douilea în cea imperială de la Viena.

urmă Academia publică Bibliografia română pe acest secol, însoţită cu reuşite facsimile. Asemenea publicaţiune face de prisos lucrarea promisă de noĭ în 1890. Ca să fie cât maĭ complectă Bibliografia veche a Academieĭ, 'ĭ-am împrumutat un însemnat numĕr de opere vechĭ carĭ 'ĭ lipseaŭ, dar se află în Fundaţiunea Urechiă din Galaţi.

TOMUL I, PAG. 12, ANEXA E **).

Am făcut menţiune la începutul acesteĭ pagine a 12-a despre hrisovul luĭ Const. Brâncoveanu, relativ la şcóla din Sf. Gheorghe. Iată acest hrisov:

»Io Costandin Basarab Voevod, den mila lui Dumneḑeu Domnu şi oblăduitorĭu a toată ţera Rumănéscă, den toate bunele fapte, mai bune şi mai folositoare cu adevărat sănt céle ce aduc folosinţa cé mai mare la oamenĭ, şi trupeşte şi sufleteşte, într'acesta chip sănt bunătăţite céle ce să numescu cătră cuvântul dumnezieştii credinţă şi cătră însuşĭ Dumneḑeu, acélé cu adevărat au începătură şi săvărşit pre însuşĭ Dumneḑeu carele ĭaste binele cel adevĕrat. Pentru acéĭa dar căte bunătăţi să fac spre cinsté lui Dumneḑeu, acélé să cade să le socotim mai mult decât alalte toate, şi pentru acéĭa trebue să ne nevoim mai mult în tot chipul să le lăudăm şi să le mărim, şi căt vom puté să le întărim cu adeverinţă; pentrucă ce alt lucru ar fi mai cinstit şi mai dumneḑeescu afară din céle ce să facŭ întru numele lui Dumneḑeu? şi mai vărtos că căte bunătăţĭ facem, ne învaţă sfănta scriptură să le facem întru slava lui Dumneḑeu; de'ntru acéste dumnezieştĭ lucrurĭ măi mare ĭaste a rădica cineva şi a zidi şi a face case sfinte şi dumnezieşti lŏcaşurĭ, şi să le închine lui Dumneḑeu spre a sa Slavă şi mărire, şi să le dăruĭască Măririi sale cu smerenie, din céle ce ĭară dala Dumneḑeu s'au căştigat, ca pentrucă acĭastă faptă să îndemne pre mulţĭ spre dumneḑeésca dragoste. — Drept acéĭa dar învrednicindu-ne şi pre noi Dumneḑeu cel milostiv cu stăpăniré pământului acestuĭa al tărăi Rumăneştĭ, fiind scaunul strămoşilor noştri al Băsărăbeştilor şi cu a sa Dumneziéscă milă şi pază, aflându-ne cu acĭastă stăpănire, şi văzând ale lumii acestiĭa că sănt toate deşarte şi trecătoare, şi nu rămâne omuluĭ nimic alt, fără căt numaĭ bune fapte şi lucrurĭ, céle ce ar puté rădica spre slava lui Dumneḑeu, pentru acéĭa şi noĭ cu slabă putinţă a noastră pre lângă altele văzând şi sfănta acĭastă bisérică a sfăntuluĭ mareluĭ mucenic şi ciudotvoreţ Gheorghie, care ĭaste în oraşul Bucureştii, metoh sfăntului şi de viĭaţă dătătoriŭ mormântului Domnului nostru Is. Hs. că s'au vechit fiindu de multă vréme zidiré ei căt să vedé mai mult spre surpare, şi fiind şi mică bisérica şi strâmtă, şi ne-având nicĭ o grijire pă dăn lăuntru, n'am putut îngădui să vedem în mijlocul unui norod mult ca acesta, care ĭaste în enoriĭa acei bisericĭ, a fi biserică mică ca acésta şi fără nicĭ o podoabă şi înfrumuseţare, ci né-m îndemnat de'ntru dumneziasca dragoste şi cu a noastră mică putinţă, am zidit den temelie şi am înoit acĭastă sfăntă bisérică a marelui mucenic Gheorghie, metoh sfăntului şi dumneziescului mormânt, nevoindune de am făcut biserică mare şi largă precum să vede, şi pă den lăuntru ĭar înfrumusăţându-o cu toate podoabele céle-ce să cuvin, cu candele, cu sfeşnice, şi cu alte argintării şi cu odăjdii scumpe, şi cu toate céle ce tribuescu, ca să să poată bucura cei ce vor întra în trănsa spre ruga lui Dumneḑeu, şi nu numai bisérica am zidit den temelie, ce încă şi mai nainte chiliile céle ce sănt pe de supra cetăţii înprejur lé-m zidit şi lé-m rădicat precum să văd, ajutându-ne la cheltuĭala acestor chilii şi préfericitul şi préînţeleptul părintele Patriarhul al sfintiĭ cetăţi Ierusalimului Kir Dosoteĭu; şi afară de'ntr'acésté socotind Domniĭa mé schimbările vremilor care să întîmplă în lucrurile omeneşti, de'ntru întămplările lumii, care de multe orĭ vin dela bine spre rău, dela no-

rociri spre nenorocire, făcut-am Domniĭa-mé ajutor sfintii acestii case, ca să se poată păzi şi să se ajutoréze spre bună şi laudată stare, adecă: pus'am Domniĭa mé 30000 de ducăţĭ la Ţeca a lui Sfeti Marco care iaste la domniĭa Veneţiĭanilor, care banĭ ĭ-am închinat să fie în vecie stătători la acĭastă sfântă biséricä a marelui mucenic Gheorghie, metoh sfântului mormântu, întărindu cu acestu hrisov al Domniiméle, ca toată dobânda acelor 30000 de ducăţi, care face într'un an 900 de ducăţĭ, ĭar talere fac 810, acesti bani să să dé fără nicĭ o îndoĭală la acĭa tă sfântă Mănăstire, să aibă ai lua egumenul care va fi, şi să dé de'ntr'acesté pre an la 3 efimerii talere 100, şi la un cântăreţ tal. 100, şi la 2 diaconi tal. 50, şi la un aprinzătorĭu de candele tal. 20, şi ĭar să mai dé la 2 dascali care-i să vor afla la şcoala domnéscă, care s'au făcut la sfeti Sava de aicĭ din Bucureşti, care ĭaste ĭar metoh sfântului mormântu, care biséricä ĭaste făcută şi înoită ĭar din ostenéla noastră, la acĭastă scoală să să déi tal. 300, însă dintr'acesté să aibă a să daré, la dascalul cel mare tal. 200, şi la al doilé dascal tal. 100, care-i acesti 2 dascali, căte învăţături vor fi datori să învéţe pre ucinicĭ şi în ce chipu, lua-vor învăţătură den patrierşasca carte a pré-fericitului Patriarchu al sfintii cetăţĭ Ierusalimului şi a toată Palistina, duhovnicesculuĭ nostru părinte Kir Hrisantu, începându însă să să dé acĭastă platä dascalilor dela létu dela Hs. 1750, dela luna lui Septemvrie 1 zi; ĭar la preoţii care-ĭ fac slujba biséricii să să dé dela létu 1707 Septemvrie 1 zi; ĭar ceĭa lalţi bani dăntr'acĭastă sumă ce s'au zis mai sus, căţĭ vor mai rămâné să să dé la sfântul mormântu, însă aceştĭ 3 preoţi care-i sânt dă slujba biséricii lui sfeti Gheorghie, să fie îndestulaţĭ cu acĭastă platä care am rânduit să li să dé, şi alte căştigurĭ să nu maĭ caute a avé, nicĭ să scoată discosul în biséricä pentru dănşiĭ, ci în locul discosului lor, să umble discosul săracilor, pentru că mila care dau creştinii ca să se dé săracilor afară, să nu între în biséricä să facă tulburare la sfânta rugă. — Acest dar ajutorĭu care né-m nevoit de'ntru cât né-u fost putinţa de am făcut aceştii sfinte Mănăstiri, după cumu araată într'acest hrisovu al Domniiĭ noastre, pohtim şi rugăm pre toţĭ cei ce sar întâmpla den mila lui Dumneḑeu în urma noastră a fi stăpânitoriĭ acestui pământu, au den némul nostru, au alţii striinii, să păzéscă şi să ţie acéstă danie a sfintii Mănăstiri ce scrie mai sus, nestricată şi neclătită, ca şi pre dănşiĭ să-i păzéscă Domnul Dumneḑeu suptu mila sa cé sfântă; ĭar care nu va păzi şi să va brodi să facă vre-o stricăcĭune şi vre-o lipsă dă'ntrâcĭastă milă ce scrie maĭ sus, lăsăm să aibă judecător şi platnic pre cel ce-i stă sfântul mormântu şi în zioa de astă-zi la sfântul Ierusalimu Domnul nostru Is. Hs. unde şi acĭastă sfântă Mănăstire iaste închinată, şi să fie depărtaţĭ unii ca aceĭa de mila sa cé dumniḑiască, şi în cĭastă lume şi în cé viitóre; aşijderé şi din fiiĭ nostri şi den nepoţĭ, strenepoţĭ, nemenii să nu să tinză a face vre-o stricăcĭune aceştii mile ce am făcut sfintii biséricĭ şi sfântului mormântu, ci să să feréscă toţĭ cine să va trage den némul nostru, şi şi sfinţii şi pré-fericiţii Patriĭarşi şi egumenii dela sfeti Gheorghe să păzéscă acéste ce am lasat mai sus, neclătite şi ne-mişcate în vécĭ, nicĭ să fie volnicĭ a rădica acesti bani dela Ţeca Veneţiei, orĭ ce păs de mare ar avé sfântul mormântu sau sfeti Gheorghie, ci să sté neclătiţi şi ne-mişcaţi în vécĭ cum s'au zis, că orĭ care ar face vre-o stricăcĭune, lăsăm să fie şi acela supt acest greu blăstem ce s'au zis mai sus — Şi am întărit hrisovul acesta cu mărturisiré a ĭubiţilor fiilor noştrii: Costandin, Ştefan, Radul i Mateĭu Brâncovéniĭ, şi a cinstitului şi sfinţitului bătrânului părintelui nostru şi Mitropolitului a toată ţera Kir Teodosie, şi a episcopilor ţărăi: Kir Antim ot Rămnic, şi Kir Damaschin ot Buzău, şi a toturor cinstiţilor boĭarilor Divanuluĭ Domniiméle: Costandin Cantacuzeno biv vel

Stolnic, i Mihai Cantacuzeno biv vel Spăt. i Costandin Ştirbéi vel Ban, i Şerban Cantacuzino vel Vornic, i Şerban Grecénul vel Log., i Toma Cantacuzino vel Spat., i Şerban Bojorénul vel Vistiĭar, i Radul Golescul vel Clucĭ, i Ştefan Cantacuzino vel Post. i Ianachie Văcărescul vel Păh. i Şerban Grecénul vel Stolnic, i Pană vel Comis. i Pătraşco Brézoĭanul vel Sărdar, i Iorga vel Slugér, i Costandin Corbénul vel Pit., i Gligorie Bălénul vel Vornic ot Tărgovişte, i Iordachie Creţulescul vel Agă, i Pátru Obedénul vel Arm. şi Ispravnic Barbul Brăiloĭul 2 lea Log. şi s'au scris în oraşul scaunuluĭ nostru Bucureştii la al noaolé-spră-zécelé an al domnii noastre, de Necula Logofeţelul.

Septemvrie 1 din, létu dela zidiré lumii 7216.

Barbul Brăiloĭul 2-lea Log. procit.

Acest hrisov se află trecut în condica Brancovénéscă de cărţĭ şi hrisóve, la fila No. 410—411, ce se păstréză în Archivele Statuluĭ.

TOMUL I, PAG. 12, ANEXA *).

Domnul Grigorie Tocilescu în »Petru Cercel«, studiŭ istoric publicat la Bucurescĭ în 1874, aduce o scrisóre de la călugărul grec Mateĭ din Pogonania, Mitropolit al Mirelor, care a trăit în ţéra rumânéscă sub domniile luĭ Radu Şerban Basarab, Radu Mihnea, Gavril Moghilă şi Alexandru Vodă, din care D sa conchide:

»Instrucţiune? nicĭ era vorba de vre-o şcólă. In câteva mŏnăstirĭ se învĕţa pe ceĭ ce aveaŭ să devină preoţĭ şi 'ĭ învĕţaŭ numaĭ a sloveni buchile vre-unuĭ ceaslov. Cel ce putea să citéscă slobod slova de mână era lucru mare!«

Iată şi extractul din scrisórea călugăruluĭ:

»Fă Măria Ta, şcólă de unde să se réspândéscă lumina în ţeara tea; astaḑĭ nu »afli in acéstă ţéra om învĕţat, nu, nicĭ preot, nicĭ călugăr, nicĭ archiereŭ, nicĭ laic, »pentru că *n'aŭ unde să înveţe carte*... Bunĭ reĭ (preoţiĭ), aşa cum sunt, tot se află cel »puţin, dar după ce vor muri şi aceştia, nu se va maĭ afla nimine să se facă preot, nicĭ »logofĕt, nicĭ gramatic, dacă nu se va deschide şcólă, unde să pótă ómeniĭ învĕţa carte... »ómeniĭ aŭ căḑut aşa de jos ca şi vitele; nu sciŭ carte şi cum vréĭ să se lumineze?... »In tóte împăraţiile se află şcóle şi case de crescere, numaĭ în ţéra Ta nu se află nicĭ »una« [1]).

Este cu bună sémă multă exageraţiune în afirmaţiunea călugăruluĭ grec, care de sigur înţelege, prin vorbele luĭ, că lipsesc în ţéră şcolĭ grecescĭ.

TOMUL I, PAG. 12 **).

In nota de la acest loc am fost promis să daŭ ca anexe prefeţele de la »*Cheia înţelesuluĭ*« a luĭ Varlaam din 1678 şi, ca anexă D, prefaţa cărţeĭ »Margăritar« din 1691 şi lista tuturor publicaţiunilor din secolul XVII. După cum maĭ sus arĕtarăm, adăugim a spune că, în urma publicaţiuneĭ *Bibliografieĭ* române de D. Bianu, nu maĭ publicăm şi noĭ aci asemene prefeţe.

La nota **** de la acéstaşĭ pagină am promis să publicăm un studiŭ (ca anexă F) asupra şcóleĭ elene de la Patriarhia din Constantinopole. Colegul meŭ academic D. Erbiceanu, în numerósele sale studiĭ asupra documentelor bizantine, a tratat de acéstă

---

[1]) Pag. 24—25. »Petru Cercel« de Gr. Tocilescu.

cestiune şi, deci, mĕ refer la acele studiĭ şi suprim aceea ce era promis ca anexă F. — Amintesc numaĭ cele următóre :

Patriarchul George Curtesius saŭ Genadius, primul patriarch după cucerirea Constantinopoleĭ de Turcĭ, fundă o şcólă grecéscă în acel oraş, numind'o Marea şcólă naţională« (τοῦ γένους), din care causă a şi fost supranumit: *Scholarius*. Bărbat cunoscut prin scrierile luĭ favorabile despre Aristot, şcóla luĭ exercită din capul loculuĭ o înrîurire óre-care asupra culturiĭ popórelor din peninsula Balcanică. Totuşĭ nu acéstă şcólă din secolul al XV-lea avu influinţĭ de îndată asupra culturiĭ naţiuniĭ române. Numaĭ după ce se legară Româniĭ prin tratatele lor cu Turcii, bărbaţiĭ românĭ avură ocasiunea de a se adăpa de învĕţătură la şcóla grécă din Constantinopole [1]).

„*Şcóla mare naţională*« din Constantinopole, toleratá saŭ nebăgată în sémă de Turcĭ, continuă a se desvolta subt directorĭ ca Ioan Zygomales şi fiul sĕŭ Teodosie, aşa că spre finea secoluluĭ al XVII-lea devine în adevĕr un factor cultural al popórelor creştine din Orient. Demetrie Cantemir amintesce acésta şi o şi numesce cu numele de „*Academie elenă*«. Şcóla acésta dete o pleiadă de învĕţaţĭ, din carĭ mulţĭ nu puţine legăturĭ avură cu Principatele române. Dimitrie Cantemir amintesce de maĭ mulţĭ din aceĭ bărbaţĭ şi cu deosebire pre Ioan Cariophyle, filosof, teolog şi mare predicator al bisericeĭ Constantinopolitane, Balaş Scevophylax, Antonie şi Spandon, care predaŭ filosofia Peripateticilor, Iacomus renumit gramatic de la care Cantemir învĕţă — cum însuşĭ ne spune — elementele de filosofie, când locui la Constantinopol. Sevastie, celebrul autor al Calendaruluĭ eclesiastic şi maĭ celebru prin controversa bisericiĭ luĭ în cea latină...

Nu voiŭ urmări tótă lista bărbaţilor iluştri eşiţĭ din şcóla mare de la Constantinopole, dată de Cantemir. Imĭ ajunge pentru teza mea de la Tomul I, pag. 12, a lucrăriĭ mele, să amintesc relaţiunile cu şcóla din Constantinop le ale spătaruluĭ Milescu şi apoĭ numele unuĭ *Ieremia Cacavela* candiotul, călugárul meŭ predicator al bisericeĭ din Constantinopole, care însă fu unul din învĕţătoriĭ luĭ Cantemir, numele luĭ Anastase Condoide, învĕţătorul copiilor aceluĭaşĭ Domnitoriŭ, sunt de ajuns pentru a legitima teza nóstră asupra înrîurireĭ culturale a şcóleĭ din Constantinopole asupra celeĭ românescĭ, încă înainte de domnia fanariotă. Evident că după ce tronurile românescĭ sunt ocupate de fanarioţĭ, acele influinţĭ sunt mereŭ spornice până ce intră cu ele în luptă curentul naţional, care culminéză subt Tudor Vladimirescu şi G. Asaki.

TOMUL I, PAG. 12.

Maĭ promisesem să aduc (ca anexe la nota *** de la acéstaşĭ pagină) extracte din scriitorĭ străinĭ asupra culturiĭ ţĕriĭ muntenescĭ sub Brâncoveanu. Renunţ şi la acéstă lucrare, în urma publicaţiuneĭ colecţiuneĭ Hurmuzake, etc.; căcĭ mi se cere să reduc cât maĭ mult publicaţiunea mea de faţă, în interes de economie....

TOMUL I, PAG. 13.

Am promis la anexa H întreg documentul şcóleĭ şi schituluĭ de la Berislăvescĭ, dar tot spre a scurta materia volumuluĭ nu-l maĭ public, ajungênd citaţiunea ce am publicat la acéstă pagină cu referinţă la *şcólă*.

---

[1]) Primul director al şcóleĭ luĭ Genadius de la Constantinopole fu Mateĭ Camariotis din Tesalonica, propriul sĕŭ magistru, care urmă teoriile aristotelice ale fundatoreluĭ şcóleĭ.

Dăm aci analisa mai detaliată a Uriculuĭ luĭ ιω Const. Neculaĭ V.V. domnul Moldoveĭ, de la 7250 (1742):

Maĭ ântêiŭ domnitorul ridică birurile de asupra cleruluĭ; apoĭ adauge: »Ci dară de acum înainte céta bisericéscă avênd numaĭ de grija sfintelor bisericĭ, să aibă a urma porunca Sf. Pravile şi curaţĭ şi fără prihană să petrécă şi cu tot felul de învĕţăturĭ împodobiţĭ, luminând vrednicia lor precum se cade«.

Domnitorul poruncesce apoĭ ca egumeniĭ mŏnăstirilor să pórte grijă de economia şi sporul mŏnăstirilor, de podóba bisericeĭ... Călugăriĭ carĭ vor fi, afară din mŏnăstirĭ, să nu şadă. Să nu călugărésca nimenĭ fără de ştirea pré Sf. Mitropolit, ci unul ca acela să vie la sfinţia sa părintele Mitropolit şi Sf. Sa ne va face de ştire nouĕ (domnitoruluĭ) ca să poruncim ântêiŭ să se scótă de la bir şi apoĭ să se călugărésca. Preotul să fie dator a merge la sfinţia sa Mitropolitul, asemine la Episcop, ca să le dea sorocul până în 40 ḑile să înveţe înţelesul taineĭ bisericescĭ, care înţeles se cade a 'l sci tot cinul preoţesc şi ceĭ ce vor vrea să se preoţéscă ântêiŭ să mérgă la Mitropolit şi Episcop, *să se ispitéscă* şi să se facă ţârcovnic şi pot-diacon şi diacon; apoĭ avênd râvna de preoţire, să se facă preot. Şi carĭ se vor sili cu învĕţătura, făcêndu-se preoţĭ iscusiţĭ şi cu totul vrednicĭ, uniĭ ca aceia vor avea şi maĭ multă milă, iar carĭ nu vor urma porunceĭ sfinteĭ Pravilĭ saŭ a sfinţiţilor Archiereĭ şi nu vor învĕţa înţelesul până la sorocul ce li se dă, vor fi pedepsiţĭ cu biserica.

TOMUL I, PAG. 14.

Tipograful culegĕtor a făcut la acéstă pagină o eróre ce nu póte să rĕmână neîndreptată. La alin. al 3-lea al paginеĭ pune data »*9 Maiŭ 7524*» în loc de cea adevĕrată: »9 Maiŭ 7254«. De altmintrelea acésta eróre se putea corige cu chiar data de la finea actuluĭ publicat pe acéstă pagină.

TOMUL I, PAG. 15 şi 19.

Din domnia a doua a luĭ Grigorie Ghica la Moldova maĭ găsim un document relativ la şcolĭ, Este un folio fórte mare contrasemnat de Tănase logofĕt de Taină cu sigiliŭ mic roşu, cu armele ambelor principate, dat în Iaşĭ la 23 Noembrie 7245 (1736) în anul I al domnieĭ a doua. Documentul acesta aduce mărturia următorilor boerĭ:

Sandul Sturdza vel Logof.
Iordaki Cantacuzino vel Vorn.
Iordake Roset vel Vorn. Kişnei.
Const. Ipsilante Hatman şi pîrcalab Suceveĭ.
Grigoraşco vel Post.
Toader Palade vel Spat.
Gavril Costake vel Ban.
Toader Costake vel Pah.
Costake vel Vist.
Lupul Ghenea vel Stoln.
Aristarho vel Comis.

Uriciul scutesce Mitropolieĭ Iaşĭ maĭ multe bucate »care pentru întêmplarea vremilor şi nevoile acestuĭ pămênt, ce este peste toţĭ de obşte, aflânduse la slabă stare, lipsită de podóba ce se cade«.

Pe lângă aceste scutirĭ de bucate dă Mitropolieĭ pe fie-care an câte 100 leĭ din vama cea domnéscă, ½ la Crăciun şi ½ la Paştĭ, să 'ĭ fie de céră şi de unt-de-lemn de candele peste an... »şi încă de vreme ce sunt două şcóle, aicea în oraş în Iaşĭ, una grecéscă şi alta slovenéscă, să fie dator Mitropolitul cel dupe vreme a avea purtare de grije şi necontenit cercetare asupra dascălilor ca să pue nevoinţă asupra ucenicilor să 'ĭ înveţe precum se cade şi să-ĭ procopséscă, ca ceĭ ce se vor face preoţĭ dintre dênşiĭ să fie învĕţaţĭ şi pedepsiţĭ şi să pótă ceti orênduiala bisericeĭ după cum se cuvine.

Şi pentru ucenicĭĭ de la amêndouĕ şcólele ceĭ carĭ se vor sili cu învĕţătura şi vor fi săracĭ, lipsiţĭ de cele trebuincióse în carĭ să aibă grije Mitropolitul a 'ĭ ocroti şi a 'ĭ chivernisi de cele ce li vor trebui, pre uniĭ cu léfă, pre alţiĭ cu îmbrăcăminte, pre alţiĭ cu hrană pentru ca să nu lase învĕţătura dintru acea pricină«. (Urméză invocaţiunea la viitorul Domn să nu strice regularea şi blestemul).

TOMUL I, PAG. 19.

Hrisovul de la Antioh Cantemir l'am rătăcit. De-l voiŭ reafla (şi de sigur că da) maĭ târdiŭ, îl voiŭ da în Addendele lucrăriĭ mele.

TOMUL I, PAG. 19.

In al 6-lea aliniat, la fine, am promis publicarea integrală a documentuluĭ aci citat. Este în adevĕr a se publica ceva maĭ departe, la pag. 35.

TOMUL I, PAG. 19.

Cu referinţă la şcólele din Moldova aducem aci cele ce am scris în tomul II al Ist. Rom. la pag. 266 şi înainte.

Am arĕtat însemnatul rol ce a avut Gr. Alexandru Ghica în privinţa şcólelor din Moldova, începênd la aniĭ 1747, în prima sa domnie.

Despre Grigorie Alexandru Ghica, cronicarul Canta ţice, în scrierea sa, »c'a fost om înţelept şi învĕţat şi iubind ca şi alţiĭ să se îndestuleze cu învĕţătură, a făcut minunate şcolĭ, aprópe de Sf. Mitropolie din Iaşĭ, întru care să se înveţe multe feluri de învĕţăturĭ şi multe limbĭ. Adus'aŭ şi dascălĭ fórte învĕţaţĭ; făcut'aŭ şi orênduelĭ dascălilor şi ucenicilor, ca să 'şĭ scie fieşce-care léfa şi orênduiala lor«.

Am descoperit în archiva Episcopieĭ de Roman o copie veche, după chrisovul de organisare a şcólelor sub Gr. Alex. Ghica. Acéstă copie pórtă data 1766.

Prin acest chrisov Gr. Ghica, după ce arată importanţa şi scopul învĕţăturiĭ, spune că »*maĭ înainte şcóla se afla necoprinsă cu cele trebuincióse spre pricopséla ucenicilor, şi că deci va să aducă acéstă şcólă la starea cea maĭ desĕvêrşită a învĕţăturiĭ, prin înmulţirea dascălilor şi a ucenicilor; ca să se ridice din ticăloşita stare şi vrednică de lacrimĭ a neînvĕţăturiĭ pe norod şi maĭ vêrtos pe cinul preoţesc*«. Gr. Ghica zidesce »*acéstă Academie*« lângă Mitropolie.

Domnitorul amintesce, apoĭ, că a orênduit dascălĭ nu numaĭ la Academia ce a zidit în Iaşĭ, ci şi în tótă ţéra, la fie-care eparchie şi ţinut, câte un dascăl, ca toţĭ creştiniĭ ţĕreĭ acesteia, mirenĭ şi copiĭ preoţilor, să se procopséscă cu învĕţătura şi fapte bune.

Domnitorul dispune prin acest chrisov, că din dajdea cea orênduită a preoţilor şi erodiaconilor din tótă ţéra, să se plătéscă lefile dascălilor. Dajdia de la preoţĭ pe an şi de la diaconĭ, va fi câte 4 leĭ nouĭ, plătiţĭ: 2 la Sf. Gheorghe şi 2 la Sf. Dumitru. Chrisovul înfiinţéză o Epitropie a şcólelor, compusă din Mitropolitul, Hatmanul Ioniţă Can-

tacuzino, Vist. Iordache Costache, Vist. Hrisoscoleŭ, Pah. Manolache Bogdan, Visternicul ce va fi după vremĭ, Baş Costi Avram, Baş Sandul Panaite, Baş Costea Papafil şi Baş Constantin Panaite. Aceştĭ epitropĭ aŭ sarcina de a purta de grijă în tótă viéţa lor cu silinţă şi neadormire, de acéstă Domnéscă Academie, pentru cele căḑute şi trebuincióse. Când va muri unul din epitropĭ, ceĭ rĕmaşĭ să 'l înlocuiască, prin alegere, cu altul, cerênd aprobarea Domnéscă. Epitropia are a se aduna o-dată într'un an la Mitropolie, »şi să se caute de adunarea tuturor veniturilor şi cheltuelelor, şi care nu va fi luat sfêrşit şi nu s'a împlinit după acest al nostru Domnesc chrisov, să le caute tóte cu cercetare bună şi cu silinţe«.

Aplicaţiunea chrisovuluĭ urma a se face la 23 Aprilie 1766.

Urméză apoĭ budgetul Academieĭ [1]), care hotărésce lefile următóre:

Dascălul cel mare Epistimurilor (sciinţelor) pe an câte 1.500 leĭ şi dascăluluĭ celuĭ d'ântêiŭ elinesc 600 leĭ şi ipodascăluluĭ elinesc 300 leĭ şi dascăluluĭ ce învaţă carte grecéscă bisericéscă câte 180 leĭ şi dascăluluĭ latinesc câte 240 leĭ şi dascăluluĭ moldovenesc (120) leĭ, iar pentru 20 de ucenicĭ străinĭ şi sĕracĭ ce se vor afla la şcólă, pentru mâncarea lor, hârtie şi cernélă, cu bucătariul şi apariul lor, prin purtarea de grijă şi economia epitropilor, să se dea pentru trebuinţa lor 1.000 leĭ şi la 30 care lemne; pentru toţĭ ceĭ ce vor locui în şcólă 375 leĭ.

La Academie Domnitorul nu uită a orêndui la *bibliotecă* un bibliotecar, cu léfa 120 de leĭ pe an. Chiar şi de instrumente pentru matematică şi altele, chrisovul dispune: »ce va prisosi din veniturĭ şi din cheltuelile ce se vor iconomisi de către epitropĭ, să se cheltuiască la cărţĭ şi la organe matematice şi la cele-l-alte trebuincióse ale Academieĭ«.

Nu numaĭ de şcólele din laşĭ se preocupă Gr. Ghica, ci şi de şcólele din tótă ţéra. Se continuă, şi pe alocurea se înfiinţéză din noŭ şcolĭ. Numaĭ în Botoşanĭ şi Galaţĭ şcólele sunt cu dascălĭ grecescĭ şi românescĭ, iar alte 23 de şcolĭ prin judeţe, şi cele 3 şcolĭ de la Episcopia Romanuluĭ, Rădăuţuluĭ şi Huşilor continuă a avea dascălĭ românĭ cu anume budget.

De abia se organizaseră şcólele de către Gr. Ghica în Moldova, şi la 1769 rĕsboiul isbucnind între Rusia şi Turcia, invasiunea oştirilor rusescĭ şi ciuma ocasionéză învĕţământuluĭ public regretabilă încetare; în localul Academieĭ din laşĭ se mută cancelaria Divanuluĭ şi, de bună sémă, tóte localele publice de şcolĭ păţesc aceeaşĭ sórtă, fiind ocupate în interesul oştirii de invasiune. Mareşalul Rumianţiov, pe la începutul anuluĭ 1771, dintr'un îndemn pe care nu 'l putem documenta astăḑĭ [2]), se preocupă de şcólele cele închise ale Moldoveĭ, şi provócă pe Mitropolitul Gavril să 'ĭ dea un memoriŭ despre starea din trecut a acestor şcóle.

Mitropolitul, cu anaforaoa din Aprilie 1771, îĭ spune cum repausatul Gr. Ghica

---

[1]) La Mitropolia de Iaşĭ există un zapis al Catrineĭ, nepóta Popeĭ Ursuluĭ, prin care vinde Mitropolituluĭ Gavril un loc *«fiind trebuitor şcólelor ce s'aŭ făcut acum dând şi alţĭ megieşĭ locurile ce aŭ fost prin prejurul nostru.»* Acest zapis este din 1767, Iunie 4, şi probézĕ solicitudinea cu care Domnitorul şi Mitropolitul a fost pentru a mări locul destinat la zidirea şcóleĭ de lângă Mitropolie.

Acest sinet, aflat de mine, este publicat apoĭ de d. Erbiceanu în istoria Mitropolieĭ Moldoveĭ, pag. 33.

[2]) Din anaforaoa Mitropolituluĭ Gavril s'ar părea, că acesta cu de la sine impulsiune a provocat redeschiderea şcólelor în 1771 (Veḑĭ Istoria Şcólelor de V. A. U., T. I, pag. 358).

Vodă, la ântêia domnie, a aşeḑat în şcóle dascălĭ de limbele elinéscă, slovenéscă şi moldovenéscă, rênduind léfa lor din darea boerilor cu dregêtoriĭ şi maĭ apoĭ de la preoţĭ. Arată că următorul Domn, repausatul Mavrocordat, a iertat birul scolastic al preoţilor şi a ordonat ca lefile dascălilor să se plătéscă de Visterie. Dar în urmă, revenind a doua óră Domn Gr. Ghica, din noŭ s'a aşeḑat şcólele ca ântêia óră şi a stabilit budgetul şcóleĭ din Iaşĭ, dând:

360 leĭ dascăluluĭ celuĭ ântêiŭ elinesc;
120 » » al douilea;
130 » » slavonesc, şi
100 » » moldovenesc.

Acéstă dispositiune a respectat'o Domniĭ următorĭ până la Gr. Ghica, *care a adaos de prisosit léfă dascăluluĭ elinesc.* Mitropolitul arată că dascăliĭ aŭ fost toţĭ deplin până la închiderea şcólelor, în anul trecut.

»*De întêmplarea vremilor şi din bóla ciumeĭ împrăştiindu-se atât dascăliĭ, cât şi ucenicii, aŭ rĕmas şcólele fără de lucrare, neputêndu-se scóte şi baniĭ de la preoţĭ, tot din aceste pricini.*

»Acum, că aŭ maĭ contenit nenorocirile şi neodihnirile, ḑice Mitropolitul, voim ca iarăşĭ să se pună şcólele la cea maĭ bună stare«. Deja Mitropolitul scrisese Episcopuluĭ de Roman, Leon, ca să încépă a aduna birul de la preoţĭ, dar acesta întêmpină dificultăţĭ, pre carĭ Mitropolitul cerea luĭ Rumianţiov să le înlăture [1]).

De observat este finea anaforaleĭ Mitropolituluĭ Gavril. El, fost archiereŭ la Salonic, unul din Mitropoliţiĭ ceĭ maĭ grecisaţĭ, dă dovadă că nu este prea exagerată iubirea luĭ de Grecĭ.

Creḑênd că după invasiunea Muscalilor influenţa Grecilor în Principate a scăḑut, Mitropolitul Gavril voesce să o scadă şi în şcóle şi, decĭ, propune luĭ Rumianţiov ca să se reducă lefile dascălilor grecĭ şi să li se dea după cum lua şi alţĭ dascălĭ, cu mĕsură şi pe dreptate, ca să pótă ajunge şi celor-l-alţĭ şi pentru chiverniséla ucenicilor săracĭ [2]).

---

[1]) Episcopul Leon arată că preoţiĭ doresc să se suprime limba elină din şcólă ca să se maĭ scaḑă şi din birul lor, de óre-ce copiiĭ ce 'ĭ-aŭ dat la şcólă n'aŭ învĕţat aprópe nimic de la dascăliĭ grecĭ. Conf. rĕspunsul luĭ Rumianţiov către Mitropolit din 1771, Aprilie 22.

[2]) In timpul luĭ Gavril Mitropolitul se pregătise spre tipărire şi gramatica românéscă de Archimandritul Macarie. Iată titlul acestuĭ manuscript *(Academie, Cod. No. 102, 1 vol. f-o.)*:

Gramatica Română a Părinteluĭ Macarie Archimandritul

In ḑilele prea luminateĭ şi de Dumneḑeŭ încoronateĭ nóstre Ecaterineĭ Alexievna a tótă Rusia şi a naslidnaculuĭ eĭ, a Mareluĭ cnéz Ţesarevicĭ Pavel Petrovicĭ, acum cu mila Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi a tóteĭ Moldoveĭ împărăţitóre fiind şi s'a tipărit în sfânta şi Dumneḑeiasca Mitropolia Iaşilor, cu blagoslovenia a Prea sfinţituluĭ archiepiscopuluĭ şi Mitropolituluĭ a tóteĭ Moldavieĭ, Kirio Kir Gavril şi cu tótă cheltuiala a Preablagorodniculuĭ şi pravoslavniculuĭ mareluĭ cnéz al Moldoveĭ Ioan Cantacuzino Deleanul, a mareluĭ Vistier . . . (anul lipsesce).

In stihurile către Cantacuzino ḑice:

Stihurĭ adonicescĭ
»Numele tĕŭ
Prin mine fi-va
Sórele lumiĭ
Şi eşind din trup
Nu te va uita
Daţiia. Iaşiĭ
Muntele Corbul«.

Din actul ce analisăm mai sus, mai vedem că la redeschiderea şcólelor propusă în 1771, cursurile superióre de filosofie şi matematică nu se mai pot face momentan, pentru că nu aŭ şcolarĭ, căcĭ *ucenicii străinĭ* ce le urmaŭ se duseseră din ţéră, din causa rĕsboiuluĭ. Nu ne putem de ajuns explica, cum de aceste cursurĭ aŭ fost urmate numaĭ de şcolarĭ străinĭ. Póte că şcolariĭ românĭ, începênd şcóla la 1766, nu avusese timp în 3 anĭ să ajungă până la cursurile înalte şi dascălĭ grecĭ de *epistemiĭ*, adecă de sciinţe, îşĭ populaseră cursurile înalte cu şcolarĭ aduşĭ de eĭ din Orient, pregătiţĭ în ţéra lor pentru asemenea cursurĭ.

Feldmareşalul Rumianţiov, în Aprilie acelaşĭ an 1771, rĕspunde Mitropolituluĭ, că nu este de părere să se suprime limba grecéscă, fiind cea maĭ mare parte a cărţilor bisericescĭ scrise în acéstă limbă, şi fiind-că dênsa este şi la alte Academiĭ, şi maĭ ales la acelea unde există o facultate de teologie. Mareşalul nu admite decĭ scăderea lefilor dascălilor elinĭ [1]). Cu tot nesuccesul rĕsboiuluĭ întreprins de Episcopul Leon şi Mitropolitul Gavril, contra limbeĭ grecescĭ, din şcóle, istoricul culturiĭ nóstre naţionale e dator să înregistreze acéstă încercare, cu laudă din punctul de vedere al românismuluĭ, de şi nu ar putea-o justifica din punctul de vedereĭ al culturiĭ şi al şcóleĭ, cât privesce învĕţămêntul limbeĭ eline, ca limbă clasică, ce nu lipsea şi în alte şcolĭ din Europa. Adevĕrat, că pe acolo limba elină nu se impunea ca vehicul de predare al sciinţelor; dar în locul limbeĭ eline, în câte Universităţĭ nu făcea acéstă funcţiune limba latină?

O a treia corespondenţă în privinţa şcólelor, din 1771, este în fine scrisórea Mitropolituluĭ Gavril către Feldmareşalul Rumianţiov, prin care îĭ cere intervenţiunea ca să se scótă din localul Academieĭ Divanul Cnejeĭ Moldoveĭ, fiind-că ucenicĭĭ s'aŭ adunat şi dascălĭ s'aŭ aflat şi aŭ luat iarăşĭ începere Academia. »Sunt case boerescĭ deşerte destule pentru adunarea Divanuluĭ«, ţice Mitropolitul [2]).

*

Cu pacea de la Kuciuk-Kainargi, din 1774, şi cu reîntórcerea în Moldova a luĭ Grigore Ghica ca Domn şi numirea la Domnia Munteană a luĭ Alexandru Ipsilante, cultura naţională face bunĭ paşĭ înainte.

Şcólele din Moldova funcţionéză sub Domnia luĭ Gr. Ghica, pe la oraşe, eparchiĭ, şi chiar pe la unele sate; aşa aflăm şcólă cu dascăl român la sat la Ruginósa.

Cum că continuă şcólele a funcţiona şi după tragica mórte a Domnitoruluĭ Gr. Ghica, resultă şi din sarcina ce are Archimandritul Măzăreanul de *»îndreptător al şcólelor domnescĭ, episcopescĭ şi mŏnăstirescĭ ale Moldoveĭ«* [3]).

Autorul cunósce prosodia latină şi face la finele cărţeĭ stihurĭ cu un tratat de poetică, cu exemple de versurĭ.

Intre acestea este o poesie, dată ca model de vers *»alcmanicesc«* şi adresată *către prea puternica de Dumneḑeŭ încoronata Augusta şi imperatricea a tótă Rusia şi a Volgaro-Serbo-Moldovlaho-Ungrovlahilor Stăpânitóre, Ecaterina«*.

[1]) Veḑĭ rĕspunsul Feldmareşaluluĭ Rumianţiov către Mitropolitul Gavril din 22 Aprilie 1771 în Ist. Şcólelor de mine. T. III.

[2]) Veḑĭ Archiva istorică. Tomul I, pag. 231.

[3]) Intre şcólele carĭ le cercetéză inspectorul general Măzăreanu, este dóră şi acea şcólă a mŏnăstiriĭ Putna, unde dênsul funcţionéză şi ca profesor împreună cu ieromonachul Ilarion »mădular al filosofilor Patmosuluĭ«, precum se numesce însuşĭ [1]).

---

[1]) Veḑĭ memoriĭ presentate la Academie de V. A. Urechiă în anul 1887—1888, pag. 26.

In séma visterieĭ Moldoveĭ pe 1776, de subt Grigorie Ghica, la fila 41, se vede că s'aŭ cheltuit 69 de leĭ pentru »*gazăturile*« de la Braşov, prin Sandu Sardaru.

Nu s im la care anume gazete era abonat Domnitorul, dar nu putem contesta însemnătatea acesteĭ introduceri de jurnale în ţéră.

In şcóla de la mŏnăstirea Putna se învĕţa românesce şi după ultimul rĕsboiŭ al Muscalilor contra, Turcilor, Măzăreanu introdusese şi puţină ruséscă, apoĭ: »Ciaslovul, psaltirea, octoicul, catechisul moldovenesc şi rusesc, alcătuirea scrisóreĭ moldovenesce, psaltichia după melodia grecéscă, gramatica geografia cea tălmăcită de Episcopul Amfilohie, după Bouffier, retorica, piatra Evangheliei, asupra despărţiriĭ bisericiĭ rĕsăritului de a apusuluĭ, epistolia archiepiscopuluĭ Eugenie, istoria bisericeĭ după Eusevie şi alţĭ istoricĭ de la începutul creştinităţiĭ până la soborul din Florenţia şi scurtata teologie platonéscă«.

La predarea acestor obiecte Măzăreanul şi Ilarion eraŭ ajutaţĭ şi de unĭĭ *Vătajĭ*, adică pedagogĭ. Cum că acéstă şcólă funcţiona de maĭ mult timp şi în regulă, póte să fie de dovadă diploma de absolvire a şcóleĭ, dată la 1 Aprilie 1778 unuia dintre şcolariĭ absolvenţĭ aĭ şcóleĭ.

Acéstă diplomă care arată ce studiĭ se făceaŭ în şcóla de la mŏnăstirea Putna merită să ocupe loc aicĭ, şi o dăm întrégă:

»Smeritul archimandrit mŏnăstireĭ Putneĭ Vartolomeĭ Măzăreanul mădular academicesceĭ teologiĭ Chievuluĭ şi îndreptător şcólelor domnescĭ, episcopescĭ şi mŏnăstirescĭ a Moldavieĭ; aşişderea eŭ Ilarion ieromonach, mădular a filosofilor Patmosuluĭ şi învĕţător psaltichieĭ şcólelor Moldavieĭ, dăm adeverinţă cu acéstă carte a nóstră, cum că tinerelul Ioan, fiul preotuluĭ Gheorghe Vasilievicĭ Bălăşescul, de aicĭ, s'aŭ ţinut în grija nóstră, de la firea luĭ cea de 5 până la vêrsta luĭ cea de 12 anĭ şi s'aŭ învĕţat de noĭ şi prin aĭ noştri vătajĭ a şcolii de aicĭ: ciaslovul, psaltirea, octoihul, catechisul moldovenesce şi rusesce, alcătuirea scrisorilor moldovenesce, psaltichia după melodia grecéscă, gramatica, geografia cea tălmăcită de Episcopul Amfilochie după Bouffier, retorica, piatra Evangheliei, asupra despărţiriĭ bisericiĭ rĕsăritului de a apusuluĭ, epistolia archiepiscopuluĭ Eugenie, istoria bisericeĭ după Evsevie şi alţĭ istoricĭ, de la începutul creştinităţiĭ până la veacul al IX-lea, şi până la soborul din Florenţa, şi scurtata teologie platonéscă, tóte bine, unele şi de rost şi cu înţelegere, şi astăzĭ cu voia tatăluĭ sĕŭ dis maĭ sus şi a maiceĭ sale Anastasia născută Gherle şi cu blagoslovenia părinţilor duhovnicĭ Gherman şi Zenovie, s'a îmbrăcat în cinul monachicesc, şi i s'a pus numele din cin Isaie, aşa dacă şi este el în vêrstă mică, dar în pricepere bun, îl afiorisim noĭ pentru cinul ierodiaconeĭ, ca după acea să fie şi al douilea dascăl în şcóla de aicĭ.

S'a scris în mŏnăstirea Putna la 1 Aprilie 1778.

L. S. Episcopieĭ de Rădăuţĭ. Am vĕdut, blagoslovim şi întărim: iscălit, *Dositeiŭ Episcop Rădăuţuluĭ.*

(L. S.) *Archimandrit Bartolomeĭ Măzăreanu.*

(L. S.) *Ilarion Ieromonach Mădulariŭ a Filosofilor Patmosuluĭ«.*

Din diplomă acésta aflăm că geografia luĭ Bouffier a fost tradusă de Episcopul Amfilochie al Hotinuluĭ maĭ mulţĭ anĭ înainte de tipărirea eĭ. Tipărirea se face numaĭ la 1795, iar manuscriptul traduceriĭ era aşa dar în uz în şcólele publice ale ţĕriĭ cu maĭ bine de 17 anĭ înainte de tipărire

De Amfilochie Hotiniul noĭ posedem şi o aritmetică tipărită in quarto, la Mitropolia din Iaşĭ, necitată în bibliografiile de până acum, la numele luĭ Amfilochie. In volumul »Serbarea şcolară de la Iaşĭ, cu ocasiunea împliniriĭ a 50 anĭ de la înfiinţarea învĕţămêntuluĭ superior în Moldova«, de D-niĭ Xenopol şi Erbiceanu, la pag. 284, este însă citată acéstă carte, fără să se spună, că e de Amfilochie.

Credem că şi acéstă carte a fost utilisată în şcólele din Moldova maĭ înainte încă de a fi fost tipărită, la 1795, ca şi geografia.

Acéstă aritmetică coprinde şi puţină geometrie şi este recomandabilă în comparaţiunea ce face între mĕsurile cele romane şi cele române. Studiul mĕsurilor dă ocasiune luĭ Amfilochie să constate, cu o vĕdită mulţămire, latinitatea neamuluĭ nostru.

Intre cărţile tipărite în uz în şcólele din Moldova, după 1755 şi înainte, să nu uităm de a înregistra:

»Buhvar-alfavetar pentru copiĭ, tipărit la Mitropolia din Iaşĭ, la 7263 (1755), de Iacob Mitropolitul. Acéstă carte, D. Papadopol-Calimach ţice că a fost împărţită gratis pe la şcolĭ.

Maĭ e posibil, ca să se fi fost întrebuinţat în şcóle, tot ca manuscript, şi gramatica românéscă de care maĭ în urmă am vorbit, aceea a luĭ Dimitrie Eustaţie Braşoveanul, din 1756.

Acest document de la 1776, important din multe privinţe, de altmintrelea nu coprinde alte informaţiuni relative la cultura publică.

Dintre ómenii mai învĕţaţi de la curtea luĭ Gr. Ghica putem cita, după séma de care ne ocuparăm, pe doctorii Drăcache Iacob, Caragea şi Fotache, şi pe dascălul Teoĭ dor. Dintre români, Enache Kogălniceanu, carele primesce din condica Visterieĭ 6 liuḑi, pe când doctorul Fotache are 10.

Dascălii şcólii grecescĭ din Iaşi de la 1776 sunt numiţi în séma de la acest an, şi anume Gheorghe dascălul şi Evloghie dascălul, carĭ ambii se bucură de câte 2 liuḑ-scutiţi. Mai este şi un vătaf la şcólă, ne numit în sémă, şi care beneficiază de un liude.

Grigorie Ghica, venind la 1764 Domn al Moldoveĭ, se preocupă de starea bisericiĭ şi a şcólelor. Biserica o află în decădere şi atribue acéstă decădere la înmulţirea peste mĕsură a preoţilor, »carĭ se află fórte puţinĭ la numĕr, carĭ, după cum se cade, intră prin uşă la scaunul acesta, iar ceĭ mai mulţi sunt aceĭ ce se suie pe aiurea şi tâlhăresce, din carĭ pe uniĭ îĭ îndémnă nevrednicia, ticăloşia şi lenevirea, ca să răpéscă şi să apuce darul preoţieĭ, a cărora ródă este neaverea, sărăcia şi supĕrarea, neavênd de aiurea alt venit de chivernisélă a 'ĭ câştiga mai lesne şi fără ostenélă fără numai pe biserică şi pe altar; iar pe alţiĭ îĭ învitézä *(sic)* iubirea de argint şi nesăţiósa avere...«.

Chrisovul Domnitoruluĭ, din 15 Iulie 1764, care se ocupă de biserică, citézä canónele pe basa cărora pe viitor nu se vor mai preoţĭ de cât persónele cercetate, cu silinţă şi cu multă priveghiare, de însuşĭ Mitropolitul séu de Episcopĭ, şi numai după ce prin anafora la Domn persóna care este a se hirotonisi se va fi scăḑut din catastişele visterieĭ. Preoţiĭ carĭ se vor chirotonisi peste hotarele ţĕreĭ, pe furiş, nu vor fi consideraţĭ ca preoţĭ.

Chrisovul de care ne ocupăm mai face o punere la cale fórte bună. Domnitorul consideră că căderea bisericiĭ vine şi de la înmulţirea prea mare a bisericilor:

»Multă neorênduială curge despre zidirea bisericilor ce se zidesc aşa fieşte-cum şi unde vor, fără de trebuinţă, cu repezire nesocotită şi cu cuget fără de treabă şi necuvîntător a multor creştinĭ, din carĭ uniĭ dintr'aceia de mândrie şi de deşértă slăvire îmflându-se şi de fantasie biruindu-se, poftesc, cu acel chip, ca să câştige lauda vecĭnică şi în viaţă şi după mórtea lor, şi cer mai mult slava lor de cât slava luĭ Dumneḑeŭ; iar alţiĭ din nesocotită rîvnă a lor, saŭ din sfatul celor neînvĕţaţĭ şi fără de minte şi cu adevĕrat orbĭ... din care se pricinuesce de sunt mulţime bisericile şi paraclisurile cele próste, şi la acele de obşte locaşurĭ nu se face acea de obşte adunare a noroduluĭ... Insă mulţimea bisericilor pricinuesce, ca să se pustiască acele vechĭ biserici şi să rĕmână locaşurĭ drumeţilor, saŭ a tâlharilor, saŭ cuibul dobitócelor, până când din vreme n vreme lenevindu-se grija lor, vor ajunge şi acele nouĕ făcute spre pustiire... Decĭ, după canonul al 5-lea al soboruluĭ de la Gangra şi al 25-lea de la Leodinat. (»Unde ajunge un preot Episcop să nu se facă şi unde sunt biserici de ajuns, biserică nouă să nu se zidéscă, ca să nu se micşoreze a bisericiĭ adunare şi numele)«.

Domnitorul hotăresce:

»De acum înainte nicĭ unul să nu cuteze să zidéscă din temelie biserică nouă fără de scirea şi voia Mitropolituluĭ (canon al IV-lea al sobor. a tótă lumea)... Să nu zidéscă fieşte-cine biserică şi aceĭ ce n'aŭ putere să înzestreze biserica cu cele trebuitóre venituri... spre chivernisela din tóte ḑilele a preoţilor şi a slujitorilor ce se află într'ênsa«...

Domnitorul mai opresce şi pre ceĭ ce se călugăresc, de a lipsi pe clironomiĭ lor

de avutul lor, dându 'l mŏnăstirilor şi bisericilor. »Decĭ, orĭ-cine va afiorisi ceva la mŏnăstire, să arĕte întêiŭ luĭ Vodă, care va cerceta să vadă de nu face vre-o nedreptate uneĭ rude«.

Documentul este contrasemnat de Ioan Canta Vel Vist.

Asemenea chrisov, ce am aflat în archiva Academieĭ, Condica No. 1 [1]) a trebuit să aibă o înrîurire în bine, obligând pre candidaţiĭ la preoţie să scie maĭ multă carte; oprirea de a se zidi biserică noue, inutile, s'ar cuveni să fie şi generaţiunilor nóstre de învĕţătură!

Incheind adausele şi anexele nóstre asupra culturei publice, asupra şcólelor, sub Gr. A. Ghica, să amintim, că la 1774, după pacea de la Kuciuk-Kainardgi, Mitropolitul Gavril Calimach chiamă la Iaşĭ, de la mŏnăstirea Neamţuluĭ, pe călugărul Iacob, care la vêrsta de 20 anĭ ajunsese econom mare al mŏnăstiriĭ şi 'şĭ făcuse nume de bun administrator. Mitropolitul Gavril făcu pe Iacob *Protosingel* şi 'l însărcină cu privegherea zidiriĭ bisericiĭ Sf. Gheorghe din curtea Mitropolieĭ actuale, şi care maĭ apoĭ deveni biserica catedrală. Mitropolitul Gavril murind la 29 Februarie 1776, în locul luĭ se alese Mitropolit Leon Episcopul de Roman. Şi sub Leon Iacob continuă a servi la Mitropolie, unde, maĭ târdiŭ, va deveni însuşĭ Mitropolitul cel mult cunoscut: *Iacob Stamati*, după ce fu maĭ întêiŭ Episcop de Huşĭ [2]).

TOMUL I, PAG. 19 şi 23.

Dăm loc aci documentuluĭ de la Grigorie Ghica domn al ţĕriĭ românescĭ din 1749, Ianuarie 17, relativ la şcóle:

Copie după chrisovul luĭ Grigore Ghica pentru punerea şcóleĭ elinescĭ şi a celeĭ slavonescĭ sub îngrijirea şi privegherea Mitropolituluĭ Ţĕreĭ din 17 Ianuarie 1749
(După originalul scris pe hârtie)

EU GRIGORIE GHICA VOEVOD

ŞI CU MILA LUĬ DUMNEDEŬ DOMNŬ ŢĔREĬ UNGRO-VLAHIĬ [3])

De toţĭ este sciut că din câte lucruriĭ împodobesc pre om într'acéstă viéţă trupéscă, învĕţătura este maĭ alésă şi maĭ înaltă. Pentru aceea este şi maĭ lăudată de ceĭ ce aŭ numele înţelepciuneĭ ceĭ din afară (adică ceĭ elinescĭ) şi aceĭ bisericescĭ; şi cu multe cununĭ de laudă se încoronéză, în cât şi Pavel, cel înălţat pînă la ceruriĭ, la a treia orânduélă o pune, socotind numĕrul darurilor cari s'aŭ dat ómenilor de la Dumneḑeŭ, şi ḑicênd că pre unĭĭ 'í-aŭ pus Dumneḑeŭ întêiŭ, Apostoliĭ; al douilea, proorociĭ; al treilea, învĕţătoriĭ. Mărirea acésta vrênd sĕ o aréte şi Aristotel filosoful, côtre cel ce l-aŭ întrebat cu ce se osibesce cel învĕţat de cel neînvĕţat, aŭ respuns: cu cea-ce se osibesce ceĭ morţĭ din ceĭ viĭ; şi ca sĕ ḑicem maĭ în scurt, atât întrece şi sufletul pe trup, că acésta este podóba sufletuluĭ şi trupuluĭ, fiind pricină celor patru *vêrhovnice* [4]) bunĕtăţĭ, după înţelepciunea luĭ Solomon, care ḑice: »Acésta învĕţiă, curăţiă şi minte, şi dreptate, şi bărbăţie, de care maĭ de trebuinţă nimica nu este întru viéţa ómenilor«, Şi de poftesce cine va multă sciinţă, scie cele trecute, şi cele ce vor sĕ fiă le sĕmuesce,

[1]) Veḑĭ întreg chrisovul în Uricar. Tomul I, pag. 147.

[2]) Veḑĭ în *Ateneul Român* din Iaşĭ, luna Iulie—August 1861, articolul luĭ M. Kogălniceanu despre Mitropolitul Iacob Stamati.

[3]) Titula Domnéscă în slavonesce cu cinovariŭ.

[4]) De căpeteniă, principale; *vêrh*, vêrf, culme.

scie tălmăcirea cuvintelor şi deslegările vorbelor celor ascunse, semne şi întêmplări ale vremilor şi ale anilor, şi tuturor este sfetnic bun. Pentru acésta déră şi stăpânul nostru Isus, însemnând folosinţa învĕţăturei ceĭ către mêntuire, ântêiŭ aŭ înţelepţit pre ucenicii luĭ, prin pogorîrea sântuluĭ duh, apoĭ 'ĭ aŭ trămis la propoveduire ; încă şi nuoĕ tuturor ne aŭ poruncit sĕ cercăm Dumneḑeescile scripturĭ, câţĭ poftesc se afle viéţa cea nemuritóre. Decĭ, cum ar putea nescine sĕ cerce Dumneḑeescile scripturĭ ne pedepsindu-se maĭ înainte cu învĕţătura ? »Ci déră trebuinţa şi folosul acestuĭ lucru sânt şi de mêntuire, sciindu-l împĕraţiĭ şi Domniĭ ceĭ de demult, şi avênd şi grija supuşilor lor, aŭ întărit Scóle prin multe locurĭ şi oraşe, ca prin învĕţătură sĕ le pricinuéscă lor bună vieţuire ; cărora urmând şi ceĭ maĭ dinaintea nóstră blagocestiviĭ domnĭ şi strămoşĭ, cari aŭ ocărmuit trebile prea luminatuluĭ scaun al acesteĭ lăudate şi de D-ḑeŭ păzite ţĕră şi Domniă a Ungro-Vlahieĭ, aŭ întărit duoĕ Scóle, una Elinéscă, şi alta Slavonéscă, care amênduoĕ sunt de mare folos, nu numaĭ locuitorilor ţĕreĭ Rumânescĭ, ci şi tuturor celor străinĭ, cari vin pentru dragostea învĕţătureĭ. Decĭ, de vreme ce din voia a tot ţiitoruluĭ Dumneḑeŭ, ni s'aŭ încredinţat şi nouĕ érăşĭ pré înălţatul acesta scaun a pré luminateĭ Domnieĭ ţereĭ Rumânescĭ şi după putinţa nóstră, fiind întăriţĭ cu darul Dumneḑeesc, cărmuim norodul cel de sub mâna nóstră, pre lângă alte grijĭ ale nóstre, multă purtare de grijă avem şi pentru scóle, care vĕḑêndu-le că sunt cu orînduiélă nestatornică şi fără îndreptare, şi cunoscênd Domnia mea grija didascalilor care aŭ, spre a cere şi a'şĭ lua plata lor cea rênduită, pentru ca se uşiurăm şi pre didascăli ceĭ după vremĭ de acéstă grijă turburătóre şi zăticnitóre lucruluĭ lor, şi ca se aşeḑĕm cuviinciósa bună rânduiélă şi stare scólelor, am socotit a fi cu cale, să rânduim asupra lor ispravnic şi purtător de grijă vrednic, ca sĕ le pórte lor de grijă, pentru tóte câte ar avé trebuinţă şi sĕ împarţă fieşĭ-căruia din didascalĭ, plata ce i s'ar cădé despre potriva lor. Drept aceea, am socotit vrednic acesteĭ purtărĭ de grijă pe Pré Sânţitul Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ, Chir Neofit, ca pre unul ce este păstor şi părinte duhovnicesc a tótă împlinirea cea cu numele luĭ Chs., care se păstorésce de sânţia sa, fiind şi cu voia Archieriei séle, şi a tuturor cinstiţilor şi credincioşilor boiarĭ aĭ Domnieĭ mele. Ci déră hotărîm cu isbrănire prin chrisovul Domnieĭ Melle, ca de acum înainte să aibă Archieria sa purtarea de grijă a scólelor, strîngênd de la preoţiĭ ţĕreĭ darea cea după an, care s'aŭ orînduit lor, şi dintr'acea se împarţă didascalilor simbriele cele tocmite ; din care, dascăluluĭ celuĭ d'ântêiŭ al învĕţăturilor celor filosoficescĭ din scóla cea elinéscă, simbria cea după tocmélă este de fieşĭ-care lună, câte talere patru-ḑecĭ şi cincĭ [1]), éră dascăluluĭ al doilea de învĕţăturile gramaticeĭ, câte talere douĕ-ḑecĭ [2]) ; éră scóleĭ slavonescĭ la doĭ dascălĭ este plata a fieşĭ-căruia dascăl de lună câte talere ḑece, care se fac tótă suma banilor într'un an, talere o mie douĕ-ḑecĭ. Care banĭ se aibă purtare de grijă Sânţia Sa Mitropolitul ţĕreĭ a da pe lună dascălilor, din dajdia ce strînge Sânţia Sa de la preoţĭ, şi o dă la Visteria Domnieĭ mele, precum s'aŭ ḑis maĭ sus, pentru că fiind maĭ înainte obiceiŭ de se da plata dascalilor din Vistierie, şi fiind-că Visteria avênd multe trebi şi deosebite cheltuelĭ, de multe orĭ nu le viné rîndul dascalilor a'şĭ lua plata şi câte patru şi cincĭ lunĭ ; ci pentru ca se-şĭ ié plata maĭ cu lesnire, fără purtare de grijă, ca să pótă se dea învĕţăturile ucenicilor, fără de a nu-şĭ împărţi gêndul la purtarea de grijă pentru plată, am hotărît Domnia Mea, printr'acest cinstit chrisov al

---

[1]) Cifră scrisă în urmă, de şi contêmpurană.

[2]) Cuvênt slavon în original.

Domnieĭ Melle, ca se-şĭ ié dascalĭĭ plata pentru învĕţătură de la Sânţia Sa Pré Sânţitul Mitropolitul ţĕreĭ, din dajdiile preoţilor, ĕră nu de aiurea, însĕ şi dascalĭĭ sĕ se afle pururea cu purtare de grijă, şi cu privighere, pentru procopséla Ucenicilor la învĕţătura cărţeĭ, a cărora luarea de sémă şi cercetarea, am dat Domnia mea a se face érăşĭ de către Pré Sânţitul Mitropolitul ţĕreĭ, fiind lucru sufletesc şi al păstorieĭ Sânţieĭ Séle. Ci pentru ca sĕ se păzéscă acest lucru cuviincios şi folositor sufletuluĭ şi vieţeĭ creştinescĭ nestrĕmutat, s'aŭ întărit chrisovul acesta cu Domnésca pecetie, şi cu iscălitura Domnieĭ mele şi toţĭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boiărĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Melle: Pan Grigorie Greceanu, mare [1]) vornic ; i Pan Constantin Dudescu, mare [1]) Ban ; i Pan Constantin Brăncovénu, mare [1]) logofet; i Pan Barbul Văcărescu, mare [1]) Vistier; i Pan Stefan Văcărescu, mare [1]) Clucer ; i Pan Nicolache, mare [1]) Postelnic; i Pan Toma Guliano, mare [1]) Paharnic; i Pan Mihai Fălcoianu, mare [1]) Stolnic; i Pan Grigorascu Ghica, mare [1]) Comis ; i Pan . . . . . [2]), mare [1]) Slugieriŭ ; i Pan Stavru, mare [1]) Pitar şi Ispravnic . . . . . [2]). Şi saŭ scris Chrisovul acesta în anul al doilé dintru a doua Domniă a Domnieĭ mele, aci în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ mele, în Bucurescĭ, de Vasile logofeţelul de la visterie, la anul de la zidirea lumeĭ ѕсиз (7257); ĕră de la nascerea Domnuluĭ Nostru Isus Christos 1749, Ianuariŭ în ѧѕі (17).

Io Grigorie Ghica Voevod. L. S. *Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn* [3]).

Io Grigorie Ghica Voevodă [4]).

Barbu Văcărescu, mare [1]) Vistier, a protocolit [5]).

TOMUL I, PAG. 21.

Iacă în facsimile semnătura Mitropolituluĭ Nikifor de la 6 Iulie, anul 7257.

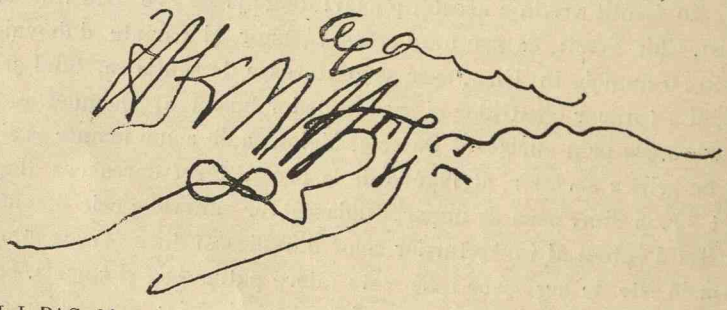

TOMUL I, PAG. 21.

Am promis a da aci zapisul luĭ Cantacuzino şi hrisovul luĭ Const. Racoviţă V.V. despre Duca Sotiriovicĭ şi tipografia luĭ, după copiile ce am făcut eŭ când le-am descoperit şi carĭ sunt maĭ exacte de cât acele în urmă publicate de D. Erbiceanu în Istoria Mitropolieĭ de Iaşĭ, la pag. 23.

»Iordache Cantacuzino biv vel Logofĕt,— Adeverim cu acéstă scrisóre a nóstră, că avênd trebuinţă de câte-va istoriĭ de învĕţăturĭ şi alte ce ne-aŭ trebuit a le scóte de pre cărţile grecescĭ, pre limba Moldovenéscă, am pohtit pre Dumnealuĭ Duca Sotiriovicĭ

[1]) Title în slavonesce.
[2]) Spaţiŭ alb în original.
[3]) Titul slavon de monograme cu chinovariŭ.
[4]) Semnătură autografă a Domnuluĭ.
[5]) Cuvênt Slavon.

tipograf de le-aŭ scris şi le-aŭ tălmăcit. Şi la alte scrisorĭ ce ne-aŭ trebuit grecescĭ, tot D-luĭ ne-aŭ scris şi căsătorindu-se în Moldova, noĭ 'l-am cununat şi din buna-voinţa nóstră 'ĭ-am dat danie şi 'ĭ-am dăruit aceştĭ ţiganĭ anume din drepţĭ ţiganĭ robĭ aĭ noştri....

(Urméză numele ţiganilor şi arată de la cine 'ĭ-a avut). Decĭ, aceştĭ ţiganĭ maĭ sus scrişĭ *(iarăşĭ numele celor 5 ţiganĭ)* să fie de la noĭ danie şi dar D-sale hinuluĭ Ducăĭ, tipograf, şi giupăneseĭ sale şi fiilor sĕĭ şi nepoţilor şi nime din fiiĭ noştri să nu se amestece la dania mea, că dintr'al meŭ am dăruit ..... ca să stăpânéscă ţiganiĭ sĕĭ cu pace şi să'şĭ facă şi ispisoc Domnesc pre aceştĭ ţiganĭ. Pentru credinţă am întărit cu iscălitura şi pecetea nóstră. ȣ Іас влєат ҂зрѯг Iunie 16.

Iscălit :

Iordache Cant. Log.

Sigil pus cu cernélă cu vulturul bicept

Scris de Constantin Stat Diac de Divan.

»Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Iw Constantin Michaĭ Racoviţ Voevod Domn ţĕreĭ Moldoveĭ.

»De vreme ce alesul dintru obstenĭ *(sic)*, Duca Sotiriovicĭ de la Ѳасос, ne-aŭ arĕtat hrisov de la prea iubit fratele nostru Domnia sa Constantin Nicolaĭ V.V., întru care scrie pentru maĭ sus numitul, că aflându-se împodobit cu învĕţătura elinéscă, şi letinéscă şi de alte, sciind bine şi limba Moldovenéscă, întru care póte să tălmăcéscă orĭ-ce carte, ispitindu-se de Domnia sa maĭ cu deadinsul, cu tălmăcirea октоихȣлȣи celuĭ mare şi cu alte şi s'aŭ aflat vrednic, şi avênd şi tipografia sa cu cheltuiala luĭ făcută, n'aŭ lipsit al agiutori dându'ĭ şi privileghia cé trebuinciósă, cu care să pótă avea odihna luĭ, nebântuit de către nimenĭ şi să pótă lucra necontenit lucrul tipografieĭ, ca să se îndestuleze ţéra, de cărţĭ lipsită fiind, în cari se slăvesce numele luĭ Dumneḑeŭ întru sfintele bisericĭ. Prin care chrisov întâiŭ hotăresce, ca să fie scutit el cu tótă casa luĭ şi să ié şi câte 20 *dă* (sic) leĭ léfă pe lună de la Cămara gospod, la Pasci şi la Crăciun, câte un postav, un atlaz. Aşişderea să scutéscă 150 stupĭ de desetină şi 250 oĭ de gostină, nicĭ un ban pe aceste bucate să nu dée şi opt ómenĭ scutiţĭ de tot birul ce ar fi pe alţiĭ, ca să-ĭ fie numaĭ pentru lucrul tipografieĭ. Aşişderea şi pentru cât plumb *spiglos* (sic) şi hârtie va aduce pentru tréba tipografieĭ, nicĭ un ban vamă să nu dée şi de s'ar tâmpla să tipăréscă Domnia nóstră vre-o carte, după tocméla ce va avé să'ĭ plătéscă de la Cămara nóstră. Pentru acésta, după dreptatea ce s'aŭ căḑut şi cu cale fiind, asemene dar şi domnia mea i-am înnoit şi i-am întărit cu acéstă carte a Domnieĭ mele pentru tóte câte-s maĭ sus numite ; şi poftim şi pre alţĭ luminaţĭ Domnĭ ce vor fi de Dumneḑeŭ rânduiţĭ în urma nóstră Domnĭ şi stăpânitorĭ acestuĭ de Dumneḑeŭ păzit scaun al ţĕreĭ Moldoveĭ, ca să întăréscă care cu cale iaŭ făcut pentru statornicia tipografieĭ, ca să le rămăe vecĭnică pomenire. Acésta scriem.

Iaş Vleato ҂зрин Marte 30.

Iw·· Constantin Voevoda.
S'aŭ scris de Іwинц лог. din Цȣрцȣ.
Trecut la condică.

Iw·· K. cap de boŭ B B Data	Iw·· K. Ambele mărcĭ P. B B.

Sigiliĭ cam micĭ roşiĭ

Acest uric este reîntărit de acestaşĭ Domnitor, în domnia nouă, ast-fel:

»Acest hrisov fiind făcut după dreptate, l'am întărit să se urmeze şi la domnia acésta pe deplin, cum scrie maĭ sus $\frac{7264}{1756}$ *Mai 26.*

Прѡч. т҃. логоф [1]).

TOMUL I, PAG. 21.

Pe când la Iaşĭ urméză să funcţioneze în 1774 tipografia luĭ Duca Sotiriovicĭ, în Bucurescĭ, cu puţinĭ anĭ înainte, exista tipografia şcoleĭ Văcăreşcilor. Aci, între altele, a fost tipărită cartea:

»Dumneḑeescele şi sfintele Leturghiĭ a celor dintre Sfinţiĭ părinţiĭ noştri a luĭ Ión Zlataost, a luĭ Vasilie-cel-Mare şi a Predestenieĭ, acum întru acest chip tipărite în ḑilele prea luminatuluĭ Domn şi oblăduitor a tótă ţéra Rumânească Iω Const. Neculae Voevod cu cheltuéla prea Sfântuluĭ Mitropolit al Chesarieĭ, Palestineĭ, Kir Anania, şi s'aŭ tipărit în mŏnăstirea Sf. Sava în Bucurescĭ, ce este închinata Erusalimuluĭ, în tipografia şcóleĭ Văcăreşcilor, la anul de la Christos 1741, de cucernicul între preoţĭ Popa Stoica Iacov.

TOMUL I, PAG. 21.

Domnitorul Mihaĭ Racoviţă, domnul ţĕreĭ românescĭ, protege biserica românéscă, dând poruncă în Decembrie 1742, prin care prohibă orĭ-cine d'a tipări cărţĭ bisericescĭ fără scirea Mitropolituluĭ şi a Episcopilor. Documentul acesta se conservă la Archiva Statuluĭ din Bucurescĭ în secţiunea diplomatică sub No. 17.

TOMUL I, PAG. 21, ANEXA ***).

De óre-ce Bibliografia publicată de Academie cuprinde tóte cărţile tipărite în secolul XVIII, pretutindenea, la tóte tipografiile cunoscute, nu maĭ aducem aci ca anexă asemenea liste de cărţile tipărite la tipografiile din Iaşĭ.

TOMUL I, PAG. 22 **).

Am promis a da aci memorabilul act din 1 Ianuar 1698, prin care marele Mitropolit Iacob, prin carte de blăstem împreună cu tot soborul bisericiĭ moldave, a oprit urcarea de călugărĭ grecĭ pe tronurile Episcopale şi Mitropolitane ale ţĕreĭ.

»Iacob, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Archiepiscop şi Mitropolit Moldavi«, un fórte mare act scris cu litere iniţiale roşiĭ şi împodobite (peste un cot în lung) din 7206. Ghen. I.

$\frac{5508}{1698}$

iscălit Mitropolitul Iacob, toţĭ Episcopiĭ, Egumeniĭ şi sigilul tuturor Episcopilor, Mŏnăstirilor, etc.

Să otaresce să nu maĭ fie din străinĭ la nicĭ un scaun Vlădică orĭ Mitropolit.

Amintesce despre acea că Mitropolia Moldavieĭ la început a fost închinată la Ohrida şi la domnia luĭ Alexandru-cel-Bun şi Bĕtrân »Andronic Paleolog, fiul luĭ Manoil Paleolog, Impĕrat grecesc, viind cu întêmplare prin ţéra acéstă, mergênd de la Beciu la Ţarigrad şi plăcêndu'ĭ ţéra şi acest norod creştinesc şi mulţămindu-se de cinstea ce-i-aŭ făcut Domnul cu Senatul şi cu tot soborul bisericesc, petrecêndu'l din munte şi până la Dunărea şi acest Impĕrat aşeḑând şi altă orênduealǎ a politieĭ Boerilor şi înţelegênd şi

[1]) Moruzi Vodă la 1802 aŭ reinouit privilegiile tipografieĭ cu chrisovul sĕŭ.

de Mitropolia Moldoveĭ, că iaste închinată la Ohrida, după ce aŭ mers la Ţarigrad, aŭ spus părinteluĭ sĕŭ Manoilă Paleolog şi aŭ isprăvit cu sobor, după făgăduinţa ce dedése, ridicând Mitropolia Moldoveĭ de subt ascultarea Ohriduluĭ, aŭ făcut-o să fie ca şi Ohridul nesupusă nicăerĭ, trămiţênd Mitropolituluĭ şi Coróná şi Sacos şi aŭ întărit acest aşeḑământ şi cu hrisóve împĕrătescĭ, după cum Preasfinţitul şi repausatul Γεοργιε Mitropolitul mărturisesce cu jurământ şi cu sufletul sĕŭ, că el aŭ vĕḑut acele hrisóve împĕrătescĭ în mŏnăstirea Neamţuluĭ într'acesta chip scriind, şi prăpădindu-se hrisóvele la vremea nepăceĭ, când cuprinsese leşiĭ partea munteluĭ şi ca să nu se întunece sciinţa acestuĭ lucru, a scris singur *Gheorghie* Mitropolitul Moldoveĭ cu condeiul sĕŭ, adeverind povestea cu sufletul sĕŭ şi cu jurământ, să fie în sciinţa urmaşilor sĕĭ. Şi de vreme ce şi cu ochiĭ noştriĭ am vĕḑut scrisórea luĭ Gheorghie Mitropolitul într'acesta chip scriind şi ca să nu se pérdă acéstă aşeḑare împĕrătéscă, Noĭ încă cu sobor o adeverim şi încredinţăm urmaşilor noştri.«

Uricul este minunat scris.

NB. Maĭ este un al 2-lea exemplar pe pergament maĭ mic şi maĭ rĕŭ scris. Nu este cel original, căcĭ nu are nicĭ tóte peceţile, nicĭ tóte iscăliturile.

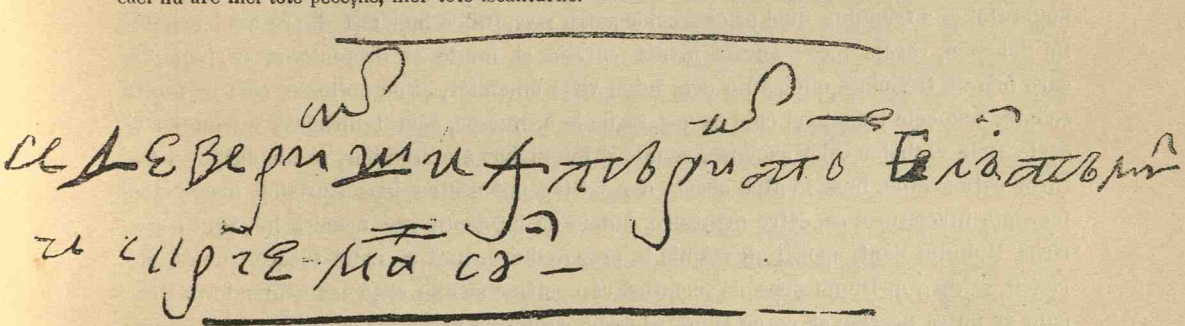

După ce a subscris, Mitropolitul Iacob, în 1698, Ghenarie I, în actul care opresce să nu maĭ fie Mitropolit orĭ Vlădică dintre străinĭ, apoĭ scrie numaĭ vorbele de maĭ sus.

TOMUL I, PAG. 23.

Nu maĭ daŭ aci hrisovul luĭ Iω Matheĭ Ghica V.V., Domn ţĕreĭ rumânescĭ din 1749 Ianuar, adus maĭ sus şi care fu rennoit aprópe întocmaĭ în 1753, Octombrie 23. Aducem numaĭ finea nouluĭ hrisov, care diferă:

»Şi pentru ca să se păzéscă nestrămutat acest lucru cuviincios şi folositor sufletuluĭ şi vieţeĭ creştinescĭ, s'aŭ întărit chrisovul acesta cu iscălitura Domnieĭ mele şi cu domnéscă pecete şi cu toţiĭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boiărĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Barbul Văcărescul, biv vel Ban; Pan Constantin Dudescul, vel Dvornic; Pan Ioniţă Roset, vel Ban; Pan Stefan Văcărescul, vel Logofĕt; Pan Constantin Creţulescu, vel Spătar; Pan Mateiŭ Roset, vel Vistier; Pan Toma Creţulescu, vel Clucer; Pan Alexandru Suţul, vel Postelnic; Pan Mateĭ Cantacuzino, vel Paharnic; Pan Radu Văcărescul, vel Stolnic; Pan Dumitrache Ghica, vel Comis; Pan Constantin, vel Pitar şi ispravnicul Pan Stefan Văcărescul, vel Logofĕt; şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul d'întâiŭ al Domnieĭ mele de popa Florea, dascălul slavonesc de la şcóla domnéscă cea slovenéscă, în anul de la zidirea lumeĭ 7261, éră de la nascerea Domnuluĭ nostru Is. Chr. 1752, în luna luĭ Octombre κγ (23).«

TOMUL I, PAG. 23, ANEXA **).

Documentul din 18 Octomvrie 1753 de la Io Const. Gehan Mihaĭ Racoviță V.V. este cel următor:

IO CONSTANTIN GEHAN MICHAIŬ RACOVIȚĂ VOEVOD

CU MILA LUĬ DUMNEDEŬ, DOMN ȚĔREĬ RUMÂNESCĬ [1])

De toți este sciut că din căte lucrurĭ împodobesc pre om întru acéstă viéță trupéscă, învĕțătura este maĭ alésă și maĭ înaltă, pentru acea este și maĭ lăudată de ceĭ ce aŭ numele înțelepciuneĭ ceĭ din afară, adecă ceĭ elinescĭ și ceĭ bisericescĭ, și cu multe cununĭ de laudă se încoronéză, în cât și Pavel cel înălțat până la ceruri, la a treia orînduială o pune, socotind numĕrul darurilor care s'aŭ dat ómenilor de la Dumnedeŭ și dicênd: că pre unĭĭ 'ĭ-aŭ pus Dumnedeŭ în biserică: întêiŭ pe Apostolĭ, a doua pe proorocĭ, a treia pe dascălĭ. Mărirea acestia vrênd să o arĕte Aristotel filosoful, către cel ce 'l-aŭ întrebat: cu ce se osibesce cel învĕțat de cel neînvĕțat? aŭ rĕspuns: cu ceea ce se osibesc ceĭ viĭ de ceĭ morțĭ; și ca să dicem maĭ în scurt, atâta întrece învĕțătura pre tóte bunătățile cele omenescĭ, cu cât întrece și sufletul pre trup; că acésta este podóba sufletuluĭ și a trupuluĭ, fiind pricină celor patru verhovnice bunătățĭ dupre înțelepciunea luĭ Solomon, carele dice: acesta învață curăție și minte și dreptate și bărbăție, de care maĭ de trebuință nimica nu este întru viéța ómenilor, și de poftesce cine-va multă sciință, scie cele trecute și cele ce vor să fie le semuesce, scie tălmăcirea cuvintelor și deslegările vorbelor celor ascunse, semne și întêmplărĭ ale vremilor, și ale anilor și tuturor este svétnic bun. Pentru acésta dar și Stăpênul nostru Isus Christos, însemnând folosința învĕțăturei ceĭ către mântuire, întêiŭ aŭ înțelepțit pre uceniciĭ luĭ, prin pogorîrea Duhuluĭ Sânt, apoĭ 'ĭ-aŭ trămis la propoveduire. Încă și nouĕ tuturor ne-aŭ poruncit, să cercăm Dumnedeescile scripturĭ câțĭ poftesc se afle viéța cea nemuritóre. Decĭ, cum ar putea nescine să cerce Dumnedeescile scripturĭ nepedepsindu-se maĭ înainte cu învĕțătura? Ci dar trebuința și folosul acestuĭ lucru sânt și de mântuire sciindu-l împĕrațiĭ și domniĭ ceĭ de demult, și avênd și grija supușilor lor, aŭ întărit școle prin multe locurĭ și orașe, ca prin învĕțătură să le pricinuiască lor bună viețuire. Cărora urmând și ceĭ maĭ din naintea nóstră blagocestivĭ Domnĭ, carĭ aŭ ocârmuit trebile pré luminatuluĭ scaun al acesteĭ de Dumnedeŭ păzită țĕră și domniă a Ungro-Vlahieĭ, aŭ întărit două școle, una elinéscă și alta slavonéscă, carĭ amêndouĕ sunt de mare folos, nu numaĭ locuitorilor țĕreĭ Rumânescĭ, ci și tuturor celor străinĭ, cariĭ vin pentru dragostea învĕțăturei. Dar fiind că maĭ înainte era obiceiŭ de se da plata dascălilor de la Visteriă, și fiind că Visteria are multe trebĭ și deosebite cheltuelĭ, de multe orĭ nu le-aŭ fost viind rînd dascălilor a 'șĭ lua plata câte patru, cincĭ lunĭ, pînă când viind Domnia Sa răposatul Grigorie Vodă Ghica cu a doua domniă a țĕreĭ acesteia, și vrênd sĕ pue aședĕmêntul școlelor în bună orênduială, aŭ socotit împreună cu dumnealor veliții boiărĭ, și aŭ găsit cu cale, ca (pentru să 'șĭ ia dascăliĭ plata maĭ cu lesnire, să pótă se dea învĕțăturile ucenicilor, fără de a 'șĭ împărți gândul la purtarea de grijă pentru plată), se li se dea plata lor cea de pre tocmélă a fieșĭ-căruia prin mâna și purtarea de grijă a Mitropolituluĭ țĕreĭ (carele pe vremĭ ar fi) din baniĭ dajdiilor ce se strîng de la preoțĭ la Mitropolitul, și într'acest chip s'aŭ urmat, atât în domnia domnieĭ séle Grigorie Vodă, cât și în domnia domnieĭ séle Mateiŭ Vodă, fiul domnieĭ séle. Acum de vreme ce din

[1]) Text slavon.

voia mareluĭ şi pré înălţatuluĭ Dumneḑeŭ ni s'aŭ încredinţat şi nouĕ domnescul şi părintescul scaun al acesteĭ lăudate şi de Dumneḑeŭ păzită ţĕră şi domnie a Ungro-Vlahieĭ, Sânţia Sa părintele Mitropolit Ungro-Vlahieĭ, chir Filaret, ne-aŭ arĕtat atât chrisovul reposatuluĭ maĭ sus pomenituluĭ Domn, cât şi chrisovul fiuluĭ domnieĭ séle Mateiŭ Vodă, de aşeḑĕmêntul dupre cum scrie maĭ sus. Care chrisóve cetindu-se înaintea Domnieĭ Mele şi vĕḑênd acest lucru sânt şi plăcut luĭ Dumneḑeŭ, de aşeḑĕmêntul acestor şcóle, şi cunoscênd şi domnia Mea cum că este lucru cuviincios şi cu bună orînduială, şi următor de statornicie nestrămutată, Domnia Mea încă bine am voit, de am înnoit şi am întărit acest bun aşeḑĕmênt, şi printr'acest chrisov al Domnieĭ Mele, şi Domnia Mea orînduim vrednic acesteĭ purtărĭ de grijă pré Sânţia Sa părintele Mitropolit Ungro-Vlahieĭ, chir Filaret, ca pre un păstor şi părinte duhovnicesc a tótă împlinirea cea cu numele luĭ Christos, care se păstorésce de Sănţia Sa, fiind şi cu voia Archierieĭ séle, ca se aibă Archieria sa purtarea de grijă a şcólelor, strîngênd de la preoţiĭ ţĕreĭ darea cea de pre an, care s'aŭ rînduit lor, şi dintr'acelea se împarţă dascălilor simbriile cele tocmite. Din carĭ dascăluluĭ celuĭ dintêiŭ a învĕţăturilor filosofeştĭ, din şcóla cea elinéscă, simbria cea de pre tocmélă este de fieşĭ-care lună câte tal. ΜΘ (45), iar dascăluluĭ al douilea, de învĕţăturile gramaticeĭ, câte talere K (20), iar şcóleĭ slavonescĭ, la douĭ dascălĭ, este plata a fieşĭ căruia dascăl de lună *câte* [1]) talere ḑece, care se fac tótă suma banilor într'un an talere : o miă douĕ-ḑecĭ. Insĕ şi dascăliĭ sĕ se afle pururea cu multă privighiere şi purtare de grijă pentru procopséla ucenicilor la învĕţătura cărţiĭ, a cărora luare de sémă şi cercetare am dat şi Domnia mea a se face iarăşĭ de către Sânţia Sa, fiind lucru sufletesc şi al păstorieĭ Sânţieĭ séle.

Şi pentru ca sĕ se pazéscă nestrămutat acest lucru cuviincios, şi folositor sufletuluĭ şi vieţeĭ crestinescĭ, am întărit chrisovul acesta cu iscălitura Domnieĭ mele şi cu domnésca pecete, şi cu tot sfatul cinstiţilor şi credincioşilor boiarilor celor marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Barbu Văcărescu, vel Dvornic; Pan Constantin Năsturel, vel Ban; Pan Constantin Brâncoveanu, vel Spătar; Pan Ştefan Văcărescu, vel Logofĕt; Pan Constantin Strîmbeanul, vel Vistier; Pan Radu Creţulescu, vel Clucer; Pan Iordache Geanet, vel Postelnic; Pan Dumitrachi Ghica, vel Paharnic; Pan Drăghicĭ Greceanul, vel Stolnic; Pan Lascarachi Geani, vel Comis; Pan Badea Stirbei, vel Sluger; Pan vel Pitar, Ispravnic Pan Stefan Văcărescu, vel Logofĕt. Şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul d'întâiŭ al Domnieĭ mele aicĭ în ţéra Rumânească, la anĭĭ de la zidirea lumiĭ 7262, iar de la nascerea Domnuluĭ Isus Christos 1753, în luna Octomvrie 18 ḑile, de popa Florea, dascălul slavonesc.

TOMUL I, PAG. 25.

In întregimea luĭ aducem aci importantul chrisov dat la 25 Iunie 7267 de domnitorul Ión Teodor Calimah :

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Thedoru Ión V.V. ţĕreĭ Moldoveĭ.

Podóba cea maĭ mare a lumeĭ este omul, iar a omuluĭ este învĕţătura. Că de vom ḑice putere, şi aceea este vremelnică; bogăţia? dară e nestatornică; cinste? şi acea într'o clipală curênd se răstórnă saŭ spre o parte saŭ spre alta. Pentru acésta, aceste împotrivă învĕţătureĭ sunt cele maĭ micĭ podóbe ale omuluĭ. Iar învĕţătura nu numaĭ că la întunericul trecereĭ vieţeĭ acesteia ne este ca o faclie arḑĕtóre şi de lumină sloboḑitóre

[1]) Text slavon.

spre îndreptarea și nepodedirea nóstră, ci și *sufletului* și duhului nostru ajutor și folosință. Căcĭ printr'însa cunoscênd cele trecute, socotind aceste de față și cele viitóre măsurând și pre tóte împreună lămurindu-le, îmbrățișem cele bune și cuviincióse, prin care și în calea lumiĭ drepți mergem și la popasul cel veșnic, repaos și odihnă aflăm. Ne putem adeveri și din istoriile vechĭ în ce fel aŭ fost neamurile acele care pe iscusitul învețătureĭ talant aŭ lucrat, că nu numaĭ cinstite, lăudate, și ca nisce dumnedeirĭ de tótă lumea era închinate, ci și la rĕsbóe neînfrânte și nebiruite se afla : pentru că nu numĕrul, ce învețătura obștesculuĭ meșteșug pórtă biruința. Ia să întórcem ochiĭ noștri către întunerecul trecutelor vremĭ și să vedem cum strelucesce ca o peatră de mult preț, acea Atena, cuibul înțelepților, grădina iscusitelor meșteșugurĭ, isvorul învățăturilor, maica vitejiilor, ochiul lumeĭ și vĕlfa veacurilor trecute. Se întórcem și urechile nóstre și să auzim pre aceĭ vechĭ istoricĭ, care și acum buciumă mărirele eĭ cât pe la marginile lumeĭ se aud : óre prin ce și cu ce chip ș'aŭ câștigat aceste nume înalte să socotim? nu printr'alte cu adevĕrat, fără numaĭ prin mijlocul învețătureĭ; prin care și când aŭ fost, cu tóte fericirile aŭ înflorit și după stricarea sa, care este sorțul neamuluĭ omenesc, la tóte aceste de pe urmă pomenire plină de nemurire întru cinste aŭ lăsat. Și așa se dovedesce aeve despre politicească stare, că învețătura este cea maĭ de treabă și maĭ de folos aducĕtóre. Iar de ne vom uita și despre partea bisericească, nu maĭ puțin folos și dintr'acolo aŭ adus; aŭ nu prin mijlocul eĭ, sfinții părinți, care și de duhul sfânt fiind năstăviți și plinĭ și de învețătură împodobiți și luminați, aŭ bătut cu tărie și aŭ desrădăcinat, oborând și supunênd, plinele de otravă și oțăritele ieresurĭ a celor ce cu vărvăré-că pornire și diavoléscă năvălea cu gâtlejurile căscate, dintru care isbucnea mulțimea hulelor, spre oborîrea și de tot stricarea a dumnedeesciĭ nóstre credințe creștinescĭ? Pre carĭ tóte ca dintr'o prastie iute întórsă i-aŭ zvărlit întru beznia vecĭnicii pedepsirĭ lor căḑută. Cum și despre altă parte iarăși vedem orînduelile sfinteĭ bisericeĭ nóstre a rĕsăritului, care de sfinții părinți fiind făcute, după meșteșugul învețătureĭ, sunt cele maĭ iscusite și maĭ frumóse, prin care neîncetat și de apururea, se săvârșesce jertfa cea tăinuită, care către ceriŭ neîncetat se înalță; de unde se dovedesce că și politicesce și bisericesce aŭ fost și este de folos învețătura. Iar maĭ ales cea elinească, de unde ca dintr'un isvor cele-alte tóte aŭ eșit, care pretutindene trebue a se afla, iar maĭ ales în cetățĭ și în oraș pentru folosul de obște; și pentru ca să aibă tótă lesnirea a se împărtăși și a se adăpa dintru acésta fântână plină de darurĭ, trebue ca să se afle și șcólă de obștie : Dascăli procopsiți, ca să pótă toți încăpea în cămările învețătureĭ celeĭ iscusite și luminóse. După cum și aice în Iașĭ scaunul Domnieĭ mele, de când D-ḑeŭ ne-aŭ miluit cu Domnia, cea d'întâiŭ grijă a nóstră acésta aŭ fost, ca să păzim orînduelile cele bune și folositóre, iar maĭ ales a șcólelor, care sunt ca nisce maice de obște. Decĭ, cercetând Domnia mea cu tot dinadinsul pentru rîndul numitelor șcóle, ca să vedem în ce chip sunt și la ce stare se află, și câte sunt și de sunt dascălĭ procopsiți de la care să pótă învețа cineva saŭ ba? Și am orînduit Domnia mea pe sfinția sa Kirio chir Iacov Mitropolitul Moldavieĭ, și pe numitul și vestitul la învețătură Criteanu, marele Clisiarh al bisericeĭ ceĭ marĭ a rĕsăritului, ca să cerceteze și în ce chip se află starea șcólelor elinescĭ să insciințeze; care, după cercetarea ce aŭ făcut, întru adevĕr, ne-aŭ arĕtat, că șcóla se află la próstă și rea stare, însă nu din pricina dascălilor, ci din douĕ pricinĭ s'aŭ dovedit risipa ucenicilor : ce dintâiŭ, că uniĭ din ucenicĭ iubind maĭ mult cinstea curții, alții fiind străinĭ și de cele trebuincióse pentru viață lipsiți fiind, neîngăduind vremea și neșeḑênd până la sfêrșitul învețătureĭ, es, părăsind cartea. A doua

pricină, care este cea mai mare și mai stricătóre, s'aŭ aflat : că orĭ care dascăl atât de aiurea venit, cât și de loc, strîngênd ucenicĭ și făcênd școle osebite, nu numaĭ că sparg școla cea mare domnéscă, ci încă hulind și pre dascălĭ, înstreinează și inimile părinților, ca să nu 'și dea copiiĭ la școla cea mare domnescă, că ascultând și potrivindu-se defăimărilor celor mincinóse, socotesc, că dascălul îĭ neprocopsit și așa se pricinuesce pustiere de ucenicĭ școleĭ ceĭ marĭ domnescĭ. Cât la acésta orînduițiĭ de mai sus arĕtațĭ aŭ găsit două mijlóce îndreptătóre împotriva acelor două pricinĭ ce aducea stricăciune școlelor: întâiŭ, ucenicii până nu 'și vor împlini șése anĭ cel mai puțin din școlă să nu lipséscă, ca cu necurmata ascultare învĕțăturei și cu împlinirea anilor să pótă ucenicul a ajunge la priceperea învĕțăturei și la scara cea căḑută a procopseliĭ. Al doilea, acele depre délăturĭ școle făcute de unii din dascălii de mai sus numiți, orĭ pe la monastirĭ orĭ pe la alte locurĭ, și orĭ pre unde ar fi, de vreme ce sunt dovedite a fi de stricăciune și risipă școleĭ ceĭ marĭ domnescĭ, aŭ socotit ca nisce aducĕtóre de împedicare a mergereĭ în nainte procopseliĭ ucenicilor, de tot să lipséscă, și numaĭ la școla cea mare să fie adunarea și învĕțătura ucenicilor tuturor. Insă, dascălii ce se află la casele boerescĭ să învețe numaĭ pe fiiĭ dumnilorsale, iar alțĭ copiĭ a strînge și a învĕța din lăturĭ, nicĭ de cum voie să nu aibă ; căcĭ se cade ca școla cea mare, ca una domnéscă și de 'ntâiŭ ce este, să aibă cinste și orînduéala sa deplină. Iar dascălul cel mare Nicolai aflându-l acești de mai sus numiți orînduițĭ că este vrednic și procopsit, aŭ socotit ca să rĕmâie iarăși dascăl la școla cea mare, dând matemele cu tótă orînduéala și silința necurmată. Asemenea și pentru dascălul al doilea și pentru dascălul al treilea de la școlă cea grecească, tot cu alegerea dascăluluĭ celuĭ mare să fie, pentru mai buna învĕțătură a ucenicilor. Aceste tóte în scris fiind aduse de sfinția sa părintele mitropolitul și de marele dascăl Critean și cercetând și noĭ și aflându-le că sunt cu cale, cu acest al nostru domnesc chrisov le-am întărit, însă pentru dascăliĭ ce vor cuteza a mai face osebit școle și a mai strînge ucenicĭ, pre unii ca aceia arĕtându-ĭ dascălul cel mare la Domnie, să se pedepséscă cu grea pedépsă, cum și pentru dascăliĭ ce vor merge pe la casele boerescĭ iarăși dascălul cel mare să li ispitéscă vrednicia și învĕțătura lor. Iar pentru plata dascălilor, după cum arată chrisovul Domnieĭ sale Grigorie Voevod, așa să se urmeze, luând fiesce-care dreptul sĕŭ la vremile ce s'aŭ orînduit cu de mai sus numitul chrisov al Domnieĭ sale Grigorie Voevod. Iar pentru dascălul de la școla al treilea grecéscă, de vreme ce ne-aŭ arĕtat sfinția sa părintele Mitropolitul că are osteneală multă pentru mulțimea ucenicilor, și că ceĭ ḑece leĭ ce-ĭ avea mai înainte pe lună, nu-ĭ ajungea de chiverniséla sa, Am hotărît Domnia mea, de acum înainte să aibă cincĭ-spre-ḑece leĭ pe lună și de aicĭ în colo așa să se urmeze. Iar pentru școle ce sunt în țéra atât moldovinescĭ cât și slovenescĭ, iarăși după testamentul D-sale Grigore Voevod să se urmeze. Numaĭ iarăși ne mai arată sfinția sa părintele Mitropolitul, că la mŏnăstirea Putneĭ este trebuința ca să se afle o școlă, căcĭ fiind loc depărtat nu pot copiiĭ a ajunge pe la cele alte școle. Și mai ales că se află acolo un dascăl care de câțĭ-va anĭ învață cu mare folosul ucenicilor. Decĭ, Domnia mea, și acolo că să fie școlă și dascăl, am întărit hotărînd : că de acum înainte dascălul ce va fi acolo, să aibă a lua din banii școlelor, ce este obiceiŭ de se strîng de la preoțĭ, câte șése-ḑecĭ leĭ pe an, adică 30 leĭ la Sf. Dimitrie și 30 leĭ la Sf. George pentru ostenéla sa, și acésta să fie una din cele alte școlĭ ce sunt numite în chrisovul D-sale Grigore V.V.; decĭ la tóte după cum am arĕtat mai sus poruncim Domnia mea să se urmeze. Iar pentru că așeḑările cele bune sunt cinstea Domnilor și a stăpânitorilor, podobirea cetăților și a orașelor, folos de obște, cade-ni-se

a pune tot felul de osîrdie și de silință, ca nestrămutat să se păzéscă. Pentru că întru paza bunelor așeḑărĭ stă drépta stăpânire a unuĭ Domn, supt a căreia umbrire norodul adăpostindu-se se apĕră de arșiturile strîmbătăților, care cu nemic alt nu se pot goni, nicĭ s'aŭ gonit până acum, fără numaĭ cu cele bune așeḑărĭ, și cu buna pază lor. Că de s'ar și întêmpla vre unĭĭ să smintéscă în cât de puțin acele vechĭ și bune orînduele, nu numaĭ că loru-și nume de iubitor strîmbătățitor îșĭ câștigă, ci și de obște stricăciune aduce, de cât care nimic nu este maĭ defăimat la un Domn. Și de vreme că și orînduelile aceste a școlelor ce s'aŭ făcut pentru învĕțătura de obște sunt unile din cele maĭ de frunte și maĭ aducĕtóre de folos obștieĭ, după cum și noĭ nu numaĭ că din veacu după cum aŭ fost nu le am strămutat, ci încă și printr'acest al nostru chrisov întărindu-le la maĭ bună stare le-am adus. Drept aceea, dar, poftim Domnia mea și pe alțĭ luminațĭ Domnĭ, ce vor fi în urma Domnieĭ mele, miluițĭ de Dumneḑeŭ cu Domnia acesteĭ țĕrĭ, orĭ din fiiĭ Domnieĭ mele, saŭ dintr'alt neam, să intărască și Domniile sale pentru a lor vecĭnică pomenire. Și spre acésta este credința a însumĭ Domnieĭ mele de maĭ sus scrisă, Noĭ, Ion Theodoru V.V. și credința a prea iubiților fiilor Domnieĭ mele Grigorie V.V. și Alexandru V.V. și credința a cinstiții și credincioșĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ domnieĭ mele dumnealor Ștefan Roset, vel Logofĕt; i Iordache Balș, vel Vornic de țéra de jos; Mihalache Sturdza, vel Vornic de țéra de sus; i Vasilie Roset, Hatman i pârcălab Suceveĭ; i Enache Vidali, vel Postelnic; i Ioniță Cantacuzino, vel Vistier ; i Ioniță Cantacuzino, vel Spătar; i Andronache, vel Ban; Arghir, vel Paharnic; i Enache, vel Căminar; , vel Stolnic; , vel Comis, și credința a tuturor boerilor Domnieĭ mele marĭ și micĭ; și s'aŭ scris chrisovul acesta în scaunul Domnieĭ mele în orașul Iașilor de Vasile Ganea, diacul de Divan.

La anĭĭ 7267 luna Iunie 25.

Subscris, *Iŏn Theodoru Voevod.*

TOMUL I, PAG. 25.

Uricul luĭ Iw Scarlat Ghica V.V. din 12 Iunie 7265 (1757) este scris românesce cu semnătura Domnitoruluĭ, pe folio mare, cu litere inițiale colorate în roșu. Sigiliul este octogon mic. 'L-am descoperit maĭ ântêiŭ la Mitropolia din Iașĭ.

TOMUL I, PAG. 26.

Documentul din 1759 de la Ión T. Calimah cu privință la școla din Botoșanĭ se póte vedea în Uricar, tomul II, pag. 51.

TOMUL I, PAG. 27.

Despre școla din Berislăvescĭ veḑĭ ce am ḑis la pagina XIII din acestașĭ tom.

TOMUL I, PAG. 27, ANEXA 5 și 6.

Iată chrisovul luĭ Iw Const. Neculaĭ Mavrocordat, Domnul țĕreĭ Rumânescĭ, prin care se reorganiséză finanțele pentru biserica și școla de la Sf. Sava.

IO CONSTANTIN NICOLAE VOEVOD

ȘI DOMN

De vreme ce Monastirea Sântuluĭ Sava, care este închinată la sântul mormênt și de ctitorĭ saŭ înḑestrat pe cât saŭ putut, și de Domnĭ saŭ miluit cu vinericiu și cu scutélă de dajde de nu da la Vistierie nimic, numaĭ pentru ca să fie școla elinéscă de în-

vĕţătura copiilor, întărindu-se şi de către pré fericiţiĭ patriarchĭ. Déră acum vĕḑênd că ântêiŭ biserica se desvelesce, chiliile se derapănă de ploĭ, copiiĭ ceĭ ce vin la învĕţătură n'aŭ unde şedea toţĭ. De la biserică şi din cel alt venit şi mile părintele Patriarch maĭ cu nimic nu se adjută. Sfătui-ne-am dar cu pré sânţia sa părintele Mitropolitul ţĕreĭ, şi acéstă hotărîre am făcut, care o şi poruncim adică: egumenul şi ómeniĭ sĕĭ, se mérgă se şéḑă la ctitoricésca nóstră M-re la Văcărescĭ, érĕ în Sântu Sava prin tóte casele şi chiliile sĕ şéḑă numaĭ dascăliĭ şi cu uceniciĭ, ca se încapă toţĭ, şi preoţiĭ la biserică se fie din Ieromonachiĭ şcolarĭ. Déră venitul şi milele cele alte câte sunt ale sântuluĭ Sava, sĕ se stringă de egumenul de la Văcărescĭ şi cu scirea celuĭ de la St. George la mezat, şi câţĭ banĭ se vor strînge se dirégă ântêiŭ biserica şi chiliile bine, érĕ câţĭ vor maĭ prisosi să-ĭ trimiţă la părintele Patriarch, avênd aceştĭ duoĭ egumenĭ a'şĭ da séma pe fieşĭcare an, şi de vor urma într'acest chip aşa li se va păzi şi de către Domniă milele şi scutéla ce o aŭ avut s'o aibă şi de acum înainte. *Atit am scris Domnia Mea* [1]) ҂аѱѯа (1761) Decembre кн (28).

Io Constantin Nicolae Voevod, *cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn* [2]).

Maĭ poruncim precum nicĭ la altă M-re nu se cade, aşa nicĭ la Sf. Sava parte femeiască se nu mérgă la biserică.

Io Constantin Voevod [3]). L. S.

Procit к (2) logofĕt.

TOMUL I, PAG. 29, ANEXA **)

IO CONSTANTIN NICOLAE VOEVOD

ŞI DOMN [4])

Pré sânţia ta părinte Mitropolit, după fiasca evlavie, te însciinţăm pentru ceĭ ce mor şi să întêmplă de sunt fără moştenitorĭ, de ale cărora avuturĭ după pravilă sunt tóte să se ia pe séma Domnéscă, déră nouĕ nu ne trebue, nicĭ voim să ne atingem: éră nicĭ să le oblăduiéscă alţiĭ peste pravilă. Ci maĭ cu cuviinţă este, ca dintr'acelea să se ajutoreze obstea, adică la facerĭ de podurĭ, la spitalurĭ, şi pentru şcóle. Ci pentru uniĭ ca aceştia se orândueşcĭ: pré sânţia tea purtător de grijă. Şi când se va întêmpla să móră orĭ fie pămêntén, séŭ strein, măcar parte bărbătéscă, séŭ femeéscă, să se ie în scris cu catastih tot avut lor, lucru mişcător şi nemişcător, stând întru păstrare, cu sémă bună, şi pré sânţia tea să cercetezĭ de aŭ murit cu diétă séŭ fără diétă, cum şi de zestrele femeiĭ ce sunt adevĕrate şi cât vor fi în pĕr, şi care vor fi lipsă. Aşa cercetându-le şi după pravilă isbrănindu-le pré sânţia tea, ne veĭ însciinţa şi Domniĭ mele ҂аѱѯк (1762) Iuniŭ з (6).

Io Constantin Nicolae Voevod L. S. *Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn* [5]).

A protocolit al douilea [5]) Logofĕt.

TOMUL I, PAG. 29, ANEXA ***)

Actele relative la mŏnăstirea Glavacioc şi şcóle se pot consulta la Biblioteca

---

[1]) Test slavon în original.

[2]) Titula Domnéscă de monograme este scrisă cu chinovar în original.

[3]) Autografa semnătura Domnitoreluĭ.

[4]) Test slavon.

[5]) Titula domnéscă de monograme este scrisă cu chinovar în original.

Urechiă din Galaţi. Sunt prea numeróse ca să le reproducem aci. Esenţialul din ele, de altmintrelea, este indicat în textul nostru din tomul I, pag. 29.

TOMUL I, PAG. 29, ANEXA 4.

IO CONSTANTIN MICHAI GEHAN VOEVOD

CU MILA LUĬ DUMNEDEŬ, DOMN AL RUMÂNIEĬ [1])

Fapta bună cu cât este maĭ mare şi la maĭ de sus tréptă, cu atât ceĭ ce se nevoesc a o căstiga sunt vrednicĭ de laudă şi de cinste. Déră de cât acestea maĭ de mare laudă sunt vrednicĭ ceĭ ce cu orĭ-ce feliŭ de mijlocire se nevoesc a da adjutor spre pază, întărirea şi buna întemeere a uneĭ fapte bune, dând lesnire celor ce o doresc fără de zăticnélă a o căştiga. Intr'acest chip fiind întemeiarea şi întăr rea şcólelor, întru care se căştigă darul cel nepreţuit, adică învĕţătura cărţiĭ, carea nu numaĭ este de mare folos şi podóba vieţeĭ omenescĭ, ce încă şi lauda dumneḑeéscă printr'ênsa se sĕvêrşesce, învrednicindu-se omul prin mijlocirea eĭ cu însuşĭ Dumneḑeŭ a vorbi, şi a sta în potrivă celor ce cu meşteşugirea cuvintelor vor se resvrătéscă pravoslavnica credinţă.

Toţĭ déră ceĭ ce se nevoĭesc cu orĭ-ce feliŭ de mijlocire a da ajutor spre întemeiarea şi buna chivernisélă şcólelor, pe lângă lauda, nemuritorul nume, şi vecînica pomenire ce le rĕmâne în lumea acésta, astéptă fără de îndoire şi resplătire de la *începĕtorul înţelepciuneĭ Dumneḑeŭ* [1]) ca uniĭ ce sunt pricinuitorĭ uneĭ de obşte faceri de bine. Ci déră trebuinţa şi folosul acestuĭ lucru sânt şi de mântuire sciindu-l împĕraţiĭ şi domniĭ ceĭ de demult şi avênd şi grija supuşilor lor, aŭ întărit şcóle prin multe locurĭ şi oraşe, ca prin învĕţătură sĕ le pricinuéscă lor bună vieţuire. Cărora urmând şi ceĭ maĭ d'inaintea nóstră blagocestiviĭ Domnĭ, carii aŭ ocârmuit trebile pré luminatuluĭ scaun al ţĕreĭ aceştia, aŭ aşeḑat douĕ şcóle, una elinéscă şi alta slavonéscă, cari amêndouĕ sunt de mare folos nu numaĭ locuitorilor ţereĭ acesteia, ci şi tuturor celor străinĭ, cari vin pentru dragostea învĕţătureĭ. Decĭ, de vreme ce din voia a tot puterniculuĭ Dumneḑeŭ, viind al doilea rând Domn ţĕreĭ rumânescĭ, şi însciinţându-ne cu anafora Dumnélor cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boiarii ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele, cum că fiind maĭ înainte obiceiŭ de se da plata dascălilor de la Visterie, şi fiind-că Visteria are multe şi deosebite cheltuelĭ, de multe orĭ nu le-aŭ fost viind rând a-şĭ lua plata câte patru cincĭ lunĭ. Aŭ fost găsit dumnélor cu cale, ca sĕ se scóţă de la bir monastirea Glavaciogul, şi sĕ se dea asupra st. părintéluĭ Mitropolitul ţĕreĭ, şi sânţia sa din venitul monastireĭ să dea lefile dascălilor şi cheltuéla bisericeĭ domnescĭ. Care aşeḑĕmênt s'aŭ fost întărit şi de Domnia sea Constantin Vodă Mavrocordat. Decĭ, Domnia Mea încă cunoscênd că este cu cale şi cu cuviinţă făcut acest aşeḑĕmênt şi pentru ca se-şĭ iea dascăliĭ plata maĭ cu lesnire ca fără de purtare de grijă să pótă da învĕţăturile ucenicilor, aşijderea şi sânta biserică domnéscă, să-şĭ aibă cuviinciósa podóbă pe deplin, m'am milostivit Domnia Mea, hotărînd printr'acest cinstit şi bine închipuit chrisov al Domnieĭ Mele, ca sĕ fiă acésta maĭ sus ḑisă sântă Monastire Glavaciogul în pace şi ertată de tóte dăjdiile şi orînduelile Vistieriei ce daŭ alte Monastirĭ, în cât de nimic se nu fiă supĕrată. Şi orînduim vrednic acesteĭ purtărĭ de grijă érăşĭ pe prea Sfinţia Sa părintele Mitropolitul ţĕreĭ Chir Gregorie, fiind şi cu voia Arhieriei Sale şi a tótă cinstita boierime. Ca să aibă Arhieria Sa prin epitropul Arhieriei Sale a strînge tot venitul acesteĭ Monastirĭ şi dintr'acela să împarţă pe fieşĭ-care lună simbriile dascalilor, adică dascaluluĭ ce-

[1]) Text cu litere aurite.

luĭ mare de la Sf. Sava pe lună talere 40, dascaluluĭ al doile talerĭ 30, dascaluluĭ al treilea talerĭ 10, şi întâiuluĭ dascal slavonesc talerĭ 15 şi la al doile talerĭ 10. Şi cheltuiala bisericeĭ domnescĭ, pentru unt-de-lemn, céră, i tămăe, pe lună talerĭ 20, carĭ se fac tótă suma banilor pe an talerĭ 1500. Insă atât dascaliĭ ceĭ ce se află cu privighere pentru procopséla învĕţătureĭ ucenicilor, cât şi preoţiĭ bisericeĭ domnescĭ, să aibă purtare de grijă pentru podóba sânteĭ Beserecĭ. Şi pentru ca să se păzească nestrĕmutat acest bun cuviincios şi folositoriŭ sufletuluĭ şi vieţeĭ creştinescĭ, am întărit Domnia mé chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Iŵ Constantin Mihaĭ Gehan V.V. şi cu domnésca nóstră pecete şi cu tot sfatul Cinstiţilor şi credincioşilor boierilor celor marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ méle.... (etc.). Şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul dintêiŭ din domnia a doua a Domnieĭ méle, aiĕĭ în scaunul Domnieĭ méle Bucurescĭ, în luna Iunie 26, la anul 1763, de Popa Florea, dascălul de la şcóla Domnieĭ méle cé slavonéscă de la Sf. Gheorghe cel vechiŭ.

Iw Const. M. Gehan V.V. L. S. *Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn.*

Mihaĭ Cantacuzino, vel-logofĕt procitoh.

TOMUL I, PAG. 30, ANEXA **)

IO STEFAN MICHAI RACOVIŢĂ VOEVOD

CU MILA LUĬ DUMNEḐEŬ DOMN [1])

Fapta bună cu cât este maĭ bună şi la maĭ de sus trépţă, cu atât ceĭ ce se nevoĭesc a o câstiga, sunt vrednicĭ de laudă şi de cinste. Déră de cât aceştia sunt vrednicĭ de maĭ mare laudă, ceĭ ce cu orĭ ce fel de mijlocire se nevoiesc a da adjutor spre paza şi întărirea şi buna întemeiere a uneĭ fapte bune, dând lesnire celor ce o doresc a o câstiga. Intr'acesta chip fiind întemeierea şi întărirea scólelor, întru care se câstigă darul cel nepreţuit, adică învĕţătura cărţiĭ, care nu numaĭ este de mare folos şi podóbă vieţiĭ crestinescĭ, ci încă şi laudă Dumneḑeéscă printr'ênsa se sĕvêrşésce, învrednicindu-se omul prin mijlocirea eĭ a vorbi cu însuşĭ Dumneḑeŭ, şi a sta împotrivă celor ce cu mesteşugirea vorbelor, vor să resvrătéscă buna credinţă. Toţĭ déră ceĭ ce se nevoiesc cu orĭ-ce fel de mijlocire a da adjutor, spre întemeierea şi buna chivernisélă a scólelor, pre lângă lauda nemuritoriuluĭ nume, şi vecînica pomenire ce le rĕmâne în viéţa acésta, aştéptă fără de îndoire şi resplătire de la începĕtoriul înţelepciuneĭ Dumneḑeŭ, ca uniĭ ce sunt pricinuitorĭ uneĭ de obste facerĭ de bine. Ci déră trebuinţa şi folosul acestuĭ lucru sfânt şi de mântuire, sciindul Impĕraţiĭ şi Domniĭ ceĭ maĭ de de mult, şi avênd şi grija supuşilor lor, aŭ întărit scó'e prin multe locurĭ, şi oraşe, ca prin învĕţătură să le pricinuéscă lor bună vieţuire. Câror urmând şi ceĭ maĭ din naintea nóstră blagocestivĭ Domniĭ carĭ aŭ otcârmuit trebile pré luminatuluĭ scaun al ţĕreĭ aceştia, aŭ aşeḑat douĕ scóle, una elinéscă, şi alta slovenéscă, carĭ amêndouĕ sunt de mare folos nu numaĭ locuitorilor ţĕrĭĭ, ci şi tuturor streinilor carĭĭ vin pentru dragostea învĕţătureĭ. Decĭ, din voia a tot puterniculuĭ Dumneḑeŭ, viind noĭ acum Domn ţĕreĭ Rumânescĭ, ne am însciinţat de la sânţia sa părintele Mitropolitul ţĕreĭ, Chir Grigorie, pentru orênduéla ce aŭ aceste şcóle, cum că maĭ nainte fiind obiceiŭ de să da plata dascălilor de la Vistierie, şi fiind-că Vistieria are multe trebĭ de împlinit, de multe orĭ n'aŭ fost luând léfă câte patru cincĭ lunĭ. Aşijderea şi bisericile din curte, avênd de lua cheltuélă pentru unt-de-lemn, tĕmâe, céră de la Vistierie, neputênd lua, se lipsea de podóba lor. Aŭ fost găsit cu cale D-lor Veliţiĭ boiărĭ, ca să se scótă de la bir monastirea Glavaciogul şi să se dea asupra

[1]) Test slavon.

Mitropolituluĭ, şi din venitul monastireĭ, să plătéscă şi lefile dascălilor şi cheltuéla bisericilor, şi cu anafora însciinţând D-lor pe D-sa Constantin Voevod Mavrocordat şi D-sa încă cunoscênd cuviinciósă isbrănirea D-lor, aŭ fost întărit şi cu chrisovul D-séle, care maĭ în urmă s'aŭ întărit şi de rĕposatul fratele Domnieĭ mele Constantin Michaiŭ Racoviţă Voevod şi cu chrisovul D-séle ce se vĕḑu de noĭ. Déră fiind-că în ḑilele D-séle rĕposatuluĭ frate, unul din dascăliĭ elinescĭ nemulţămindu-se numaĭ cu talere л (30) pe lună léfa sa, i s'aŭ fost orânduit de D-sea de i s'aŭ maĭ sporit léfa cu talerĭ к (20) carĭ banĭ talere ї (10) s'aŭ luat din partea celuĭ alt dascăl, şi talere ї (10) ce lua dascălul al treilea ce aŭ lipsit, şi aŭ rĕmas un dascăl cu talere и (50) şi altul cu talere л (30), care şi acesta acum nemulţamindu-se numaĭ cu talere л (30) léfa sa, ne aŭ adus aminte Sânţia sa părintele Mitropolitul şi pentru monastirea Tutulor Sânţilor, cum că pentru datorie şi lipsă, neavênd nicĭ Visteria de unde să ia dajdie, s'aŭ scos de la bir încă din ḑilele D-séle Constantin Voevod Mavrocordat, ci fiind-că este fără de bir, să ajute la léfa acestuĭ dascăl pe lună cu talere ї (10). Decĭ, şi Domnia Mea cunoscênd că este cuviincios acest ajutor, ca şi dascălul, să se mulţăméscă şi monastirea încă pentru acéstă să nu maĭ între în dajdia Vistieriĭ, printr'acest cinstit şi bine închipuit chrisov al Domnieĭ mele izbrănim şi hotărîm : Ca să fiă acésta maĭ sus ḑisă sântă monastire Glavaciogul şi monastirea tutulor Sânţilor în pace şi ertate de tóte dăjdiile, şi orânduim vrednic acesteĭ purtărĭ de grijă, érăşĭ pe sânţia sa părintele Mitropolitul, fiind şi cu voia archiereeĭ séle şi a tótă cinstita boerime, ca să aibă Archieria sa prin epitropul Archierieĭ séle a strînge tot venitul acestor douĕ monastirĭ, şi dintr'acela să împartă simbriile pe fieşĭ-care lună, adică la un dascăl elinesc pe lună talerĭ .....[1]) şi cel-lalt talere .....[2]) şi dascălilor slovenescĭ unuia talere єї (15) şi altuia talere ї (10) şi cheltuéla bisericilor domnescĭ talerĭ к (20) pentru unt-de-lemn, tămâe, şi céră, care să fac tótă suma într'un an talere ҂аχк (1620). Insă atât dascăliĭ să se afle cu privighere pentru procopséla învĕţăturiĭ ucenicilor, cât şi preoţiĭ domnescĭ pentru podóba bisericilor. Şi pentru ca să se păzéscă nestrămutat şi în tótă vremea acest lucru cuviincios, şi folositor sufletuluĭ şi vieţiĭ crestinescĭ, am întărit Domnia Mea chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele **Io Stefan Racoviţă Voevod** şi cu credinţa pré iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ, **Michaiŭ Voevod, Constantin Voevod,** şi cu tot sfatul cinstiţilor şi credincioşilor boerilor celor marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele : Pan Toma Creţulescu, mare [3]) ban; Pan Dumitraşco Racoviţă, mare [3]) Vornic de ţéra de sus; Pan Radul Văcărescu, mare [3]) Vornic de ţéra de jos; Pan Constantin Cândescu, mare [3]) Logofĕt; Pan Atanasie Ipsilant, mare [3]) Spătar; Pan Michaiŭ Cantacozino, mare [3]) Vistier; Pan Antiohi Moruz, mare [3]) Postelnic; Pan Răḑucanul Cantacozino, mare [3]) Clucer; Pan Dimitrie, mare [3]) Paharnic; Pan Gheorghiŭ Caragea, mare [3]) Stolnic; Pan Ión Roset, mare [3]) Comis; Pan Michalache, mare [3]) Pitar, Ispravnic; Pan Constantin Căndescul, mare [3]) Logofĕt. Şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul d'ântêiŭ al Domnieĭ Mele la anul ҂аχѕд (1764) Maiŭ л (30) de popa Florea, dascălul slavonesc.

Io Stefan Michaiŭ Racoviţă Voevod.
Io Stefan Voevod [5])

L. S.

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn al Românieĭ [4])
Constantin Căndescu, mare *a)* Logofĕt a *procitit* [3]).

---

[1]) Spaţiŭ alb în original.
[2]) Idem.
[3]) Text slavon.
[4]) Titula domnéscă din monograme este scrisă cu chinovar în original.
[5]) Autografa semnătură a Domnuluĭ în original.

TOMUL I, PAG. 32. ANEXA *).

Uricul luĭ Stefan Michaĭ Racoviţă V.V. din ţéra rumânéscă din 1765, Iunie 10, este acel următor:

IO STEFAN MICHAI RACOVIŢĂ VOEVOD

CU MILA LUI DUMNEḐEŬ DOMN A TÓTĂ ŢÉRA RUMÂNÉSCĂ [1])

De toţĭ este sciut că din câte lucrurĭ împodobesc pre om întru acéstă viéţă, învĕţătura este maĭ alésă şi maĭ înaltă, pentru aceea este şi maĭ lăudată de ceĭ ce aŭ numele înţelepciuniĭ ceĭ din afară (adică aceĭ elinescĭ) şi aceĭ bisericescĭ, şi cu multe cununĭ de laudă se încununézĕ. In cât şi Pavel cel înălţăt până la ceruri la a treia orînduélă o pune, socotind numĕrul darurilor carĭ s'aŭ dat de la Dumneḑeŭ ómenilor, şi ḑicênd: »că pre uniĭ i-aŭ pus Dumneḑeŭ în biserică;ântêiŭ pre Apostolĭ, a doua pre proorocĭ, a treia pre dascălĭ. Mărirea acesteia vrênd să o arĕte şi Aristotele filosoful către cel ce l'a întrebat: cu ce se osibesc ceĭ învĕţaţĭ de ceĭ neînvĕţaţĭ, 'ĭ-aŭ rĕspuns: cu ceea ce se osibesc ceĭ viĭ de ceĭ morţĭ. Şi ca să ḑicem maĭ în scurt: atât întrece învĕţătura pe tóte bunătăţile omenescĭ, cu cât întrece şi sufletul pe trup. Că acésta este podóbă sufletuluĭ şi trupuluĭ. Fiind pricină celor patru verhovnice bunĕtăţĭ, de pre înţelepciunea luĭ Solomon carele ḑice: »césta învaţă curăţiă şi minte, şi dreptate, şi bărbăţiă, de care maĭ de trebuinţă nimica nu este întru viéţa ómenilor. Şi de poftesce cine-va multă sciinţă, scie cele trecute, şi cele ce vor să fie le semuesce, scie tălmăcirea cuvintelor şi deslegările vorbelor celor ascunse, semne şi întâmplărĭ ale vremilor şi ale anilor şi tuturor este sfetnic bun. Pentru acésta déră şi stăpânul nostru Is. Christos, însemnând folosinţa învĕţătureĭ ceĭ către mântuire, âncêiŭ aŭ înţelepţit pre uceniciĭ sĕĭ prin pogorîrea sântuluĭ Duh, apoĭ ĭ-aŭ trămis la propoveduire. Incă şi nouĕ tuturor ne-aŭ poruncit să cercăm Dumneḑeescile scripturĭ câţĭ poftesc să afle viéţa cea nemuritóre. Decĭ, cum ar putea nescine să cerce Dumneḑeescile scripturĭ, nepedepsindu-se maĭ nainte cu învĕţătură?

Ci dară trebuinţa şi folosul acestuĭ lucru sânt şi de mântuire, sciindu-l împĕraţiĭ şi domniĭ ceĭ de demult, şi avênd şi grija supuşilor lor, aŭ întărit şcóle prin multe locurĭ şi oraşe, ca prin învĕţătură să le pricinuiască buna vieţuire; cărora urmând şi ceĭ maĭ din naintea nóstră, blagocestiviĭ Domnĭ, cariĭ aŭ otcârmuit trebile prea luminatuluĭ scaun al ţĕreĭ acesteia, aŭ întărit douĕ şcóle, una elinéscă şi alta slavonéscă: care amêndouĕ sunt de mare folos, nu numaĭ locuitorilor ţĕreĭ rumânescĭ, ci şi tuturor celor străinĭ cariĭ vin pentru dragostea învĕţăturiĭ. Decĭ, de vreme ce din voia a tot ţiitoruluĭ Dumneḑeŭ viind Domnia Mea Domn ţĕreĭ rumânescĭ, pre lângă tótă grija ce o avem de supuşiĭ noştri, în tot chipul ne nevoim dorind ca şi aceste douĕ şcóle să fie în stare bună, spre procopséla ucenicilor, spre luminarea norodului, şi spre pohvala şi a acesteĭ creştinescĭ politiĭ. Déră ne însciinţăm de la dascăliĭ maĭ sus numitelor şcóle cum că maĭ nainte vreme, pe când li s'aŭ fost dând léfa de la Vistieriă, cu multele trebĭ şi deosebitele cheltuelĭ ce are Vistieria, de multe orĭ s'aŭ fost păgubind dascăliĭ de simbria lor, éră de când s'a scos mŏnăstirea Glavaciocul de la Vistieriă, şi s'aŭ dat sub stăpânirea sânţieĭ sale părinteluĭ Mitropolituluĭ, spre plata lefiĭ dascălilor aŭ fost odihniţĭ şi mulţămiţĭ până acum. Iară acum li se zăticnesce şi acea lesnire de luatul lefiĭ, arĕtându-le sânţia sa părintele Mitropolitul, că din pasurile mŏnăstiriĭ ce 'ĭ aŭ pricinuit întêmplarea vremiĭ, şi din înmulţirea dobênḑiĭ ce se dă la datoria ce este, nu se ajunge venitul a da şi simbrie dascălilor aşa cu lesnire ca maĭ nainte, şi deplin

[1]) Text slavon.

pe fieşĭ-care lună : de care şi Domnia Mea cercetând ne am pliroforisit de la sânţia sa părintele Mitropolitul érăşĭ într'acesta-şĭ chip, după jalba ce ne arĕtase şi dascăliĭ maĭ sus numitelor şcóle. Insă, Domnia Mea sciind trebuinţa şi folosul acestuĭ lucru sânt şi de mântuire şi din multa rêvnă ce avem spre sĕvêrşirea unuĭ bine ca acesta, pre lângă alte multe grijĭ în care ne aflăm, bine voim Domnia Mea, ca cu óreşĭ care prilej să 'şĭ ia dascăliĭ simbria lor maĭ cu lesnire, ca se pótă da învĕţăturile ucenicilor, fără de a'şĭ împărţi gîndul lor la purtarea de grijă pentru léfă, şi ca să 'ĭ uşurăm de acéstă grijă turburătóre şi zăticnitóre lucruluĭ lor, şi ca se aşeḑăm iarăşĭ cuviinciósa bună orênduélă, orênduim vrednic purtător de grijă acesteĭ trebĭ, iarăşĭ pre Sânţia Sa părintele Mitropolitul chir Grigore, ca pre cel ce este păstoriŭ şi părinte duhovnicesc a tótă împlinirea cea cu numele luĭ Christos, care se păstoresce de archieria sa, fiind şi cu voia archierieĭ séle. Ca şi de acum înainte acéstă mŏnăstire Glavaciogul, să fie tot sub iconomia Sânţieĭ Séle, scutită de tóte dăjdiele, şi orânduelele Vistierieĭ, şi în pace cu tóte daniele şi domnescile eĭ mile pentru darea simbrieĭ dascălilor. Dară pentru neajungerea până la împlinirea simbrieĭ lor, şi pentru că am socotit Domnia Mea că ar maĭ fi trebuinţă de un al treilea dascăl la şcóla elinéscă, pentru învĕţăturile gramaticeĭ, ne-am milostivit Domnia Mea de am maĭ orânduit iarăşĭ sub purtarea de grijă a Archipăstorieĭ Séle şi sânta mŏnăstire Dealul, care şi acésta să fie iarăşĭ scutită de tóte dăjdiile Vistierieĭ, şi în pace cu tóte bucatele şi domnescile eĭ mile. Şi Sânţia Sa să aşeḑe epitropĭ părinţĭ iscusiţĭ ómenĭ cu frica luĭ Dumneḑeŭ, să strîngă venitul acestor douĕ sânte case, luându-le séma cu amĕnuntul pe tot anul, ca şi dascăliĭ să 'şĭ aibă simbria lor cu lesnire şi fără de scădere, şi, şi sântele aceste mŏnăstirĭ cu prisosul să se uşureze de povara datorielor. Şi Sânţia Sa pe tótă luna să împartă simbriele dascălilor, din cariĭ la doĭ dascălĭ ce daŭ învĕţăturile filosofieĭ să dea de lună câte tl..... la unul, i la al treilea tl..... [2]) i şcóleĭ slavonescĭ unuĭ dascăl tl..... [3]) al duoilea tl..... [4]). Aşijderea să dea şi la amêndouĕ bisericele domnescĭ de aicĭ din curte, pentru unt-de-lemn, céră, i tĕmâiă pe lună tl..... [5]) cariĭ se fac pe lună baniĭ dascălilor i aĭ bisericilor tl..... [6]), éră într'un an tl..... [7]). Insă şi dascăliĭ să se afle cu priveghere spre procopséla ucenicilor la învĕţătura cărţiĭ. Şi pentru ca să se păzéscă nestremutat acest lucru cuviincios, şi folositoriŭ sufletuluĭ şi vieţeĭ crescinescĭ, întărim Domnia Mea chrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Dom. méle Io Stefan Michaiŭ Racoviţă Voevod, şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ: Michaiŭ Voevod, şi Constantin Voevod. Şi mărturiĭ pusem Dom. mea pe toţĭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boiăriĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: Pan Toma Creţulescu, vel Ban; Pan Radu Văcărescul, vel Dvornic; Pan..... [8]), vel Logofĕt; Pan Athanasie Ipsilant, vel Spătar; Pan..... [9]), vel Vistier; Pan Toma Rafail, vel Postelnic; Pan Ioniţă Guliano, vel Clucer; Pan Dimitrie Fotachi, vel Paharnic; Pan Iordache Caragea, vel Stolnic; Pan Ianacachi Roset, vel Comis; Pan Michalache, vel Pitar; *Ispravnic: singura ḑisa* Domnieĭ Mele: [10]). S'a scris la leat ҂аѱѯє (1765) Iunie ĭ (10) de popa Florea dascălul slavonesc *de la Sf. George vechiŭ* [11]).

Io Stefan Michaĭ Racoviţă Voevod.
Io Stefan Voevod [13]).

L. S.

Cu mila luĭ Dumnedeŭ Domn ţĕreĭ rumânescĭ [12]).

Şerban b ([1]) Logofĕt, *am protocolit* [14]).

---

[1]) Spaţiŭ alb în original. [2]) Idem. [3]) Idem. [4]) Idem. [5]) Idem. [6]) Idem. [7]) Idem. [8]) Idem. [9]) Idem. [10]) Text slavon. [11]) Idem.

[12]) Titula domnéscă de monograme cu litere aurite.

[13]) Semnătura autografă a Domnuluĭ.

[14]) Text slavon.

TOMUL I, PAG. 32, ANEXA ****).

Importantul hrisov al luĭ Gr. Ghica din 1766 relativ la şcólele din Moldova, descoperit de mine la Mitropolia din Iaşĭ şi între actele Episcopieĭ de Roman, este cel următor :

Suret de pe hrisovul şcólelor din 1766

»De vreme ce învĕţătura şi sciinţa săvĕrşesc deplin pre om şi 'l fac vrednic ca se alégă binele de rĕŭ şi adevĕrul de neadevĕr, pe drept din nedrept, pe dreptate din nedreptate, îl luminézĕ ca în tótă socotinţa luĭ séŭ lucrare, séŭ faptă să metahiriséscă şi se povĕţuiéscă cuvêntul adevĕruluĭ deosebindu-l de dobitócele cele necuvêntătóre, şi lucrătoriŭ făcêndu-l tuturor lucrurilor celor mesteşugóse şi a epistimiilor şi sevîrşitoriŭ de marĭ şi vrednicĭ de laudă fapte şi la cea desăvărşită îl face vrednic, puternic, lăudat, vestit şi fericit, precum faptele arétă şi sfânta scriptură vestesce ḑicênd : *fericit omul carele a aflat înţelepciune. Eŭ,* ḑice înţelepciunea, *am lucrat, sfatul şi mintea şi socotinţa; prin mine ceĭ marĭ se măresc şi tiraniĭ stăpânesc pe pământ.* Acéstă învĕţătură este lăudată în tot locul şi în tótă arĕtarea eĭ vederată şi la tóte marginele pământuluĭ vestitóre, iar la porţile stăpânilor este nelipsită. Decĭ şi Apostolul Pavel vrea să fim înţelepţĭ, îndemnându-ne ca să vieţuim, nu ca neînţelepţiĭ, ci ca înţelepţiĭ. Prin acesta Haldeiĭ groznicĭ, Eghiptieniĭ puternicĭ, Eliniĭ minunaţĭ, Grecii lăudaţĭ şi la cea desăvĕrşit neamurile cele de la apus şi méză-nópte ce aŭ fost maĭ dinainte varvarĭ, iar acum filosofĭ şi de laudă vrednicĭ. Printr'acéstă învĕţătură fieste-ce meşteşug şi epistemie s'aŭ adaus şi s'aŭ revĕrsat tótă puterea şi stăpânirea s'aŭ mărit atâta, cât acéstă sciinţă şi învĕţătură este la ómenĭ: lumină, tăriă, laudă, podóbă şi împlinire desăvĕrşit. Intr'acest chip este învĕţătura şi întăresce pe om, iar neînvĕţătura, cum că este împrotivnică şi face pe om asemene cu dobitócele cele necuvîntătóre şi neputênd face alegere, necunoscênd, nesciind cuvêntul adevĕruluĭ şi că intru întuneric a necunoscinţeĭ âmblând, mărturisesce pricina stăreĭ ceĭ luminóse şi vestită a neamuluĭ nostru cu starea acésta ce se află acum întru atâta ticăloşită stare şi vrednică de lacrimĭ a neînvĕţătureĭ, aflând şi noĭ pe supuşiĭ noştri aĭ ţeriĭ aceştia şi maĭ vîrtos pe Cinul preoţesc, cariĭ se cade se fie sarea creştinilor, povĕţuirea credincioşilor, sfeşnicul pravoslavnicilor, în cât să n'aĭbă deosebire preotul şi maĭ în scurt partea bisericéscă de cea mirenéscă, şi norodul prăvoslavnicilor să fie însĕtoşat de izvórele cele Dumneḑeescĭ a învĕţăturilor Domnuluĭ nostru I. C. Şi socotim şi la datoria nóstră cea căḑută şi cugetul înboldindu-ne, după Dumneḑeesca poruncă ce avem, ca ceĭ putincioşĭ să ridice sarcina neputincioşilor, aflat-am, cu cale şi de trebuinţă ca să dăm şi să aşeḑăm Academie învĕţăturilor şi a epistimiilor (prin care se întemeéză şi se săvĕrşesce în tot chipul fapta bună, luminând pre al nostru pravoslavnic neam). Şi fiind-că maĭ nainte vreme se afla şcóla necoprinsă cu cele trebuincióse spre neprocopséla ucinicilor, ca să aducem la starea cea maĭ desăvĕrşită a învĕţăturiĭ spre îmmulţirea dascălilor ca ş'a ucenicilor, iată dar am zidit din temeliĭ acéstă Academie, lângă metropolie, pre a nóstră domnéscă cheltuială, slobodă, îndestulată, şi cu tóte cele trebuincióse lucrurilor eĭ şi cu biserica întru care se praznuesce Domnuluĭ şi Dumneḑeuluĭ nostru I. C. Ş'am orânduit dascăl nu numaĭ la acéstă Academie ce am zidit aice în Iaşĭ, ce şi în tótă ţéra, la fie-care eparhie şi ţinut, câte un dascăl, ca toţĭ creştiniĭ ţĕreĭ acestia mirenĭ şi copiiĭ preoţilor să se procopséscă cu învĕţătura şi fapte bune; şi prin acest al nostru domnesc hrisov hotărîm plata şi lefile dascălilor şi chiverniselele ucenicilor celor străinĭ şi săracĭ, ca să se dea nesmintit şi neclătit din dajdea cea rânduită a preoţilor şi a hiero-diaconilor

ce se află în tótă ţéra. Şi măcară că acestia era rânduiţĭ la dajdea şcólelor, însă aflându-se supuşĭ şi la dajdea Visterieĭ, ceĭ supuşĭ se supĕra de Visterie pentru cele cătră dênşiĭ rânduite dajdiĭ ce dă peste an; pentru care milostivindu-ne de-odată fórte am micşorat acéstă dajdie ce se da la Visteria domnéscă, uşurând greutatea lor ce avea maĭ nainte şi lăsându-ĭ ca se dea la Visteria domnéscă fórte puţină sumă, atât preoţiĭ cât şi diaconiĭ. Decĭ, iată că hotărim anume prin acest al nostru domnesc hrisov, cum nestrămutat şi neclătit să dea preoţiĭ şi erodiaconiĭ pentru plata dascălilor şi pentru chiverniséla şi economia ucenicilor, câte 4 leĭ noĭ într'un an de tot preotul şi diaconul (adică) la 23 ḑile a le luĭ Aprilie câte 2 leĭ noĭ, cum şi la 26 ḑile a le luĭ Octombrie iarăşĭ câte 2 leĭ noĭ să se dea asemene, nesmintit şi nestrămutat, ca nu cum-va din puţin în puţin vor curge spre străcăciune acesteĭ rânduite şi hotărîte de la Domnia mea spre fo'osinţa de obştie a neamuluĭ nostru cel pravoslavnic; iar ceĭ ce vor vrea de acum înainte că să se învrednicéscă preoţieĭ, de se vor arĕta iscutiţĭ şi vrednicĭ spre procopsială şi învĕţătură, să iea şi cărţĭ domnescĭ de milă şi de scutélă, ca nicĭ de cum se nu se supere, nicĭ cu acéstă puţină dajdie ce a rĕmas să se dea la Visteria domnéscă. Aşişderea şi aceĭ ce maĭ de mulţĭ aniĭ s'aŭ preoţit, de se vor arĕta cu procopsială şi la stare bună a învĕţăturieĭ, spre folosinţa obştieĭ şi mântuirea sufletéscă şi povĕţuirea supuşilor pravoslavnicĭ, să iae şi acestia asemene cărţĭ de mila acésta domnéscă, ca să nu dea nemica la dajdea Visterieĭ. Şi acéstă milă li s'aŭ făgăduit pentru ca să se siléscă şi să se chinuiască spre iscusenia şi procopsiala învĕţăturieĭ şi ca se nu se zăticnéscă ca şi maĭ înainte de greutatea biruluĭ acestuia al Visterieĭ. Decĭ dar, pentru aceste tóte aşeḑăm epitropĭ şi purtătorĭ de grijă aĭ acestuĭ sufletesc şi de obştie folositor lucru, pre preosfinţia sa părintele mitropolitul Moldo-Vlachieĭ, pe dumnealuĭ Hatmanul Ioniţă Cantacuzino, pe d-luĭ Vist. Iordache Costache, pe d-luĭ Vist. Hrisoscoleos, pe d-luĭ Pah. Manolache Bogdan, pe d luĭ Vel Vist. ce va fi dupe vreme, pe Baş Costi Avraam, pe Baş Sandul Panaiti, pe Bas Coste Papafil, şi pe Basi Constantin Panaite, pentru ca să fie purtătorĭ de grijă cu silinţe şi cu neadormire în tótă viaţa lor şi să împlinéscă cele căḑute şi trebuincióse ale acesteĭ domnescĭ Academiĭ; iar care dintre aceştiĭ ca un om muritor va petrece viaţa acésta trecĕtóre, ceĭ l-alţĭ epitropĭ să alégă pre altul şi pre acela să 'l céră cu hotărîre domnéscă; decĭ dar, rânduim ca să se dé plata dascaluluĭ celuĭ mare a epistimurilor pe an câte ,ΑΦ leĭ şi dascaluluĭ celuĭ dintâĭ elinesc χ leĭ şi ipodascaluluĭ elinesc..... leĭ şi dascaluluĭ ce învaţă carte grecéscă bisericéscă câte ρπ (180) leĭ şi dascaluluĭ latinesc câte 240 leĭ (ϲм) şi dascaluluĭ moldovenesc ρκ leĭ, iar pentru 20 de ucenicĭ străinĭ şi săracĭ ce se vor afla la şcólă, pentru mâncarea lor, hârtie şi cernélă, cu bucatariul şi apariul lor, prin purtarea de grijă şi economia epitropilor, să se dea pentru trebuinţa lor ,Α leĭ şi la ,Α care lemne pentru toţĭ ceĭ ce vor locui în şcólă 375 leĭ şi la bibliotecarul ρ̄κ leĭ şi psaltuluĭ 250 leĭ şi la ierochirica cel grecesc 300 leĭ, la ierochirica ρ̄π leĭ şi dascaluluĭ elinesc şi grecesc ce se află la şcóla Galaţilor 250 leĭ, a caria şcólă să fie epitropĭ neguţitoriĭ ce locuesc acolo şi dascaluluĭ elinesc şi grecesc ce se afla la şcóla Botoşanilor ρ̄''κ leĭ, a căreia şcólă vor fi epitropĭ neguţitoriĭ ce vor locui acolo şi la 3 dascalĭ moldovenescĭ ce sunt rânduiţĭ la 3 episcopiĭ, a Romanuluĭ, a Rădăuţuluĭ şi a Huşilor, fie-căruia câte 80 leĭ şi la 23 dascalĭ moldovenescĭ ce s'aŭ rânduit pe la ţinuturĭ, la Sucéva, la Câmpu-lungul Suceveĭ, la Némţu, la Bacăŭ, la Putna, la Tecucĭ, la Covurluĭ, la Vasluĭ, la Tutova, la Fâlciŭ, la Grecenĭ, la Lapuşna, la Kişnăŭ, la Orheĭ, la Soroca, la Cernăuţĭ, la Câmpul-lungul rusesc, la Dorohoĭ, la Botoşanĭ, la Hîrlăŭ, la Carligatura şi la ţinutul Iaşilor în 2 locurĭ, fiesce-căruia dascal

dintr'aceştĭ dascalĭ să i se dea câte 60 leĭ (ă), iar epitropiĭ să se adune odată într'un an la Mitropolie şi să caute de adunarea tuturor veniturilor şi cheltuelelor şi care nu va fi luat sfârşit şi nu s'aŭ împlinit după acest al nostru domnesc hrisov, să le caute tóte cu cercetare bună şi cu silinţe şi ce va prisosi din venitură şi din cheltuielile ce se vor econom'si de către epitropĭ, să se cheltuiască la cărţĭ şi la organe mathematice şi la cele-l-alte trebuincióse ale Academieĭ; iar acéstă rânduială ce s'a făcut pentru dascaliĭ şcólelor, din ḑiua luĭ Sveate Gheorghe ce vine să începă rânduiţiĭ epitropĭ a purta de grijă dupe hotărîrea hrisovuluĭ Domnieĭ Mele. Care pentru tóte aceste ce s'aŭ rânduit spre folosul de obşte, prin acest al nostru Domnesc Hrisov, pohtim Domnia Mea şi îndemnăm frăţeşce şi pre iubiţĭ fraţiĭ Domnĭ ce se vor rândui din Pronia Dumneḑeéscă oblăduitorĭ ţĕreĭ aceştia, în urma nóstră, ca să nu smintéscă, nicĭ să zăticnéscă starea şi buna aşeḑare acesteĭ Academiĭ, ci maĭ vârtos prin a lor domnescĭ hrisóve, spre starea cea maĭ bună, de-a pururea să întăréscă. Decĭ, dar, s'aŭ dat şi acesta al nostru Domnesc Hrisov întărit cu a nóstră Domnéscă iscălitură şi pecete şi cu patriarşicescĭ blăstemurĭ a Pre-Svinţituluĭ Al Nostru Despot şi Patriarch a tótă lumea şi cu a tuturor svinţilor Archiereĭ, pentru ca să aibă starea eĭ nestrămutată şi neclătită. Şi s'aŭ scris hrisovul acesta în scaunul Domnieĭ meale în oraşul Iaşĭ în anul al 3-lea, la anul mîntuireĭ 1766.

Proc. Vel. Vist.

Locul sigiliuluĭ mic, chinovar

NB. Am aflat acest minunat document în parchetul cu No. 21 al archiveĭ Episcopieĭ de Roman.

TOMUL I, PAG. 34, ANEXA *)

Iw ALEXANDRU GHICA V.V., etc.

Prea Sfinţia Ta părinte Mitropolite, i D-ta Vel Vornice Racovitză, i D-ta Vel Spătare, şi D-ta Vel Logofete, împreună să mergeţĭ la şcólă la Sf. Sava, şi de vreme ce plata dascălilor se dă deplin, să cercetaţĭ în ce chip se urméză şi de pun silinţă dascăliĭ spre procopséla celor ce nizuesc la învĕţătură, şi de este cu orênduială cum se cuvine, saŭ de veţĭ cunósce verĭ-o acatastasie, saŭ nesîrguinţă a dascălilor, să se îndrepteze şi în scris să ne însciinţaţĭ, căcĭ noĭ voim ca să se păzéscă buna orênduială, a fi spre folosul celor ce nizuesc la învĕţătură. Iară pentru uniĭ din ucenicĭ carĭ se află în sărăcie şi lipsiţĭ de hrana lor, să se orênduiască la câte o mŏnăstire a'ĭ hrăni de mâncare şi de a le da şi câte talerĭ 2 pe lună, făcênd fóie de nume şi la ce mŏnăstire s'aŭ orênduit, că voim să se întăréscă şi de către Domnia mea, ca să fie spre pomenire ctitorilor a acestor mŏnăstirĭ.

Aceste am scris Domnia mea. 1767, Octomvrie 5.

TOMUL I, PAG. 35, ANEXELE *) şi **)

In »Archiva istorică« Tom. I, pag. 230, se pot citi aceste anexe şi, decĭ, nu le maĭ aducem aci.

TOMUL I, PAG. 36, ANEXA *).

Asemenea, la pag. 231.

TOMUL I, PAG. 36, ANEXA **).

IO ALEXANDRU IPSILANT VOEVOD

ŞI DOMN

Pré Sânţia ta părinte Mitropolite, vrênd domnia Mea a vedea şcóla elinéscă la starea cea maĭ bună care póte a fi, cu dascălĭ buniĭ şi cu ucenicĭ mulţĭ, carĭ prin silinţa dascălilor sĕ se procopséscă atât feciorii de boiărĭ, cât şi alţiĭ de maĭ jos, étă rânduim pe pré Sânţia ta să cercetezĭ: ce rânduélă avea şcóla elinéscă? adecă câţĭ dascălĭ era? câţĭ ucenicĭ avea? ce matimată le paradosia? câte clase? câte câtă léfă avea dascălii şi de unde anume li se da? Asemenea şi pentru şcóla slavonéscă? câţĭ dascălĭ era? pînă la câţĭ ucenicĭ avea? ce învĕţătură le da? şi léfa dascălilor de unde şi câte cât li se da? După acésta se facĭ pré sfinţia ta cercetare de starea de acum, la ce rânduélă se află, atât elinéscă cât şi slavonéscă? câţĭ dascălĭ sunt şi de sunt buniĭ învĕţaţĭ, şi de se silesc spre procopséla ucenicilor? câţĭ ucenicĭ aŭ şi ce învĕţăturĭ le paradosesc anume? cum am ţis maĭ sus, câte câtă léfă se dă dascălilor? de unde anume şi de aŭ şcóle? la ce locurĭ anume? De tóte cercetând pré sfinţia ta, cu anafora se însciinţezĭ Domnieĭ mele. *Aceasta am scris Domnia mea.*

1775, Februariŭ 1.

L. S.

TOMUL I, PAG. 36, NOTA ***).

Hrisovul relativ la mŏnăstirea Colţa şi la şcóla fondată acolo în 1775 se póte citi în tomul I, pag. 821, din »*Istoria Românilor*« de V. A. Urechiă, şi la tomul II, pag. 170.

TOMUL I, PAG. 36, NOTA ****)

Despre şcóla Obedeanu din Craiova să se vadă actele şi textele din tomul I, pag. 92, a »*Istorieĭ Românilor*« de V. A. Urechiă. Maĭ aducem aci, totuşĭ, extractul următor:

Milost. B. G. Z. Vlah. Iŵ Alexandru Ipsilant V.V.

»Fiind-că iubitorul de Dumneḑeŭ Episcopul Sf. Episcopiĭ Rômnicul, Kiriu Kir Chesarie aŭ primit de bună voia Sfinţieĭ Sale, ca Mŏnăstirea Obedeanuluĭ să nu maĭ fie metoh al Episcopieĭ, precum o închinasă Baluţă Obedeanu, fecior */lipsă/* Pah. Obedeanu, ce aŭ rînduit-o Sfinţia Sa ca să rĕmâe pentru şederea doftoruluĭ ce se va întêmpla după vreme la Craiova şi pentru *Ipopsifiĭ* ceĭ ce vor ca să priméscă darul preoţieĭ, cariĭ şeḑênd într'acéstă Mŏnastire şi bine învĕţând cele orînduite şi trebuincióse la acéstă preoţire şi luând adeverinţă de la dascăliĭ ceĭ ce se vor orîndui la această Mŏnastire, apoĭ să se arĕte la Arhiereŭ spre hirotonire; decĭ, vĕḑênd Domnia mea, că orênduiala acesteĭ Mŏnastire se aseamĕnă după diata însăşĭ a rĕposatuluĭ Obedeanul, titorul Mŏnastireĭ, ce orînduesce Mŏnastirea a fi spital, că şi doftorul şeḑênd şi aceştĭ ipopsifiĭ învĕţând să se aşeḑe, care spital nu numaĭ trupesc ci şi sufletesc este. Şi după alegerea Sf. Sale Părinteluĭ Episcop şi împreună cu D-lor Caimacamiĭ, ce aŭ fost pentru Panait biv Capit. za Dorobanţĭ, rînduim şi Domnia mea, ca să fie epitrop la acéstă Mŏnastire.... etc. (extras din Cod. 3 de la Archiva Statuluĭ, Bucurescĭ).

1775, April 26.

TOMUL I, PAG. 37.

Iacă textul chrisovuluĭ luĭ Al. Ipsilante de la 1775, August 13, relativ la şcóla de la Sf. Gheorghe Vechiŭ:

»... De vreme ce şcóla slovenéscă cea Domnéscă ce este aşeḑată aice în oraşul Domnieĭ méle, în Bucurescĭ, la Sf. Gheorghe cel vechiŭ, care este de învĕţătura cărţeĭ slovenescĭ, unde nu numaĭ din copiiĭ pămînteni se află la acéstă şcólă, ci şi alţiĭ streinĭ de prin alte ţĕrĭ sunt veniţĭ, care şcólă este fórte trebuincióscă la tótă obştea acesteĭ ţĕrĭ pentru învĕţătură, fiind metahirisit tot norodul cu acéstă învĕţătură la tóte trebuinţele, spre a cărora dare de învĕţătură de vechiĭ şi bĕtrâniĭ rĕposaţiĭ Domnĭ sunt orînduiţĭ cu plată domnéscă doĭ dascălĭ, ca sĕ se afle în tótă vremea să înveţe copiiĭ; la care şcólă se află Constantinântêiul dascăl şi Dragomir al doilea dascăl, cari *fiind pămînteni*, socotit-am Domnia mé trebuianţa ce ar avea şi nu i-am lăsat să fie de tot lipsiţĭ, a nu fi atinşĭ de mila domnéscă, maĭ vêrtos că fiind în linişte pururea, să fie cu mintea slobodă şi să pótă a pune tótă nevoinţa a se sîrgui şi a sta napristan spre învĕţătura şi procopsala copiilor *scolarnicĭ*, şi pentru streinĭ şi pentru pămînteni.... *(Cod. III, p. 121 verso, la Archiva Statuluĭ.*

(Urméză scutirile de dărĭ).

TOMUL I, PAG. 38, ANEXA **)

Chrisovul luĭ Alex. Ipsilante nu-l aducem în limba grécă ci în traducerea română, datorită amiculuĭ D. profesor Murnu:

»Nimic atât către bun traiŭ şi adevĕrata fericire contribue ómenilor, séŭ ca să mĕ exprim poeticesce, spre buna lor vĭeţuire şi fericire, ca învĕţătura încălḑită în sîn şi îmbrăţişată de sufletele fragete. Când tóte bunurile materiale ar veni cu îmbelşugare în viaţa omuluĭ, totuşĭ acestea nu pot să facă pe cel ce le posede, fericit, pe cât timp lipsesce învĕţătura.

»Învĕţătura e o podóbă, care rĕmâne sigură, atât celor viĭ, cât şi celor morţĭ. Căcĭ ea (învĕţătura) ne învéţă, să examinăm ce e adevĕrat şi bun, prin nisce regule fórte exacte, să trăim şi să lucrăm după raţiune; iar în faptă ne servesce de bun conducĕtor, de óre-ce premerge dreptăţiĭ şi înţelepciuneĭ şi celor-l-alte virtuţĭ, şi ne dă *economica* şi chiar *politica* şi ne face să ne îndeletnicim cu teoriĭ; şi nu numaĭ ne face să ne ocupăm cu cele de pe pământ, învĕţându-ne să examinăm natura lor şi să mĕsurăm distanţe de ţĕrĭ, hotare şi mărĭ, ci, înaintând şi maĭ departe, să devenim aerianĭ (să ne înălţăm cu mintea în vĕzduh) plimbând ochiĭ noştri la cele de sus şi scormonind (examinând) cele ce sunt în eter şi descoperind mişcările, cursurile şi distanţele corpurilor cerescĭ; şi în urmă ajungem şi să cunóscem, cât ne stă în putinţă, şi să lăudăm pe Dumneḑeŭ, a tot făcĕtorul, şi tocmaĭ ceea ce ne face fericiţĭ, să câştigăm cunoscinţa lucrurilor şi fiinţelor.

»De asemenea ea împodobesce şi înfrumuseţéză cuvîntul celor dela amvonă; iar pe ómeniĭ privaţĭ îĭ arétă buniĭ cetăţenĭ, de óre-ce îĭ face să întrebuinţeze numaĭ raţiunea şi să nu aibă alt scop, decât binele comun. D'aceea cele maĭ celebre oraşe, carĭ se disting în privinţa bunelor legĭ, şi acum şi altă dată, fac, ca ómeniĭ să se ambiţioneze, nu după avantage şi folóse bănescĭ, ci după înţelepciune (sciinţă).

»Aşĭa dar tocmaĭ despre dînsa (învĕţătura) grăim aicĭ, ca una care este tutulor de mare folos în viaţă, maĭ mult chiar ca cele-l-alte bunurĭ, şi suntem dispuşĭ, ca să combatem, prin orĭ-ce mod, pe aceĭ carĭ se opun celor ḑise de noĭ. D'aceea îngrijând cât se póte, maĭ cu sémă de folósele carĭ aduce ea străluciteĭ nóstre Domniĭ, dăruită nouĕ din partea luĭ Dumneḑeŭ, am aflat că e de o trebuinţă neapĕrată, înfiinţarea şi îmbunătăţirea şcólelor şi internatelor prin ţĕră, carĭ sunt menite a deschide pîrae nesecate

şi mântuitóre acelora carĭ hrănesc dragostea învĕţăturei, şi acelora, carĭ prin bine-facerile eĭ, doresc să se ridice din starea lor jósnică.

»Decĭ, fiind că am găsit în şcóla Domnéscă din Bucurescĭ catedre vacante în present, neglijate din causa împrejurărilor temporale, şi şcóla lipsită de mijlóce, ca să pótă să întreţină maĭ mulţĭ decât doĭ profesorĭ, cum sunt acum, unul pentru limbă şi filologiă, şi altul pentru cursurile înalte, am creḑut că nu e bine, ca să o lăsăm tot ast-fel, şi să nu o ridicăm la o stare maĭ bună. Decĭ, conduşĭ de acéstă grijă generósă, nu numaĭ am orênduit şi am îmbunătăţit tot ce a fost în neregulă şi tot ce ni s'a părut că e puţin, ci am dus'o, prin mijlócele cuvenite, până la punctul acela, ca, aceĭ carĭ s'aŭ adăpat din ea, să nu maĭ aibă setea de a căuta un alt isvor. Pe lângă acésta, am hotărît să înfiinţăm alte douĕ şcolĭ (institute) inferióre, în cele douĕ episcopiĭ, una în Craiova şi alta în Buzĕŭ, la carĭ să pótă să mérgă, déca vreaŭ, aceĭ tinerĭ, ce hrănesc dragoste de învĕţătură, spre a învĕţa lecţiile gramaticale şi poetice. De asemenea am înfiinţat, aci în Bucurescĭ, şcóla cea vechiă de dialectul slavon, fiind trebuincios şi acesta, pentru cetirea hrisóvelor vechĭ Domnescĭ, carĭ s'aŭ scris în acea limbă, ast-fel ca primind profesorul ce după timp se numesce, léfa anuală din veniturile şcóleĭ, să îngrijéscă de şcolariĭ sĕĭ, după hrisovul nostru Domnesc, care se publică înainte. Dar asemenea, în tótă ţéra nóstră Domnéscă, în fie-care orăşel am pus dascălĭ, atât de limba ţĕreĭ, cât şi de limba slavonéscă, pentru ca să învéţe băeţiĭ cunoscinţele elementare, că ajungênd aceştia (copiiĭ) în vîrstă, să nu fie ignoranţĭ. In cât despre conducerea acesteĭ şcolĭ d'aicĭ din Bucurescĭ, credem de cuviinţă, ca să expunem şi în presentul hrisov Domnesc, ca să se păstreze nestrămutate, tóte cele câte s'aŭ hotărît de noĭ deja pentru interesul şi binele eĭ.

»I. Am numit profesorĭ 6 la numĕr, specialiştĭ în fie-care curs al lor; 2 pentru cele gramaticale, 1 pentru matematicĭ, adecă: de aritmetică, geometriă şi astronomiă (cosmografiă), pe lângă acésta şi de istoriă, şi unul de sciinţele naturale 1 de teologiă şi unul de limba latină şi italiană. Iar cel de sciinţele naturale să predea în limba elenă, urmând pe Aristot, şi pe comentatoriĭ sĕĭ. In cât despre cel de matematicĭ, déca s'ar întêmpla să nu posede limba elenă, să predea, séŭ în cea latină, séŭ în cea italiană, adecă în acea, pe care o cunósce maĭ bine. Iar léfa anuală a fie-căruia din aceştĭ profesorĭ, să se dea, după gradul de aplicare (silinţă) şi de capacitate a persóneĭ, urmându-se apreciarea şi hotărîrea Domnieĭ mele.

»II. Ingrijind în acelaş timp de şcolariĭ lipsiţĭ de mijlóce, ca aceştia să pótă să caute numaĭ de carte, scutiţĭ fiind de orĭ-ce altă grijă şi preocupare, pentru trebuinţele vieţeĭ, poruncim, ca să dea de ale mâncăreĭ şi haine trebuincióse la 60 din şcolarĭ şi anume la 12 din fie-care clasă, carĭ sunt cincĭ, după cum spunem maĭ la vale; iar grija acestora s'o pórte pentru tot-d'a-una epitropiĭ aleşĭ, după timp, despre care vom vorbi la sfîrşitul presentuluĭ nostru hrisov; iar ipistaţiĭ (intendenţiĭ) ceĭ numiţĭ de noĭ, să sĕvêrşéscă poruncile nóstre, făcênd cele ce trebue, şi pregătind fie-care lucrurile după cum se cade, dând pe fie-care ḑi câte o masă profesorilor cu eleviĭ ce se vor alege, şi procurând de douĕ orĭ pe an, la ceĭ 60 şcolarĭ haĭnele trebuincióse, tóte de acelaş fel (uniformă) şi să dea sémă despre tóte, pe fie-care an către Epitropiĭ numiţĭ.—Iar fiindcă epistaţiĭ sus-ḑişĭ aĭ şcóleĭ sunt aceĭaşĭ cu aceĭ ce am orênduit la alte servicĭi, aceĭ doĭ osebiţĭ aĭ şcóleĭ, adecă unul din ceĭ d'întâĭ şi unul din al doilea an să priméscă pe fie-care an, din veniturile şcóleĭ, o mie patru-sute-patru-ḑecĭ (1.440) groşĭ (leĭ): cel din ceĭ d'întâĭ o miie opt-ḑecĭ (1.080), iar cel de al doilea treĭ-sute şése-ḑecĭ (360). Dar

în fie-care clasă numim un efor, séü pedagog, bărbat cu vază şi bună purtare, carí datorí sunt să supravegheze pe băeţí în tóte mişcările şi âmbletele lor, în cât nici unul din şcolarí să nu se pórte rĕü şi să nu fie leneş. In fie-care cameră de şcolarí, (pe care le voim spaţióse, în cât să pótă fi ocupate de mulţí), să păzéscă câte un servitor, care să îngrijéscă de curăţeniă şi de cele-l-alte trebuincióse elevilor.

»III. Băeţiĭ ce aŭ să intre şi să ducă viaţa în şcólă, să nu fie maĭ micĭ ca de 7 anĭ în vîrstă, nicĭ pre de altă parte prea înaintaţí, séü nisce leneşí şi greoĭ, în cât să abată buna-voinţa celor-l-alţí; şi aceĭa să fie nobilĭ, adecă fiĭ de boerĭ, dar căduţí în sĕrăcie, séü scoborîtorĭ din boerĭ, carĭ se chiamă mazilĭ, séü şi străinĭ scăpătaţí, precum şi mojicĭ şi ţĕranĭ, cărora li este dată agricultura şi păstoria, şi se disting în privinţa lucrăreĭ pământuluĭ, séü pascerea vitelor. — Iar băeţiĭ negustorilor şi lucrătorilor, ceĭ carĭ ar dori, după ce capĕtă câte-va cunoscinţe de carte elementară, să fie scutiţí de şcólă, şi să îmbrăţişeze o meserie, după cum consimt părinţiĭ lor, avênd în vedere înclinarea lor firéscă. Afară de copiiĭ lipsiţí de mijlóce, carĭ pot a se hrăni şi a se îmbrăca din ale şcóleĭ, după cum am ḑis, aceĭ, câţí, din ceĭ cu stare bună, vreaŭ să facă parte din elevií interní, ca să stea şi să mănânce la masa comună, aceĭ sunt datorĭ să plătéscă epistatuluĭ şcóleĭ, după analogiă, pentru hrana lor, la mâncările ce li se pun înainte.— Elevií începĕtorĭ, după ce se vor esercita în continuŭ, pe timp de treĭ anĭ, numaĭ la carte (citire şi gramatică), apoĭ să înceapă şi limba latină, ca în curs de treĭ anĭ în acelaşĭ timp, să aĭbă destulă cunoscinţă de limba grécă şi latină, dându-li-se de învĕţat pe ceĭ maĭ însemnaţí din autoriĭ acestor limbĭ. — După acea, pe rênd, în 3 anĭ să se ocupe, diminéţa, cu poetica şi retorica, făcênd teme de limba elenă şi latină, şi maĭ cu sémă cu studiul »moraleĭ« luĭ Aristot. Iar după prânz să se predea limba italiană, déca ar vrea cine-va s'o cunóscă. — Tocmaĭ ast-fel esercitaţí fiind, în curs de 9 anĭ, şi posedând cunoscinţe destule atât în privinţa celor gramaticale, cât şi a celor enciclopedice, şi maĭ cu sémă avênd o esperienţă satisfăcĕtóre de cele-l-alte limbĭ, să mérgă apoĭ ca să urmeze sciinţele. — Şi *întâiŭ*, în treĭ anĭ întregĭ, să se predea, în timpul dimineţeĭ, aritmetica şi geometria, iar după prânz (p. m.) elemente din istoriă, cu geografia istorică, în orĭ-care din sus-ḑisele dialecte. După acésta, diminéţa, să se asculte filosofia luĭ Aristot, iar după prânz astronomia (cosmografia). După ce învĕţătura despre fie-care sciinţă li este suficientă, să ésă apoĭ din şcólă, şi alégă-şĭ fie-care viaţa ce doresce, séü biserichéscă saŭ politică (civilă). — Iar cele cincĭ clase din care am ḑis maĭ sus, că vom alege 12 şcolarĭ sĕracĭ, sunt acestea: I-a este acea a începĕtorilor, carĭ urméză 3 anĭ îndeletnicindu-se numaĭ cu gramatica; a II-a e acea a înaintaţilor în vîrstă şi duréză tot treĭ anĭ, în carĭ materia percursă va fi limba grécă şi latină; a treia, tot de treĭ anĭ, cu limba grécă şi latină, gramatica, poetica şi retorica, urmate tóte acestea de teme pentru esercitiŭ, precum şi de limba italiană; în a IV-a se va preda aritmetica, geometria şi istoria cu geografia; a V-a şi cea din urmă, va avea, ca materiă de învĕţat, sciinţele naturale (fisica) şi astronomia. — Pentru aceĭ care vréŭ să îmbrăţişeze cariera bisericéscă, orênduim în prea sânta Mitropolie, un dascăl pentru sacra teologiă, încercat în privinţa cucernicieĭ şi ortodoxieĭ (drepteĭ credinţe); acolo pot frecuenta şi eĭ, şi toţí ceĭ-l-alţí din şcolarií ajunşí deja în stare, câţí doresc să se iniţieze într'însa, precum şi un alt dascăl pentru musică. Pentru amêndoĭ aceştia orênduim să li se dea plată din partea Mitropolieĭ, tot-d'a-una prin bine-voitórea consimţire şi a Prea Sânţieĭ Sale Mitropolituluĭ Ungro-Vlachieĭ, părintele

nostru în Christos, de óre-ce zelul sĕŭ pentru învĕţătură e mare, şi de óre-ce dorim înălţarea cleruluĭ.

»Pe lângă acestea poruncim să se facă următórele, în folosul şcolarilor: După ce diminéţa se scólă din pat, toţĭ, în scurtă vreme, să se îmbrace, să se spele şi să se cureţe, apoĭ să mérgă în sântul templu spre a asculta sânta leturgiă, iar după întórcere să citéscă singurĭ, până la ora cea hotărîtă a lecţiilor, când sunt datorĭ ca toţĭ să vie în localul determinat; apoĭ, după ce aŭ citit şi după ce óre-cum aŭ convorbit între eĭ, şi şĭ-aŭ făcut datoria, să mérgă la masa comună. După prânz, şcolariĭ fie-căreĭ clase, împreună cu eforul séŭ pedagogul lor, să se strîngă la un loc şi să convorbéscă între eĭ, orĭ să facă gimnastică pentru mişcarea corpuluĭ, în timp de o oră, apoĭ să citéscă fiecare în parte până la timpul lecţiilor de séră, şi convenind iar să asculte pe profesorĭ, şi după întórcerea din clasă, să citéscă iarăşĭ fie-care singur. — Iar în timpul Duminicilor şi ḑilelor sĕrbătorescĭ, ca să nu rĕmâe fără lucru tótă ḑiua, să citéscă lecţiile ce aŭ ascultat, şi maĭ cu sémă să li se catehiseze din partea profesorilor şi învĕţăturile sacre ale credinţeĭ nóstre ortodoxe, (în aceste ḑile, séŭ şi printre ḑilele sĕptĕmâneĭ, să ésă o dată séŭ de douĕ orĭ, cu eforul lor, şi câte o dată şi cu profesorul, în locurĭ, carĭ nu sunt departe de şcólă, şi acésta numaĭ pentru exerciţiŭ), iar séra să convie cu toţiĭ la masa comună şi să cineze împreună, iar după cină, care trebue să fie frugală (cumpĕtată), după ce trece o oră, când nu trebue de loc să vorbéscă rĕŭ, ci cum se cade, să se ducă cu toţiĭ în sântul templu, şi, după ce se rógă în comun, să se întórcă fie-care în locuinţele lor, şi să se odihnéscă pe pat, atât când vréŭ să dórmă, cât şi când nu vréŭ, şi tóte acestea să se facă în ore prescrise şi cu clopoţelul. Aceluia care vrea să i-se permită să citéscă pe pat, aprinḑă-i-se o lumînare séŭ o făclie (lampă) în fie-care apartament pentru tótă nóptea. — Asupra tuturor acestora să supravegheze pedagogul despre care am vorbit, care îngrijesce despre ordinea, traiul şi buna purtare a elevilor, după modul ce am expus maĭ sus. — Déca vre-unul dintr'înşiĭ se vede că se pórtă rĕŭ, punênd pe ceĭ-l-alţĭ în desordine, acela să se pedepséscă, nicĭ de cum supus la bătaie şi biciŭ, ci prin mijlóce acomodate împrejurărilor, după cum numaĭ pedagogia ne învéţă; iar intrarea şi înscrierea să se facă fie-căruia din ceĭ 60 elevĭ sĕracĭ, despre care am vorbit maĭ sus, nu prin favoruri, nicĭ prin mijlocirea altora, nicĭ prin alt mod de părtinire, ci după aprobarea profesorilor, cu frica luĭ Dumneḑeŭ, primind pe aceĭ carĭ merită şi aŭ înclinare naturală către carte, după ce eleviĭ aprobaţĭ de dînşiĭ, vor da o promisiune în scris, că nu vor pleca de la şcólă până la fine, ci că vor asculta tóte cursurile. De asemenea şi escluderea unuia din eĭ, déca se întîmplă, să nu se facă din ură, ci cu motive plausibile. Tóte acestea se vor sĕvârşi prin scirea şi voia scrisă a Domnieĭ mele.

»După ce am rênduit acestea în modul de sus, în privinţa profesorilor şi elevilor, traiuluĭ şi progresuluĭ lor la învĕţătură, îngrijind nu maĭ puţin despre înfiinţarea şi stabilirea acestor institute de învĕţĕmînt, am hotărît ca să le fac să se susţie pentru tot-d'a-una prin veniturĭ sigure. Căutând la sfintele mŏnăstirĭ, ce se găsesc prin tótă ţéra nóstră Domnéscă, şi luând în vedere scopul urmărit de reposaţiĭ lor titorĭ, adecă, că aŭ înzestrat aceste sfinte locaşurĭ cu moşiile lor, cu scop de bine-facere, nu numaĭ nedrept ci şi necucernic am judecat că este, ca să se fructifice de către visteria ţĕreĭ, lucrurĭ carĭ sunt consacrate luĭ Dumneḑeŭ; voind pe de altă parte a repara o faptă necuviinciósă, de cât-va timp introdusă, şi în acelaşĭ timp a asigura scopul ctitorilor, ca lucrurile consacrate de dînşiĭ luĭ Dumneḑeŭ să nu aducă alt serviciŭ decât cel plăcut luĭ Dumneḑeŭ,

întâiŭ am vĕḑut tóte mŏnăstirile din ţéră . . . . şi le-am orênduit ast-fel (sfintele mŏnăstirĭ), în cât fie-care din ele să se susţie prin ordinea introdusă de noĭ supunêndu-se unei economiĭ severe, după cum se póte vedé în hrisovul edat de noĭ anume pentru ácéstă parte. Iar ca să pótă să ne servéscă pentru treburile de carĭ am vorbit, în acelaş timp pioase şi de un folos comun, le am dat institutuluĭ de curênd organisat aicĭ de noĭ, orênduind, ca fie-care din localităţile mŏnăstirilor să plătéscă pe an o cantitate mică de banĭ, adecă după analogia veniturilor lor, cantitate care, de la tóte, se urcă la suma de groşĭ (leĭ) 6.000. Iar cele luate de la alte mŏnăstirĭ, care şi acestea sûnt scutite de a plăti vistieriei nostre Domnescĭ, ţiindu-se de mŏnăstirile date, plătesc pe fie-care an, groşĭ (leĭ) 4.000, după catastiful pecetluit al destinaţiuneĭ lor.

»Pe lângă aceste, vĕḑênd că preoţiĭ, carĭ sunt rĕspândiţĭ prin tótă ţéra nóstră Domnéscă, sunt . . . şi că numĕrul lor e de 3.500, după catastifurile arĕtate de către Prea Sfinţia Sa Mitropolitul, Domnul Grigorie, respectabilul nostru părinte, şi de către cuviosiĭ episcopĭ, am orênduit ca fie-care din eĭ să dea pe an câte 3 groşĭ (leĭ), din carĭ jumĕtate pentru cutia mileĭ (eleimosineĭ), iar ceĭ-lalţĭ jumĕtate pentru şcólă, după cum pe larg se cuprinde în hrisovul nostru Domnesc, dat separat şi anume despre plata preoţilor, care tótă se urcă la 15.000 leĭ 250 gr., aŭ să se dea de douĕ orĭ pe an sus ḑisuluĭ institut, atât ca plată profesorilor, cât şi ca hrană şi îmbrăcăminte pentru şcolariĭ sĕracĭ şi fără mijlóce, şi pentru cele-l-alte cheltuielĭ trebuincióse, pentru carĭ se va face anual socotélă, care să se scrie într'o condică osebită atât veniturile cât şi cheltuielile şi se vor pecetlui cu pecetea nóstră Domnéscă; de asemenea să se scrie în condica numită cărţile şcóleĭ, şi câte altele se lasă pentru şcólă de către bărbaţĭ cucernicĭ şi iubitorĭ de Dumneḑeŭ, séŭ în banĭ, séŭ în obiecte, şi să se manipuleze bine şi pios de către epitropĭ. Iar pentru cărţĭ să fie un epistat, séŭ bibliotecar credincios, ca să pótă a le păstra cu siguranţă, şi când cine-va va avea trebuinţă să i-se dea spre uz, după ce capĕtă o adeverinţă din partea luĭ şi apoĭ să îngrijéscă să le reia şi să le depună în bibliotecă. Tóte acestea ast-fel orênduindu-le şi vrênd ca să se execute cu stricteţă, numim ca eforĭ şi pe P. S. Mitropolitul al Ungro-Vlachieĭ, şi pe ceĭ doĭ prea iubiţĭ de Dumneḑeŭ episcopĭ, cel din Buzĕŭ şi cel din Rômnic, şi pe prea nobiliĭ noştri boerĭ aĭ strălucitei Domniĭ, de la Banul cel mare până la marele Postelnic, carĭ sunt datorĭ să supravegheze tóte lucrurile şcóleĭ de către epitropĭ şi epistaţĭ, în modul arĕtat în presentul hrisov Domnesc, în cât nimic dintr'ênsul să nu trécă cu vederea.

»De asemenea şi din cele ce anual se strîng din fie-care mŏnăstire în prea sfînta Mitropolie, în comună înţelegere cu Mitropolitul, episcopiĭ şi cu boeriĭ, să se facă cheltuielile necesare ale şcóleĭ prin epitropĭ, asupra cărora tóte noĭ avem să supraveghem, fiind numaĭ de datoria profesorilor, ca să ne anunţe îndată despre starea şcóleĭ, a elevilor şi a lecţiilor, iar când vom căuta socotelile anuale şi ni se va înfăţişa registrele şi condicele, décă vom vedé că din veniturile sus ḑise séŭ din donaţiunĭ, va fi ceva de prisos, gândindu-ne, vom procede după trebuinţă; séŭ le vom depune, ca să se întrebuinţeze pentru şcolĭ, séŭ vom mări numĕrul bursierilor. Pentru întărirea, continuă supraveghere şi siguranţă a tutulor acestora, am făcut presentul hrisov al nostru Domnesc, sperând că şi ceĭ carĭ ne vor urma pe acest Tron Domnesc, fórte strălucitĭ Domnĭ, vor păstra nestrămutate cele câte se face cunoscut prin acest chrisov, de óre-ce privesc folosul comun şi binele acesteĭ cucernice Domniĭ şi întărindu-l prin propria nóstră credinţă, presintăm ca martorĭ pe prea iubiţiĭ fiĭ aĭ Domnieĭ nóstre : Constantin-Vodă şi Dimitrie-Vodă, şi pe prea onorabiliĭ şi nobiliĭ şi credincioşiĭ marĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ

Domnieĭ nóstre: Dimitrie Ghica, mare Ban; Nicolae Dudescul, mare Vornic de ţéra de sus; Răducanu Vacărescu, mare Vornic de ţéra de jos; Banul Filipescu, mare Logofĕt de ţéra de jos; Ştefan . . . , mare Spătar; Ión Văcărescu, mare Vistier; Scarlat Caragea, mare Postelnic; Dumitraşcu Racoviţă, mare Clucer; Preda Provan, mare Paharnic; Constantin Văcărescu, mare Stolnic; Manolache Kretzulescu, mare Comis; Hagi Dimitrachi, mare Sluger, şi Nicolae, mare Pitar. S'a făcut presentul al nostru hrisov, în al V-lea an al Domnieĭ nóstre, pe scaunul nostru Domnesc din Bucurescĭ, prin boerul nostru mărele Logofĕt Alexandru, în anul 1776, în luna luĭ Ianuarie, care scriindu-se în condica Divanuluĭ de al II-lea al nostru Logofĕt George Suţu, poruncim ca să se păstreze cu siguranţă în prea sânta Mitropolie« [1]).

Despre acéstă organisare de şcóle făcută sub Alex. Ipsilante, scrie Alex. Comnen Ipsilante a;ia: »Inainte de tóte a înfiinţat şcóle în Valahia: în Bucurescĭ, Craiova şi Buzĕŭ şi a orênduit venituri pentru plata celor 9 profesorĭ aĭ şcóleĭ din Bucurescĭ, pentru hrana şi îmbrăcămintea celor 75 de şcolarĭ săracĭ şi pentru plătirea celor 2 profesorĭ din Craiova şi Buzĕŭ, şi aceste venituri le-aŭ întărit prin chrisov Domnesc la anul 1776, luna Ianuarie, şi prin act sinodic patriarhal, dat la 1776, luna Marte, a clădit din temelie, cu multă cheltuială, o zidire colosală coprinḑênd maĭ multe case atât pentru predarea cursurilor, cât şi pentru locuinţa profesorilor şi a numeroşĭ şcolarĭ, cam vr'o 75, cu refectoriŭ, bucătărie, pitărie în Mŏnăstirea Sf. Sava, şi tóte aceste s'aŭ făcut cu propriile luĭ spese şi s'aŭ terminat abia la 1779 [2]).

Din hrisov se vede, că nu numaĭ în Bucurescĭ esistaŭ şcóle ci în tótă ţéra. In capitalele din judeţe esistaŭ şcolĭ numaĭ românescĭ. Iată ce ne va esplica posibilitatea pentru guvernul din 1775, de a găsi numĕrul considerabil de funcţionarĭ, de tótă categoria, cu sciinţă de carte; şi nu numaĭ şcolĭ publice esistaŭ în tóte părţile, ci şi şcolĭ private. Am dat în tomul I, pag. 40, un noŭ act din 1777, din care s'a constatat esistenţa unor asemenea şcolĭ private şi modul cum una din ele, acea din Ploesci, a luĭ Barbu Dascălul, s'a transformat în şcólă publică.

Trebuinţa de învĕţătură începuse a fi simţită şi am constatat încă din istoria evenimentelor din înainte de 1774, atât esistinţa acesteĭ trebuinţe culturale, cât şi neîntemeierea teseĭ, ce uniĭ o susţin pînă astăḑĭ, că Domnia fanariotică ar fi fost iezit orĭ-ce curgere de izvor cultural românesc. Maĭ multă lumină aduce asupra şcólelor, reorganisate de Alex. Ipsilante, budgetul general al şcólelor ce am descoperit în una din condicele domnescĭ din Archiva Statuluĭ pe care-l dăm în notă [3]).

---

[1]) *(Tradus de Murnu)*. Cod. III, Arch. Statuluĭ.

[2]) *Ἀθανασίου Κομνήνου Ἰψηλάντου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα βιβλίων Hϑ' καὶ Γ' ἤτοι νὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν* (1453—1789). Constantinopole, 1870.

[3]) Condica Domnéscă No. 7, din 1778 şi înainte. Iată statul lefilor dascălilor şi spesele diverse şcolare la 1780, Mart. 14, precum s'aŭ aflat în acéstă condică la fila 186 verso şi înainte.

»*Lefile dascălilor şi emiclic copiilor pe o lună*

»Taleri: 125 Dascălul Manasi; 50 Dascălul Neofit; 45 Dascălul Teodor; 30 Dascălul Pantazi; 30 Dascălul Anastasie latinul, aceştia toţi dascălĭ de S-tu Sava; total 280 taleri. 75 taleri la un-spre-ḑece dascălĭ de Eparchia P. S. S. Părintele Mitropolitul, total 355 taleri. însă:

Taleri: 25, Constandin Slovanu cu Ipodidascălul, aicea în Bucurescĭ; 50, la alţĭ lude 10 dascălĭ de prin oraşele de afară pe taleri 5, însă: 5, unul la Ploescĭ sud Prahova; 5, unul la Târgovişte sud Dâmboviţa; 5, unul la Câmpu-Lung sud Muscel; 10, doĭ la Pitescĭ şi la mŏnăstirea Argeş sud Argeş; 5, unul la Slatina sud Olt; 5, unul la Ruşi-de-Vede sud Teleorman; 5, unul la Găescĭ sud Vlaşca; 5, unul la Gherghiţa sud Ilfov; unul Urzicenĭ sud Ialomiţa.

Domnieĭ nóstre: Dimitrie Ghica, mare Ban; Nicolae Dudescul, mare Vornic de ţéra de sus; Răducanu Vacărescu, mare Vornic de ţéra de jos; Banul Filipescu, mare Logofĕt de ţéra de jos; Ştefan . . . , mare Spătar; Ión Văcărescu, mare Vistier; Scarlat Caragea, mare Postelnic; Dumitraşcu Racoviţă, mare Clucer; Preda Provan, mare Paharnic; Constantin Văcărescu, mare Stolnic; Manolache Kretzulescu, mare Comis; Hagi Dimitrachi, mare Sluger, şi Nicolae, mare Pitar. S'a făcut presentul al nostru hrisov, în al V-lea an al Domnieĭ nóstre, pe scaunul nostru Domnesc din Bucurescĭ, prin boerul nostru mărele Logofĕt Alexandru, în anul 1776, în luna luĭ Ianuarie, care scriindu-se în condica Divanuluĭ de al II-lea al nostru Logofĕt George Suţu, poruncim ca să se păstreze cu siguranţă în prea sânta Mitropolie« [1]).

Despre acéstă organisare de şcóle făcută sub Alex. Ipsilante, scrie Alex. Comnen Ipsilante a;ia: »Inainte de tóte a înfiinţat şcóle în Valahia: în Bucurescĭ, Craiova şi Buzĕŭ şi a orênduit venituri pentru plata celor 9 profesorĭ aĭ şcóleĭ din Bucurescĭ, pentru hrana şi îmbrăcămintea celor 75 de şcolarĭ săracĭ şi pentru plătirea celor 2 profesorĭ din Craiova şi Buzĕŭ, şi aceste venituri le-aŭ întărit prin chrisov Domnesc la anul 1776, luna Ianuarie, şi prin act sinodic patriarhal, dat la 1776, luna Marte, a clădit din temelie, cu multă cheltuială, o zidire colosală coprinḑênd maĭ multe case atât pentru predarea cursurilor, cât şi pentru locuinţa profesorilor şi a numeroşĭ şcolarĭ, cam vr'o 75, cu refectoriŭ, bucătărie, pitărie în Mŏnăstirea Sf. Sava, şi tóte aceste s'aŭ făcut cu propriile luĭ spese şi s'aŭ terminat abia la 1779 [2]).

Din hrisov se vede, că nu numaĭ în Bucurescĭ esistaŭ şcóle ci în tótă ţéra. In capitalele din judeţe esistaŭ şcolĭ numaĭ românescĭ. Iată ce ne va esplica posibilitatea pentru guvernul din 1775, de a găsi numĕrul considerabil de funcţionarĭ, de tótă categoria, cu sciinţă de carte; şi nu numaĭ şcolĭ publice esistaŭ în tóte părţile, ci şi şcolĭ private. Am dat în tomul I, pag. 40, un noŭ act din 1777, din care s'a constatat esistenţa unor asemenea şcolĭ private şi modul cum una din ele, acea din Ploesci, a luĭ Barbu Dascălul, s'a transformat în şcólă publică.

Trebuinţa de învĕţătură începuse a fi simţită şi am constatat încă din istoria evenimentelor din înainte de 1774, atât esistinţa acesteĭ trebuinţe culturale, cât şi neîntemeierea teseĭ, ce uniĭ o susţin pînă astăḑĭ, că Domnia fanariotică ar fi fost iezit orĭ-ce curgere de izvor cultural românesc. Maĭ multă lumină aduce asupra şcólelor, reorganisate de Alex. Ipsilante, budgetul general al şcólelor ce am descoperit în una din condicele domnescĭ din Archiva Statuluĭ pe care-l dăm în notă [3]).

---

[1]) *(Tradus de Murnu)*. Cod. III, Arch. Statuluĭ.

[2]) *Ἀθανασίου Κομνήνου Ἰψηλάντου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα βιβλίων Hϑ' καὶ Γ' ἤτοι νὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν* (1453—1789). Constantinopole, 1870.

[3]) Condica Domnéscă No. 7, din 1778 şi înainte. Iată statul lefilor dascălilor şi spesele diverse şcolare la 1780, Mart. 14, precum s'aŭ aflat în acéstă condică la fila 186 verso şi înainte.

»*Lefile dascălilor şi emiclic copiilor pe o lună*

»Taleri: 125 Dascălul Manasi; 50 Dascălul Neofit; 45 Dascălul Teodor; 30 Dascălul Pantazi; 30 Dascălul Anastasie latinul, aceştia toţi dascălĭ de S-tu Sava; total 280 taleri. 75 taleri la un-spre-ḑece dascălĭ de Eparchia P. S. S. Părintele Mitropolitul, total 355 taleri. însă:

Taleri: 25, Constandin Slovanu cu Ipodidascălul, aicea în Bucurescĭ; 50, la alţĭ lude 10 dascălĭ de prin oraşele de afară pe taleri 5, însă: 5, unul la Ploescĭ sud Prahova; 5, unul la Târgovişte sud Dâmboviţa; 5, unul la Câmpu-Lung sud Muscel; 10, doĭ la Pitescĭ şi la mŏnăstirea Argeş sud Argeş; 5, unul la Slatina sud Olt; 5, unul la Ruşi-de-Vede sud Teleorman; 5, unul la Găescĭ sud Vlaşca; 5, unul la Gherghiţa sud Ilfov; unul Urzicenĭ sud Ialomiţa.

Anul 1775 este bogat de documente din direcţiunea şcolară.

Inregistrăm aci câte va carĭ aŭ rĕmas necunoscute până astădĭ:

Boerul Mihail Cantacuzino Biv-Vel Spătar, după ce a ridicat mŏnăstirea Colţea, a făcut lângă mŏnăstire şi o şcólă [1]). Domnitorul pentru cheltuiala eĭ consacră prin hrisov dijma de la Ocna Slăniculuĭ.

In 26 Aprilie 1775 [2]), Alexandru Ipsilante încuviinţézĕ ca mŏnăstirea Obedeanul din Craiova să nu maĭ fie mitoc al mŏnăstireĭ.

Primesce acésta şi episcopul Chesarie, măcar că Băluţă Obedeanul o închinase Episcopieĭ.

Localul din mŏnăstire se destină a servi de locuinţă doctoruluĭ ce se va întêmpla după vreme în Craiova şi unuĭ seminar, care să pregătéscă candidaţĭ la preoţie, *învĕţând cele orânduite şi trebuincióse la acésta . . . . . şi luând adeverinţă de la dascăliĭ ce se vor orêndui la acéstă mŏnăstire*, apoĭ să se arĕte la Archiereŭ, spre hirotonisire. Domnitorul găsesce asemenea regulare conform cu diata ctitoruluĭ Obedeanu, ca să fie în mŏnăstire: »*Spital nu numaĭ trupesc, ci şi sufletesc*«.

Ipsilante, ocupându-se, precum am vĕdut, de şcólele din ţĕră, nu negligia, în interesul influenţeĭ ce voia să păstreze la Constantinopole, de a ajuta şi şcólele din Orient; aşa în Cond. No. 3 de la Archiva Statuluĭ, la pag. 35, din 1775, Aprilie, aflăm

---

40 la cincĭ dascălĭ din eparchia Buzĕuluĭ; 20, un dascăl la gramatica în Episcopie, însă: 10, doĭ la Tîrgu-Rîmnic şi la Focşanĭ sud Slam-Rîmnic; 5, unul la Buzĕŭ; 5, unul la Saac, total 40.

65 la 7 dascălĭ din Eparchia Rîmnic, însĭ: 30 talerĭ un dascăl elinesc la Craiova, în mitocul episcopieĭ; 10, un slavon *ipac* aco'o; 25 la alţĭ 5 dascălĭ românescĭ în 5 judeţe, însă: 5 talerĭ, unul la Romanaţĭ; 5, unul la Vâlcea; 5, unul la Gorj; 5, unul la Mehedinţĭ; total 65 talerĭ.

176 la Ludi 44 ucenicĭ, po talerĭ 4, însă: 4 talerĭ Antim, ierodiacon; 4, Pavlu Sin-Petru; 4, Dumitru Sin-cămăraş Zaroiane; 4, George Sin Mateĭ Rătescu, post.; 4, Ioan al Grămăticuluĭ cămăreĭ; 4, Serafim Ieremonach; 4, Nichita; 4, Grigore Ierodiacon; 4, Nicolae; 4, Ioan; 4, Metodie; 4, Ioan Pamioti; 4, Pavlu Sofianăŭ; 4, Costache Micşunescu; 4, Costache al Post. Constantin Pamber; 4, Mihail Sin-polcovnic Ioniţă Psimeno; 4, Constantin, nepot Stolniceseĭ Sultana; 4, George al luĭ Pătraşcu Logofĕt; 4, George Sin-Dumitru Căpitan; 4, George al doiceĭ ot curtea gospod.; 4, Apostolache Sin-post. Hristodor; 4, Teofan, monach, ot Dragomirno; 4, Alexandru Tîrnovicĭ ot părintele Griveno; 4, Canelo Peloponisis; 4, Atanasie Peloponisis; 4. Antonie Peloponisis; 4, Hrisant Ierodiacon; 4, Ión de la Larisa (?) al archimandrituluĭ Ioano; 4, Partenie Ierodiacon de la Antiohia; 4, George Vasiliŭ de la Ioanina; 4, Hristodor ot tans.; 4, Barbu Sin-Grigorascu de la Grecĭ; 4, George Sin-Enacheval de la Căĭnenĭ; 4, Nicolaŭ Niconatisĭ: 4, Ioanichie Ieromonach; 4, Ión; 4, Diamandi Vnuk rĕposatuluĭ Episcop Rîmnic; 4, Procopie Ierod. vnuk dascălul Neofit; 4, Dumitrache Sin-Iordache Post. Miuleţ; 4, Sin-Post. Ecaterina; 4, Grigoraşcu Clinceanul; 4, Teodor Peleponisios; 4, Ianacache Popa Panaiot Costoriano; 4, Nicolae Brăileanu; total 176 talerĭ.

Sinopsis

Talerĭ: 355 dascălĭĭ din eparchia P. S. Părintele Mitropolit; 50 dascălĭĭ din eparchia Buzĕŭ, 65 ceĭ din eparchia Rîmnic şi 176 ucenicĭ 44 po talerĭ 4; total pe o lună 636, adică şése sute treĭ-decĭ şi şése tocmaĭ.

Iŵ Alexandru Ipsilante Vv. etc.

»Acéstă sumă de talerĭ 636, lefile dascălilor a tótă ţéra şi hrana pe ucenicĭ aleşĭ lude 44, aĭ şcóleĭ ot S-tu Sava, cum se arétă la acéstă fóie, să se dea pe tótă luna, cu începere de 1 Ianuarie 1780, prin mâna P. S. S. Păr. Mitropolit, din rênduitul venit al şcólelor, după hrisovul Domnieĭ mele. Tolico pisah. gvmĭ. 1780 Martie 17«.

[1]) Vedĭ condica Domnéscă de la Archiva Statuluĭ cu No. 3, pag. 20 verso, hrisovul mŏnăstireĭ Colţea.

hrisovul pentru taleri 300, milă pentru Patriarchie, ca să ţină cele două şcolĭ, elină şi arabă, ţice Vodă-Ipsilante: »şi avênd noĭ mare dragoste, ca să vedem sporind şi isbutind învĕţătura, nu numaĭ aicea, unde Dumneḑeŭ ne-aŭ dăruit acéstă obläduire, ci şi la altă parte, care are trebuinţă . . . «.

În 13 August 1775, Domnitorul Ipsilante se ocupă de şcóla Domnéscă de la S-tu George-vechiŭ. Din hrisovul de la acéstă dată se constată, că acum nu maĭ trăesce dascălul Popa Florea, caligraful Domnesc cel v«stit, ci că dascăliĭ actualĭ, amêndouĭ *păminteni*, sunt Constantin şi Dragomir; că dascăliĭ rênduiţĭ aŭ plată de la Domnie; că între ucenicii şcóleĭ sunt nu numaĭ copiĭ păminteni, ci şi străinĭ de prin alte ţĕrĭ. În fine, Domnitorul acordă diverse scutirĭ celor doĭ dascălĭ de la şcóla slavonéscă şi românéscă de la S-tu George-vechiŭ, după pilda vechilor şi bătrânilor repausaţĭ Domnĭ. Acest hrisov are de mărturie pe fiiĭ luĭ Vodă Constantin şi Dumitraşcu şi pe boerii următorĭ:

Pan Dumitrache Ghica, Vel Ban ; Pan Nic. Dudescu, Vel Vornic de Ţéra-de-sus; Pan Radu Văcărescu, Vel Vornic de Ţéra-de-jos; Pan Pană Filipescu, Vel Logof. de Ţéra-de sus; Pan Ştefan Pârşcovénu, Vel Logof. de Ţéra-de-jos; Ştefan Mişoglo, Vel Spăt.; Enache Văcărescul, Vel Vist.; Scarlat Caragea; Vel Post.; Dumitraşscu Racoviţă, Vel Slug.; Const. Ianole, Vel Pach. ; N. Bêrscanul, Vel Stol.; Manolache Kreţulescu, Vel Comis.; Barbu Ştirbeiŭ, Vel Sluger; Niculae, Vel Pitar; Ispravnic al acestuĭ hrisov e numit Pan Filipescu, Logofĕt al Ţĕreĭ-de-sus.

Décă la mŏnăstirea Obedeanu se institue un seminar, putem constata, cu document, că biserica tot maĭ numĕra în sînul sĕŭ uniĭ bărbaţĭ învĕţaţĭ. În documentul grec donat Academieĭ Române de regretatul N. Kretzulescu, în Maiŭ 1889, document scris în primiĭ anĭ aĭ secoluluĭ XIX, după Alex. Moruzi, se amintesce de decăderea bisericeĭ din causa abusuluĭ Mitropoliţilor şi a Episcopilor, carĭ pentru bani preoţeaŭ sate întregĭ de ţĕranĭ nesciutorĭ de carte [1]). Totuşĭ vedem că cel puţin biserica Metropolitană din Bucuresci, poseda un predicator în 1775, de care Mitropolitul era fórte mulţămit, şi Domnitorul Ipsilante prin hrisovul din 20 Noembre (1775), îĭ acordă, ca răsplătire, scutirĭ şi patru luḑĭ; acesta era cuviosul Alexi-Erochirica, carele se află slujind de-a pururea şi nelipsit, nevoindu-se a face didachiĭ la sĕrbătorĭ şi Duminece pe la sfintele bisericĭ, spre folosul sufletelor creştinilor, după cum ne adeverim Domnia mea din anaforaua Prea sfinţieĭ sale Părintele Mitropolit, cum că fără lenevire şi fără preget urmézä acéstă bună slujbă«. Acest document, pus în comparaţiune cu desfiinţarea din anul 1889 a predicatoruluĭ Mitropolieĭ din Iaşĭ, lasă observatoruluĭ de gândit! . . . . [2]).

Artele încă sunt în óre-care desvoltare sub Alex. Ipsilante.

Pictura numĕră destuĭ representanţĭ, pentru ca eĭ să constitue *loje* şi încă de două categoriĭ de bresle: brésla zugravilor groşĭ şi acelor de portrete, etc. Dăm în nótă un curios proces [3]) pentru învĕţătura zugrăvieĭ a unuĭ copil Radu.

---

[1]) Iată acest pasagiŭ din actul citat: »Mitropolitul şi Episcopiĭ din vreme aflând prilej, maĭ cu sémă în vremurĭ încurcate şi în mazilirĭ de Domnĭ, prin mijlocul Marilor Vistierĭ şi al Ispravnicilor de judeţe, făceaŭ diaconĭ şi preoţĭ nepriceputĭ, maĭ cu sémă în judeţele mărginaşe; la Teleorman şi Oltenia (Olt) se găsesc sate unde sunt ceĭ maĭ mulţĭ ţĕranĭ preoţĭ şi diaconĭ, fără să scie carte, şi alţiĭ din frunţaşĭ şi nu numaĭ că eĭ înşuşĭ se scutesc de dărĭ şi angarale, ci şi fiiĭ şi ginerii lor.«

[2]) Archiva Statuluĭ, Condica Domnéscă No. 3, pag. 146 verso.

[3]) Condica No. 4, actul din 1779, Iunie 10.

Constantin Zugravu urmăresce pe fiul luĭ *Radu* Copil de casă, căcĭ acesta a dat la el pre fiul sĕŭ

Musica capĕtă şi ea organisare specială.

Lăutarii constitue corporaţiuni.

La 1775 se rênduesc vătafi de lăutari, cu dreptul de a lua de la fie-care nuntă câte un leŭ şi un plocon de la fie-care lăutar de 33 de bani.

Sub Alexandru Ipsilante se înfiinţézĕ la 1776 fabrica de hârtie. Prin hrisovul acesteĭ fabricĭ de la apa Leuta pe Batişte se ḑice, că acéstă fabrică este fórte trebuinciósă *»atât politieĭ (adică Statuluĭ) cu trebuinţa scrisorilor, cât şi bisericeĭ cu tipăritul cărţilor«*.

Este bine indicată necesitatea culturală ce Ipsilante şi cu patrioţii boerĭ din sfatul luĭ, aŭ îndestulat cu fabrica de hârtie.

In tomul I şi II al »Istorieĭ Românilor«, începênd de la domnia luĭ Alex. Ipsilante, după pacea de la Kuciuk-Kainardgi, am adus diverse informaţiunĭ despre şcólele din Muntenia şi Moldova, carĭ le cred utile să fie reproduse şi aci, ele complectând textul meŭ din volumul I al Istorieĭ cultureĭ.

Limba francesă câştiga teren pe tótă ḑiua în Societatea română. Secretariĭ francesĭ aĭ Domnilor nu puţin contribuesc la acéstă răspândire a limbeĭ francese.

Cultivarea limbeĭ acesteia sporesce în timpul ocupaţiuneĭ austriace, după căderea luĭ Mavrogheni şi pacea de la Şiştov 1791.

Acéstă precădere ce se dă limbeĭ francese nu este prejudiciósă limbeĭ române, ba din contra ea înlesnesce înavuţirea acesteia cu traduceri diverse, carĭ la a 2-a jumĕtate a secoluluĭ XVIII, circula din mână în mână, ca manuscripte şi une-orĭ chiar imprimate. Aceste scrieri aŭ o singură influenţă culturală naţională.

Dascălĭ însemnaţĭ grecĭ încă continuă şi eĭ a propaga în ţéră iubirea clasicilor scriitorĭ. Să nu uităm, că este epoca în care trăesc şi scriŭ bărbaţi ca Eugenie Bulgaris (1763—1804), care dete cărţi multe (Logica, Elem. de Geometrie, Metafisica. (Veḑĭ Leake, pg. 77). Este timpul în care la Iaşĭ, preda Nicefor Teotoki, fost student la Bolonia şi la Padua; Constantin Daponte, care lăsă atâtea opere dintre carĭ cele istorice ne interesézĕ direct; Cosma Bălanu, scriitorul de cărţi de Matematică (1775—1800); Demetrie Karacaşĭ, Const. Kauşian filologul; Rigas profesorul de limba gréca la Bucurescĭ în 1783, sub Mihail Şuţu şi autorul marseilezeĭ grece:

»Δεῦτε, παῖδες τῶν ἑλλήνων«,

poemă cunoscută Românilor literaţĭ d'inainte de 1830 şi care de sigur inspiră şi unele din cântările de deşteptare naţionale ale Văcărescilor, etc.

De o parte dar, curentul bisericesc în care limba se înavuţia cu tipăriri numeróse, sub Mitropolitul Grigorie al Ungro-Vlahieĭ (1760—1787), de Filaret II (pe când

---

să se înveţe meşteşugul zugrăveleĭ. — L'a învĕţat câte tal. 30 pe an, unul şi ½ an, cât aŭ şeḑut la el, socotind că nu va fugi până la soroc (era de 14 anĭ), i-aŭ arĕtat tot meşteşugul şi cu meşteşugul luĭ se hrănesce şi acum cere să-l aibă la lucrul zugrăvieĭ.

Hotărîrea Gospod

»Negăsindu-se cu cale om slobod a se ţiné ca un rob, fără de voie, s'a hotărît să fie nesupĕrat Radu copil de către Constantin, hrănindu-se cu meşteşugul luĭ unde va găsi aci. Iar lui Constantin, căcĭ l'aŭ avut la meşteşug, să-ĭ dea plată ceea-ce se va găsi cu cale de către meşterii zugravĭ, socotindu-i-se către acésta talerĭ 30 pe an şi care să aibă a-ĭ ţiné Constantin în sémă«.

încă nu este Mitropolit), de Iacob Stamati din Moldova; pe de alta curentul cultural grec şi în fine cel maĭ noŭ frances, ne înavuţesc limba cu destul de numeróse lucrărĭ.

Să amintim aci câte-va:

Psaltirea fericituluĭ proroculuĭ şi împĕratuluĭ David, acum iarăşĭ a doua óră tipărită în ḑilele prea luminatuluĭ Domnuluĭ nostru Iω Alexandru Ión Ipsilante Vvd.

Cu blagoslovenia şi cheltuiala prea sfîntuluĭ Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ Chir Grigorie: In sfînta Mitropolie Bucurescilor la anul de la Adam 7283 (1775)

ѱ Я Л Т И Р Ѣ

Прорóкѕлъй шѝ ѧмпхратѕлъй Дв҃дь.
Якѣмь ѧтрачéсташи кúпь типхрúтх ѧ зúлеле Пр҃ѣ Лѣминáтѕлъй Домнь,
Iw Мúхáиль Константúнь Сѣцѕль Коекóдь
кѣ благоволенїѫ шѝ тóатх кїелтѣѫла Пр҃ѣ Сф҃ницїи сáле
Юбитóрюлъй де Д҃мнезéѕ Кúрь Фíлареть
Єпископѕль Рѫмникѕлъй.
ѧ сф҃нта єпископíе а Рѫмникѕлъи.
ла анѕль де ла зидúрѣ лѣмїй зéчѣ шрх де ла Х҃с ѧѱп҃д
Сѧѕ типхрит де Климентъ Іеромонахъ Тип. Рѫмничѭнь
(format in-4°) ши де попа Константин Тип. Рѫмн.

Zabava fantasieĭ, manuscript de Toader Jora Biv Vel Pit., 1786, Martie 24. (Cod. No. 50 la Academie).

Istoria Etiopicéscă a luĭ Eliodor, scris de Toader Jora Biv Vel Pit., 1786, Februarie 25. (Manuscript Cod. No. 57 la Academie).

Există deja din 1773 un Codice cu acéstaşĭ materie.

Eliodor, scris de C. Burghelea, la 1781, Martie 20 (Cod. No. 66 la Academie).

Taina Francmazonilor, care întâiŭ s'aŭ tălmăcit de pe limba franţuzéscă pe limba moldovenéscă, de Chir Gherasim Archidiacon ot Sf. Mitropolie, 1787. (Cod. No. 451 la Academie).

Cartea II-a a luĭ Oxistern, de George Vârnav, 1780, Martie 1. (Cod. No. 96 la Academie). Maĭ cunóscem un Окснстерн din 1750. Era în posesiunea luĭ Eminescu. Ce a devenit, nu scim.

„Acéstă carte ce se numesce Carte a adoua a luĭ Oxistern s'a scris de George Varnav, fiul rĕposatuluĭ Necolaĭ Varnav Biv Vel Pitar, pentru zăbava séŭ învĕţătura a multora, carĭ vor vré să citéscă cu înţelegere, în ḑilele Prea Inălţatuluĭ Domnuluĭ nostru Măria sa Const. D. Moruzi Vvd., în Domnia întâia în anul al 3-lea al Domnieĭ sale. 1780, Martie 1. Folio mare«.

Catechis mic pentru trebuinţa pruncilor celor neuniţĭ românescĭ, tipărit la Becĭ (Viena 1774).

Omiliar, adecă adunare de cuvinte de părintele nostru Macarie cel mare. Bucurescĭ, 1775.

Bertold, traducere din 1779.

Istoria luĭ Sanagrid ce stăpânea ţéra Doruluĭ, Codic. din 1784. (veḑĭ Gaster).

Protop. Mihaiŭ Strilbişki, Curiósnica arĕtare din fiziognomie. Iaşĭ, 1785.

Alfavita cea sufletéscă. Iaşĭ, 1785.

Erotocrit. 1785. (Codice la Academie cu No. 138).

Catavasieriŭ, de Filaret, tipărit la 1784 în tipografia Rômnic 8⁰ mic.
Octoic, tipărit sub Alexandru Ión Ipsilante Voevod, 4⁰, tipogr. Rômnicul, 1776. Eată *«Stihurĭ la Stema»* din acest octoic:

»Corbul Ungro-Vlahieĭ ce ţine cruce,
Arétă buna credinţă prin semnul ce-aduce,
Şi cu sburarea ceĭ maĭ pre sus de înalt
Insemnéză stăpânirea Domnuluĭ Alexandru Ipsilant.
Pre carele ca să domnéscă pre *Dakia*
Insuşĭ Dumneḑeŭ l'a trămis stăpân în Vlahia«.

Episcopul de Rômnic Kesarie (1773—1780) succesorul luĭ Damaskin a tipărit la 1778 Mineiul pe Novembrie. In prefaţa cărţeĭ ḑice:

»Treĭ epoce însemnate a avut Ţéra Românéscă:

1) Epoca rĕsbóielor; 2) Epoca facereĭ mŏnăstirilor (spitale şi şcóle); Epoca prefacereĭ cărţilor bisericescĭ după slavonie pe românie«.

Filaret II, încă înainte de a fi episcop şi după ce fu episcop după Kesarie, continuă publicaţiunea *Mineilor*.

In douĕ direcţiunĭ principale, între 1750—1840, se observă mişcare deosebită culturală, afară din biserică: în scrierile despre limbă şi în cele istorice.

In cele istorice, este epoca peste care se întinde scrierea luĭ Ión Neculcea; Ión Canta (Letopiseţul ţĕreĭ Moldoveĭ. M. Kog. T. III, pag. 175—188); Enache Kogălniceanu; Enache Văcărescu (Istoria Imper. Otoman); Stoln. Dumitrache (Cronica ce am publicat'o noĭ maĭ întâiŭ şi care se termină în 1775); Pitarul Christache, etc. Se traduc asemenea memoriĭ, scrieriĭ istorice, hronografurĭ, anale, orĭ se scriŭ în grecesce de asemenea despre Românĭ, ca Περιγραφὴ της Βλαχίας, ca scrierile luĭ Dionisie Fotino, orĭ ca Περὶ Βλαχίας (Cod. No. 404 de la Academie) séŭ ca »Adunarea istoriilor de la începutul lumeĭ până la împĕrăţia luĭ Constantin Paleologul«, trad. din grecesce pe l. românéscă de Gregorie dascălul ot Buzĕŭ«, după care cunóscem o copie maĭ tardivă din 1799 Ghenare 5, de Ioniţă sin Constantin Logofĕtul de la Starichiojda, de sub lω George Angerliu Vodă, etc.

Limba care numĕră cultivatorĭ deja iluştri în Ardél, ca Molnar, Şincaĭ, va dobândi cultivatorĭ meritoşĭ în Principate în En. Văcărescu, Arhimand. Măzărénu, Macarie, Tóder Scolerul, Enache Kogălniceanu, Mitropolitul Stamate, etc.

La 1795 apare în Ardél proiectul înfiinţăreĭ primeĭ societăţĭ de cultură: *Societatea filosofică a némuluĭ românesc*. Ea se pune în relaţiunĭ cu bărbaţiĭ culţĭ din Principate.

*

Dar despre tóte acestea vom avé a maĭ vorbi la data respectivă.

Destul, că mişcarea culturală, un moment întreruptă prin răsboiul turco-rus, după pacea de la Kuciuk-Kainargi, reia şirul sĕŭ de desvoltare, sub scutul luĭ Alex. Ipsilante.

Negreşit cel maĭ important factor cultural sub Alexandru Ipsilante este *şcóla* şi *tipografia*.

Am adus în tomul I maĭ multe acte cu referinţă la organisaţiunea şcólelor după 1775.

Să adăugăm aci următórele informaţiuni şi acte.

Alexandru Ipsilante nu neglijă de a asigura şcóleĭ marĭ din Sf. Sava un local special. *Epitropia obştéscă* organisată de el în 10 Decembre 1775, avu misiunea prealabilă de a zidi localul. Domnitorul îĭ ordonă:

»*Fiind dar maĭ înainte trebuinţă, ca să se zidéscă şcóla, să îngrijiţĭ ca să se facă planul, care mi-l veţĭ arĕta, şi să se gătéscă felurimile cele trebuincióse de materie, ca în vreme să se lucreze cu cele rînduite pe anul întâiŭ, care de nu vor fi ajuns, să ne însciinţaţĭ, ca să punem la cale altele.....*«

In 22 Decembrie 1775, Domnitorul numesce pe boerĭĭ epistaţĭ la *Obştésca epitropie*, şi anume: pre Biv Vel Serd. Ianache Lehliu, pe Biv Vel Medel. Dumitrache (autorul istorieĭ evenimentelor de la 1769 la 1775, descoperită de noĭ), Biv Vel Medel. Ianache Vilara, Biv Vel Cluc. de arie Lupul, Biv vtore Logof. Constantin, Biv Logof. de la Visterie Neacşul Piteşteanul (copistul istorieĭ luĭ Medelnicerul Dumitrache), Postelnic Stefan Greceanu şi Mihalache Grămătic. (Veḑĭ Cod. No. III, fila 39 verso).

In fine, pe la 1776, în primele ḑile din Ianuarie, apare hrisovul obştesc al şcólelor, care fiind scris în grecesce, îl credem de însăşĭ mâna Domnitoruluĭ, care încă nu scia, probabil, limba rumânéscă.

Nu contestăm că Alexandru Ipsilante va fi cheltuit cum scrie Alex. Comnen Ipsilante din propria sa casetă ceva banĭ pentru şcóle, dar din documente am arĕtat, că între alte venitурĭ afectate la şcóle, era şi o contribuţiune impusă mŏnăstirilor.

La ministerul Domeniilor, în pachetul No. 6.423, se póte vedé o chitanţă dată mŏnăstireĭ Plumbuita de primire de la ea a *banilor de şcólă*, rînduiţĭ a se plăti de fiecare mŏnăstire, la st. Dumitru şi la st. Gheorghe.

In condica Domnéscă No. III (Archiva Statuluĭ) am descoperit şi cartea patriarhală şi sinodală în limba grécă, de care face menţiune Atanasie Comnen Ipsilante. Ea amenință cu blăstem pre toţĭ carĭ nu vor păzi întocmirea şcólelor. Acest act este din Martie anul 1776 [1]). Dăm aci din noŭ maĭ întâiŭ o altă traducere, complectată cu textul dat de Atanasie Comnen Ipsilante a hrisovuluĭ şcólelor luĭ Alexandru Ipsilante şi apoĭ întărirea patriarhală:

Despre şcóla din Bucurescĭ

»Nicĭ un lucru nu e în stare într'atâta să conducă pe ómenĭ către bunul traiŭ şi adevĕrata fericire, ca învĕţătura, când este îngrijită şi vîrîtă în sufletele încă fragede ale acestora. Intr'adevĕr tóte cele-lalte, câte se admiră de ómenĭ, sunt nu numaĭ fără realţ şi fără eleganţă, dar încă nicĭ că contribuesc la fericire, lipsite fiind de învĕţătură. Căcĭ şi décă tóte vor fi adunate la un loc, n'ar puté face vr'odată traiul armonios, nicĭ pe posesoriĭ acestor lucruri fericiţĭ. Invĕţătura, regulând şi punênd la cale bună şi pe cele-lalte, a devenit pentru ómenĭ un ornament familiar şi sigur, rĕmânênd şi pe lângă ceĭ în viĕţă şi pe lângă ceĭ morţĭ. Ea instruesce pe ómenĭ a trăi şi în acelaş timp a lucra cu raţiune, învĕţându-ĭ, prin nisce regule fórte exacte, a deosebi atât ce-ĭ adevĕrat, precum şi frumosul. Şi întru cât privesce acţiunile ómenilor ea este un conducĕtor bun, fiind călĕuza justiţieĭ, modestieĭ şi celor-lalte virtuţĭ, şi perfecţionând sciinţa

[1]) Traducerea este făcută de D. Dimitrie Covati, fost profesor român în Macedonia, după textul dat la pag. 590, a cărţiĭ luĭ Atanasie Comnen Ipsilante, care nu este mult deosedit de acel din Cod. III.

economică şi chiar şi cea politică. Iar pe ceĭ ce se ocupă cu teoriĭ nu numaĭ că le servesce de călĕuză pentru tóte cele de pe pămînt, învĕţându-ĭ a vedé natura lor şi a mĕsura distanţele de pe pămînt, ale munţilor şi mărilor, dar şi când merg maĭ înainte ea ĭĭ ţine în suspensiune percurgênd cele de sus şi privind cele stabilite în ether, şi ĭĭ face să descopere mişcările, conjuncţiunile şi distanţele corpurilor cerescĭ; şi în urmă, prin aceste creaţiunĭ, ĭĭ face să cunóscă, cât este cu putinţă, şi să laude pe Dumneḑeŭ, făcĕtorul şi creatorul tuturor acestora, şi ast-fel învĕţătura ĭĭ face să devină fericiţĭ păzindu-le cunoscinţa creaţiunilor. Învĕţătura împodobesce şi înfrumuseţéză şi pe ómenĭĭ tribuneĭ (oratorĭ), şi ĭĭ pregătesce să vorbéscă pentru pietate la ceĭ ce o cer. Învĕţătura face cetăţenĭ buni şi pe ceĭ ce administréză afacerile publice, întrebuinţând întru tóte raţiunea şi ţinta lor fiind în tot d'a-una binele, De aceea şi oraşele vestite, carĭ s'aŭ distins altă dată şi acum prin civilisaţiunea lor, pe acésta a făcut'o obiect de emulaţiune între dînsele, mândrindu-se maĭ mult pentru înţelepciunea lor decât pentru altele maĭ multe avantagiĭ ale lor.

»Vorbind dar şi noĭ după cum se cade despre învĕţătură, care este cel maĭ folositoĭ şi cel maĭ d'întâiŭ din lucrurile vieţeĭ, şi dorind cu ardóre ca ceĭ ce o dispută să şi o însuşéscă prin orĭ-ce mod, pe de altă parte îngrijind cât e cu putinţă şi pentru folosul acelora ce se găsesc în acest prea slăvit principat, decernat nouĕ de Dumneḑeŭ, am căutat chiar de la început să înfiinţăm şcóle şi localurĭ de studiŭ în principatul nostru, ce ni s'a dat prin mila luĭ Dumneḑeŭ, şi să transportăm în acestea pîraiele învĕţătureĭ, ca, atât tinerii indigenĭ, ceĭ cu talent, cât şi ceĭ, carĭ pentru amorul instrucţiuneĭ, ar veni din alte părţĭ, spre a frecuenta aceste şcóle, să se bucure în abundenţă de tóte bunurile învĕţătureĭ.

»Fiind-că am găsit în Bucurescĭ, reşedinţa nóstră Domnéscă, o şcólă, acum negligeată din causa împrejurărilor timpuluĭ, şi care nicĭ maĭ înainte nu avea mijlóce suficiente, decât numaĭ pentru întreţinerea a doĭ profesorĭ, unul de lecţiunile gramaticale şi cel-alt de alte învĕţăturĭ, nu ni s'a părut demn a trece acésta cu vederea şi a nu căuta óre-cum a-ĭ mări mijlócele nesuficiente, ca să pótă produce un folos cât de mic.

»De aceea am luat asupră-ne o grijă generósă, aceea nu numaĭ de a o construi, ci a o şi mări şi regula cele relativ la ea, şi a o aduce în asemenea stare, ca ceĭ ce se vor adăpa din şipotele acesteĭ şcóle, să nu le maĭ fie sete şi să mérgă după altă fôntână. Afară de acésta am hotărît a înfiinţa douĕ alte şcóle inferióre, una la Craiova, şi alta la Buzĕŭ, în ţéra nóstră Domnéscă, în care şcóle, tinerii iubitorĭ de învĕţătură, ce le vor frecuenta, după ce vor fi învĕţat lecţiile gramaticale şi poetice, aŭ să trécă, de ar vroi, la şcóla superióră din Bucurescĭ, unde se vor instrui în tóte învĕţăturile. Am maĭ hotărît ca şi în tótă ţéra nóstră Domnéscă, în fie-care comună, să se orênduiéscă învĕţătorĭ *pentru limba locală* şi cea slavonéscă, carĭ să înveţe pe copiĭ carte, pentru ca să nu fie nesciutorĭ de acésta, când vor ajunge în vîrstă.

»Dispositiunile folositóre, luate de noĭ acum, relativ la administrarea acesteĭ şcóle, am hotărît să le trecem şi în acest al nostru hrisov, spre a fi păzite neschimbat.

»*a)* In tot-d'a-una să se orênduiéscă nouĕ (9) profesorĭ, toţĭ specialĭ în studiile ce vor preda, doĭ din sciinţele gramaticale, doĭ de matematice, adecă aritmetica, geometria şi astronomia, şi de istorie; unul de sciinţele naturale, unul de teologie, şi treĭ de limbele latinéscă, franţuzéscă şi italienéscă.

»Profesorul de sciinţele naturale să-şĭ predea cursul în grecesce, urmând după Aristotele şi după comentătoriĭ luĭ; profesoriĭ de matematice, décă nu vor sci bine

limba grecéscă, pot să-şĭ predea cursurile şi în limba latinéscă, séŭ în cea franţuzéscă, séŭ în cea italienéscă, adecă în orĭ-care din aceste limbĭ, pe care o vor fi sciind maĭ bine. Fie-căruia din aceştĭ profesorĭ i se va da o léfă anuală, proporţional cu progresul şi valórea persóneĭ, după judecata şi hotărîrea Domnieĭ nóstre.

»*b*/ In acelaşĭ timp avênd grijă şi de şcolariĭ lipsiţĭ şi sĕracĭ, pentru că şi aceştia să fie scăpaţĭ de orĭ-ce altă grijă şi ocupaţiune din causa celor necesare pentru traiŭ, spre a se de la cu totul la studiŭ, hotărîm, ca să se dea hrana şi straiele trebuincióse pentru 75 din şcolariĭ lipsiţĭ de mijlóce, împărţiţĭ în cincĭ clase, adică la câte 15 şcolarĭ în fie-care clasă, după cum orênduim maĭ jos. Ingrijirea de tóte acestea o vor avé, pentru tot-d'a una, epitropiĭ ce vor fi după timpurĭ, despre carĭ vom vorbi la finele presentuluĭ nostru hrisov; acestea le vor face intendenţiĭ ce vor fi orênduiţĭ, carĭ aŭ să pună ordine şi să pregătéscă la timp tóte cele necesare, după cum trebue. In fie-care ḑi se va pune masa fie-căruia din profesorĭ împreună cu şcolariĭ orênduiţĭ; de două orĭ pe an se vor da celor 75 de şcolarĭ straiele trebuincióse, carĭ vor fi la fel pentru toţĭ. Şi despre tóte acestea intendenţiĭ în fie care an aŭ să dea socotélă epitropilor, pe carĭ îĭ orênduim. Sus ḑişiĭ intendenţĭ aĭ şcóleĭ, fiind aceiaşĭ, pe carĭ i-am orênduit şi în alte afacerĭ comunale, ceĭ doĭ intendenţĭ particularĭ aĭ şcóleĭ, aŭ să priméscă anual din veniturile şcóleĭ: 1.440 de groşĭ (leĭ), adecă unul va primi 1.080, iar cela-lalt 360 de groşĭ.

»Peste fie-care clasă va fi şi câte un efor, séŭ pedagog, bărbat modest şi serios, carĭ vor fi datorĭ să supravegheze tóte mişcările şi ocupaţiunile şcolarilor, pentru ca nicĭ unul să nu strice ordinea, séŭ să neglijeze lecţiunile. In fie-care din camerile şcolarilor (pe carĭ le-am clădit spaţióse, pentru ca maĭ mulţĭ şcolarĭ să locuiască în aceeaşĭ cameră) să fie alipit câte un servitor, care să aibă grijă de camere şi să facă şi alte serviciĭ de carĭ vor fi avênd trebuinţă şcolariĭ.

»*c*/ Şcolariĭ ce aŭ să intre ca să locuiască în şcólă, să n'aibă etate maĭ mică de 7 anĭ, nicĭ iar să fie prea înaintaţĭ în vêrstă, séŭ ceva leneşĭ şi têmpiţĭ, ca să nu slăbéscă şi silinţa celor-la-lţĭ; şi aceştia să fie nobilĭ, adecă fiĭ de boerĭ scăpătaţĭ, séŭ descendenţĭ de boerĭ maziliţĭ, séŭ chiar şi strĕinĭ sĕracĭ, nu însă şi fiĭ de sătenĭ şi ţĕranĭ, cărora le este dat a se ocupa de agricultură şi păstorie şi de îngrijirea ce se datorésce pentru lucrarea pămîntuluĭ şi păşunarea vitelor. Băieţiĭ neguţătorilor, séŭ aĭ meseriaşilor, décă unĭĭ din eĭ vor fi cu aplecare la învĕţătură, să se exerciteze numaĭ cu gramatica şi lectura şi apoĭ să se retragă de la şcólă şi fie-care să se ducă la meseriile pe carĭ părinţiĭ lor le-ar aproba, căutând la înclinaţiunea naturală a fie-căruia. In afară de şcolariĭ lipsiţĭ de mijlóce, carĭ vor fi hrăniţĭ şi îmbrăcaţĭ din veniturile şcóleĭ, precum am ḑis, câţĭ alţiĭ din ceĭ cu dare de mână vor vroi să fie prenumĕraţĭ în societatea şcolarilor internĭ, adecă să şéḑă în şcólă şi să mănânce împreună în mésa comună, aceştia vor fi datorĭ să plătéscă intendentuluĭ şcóleĭ ceea-ce li-se va cuveni pentru hrana lor.

d/ Şcolariĭ începĕtorĭ, în treĭ anĭ consecutivĭ, se vor exercita numaĭ cu sciinţele gramaticale, pe urmă vor începe şi cu limba latinéscă; în alţĭ treĭ anĭ se vor exercita şi cu limba elinéscă şi cu cea latinéscă, studiind şi scriitoriĭ ceĭ maĭ bunĭ, atât grecĭ cât şi latinĭ; şi după încheerea acestor şése anĭ, în alţĭ treĭ anĭ se vor ocupa în timpul dimineţeĭ cu poetica şi retorica, făcêndu-şĭ exerciţiĭ elinescĭ şi latinescĭ, şi cu studiarea moraleĭ din Aristotele; iar după prânḑ vor învĕţa limbile: franceză şi italienéscă, şi ast-fel, după un exerciţiŭ de nouĕ (9) anĭ de ḑile, în care timp vor fi căpĕtat o óre-care

experiență de limbile sus ḑise și se vor fi deprins în deajuns cu învățăturile gramaticale și enciclopedice, aŭ să asculte apoĭ sciințele. Și maĭ întâiŭ în treĭ anĭ întregĭ aŭ să învețe diminéța: aritmetica și geometria; iar după prânz: elemente de istorie împreună cu geografia istorică, carĭ vor fi predate în orĭ-care din limbile sus numite; după acestea, diminéța vor asculta filosofia aristotelică și după prânz astronomia; ast-fel, școlariĭ, după ce aŭ fost îndestul exercitațĭ în fie-care sciință, să iasă din școlă și fie-care să'și alégă cariera ce i-ar plăcé: bisericéscă orĭ politică. Cele 5 clase, în fie-care dintre carĭ se orînduesc câte 15 școlarĭ săracĭ, sunt acestea: I-ia clasă, începetoriĭ în treĭ anĭ se vor ocupa numaĭ cu învățăturile gramaticale; a II-a clasă, în treĭ anĭ se vor ocupa cu grecescile și latinescile; a III-a clasă, iarăși în treĭ anĭ se vor ocupa cu grecescile și latinescile, cu poetica și retorica, împreună cu exerciții, și în același timp și cu limbile francesă și italienéscă; a IV-a clasă se vor ocupa cu aritmetica, geometria, istoria și geografia; a V-a clasă, și cea din urmă, se vor ocupa cu sciințele naturale și cu astronomia.

»Pentru ceĭ ce aŭ să se facă preoțĭ, numim la Sf. Mitropolie un profesor de teologie, încercat pentru pietatea sa și pentru rectitudinea dogmelor, unde aŭ să frecuenteze atât aceștia, cât și alțĭ din școlariĭ ce ar dori să se inițieze în teologie; și un alt profesor pentru musică. Am hotărît ca lefile acestor doĭ profesorĭ să se plătéscă tot-d'a-una de la Sf. Mitropolie, consimțind bucuros la acésta și P. S. S. Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ, părintele nostru întru Hristos, ca unul ce hrănesce zel pentru învățătură și care doresce moralitate bună pentru tagma cea sfîntă.

e) Relativ la îndeletnicirea și dieta cumpětată a școlarilor, stabilim acestea: diminéța, după ce se vor scula toțĭ din pat, la ora fixată, fie-care să se îmbrace și să se gătéscă; apoĭ se vor duce la biserică, și, după ce vor fi ascultat sfînta liturgie, se vor înturna ca să citéscă a parte, până la ora hotărîtă pentru predarea lecțiilor, când sunt datorĭ cu toțiĭ să se adune prin clase. După aceea, învețând și convorbind între dînșiĭ, se vor duce la masa comună. După terminarea prânḑuluĭ, școlariĭ fie-căreĭ clase cu pedagogul lor, în interval de o oră se adună și convorbesc între eĭ, séŭ fac vr'o gimnastică convenabilă pentru exercițiĭ; apoĭ iarăși să citéscă fie-care, până în timpul ascultăreĭ lecțiunilor, când se adună din noŭ ca să asculte pe profesoriĭ lor; după care reînturnându-se, fie-care stă să studieze a parte. In Duminecĭ și sărbătorĭ, ca să nu rămână de tot neactivĭ în aceste ḑile, să mediteze lecțiunile ce aŭ ascultat, și pe lângă acestea profesoriĭ să le vorbéscă și despre Sf. învățăturĭ ale religiuneĭ nóstre drept credincióse. (In aceste ḑile, séŭ și în mijlocul săptămâneĭ, o dată séŭ de douĕ orĭ, să ésă cu pedagogul și chiar cu profesorul pe la unele localităț de aprópe pentru exercițiul corporal). Séra se vor aduna la masa comună spre a cina împreună cu toțiĭ; după cină, care trebue să fie cumpětată, trecênd o oră, în care interval nu va trebui să flecăréscă, ci să convorbéscă despre lucrurĭ serióse, se vor strînge cu toțiĭ la biserică, și după ce se vor ruga în comun, aŭ să se ducă în dormitórele lor, ca să se repauseze pe pat, séŭ de ar vroi să dórmă, séŭ nu; tóte acestea se vor face în anumite ore printr'o tócă; să se permită aceluia, care ar vroi să studieze pe așternutul sĕŭ, la lumina celor douĕ candele, carĭ ard în fie-care dormitor tótă nóptea. Asupra tuturor acestor dispositiunĭ va supraveghia pedagogul, îngrijind de purtarea bună și decentă a școlarilor, în modul expus maĭ sus. Dacă vre-unul din școlarĭ, prin neastîmpĕrarea sa, ar strica ordinea în școlă, pe aceștia să-ĭ corigeze, dar nu *prin bătăĭ și biciueli*, ci prin alte pedepse convenabile *stabilite de pedagogie*, și începênd cu cele maĭ ușóre treptat către cele maĭ grele.

»Primirea şi aşeḑarea în şcólă [1]) a fie căruia din sus ḑişiĭ 75 de şcolarĭ lipsiţĭ de mijlóce, să se facă nu prin favorurĭ séŭ prin mijlocirea cuĭ-va, ci prin concurs, profesoriĭ aprobând, cu frica luĭ Dumneḑeŭ, pe ceĭ ce vor fi demnĭ; iar şcolariĭ aprobaţĭ să dea un înscris de mâna lor, că nu vor părăsi şcóla până la fine, şi că vor învĕţa tóte lecţiunile ce se predaŭ. Asemenea şi depărtarea din şcólă, dacă ar trebui, a vre-unuia din şcolarĭ, să se facă nu din causă de ură, ci avênd motive binecuvîntate pentru acésta. Tóte acestea se vor face cu scirea şi permisiunea scrisă a Domnieĭ nóstre.

»Punênd ast-fel la cale acestea despre profesorĭ şi şcolarĭ, despre conduita şi înaintarea acestora la învĕţăturĭ, ducênd nu maĭ puţină grijă de alcătuirea şi dăinuirea acestor şcóle, am judecat că trebuesc căutate şi veniturĭ îndestulătóre pentru tot-d'a-una. Aruncându-ne privirile asupra mŏnăstirilor din tótă ţéra nóstră Domnéscă şi aducêndu-ne aminte scopul acelor ctitorĭ demnĭ de tótă lauda, adecă că pentru binefacerĭ eĭ aŭ dotat mŏnăstirile cu moşiile existente, şi judecând că este nu numaĭ nedrept, ci şi funest de a fi tributare Visterieĭ nóstre domnescĭ, séŭ a se percepe ceva de la mŏnăstirile consacrate cu totul luĭ Dumneḑeŭ, şi vrênd a îndrepta acéstă necuviinţă, care a progresat de acum câţĭ-va anĭ maĭ înainte, şi a atinge scopul ctitorilor, ca cele dăruite şi consfinţite de eĭ luĭ Dumneḑeŭ să servéscă iarăşĭ pentru fapte, carĭ să fie prea plăcute luĭ Dumneḑeŭ, maĭ întâiŭ tóte sfintele mŏnăstirĭ din întréga nóstră ţéră Domnéscă le-am scutit de dăjdiĭ, orênduind într'însele o regulă potrivită cu starea economică a fie-căreia, după cum se vorbesce pe larg în hrisovul nostru domnesc despre mŏnăstirĭ; şi ca să servéscă, precum am ḑis, la fapte plăcute luĭ Dumneḑeŭ şi folositóre publiculuĭ, am orênduit ca fie-care mŏnăstire să plătéscă anual, pentru şcóla înfiinţată aicĭ, o órecare sumă modestă, proporţională adecă cu veniturile lor, care de la tóte mŏnăstirile locale se va ridica până la 6.000 de groşĭ; iar cele alipite de alte Sf. mŏnăstirĭ, carĭ şi ele aŭ fost declarate libere, adecă să nu maĭ plătéscă, ca maĭ înainte, bir Visterieĭ nóstre domnescĭ, dar carĭ aŭ să contribue la mŏnăstirile de carĭ sunt alipite, să dea şi ele anual pentru şcólă: 4.000 de groşĭ. Pe lângă acestea, scutind de bir pe toţĭ preoţiĭ câţĭ se găsesc în întréga nóstră ţéră domnéscă, ca la 3.500, după condicele înfăţişate nouĕ de către P. S. S. Mitropolitul Grigorie, părintele nostru întru Hristos, şi de către P. S. Episcopĭ, am hotărît ca fie-care din eĭ să dea anual câte treĭ groşĭ (leĭ), dintre care jumĕtate la casa de mile, şi cea-l-altă jumĕtate la şcólă, despre care vorbesce maĭ pe larg chrisovul nostru domnesc eliberat pentru scutirea de bir a preoţilor, carĭ groşĭ adunaţĭ în 15.250, se vor da de douĕ orĭ pe an la sus ḑisa şcólă pentru lefile profesorilor şi pentru hrana şi îmbrăcămintea şcolarilor sĕracĭ şi lipsiţĭ de mijlóce şi pentru cele-alte cheltuelĭ trebuincióse, socotéla tuturor acestora se va face anual şi se va trece într'o condică particulară atât veniturile cât şi cheltuelile, şi se va sigila cu domnescul nostru sigiliŭ. Asemenea să se trécă în condică atât cărţile şcóleĭ, cât şi cele-l-alte, ce se dăruesc şcóleĭ de către ómenĭ pioşĭ şi iubitorĭ de Dumneḑeŭ, séŭ în banĭ, séŭ în lucrurĭ, şi să fie administrate bine şi în mod plăcut luĭ Dumneḑeŭ. Peste cărţĭ să fie un bibliotecar credincios, care să le păstreze bine; décă vre-unul din şcólă ar avé trebuinţă de vr'o carte, să i-o dea, luându-ĭ dovadă scrisă de mâna luĭ, şi pe urmă iarăşĭ să aibă grijă a o reluà şi a o pune în bibliotecă.

---

[1]) Textul grec din Atanasie Ipsilante dă câte-va pasage maĭ reduse.
Traducerea e făcută după manuscriptul nostru. Se póte vedé, pentru controlarea ambelor texte, textul grec dat de Atanasie Comnen la pag. 584.

»Intocmind tóte acestea şi vrênd să se procedeze întocmaĭ aşa pentru tot-d'a-una, orênduim de eforĭ pe S. S. Mitropolitul Ungro-Vlachieĭ, pe Sf. Episcopĭ de Buzĕŭ şi Rômnic, şi pe prea nobilĭĭ boerĭ aĭ noştri din acest prea slăvit principat, dela marele Ban până la marele Postelnic, carĭ sunt datorĭ a îngriji, ca epitropiĭ şi intendenţiĭ să administreze ale şcóleĭ după modul prescris de noĭ în acest chrisov al nostru domnesc, aşa că nimica să nu se trécă cu vederea. Asemenea şi din contribuţiile anuale ale fiecăreĭ mŏnăstirĭ adunate la sfînta Mitropolie, cu scirea comună a Mitropolituluĭ, a Episcopilor şi a boerilor, să se facă cheltuelile necesare şcóleĭ prin epitropĭ. Noĭ vom supraveghia tóte acestea şi vom ordona cele trebuincióse, profesoriĭ fiind datorĭ a ne însciinţa îndată despre starea şcóleĭ, a şcolarilor şi lecţiunilor şi décă se păstrézĕ şi se execută întocmaĭ orênduelele ce am pus în şcólă.

»In fie-care an se va vedé socotéla şi ni se vor înfăţişa registrele împreună cu condica, şi de vom vedé că prisosesce ceva, séŭ din veniturile regulate séŭ din cele dăruite şcóleĭ, după chibzuinţă vom ordona, séŭ să se păstreze baniĭ iarăşĭ pentru trebuinţa şcóleĭ, séŭ pentru a se adăoga şcolariĭ lipsiţĭ de mijlóce. Spre întărire dar şi neîntreruptă dăinuire a tuturor acestora, am liberat acest hrisov Domnesc al nostru, în presenţa P. S. S. Mitropolituluĭ, a Episcopilor, şi a prea nobililor şi credincioşilor boerĭ aĭ noştri, întărindu-l cu propriul nostru sigiliŭ; aducem ca martorĭ pe prea iubiţiĭ fiĭ aĭ Domnieĭ nóstre, pe beizadelele Constantin şi Dimitrie, şi pe prea onoraţiĭ şi nobiliĭ şi credincioşiĭ marĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ nóstre: pe Dimitrie Ghica, mare Ban; pe Nicolae Dudescu, mare Vornic al Ţĕreĭ-de-Sus; pe Răducanu Văcărescu, mare Vornic al Ţĕreĭ-de-Jos; pe Banul Filipescu, mare Logofĕt al Ţĕreĭ-de-Sus; pe Ştefan Brâncovanu, mare Logofĕt al Ţĕreĭ-de-Jos; pe Ştefan Mişu, mare Spătar; pe Ioan Văcărescu, mare Vistier; pe Scarlat Caragea, mare Postelnic; pe Dumitraşcu Racoviţă, mare Clucer; pe Preda Provan, mare Paharnic; pe Constantin Văcărescu, mare Stolnic; pe Manolache Creţulescu, mare Comis; pe Hagi Dimitrache, mare Sluger şi pe Nicolae, mare Pitar, sperând că şi Domnitoriĭ, carĭ vor urma nouĕ pe acest tron Domnesc al Ungro-Vlahieĭ, aŭ să păzéscă întocmaĭ dispositiunile din presentul hrisov, ca unele ce se referă la folosul comun şi la buna reputaţie a acesteĭ pióse Domniĭ a Ungro-Vlahieĭ.

»Presentul hrisov al nostru Domnesc s'a promulgat în al doilea an al Domnieĭ nóstre în Bucurescĭ, reşedinţa Domnéscă, sub îngrijirea mareluĭ nostru Logofĕt, boerul Alexandru, la anul 1776, în luna luĭ Ianuarie, şi s'a scris de al doilea Logofĕt al nostru, George Şuţu, care act s'a trecut şi în condica Divanuluĭ şi Visterieĭ, şi ordonăm ca să se păstreze cu siguranţă la Sfînta Mitropolie«.

[Intărirea hrisovuluĭ de către Patriarchie]

»....Spre întărirea dar acestora, Alteţa Sa piósă eliberând un Domnesc hrisov al sĕŭ, cuprinzĕnd tóte acestea, pentru maĭ multă dăinuire a acestora, s'a rugat cu insistenţă, ca să fie întărite şi cu presentul nostru act patriarhicesc şi sinodicesc. Drept care, cererea Alteţeĭ séle pióse, fiind plăcută luĭ Dumneẓeŭ, plină de zelul divin şi prea folositóre publiculuĭ, am primit'o precum se cuvine, şi am scris în presentul act sinodic împreună cu P. S. şi Prea onoraţiĭ arhiereĭ, de carĭ suntem înconjuraţĭ, iubiţiĭ noştri fraţĭ şi sinliturgĭ (colegĭ) întru sf. spirit, binecuvîntăm părintesce din suflet pe Alteţa Sa piósă, pe care sf. Dumneẓeŭ să o ţină pe gloriosul eĭ tron Domnesc nebolnăviciósă, veselă, sănătósă şi trăitóre lung timp, cu o dăinuire şi întărire neclătinată şi nesguduită, acordându-ĭ şi tótă fericirea, şi să dobândéscă de la Dumneẓeŭ tóte cererile salutariĭ

pentru crescerea și îmbunătățirea aceleĭ țĕrĭ binecuvîntate și pentru folosul comun al națiuneĭ. Din acestea și din altele de felul acesta isprăvĭ pióse ale Alteței Séle avem fermă speranță și suntem siguri, că multe alte fapte avantagióse și folositóre pentru nenorocita nóstră nație aŭ să se facă și să se aducă la îndeplinire prin aplecarea și înrîurirea naturală a Alteței Séle, când e vorba de asemenea fapte, prin bunavoința sa creștinéscă și prin zelul ce l'a arĕtat pentru înființarea și mărirea acesteĭ școle.

»Așĭa dar capitolele coprinse în hrisovul domnesc al Alteței Séle le-am întărit și în general nu pot fi schimbate; câțĭ din creștinĭ, preoțĭ, séŭ laicĭ, micĭ séŭ marĭ, tinerĭ séŭ bĕtrânĭ, de orĭ-ce stare și grad ar fi eĭ, séŭ epitropĭ și intendenți de după timpurĭ aĭ școleĭ aceleia, séŭ alțiĭ, ar îndrăsni să sgudue și să calce în picióre și cu orĭ-ce fel de chip ar schimba și ar rĕsturna ceva din cele de maĭ sus, séŭ ar neglija cu totul aducerea la îndeplinire și păstrarea perpetuă a acestora, făcêndu-se ast-fel pricinuitorĭ disprețuireĭ și rĕsturnăreĭ acestora în mod indirect, séŭ direct, séŭ prin graiŭ, séŭ prin fapt, séŭ prin orĭ-ce alt mod, aceștia, ca nisce perverși și dușmanĭ aĭ folosuluĭ și interesuluĭ comun, să fie afurisiți de Sf. și consubstanțiala și dătătórea de viață și nedespărțită Treime, după natură unul singur Dumnedĕŭ, și blăstemați și neiertați, și după mórte netopiți și umflați ca tobele; petrele și ferul să se topéscă iar eĭ nu; să moștenéscă lepra luĭ Ghiezi și ștrengul luĭ Iuda; să suspine și să tremure pe pămînt ca Cain; să se despice pămîntul și să-ĭ înghită ca altă dată pe Dathan și Aviron; urgia luĭ Dumnedĕŭ să cadă peste capetele acestora și patria lor să fie împreună cu trădătorul Iuda și cu Iudeiĭ ceĭ împotrivitorĭ luĭ Dumnedĕŭ, carĭ aŭ rĕstignit pe Domnul glorieĭ; moșiile și lucrurile și averile lor să se pérdă și să se prăpădéscă cu totul; un înger al Domnuluĭ să-ĭ gonéscă cu spada de foc și în tótă viața lor să n'aibă nicĭ o pricopsélă de cele ce fac și lucréză, să aibă și maledicțiunile celor 318 Sfinți părinți de la Nicea și celor-l alte Sf. sinoduri și în ḑiua înfricoșătóre a judecățeĭ celeĭ din urmă vor fi pedepsiți. Pentru asigurare decĭ s'a făcut și presentul act al nostru patriarhicesc și sinodical, scris pe membrană, care întărește cele întocmite pentru înființarea școleĭ din Ungro-Vlahia, la anul 1776, luna luĭ Martie, în al 9-lea indiction.

»Acest act s'a subscris de către Patriarhul Ecumenic Sofronie, de Patriarhul din Ierusalim Avramie și de Mitropoliții din Efes, din Eraclia, din Cyzic, din Nicomedia, din Nicea, din Chalcidona, din Dercon, din Salonic, din Atena și din Creta«.

Alexandru Ipsilante Domn cult și învĕțat pune preț deosebit pe omul *isteț* și *învĕțat* [1]) și la curtea luĭ era bine vĕḑut omul de carte. Este mult probabil, că din acest punct de vedere Enache Văcărescu a fost bine primit la curtea luĭ Alexandru Ipsilante, care, cu treĭ anĭ înainte de mazilirea sa, îl și făcu *mare Spătar*, din postul de Vistier ce ocupase. Am arĕtat că *Spătar mare* era un post de deosebită încredere și nu era dat de Domnitorĭ de cât la ceĭ maĭ de aprópe aĭ lor [2]).

---

[1]) Veḑĭ ce ḑice însuși Enache Văcărescu despre slujbele ce a ocupat la Curtea luĭ Alexandru Ipsilante, în *Tesaur* T. II, pag. 286, et sequ.

[2]) Iată un hrisov dat de Alexandru Ipsilante Cocóneĭ Casandra Lambrini, fiind-că bărbatul séŭ și tatăl aceluia fuseseră grămăticĭ aĭ Curțeĭ, distinși prin *isteține și învĕțătură*:

»Acelor carĭ se pórtă cu supunere adevĕrată și cu nevoință se sîrguesc întru poruncile Domnilor lor, cu cuviință și cale este a se revĕrsa către dînșiĭ Domnésca lor milostivire și îndurare, spre rĕsplătirea osârdnicieĭ și credincióselor slujbe, pentru că ḑice: »Vrednic este lucrătorul de plata sa«; măcar că multe mijlóce de milă și binefacerĭ sunt în mâna Domnilor; când cu milostivire va căuta asupra credincioșilor supuși, dară încă când și vremea zătignitóre se întâmplă de a nu aduce pîrlejul a împărtăși,

Şi aşĭa fiind lucrul, nu este óre de mirare, că Enache Văcărescu în Istoria Otomanilor, unde pe larg grăesce de făptuirile séle sub Domnia luĭ Alexandru Ipsilánte, să nu fie scris nicĭ o vorbă despre reorganisarea şcólelor de acest Domn?

Mişcarea culturală prin şcólă, ce constatăm în Muntenia sub Alex. Ipsilante, nu póte să nu fi avut legăturĭ cu mişcarea maĭ vechie şi binefăcătóre a şcólelor Ardelene, de la mijlocul secoluluĭ XVIII. Gr. Maior fu cel d'întêĭ învĕţătór de limbă şi sciinţe în şcolile înfiinţate la Blaj. La 1754 urma la aceste şcóle 300 de şcolarĭ. Episcopul Aron ajută din punga sa maĭ mulţĭ din aceştĭ şcolarĭ. Apoĭ sosirea de la Roma şi din Viena a bărbaţilor ca Samuil Micul (Klein), nepotul Episcopuluĭ Inocentiŭ Micul, G. Şincaĭ şi Petru Maior daŭ avênt glorios cultureĭ Ardelene şi, prin influenţă, şi celeĭ a Principatelor. Să nu uităm a aminti în acest loc şi pre Episcopiĭ de la Oradea-Mare, Dorobanţu şi Vulcan, patronĭ aĭ bărbaţilor maĭ sus numiţĭ. Iacob Stamati din Moldova şĭ-a aprins de sigur făclia culturală la făclia acestor contimporanĭ aĭ luĭ. Dr. Molnar, nu era numaĭ oculist şi nu se mărgini a trata cu Horia şi Crişan la 1784, ci scria însuşĭ una din cele d'întêĭ gramatice române. La 1799 se tipări prima *Retorică*. Dar *Tempea*, care la 1797 scrie o nouă gramatică? Dar *Mehesi*, care scrie la 1791 suplica naţiuneĭ române din Ardél, cerênd Impĕratuluĭ îndreptăţire? Dar Cichindel?

Lista e lungă şi nu o terminăm!

---

pót şi nu este lucru defăimat, ci lăudat fórte şi vrednic de pomenire; drept aceea dară şi Domnia mea bine adeverit fiind pentru jupânésa rĕposatuluĭ Nicolae biv. 3-lea logofĕt, feciorul pristăvituluĭ Panaiot 2-lea grămătic, că atât el cât şi tatăl sĕŭ, din tinĕra vîrstă până la mórtea lor, aŭ slujit Domnilor cu credinţă şi cu dreptate, întâiŭ la rĕposatul şi bĕtrânul Domn Constantin Basarab Brâncovénul Vvd., căruia de atunci vĕdênd isteţimea şi învĕţătura l'aŭ fost făcut grămătic-mare şi a slujit cu credinţă şi cu dreptate până la petrecania Domnieĭ séle, după aceea la rĕposatul Stefan Vodă Cantacuzino, apoĭ la Ioan Vodă Mavrocordat, şi la Domnia sa Alexandru Vodă, şi Domnia sa Constantin Vodă Mavrocordat, i la Domnia sa Grigorie Ghica Voivod şi iarăşĭ la Domnia sa Mavrocordat, când atunci pe maĭ sus numitul boer feciorul grămăticuluĭ soţul numiteĭ jupânese, vĕdêndul copil vrednic de a sluji l'aŭ făcut Postelnicel, apoĭ şi Vătav za Aprozĭ, aşişderea şi Domnia sa rĕposatul Mihaiŭ Vodă Racoviţă întru amêndouĕ domniĭ a Domnieĭ sale, atât el cât şi fiul sĕŭ, cum şi după prestăvirea tatâne sĕŭ, că s'aŭ aflat tot cu slujbă credinciósă, precum hrisóvele Domnescĭ îĭ arétă, atât a Domnieĭ séle rĕposatuluĭ Constantin Vodă Gehan, cât şi a Domnieĭ séle rĕposatul Scarlat Ghica Voivod, şi al Domnieĭ séle Stefan Racoviţă Vvd., şi al Domnieĭ séle rĕposatuluĭ Alexandru Vvd. Ghica, cum că aŭ slujit cu dreptate şi aŭ avut milă Domnéscă; decĭ de vreme ce Domnul Dumneẓeŭ, ne-aŭ învrednicit şi pe noĭ oblăduitoriŭ acestuĭ cinstit scaun al Ţĕreĭ Românescĭ, neîmpărtăşindu-se casa luĭ de acéstă dată cu atâta milă Domnéscă ne-am milostivit de i-am înnoit şi i-am întărit milele ce aŭ avut prin hrisóvele maĭ sus pomeniţilor Domnĭ, adecă casa luĭ să fie în pace şi apĕrată de tot felul de orêndueli ce ar eşi pe céta boerésc de nicĭ unele val şi bântuială să n'aibă; aşişderea şi dijmărit, stupĭ i rîmătorĭ câţĭ va avé, şi de vinăriciŭ cât vin va face în viile séle, să ţie şi o pivniţă aicĭ în oraş în Bucurescĭ scutită de fumărit, de vamă, de vin Domnesc şi de ortul vătăşesc, şi lude ẓece ómenĭ scutiţĭ, însă străinĭ, cu pecetluiturĭ pe numele şi chipul lor, şi să scutéscă şi de oierit oĭ patru sute la vremea oieritului; decĭ ca să se păzéscă nestrămutate tóte acestea ce maĭ sus se cuprind, am întărit Domnia mea hrisovul acesta cu însĕşĭ credinţa Domnieĭ mele, şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ, şi mărturiĭ punem Domnia mea pe toţĭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache, Vel Ban, Pan Nicolae Dudescu Vel Vornic de Ţéra-de-Sus, Pan Radu Văcărescu Vel Logofĕt de Ţéra-de-Jos, Pan Pană Filipescu Vel Logofĕt de Ţéra-de-Sus, Pan Stefan Prĕscovénul Vel Logofĕt de Ţéra-de-Jos, Pan Stefan Mişoglu Vel Spătar, Pan Ianache Văcărescu Vel Vistier, Pan Scarlat Caragea Vel Post., Pan Dumitraşco Racoviţă Vel Clucer; Pan Constantin Génoglu Vel Pahar., Pan Nicolae Bârsescu Vel Stolnic, Pan Nicolae Creţulescu Vel Comis, Pan . . . Vel Sluger, Pan Nicolae Vel Pitar, Ispravnic, Pan Stefan Prĕscovénul Vel Logofĕt, Constantin Ştirbeiŭ Vel Logofĕt de Ţéra-de-Jos, şi s'aŭ scris hrisovul acesta în anul d'întâiŭ al Domnieĭ mele, aicĭ în oraşul Bucurescĭ, la lĕt 1775, Maiŭ 9. (Cond. 3, la 22—23).

Destul că ne împlinim datoria a constata, că sincronistic cu mişcarea culturală din Ardél, la finele secoluluĭ XVIII, nu stăm pe loc şi în Muntenia (şi vom vedé că şi în Moldova) şi că de sigur a fost consciinte legăturĭ culturale între tóte ţĕrile române.

Domnitorul Ipsilante, organisator de şcóle, nu putea să nu simţă nevoia de a protege tipografia şi de a încerca să reintroducă în ţéră fabricaţiunea hârtieĭ, fórte importantă cultureĭ.

Lipsa uneĭ fabricĭ de hârtie a fost simţită din vechime chiar, de Domniĭ românĭ. Aşĭa Petru Mircea-Vodă a făcut fabrică de hârtie în Moldova, încă la 1583. Hârtia aceleĭ fabrice avea în pastă armele Moldoveĭ [1]). Pe timpul luĭ Mateiŭ Basarab, ne spune *Udrişte Năsturel*, încă s'a făcut móră de hârtie şi tipografie «тáже тѵпогрáфїею, й хáртотворною воденицею» la Câmpu-lung.

Spre a avea o idee despre scrisórea secoluluĭ al XVIII-lea, am publicat în T. I al »Istorieĭ Românilor« un tabel, cu unele facsimile dupre câte-va codice, séŭ manuscripte. Simpla privire a icóneĭ de scrisóre încă confirmă aserţiunea nóstră, că limba românéscă n'a încetat a fi învĕţată sub fanarioţĭ, căcĭ grafia din secolul XVIII presintă neîndoiósa caracteristică a influenţeĭ uneĭ şcolĭ şi prin modul de a trage literile şi prin ortografie. Nu dintr'o ḑi într'alta se póte ajunge la acea vĕdită *unitate* caligrafică şi ortografică, ce reese din studiul scrisorilor secoluluĭ XVIII.

O scire de neuitat aci, când e vorba de cultura din ţéră, este aceea că, la Iaşĭ, sub administraţiunea luĭ Potemkin, a fost vorba de a se tipări o ediţiune din Tacit.

Nu s'ar părea óre o fabulă, décă cine-va ne-ar spune, că cu maĭ bine decât un secol în urmă a fost vorba să se imprime la Iaşĭ o traḑucţiune din Tacit? Eĭ bine, vorba a fost, şi décă lucrul nu s'a şi realisat nu e maĭ puţin însemnat, ca să fie urmat intenţiunea în acéstă privinţă.

Englesul Eduard Daniel Clarcke, profesor de mineralogie la universitatea din Cambrige, în cartea sa intitulată: »*Călĕtoriĭ în Rusia, în Tătaria şi Turcia*« raportéză în tomul al II-lea acéstă curiositate bibliografică. Maĭ lămurit însă de dînsa vorbesce *Sénac de Meilhan*, în scrierile ce a publicat asupra luĭ Potemkin. Meilhan a şi tradus pe Tacit în francesa şi l'a fost şi dedicat aceluĭ celebru bărbat al Rusieĭ, Potemkin. In loc de dedicaţiune la opera sa, Meilhan alese o serie de frase din Tacit, din care putea să resulte o laudá pentru Potemkin. Era acéstă dedicaţiune o mosaică literară făcênd portretul ministruluĭ rusesc.

Câte fapte, câte evenimente chiar şi din Istoria Românilor nu sunt legate cu numele aceluĭ omnipotinte ministru al Ecaterineĭ! Se scie că Potemkin muri în 15 Octombrie 1791, la Iaşĭ. Iată descrierea morţiĭ luĭ cum o face Sénac de Meilhan în cartea sa intitulată »*Ouvrage philosophique et littéraire* (Hambourg 1795«: Potemkin aduse de la Petersburg germenele sigur al uneĭ morţĭ grabnice, dar abusându-se însuşĭ asupra stăreĭ séle, el nu ţinu în nicĭ o sémă, ba respinse cu brutalitate consiliile medicilor din Iaşĭ.

»Cu tóte acestea, cuprins de viĭ închietudinĭ, se sui în trăsură, însoţit de una din nepótele séle şi de D-na de Wydt şi ordonă să fie condus afară din oraşul Iaşĭ în spre apa Jijia, aprópe de vechia retragere a mareşaluluĭ Romanţov... Potemkin se simţi maĭ rĕŭ; el se pogorî lângă o măgură; servitoriĭ sĕĭ îl transportară câţĭ-va paşĭ, dar slăbind din ce în ce maĭ mult, aci espiră; cele douĕ dame ce însoţiaŭ pe Potemkin se apropie

---

[1]) Cuvente den Betrănĭ, Tom. I, pag. 44, de B. P. Hasdeŭ. Petru Mircea, fu unul din primiĭ Domnĭ care semnă hrisovul în românesce, adăogênd vorbele: *Pus'am mâna Domnieĭ mele.*

de dînsul; el móre pe braţele lor..... Se dedură la Iaşi rĕmăşiţelor luĭ tóte onorurile ce se pare că aŭ pretins numerósele luĭ demnităţi«.

Credem că numaĭ mórtea cea grabnică maĭ sus descrisă a împedicat realisarea impresiuneĭ traducereĭ luĭ Tacit în fosta capitală a Moldoveĭ. Óre să nu se fie păstrat între hârtiele luĭ Potemkin manuscriptul traducţiuneĭ? Se scie că Potemkin după mórtea sa la Iaşi fu transportat în Cherson, unde nu întârdiă mult disgraţia imperială a-l lipsi până şi de mormîntul ce căpĕtase maĭ întâiŭ în lăuntrul uneĭ bisericĭ. Clarcke raportézĕ că osemintele luĭ aŭ fost desgropate şi aruncate într'un şanţ. Ce se va fi făcut însă cu colecţiunea sa însemnată de cărţĭ şi manuscripte?

Iacă ce nu scim spune.

Să nu uităm de a aminti aci, că Alexandru Ipsilante s'a preocupat şi de asigurarea crescereĭ copiilor lipsiţĭ de părinţĭ şi de rude şi de orênduirea uneĭ epitropiĭ pentru aceştia, încă din Iulie 1776 [1]).

Următórele documente privesc şcóla de la Sf. Gheorghe, de care am menţionat la pag. 93, tomul I-iŭ, şi spitalele organisate la Sf. Vinerĭ şi la Colţea:

Hrisovul dascălilor slovenescĭ din Bucurescĭ

De vreme ce şcóla slovenéscă cea Domnéscă, ce este aşedată aicĭ în oraşul Domnieĭ mele în Bucurescĭ la Sf. Gheorghe cel vechiŭ, care este de învĕţătura cărţeĭ slovenescĭ, unde nu numaĭ din copiĭ pământenĭ se află la acéstă şcólă, ci şi alţiĭ străinĭ de prin alte ţĕrĭ sunt veniţĭ, care şcólă este fórte trebuinciósă la tótă obştea acesteĭ ţĕrĭ pentru învĕţătură, fiind metahirisit tot norodul cu acéstă învĕţătură la tóte trebuinţele spre a cărora dare de învĕţătură la tóte trebuinţele de vechiĭ şi bĕtrânii rĕposaţĭ Domnĭ, sunt orênduiţĭ cu plata domnéscă, decĭ, dascăliĭ ca să se afle în tótă vremea, să înveţe copiiĭ; la care şcólă se află Constantin întâiul dascăl, i Dragomir al doilea dascăl, carĭ fiind pământenĭ, cu case, socotitu-le-am Domnia mea, trebuinţa ce ar avé, şi nu i-am lăsat să fie de tot lipsiţĭ, a nu fi atinşĭ de mila Domnéscă, maĭ vêrtos că fiind în linişte, pururea să fie cu mintea slobodă şi să pótă pune tótă nevoinţa a se sîrgui şi a sta nepristan spre învĕţătura şi procopséla copiilor scolasnicĭ şi pentru străinĭ şi pentru pământenĭ; a cărora dar nevoinţă şi strădanie nu le-am trecut Domnia mea cu vederea, nicĭ am lăsat întru uitare, ci m'am milostivit, şi printr'acest hrisov al Domnieĭ mele hotărîm, ca eĭ şi tótă casa lor, în tótă vremea, să fie apĕrată de tot felul de dăjdiĭ, de niminea nicĭ odinióră val şi supĕrare să nu aibă; aşişderea şi drepte bucatele lor încă să fie scutite şi de tot nedajnicĭ, stupĭ i rîmătorĭ de dijmărit, şi vinul de vinăriciŭ, şi să ţie şi câte o pivniţă aicĭ în Bucurescĭ apĕrată de fumărit, i cămînărit, i de vamă, de vin domnesc, de ortul vătafuluĭ, de cârciumarĭ şi de tóte altele orĭ-ce angariĭ vor eşi pe pivniţe, orĭ în credinţă de va fi vinăriciul şi dijmăritul, şi dările pivniţelor, orĭ de se vor vinde, séŭ măcar vre-o-dată de s'ar întêmpla ca să plătéscă, şi ceĭ ce vor avé cărţĭ şi hrisóve domnescĭ, iar maĭ sus numiţiĭ dascălĭ, nicĭ atuncĭ să nu plătéscă, ci tot-d'a-una să fie scutiţĭ; asemenea pentru ajutorul acesteĭ şcolĭ să aibă şi lude cincĭ scutiţĭ şi apĕraţĭ de tot felul de dăjdiĭ şi orênduelĭ, ce vor eşi dela visteria şi dela cămara Domnieĭ mele preste an în ţéră, de nicĭ unele val şi supĕrare să nu aibă. Pentru care dar poruncim Domnia mea şi dumné-vóstră Ispravnicilor, i dumné vóstră boerĭ saŭ slugĭ, carĭ după vremĭ veţĭ fi orênduiţĭ, cu orĭ-ce fel de dăjdiĭ şi slujbe, de tóte câte scrie maĭ sus,

---

[1]) Vedĭ Dionisie Fotino, T. II, pag. 172, traducere G. Sion.

să aveţĭ a vĕ feri, şi nimenea întru nimic val şi supĕrare să nu le faceţĭ, pentru că dascăliĭ dela numita şcólă pururea aŭ avut aceste milĭ şi maĭ dinainte dela alţĭ fraţĭ rĕposaţĭ Domnĭ, ce aŭ stătut oblăduitorĭ creştinescĭ aĭ acesteĭ ţĕrĭ, precum ne-am adeverit Domnia mea din hrisóvele altor rĕposaţĭ Domnĭ, şi pentru ca să se păzéscă acéstă milă nesmintită şi nestrămutată, am întărit Domnia mea hrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Iω Alex. Ipsilante Vvd., şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ Constantin Vvd., Dumitraşco Vvd. şi cu tot sfatul credincioşilor şi cinstiţilor boerilor celor marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica, Vel Ban; Nicolae Dudescu, Vel Vornic de Ţéra-de-sus; Radul Văcărescul, Vel Vornic de Ţéra-de-jos; Panĭ Filipescu, Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, Stefan Prĕscovénul, Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos; Ştefan Mişoglu, Vel Spătar; Ianache Văcărescu, Vel Vistier; Scarlat Caragea, Vel Postelnic; Dumitraşco Racoviţă, Vel Clucer; Constantin Geanoglu, Vel Pahar.; Nicolae Bârsescu, Vel Stol.; Manolache Creţulescu, Vel Comis; Barbul Ştirbey, Vel Sluger; Nicolae, Vel Pitar, şi Ispravnicĭ Pană Filipescu, Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, Iordache Mavrocordat, Vtore Logofĕt. Şi s'aŭ scris hrisovul acesta în anul d'întâiŭ al Domnieĭ mele aicĭ în Ţéra Românéscă în oraşul Bucurescĭ la aniĭ dela zidirea lumeĭ 7283. Iar dela nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi mântuitoriul Hristos 1775, în luna Augustuluĭ în 13 ḑile. (Cod. III, fila 121—123).

Hrisovul mŏnăstireĭ Colţea din Bucurescĭ

Sfinteĭ şi Dumneḑeescheĭ mŏnăstirĭ de aicĭ din oraşul scaunuluĭ Domnieĭ mele din Bucurescĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul treĭ sfetitele, ce se numesce Colţea, unde sunt spitaluri pentru odihna bolnavilor străinĭ, care este făcută şi înălţată din temelia eĭ, de cinstitul şi credinciosul boer rĕposatul Mihaiŭ Cantacuzino biv Vel Spăt. ca să aibă a lua sfînta mŏnăstire în toţĭ aniĭ de la Ocna Slănic ot sud Saac. tótă dijma de sare din 10 bolovanĭ un bolovan, după cum a luat şi până acum să fie pentru cheltuiala şi căutarea bolnavilor străinĭ, carĭ se vor odihni în ospitalul ce a făcut la acéstă sfîntă mŏnăstire, pentru că după ce aŭ făcut'o şi a înălţat'o cinstitul boer Mihaiŭ Cantacuzino biv Vel Spătar acéstă sfîntă mŏnăstire, o aŭ înfrumuseţat'o şi o aŭ dăruit'o cu sfintele odóre câte trebuesc, a făcut şi împrejurul mŏnăstireĭ ziduri şi şcólă şi chiliĭ de ajuns pentru odihna multor străinĭ, şi pe lângă acestea tóte a maĭ făcut şi ospital ca să se odihnéscă bolnaviĭ străinĭ, precum tóte tocmelele şi iscusite se vĕd. Decĭ pentru cheltuiala de căutarea bolnavilor ce se vor odihni în ospital, ca să aibă să nu lipséscă la cele ce vor trebui să se caute la bóla lor cu doftoriĭ şi cu altele, încă din Dumneḑeiasca îndemnare şi din bun gând ce a fost pus întru inima sa, aşĭa a socotit de a închinat sfinteĭ mŏnăstirĭ să iea tótă dijma de la Ocna Slăniculuĭ, după cum s'a ḑis maĭ sus, fiind acea ocnă Domnéscă pe moşia Dumné-luĭ, să fie numaĭ pentru căutarea săracilor, iar nu şi pentru alte cheltuelĭ, urmând sfinteĭ scripturĭ ce grăiesce la sfînta Evanghelie, „că bolnav şi străin am fost şi m'aţĭ căutat“, ca să se învrednicéscă a auḑi glasul cel Dumneḑeesc când va ḑice: „Veniţĭ blagosloviţiĭ părinteluĭ meŭ de moşteniţĭ împĕrăţia ceruluĭ, care este vouĕ gătită de la Tatăl ceresc“. De care şi Domnia mea după dania şi închinăciunea Dumi-séle, fiind tóte ocnele Ţĕreĭ-Românescĭ subt stăpânirea Domnieĭ, încă am pohtit şi am voit într'acestaş chip, şi am aşeḑat ca să iea sfînta mŏnăstire acea dijmă de sare şi de la Ocna Slăniculuĭ în toţĭ aniĭ după cum a orênduit rĕposatul boer, ce scrie maĭ sus, însă de vor vré cămăraşiĭ să se tocméscă cu Isprav-

niciĭ mŏnăstireĭ, ca să iea dijma din sare şi să dea tal. 2.500 pre an banĭ vechĭ, şi aceştĭ banĭ să aibă a lua sfînta mŏnăstire treĭ sferturĭ într'un an, precum daŭ şi la Domnie, iar de nu vor vré Cămăraşiĭ să dea acea sumă de banĭ ce scrie maĭ sus, să fie volnicĭ Ispravniciĭ mŏnăstiriĭ să ridice acea sare de la gura Ocneĭ în tóte lunile şi să o ducă orĭ la ce vad vor vré să o vîndă, şi aceĭ muşterĭĭ încă să o ducă pe la vaduri să o vîndă care s'a ţis maĭ sus, şi să nu aibă nicĭ o oprélă de nimenea, însă de vor da cămăraşiĭ preţul ce vor da alţiĭ pe sare, să aibă a lua eĭ; iar când se va întâmpla a nu se vinde ocnele, ci ar rĕmâné pe séma Domnieĭ, de s'ar pune cămăraşul în credinţă, mŏnăstirea tot să aibă a lua acea milă de la ocnă, precum scrie maĭ sus, iară nicĭ de cum să nu fie lipsită de asemenea milă, şi aceste ocne să fie nepărăsite, iar când nu se va maĭ puté să se scóţă sare pe acele gurĭ de ocnă, să aibă a face alte gurĭ de ocnă nouĕ, tot acolo pe acea moşie Slănic şi tot să iea sfînta mŏnăstire dijmă, să fie sfinteĭ mŏnăstirĭ dijma acésta stătătóre şi neschimbată în vecĭ, iar pentru purtarea de grijă a cheltueleĭ ce va să cheltuiască la căutarea bolnavilor străinĭ a fost pus Dumné-luĭ Ispravnicĭ 4, ca să aibă a lua banĭ de la sfînta mŏnăstire ce vor veni de pe dijma de sare de la ocna Slăniculuĭ, să cheltuiască la doftoriĭ şi la altele ce vor trebui la căutarea bolnavilor, şi pentru căcĭ vor fi ostenitorĭ de vor purta grija la acelea cheltuelĭ. Domnia mea încă i-am iertat să aibă pace de tóte dăjdiile ţĕreĭ verĭ câte vor fi peste an în ţéra Domnieĭ mele, val şi supĕrare să nu aibă; aşişderea a fost pus D-luĭ şi 4 negustorĭ juraţĭ împreună cu starostea, care va fi ca să aibă a lua în toţĭ aniĭ séma acestor ce s'aŭ ţis maĭ sus Ispravnicĭ, de tot venitul şi de tótă cheltuiala cât se va face pe an cheltuiala acelor bolnavĭ, iar de s'ar întêmpla mórte acestor ce s'a ţis maĭ sus Ispravnicĭ, să aibă a se pune Ispravnicĭ uniĭ dintre ceĭ patru negustorĭ juraţĭ, iar nu dintre alţĭ străinĭ; aşişderea şi când va muri vre-unul dintre ceĭ patru neguţătorĭ juraţĭ, iarăşĭ să pue eĭ altul în loc pe carele-l vor socoti asemenea lor, să fie tot deplin patru, şi după dania şi închinăciunea dijmeĭ de sare ce aŭ închinat cinstit boeriŭ, ce s'aŭ ţis maĭ sus, şi prin tóte aşeţĕmîuturile ce s'aŭ făcut la acéstă sfîntă mŏnăstire; aşişderea să aibă a ţiné sfînta mŏnăstire lude 20 străinĭ scutelnicĭ, i lude 20 dărvarĭ, carĭ să fie scutiţĭ de tóte angariile ce sunt peste an în ţéră, i patru lemnarĭ şi aceştia să fie scutiţĭ de tóte podvódele, să fie pentru posluşania sfînteĭ mŏnăstirĭ, numaĭ să dea într'un an unghĭ doĭ, încă să aibă sfînta mŏnăstire douĕ pivniţe a le scuti de fumărit i de tóte alte angarale, şi iar să aibă a lua de la târgul ce se face la Lichirescĭ din ţiua de Dumineca Mare până în cea-l-altă Duminecă vama ce se va face a da fieşce-care negustor după vechiul obiceiŭ, din tóte să aibă ómeniĭ mŏnăstireĭ Colţiĭ, iar vameşiĭ amestec să nu aibă; şi iar să aibă sfînta mŏnăstire ca să iea vinăriciŭ de la toţĭ ceĭ ce aŭ viĭ pe moşia Bucovuluĭ şi plătesc vinăriciŭ ce cuprinde din hotar până în hotar, după cum şi alte cărţĭ asemenea acesteĭ arétă, însă partea jumĕtate, iar cea-l-altă parte să se dée la caméra Domnieĭ mele; drept aceea, iar şi Domnia mea, dupe ce Domnul Dumneţĕŭ ne-aŭ miluit cu stăpânirea întru acest scaun al Ţĕreĭ-Românescĭ, bine am voit de am adaus mila la acéstă sfîntă mŏnăstire, ca să aibă a scuti oĭ 500 de oierit, însă cu pecetluit Domnesc şi să scutéscă vînăriciŭ şi dijmăritu drept bucate mŏnăstirĭ, şi de nimenea neschimbat să fie acéstă milă, ce s'aŭ făcut la sfînta acéstă mŏnăstire, şi în toţĭ aniĭ să aibă a lua aceştĭ talerĭ 2.500 în locul dijmeĭ de sare de la Ocna Slănic, să fie pentru căutarea bolnavilor, precum scrie maĭ sus, pentru ca să fie Domnieĭ mele şi părinţilor Domnieĭ mele întru vecĭnică pomenire; aşişderea şi în urma Domniei mele pe care va alege Domnul Dumneţĕŭ a fi Domn Ţĕreĭ-Românescĭ, încă-ĭ pohtim şi rugăm întru numele Domnuluĭ

Dumneḑeŭ, şi întru cinstea sfinţilor erarhĭ ce sunt de se prăznuesc întru sfînta mŏnăstire, ca să cinstéscă şi să înoiască şi să întăréscă acest hrisov al Domnieĭ mele, ca şi ale Domniilor séle milĭ şi hrisóve încă să fie cinstite şi întărite de alţĭ fraţĭ Domnĭ ce în urmă vor oblădui acest scaun al ţĕreĭ Românescĭ; şi am întărit Domnia mea hrisovul acesta cu însĕşĭ credinţa Domnieĭ mele Iŵ Alex. Ipsilante Vvd. şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ, Constantin Vvd., Dumitraşco Vvd., şi cu toţĭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica, Vel Ban; Pan Nicolae Dedescul, Vel Vor. de Ţéra de-sus; Pan Radu Văcărescu, Vel Vor. de Ţéra-de-jos; Pan Pană Filipescu, Vel Vorn. de Ţéra-de-Sus; Pan Stefan Prĕscovénu, Vel Log. de Ţéra-de-jos; Pan Stefan Mişoglu, Vel Spăt.; Pan Ianache Văcărescu Vel Vist.; Pan Scarlat Caragea, Vel Post.; Pan Dumitraşco Racoviţă, Vel Clucer; Pan Constantin Geanoglu, Vel Pahar.; Pan Nicolae Bârsescu, Vel Stol.; Pan—Vel Slug.; Pan—Nicolae, Vel Pit., şi Ispravniciĭ Pan Pană Filipescu, Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, i Pan Iordache Mavrocordat Vel Logofĕt, şi s'aŭ scris hrisovul acesta în anul d'întâiŭ al Domnieĭ mele aicĭ în Ţéra Românéscă la anĭ de la Is. Hristos 1775, de Constantin Dascălul slovenesc ot sfîntul Gheorghe vechiŭ. (Cond. 3, fila 20—22).

Iată acum şi unele hrisóve, prin care Domnitorul acordă protecţie şi ajutor la şcolĭ din orient:

Hrisovul pentru tal. 300, milă la sfinta Patriarhie Alexandrieĭ, unde se ţine douĕ şcóle

Mare şi necontenită pomenire şi vecĭnică laudă pricinuesc pravoslavnicilor Domnĭ, la fa erile de bine, la sfintele şi Dumneḑeescile locaşurĭ, maĭ ales când nevoesc a da ajutor spre întemeiarea vre-uneĭ sĕvârşirĭ de fapte bune, ce este spre podóba bisericeĭ şi spre luminarea noroduluĭ, una spre acésta fiind verhovnica faptă bună, adică întemeiarea şcólelor, între care se câştigă darul cel nepreţuit, ce este învĕţătura cărţiĭ, care nu numaĭ este de mare folos şi podóbă vieţeĭ o nenescĭ, ci încă şi laudă luĭ Dumneḑeŭ printr'ênsa se sĕvârşesce, învrednicindu-se omul cu dînsa a vorbi cu însuşĭ Dumneḑeŭ, şi a sta în potriva celor ce cu meşteşugirea vorbelor ce vor să rĕsvrătéscă pravoslavnica credinţă; drept aceea dar şi Domnia mea învrednicindu-mĕ cu mila luĭ Dumneḑeŭ oblăduitoriŭ acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, şi avênd mare dragoste, ca să vedem sporind şi isbutind învĕţătura, nu numaĭ aicĭ, unde Dumneḑeŭ ne-a dăruit oblăduire, ci şi la altă parte, care aŭ trebuinţă, nu lipsim după putinţă a da mână de ajutor din cele ce bogatul darnic Dumneḑeŭ a dăruit nouĕ. Decĭ, de vreme ce şi la sfînta Patriarhie Alexandrieĭ se ţin şi până acum douĕ şcóle de învĕţătură, cu doĭ dascălĭ, unul ce învaţă limba elinéscă şi altul limba arăpéscă, se păru Domnieĭ mele lucru cuviincios a da ajutor pentru învĕţătura copiilor acelor pravoslavnicĭ creştinĭ de acolo, cum şi pentru folosul sufletesc, dar şi pentru cea pentru noĭ fierbinte rugăciune a prea sfinţituluĭ Patriarh Alexandri Chiriu, chir,— printr'acest cinstit hrisov al Domnieĭ mele, şi rênduim ca pe tot anul să se dée de la cămara Domnieĭ mele 300, la vremea vinăriciuluĭ, carĭ banĭ să aibă a se lua prin mâna epitropuluĭ a prea fericituluĭ Patriarh, şi să trămiţă acolo la patriarhie să fie pentru plata acelor maĭ sus ţişiĭ doĭ dascălĭ, şi pentru chiverniséla unor din ucenicĭ ce vor fi lipsiţĭ de tot de hrana vieţeĭ, ca să fie sfinţiteĭ şi Dumneḑeesceĭ Patriarhiĭ de ajutor, şi pohfală dascălilor, de chiverniséla ucenicilor spre procopsire, iar nouĕ şi rĕposaţilor părinţĭ, moşilor şi strămoşilor Domnieĭ mele, vecĭnică

pomenire, pentru că acéstă sfîntă şi Dumneḑeiască patriarhie avênd treĭ leturghiĭ aicĭ, câte trele aŭ fost avut mile de vinăriciŭ, cu hrisóvele răposaţilor Domnĭ: schitul Stănescĭ vinăriciŭ din délul Dobruş, sud Vâlcea, dat de răposatul Gavril Moghilă Vodă ot lét 7127. — Schitul Arhanghel ot tam vinăriciŭ din satul Vlădescĭ, dat de răposatul Şerban-Vodă, ot lét. 7187. Aşişderea şi Metohul de aicĭ din oraş, ce se numesce Zlătariĭ, a fost avut de la răposatul Nicolae Vodă milă să iea din vinăriciŭ Domnesc din sud Saac pe an vin vedre 300, şi bolovanĭ sare 50, cu hrisov ot lét. 7228, şi aşa s'aŭ fost urmat până în ḑilele Domnieĭ séle Constantin Vodă Nicolae, când atuncĭ, la cererea acestor maĭ sus numitelor milĭ, orênduind Domnia mea să se facă cercetarea cereriĭ de către Dumnélor Veliţiĭ boerĭ, Dumnélor aŭ fost găsit cu cale prin anafora cu lét. 7255, fiind-că de multe orĭ se întêmplă de nu se face vin, séŭ când se face şi nu are preţ aceste metóşe păgubesc, să se dea sfinteĭ Patriarhiĭ pe an câte tal. 300, în locul acestor mile, şi Patriarhia să ţie aceste douĕ şcóle, şi după alegerea Dumnélor, şi Domnia sa asemenea a hotărît prin hrisov, la lét. 7255, şi al doilea rînd la lét. 7261, Iulie, Domnia sa Constantin Vodă Gehan lét. 1763, precum şi Domnia sa Alexandru Ghica Vvd. asemenea a hotărît, după cum am vĕḑut Domnia mea, şi însuşĭ hrisovul Domnieĭ séle ot lét 7276, şi aşĭa s'aŭ urmat; ci dar şi de acum hotărîm Domnia mea asemenea să se urmeze spre slava mareluĭ Dumneḑeŭ şi spre pururea pomenirea nóstră şi altor iubitorĭ de Hristos Domnĭ, carĭ vor întări în urmă mila acésta; şi am întărit Domnia mea hrisovul acesta cu însĕşĭ credinţa Domnieĭ mele Iω *Alexandru Ioan Ipsilante Vdv.* şi credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ Constantin Vodă şi Dumitraşcu Vodă şi mărturiĭ: Pan Dumitrache Ghica, Vel Ban; Nicolae Dudescu, Vel Vorn. de Ţéra-de-sus; Radu Văcărescu, Vel Vorn. de Ţéra-de-Jos; Pană Filipescu, Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; Stefan Prĕscovénu, Vel Logof. de Ţéra-de-jos; Stefan Mişoglu, Vel Spăt.; Ienache Văcărescu, Vel Vist.; Scarlat Caragea, Vel Post.; Dumitraşcu, Vel Clucer; Nicolae Bârsescu, Vel Stol.; Manolache Creţulescu, Vel Comis; Vel Sluger; Nicolae, Vel Pit. şi Ispravnicĭ; Pană Filipescu, Vel Logof; Iordache Mavrocordat, Vtore Logof. (Cod. III, fila 35—36).

Hrisovul şcólelor de la Arvanitohorie

Din tóte facerile de bine şi milosteniile maĭ de trebuinţă, maĭ Dumneḑeiască, şi maĭ de folos, este acea facere de bine ce se face la obştéscă politie, de cât la un om singur, numaĭ cea de-apururea şi de mulţĭ anĭ, de cât cea vremelnică şi de puţinĭ anĭ, şi acea ce se face spre folosul sufletuluĭ, de cât spre celea trupescĭ, şi de cât tóte acestea, iarăşĭ cu multă mĕsură fără' de asmĕnare într'acea facere de bine şi ajutor, ce se face la tocmirea şi chiverniséla şcólelor de învĕţăturile cele elinescĭ, căcĭ într'aceste s'aŭ dat multe felurĭ de învĕţăturĭ, şi maĭ vêrtos că se câştigă înţelepciunea cea lăudată, care împodobesce viéţa omenéscă maĭ mult de cât tóte cele-l-alte bunătăţĭ, dăruesce ómenilor luminarea cea curată şi fericirea cea deşĕvêrşită, care este priceperea şi cunoscinţa luĭ Dumneḑeŭ şi a lucrurilor celor Dumneḑeescĭ, pentru a căruia dobêndirĭ înţelepţiĭ aŭ lăsat tótă trupésca câştigare şi desfătare, şi s'aŭ dat pe sineşĭ la şcóle şi s'aŭ făcut luminaţĭ şi aleşĭ, şi în tótă lumea se laudă şi se măresc; pentru acésta, maĭ toţĭ împĕraţiĭ şi Domnĭĭ cu multe cheltuelĭ aŭ aşeḑat şcóle de învĕţăturĭ, pentru ca să împodobéscă năravurile şi obiceiurile supuşilor, ca să strĕlucéscă şi să se înmulţéscă în norodul lor acéstă curată şi luminată a înţelepciuniĭ. Drept aceea şi Domnia mea,

învrednicindu-mĕ Domnul Dumneḑeŭ cu Domnia Ţĕreĭ Românescĭ, pentru ca să créscă maĭ mult şi să sporéscă acest bine şi mare folos, şi cât ar fi prin putinţă să tămăduiască acea neînvĕţare ce se lăţesce în neamul creştinesc. — Am pus gând Domnia mea plăcut luĭ Dumneḑeŭ şi de suflet şi de viaţă, de binele de obşte folositor, ca să se aşeḑe o şcólă de învĕţăturĭ elinescĭ, cu cheltuiala cămărieĭ Domnieĭ mele, la vre o politie de cinste, unde vor avé trebuinţă de acéstă învĕţătură, şi ne-aŭ arĕtat dumnéluĭ cinstit şi credincios boeriul Domnieĭ mele Ianache Vilara biv Vel Pahar., cum că în oraşul ce se chiamă Arvanitohorie aŭ fost şi maĭ nainte vreme şcólă cu cheltuiala Domnéscă, care oraş se vecinesce cu Târnova, şi este în eparhia prea sfinţituluĭ Mitropolit Târnov, unde locuesc bărbaţĭ de cinste şi negustorĭ de ispravă, carĭ aŭ trebuinţă şi doresc de şcóle şi de dascălĭ; am socotit Domnia mea, ca iarăşĭ la maĭ sus numitul oraş Arvanitohorie de snóvă să se facă, şi să se aşeḑe o şcólă de învĕţăturĭ elinescĭ, la care să se paradosésca douĕ-treĭ clasurĭ, iar pentru plata aceluĭ dascăl orênduind Domnia mea în fie-care an douĕ sute cincĭ-ḑecĭ bolovanĭ sare de la Ocnă, însă aceştĭ 250 bolovanĭ de sare să-ĭ plătéscă cămăraşul de la Ocne fără nicĭ o împotrivire şi fără de nicĭ o pricină, fieştecare bolovan de sare po tal. unul, la luna luĭ August, care banĭ să se dea dascăluluĭ pentru învĕţăturile elinescĭ; şi am orênduit Domnia mea şi patru epitropĭ de cinste, negustorĭ de ispravă, dintr'acelaş oraş, pe chir Ianache Oce, şi pe chir Aftanasie Antoniu, şi pe chir Constantin Diamand şi pe chir Păraschiva Hagi-Gheţul pentru ca să pórte grijă, nu numaĭ să iae aceştĭ taleri 250 în fieşte-care an de la cămăraşul de Ocne şi să plătéscă simbria dascăluluĭ după rênduiala ce am făcut Domnia mea, pentru ca să se păzéscă şi să lucreze acea şcólă tot-d'a-una întru pomenirea şi folosinţa nóstră, ci încă să se socotéscă a găsi dascăl învĕţat şi procopsit întru fapte bune şi maĭ vêrtos pravoslavnic, întărit întru credinţă şi întru învĕţăturile Bisericeĭ Răsărituluĭ, pentru ca să créscă şi să folosésca ceĭ ce întru acéstă şcólă vor învĕţa, să se procopséscă şi întru învĕţărĭ şi întru fapte bune, care acésta este o parte maĭ bună şi maĭ alésă a filosofieĭ şi pentru ca să aibă eĭ fapta cea bună ca o cale deschisă către învĕţătură, iar de care cum-vaşĭ acest Dascăl nu va fi drept, întru curată credinţă şi întru învĕţările Bisericeĭ Răsărituluĭ, aŭ va fi netrebnic, séŭ neînvĕţat, aŭ de nu se va nevoi cu ucenicĭĭ cum se cade, atuncĭ ceĭ maĭ sus rênduiţĭ patru Epitropĭ să fie nevoitorĭ ca să găséscă alt dascăl vrednic şi sîrguitor şi să-l rênduiască în locul celuĭ ce va fi; iar când se va întêmpla vreunuia dintr'aceştĭ patru Epitropĭ, după datoria omenéscă, mórte, séŭ altă întêmplare, atuncĭ ceĭ treĭ Epitropĭ, carĭ rĕmân, să alégă alt obraz vrednic şi de ispravă şi să-l aşeḑe în locul celuĭ lipsit; care acéstă milă a avut'o acest oraş şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ răposaţĭ, după cum ne-am adeverit Domnia mea şi din hrisovul Domnieĭ séle răposatuluĭ Constantin Nicolae Vodă ot lét 1732. Decĭ, ca să se păzéscă mila acésta nestrĕmutată, o întărim şi Domnia mea printr'acest hrisov al Domnieĭ mele; pohtim dar şi pre alţĭ fraţĭ întru Hristos Domnĭ, carĭ în urma nóstră se vor învrednici de la Domnul Dumneḑeŭ stăpânitorĭ Ţĕreĭ acesteia, să întăréscă mila acésta şi cu hrisóvele Domniilor séle ca şi ale Domniilor séle mile să fie în urmă de alţĭ în sémă ţinute şi întărite, întărind Domnia mea hrisovul acesta cu însĕşĭ credinţa Domnieĭ mele, Iω Alexandru Ipsilante Vvd. şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ Constantin Vvd. şi Dumitraşcu Vvd. şi cu tot sfatul cinstiţilor şi credincioşilor boerilor celor marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica, Vel Ban; Pană Filipescu, Vel Vornic de Ţéra-de-sus; Dumitraşco-Racoviţă, Vel Vornic de Ţéra de-jos; Ioan Moruzi, Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus; Grigorie Băleanu, Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos; Nicolae Brancoveanu, Vel Vistier;

Ienache Văcărescu, Vel Spătar; Constantin Ralet, Vel Postelnic; Dumitrașco Panaitache, Vel Clucer; Iordache Caragea, Vel Paharnic; Alexandru Greceanu, Vel Stolnic; Grigorie Balasache, Vel Comis, Pantazi Serezli, Vel Sluger; Alecse Nicolache, Vel Pitar, și Ispravnicul Ianachi Moruzi, Vel Logofĕt; și s'aŭ scris hrisovul acesta întru al 5-lea an al întâieĭ Domniĭ a Domnieĭ mele aicĭ în Ţéra Românéscă, în oraşul Domnieĭ mele Bucurescĭ, la aniĭ de la zidirea lumeĭ 7287, iar de la spăsanie 1779, Iunie 3, de Constantin Dascălul slavonesc de la şcóla gpd. cea slovenéscă ot sféti Gheorghe Vechiŭ. (Cod. III, fila 268—270).

TOMUL I, PAG. 40, NOTA ***).

In interesul economieĭ de tipar, nu maĭ reproduc integral documentul analizat şi în parte reprodus aci, cu referinţă la şcóla din Ploescĭ de la 1776.

TOMUL I, PAG. 41.

Iacă integral chrisovul luĭ Alex. Ipsilant din *1776* (nu din **1876**, cum o negligenţă de culegĕtor tipograf a tipărit în Tomul I al Istorieĭ Culturale), act relativ la »harturghie«, adecă fabrică de hârtie:

»De vreme că nicĭ este lucru maĭ bun şi maĭ Dumnezeesc supt soare de cât binele şi folosul obştieĭ, şi nicĭ iaste lucru maĭ slăvit şi maĭ lăudat în lume de cât din nesciut a face sciut, şi a câştiga pre ceia ce n'aŭ cu ceea ce le lipsesce, datorie dar aŭ Domniĭ şi oblăduitoriĭ ţĕrilor, ca uni ce sunt ca nişte părinţi patrieĭ, a se sili şi a se nevoi nu numaĭ pentru ceea ce aduc folos la o parte, ci maĭ ales pentru ceea ce s'ar cunósce că iaste de obşte folos norodului, şi de podoabă şi fală patrieĭ, nevoinduse a aduce şi a ţinea întru stăpânirea sa ómenĭ cu meşteşugurĭ ce nu sĕ află într'acea ţéră, şi pre ceĭ ce vin din voia lor aĭ ocroti, aĭ apĕra şi aĭ ajutora, ca deprinḑênduse şi pământeniĭ la meşteşugurĭ streine întâĭ să fie dă cinste şi podoabă politieĭ, şi a doua să n'aibă trebuinţă a aduce din străinătate acest fel de lucru; într'această grije şi trebuinţă aflândune pururea, cu care ne silim în tot chipul pentru tot felul de lucrurĭ ce ar putea fi de folosu ţĕriĭ şi al lŏcuitorilor, ce Dumnezeeasca pronie ne aŭ încredinţat, spre sporirea iconomieĭ ţĕriĭ aceştia, spre iscusinţa meşteşugurilor, şi spre adaosul şi bilşugul acestiĭ politiĭ, cumpănind folosul ţĕriĭ, ca orĭ care din neguţătoriĭ, s'ar putea lucra aicĭ în pământu ţĕriĭ să să protimiséscă de cele ce vin de afară. Decĭ, între altele, ce de curând cu ajutorul luĭ Dumneḑeu s'aŭ început dă se lucrează, începânduse şi Harturgiĭ, adică facere de hârtie, una ce s'aŭ făcut încă din ḑilele Domniĭ-sale rĕposatuluĭ Alecsandru Scarlat Ghica V.Vd., cu tóte cele trebuincióse ergaliĭ, la apa Colintineĭ pe moşia Fundeniĭ, a D-luĭ biv. vel Vist. Dumitrașco Racoviţă, şi alta care s'aŭ început acum din noŭ să se facă la apa Leuta pă moşia Bătiştеĭ sud Prahova, a schituluĭ Turbaţi din sud Ilfov, care altă dată n'aŭ maĭ fost în ţéra aceasta, meşteşug de fală ţĕriĭ şi fórte trebuincios, atât politieĭ cu trebuinţa scrisorilor, cât şi bisericeĭ cu tipăritul cărţilor. Iar maĭ vârtos folos obştieĭ, una că cărpeturile ce se află pă la norod, care nefiindule de trebuinţă ar vrea să le lepede, dându-le pentru treaba harturghiilor pe plată cu baniĭ, nu le păgubesce, a doua că şi suma banilor ce se cuvine a să cheltui pe hârtia ce vine dintr'alte părţĭ, nu es din ţéră afară, ci rĕmân iarăşĭ aicĭ în ţéră de se politifsesc şi pentru căcĭ din neşciut s'a făcut şi acest meşteşug şciut şi aŭ câştigat ţéra ce nu avea, cea ce lipsea; iată şi Domnia-mea după mare râvnă ce avem ca să se întemeeze şi să izbutéscă şi acest meşteşug în ţéra aceasta, bine vrum a da mână de ajutor la cea ce iaste trebuinţă; drept aceea printr'acest chrisov al Domnieĭ

mele făcuĭ această milă Domnească acestor două Harturgiĭ prin ponturile ce se arată:

a) Fiind că cu multă cheltuială şi osteneală s'aŭ adus acest meşteşug cu tacerea hârtieĭ într'această ţéră, de Nicola şi Iane Lazăr, să nu aibă volnicie altul a maĭ face Harturgiĭ fără numaĭ acestia, care s'aŭ arĕtat cu atâta prothimie şi râvnă spre podoaba politieĭ şi a ţériĭ.

b) La amândouĕ aceste Harturgiĭ să aibă a ţinea lude 40, pentru trebuinţa lucruluĭ, însă ómenĭ străinĭ, dupe cum i-aŭ avut rânduiţĭ pentru acea una Harturgie, care iaste făcută maĭ din nainte la apa Colintineĭ, cu chrisovul răposatuluĭ Domnieĭ-Sale Alecsandru Scarlat Ghica V.Vd. ot leat 1768, şi al Domniĭ-Sale Grigorie Ghica V.Vd. ot leat 7277, Martie 20, iar acum aceĭ lude 40 să-ĭ împarţă la amândouĕ Harturgiile;

g) Aceştĭ lude 40, să plătească într'un an dă om po. tl. 4, care fac peste tot tl. 160, şi să-ĭ răspundă la Cămara Domnieĭ mele în două civerturĭ, însă la Sfântu Gheorghe şi la Sfântu Dimitrie, prin mâna maĭ sus numiţilor, iar nu întralt chip, şi să dea la Cămară câte 20 topurĭ hârtie, şi când s'ar întâmpla a se înstrăina vre unul dintr'aceştia séŭ vor muri, să caute alţiĭ ca să-ĭ pue la loc, iar suma dă lude să âmble totdeauna pă patru-ţecĭ, şi orĭ unde s'ar trămite vre-uni dintr'aceştĭ lude, saŭ pentru strîngerea cărpeturilor, saŭ la alte trebĭ ale Harturgieĭ, în pace să-şĭ aibă âmbletele lor, făr de nicĭ o zătihneală dĕ către orĭ care zapciu, căcĭ cine i-ar supĕra de cevaşĭ zmintindu-ĭ poslu-şăniile în care s'aŭ trămis, unul ca acela să va pedepsi de către Domnia-mea.

d) O prăvălie ce o vor ţinea în Bucureşcĭ pentru vânzarea hârtieĭ, într'un an să fie în pace de vamă, de fumărit, de cotărit şi de ploconul cămărăşieĭ, dă schimbul galbenilor, dă felinare şi de tóte alte dărĭ, obicĭnuite şi neobicĭnuite, dă nimic să nu se supere, iar de la un an înainte, o vamă numaĭ să plătéscă, iar dĕ cele-l-alte ce sunt numite maĭ sus tot să fie apărată acea prăvălie, şi pentru câtă hârtie să va scóte din ţéră afară, neguţătorul cumpărător să-şĭ plătească vama la sută doĭ.

e) Câtă cârpă să va strînge, orĭ dupe aicĭ din ţară, saŭ o vor aduce din părţile străine, vamă să nu plătească, ca un lucru ce nicĭ în vânzĕrile vămilor, nicĭ în cataloage nu se coprinde, ne fiind până acum nicĭ dĕ pomenit.

6) *z)* La moşiile unde aŭ făcut morile şi nămestiile Harturgiilor, după aşezământul ce aŭ făcut cu stăpâniĭ moşiilor pentru hacul pământuluĭ, pă fieşĭ care an să dea adetul după tocmeală, cu fără nicĭ un adaus chirieĭ, măcar şi în vremĭ viitoare întrând moşiile la alte mânĭ, aŭ cu vânzare, saŭ cu moştenire, orĭ cu vre un schimb tot întracest pronomion să fie tocmelile şi aşedĕmânturile păzite şi nestrămutate făr dă nicĭ un adaos.

Drept aceea, pentru maĭ bună statornicie şi lesnire la energie a aşedĕmântuluĭ acestor maĭ sus numite Harturgiĭ, întărim Domnia-mea hrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domniĭ-mele, *Io Alexandru Ioan Ipsilant V. Vd.* şi cu credinţa prea iubiţilor Domniĭ-mele fiĭ: Costandin V. Vd. Dumitraşco V. Vd. şi cu tot sfatul cinstiţilor şi credincioşilor boerilor ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domniĭ-mele: Pan Toma Creţulescu, vel Ban; Pan Nicolae, vel Vornic dĕ ţéra de sus; Pan Badea Stirbeĭ, vel Vornic de ţéra de jos; Pan Ioan Iuliano, vel Log. de ţéra de sus; Pan Dumitraşco Racoviţă, vel Log. de ţéra de jos; Pan Stefan Mişoglu, vel Spătar; Pan Nicolae Brâncoveanu, vel Vist.; Pan Scarlat Caragea, vel Post.; Pan Manolache Brâncovean, vel Clucer; Pan Scarlat Manu, vel Comis; Pan Nicolae Filipescu, vel Paharnic; Pan Costandin Ghica, vel Stolnic; Pan Stefan Ceoranu, vel Sluger; Pan Costandin Giurgiu, vel Pitar, şi Ispravnic Pan Ioan Iuliano, vel Logofet; i Pan Gheorghe Mavrocordat, vel Logofet, şi s'aŭ scris chrisovul acesta întru al

doilea an al Domniĭ-mele, aicĭ în oraşul Scaunuluĭ Domniĭ-mele Bucuresti, la anul spăşitor 1776, Avgust, dĕ Costandin Dascălul slovenesc ot Sfete Gheorghe vechiŭ [1]).

TOMUL I, PAG. 42.

Am adus la acest loc o diplomă şcolară din 1778 dată de Măzăreanul, importantul personagiŭ în Istoria Culturală a Moldoveĭ, despre care am comunicat un memoriŭ Academieĭ române, şi care, în aniĭ trecuţĭ, a dat ocasiune la scrierĭ noue în Bucovina. Credem util să aducem aci în facsimile câteva rînduri dela finea acesteĭ diplome:

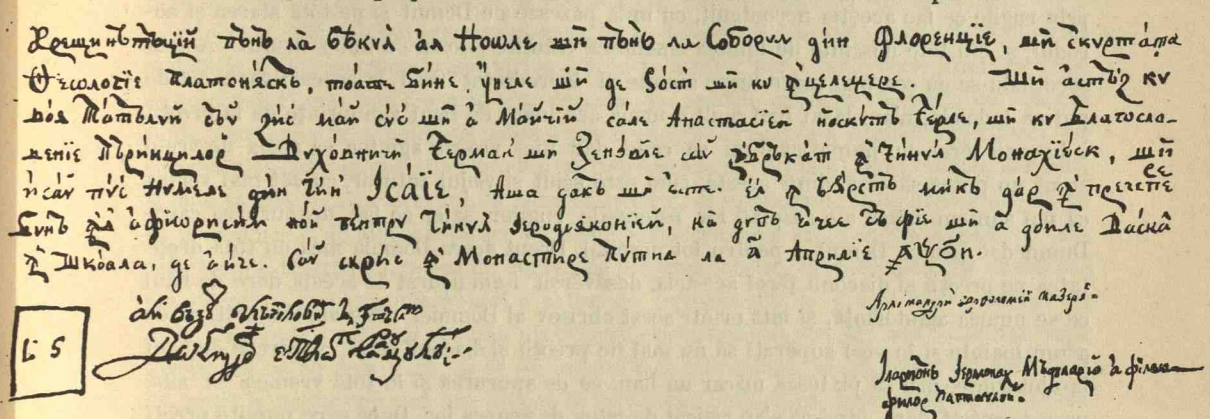

TOMUL I, PAG. 43, NOTA *).

Suprimăm anexa promisă aci, de óre-ce se póte consulta în »*Serbarea şcolară*« imprimată la Iaşĭ de D. C. Erbiceanu, la pag. 351.

TOMUL I, PAG. 43, NOTA ***).

Documentele relative la bresle, promise ca anexe la acest text, se pot consulta în »Istoria Românilor« a mea, Tom. I.

TOMUL I, PAG. 44, NOTA *).

Budgetul şcólelor din 1776 l'am adus în notă la pagina 61 din urmă.

TOMUL I, PAG. 44, NOTA ***).

Iacă întreg chrisovul luĭ C. D. Moruz V.V. din 1780, descoperit de mine în o ladă de la Mitropolia din Iaşĭ:

CU MILA LUI DUMNEḌEU Iω CONSTANTIN DIMITRIE MURUZ VOEVODA

DOMN ŢĔRIĬ MOLDAVIEĬ

Facem scire cu acest hrisov al Domnieĭ mele tuturor cuĭ se cade a sci, că din ḍioa ce ni-aŭ miluit Svéntul Dumneḍeŭ şi ne-am suit la acest al nostru domnesc şi stremoşesc scaun al domnieĭ ţĕreĭ aceştia şi până acum, cu neadormit cuget şi cu necontenită silinţă am fost, nu numaĭ spre urmarea faptelor celor plăcute, şi spre întemeiarea şi bună starea ţĕreĭ acesteia, ce si pentru desrădăcinarea a multe urmărĭ necuvióse ce era, şi Domnia mea le-am îndreptat cum s'aŭ căḍut. Pe lângă care luând Domnia mea aminte şi pentru orênduealа preoţilor ş'a diaconilor dintru acéstă creştinéscă ţĕră aflătorĭ, cum că sunt în mare sărăcie şi la fórte próstă stare, din pricină că din vremile de maĭ nainte era puşĭ fieşce-care preot, diacon, de da peste tot anul câte o sumă de banĭ la slujba agiutorinţeĭ, când se scotea asupra noroduluĭ şi se strîngea în Visteria Domnéscă, şi ceĭ

[1]) Condica Domnuluĭ Alex. I. Ipsilant No. 3, pag. 195—197.

mai mulţi din tagma preoţască neavênd putinţă de plătit, era ocărîţi şi traşi de către strîngĕtorii de bani cu învĕluirĭ şi închisorĭ, cu vătămarea cinsteĭ lor. Decĭ, vĕdênd Domnia mea şi socotind supĕrarea lor, n'am putut suferi o urmare ca aceea a fi şi în vremea Domnieĭ nóstre, nicĭ am primit banĭ de la aceştia să intre în Visteria Domnéscă, pentru că necuvios lucru era a fi supĕrată tagma bisericéscă cu o dare ca acésta şi a se defăĭma slujitoriĭ celuĭ prea înalt, carĭ pururea sunt rugătorĭ pentru sănĕtatea şi paza Domnilor şi al creştinesculuĭ norod al ţĕreĭ aceştia. Maĭ ales că Milostivul Dumneḑeŭ, prin rugile ce fac aceştia necontenit, cu milă păzesce pe Domnĭ şi pe tótă starea şi norodul, şi din tóte nesciute de mintea omenéscă trămite folosul cu miile insutit. Acésta socotindu-se cu cea maĭ mare luare aminte şi încredinţat fiind la aceeaşĭ fără cât de puţină îndoială, n'am lăsat maĭ mult a urma acé luare de banĭ agiutorinţe de la preoţiĭ i diaconiĭ ţĕreĭ, nu numaĭ căcĭ nu se cade, dar nicĭ vre-un agiutor ca acela de vre-o sumă nu putea să iasă dintr'acésta, cum este sciut şi vĕḑut tuturor, cu cât maĭ vêrtos că noĭ suntem datorĭ ale rĕsplăti lor ostenelile rugilor sale, ce fac deapururea către Dumneḑeŭ pentru Domnĭ şi pentru tot norodul. Drept aceea Domnia mea cu tótă dreptatea pe preoţiĭ şi diaconiĭ ţĕreĭ acesteia, deşĕvêrşit i-am uşurat de acéstă dare de banĭ ce se numea agiutorinţă, şi iată printr'acest chrisov al Domnieĭ mele am hotărît, ca de acum înainte şi în vecĭ supĕraţi să nu maĭ fie preoţiĭ şi diaconiĭ ţĕreĭ cu cerere de banĭ la ajutorinţe, nicĭ să plătéscă măcar un ban, ce de apururea şi în tótă vremea să aibă pace de acéstă dare, fiind-că s'aŭ ridicat de istov de asupra lor. După care numiţiĭ preoţĭ şi diaconĭ vĕḑênd facerea de bine şi uşurarea de greutate aceea, şi cu bucurie cunoscênd cinstea şi folosul ce aŭ dobândit, toţĭ cu un glas, nu numaĭ că s'aŭ priimit şi s'aŭ apucat ca să aibă a da fiesce-care preot şi diacon al ţĕreĭ aceştia pe tot anul câte 60 banĭ la Sf. Mitropolie şi dintr'aceĭ banĭ P. O Sf. Sa Mitropolitul ţĕreĭ încă să aibă a trămite pe fiesce-care an câte 1.200 leĭ la epitropiĭ *şcóleĭ* din Ţarigrad pentru ucenicii ce sunt la învĕţătură, după cum pe larg se aretă prin deosebit **grecesc** hrisov al Domnieĭ mele; care acéstă fiind o dare pré cu uşurare şi din bună voia lor, Domnia mea am întărit ca să se păzască nestrămutat. Ce dar poftim şi pe alţĭ luminaţĭ Domnĭ, pe carii Sf. Dumneḑeŭ va orêndui în urma nóstră Domnĭ şi oblăduitorĭ acesteĭ ţĕrĭ, să nu surpe miluirea, care cu dreptate s'aŭ făcut preoţilor i diaconilor, ce încă după datorie întărindu-le şi maĭ mult, să miluiască pe rugătoriĭ ceĭ pentru a Domniilor sale sănĕtate, pacĭnică veţuire şi vecĭnica pomenire. (De aci roş). S'aŭ scris hrisovul acesta la scaunul Domnieĭ mele în oraşul Iaşiĭ *(sic)* la cea d'întâĭ domnie a nóstră la *Moldavia (sic)* întru al treilea an al Domnieĭ nóstre[1]).

La anĭ 1780=Genar.

Iscălit *Vades.*

L. Sig.
1777

Ianake... Vel Vist. Procitoh.

Folio mare.

S'aŭ trecut în condica Divanuluĭ de mine
Andreĭ biv izbaş condicar.
Ot Divanul Gospod.

TOMUL I, PAG. 45 *).

Copia din condica No. 9, fila 46. Actul de la 25 Octombrie 1782, prin care se aplica condica tipărită a luĭ Alex. Ipsilante.

[1]) Confruntă cu chrisovul de la Duca (Const.) Vodă din 1702 din Arh. Românéscă II, p. 200.

TOMUL I, PAG. 45. (NOTELE ** şi ***). Asemenea Tomul I, pag. 46.

Despre cele urmate în bisericĭ şi şcóle sub domnia luĭ Caragea, urmaşul luĭ Alex. Ipsilante, dăm aci informaţiunĭ carĭ coprind şi documentele propuse a se anexa la textul din acest loc al tomuluĭ I din Istoria culturală.

De biserică şi şcólă Caragea n'a căutat mult, dar nicĭ le-a neglijat cu totul.

In Septembrie 22, anul 1782, Domnitorul dă importante instrucţiunĭ (circulărĭ) către ispravnicĭ, relative la protopopĭ şi bisericĭ, şi opresce abuzivele taxe prelevate de eĭ de la creştinĭ. In unele puncte se potrivesc ce cele ordonate de Al. Ipsilante.

»P. S. Mitropolitul, prin anaforaua de la 13 ale luĭ August, ne-aŭ arĕtat obiceiul şi datoria ce aŭ protopopiĭ, maĭ vîrtos ceĭ de pe afară, întru care scrie cum că după ce sunt datorĭ maĭ întâiŭ a grijì şi a cerceta de podóba sfintelor bisericĭ, de sfintele taine, cum să le ţie preoţiĭ, de botezul prunculuĭ, de orênduiala slujbeĭ bisericescĭ, cu ce taxă să se sĕvêrşéscă şi cu ce chip să petrécă obştia preoţieĭ, după cinstea daruluĭ, şi cum să îndemne pe creştinĭ, la paza bisericilor, la ispovedaniĭ şi la precestuit cel ce va fi vrednic, şi de alte învĕţăturĭ ca aceste folositóre, apoĭ aŭ şi acéstă slujbă: a cerceta trebile bisericescĭ, adecă de curviĭ, de hrăpirea fetelor, de posatnice, de amestecarea sângeluĭ, de paragonia nunţeĭ a patra, de fermecătorĭ, de vrăjbĭ întru bărbat cu soţia luĭ; unde va dovedi vre-una dintr'aceste necuvióse fapte, să facă judecată după învĕţătura ce aŭ dela P. S., şi de nu le póte face îndreptare, adecă numaĭ cu închisórea de femeĭ la protopopie, iar pre bărbat la închisórea politicéscă, însciinţéză pe P. Sa Părintele Mitropolit şi le face cé după pravilă hotărîrĭ şi după pedépsă şi după isbăvirea pricineĭ ce vor face, aŭ obiceiŭ a'ĭ lua de la partea cea vinovată tl. 2 pol treapĕd pentru ostenéla lor, iar maĭ mult nu, după cum pentru acésta aŭ protopopiĭ şi cărţĭ domnescĭ. Dar ca nu care cum-va, peste aceste poruncĭ şi învĕţăturĭ ce aŭ de la P. S. sa, să facă protopopiĭ vre-o urmare împotrivă, orì a lua peste orênduitul treapĕd maĭ mult altă glóbă deosebit, orì a pune năpăştĭ cu propunere ca să globéscă, nefiind vina dovedită, iată vĕ poruncim D-nia mea ca să luaţĭ aminte pentru acésta, şi de vor căuta peste aceste poruncĭ şi de învĕţăturile ce aŭ asemenea şi de la P. Sa Părintele Mitropolit, i de la sfinţiile lor părinţiĭ Episcopĭ, orì a lua trépĕd maĭ mult, orì a globi deosebit pre cinevaşĭ, orì a face prepuneriĭ şi năpăstĭ ca să globéscă fără de a nu fi vina dovedită, nu numaĭ să nu îngăduiţĭ nicĭ de cum, ci încă să însciinţaţĭ D-nieĭ mele negreşit, pentru că de nu veţĭ purta grijă şi vom auḑi că aŭ făcut maĭ mult peste ce aŭ poruncă şi D-tre nu ne-aţĭ însciinţat şi i-aţĭ lăsat, să sciţĭ că veţĭ cădé în urgia D-nieĭ mele. Acésta. 1782, Septembrie 22«.

Prin o proclamaţiune către locuitorĭ Caragea îĭ îndémnă direct să fie bunĭ creştinĭ, după ce a făcut şi din protopopĭ agenţĭ de priveghere aĭ locuitorilor, din respectul religiuniĭ.

Acéstă proclamare o comunică ţĕreĭ prin 17 *cărţĭ deschise*, în care se amintesce câte aŭ pătimit ţéra în 7 anĭ:

»*Când locuste, când secetă, când peatră, când bólă în vite*« că aste sunt dovadă că creştiniĭ acesteĭ ţĕrĭ s'aŭ abătut din calea cea bună. Decĭ să-şĭ facă toţĭ datoria creştinéscă păzind biserica. Pe lângă lucrul pământuluĭ, nu uitaţĭ biserica, iubiţĭ pre Dumneḑeŭ din tot sufletul şi din tot cugetul vostru şi-ĭ arĕtaţĭ dragostea vóstră, să fiţĭ curaţĭ de fapte rele, păziţĭ biserica; însă în ḑilele de sĕrbătorĭ, cum şi în ḑilele lucrătóre, întâiŭ vĕ faceţĭ închinăciunea şi luând numele luĭ Dumneḑeŭ într'ajutor, apucaţi-vĕ de muncă, iar nu vĕ purtaţĭ *dobitocesce;* postiţĭ, şi spovĕduiţi-vĕ, grijiţi-vĕ, voĭ şi so-

ţiile vóstre şi copiiĭ voştri, nu faceţĭ de sila poruncilor nóstre datoria acésta, ci înşi-vĕ fiţĭ cu fierbinţélă«. 1783, Febr. 22.

Asemenea a scris Caragea la ispravnicĭ, să oblige pre locuitorĭ a păzi datoriile creştinescĭ... Le ordonă *»să înfricoşeze pre locuitoriĭ ce nu-şĭ fac datoria de creştinĭ, acum în post ales,* cu jug *şi alte pedepse«*.

Numaĭ să bage de sémă, ca nu cum-va zapciiĭ, şi din astă afacere să nu capete ocasiune de jaf, séŭ supĕrare a locuitorilor (1783, Febr. 22).

Observarea ţilelor de sĕrbătorĭ prin închiderea prăvăliilor, se ordonă de Caragea prin *Pitac către Vel aga*, prin care îĭ spune, că starostele de neguţătorĭ dimpreună cu tótă brésla aŭ înscinţat că era obiceiul vechiŭ ca toţĭ neguţătoriĭ prăvăliaşĭ: *lipscanĭ*, ţaregrădenĭ, bogasierĭ, mărgelarĭ, postăvarĭ, cavafĭ, eraŭ popriţĭ a deschide prăvăliile lor şi a face alişveriş *Duminicile* şi *praznicile cele marĭ*, afară numaĭ de lucrurile de mâncare. Acum acéstă regulă s'a schimbat şi nu respect ţilele de sĕrbătorĭ. Domnitorul ordonă luĭ Vel aga să înscinţeze cu pristav *pe toţĭ neguţătoriĭ creştinĭ, ovreĭ, séŭ armenĭ, să nu deschidă prăvălia în ţile de sĕrbătorĭ, dar nu în sĕrbătorile micĭ în carĭ ceĭ leneşĭ şi netrebnicĭ petrec numaĭ în becişniciĭ*. 1783, Ghenarie 15.

Şcólele înfiinţate, orĭ reorganisate sub Alex. Ipsilante, continuă a funcţiona.

»Boeriĭ epitropĭ« se ocupă cu administrarea şcólelor. Lor le adresa Domnul pitacele relative la şcóle:

Pitac către boeriĭ epitropĭ, din 1782, Decembrie

»D-tre boerilor epitropĭ, primind porunca Domnieĭ mele, să aveţĭ a aşeţa acest copil anume Constantin sin Vasile Barbier Başa, la şcóla ot Sf. Sava pentru învĕţătură, unde să aibă şi orînduiala de îmbrăcăminte şi de ale mâncăreĭ, Tolico pisah gvdm«.

Sub N. Caragea s'a întêmplat episodul încercăriĭ unor şcolarĭ din Sf. Sava de a otrăvi cu *»şoricióĭcă«* pe alţĭ ucenicĭ orĭ póte şi dascălĭ. (T. I al Ist. Culturale, pag. 46).

Iată ce ţice despre acésta pitacul luĭ Vodă către Spătar şi Aga, dispunênd ca pe viitor să nu maĭ vîndă băcaniĭ asemenea otrăvurĭ şi nicĭ érbă de puşcă:

»Luând înscinţare cum că de la unul din băcanĭ s'a cumpĕrat de către uniĭ din ucenicĭĭ ot *Şcóla Sf. Sava* şoricióĭcă şi era ca să o dea la alţĭ iar din ucenicĭĭ de la şcólă, să se întêmple primejdie de mórte; pentru care ne pliroforisim, că maĭ 'nainte nu era sloboţĭ toţĭ prăvăliaşiĭ de obşte a vinde acéstă şoricióĭcă, nicĭ ceĭ ce avé voie a ţine acest fel de marfă, nu vindeaŭ la orĭ-ce om aşĭa fie-cum, ci numaĭ la om cunoscut, şi cu chezăşie bună încredinţându-l, aşĭa îĭ vindea. Decĭ, D-tre ca zăbiţĭ aĭ târguluĭ, să daţĭ nizam la acéstă trébă, ca să nu fie toţĭ prăvăliaşiĭ volnicĭ a ţiné şoricióĭcă de vîndare, ci numaĭ cuĭ se va cade, cărora să le porunciţĭ straşnic, ca de acum înainte să nu cuteze a vinde la orĭ-cine, ci numaĭ la acel ce va da chezaş şi îşĭ va arĕta trebuinţa, aceluia să vîndă. Pentru că de nu va urma, va cădé în grea pedépsă la întêmplare de vre-o asemenea pricină. Aşijderea să cercetaţĭ să dovediţĭ care a vîndut acum acelor ucenicĭ şoricióĭcă şi de ce, sciind acest obiceiŭ, să se cuteze a vinde? şi ridicându-l să ne înscinţaţĭ. Asemenea şi érba de puşcă şi alte de asemenea câte sunt lucrurĭ prin mejdióse să nu vîndă fiesce-care şi la orĭ-cine fără de chezăşie, că se vor pedepsi cu *têrgul* i cu ocna«.

Măsura se aplicasă maĭ cu rigóre prin actul următor:

Pitac către Vel Spăt. şi Vel Aga a nu îngădui pe prăvăliaşi să vîndă şoricióică şi iarbă de puşcă. 1782, Sept. 1

»Fiindcă este lucru de stricăciune a se vinde fieş-unde şi la veri-care prăvăliaş, afară din spiţerii, lucruri de doftorii; aşijderea nu este cu cale a fi slobod fieş-care prăvăliaş a ţine de vînzare şoricióică şi iarbă de puşcă şi altele asemenea vătămătóre, căci se póte întêmpla, dupre cum s'aŭ şi întêmplat şi într'aceste çile, a se face primejdie de viaţă cu unele ca aceste; iată vĕ poruncim dumneavóstră mai întâiŭ: nimeni dintre băcani ori alţi prăvăliaşi, doftorii şi leacuri să n'aibă voie a ţiné de vînzare, făr de numai spiţeriile. De care să cercetaţi, şi unde veţi afla la alţii afară din spiţeri, să-i opriţi şi să-i rînduiţi dumneavóstră în scris anume câţi numai se cuvin a ţiné acest-fel de lucru, prăvăliaşi aleşi, sciuţi, ómeni de înţelegere, cărora să le daţi povĕţuiri şi strașnice poruncĭ a nu se lăcomi pentru preţ şi pentru ca să-şi trécă marfa, a vinde la ori-cine, ce să scie pe cumpĕrător şi trebuinţa pentru care cumpĕră, să se încredinţeze întâiŭ cumpĕrătoruluĭ séŭ de nu i se va încredinţa luĭ să-ĭ céră negreşit chezăşie şi aşĭa să vîndă, iar într'alt chip să nu se cuteze, căcĭ la întêmplare de vre-o pricină acel vînzĕtor va fi vinovat şi se va pedepsi cu têrg şi cu ocnă. Dumneavóstră încă ca zabiţi aĭ oraşuluĭ, acéstă trébă, după ce o veţĭ pune la cale acum cu nizamul ce se cade, apoĭ să şi cercetaţi în urmă peste tótă vremea de a se păzi cum poruncim«. 1782, Sept. 1.

In casul special al tentativeĭ de otrăvire de la Sf. Sava Domnul adreséză un pitac către Veliţiĭ boierĭ, în Sept. 1, anul 1782, să cerceteze pe băcanul adus, din prăvălia căruia ucenicul de la Sf. Sava a cumpĕrat *şoricióică*, cine i-a vîndut-o? şi pre vînzĕtor să-l pedepséscă cu baterea la talpe înaintea prăvălieĭ, pentru pilda altora. Şi să rĕspundă luĭ Vodă că s'aŭ împlinit porunca.

*

Sulzer tipărea la Viena cele treĭ volume ale sale »*Geschichte des Transalpinischen Daciens*« şi çicea că »*von einem ausgehungerten verdrüsslichen Mönche oder Kaluger... kann man nichts besseres erwarten*«, adecă, că de la şcóle cu direcţiune eclesiastică, nu era nimic de aşteptat pentru cultura Românilor, de óre-ce, puţin maĭ apoĭ, şi Raicevicĭ arétă pre aceştĭ călugărĭ ignoranţi şi depravaţi. Nu maĭ puţin însă, şcólele reorganisate de Ipsilante, carĭ n'aŭ de loc direcţiunea *unilaterală eclesiastică*, fac paşi înainte. Tipografiile, carĭ sunt organele cele maĭ importante ale culturiĭ, se îmbunătăţesc alăturea cu şcólele. La Bucurescĭ Vameşul Nicoli Lazăr, carele a înfiinţat fabrice de hârtie, în interesul şi al înlesnireĭ şcólelor cu cărţi, şi carele, spre a i-se protege industria, a isbutit a dobândi proibiţiunea cărţilor ce de altă dată se aduceaŭ din Ardeal, — este protegiat de N. Caragea. Iacă actul prohibitiv:

Pitac către boerii epitropi

»Fiind-că tipografia de aice, prin scirea şi cu voinţa nóstră s'a pus la orênduială cu multă silinţă şi cheltuială a Vameşuluĭ Nicoli Lazăr, care-le este spre podóba şi folosul ţĕreĭ, unde s'a şi făcut începere de lucru, tipărindu-se acum de o cam-dată o sumă de filadre spre învĕţătura copiilor, atât pentru deschiderea minţeĭ lor, cât şi pentru sciinţa şi cetania închinăciuneĭ, după datoria creştinéscă, care sunt maĭ împodobite şi maĭ bogate decât altele vechĭ, ce se *aduceaŭ maĭ nainte din alte ţĕrĭ strĕine şi acum sunt oprite*. Iar pentru îndemnarea a se sili de a scóte şi alte trebuincióse cărţi şi pentru că tipografia are trebuinţă de cheltuială, poruncim D-tre boerilor epitropĭ, din

baniĭ cutieĭ să daţĭ talerĭ 250 la Vameşul Nicoli Lazar şi să primiţĭ D-tre din acele filadre, care după ce le veţĭ primi la D-tre, să ne însciinţaţĭ şi veţĭ avé porunca cum să urmaţĭ cu ele. *1783, Maiŭ 5.*

TOMUL I, PAG. 47 şi 48.

Sub Domnia luĭ M. Suţu, urmaşul luĭ Caragea la Muntenĭ.

Avântul dat şcólelor de Ipsilante, nepotolit sub Caragea, continuă şi sub M. Suţu.

In primele lunĭ ale Domnieĭ séle din 1783, Mihaiŭ Suţu totuşĭ nu pare a se fi preocupat de şcólă.

La începutul anuluĭ 1784 (Maiŭ 25) aflăm însă un pitac Domnesc adresat Mitropolituluĭ, Episcopilor şi Veliţilor boerĭ de la Vel Ban la Vel Post. 'L-am adus la Tomul I, pag. 48 a istorieĭ cultureĭ.

Deja în 24 Ianuarie 1784 M. Suţu rênduesce o asemene anchetă şi la institutul »*orfanotrofieĭ*«.

Tot Divanul era însărcinat să chiăme pe epitropĭ şi să le céră să dea socotélă de venitul şi de cheltuiala *orfanotrofieĭ* până acum, »care socotélă să o theorisiţĭ cu deamĕnuntul, urmând după cuprinderea hrisovuluĭ orfanotrofieĭ şi încheind socotéla sub iscăliturile sfinţiilor vóstre şi ale D-vóstre (boerĭ) să ne arĕtaţĭ în scris prin anafora, ca să vedem«.

Domnitorul se mulţămesce cu o anchetă maĭ mult financiară, căcĭ nu aflăm în 1784 vre-un act probând încercare de îmbunătăţire în învĕţămîntul şcólelor Sf. Sava şi Sf. George. Pitacul de sus, cu adevĕrat, că par'că ar cere Comisiuneĭ să inspecteze şcóla de la Bucurescĭ şi să vaţă întru cât *realitatea* corespunde cu prevederile hrisovuluĭ şcólelor de la Alex. Ipsilante, dar în condica domnéscă, în care am descoperit acest pitac domnesc, nu am maĭ aflat nicĭ un rĕspuns de la boerĭĭ din anchetă. Singura mĕsură luată de M. Suţu, în vedere cu hrisovul şcólelor din 1776, este relativă la clasa de musică creată la Sf. Sava.

TOMUL I, PAG. 53.

Adăugăm pe lângă şcólele de la sate, arătate în textul de aci, şi cele următóre:

In 1783 aflăm un frumos document relativ la o şcólă românéscă înfiinţată într'un sat, cu contribuţiune de la locuitorĭ. Pe moşia sa, Hagiul Stan Jianu biv vel Pah., a clădit biserică de piatră şi chiliĭ pentru călugărĭ »şi alţĭ ómenĭ sĕracĭ neputincioşĭ, carĭ să-şĭ aibă hrana şi chiverniséla lor«. Lângă acéstă biserică Jianu a făcut şi »şcólă românéscăpentru a se învĕţa copiiĭ de pomană«. Locuitoriĭ de pe moşie, carĭ aŭ bun câştig din meseria ce exercită cu tăbăcirea peilor de capră, vĕdênd acéstă bună faptă a Paharniculuĭ, s'aŭ îndemnat şi eĭ pentru pomenirea lor şi-aŭ dat zapis, în 15 Octombrie 1783, prin care se îndatoresc ca din câştigul meserieĭ lor să dea ajutor câte 10 parale de fie-care sută de peĭ ce vor lucra. Domnitorul întăresce, în 12 Martie 1784, acéstă învoială şi maĭ adaugă în favórea biserieĭ şi a şcóleĭ şi alte venitурĭ. precum: din vama bâlciuluĭ, ce se va ţine pe acea moşie, să aibă a da vameşul din Craiova talerĭ 100, din orĭ-cât venit se va strînge din acel bâlciŭ, ca să fie acéstă milă pentru chiverniséla biserieĭ, de făcliĭ, tămâie, unt-de-lemn şi pentru plata dascăluluĭ ce va învĕţa copiiĭ şi pentru hrana sĕracilor ce se vor ocroti în chiliile biserieĭ, şi treĭ preoţĭ şi un diacon să fie la biserică.

TOMUL I, PAG. 53, NOTA (****).

N'am adus aci de cât o parte din documentul şcóleĭ de la Cornescĭ. Aci îl dăm integral.

„De vreme ce D-luĭ cinstit şi credincios boer D-luĭ Scarlat Greceanu, Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, la strămoşésca D-sale moşie, ce se numesce Cornescĭ ot sud Dâmboviţa, făcênd biserică de zid şi împrejur chiliĭ şi şcólă pentru învĕţătură de carte, cu plata de la D-luĭ, de învaţă copiiĭ, cu orênduială ca tot-d'a-una să fie 20 de copiĭ nelipsiţĭ la învĕţătură, ne-aŭ făcut rugăciune să dăm voie a se face bâlciŭ pe an o-dată la numita moşie, în 3 ḑile dupe Pascĭ, la Duminica tuturor Sfinţilor, ca cu puţinul venit de vamă şi de alte obiceiurĭ, ce se vor strînge de la acest bâlciŭ, să se ajute şcóla, spre a se putea ţine nestrămutată. Decĭ, vĕḑênd Domnia mea bun proerisis a D-luĭ Vel Logofĕt şi silinţa ce a pus cu multă cheltuială de a făcut acest lucru fórte trebuincios şi folositor locuitorilor părţeĭ loculuĭ, am binevoit şi noĭ să ajutăm şcóla acésta, şi iată cu acésta domnésca nóstră carte, dăm voie şi sloboḑenie ca în toţĭ aniĭ, la acéstă moşie Cornescĭ, după Paşcĭ la Duminica tuturor Sfinţilor, să se facă bâlciŭ în 3 ḑile de-a-rîndul, adecă să încépă de Sâmbătă şi să ţie până Luni séra, şi orĭ-ce obiceiurĭ şi luăturĭ vor fi la acest bâlciŭ, după cum se urméză şi la alte asemenea bâlciurĭ, să se iea pe séma numiteĭ şcolĭ; cum şi din vama ce s'ar aduna de la acest târg, orênduim Domnia mea să se dea la şcólă teleriĭ 40 pe an, iar alt nimenea întru nimic, cum nicĭ Ispravnicĭĭ, Căpitaniĭ, Zapciĭ, séŭ verĭ-cine din slujbaşiĭ domnescĭ, cu acest bâlciŭ să nu aibă a face, ci numaĭ să diefendipséscă de pricinĭ şi gâlcevurĭ, că aşĭa este voia şi porunca nóstră; pentru care scriem şi poruncim D-vóstră Ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, dın vreme să vestiţĭ de acésta în tot judeţul la locuitoriĭ de obşte, i la negustorĭ să fie însciinţaţĭ, că la orênduitele ḑile să aibă a veni fieş-care cu cele ce va avé de vînḑare, spre a-şĭ face alişverişul lor, purtând D-vóstră de grijă atuncĭ la vremea bâlciuluĭ, ca să se petrécă adunarea cu linişte. *Tol. gvd.* 1785, Octombrie 20«.

TOMUL I, PAG. 56.

Inainte de a închide domnia luĭ Mih. Suţu de la Muntenĭ, se cade să amintim, că a împedicat mult ridicarea niveleĭ culturale a bisericeĭ din Principatul muntenesc, oprirea repeţită şi de acest Domn de a se primi preoţĭ românĭ hirotoniţĭ în Ardeal. Acest nizam aplicat la preoţiĭ ce puteaŭ veni de peste Carpaţĭ, şi nu numaĭ la ceĭ preoţiţĭ peste Dunăre, a fost dăunător, căcĭ a împedicat stabilirea, în ţéră, de preoţĭ maĭ culţĭ. Acolo în Transilvania, între aniĭ 1780—1782, se întorsese de la Roma Şincaĭ, care ocupând postul de director al şcólelor române, funcţiune ce ţinu până la 1794, dete acestor şcóle (înmulţite până la 300) un avênt deosebit. El publică la 1783, la Blaj, gramatica latino-română, în care şi regulele românescĭ eraŭ reproduse cu litere latine. E gramatica care rĕmase în us în şcólele ardelene până după începerea secoluluĭ al XIX-lea şi care de sigur n'a rĕmas necunoscută luĭ Em. Văcărescu, la publicarea gramaticeĭ sale.

Tot la 1783 Şincaĭ publică Catechismul şi două abecedare, iar la 1785 o aritmetică.

Dar pe când în Ardeal cultura câştiga prin tipografie şi cărţĭ, în Muntenia M. Suţu aduce pedice acesteĭ culturĭ prin introducerea pentru prima dată a censureĭ.

Pe de o parte M. Suţu are aer de a protege tipografia, dând în 29 Februarie

1784 luĭ Stancu tipograful de la tipografia Mitropolieĭ din Bucurescĭ, hrisov de scutirĭ de dijmărit, i vinăriciŭ pe bucatele séle, şi pe de alta stabilesce censura prin următórele acte :

Pitac către pré sfinţia sa Părintele Mitropolit pentru tipografiĭ, a nu se maĭ tipări de acum înainte nimic până a nu însciinţa Măriei sale întêiŭ

»Pré sfinţia ta Părinte Mitropolite, fiind-că se cuvine a sci Domnia mea cele ce se daŭ în tipariŭ la tipografia grecéscă, atât de aicĭ din Bucurescĭ, cât şi de afară, iată cu acest Pitac dăm pré sfinţieĭ tale în scire, ca de astăḑĭ înainte făr' de a nu ne arĕta pré sfinţia ta întêiŭ cu anafora şi făr' de a nu se da voia nóstră, să nu se cuteze tipografiĭ, nicĭ vre un Vivlion, nicĭ măcar alt-fel de scrisóre séŭ hârtie, verĭ-cum a da în tipariŭ; acéstă însciinţare să o daĭ pré sfinţia ta şi părinţilor Episcopĭ, cum şi tipografilor să le poruncescĭ. Tolico p. gvmd. 1784, Iuliŭ 25«.

Pitac către Episcopul Râmniculuĭ a nu tipări tipografiĭ făr' de poruncă Domnéscă

' Iubitoriule de Dumneḑeŭ, sfinţia ta Părinte Episcópe a sfinteĭ Episcopiĭ Rŏmnic, chir Filaret, fiind-că se cuvine a sci Domnia mea cele ce se daŭ în tipariŭ la tipografia grecéscă, atât de aicĭ din Bucurescĭ, cât şi de afară, iar osebit s'aŭ scris Pitacul Domnieĭ mele către pré sfinţia sa părintele Mitropolit pentru tipografia de aicĭ din Bucurescĭ, ca de astăḑĭ înainte, fără de a nu ne arĕta întêiŭ cu Anafora, şi fără a nu se da întêiŭ voia nóstră, să nu se cuteze tipografiĭ, nicĭ vre-un Vivlion, nicĭ măcar alt-fel de scrisóre saŭ hârtiă, verĭ-cuĭ a da în tipariŭ. Asemenea dăm scire şi sfinţieĭ tale, ca şi pentru tipografia de aicĭ din Rŏmnic aşĭa să urmeze, cum şi tipografilor să le poruncescĭ. Tolico p. gvmd. 1774, August 1«.

Cu tótă acéstă censură, s'aŭ publicat, sub M. Suţu, graţie maĭ ales luĭ Filaret, Episcopul Rômniculuĭ, un numĕr de cărţĭ, negreşit maĭ mult de biserică, saŭ la umbra biserieĭ.

TOMUL I, PAG. 64. NOTA *) ŞI **) ŞI 65 NOTA **).

A se corige erórea de tipografie, data de 1687 pusă în loc de 1787, în aliniatul al 3-lea.

Nu maĭ aducem aci la anexă epistola Episcopuluĭ Filaret Nazirul şcólelor, din fruntea gramaticeĭ luĭ Enăchiţă Văcărescu, pentru motiv de uşurare tipografică. Se pot vedea ambele ediţiunĭ ale gramaticeĭ, acea din ţéră şi acea de la Viena, tipărită de Iosif noblu de Kurtzbec, care le-a maĭ tipărit şi alte diverse cărţĭ pentru biserica şi şcólele române din Ardeal.

Dăm aci o recensiune scurtă a gramaticeĭ luĭ Molnar, scrisă de amicul meŭ şi fost discipol D. Nerva Hodoşiu şi o altă recensiune asupra gramaticeĭ ruso-române de Toader Scolerul.

Gramatica luĭ Molnar s'a publicat în douĕ ediţiĭ, la 1788 şi 1810. Titlurile întregĭ sunt următórele:

1) *Deutsch-Wallachische Sprachlehre*, verfasset von Johann Molnar, Königl. Landes Augen Arzt im Grossfürstenthum Siebenburgen. Wien, bei Joseph Edlen von Kurzbec... 1788,— 1 vol. în 8⁰ de (XVI) + 445 + (80) pp.

2) *Deutsch-Wallachische Sprachlehre*, verfasset von Johann Molnar V. Müllersheim, K. Landes Augenarzt, und öffentlicher Lehrer der Augen Krankheiten an der Universität zu Klausenburg, Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. Hermannstadt, bei Martin Hochmeister... 1810,— 1 vol. 8⁰ de (XVI) + 413 + (84) pp.

Ambele ediţiuni sunt dedicate conteluï Gheorghe Banffi de Losunz, guvernatorul Ardealuluï.

In prefaţă autorul declară că e român şi că ocupaţiunea sa obicinuită este oculistica. Prin urmare, n'are pretenţiunea de a face o operă sciinţifică. Gândul sĕŭ este de a presinta o introducere populară în cunoscinţa limbeï românescï, prin regule scurte, precise şi sigure, pentru învĕţarea practică a acesteï limbï de către negustoriï şi cărturariï străinï.

Maï spune că arĕtările luï Del Chiaro şi Griselini, precum şi ale luï Thunmann în privinţa limbeï daco-române şi a celeï macedo-române, sunt insuficiente.

Impărţirea gramaticeï şi tóte regulele sunt luate (adică traduse aprópe *ad-litteram*) din gramatica luï Klein şi Şinkai [1]), — înmulţindu-se însă în mod considerabil exemplele. Vorbele românescï sunt scrise cu ortografia cirilică şi în transcripţie cu litere latine. După fie-care parte de cuvînt, se dă o listă de acele cuvinte cu pronunţarea lor şi cu echivalentele nemţescï; iar la sfîrşitul gramaticeï o culegere de vorbe şi de frase usuale, cu traducerea lor nemţéscă şi un registru de cuvinte nemţescï.

Spre deosebire de gramatica care 'ï-a servit de model, Molnar scrie cuvintele cu cirilice şi exact cum se pronunţă, fără a le latinisa.

Ediţiunea a doua nu diferă de cea d'întâï de cât prin adaosul a câtor-va povestirï şi a unor modele de scrisorï.

Maï există şi o a 3-a ediţiune, tot din Sibiŭ, de la 1823. Acésta e identică cu a 2-a, dór că din prefaţă s'a suprimat câte-va pasagiï.

O gramatică românéscă din secolul XVIII

Intre rarile gramaticï românescï din secolul al XVIII-lea, avem a numĕra una cu totul necunoscută şi de care întêmplător am dat, sunt fórte puţine ḑile, în Iaşi. Fără să aibă nicï o relaţiune între eï, scriitoriï de gramaticï românescï, în Iaşi ca şi în Bucurescï, se întêlnesc, împinşï de acelaşï dor şi ne daŭ fie-care încercărï carï meritá studiul şi recunoscinţa nóstră. Văcărescu, ca şi părintele Macarie, tot asemenea ca şi arhimandritul Mazareanu scriŭ orï predaŭ gramatica limbeï românescï.

Autorul gramaticeï din Iaşi de la 1789 (acum 100 anï trecuţï) nu ne-aŭ lăsat de cât numele sĕŭ de botez. El se numea *Teodor* şi adăuga la numele de botez, semnând o dedicaţiune a lucrăreï séle: »Către ceï de bun neam învĕţătorï« aï sĕï, adăuga ḑicem, calificativul de »Scoleriul«.

Toader Scoleriul, maï fericit de cât Macarie, nu ne-aŭ lăsat numaï un manuscris de gramatică, ci chiar o carte tipărită, purtând titlul următor:

»Lecţione«, adică cuvêntare scósă de la întâia parte a gramaticeï (π. ε. Χ. α. Ş.) pentru învĕţătura limbeï moldovenescï şi rusescï, dată în tipariŭ pentru folosul celor ce vor vré să înveţe saŭ una, saŭ alta dintre aceste douĕ limbï.«

---

[1]) Klein-Şinkai, *Elem. l. daco-rom.* Vindobonae 1780. In prefaţa ediţ. II (Budae 1805) a acesteï gramaticï, Şinkai ḑice: Nos... anno 1780 primi edidimus grammaticam Daco-Romanam... Post octennium, anno videlicet 1788, eandem nostram grammaticam recensens, at que locupletans Cl. D. Joannes Molnàr de Mulersheim linguis germanica, et valachica typis edi curavit.

Opul luĭ Toader Scoleriul este un 8⁰ mic compus din jumĕtăţĭ de cóle, adică avem signatura tipografică la fie-care jumĕtate de cólă. A fost tipărit »în tipografia cea politicéscă în tîrgul Iaşuluĭ, la Noembrie 2, anul 1789.«

Imediat pe pagina care pórtă titlul de sus, la verso urméză dedicaţiunea: »Către ceĭ de bun ném învĕţătorĭ«.

In acéstă dedicaţiune autorul dă semne de erudiţiune, vorbind de istoriile vechĭ şi de muse şi modelându-se pe vechiĭ autorĭ carĭ îşĭ sfinţeaŭ operile dedicându-le învĕţătorilor lor.

Pe pagina a 3-a Toader Scoleriu, ca un bun pedagog, dă instrucţiunĭ orĭ »*învĕţătură cum trebue să se înveţe cărticica acésta*«.

Cea d'întâiŭ povăţuire pedagogică este ca doritorul de a învĕţa una din cele douĕ limbĭ, maĭ întâiŭ »*să se apuce a lua séma întru acésta d'întâiŭ parte de tóte cele opt părţĭ a cuvêntăriĭ*«.

Cele opt părţĭ ale cuvêntăreĭ sunt numite de Toader ast-fel: Nume (întocmaĭ ca aḑĭ), loc-de-nume, vorbă, împărtăşire, prepunere, ajungere şi intrare. Toader recomanda apoĭ să se vaḑă »ce orînduială are fieşce-care parte« şi maĭ vîrtos să se înveţe bine la *nume* căderile şi »a sci câte plecărĭ de *nume* sunt şi a cunósce sfîrşitul *numeluĭ* în cădere şi câte cădere are şi de ce ném şi nume este?«

La verbi saŭ *vorbă* cum îĭ numesce Toader, el recomandă »a lua séma timpurilor şi a feţelor şi a ţine minte şi a vedea ce fel de vorbă este: cu faţă saŭ fără faţă (personal saŭ impersonal), făcĕtóre (activ) saŭ pătimitóre (pasiv).

Autorul crede că după ce cine-va aŭ învĕţat bine aceste douĕ, numele şi verbul, póte să înveţe şi cele-l-alte părţĭ şi apoĭ să se apuce să înveţe cuvinte, pe care el le-a pus »in fundul cărţulieĭ acestia«.

După acésta recomanda învĕţătoruluĭ să citéscă verĭ-o carte moldovenéscă saŭ *razgovoriile* luĭ protopopa Mihail Strilbizki, şi aşa Toader crede că se va putea învĕţa bine, fie moldovenesce, fie rusesce.

Instrucţiunile acestea pedagogice sunt urmate de povĕţuirĭ speciale pentru ruşiĭ carĭ voesc să înveţe românesce. Cu multă inteligenţă învaţă pe ruşĭ să pronunţe sunetele g şi ѧ.

La pagina 8 urméză *scara* materiilor. Iat-o:

Pentru ortografie	fila	1
» etimologie	»	10
» nume.	»	11
» loc de nume	»	25
» vorbă.	»	28
» împărtăşire	»	53
» a vorbeĭ	»	54
» prepunere	»	55
» ajungere	»	56
» intrare	»	57

A doua parte, pentru adunarea cuvintelor rusescĭ şi moldovenescĭ, fila 30.

După acéstă scară începe o nouă numĕrătóre de pagine. Pe prima filă se citesce următorul titlu: Elementi, adică slove saŭ cuvinte pentru limba moldovenéscă saŭ românéscă, d'întâiŭ pentru slove.

Să ocupa decĭ de sunete şi litere. Vocalele le numesce: *rĕspunzĕtóre* şi nerĕspunzĕtóre sunt consónele.

Cu *două respunsurĭ* sunt diftongĭ. Silaba o numesce tot ast-fel.

Rĕspunzĕtórele le clasifică în:

Incepĕtórele: оу. ѡ. ѧ. ѥ.

Sĕvîrşitóre: ъ. »Acésta de se va pune într'alt loc nu va fi bine«.

Mijlocitóre şi sĕvîrşitóre: ѥ. ѧ. ѫ. ѻ. ѯ.

Incepĕtóre, mijlocitóre şi sĕvîrşitóre: А. и. іѡ. ѽ. ѹ.

Regulile ce da pentru aplicarea în scris acestor diverse vocale sunt fórte curióse.

Punctuaţiunea, după Toader Scolerul, este următórea:

, virgulă.

; punct şi virgulă.

: două puncte.

,— punct întăritor.

—.— punct sĕvîrşitor.

; întrebător.

! de minunaţione.

( ) parenteşĭ.

Nu mai puţin curióse sunt regulile de ortografie.

Despre ѣ ḑice că este cel mai mare chezaş al scrisórei nóstre, dar că nu'ĭ de nicĭ o trébă, că'l putem înlocui prin ѥ şi prin ѧ, decĭ conchide: ѣ nu e nicĭ de o trébă şi să'l daţĭ afară ca şi pe ъі şi să puneţĭ ѥ şi pe ѧ la locul lor şi veţĭ fi odihniţĭ (pagina 8).

Cel ce vré să scrie drept să puie ѳстѣ iar nu *iaste*, că'ĭ ḑicere străină şi *emĭ* dar nu *iasi*, că măcar că de şi se găsesc tipărite, dar aceea vine din pricina isvoduluĭ tiparuluĭ, iar nu după vorbire. Toader cere să scrim Ꙗiwcѫ, iar nu *jos*, căcĭ acela este cuvînt al ugro-vlahilor, dar nu al nostru şi ꙗiwй dar nu *joĭ*, etc.

Minunată este regula ortografică ce recomanda finalmente, ḑicênd: »scrieţĭ după cum vorbiţĭ, că este bine, şi nu amestecaţĭ cuvinte *străine*.«

TOMUL I. PAG. 66. NOTA *) ŞI **).

Renunţăm de a aduce anexele aci promise, de óre-ce se póte vedea în discursul inaugurat la Academie al regretatuluĭ Papiŭ Ilarian importanţa acestor acte.

TOMUL I, PAG. 67. NOTA *).

Locul la care se alude în acest text, din »Beschreibung und Schicksale von Bender« se va putea ceti acolo la pag. 106. Nu'l mai reproducem aci.

ADDENDA LA PAG. 67. TOMUL I.

Ne-a scăpat din vedere un important document din leat 1792, relativ la şcolĭ şi în deosebĭ la *Orfanotrofie*. E o luare de socotelĭ pentru anĭĭ 1787—1792, care o aducem aci integrală:

Prea Inălţate Dómne!

După luminată porunca Inălţimiĭ tale ce prin Pitac ni s'aŭ dat, adunându-ne cu toţiĭ la un loc, am adus înaintea nóstră pe Dumnélor boerĭĭ Epitropĭ aĭ obşteĭ cu tóte condicile şi socotelile Epitropieĭ, şi le-am cerut să ne arete socotéla de banĭĭ milostenieĭ şi de banĭĭ şcólelor şi din banĭĭ orfanotrofieĭ şi de banĭĭ podurilor; însă socotéla le-am

cerut-o după cum în luminat Pitac Înălţimiĭ tale se cuprinde, adecă de la velét 1781 şi până acum; care socotélă arĕtându-se de Dumnélor, s'aŭ teorisit numaĭ de noĭ Arhierei, dară acum de iznóvă de împreună cu Dumnélor veliţĭ boerĭ cercetându-le pe tóte din condică în condică, iată în perilipsis, pentru fieşcarele *madé*, deosebit arĕtăm Înălţimiĭ tale socotéla maĭ jos de venit şi cheltuială pe fieş-care an până acum.

Sinopsis de baniĭ milosteniei pe 5 anĭ

Tal.	Banĭ	
17.418	41	Venitul pe anul 1787.
17.008	86	Se scade cheltuiţĭ într'acest an 1787.
409	75	Rĕmân ce aŭ făcut venit pe anul 1788.
606	—	Venitul pe anul 1788.
1.069	75	Tot venitul pe anul 1788.
1.118	59	Cheltuiţĭ într'acest an 1788.
48	104	Trec cheltuiţĭ peste venit, iar la lét 89 nicĭ s'aŭ luat nimic, nicĭ s'aŭ cheltuit nimic.
12.911	76	Venitul pe anul 1790.
11.412	85	Cheltuiţĭ într'acest an 90.
1.498	111	Rĕmân carĭ s'aŭ făcut venit pe anul 91.
12.949	81	Venitul pe anul 1791.
14.448	72	Fac venit pe anul 1791.
14.364	75	Cheltuiţĭ pe anul 92, însă:
		14.228 75 La milostenie.
		136 — La orfanotrofie peste tal. 440, ce s'aŭ luat din Bragagiĭ neajungênd eratul spre împlinirea cheltuelilor.
		14.364 75.
88	117	Rĕmân de fac venitul pe anul 1792.

Sinopsis de baniĭ şcólelor

Tal.	Banĭ	
13.615	56	Venit pe anul 1787.
13.538	112	Se scade ce s'aŭ cheltuit pe acest an 1787.
76	60	Rĕmân ce s'aŭ făcut venit.
159	119	S'aŭ cheltuit pe anul 1788.
83	59	Trec cheltuiţĭ maĭ mulţĭ peste venit. Din venitul milosteniei cum se vede la aceeaşĭ socotélă, iar la lét 1789 şi la 90 nicĭ s'aŭ luat vre-un ban, nicĭ s'aŭ cheltuit nimic.

Sinopsis de venitul orfanotrofiei pe 5 anĭ

Tal.	Banĭ	
1.767	74	Venitul pe anul 1787.
1.009	3	S'aŭ cheltuit pe acest an 87.
758	71	Rĕmân ce s'aŭ făcut venit pe anul 88.
590	—	Venit pe anul 88.
1.348	71	Se fac venit pe 88.
762	17	S'aŭ cheltuit pe acest an 88.
586	18	Rĕmân carĭ aŭ luat Mavroghene prin Iancul Cămăraş, după arĕtarea Dumnélor boerilor Epitropĭ.

600	—	Venit pe anul 1789 după venirea armieĭ chesaricescĭ.
541	—	S'aŭ cheltuit pe 89.
59	—	Rĕmân ce aŭ luat Epitropiĭ în lefĭ.
600	—	Venit pe anul 90.
599	90	S'aŭ cheltuit pe 91.
—	30	Rĕmên.
440	—	Venit pe anul 91.
576	—	S'aŭ cheltuit pe 91.
136	—	Trec cheltuiţĭ maĭ mulţĭ peste venit, carĭ s'aŭ împlinit cu din baniĭ milostenieĭ al. l. 91 cuui se vede la aceeaşĭ socotélă.

Sinopsis de baniĭ podurilor pe 5 anĭ

Tal.	Banĭ	
9.543	90	Venit pe 1787.
8.592	75	Cheltuiţĭ pe acest an 87.
951	15	Rĕmân ce s'aŭ făcut venit pe 88.
3.687	48	Venit pe anul 88.
4.638	63	S'aŭ făcut tot venitul pe anul 88.
3.622	67	Se scade cheltuiţĭ pe anul 88, însă:
		3.573 73 Cheltuiţĭ la trebile podurilor.
		48 114 Cheltuiţĭ la milostenie în 87, neajungênd eratul, precum se vede la acéstă socotélă.
		3.622 67.
1.015	166	Rĕmân pe carĭ 'ĭ-aŭ luat Mavroghene prin mâna Ianculuĭ Cămăraş, după arĕtarea Dumnélor boerilor Epitropĭ.
3.854	—	Venit pe anul 89.
2.988	36	S'aŭ cheltuit într'acest an 89.
865	84	Rĕmân ce s'aŭ luat de Epitropĭ în lefĭ că alţĭ baniĭ n'aŭ prisosit ca să ia deplin.
7.518	30	Venit pe anul 90.
6.894	95	S'aŭ cheltuit pe acest an 90.
623	65	Rĕmân ce s'aŭ făcut venit pe 91.
6.145	—	Se scade ce s'aŭ luat cu pitac gospod pentru meremêntul şcólelor ot sfîntu Sava.
8.336	35	Aŭ rĕmas la Epitropiĭ din anul 91.
5.971	117	S'aŭ cheltuit într'acest an l. 91.
2.364	28	Rĕmân să se facă venit pe anul 92.

Adică douĕ miĭ treĭ sute şése-ḑecĭ şi patru şi douĕ-ḑecĭ şi opt de banĭ.

1792, Martie 15.

Cosma al Ungro-Vlachieĭ; Rimnic Filaret; Dosofteiŭ Buzĕŭ; Ienache, Vel Vist; Vel Log., Vel Vorn., Moruzi; Vel Log., Creţulescu. [1])

TOMUL I, PAG. 73, NOTA *) şi 74, NOTELE *), **) şi ***).

Vadă-se documentul de la Iacob Mitropolitul în Uricariul luĭ T. Codrescu. III, pag 12.

Am promis să daŭ aci o serie de sigiliĭ ale Muntenieĭ şi Moldoveĭ. Explicaţia acestor sigiliĭ se póte afla în memoriul ce am presintat în 1900 la Congresul de Istorie din Paris: »Notice sur les armoiries du peuple roumain« 1 vol. 8⁰ Macon 1901).

[1]) Condica XIX, fila 262.

Sigilul luĭ Ştefan- Vodă cel Mare.

Sigilul lui **Petru Rareș.**

Sigilul luĭ Ștefan Tomșa, V.V. al Moldoveĭ.

Sigilul luĭ Vasile Lupul-Vodă, Domn Moldoveĭ.

Alt sigil al luĭ Istrati Dabija V.V.

Sigilul luĭ Istratie Dabija, Domn Moldoveĭ.

Sigilul luĭ Duca, V.V. al Moldoveĭ.

Sigilul luĭ Antoine Ruset, V.V. al Moldoveĭ.

Alt sigil maï mare al luï Antoine Ruset, V.V. al Moldoveï (1676).

Mihaï Racoviţa V.V. al Moldoveï.

Sigil inelar de Domn Moldoveï.

Ioan Basarab V.V.

Neagoe Basarab V.V.

Vlad Voevod.

Radul Basarab, V.V., Domn Valahieï.

Vlad Voevod.

Sigilul luï Mihnea-Vodă (?)

Gavril Moghilă V.V.

Mateĭ Basarab V.V. (1634).

Mateĭ Voevod (1628).

Constantin Basarab V.V.

Alt sigil al luĭ Gr. Ghica, V.V. al Munteniei.

Gregore Ghica V.V. (1672).

Patrasc V.V.

Gregore Ghica V.V. al Munteniei.

Iω Şerban Voevod.

Radul Voevod.

Gavril Moghilă V.V.

A urmat discuţiune între autorul acesteĭ opere şi învĕţatul D. B. P. Hasdeŭ. D-sa a susţinut teza că vechiul sigil al Basarabilor a fost coprinzĕnd în scut ca mobilier doĭ arabĭ. In acéstă afirmaţiune D. Hasdeŭ s'a întemeiat pe lucrarea geografică tipărită de germanul Hulsius (Levinus) la Nüremberg în 1597. Am susţinut teza contrariă, şi cred a fi probat că cele duoĕ figurĭ din primele sigiliĭ muntenescĭ nu eraŭ *arabĭ*, şi că representaŭ pe întemeetoriĭ ţĕreĭ muntenesc (a duoa descălecare). Am dus în 1900 cestiunea la Congresul istoric ţinut la Paris, prin un memoriŭ. Atât la Paris cât şi în urmă, principaliĭ învĕţaţĭ în eraldică aŭ aprobat teza susţinută de mine. Are destule alte ingenióse lucrărĭ D. Hasdeŭ, ca să nu se supere, că una din teoriile D sale a eşit ceva maĭ şubredă. Sper încă că D-sa nu'mĭ va maĭ răspunde în acelaşĭ mod în care 'mĭ-a răspuns altă dată în *Magnul etimologic*. Imĭ place a crede că maĭ multă obiectivitate se póte pune de doĭ bĕtrânĭ academicĭ în desbaterile lor. Eŭ aşa am făcut şi aşa voiŭ face cât voiŭ maĭ trăi.

TOMUL I, PAG. 78, NOTA ****).

Din interesul împuţinăreĭ lucrăreĭ tipografice se suprimă citaţiunile promise din Cronicĭ relative la înfrumuseţarea oraşelor Bucurescĭ şi Iaşĭ între 1750—1800. Vadă-se despre acestea cele scrise de noĭ în vol. I—IX din Istoria Românilor, după documente inedite.— In Bandinus este descrierea palatelor luĭ Mateiŭ Vodă Basarab şi al luĭ Vasile Lupu.

ADDENDA LA INTRODUCEREA DE LA TOM. I (LA PAG. 78)

La »*Introducerea*« din tomul I al Istorieĭ Culturale adaog următórele acte şi informaţiunĭ, carĭ 'mĭ-aŭ scăpat din vedere publicând acel tom din lucrarea mea:

La 1729 Maiŭ, Calist, Episcop de Rădăuţĭ, închină omoforul pe sfîntul Pristol şi Pateriţa în mânile luĭ Grigorie Vodă Ghica, cu scirea şi cu blagoslovenia sfinţieĭ sale părinteluĭ Kir Gheorghe Mitropolit.

Documentul, folio, frumos scris, 'l-am dăruit Academieĭ.

La anul 1740, sub Domnia luĭ Const. Mavrocordat, a fost cutremur în Principate, iar la 1742, sub Domnia luĭ Racoviţă, s'aŭ găsit lângă Roşiĭ-de-Vede o căpĕţînă mare şi dinţĭ de Mastodont.

(După »Codex« No. 404 de la Academie).

»Zem. Vlahscoie. Find-că sfînta şi Dumneẑeeasca biserică de la Poiana, sud Ialomiţa, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfîntuluĭ şi făcĕtorul de minunĭ Ierarhul Nicolae, este loc cu primejdie de ale rĕsmiriţeĭ întêmplărĭ, din care pricină rĕmăsese la derăpănare şi prin silinţa ctitorilor s'aŭ adus la stare, care fiind depărtată de oraşe s'aŭ întocmit şi *şcólă pentru învĕţătura copiilor* şi pentru de a se putea ţinea biserica şi şcóla în starea bună...« Vodă iĭ dă unele folosinţe.

Nu putem să nu înregistrăm câte-va rînduri din actul cel fórte important »*Supplex libellus Valachorum*« al celor doĭ episcopĭ Ión Bob şi Gherasim Adamovicĭ.

Supplex libbelus Valachorum opera celor doĭ episcopĭ: Ion Bob greco-catolic şi Gherasim Adamovicĭ greco-oriental, către Impĕratul Leopold II este »un adevĕrat eveniment«.

Comunicat Dietei la 21 Iunie 1791 [1]).

Episcopiĭ românĭ ceru:

1) Numirile de ură şi batjocură să înceteze în legislatura ţĕreĭ: Naţiuneĭ române să nu i se maĭ ḑică: *tolerată, neindigenă.*

2) Loc între cele-l-alte treĭ naţiunĭ politice să se dee naţ. române.

3) Egala îndreptare pentru cler, nobilime, pleba română.

4) Să se iée şi funcţionarĭ românĭ în proporţie cu populaţia.

5) Municipiile (comitat, districte, scaun), unde Românĭĭ sunt în majoritate, să fie cu nume românescĭ. (Pag. 539).

Românĭĭ nu cerĕŭ *limba* română, că era limba latină cea de Stat.

Dieta transilvană din 419 membri fu rĕŭ supĕrată de aceste cererĭ.

Episcopul Bob a recurs şi la altă suplică referat la Impĕratul. Din Milano Impĕratul Leopold o trămise cu ordin precis din 18 Iunie, să fie tratată de Dietă.

Dieta la 7 Iulie o respinge pre aceea.

La 5 August, când Dieta era pe fine, se ia în desbaterĭ, ungurĭĭ îşĭ bat joc de suplică. — »Românĭĭ nu sunt vechea colonie a Românilor, ci adunătură din vecine ţĕrĭ.«

Cu privire la cler — religiunea — Dieta nu vrea s'o recunóscă de *indigenată*.... (pag. 541).

Ion Bob a maĭ cerut ca Românĭĭ să nu maĭ dea dijma la pastorĭĭ protestanţĭ, ci la preoţiĭ Românĭ numaĭ.

— Se refusă Românilor subvenţia pentru biserică.

Cestiunea *şcólelor*, ad calendas graecas!

Istoricul Lad. Kövary ḑice că acéstă rea tratare a lăsat o durerósă urmă.

»Suplicele Românilor aŭ avut în acele ḑile puţin resultat positiv, ele însă îndată, din acel an, s'aŭ prefăcut pe calea cea maĭ firéscă în programa politică şi naţională«.

In 1786, at. 13, B, bragagiĭ capĕtă monopol să existe numaĭ 20 prăvăliĭ, cu condiţiune să plătéscă 600 talerĭ pentru orfanotrofie.

(Veḑĭ la Archiva Statuluĭ, condica No. 17, fila 96 verso).

Pitacul către Vel Spătar şi Vel Aga de la Septembrie 14, 1787 (data pitaculuĭ), să nu fie voie a se clădi orĭ-ce bina în Bucurescĭ, de la Mitropolit până la cel din urmă neguţător, fără de scirea şi voia Domnuluĭ, înscris cu pecetia.

1785, Septembrie 14.

Condica 12, fila 311.

Pitac către Vel Spătarul, ordonă determinarea unuĭ hotar între Bucurescĭ, aşeḑêndu-se crucĭ conform altuĭ decret al luĭ Vodă Ipsilant. (Veḑĭ copia acestuĭ decret din 1784, Iulie 19).

Condica 12, fila 179.

Important este actul domnesc prin care bisericile şi mŏnăstirile sunt puse sub o specie de tutelă de către Iacob Mitropolitul, la 1797, August 6, din causă că egumenĭĭ le administraŭ în mod abusiv.

---

[1]) Veḑĭ Bariţiu, pag. 537.

In o anafora din 15 Octombrie 1794, ce am aflat la fila 206 din dosarul No. 4 transport 1765 (Archiva Statului), se face menţiune de un act al luĭ Gr. Al. Ghica din 24 Martie 1777, prin care la reclamaţiunea Egumenuluĭ de la mŏnăstirea Treĭ-Erarhĭ că s'aŭ înstrăinat din averea nemişcătóre a mŏnăstireĭ, sub pretext de schimb, Domnitorul Gr. Ghica ia o dispositiune, care se cade să fie cunoscută istoricilor noştri, de óre-ce ea este o strălucită dovadă că călugării grecĭ nu puteaŭ dispune de mŏnăstirile şi bunurile închinate din ţéră după bun placul lor. Gr. Ghica vĕdĕnd că »unele din acareturile acesteĭ mŏnăstirĭ, cu felurĭ de chipurĭ ceĭ maĭ dinainte Egumenĭ le deslipiră de la mŏnăstire cu nisce tocmele nefolositóre mŏnăstireĭ; după a pravilelor hotărîre ce ḑic, ca mŏnăstiresc lucrurĭ nicĭ să se vînḑă, nicĭ să se zălogéscă, fără numaĭ dacă va avé mŏnăstirea nevoĭ şi vederată trebuinţă«. Gr. Ghica Vodă ḑice: »am **rênduit şi doĭ epitropĭ**, ca împreună cu Egumenul ce era pus de părinţiĭ eparhĭ, **cu alegerea călugărilor**, să pórte grijă ca tóte acareturile şi veniturile mŏnăstireĭ şi orĭ-ce trébă a mŏnăstireĭ va fi, **va fi pusă la cale. Aceea ce ceĭ treĭ vor iscali**, aceea să aibă tărie şi să se ţie în sémă, iar care trébă s'ar face numaĭ de unul saŭ de doĭ şi nu vor fi iscăliţĭ tustreĭ, aceea rĕmâne ca o nimică şi în sémă să nu se ţie«. Aşişderea Gr. Ghica hotărăsce şi pentru Egumen »cu ce alegere să se pue, cum şi de se va întêmpla să móră Egumenul ce *urmare să păzéscă Episcopul* până se va rîndui altul, cum pe larg se arată în condica Divanuluĭ« [1]).

Asemenea anafora este semnată de Mitropolitul Iacob (Stamati) la 1797, August 6 şi cere întocmaĭ respectarea dispositiunilor de la Gr. Al. Ghica Vodă.

La Episcopia de Roman, în pachetul de documente cu No. 5, am aflat un hrisov de la Greg. Al. Ghica V.V., din 1775, Maiŭ (sigil roşiŭ, colóre, mijlociŭ cu bourul între doĭ leĭ şi dărăbane, cu data 1774). Domnitorul dă Episcopieĭ dreptul de a lua câte 1 ban de tótă dugheana, orĭ ce s'ar vinde în ea, şi de carul de pesce, séŭ cu orĭ-ce ar fi, ce intră în oraş spre vînḑare, tot câte 1 ban, ca acest venit să-ĭ fie pentru tămâie şi unt-de-lemn.

Un act de natură a proba că la finea secoluluĭ trecut femeile de rele moravurĭ nu prea eraŭ îngăduite în Bucurescĭ, este cel următor:

Petre Postelnicelul cere isgonirea Marieĭ ţiganca din mahalaua unde şade, »fiind pricinuitóre de neodihnă la toţĭ de obşte prin purtarea eĭ desfrânată. Şi casa eĭ fiind făcută în drum, să se strice, ca să nu se strîmteze drumul«. Cămărăşul Alexandru Ienachi raportéză, la 19 Octombrie 1799, »că urmările acesteĭ femeĭ fiind nesuferite şi pricinuitóre de scandelă şi rĕutate, părerea mea este a fi cu cale ca nu numaĭ să se isgonéscă din acéstă mahala, ci şi casa ce-aŭ făcut-o nouă să se strice, ca să rĕmâe drum larg precum aŭ fost din vechime, şi să nu se facă noróe; iar casa cea maĭ veche, de vreme ce este în stăpânirea alteia, să rĕmâe nesupĕrată, că n'aŭ făcut mahalagiĭ dava în vremea cuviinciósă«. Femeea să se surghiunéscă la o mŏnăstire. Octombrie 19, 1799.

Domnitorul apróbă întocmaĭ anaforaua luĭ Vel-Cămăraş la 26 Octombrie 1799 [2]).

Aiurea am amintit că în atributele Epitropieĭ obştireĭ intra şi administraţiunea şcólelor, al cărora prim Nazîr fusese maĭ apoĭ Mitropolitul Filaret. In capitolul special al cultureĭ am înregistrat câte-va acte cu referinţă la şcóle.

---

[1]) Pĕcat că acé condica ca atâta altele aŭ ars.
V. A. U.

[2]) Condica 42, fila 81 verso.

Bóla ciumeĭ de sigur n'a fost propice mersuluĭ înainte al şcólelor române; cu tóte acestea, nu putem ḑice că ele aŭ încetat cu totul, şi vedem că şi în decursul anuluĭ 1794 şi în anul 1795 se împlinesce de la mŏnăstirĭ cotisaţiunea lor pentru şcóle şi Epitropia plătesce lefile personaluluĭ didactic.

Biblioteca şcóleĭ de la Sf. Sava se desorganiséză întru cât-va prin faptul că Epitropia o bagă într'o boltă a hanuluĭ de la Sf. Gheorghe noŭ. Aŭ făcut rafturĭ înăuntru pentru cărţĭ, fiare la ferestre şi la uşe bróscă şi ferestre cu lacăte. Epitropia, din causa ciumeĭ, a pus în aceeaşĭ boltă a bibliotecеĭ şi lăḑile eĭ cu amaneturile şi baniĭ copiilor sĕrmanĭ. Epitropia, cu anaforaua din 10 Aprilie 1795, cere Domnitoruluĭ să ordone egumenuluĭ Sf. Gheorghe de a fi cu grije pentru boltă şi a da poruncă hangiuluĭ să nu âmble cine-vaşĭ la ḑisa boltă »ca să facă vre-un mastraf la avutul sĕrmanilor copiĭ, séŭ la vivliile şcólelor«. Domnitorul dă ordinul cerut, dar adaugă că Epitropia să încredinţeze cheile bolţeĭ egumenuluĭ, ca să rĕmâe rĕspunḑĕtor pentru tóte.—1795, Aprilie 15 [1]).

In 3 Iunie 1793 Domnitorul, cu pitacul sĕŭ, acordând şi întărind din noŭ privilegiĭ luĭ Ion Zugravul de la Râmnicu-Vâlcea, înfiinţéză o adevĕrată şcólă de zugrăvie [2]).

In 5 Maiŭ 1793 întăresce bisericeĭ Sf. Treime din Cerneţĭ privilegiĭ pentru ca să ţină dascăl de învĕţătura copiilor şi de trebuinţa cântăreĭ în biserică [3]).

In 16 Octombrie 1793 Domnitorul ordonă Caimacamuluĭ de Craiova, după anaforaua Episcopuluĭ de Râmnic, a se adăogi léfa dascăluluĭ elinesc şi un ipo-didascal [4]).

---

[1]) (Cod. XXVII, scara 4, fila 59 verso).

[2]) După rugăciunea ce aŭ dat Domneĭ sale fratelуĭ Mihaiŭ Vodă Suţu, Sf. Sa cinstit şi iubitorul de Dumneḑeŭ Episcop al Râmniculuĭ, arĕtând că sciind meşteşugul zugrăvieĭ, are trebuinţă S-ta Episcopie de a'l avea întru poslușanie.... cu meşteşugul sĕŭ, când va fi trebuinţă de zugrăvit, cât şi de a învĕţa copiiĭ la meşteşugul acesta, aŭ avut milă prin cartea Domneĭ sale, ce o vĕḑum cu lét 1785, Maiŭ 30, ca să fie apĕrat de rêndul dăjdiilor şi drepte bucatele ce va avea, să nu se supere de dijmărit, de vinăriciŭ, ca să fie cu tragere de inimă de a învĕţa copiiĭ la meşteşugul sĕŭ, câţĭ vor voi de a învĕţa. Drept aceea, ne-am milostivit Domnia mea de am întărit acéstă milă ce aŭ avut; pentru care poruncim Domnia mea D-tră boerilor Ispravnicĭ aĭ judeţuluĭ, i boerĭ dijmarĭ şi vinăricerĭ, după cum maĭ sus se cuprinde, întocmaĭ să urmaţĭ, că aşa este porunca Domneĭ mele.

Cod. XXIII, fila 75 verso.

[3]) *Cartea bisericeĭ din Cerneţĭ, pentru scutelnicĭ, de la 5 Maiŭ 1793*

Moruzi amintesce că la acéstă biserică, cu hramul Sf. Treimĭ, Mihaiŭ Suţul aŭ aşeḑat »o şcólă cu dascăl pentru învĕţătura şi luminarea copiilor oraşuluĭ şi a împrejurenilor, carĭ sunt depărtaţĭ de şcóle, pentru trebuinciósa învĕţătură, cum şi pentru trebuinţa cântărilor în Sf. Biserică«. Aŭ făcut acesteĭ bisericĭ şi şcolĭ ajutor, în 1792, Noembrie 2, de 20 de scutelnicĭ. Moruzi întăresce din noŭ acéstă »din care *să se ţie dascălul de învĕţătura copiilor şi de trebuinţa cântăreĭ în Sf. biserică, acolo în Cerneţĭ, fiind-că D-luĭ maĭ sus numitul boerul Domneĭ mele* (biv. vel Pah. Ispravnic Al. Farfara) aŭ făcut o casă de pétră pentru şederea dregătorilor Domneĭ mele i Ispravnicilor judeţuluĭ, poruncim Domnia mea, ca orĭ-care dregător şi Ispravnicĭ va şedea într'acea casă, să aibă a da pe lună câte talerĭ 6 la numita biserică şi şcólă ca şi aceştĭ baniĭ să se cheltuiască iarăşĭ la trebuinţa bisericeĭ, de unt-de-lemn, tămâe şi făcliĭ şi la simbria dascăluluĭ şcóleĭ şi a cântăreţuluĭ. Şi fiind-că la acéstă faptă bună a fost începĕtor şi isvoditor D-luĭ maĭ sus numitul boer A. Farfara, de aceea iarăşĭ asupra D-luĭ dăm acéstă purtare de grijă, ca dintre neguţitoriĭ şi orăşaniĭ, pe acela pe care îl va socoti om cu bun ipolipsis şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ, să-l orênduiască Epitrop a strînge acest venit şi a cheltui la trebuinţa şcóleĭ şi bisericeĭ, cum poruncim maĭ sus.

Cod. XXIII, fila 52 verso.

[4]) S'aŭ făcut poruncă legată la D-luĭ Caimacamul Craioveĭ că, după anaforaua Sf. Sale Părinteluĭ Episcop al Râmniculuĭ, peste talerĭ 360, ce avea de luat până acum dascălul elinesc, aŭ maĭ făcut adaus încă talerĭ 140 şi să se dea câte talerĭ 500, cu care să se ţină şi un ipodascăl şi şcóla să se pue în orênduială, ci şi D-luĭ d'impreună cu boerĭĭ de acolea să se siléscă pentru aşeḑarea şcóleĭ. — 1793, Octombrie 16.

Cod. XXIII, fila 163 verso.

In 18 Iulie 1794 Domnitorul scrie Hatmanuluĭ Hangeriu în favórea gratuităţeĭ învĕţămêntuluĭ :

Pitacul din 18 Iulie 1794 către Hatmanul N. Hangeri, Caimacamul Craioveĭ şi către boeriĭ divaniţi de acolo

Veţĭ vedea jalba ce aŭ dat Domnieĭ mele Ilinca Zătreanca Armăşóia, din însuşĭ rĕvaşul eĭ, care îl trămitem într'acé-tă carte. Pentru care la mare mirare fuse Domnieĭ mele a auḑi cum că *dascălul Craioveĭ nu învaţă copiiĭ făr'de plată*, în vreme ce Domnia mea avem orênduită léfă dascăluluĭ Craioveĭ, spre a fi şcólă Domnéscă de învĕţătură făr'de plată, care se şi dă de la cutie, pe tot anul, câte taleriĭ 500 nelipsit şi cum D-vóstră o treceţĭ cu vederea şi nu o puneţĭ la cale acésta! Ci dar ântêiŭ pentru copiiĭ jăluitóreĭ Ilinca Zătreanca, poruncim Domnia mea ca să'ĭ aşeḑaţĭ la orênduitul dascăl să înveţe făr'de plată. Aşişderea să daţĭ nizamul cel cuviincios deplin al trebeĭ aceştia ca orênduitul dascăl, carele ié aceştĭ taleriĭ 500 pe an, să ţie şcólă Domnéscă spre a învĕţa copiiĭ făr'de plată; şi să avem rĕspuns că aţĭ pus tréba la orênduială şi aţĭ întocmit şcólă de învĕţătură, grijind a se urma apururea cu orênduiala cea cuviinciósă. — 1794, Iulie 18.

La 1 Ianuarie 1795 Moruzi înfiinţézĕ examenele publice de iarnă, carĭ, în presenţa Mitropolituluĭ, să aibă loc la Bobotéză, în fie-care an, şi ordonă premiarea elevilor silitorĭ [1]).

---

[1]) *Io Alexandru Costandin Moruzi Vvd.*

Prea Sfinţia ta, Părinte Mitropolite al Ungro-Vlahieĭ, i Dumnévóstră cinstiţilor şi credincioşilor boerilor Domnieĭ mele, Nazîrilor Epitropieĭ de obşte, este cunoscut că cugetul acela pentru care Domnia mea cheltuesce de a ţinea şi a întemeia şcólă de învĕţătură aice, este pentru a nasce rod de învĕţătură şi de folosul patrieĭ; deci, fiind-că cercarea isteciuneĭ ucenicilor este pricină de îndemnare şi de maĭ multă silinţă ucenicilor, de întrecere la învĕţătură, am socotit Domnia mea de trebuinţă şi am hotărît, ca pe tot anul să se facă o cercetare ucenicilor şcóleĭ Domnescĭ înaintea Prea Sfinţieĭ tale Părinte Mitropolite şi a Dumnévóstră boerilor Nazîrĭ aĭ Epitropieĭ, faţă cu dascăliĭ lor, acolo în lăuntru şcóleĭ, pre a se vedea carĭ sunt aceia carĭ aŭ silinţă spre procopsélă şi spre mergere înainte, şi carĭ sunt aceĭ ce nu învaţă; şi acéstă cercare să se facă cu ḑi hotărîtă, adică a doua ḑi de Sfîntul Botez, care să se şi începă de acum, de estimp să se pue în faptă; de care şi poruncim Domnia mea ca la numita ḑi, ce vine acum a doua ḑi de Sf. Botez, mergênd însuşĭ Sf. ta Părinte Mitropolit şi Dumnévóstră boerilor Nazîrĭ aĭ Epitropieĭ, la şcólă, unde fiind faţă orênduiţiĭ dascălĭ aĭ şcóleĭ Domnescĭ, să aduceţĭ înainte pe uceniciĭ aĭ fie-căreĭ tréptă de învĕţătură, cărora să li se facă cercetare prin tălcuirea matimelor ce le vor da dascăliĭ lor, ca să vedeţĭ silinţa lor şi rodul ce daŭ al învĕţătureĭ, şi vḑênd pe ceĭ ce aŭ isbutit la învĕţătură, să alegĭ doĭ din trépta învĕţăturilor dintêiŭ, şi doĭ din trépta învĕţăturilor al doilea, carĭ aŭ isteciunea mergereĭ înainte, cărora să li se cumpere de la Epitropie şi să li se dée cărţile ce le sunt trebuincióse pe anul viitor de învĕţătură, ca să'şĭ urmeze silinţa şi osîrdia nelipsit, cărora să le faceţĭ Dumnévóstră şi cercetarea de starea lor, ca de vor fi din proşiĭ şi scăpătaţĭ, ce nu aŭ putere de la dênşiĭ de cele trebuincióse, să ni-ĭ arĕtaţĭ cu anafora în scris, cu pliroforie de silinţa învĕţătureĭ lor, ca să li se orênduiască şi o cuviinciósă léfă, după starea lor, spre a nu le fi lipsa pricină de a lăsa drumul învĕţătureĭ şi al pricopseleĭ ce aŭ apucat; iar de vor fi de ném, carĭ îşĭ aŭ starea şi mijlocul chiverniseleĭ, iarăşĭ să aibă de la Domnia mea *peripiisis* acela ce li se cade la silinţa şi truda ce fac spre învĕţătură şi procopsélă; care acéstă orênduială să fie obicînuită şi îndatorată a o face Prea Sf. Ta şi D-tre, pe tot anul la hotărîta ḑi negreşit; de care şi suntem fără de îndoială că la acéstă cercetare a ucenicilor, ce este de folos şi mult trebuinciósă, nicĭ Prea Sf. ta şi D-vóstră nu veţĭ face musaadea, nicĭ dascăliĭ din spre partea lor nu vor cuteza a face maĭ nainte ucenicilor acelora sciute maftemele şi tâlcuirile lor, ca să aibă căutare şi Domnésca peripiisis acela care s'a silit la învĕţătură. — 1 Ianuar 1795.

Cod. XXIX, fila 25.

La 20 Octombrie 1794 Domnitorul încuviinţézĕ aşeḑarea luĭ Ştefan iro-diaconul de învĕţător la şcóla de la mŏnăstirea Obedeanu, din Craiova [1]).

In 15 Decembrie 1794 Epitropia obştireĭ propune personalul şcóleĭ Domnescĭ, între carĭ, pe lângă cunoscutul Lambru, şi pre un filosof, pe care Epitropia îl recunósce de o potrivă învĕţat ca dascălul elin Lambru. Pe lângă aceştia maĭ este şi al 3-lea dascăl Gheorghe [2]).

In 1796, Aprilie, Domnitorul dă carte către Ispravnicĭĭ din judeţul Slam-Rŏmniculuĭ, de a se numi un dascăl românesc la Focşanĭ, în şcóla de la Sf. Ión [3]).

---

[1]) *Pitac la Hatm. Hangeriu, Caimacamul Craioveĭ*

D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ mele, vel Ban Dumitraşco Racoviţă, ne-aŭ arĕtat cum că la şcóla de învĕţătură, care prin hrisovul Domnieĭ mele s'aŭ întocmit acolo în Craiova, la mŏnăstirea Obedénuluĭ. s'aŭ găsit de D-ta şi de D-lor ceĭ-l-alţĭ boerĭ, un Ştefan iero-diaconul cu învĕţătură bună de a se aşeḑa *dascăl*.... Vodă încuviinţézĕ aşeḑarea aceluia ca dascăl, »după hrisovul Domnieĭ mele, să arĕtaţĭ însă porunca Domnieĭ mele, spre a fi s'litorĭ cu sîrguinţă la învĕţătura copiilor.... spre a se procopsi şi a se vedea rodul învĕţătureĭ în faptă, unde să fie primiţĭ la şcólă pentru învĕţătură, câţĭ vor vrea să vie la învĕţătură, deosebit de ceĭ ce cu numĕrul aŭ léfă orênduită prin hrisov, ca să înveţe toţĭ fără de plată, ca la şcólă Domnéscă. — 1794, Octombre 20.

Cod. XXIII, fila 288.

[2]) *Anaforaua Epitropieĭ ca să se maĭ dée taleri 100 prostichion dascăluluĭ al treilea din şcóla Domnéscă.*

Cod. XXVIII.

Prea Inălţate Dómne,

Insciinţăm Mărieĭ tale, pentru dascălul Constantin Filosoful, ce s'aŭ aşeḑat la şcólă încă de la trecuta lună a luĭ August ântêiŭ carele prin luminat pitacul Inălţimeĭ tale, întru care s'aŭ pus în orênduială léfa dascăluluĭ încă de la Ghenarie ântêiŭ al acestuĭ următor an, s'aŭ orênduit şi pentru dascălul Filosoful tal. 1600 pe an, dar fiind-că al treilea dascăl era aşeḑat numaĭ cu taleri 520 într'un an léfa sa, şi avênd multă greutate, care ne-aŭ arĕtat şi însuşĭ dascăl Lambru şi fiind-că numitul elin şi cu Filosoful, care amêndoĭ sunt deopotrivă învĕţaţĭ, şi amêndoĭ sunt a fi cu priveghere în şcólă pentru toţĭ ucenicĭĭ, însuşĭ aŭ cunoscut greutatea dascăluluĭ al treilea, ci cu multă trudă şi batae de cap se ostenesce pênă a'ĭ deştepta, s'aŭ unit dar amêndoĭ, adică Lambru cu Filosoful, şi chibzuind aŭ găsit cu cale, ca pentru truda osteneleĭ dascăluluĭ Gheorghe al treilea, să i se maĭ dée *prostic* încă taleri 100 pe an peste taleri 520, ce sunt hotărîţĭ de Măria ta, care şi acest prostic să nu se iée de isnóvă din venitul şcólelor, câţ a fost orênduiala întocmită de Inălţimea ta, ci din léfa Filosofuluĭ, din ceĭ 1600 taleri, care este hotărîtă pe an, s'aŭ mulţămit a lua numaĭ taleri 1500, din taleri 1600 şi taleri 100 să se dée dascăluluĭ al treilea, urmându-se şi acest prostic a lua din venitul şcólelor viitoruluĭ an, ce se începe de la Ghenariu lét 1795, neajungêndu-i-se a i se plăti din venitul acestuĭ an, care întocmire şi chibzuială a numiţilor dascălĭ fiind cu bună orênduială şi iconomie dintr'a lor dréptă simbrie, şi noĭ găsim cu cale să se urmeze întocmaĭ, după cum maĭ sus s'aŭ arĕtat, de care şi nu lipsim a însciinţa Inălţimeĭ tale, ca orĭ-cum va fi buna-voinţa Mărieĭ tale, să avem luminat rĕspuns, în ce chip să urmăm. — 1794, Decembre 15.

Dositheiŭ al Ungro-Vlahieĭ, Dumitrache Banu, Isaac Ralet.

Cod. XXVIII, pag. 59 II.

[3]) *Carte către Ispravnicĭĭ din judeţul Slam-Rŏmniculuĭ*

Pré S. Sa Părintele Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ, prin anaforaoa de la 30 ale trecuteĭ luni Mart, ne-aŭ făcut arĕtare pentru un dascăl românesc acia la oraşul Focşanilor, spre învĕţătura copiilor orăşanilor de acolo şi a împrejurăşilor, ca prin D-vóstră găsindu-se unul cu învĕţătură de a ţine şcólă nelipsit, să se îndatoréscă egumenul mŏnăstireĭ Sf. Ión a'ĭ da léfă pe cât i se va orêndui de către Domnia mea acolea, cu care va fi scăḑut egumenul din baniĭ şcólelor ce dă acéstă mŏnăstire, care anafora primind-o Domnia mea pentru folosul orăşanilor, care'l voim, poruncim D-vóstră, ca să găsiţĭ un dascăl

In 10 Maĭ 1796, Al. Moruzi înlocuesce pe răposatul dascăl Constantin de la şcóla slavono-română de la Sf. Gheorghe, prin Isaia, recomandat de Nazirul şcólelor, ca vrednic pentru învĕţătura şi procopséla ucenicilor la învĕţătura cărţeĭ slovenescĭ şi românescĭ [1]).

In biserică, cuvîntarea de amvonă nu este lăsată cu totul la o parte. In Decembre 1795 şi în anul 1796, aflăm ca predicator pe Ambrosie Erochirica, plătit cu léfă determinată din baniĭ şcólelor [2]).

Alăturea cu şcóla, lucréză ca factor cultural *tipografia*. »*Pravoslavnica învĕţătură*«, tipărită la Bucurescĭ [3]) la 1794, pe când în Iaşĭ se imprima »*Critil şi Andro-*

---

românesc, cu sciinţă bună de învĕţătură, spre a'l aşeda, să ţie şcóla nelipsit, rênduind dintre neguţitoriĭ ceĭ maĭ de ispravă şi de frunte aĭ oraşuluĭ douĭ purtătorĭ de grijă, a lua séma de pune silinţă dascălul la învĕţătura copiilor şi îndatorind pe egumenul Sf. Ión, ca pe tótă luna să'ĭ dée léfă câte tal. 10 şi să iée adeverinţă de la mâna luĭ, adeverită şi cu iscăliturile acelor doĭ rênduiţĭ neguţitorĭ, cu care va fi egumenul scădut din baniĭ şcólelor la socotélă. Drept acea, să o faceţĭ D-vóstră sciută acésta şi orăşanilor, care pentru folosul şi mulţumita lor am făcut Domnia mea acéstă milă şi le-am întocmit şcólă românéscă cu léfă din baniĭ şcólelor Domnescĭ. — 1796, Aprilie 6.

Cod. XXIX, fila 168.

NB. Se vede că nu s'aŭ aflat dascăl imediat, de óre-ce la 2 Iulie 1796 Focşăneniĭ cerĕŭ din noŭ şcólă (veḑĭ la pag. 62, 63 şi 64, tom. V al Ist. Rom. de V. A. Urechiă).

[1]) Zemb. Vlahscoie. Fiind-că Constantin Dascălul, ce aŭ fost la şcóla slovenéscă ot. Sfântu Gheorghe vechiŭ, de aicĭ din Bucurescĭ, şi-aŭ dat obştésca datorie, şi pentru a nu se zătigni şcóla acésta de orênduială ce din vechime aŭ avut, precum vĕḑum Domnia mea şi hrisóve Domnescĭ de întocmirea eĭ, după care, încă de la lét 1792, Maĭ 15, am dat şi Domnescul nostru hrisov de întărire, ne-aŭ arĕtat Pré Sfinţia sa Părintele Mitropolit pe Isaia şi ne-a dat încredinţare, că este vrednic cu învĕţătura dăscălieĭ pe deplin, spre a se orêndui dascăl la numita şcólă; decĭ, după încredinţarea ce ne-aŭ dat Pré Sfiinţia Sa Părintele Mitropolit, dăm Domnia mea acéstă Domnéscă a nóstră carte numituluĭ Isaia, ca să fie dascăl la şcóla slovenéscă de la sfeti Gheorghe vechĭ şi să facă tot felul de silinţă pentru învĕţătura şi procopséla ucenicilor la învĕţătura cărţeĭ slovenescĭ şi românescĭ, carele, pentru a sa ostenélă şi silinţă ce va face, să'şĭ aibă orênduiala şi mila ce aŭ avut şi Dascălul Constantin, urmându-se după hrisóvele Domnescĭ ii saam receh gpd. — 1796, Maĭ 10.

Cod. XXVI, pag. 279.

[2]) *Io Alecsandru Constandin Moruzi Voevod*

Pré Sf. ta Părinte Metrepolite al Ungro-Vlahieĭ i D-vóstră Nazirilor Epitropieĭ pentru léfa ce are la cutie, din baniĭ şcólelor, Ambrosie Ierochirica, poruncim Domnia mea ca, după orênduiala cu care şĭ ié dascăliĭ şcólelor léfa pe tótă luna, asemenea s'o daţĭ şi léfa sa pe fie-care lună, adică câte tal. 25 pe lună. — 1796, August 4.

Cod. XXIX, fila 217 verso.

Vel. Logof.

Pitac din 29 Decembre 1795, către Mitropolit şi Nazirii Epitropieĭ pentru léfa cea orênduită de la cutie, din baniĭ şcólelor, luĭ Ambrosie Ierochirica.

A. Moruzi poruncesce »ca după orênduiala cu care'şĭ iaŭ dascăliĭ şcólelor léfa lor pe tótă luna, asemenea să se dée şi orênduită léfa luĭ Ambrosie pe fieş-care lună...«

Cod. XXIX, fila 138 verso.

[3]) »Pravoslavnica învĕţătură« acumântĕiŭ tipărită pe limba românéscă în ḑilele prea luminatuluĭ Domn, Io Alexandru Const. Moruzi Voivod, cu blagoslovenia şi tótă cheltuiala P. S. Părint. nostru Kir Dositheĭ, Arhiep. şi Mitropolit a tótă Ungro-Vlahia, la anul mântuireĭ 1794, în tipografia Metropolicéscă în Bucurescĭ, de Dumitru Popovicĭ, tipograf, în 4⁰ de 138 file.

nius, [1]) traducere din franţuzesce; alături cu »*Liturghia* care al duoilea s'a tipărit într'acestaşĭ chip, în ḑilele prea Luminatuluĭ şi prea Inălţatuluĭ Domn M. C. Suţu Vvd. cu osîrdia şi cu tótă cheltuiala P. S. Mitropolit al Moldoveĭ k. kir Iacov, întru a sa tipografie *din noŭ făcută* în Sf. Mitropolie din Iaşĭ;« aceste cărţĭ, împreună cu maĭ multe altele [2]), de carĭ avem a vorbi maĭ tărḑiŭ, şi cu manifestaţiunile poetice ale luĭ A. Văcărescu din acestaşĭ anĭ, constituesc documentele culturalĭ din Domnia luĭ Al. Moruzi.

Mişcarea culturală a Românilor din Ardél, de la data acésta, nu este fără de legătură cu acea din principate. Ca dovadă vom aduce deocamdată pitacul luĭ A. Moruzi către Mitropolitul Dositheĭ, prin care-ĭ recomandă diverse publicaţiunĭ şi cărţĭ din Ardél, numaĭ ca să le propage în ţéră, afară de cartea cu titlul »Fire şi obiceiurĭ turcescĭ« şi cu excluderea gazetelor. Iată acel pitac:

Io Alexandru Constandin Moruzi Vvod.

Prea Sf. ta Părinte Mitropolite al Ungro-Vlahieĭ, veĭ vedé acéstă tipărită însciinţare, ce aŭ venit către Domnia mea de la însoţirea tipografieĭ românescĭ din ţéra Ardéluluĭ, dimpreună cu deosebita filadă şi însemnarea de felurile cărţilor ce aŭ de a le tipări acum nouĕ în limba românéscă; ci dar, cât pentru Firĭ şi obiceiurĭ turcescĭ şi gazeturĭ, aceste nu sunt primite, iar geografiiĭ, fisica, filosofica şi altele asemenea, aceste sunt slobode, cum şi cele bisericescĭ şi altele Dumneḑeescĭ, prin cercetarea prea Sfinţieĭ tale găsindu-le unite în tocmaĭ după canónele sfinteĭ bisericĭ a rĕsăriturluĭ, iarăşĭ vor fi slobode; pentru care să şi arĕţĭ prea Sf. ta la toţĭ, câţĭ vor să se îndestuleze şi să se foloséscă de aceste, făcêndu-le cunoscut plata şi vremea primireĭ, şi să arĕţĭ Domnieĭ mele în scris o anaforă. — 1795, Martie 4.

Cod. XXIX, fila 24.

Când în ţéră se introducea cărţĭ de diverse sciinţe şi prin dascăliĭ francezĭ se furişa în societatea română multe din principiile revoluţiuneĭ franceze, poprirea intrăreĭ în ţéră »*a gazeturilor*« era o măsură fără de scop. Proibirea jurnalelor dă nascere satireĭ şi pamfletuluĭ scris. Altă-dată în balade şi doine, opresatul îşĭ cânta pĕsul sĕŭ; de acum înainte satira şi pamfletul nu vor cruţa pe maĭ mariĭ ḑileĭ. Cunóscem o piesă de teatru, (prima în limba română), care nu e decât un pamflet de la finea Domnieĭ a doua a luĭ Alex. Ipsilante.

Ca representanţĭ aĭ sciinţeĭ urméză să fie numĕraţĭ şi doctoriĭ, carĭ, în Bucurescĭ şi în unele judeţe, de sigur rĕspândéŭ maĭ mult cunoscinţe variĭ, enciclopedice, decât asiguraŭ sănĕtatea publică. In 20 Iunie 1795, raporta Epitropia Domnitoruluĭ, că »de la o vreme încóce vedem că s'a obicĭnuit de vin nisce bărbieriĭ şi spiţeriĭ şi de sineşĭ se

[1]) Veḑĭ despre acéstă carte, ce am scris în Atheneul Român din Iaşĭ. luna Maĭ-Iunie 1861, pag. 33.

[2]) Iată încă una importantă: »Sfînta şi Dumneḑeésca Evanghelie, acum într'acest chip tipărită, în ḑilele prea luminatuluĭ şi prea Inălţatuluĭ Domn, Io Alexandru Const. Moruzi Vvd., cu blagoslovenia P. S. Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ Kir Kir Dositheĭ şi cu tótă osîrdia şi cheltuiala P. S. iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ Kir kir Nectarie Episcopul Rŏmniculuĭ, în Sfînta Episcopie a Rŏmniculuĭ, la anul mântuireĭ 1794; s'a tipărit de Dimitrie Mihăilescu, tipog. Romnic, şi de Gheorghie sin Popa Constantin, tip. Romnic, în folio de 159 file.

fac dohtorĭ, fără de a arĕta atestaturĭ şi dohtoraturele lor la D-luĭ arhi-iatros, ca să le facă cercetare, şi de va fi vrednic, să le dée voie a metahirisi şi a căuta bolnavĭ«. Epitropia denunţă între alţĭ »cerlatanĭ« pe doĭ, unul Daniil »care a omorît o copilă a Dumisale Vorniculuĭ Manolache Brâncoveanu şi un fecior de vêrstă a luĭ Toma Comino, etc.« şi celă-lalt numit Pavel »care omóră ómenĭ cu dohtorií mincinóse«. După propunerea Epitropieĭ, Domnitorul ordonă isgonirea lor din ţéră şi dispune ca vel Spătar şi Aga să nu maĭ permiţă practica la nicĭ un doctor, fără prealabila cercetare o proto-mediculuĭ, care singur póte da libera-practică [1]).

---

[1]) *Io Alexandru Const. Moruzi Vvd. i gospod. Zemb. Vlahscoie*

Poruncim Domnia mea D-tale vel Spătar i D-tale vel Postelnic Epistatule al Agieĭ, în tótă vremea să priveghiaţĭ pentru uniĭ ca aceştia, ce cu nume că sunt dohtorĭ, pricinuesc înşelăciunĭ şi primejdiĭ de mórte la norod a nu fi slobodĭ a âmbla prin politie, ci orĭ-care va fi venit aicĭ, séu va veni de acum înainte, să'ĭ trimeteţĭ maĭ întêiŭ a se arĕta la D-luĭ arhi-iatros, ca să-ĭ cerceteze de aŭ pracsis, de sunt cu adevĕrat dohtorĭ cu vre-o mărturie în scris, şi aşia pe care îĭ va cunósce D-luĭ, le va da carte la mână, spre a fi sciuţĭ că aŭ acéstă epanghelmă şi vor fi slobodĭ, iar într'alt chip să nu se priméscă, şi D-ta vel Spătar să o facĭ acésta sciut la agenţie, ca să se isgonéscă uniĭ ca aceia, că nu'ĭ pohtim Domnia mea a'ĭ lăsa să âmble făcênd înşelăciunĭ norodulu. Asemenea şi pentru aceştĭ douĭ . . . . ce se numesc dohtorĭ, pe cel ce se află aicĭ să'l găsiţĭ şi să'l faceţĭ teslim la agenţie, ca să se isgonéscă, iar pe cel ce s'a aflat la Tunarĭ să trimiţĭ D-ta vel Spătar cioclií să-l ridice să-l ducă la Spătar, spre a se aerisi câte-va ţile, şi apoĭ iarăşi la agenţie să-l facă teslim spre a se isgoni şi acela; şi în scurt, de acum înainte, să priveghiaţĭ D-vóstră pentru uniĭ ca aceştia, când se va ivi veniţĭ niscare-va spiţerĭ cerlătanĭ, cu nume că sunt dohtorĭ, să-ĭ trimeteţĭ pe toţĭ la D-luĭ arhi-iatros spre cercetare, şi numaĭ pe care îĭ va adeveri D-luĭ cu carte în scris, că sunt dohtorĭ cu adevĕrat, aceia să aibă slobodenie a âmbla prin politie la ceĭ ce'ĭ va pohti, iar pe ceĭ-l-alţĭ să nu'ĭ îngăduiţĭ, ci să'ĭ dée la agenţie, spre a se isgoni de aicĭ uniĭ ca aceia negreşit.— 1795, Iunie 30.

Cod. XXVIII, fila 65.

Vel Logof.

Prea Înălţate Dómne,

Insciinţăm Mărieĭ tale, că de la o vreme încóce vedem că s'a obicinuit de vin nisce bărbierĭ i chimiagiĭ şi spiţerĭ şi de sineşĭ se fac dohtorĭ făr' de a arĕta atestaturĭ şi dohtoraturile lor, la D-luĭ arhi-iatros, ca să le facă cercetare şi de va fi vrednic să le dée voĭe a metahirisi şi a căuta bolnavĭ, ci cĭ puind înainte felurimĭ de cuvinte mincinóse, prilistesc norodul cu marĭ laude, că sunt vredniclĭ a vindeca orĭ-ce fel de bóle, înşélă ómeniĭ şi luându-le banĭ le daŭ câte cevaşĭ împotriva patimeĭ, ne avênd pracsis, şi aşĭa unde este nădejde să se scóle, el îl omóră cu un cias maĭ nainte, de care şi acum vedem, că s'aŭ ivit douĭ inşĭ numindu-se arabĭ şi dohtorĭ fórte meşterĭ şi învĕţaţĭ, încât se laudă că atât de bóla ciumeĭ vindecă pe fieş-care, cum şi de orĭ-ce patimă va fi, numaĭ să apuce pe om cu suflet, negreşit în scóală. Pe unul dintr'aceştĭ douĭ îl chiamă Daniil, carele a omorît o copilă a D-sale Vorniculuĭ Manolache Brâncovénu i un fecior de vêrstă a luĭ Toma Co nino, 2-lea Spătar, şi o fată a luĭ Chiurci-Baş, şi celă-lalt anume Pavel âmblă aicĭ în Bucurescĭ iscodind în tóte părţile a înşela norodul şi a le scurta viaţa făr'de vreme; maĭ sunt şi alţiĭ, după cum îĭ arĕtăm maĭ sus, care âmblă cu asemenea înşelăciunĭ de omóră ómeniĭ cu dohtoriĭ mincinóse; pentru care o netrebnică urmare ca acésta, după datoria ce avem şi are Epitropia la unele fapte ca acestea a priveghia, nu lipsim a înscliinţa Mărieĭ tale, printr'acéstă prea plecată anafora, şi ne rugăm Mărieĭ tale să bine-voiescĭ a lipsi aceştĭ douĭ înşelătorĭ cu totul de aicĭ din pământul ţĕreĭ Mărieĭ tale, cum şi alţĭ asemenea lor, şi orĭ-care se va maĭ ivi de acum înainte cu nume de dohtorĭ să nu fie slobodĭ a metahirisi bolnavĭ, până nu va merge maĭ întêiŭ la D-luĭ arhi-iatros ca să'şĭ arĕte dovada în scris, de este dohtor desĕvêrşit şi apoĭ dându-i-se slobodenie iar prin scrisóre, aşĭa să fie volnic a âmbla prin oraş la ceĭ cu trebuinţă, precum acest obiceiŭ este şi chiar în ţéra lor, că făr'de dohtorat la mână nu este slobod să âmble nicĭ într'o politie; de acésta însciinţăm, şi cum va fi luminată poruncă. — 1795, Iunie 20.

Cod. XXVIII, fila 65.

Isaac Ralet.

ANEXELE ȘI ADAUSELE LA ISTORIA „ȘCÓLELOR“

TOMUL I, CAP. I

1800—1828

La 25 Iulie 1795, după anaforaoa Căimăcămieĭ, se isgonesce din Craiova medicul Palaş, »care prea puţină sciinţă are de doftorie« şi întăresce doctorĭ aĭ Craioveĭ pe Pavlu şi Spiru, »doftorĭ creştinĭ, carĭ la multe locurĭ s'aŭ cercat şi sunt ómenĭ procopsiţĭ şi cu bună sciinţă de doftorie«. [1])

Alăturĭ cu medicĭĭ, carĭ daŭ ocasiune a se îmbogăţi limba romînéscă cu termenul de *şarlatan*, să menţionăm pe primul oculist cunoscut de istoria nóstră culturală, şi cu atât maĭ cu multă plăcere, că, pe când şarlataniĭ eraŭ indivíḑĭ străinĭ, oculistul nostru cel I-iŭ este românul Radu.

Iată documentul, care vorbesce de acest prim oculist al nostru:

Resoluţia din 5 Septembre 1794 pe anaforaoa ce s'aŭ făcut în dosul jălbeĭ Gherghineĭ, ce aŭ fost órbă.

Ascultând luminată porunca Măriei tale de la acéstă jalbă, am făcut cercetare aducênd pe însăşĭ jăluitórea de faţă înaintea nóstră şi adevĕrul, am vĕḑut-o betégă de amênduoĭ ochiĭ, cu perdele, nezărind nicĭ cum, ci ca un buştén se lovea de toţĭ păreţiĭ, şi de nu o purta altcinevaşĭ, nu scia în cotro să apuce şi să mérgă. Am chemat pe Radul, ce s'a chemat că este dohtor, pe care l'am întrebat de póte să scie el acel meşteşug şi s'o vindece, şi a răspuns că póte, fiind că a învĕţat meşteşugul în lăuntru Evropeĭ, de la un doctor, de la care are şi atestat că a sĕvârşit învĕţătura acestuĭ meşteşug. Şi aşa l'am tocmit tal. 30, cu dohtoriĭ cu tot, şi întâiŭ s'o vindece şi apoĭ să-ĭ dée Epitropia baniĭ. Şi aşa, luând-o pe jăluitóre la casa luĭ, peste o lună de ḑile, August 5, a avut-o sdravănă cu vederea cum a fost din început, strigând cu glas şi lăudând numele Măriei tale, rugând pe milostivul Dumneḑeŭ pentru bună starea şi îndelungarea anilor vieţeĭ Inălţimeĭ tale, că s'a vĕḑut din întuneric la lumină; ci să bine-voescĭ Măria ta a ni se da poruncă, să dăm numituluĭ doftor aceĭ 30 de talerĭ pentru ostenéla sa, şi bine ar fi Măria ta, că aşa om să se orênduiască, cu puţină léfă pe lună, câte talerĭ 10 mult 15, orĭ de la vre-un spital, saŭ de unde veĭ socoti Măria ta, că se mulţămesce el, şi să fie pentru căutarea de acest fel de patimă pentru ceĭ săracĭ, carĭ vin maĭ în tóte ḑilele la Epitropie şi nu le dă mâna, şi va fi Măriei tale vecînică pomenire.

Cod. XXVII, scara 16, fila 18. *Isaac Ralet.*

La 9 Sept. 1794, Al. Moruzi aprobă ambele propunerĭ ale Epitropuluĭ.

Cu referinţă la *spiţeriĭ*, avem de la Al. Moruzi, din 23 Decembre 1794, o reso-

---

[1]) Anaforaoa Caimacamuluĭ şi a Divanuluĭ Craioveĭ (Al. Calfoglu Caimac., Ión Glagovénu, Barbu Ştirbeĭ, Ión Brăiloiu Stolnic, Ioniţă Argintoianu), din 25 Iulie 1795, vestesce, că din douĭ doctorĭ aĭ Craioveĭ a murit unul şi aŭ rĕmas numaĭ Palaş, »carele prea puţină sciinţă avênd de doftorie, atât no cât şi norodul de obşte pătimim. Acum de la Bucurescĭ viind un Pavlu şi Spiru, doftorĭ creştinĭ carĭ la multe locurĭ s'aŭ cercat, şi fiind ómenĭ procopsiţĭ şi cu bună sciinţă de doftorie, ceĭ maĭ mulţĭ a dobândit şi dobândesc folos, ajutându-se la neputinţele lor; pentru care fiind-că se află cu acéstă bună idee şi sunt şi ómenĭ cinstiţĭ, purtându-se cu fórte bună orênduială, ne rugăm Măriei tale să te milostivescĭ, ca, cu aşeḑământ de talerĭ 500 pe an, ce aŭ fost ceĭ-l-alţĭ doftorĭ, să se orânduiască aceştĭ duoĭ; şi acest Palaş, ce a fost până acum, va merge de'şĭ va căuta tréba sa, neamestecându-se maĭ mult la doftorie«. — 1795, Iulie 25.

Cod. XXVIII, scara 7, fila 9 verso.

Domnitorul aprobă acéstă anafora la 27 Iulie acelaşĭ an.

luţiune, ca *doftorul cel mare*, împreună cu D-rul Caracaş, să inspecteze spiţeriile şi să pecetluiască tóte doctoriile vechĭ şi stricate şi să se fixeze tariful doctoriilor după taxa oficială din Ardél [1]).

---

[1]) *Anaforaoa pentru doftoriile cele vechĭ, să se pecetluiască, ca să nu maĭ fie prin spiţeriĭ, ci să se aducă altele nouĕ.*

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd. boj. milos. i gpd. Zem. Vlahscoie

Cu cale şi de trebuinţă fiind a se da nizamul acesteĭ trebĭ, ce este al obşteĭ, poruncim Domnia mea D-tale Arhiiatre, să chiămĭ împreună şi pe dohtorul Caracaş, unde să maĭ aduceţĭ şi pe vre-unul din hirurghiĭ, care va fi practicos desĕvêrşit, şi strîngêndu-ĭ pe toţĭ spiţeriĭ din Bucurescĭ, de la tóte spiţeriile, prin marafetul D-luĭ Epistatul Agieĭ, să'ĭ cercetaţĭ pe fie-care în parte de are âmtêiŭ spiţerul meşteşug şi sciinţă deplin a lucrăreĭ doftoriilor, unde să faceţĭ şi căutarea doftoriilor, ce aŭ în spiţeriĭ şi câte vor fi vechĭ şi netrebnice, fără de nicĭ o energhie, acelea pecetluindu-le şi dându-le soroc de a le rădica şi a le duce unde vor vrea, să-ĭ îndatoraţĭ ca să aducă alte nouĕ folositóre, care să'şĭ facă energhia lor; şi pentru preţul doftoriilor ce se aduc din lăuntru, pliroforisindu-vĕ cu câ̂t se cumpĕră în lăuntru, cu cheltuiala lor până aci, să socotiţĭ apoĭ adausul ce li se cuvine de a se pune la preţ, iară pentru celea ce se pot face aicĭ, să se urmeze preţul acela, după *taxa Ardéluluĭ, unde lângă acestea tóte* să ascultaţĭ Dumnévóstră şi pe spiţeriĭ ce aŭ a provalisi şi aşa dând nizamul acesteĭ trebĭ, să arĕtaţĭ Domnieĭ mele pentru tóte. — 1794, Dechembre 23.

Prea Înălţate Dómne,

Nu lipsim cu prea plecată anafora a înscliinţa Mărieĭ tale, între cele-l-alte trebuincióse obştieĭ, şi pentru rêndul spiţeriilor şi dohtoriilor dintr'ênsele, care aŭ ajuns la atât de mare catahrisis, încât aŭ cantandisit, după ce nu fac nicĭ un folos, fiind vechĭ, necăutate de nimenea, fac şi stricăciune, căcĭ dându-se bolnavilor şi nefăcêndu-şĭ energhie, fiind vechĭ, de nicĭ o trébă, ĭĭ cotropesce bóla, din care pricină urmézĕ şi cele maĭ multe primejdiĭ; deosebit de acésta, şi preţul doftoriilor se urmézĕ fără nicĭ o orênduială, şi cu o sumă fórte mare, nesuferită, şi pentru ca să se pue aceste tóte la bună orênduială, după cum s'aŭ dat nizamul cel cuviincios de către înţelepciunea Mărieĭ tale, şi la cele-l-alte tóte urmézĕ să fie luminată porunca Mărieĭ tale către Dumnéluĭ doftorul cel mare, i către Dumnéluĭ **doftorul Caracaş**, care maĭ întêiŭ făcênd acum căutarea tuturor doftoriilor de prin tóte spiţeriile, cele ce vor fi nu numaĭ vechĭ netrebnice, ci şi sub bănuială că nu'şĭ vor avea cea deplin energhia sa, pecetluindu-se de către Dumnélor, să fie dator acel ce le va fi avut la spiţerie, în soroc de ḑile, ce i se vor pune de către numiţiĭ, să le rădice, trimiţêndu-le unde va sci, că ne urmând şi dovedindu-se că s'aŭ îndrăznit de a maĭ vêndut la cinevaşĭ de acelea, să se arḑă şi că cel ce va vrea să ţie spiţerie aicĭ în oraşul Bucurescĭ, să scie că este supus şi dator la cercetările ce se vor face de către D-luĭ doftorul cel mare, i de către D-luĭ doftorul Caracaş, a fi rĕspunḑĕtor, ca un pricinuitor de rĕul obştieĭ, nu numaĭ a fi arse acele dofforiĭ vechĭ, ce se vor găsi, ci şi a i se face căḑuta dojana, prin zabitul sĕŭ; iar pentru preţ este fórte lesne, adică să se facă adaus la ḑece la fieş-care fel de doftorie, urmându-se preţul lor, după cea tipărită taxă a Ardéluluĭ, numaĭ la felurimea doftoriilor, ce sunt aduse din lăuntru, iară cele ce se pot face de aicĭ, care se şi fac, la acelea să se urmeze tot acelaş preţ, ce se cuprinde în taxa Ardéluluĭ, iar hotărîrea cea desĕvêrşită rĕmâne a se face de către Înălţimea ta. 1794, Dechembre 19.

Dumitrache Ghica Ban, Nicolae Brâncoveanu, Vel Ban Racoviţă, Enache Văcărescu Spăt., Vel Vist. Moruzi, Manolache Brâncoveanu Vel Vornic, Vel Log. Filipescu, Vel Vor. Grădisténu, Vel Vorn. Slătineanu, Vel Logof. Ştirbeiŭ.

Cod. XXVIII, pag. 65.

ANEXELE ŞI ADAUSELE LA „ISTORIA ŞCÓLELOR"

TOMUL I, CAP. I

1800—1828

La pag. 83.

In Muntenia alegerea Mitropolituluĭ Dositeiŭ, la 1793, inaugurézĕ o erĕ de cultură, care trece şi în secolul al XVIII-lea. Bóla ciumeĭ adusă însă împedicare mersuluĭ şcólelor, carĭ cele maĭ multe furĕ închise din causa epidemieĭ [1]).

Cărţile tipărite de la 1793 la 1810

Adunarea cazaniilor a multor feluri de cuvinte învĕţătóre. 1793. Viena.

Pravoslavnica învĕţătură acum întâiŭ tipărit pe limba rumânéscă în ḑilele prea luminatuluĭ Domn Iω Alex. C. Moruzi V.V. Bucurescĭ 1794.

Evangelie tipărită în ḑilele luĭ Alex. C. Moruzi V.V. Episcopia Râmnic 1794.

Pravoslavnica mărturisire a sobornicesceĭ şi apostolesceĭ biserecĭ, în ḑilele luĭ Constantin Neculae V.V. Bucurescĭ 1795.

Carte folositóre de suflet, tălmăcită din limba grecéscă în ḑilele luminatuluĭ Domn Alex. C. Moruzi din porunca prea sfinţituluĭ Mitropolit Dositeiŭ 1800.

Mineiul luneĭ Octombrie retipărit la Buda în 1805, cu voia şi blagoslovenia Mitropolituluĭ Dositeiŭ.

Orologiŭ mare (Ceaslov) în ḑilele Mitropolituluĭ Dositeiŭ 1806.

Nu maĭ citĕm aci nicĭ manuscriptul de poesiĭ ale luĭ Alex. Văcărescu, din 1796, nicĭ Retorica de la Buda 1798, nicĭ viaţa luĭ Bertoldo, din Sibiŭ 1799, nicĭ lucrările luĭ Ión Barach din 1800, cum şi nicĭ numerósele publicaţiunĭ din Ardeal, între carĭ catehisul luĭ Samuil Klein 1801; Istoria Sindipeĭ Filosoful, Sibiŭ 1802; Patima mântuitoruluĭ de Vasile Aron, Sibiŭ 1802; Biblia de Blaj a luĭ Samuil Klein 1795; Alexandria în manuscript şi tipar de la acéstaşĭ epocă, cum şi multe alte cărţĭ tipărite în Moldova în timpul important al păstorieĭ luĭ Iacob Mitropolitul. Decă am renunţat de a aduce aci întréga bibliografie este tot pe motivul, că Academia imprimă actualmente, fórte complectă şi ilustrată acéstă bibliografie şi, în genere, de la cea maĭ veche carte până la 1830.

---

[1]) Dascălul Dumitru din Craiova, numit învĕţător acolo încă de Mitropolitul Filaret, îşĭ reclamă léfa la Noembrie 1796, probând că el n'a închis şcóla nicĭ în timpul ciumeĭ. Moruzi-Vodă i-o acordă. Veḑi »Biserica Ortodoxă« an 16, No. 2, pag. 99.

Nu putem a nu menţiona aci o hartă fórte rară, aprópe necunoscută, de carea este legat numele luĭ Radu Golescu:

ΑΤΛΑΣ

Χαρτης περιέχων
Καθολικὴς Γεωγραφικὴς
πινακας τῆς ὑδροτείδ Εφαίρας
κατα τε την ορθην παραληλον καὶ
πλαγίαν αυτῆς θέσιν...
...ἱπὸ Γεωργίδ ἡ ὲτὲ ευδοξοτάτδ
Ἀρχοντος μεγάλδ δορνικδ
Ραδδκανδ Γολεσκδ

1800.

Tipărit la Carol Skindelmaier în Viena.

Tomul I, cap. I, pag. 83, Nota **). Iată întrégă inscripţiunea care se afla la şcóla româno-slovenéscă de la Sf. Gheorghe:

»Şcóla acésta s'aŭ făcut cu cheltuiala prea luminatuluĭ nostru Domn Iŵ Scarlat Ghica V.V. cu blagoslovenia prea sfântuluĭ Mitropolit al ţĕreĭ Kiriu Kir Filaret, cu mijlocirea blagorodniculuĭ dumnealuĭ Banul Const. Brâncoveanu vel Logofĕt, cu osîrdia popeĭ Florea, dascălul slovenesc la 1759.

»In ţilele prea înălţatuluĭ Domnuluĭ nostru Iŵ Alex. Moruzi V.V. s'a prefăcut şcóla acésta din temelie cu îndemnarea şi sîrguinţa sfinţieĭ sale părinteluĭ Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ Kiriu Kir Dositeiŭ şi cu cheltuiala Mărieĭ sale şi a prea Sfinţieĭ sale i a părinţilor Episcopĭ şi a altor boerĭ şi neguţătorĭ, fiind Epistat Dumitrie Ghisdăvăţ, leat 1801.

TOMUL I, PAG. 83.

Noĭ Caimacamiĭ Ţĕriĭ Românescĭ

Fiind-că biserica şi şcóla de la Agiescĭ, care este a »Casiĭ măreĭ sale Beizade Grigorie Suţul, prin hrisóve Domnescĭ are milă de Vinăriciŭ la sud-Slaam Râmnic de la toţĭ ceĭ ce aŭ viĭ şi plătesc Vinăriciŭ dintr'aceste popóre, adică Putreda-din-Dél şi din Vale, Herescĭ, Zăbrală, Raducescĭ, Belciugata, Macsinenĭ, însă câte banĭ cincĭ de vadră şi părpărul după obiceiŭ, s'aŭ dat acéstă Carte a Divanuluĭ.... ce s'a orênduit de Dumnéluĭ Epistatu Casiĭ, carele să âmble împreună cu vinăriceriĭ Domnescĭ, să scrie vinăriciul acestor popóre, şi făcênd două catastişe asemenea unul ca şi altul, iscălit fiind şi de vinăriceriĭ Domnescĭ şi de orênduitul Casiĭ, partea de banĭ a Casiĭ să-ĭ ia orênduitul acesta pe deplin, fără de a pretenderisi vinăriceriĭ Domnescĭ a lua dintr'aceştĭ banĭ aĭ Casiĭ, nicĭ cu nume de ţeciuială, nicĭ cheltuială pentru eĭ, precum aşa se cuprinde şi în ponturile slujbiĭ vinăriciuluĭ, de care scriem şi dumnitale Taxildariule şi slujbaşilor acestuĭ judeţ, împotriva urmare să nu faceţĭ. [1])

TOMUL I, PAG. 83.

Tot asupra anuluĭ 1800—1801 aducem, pe lângă textul din »Istoria Şcólelor« maĭ sus indicat, următórele:

[1]) Cod. XLVIII, fila 141.

Graţie învĕţăturei ce se dădea copiilor de către învĕţătorii francezi, prin casele boiereşci, se introduc ca studiĭ şi alte materiĭ de cât cele ce se învĕţa la şcóla de la Sf. Gheorghe. Sub influenţa limbeĭ franceze se introduc, ḑi pe ḑi, vorbe nouĭ, chiar şi în limba cancelariilor [1]).

Al. Moruzi a fost necontestabil un iubitor de cultură. El a preferit adesea să dea şcóleĭ ultimul ban al Epitropieĭ obştirilor [2]).

Acéstă preferinţă a şcóleĭ rĕsare şi din următórele acte relative la şcóla Ionaşcu din Slatina:

Anaforaua iscălită de Const. Filipescu vel Vornic şi de Radu Golescu la 17 Martie 1800, motivată de jalba ce aŭ dat Domnitoruluĭ maĭ mulţi boierĭ şi boiernaşĭ din jud. Olt. Aceştia cer adăugarea veniturilor bisericeĭ şi spitaluluĭ Ionaşcu, cum şi a şcóleĭ cu dascăl elinesc şi românesc. Ḑic jăluitoriĭ, că aŭ cercetat împreună cu Neaga, soţia mortuluĭ Ionaşcu şi cu Gavrilă nepotu-sĕŭ, şi aŭ constatat că veniturile sunt nesuficiente ca să se înfiinţeze spitalul, şi decĭ se rógă Domnitoruluĭ, şi boierĭi subscriitorĭ anaforaleĭ susţin rugăciunea lor: »A li se primi rugăciunea, ca în locul spitaluluĭ, din venitul ce are acum acea sfântă biserică să se întocméscă şcólă cu dascăl elinesc şi românesc pentru învĕţătura şi procopséla copiilor locuitorilor de acolo, fiind tot întru pomenirea mortuluĭ ce aŭ afierosit acele milĭ pentru spital şi maĭ vêrtos a Mărieĭ tale; căcĭ se începe în prea fericite ḑilele Mărieĭ tale o ródă îndestulată de unde se pot adăpa sĕrmaniĭ copiĭ cu învĕţătură şi procopséla«.

Anaforaua cere să se rênduiască Epitropĭ şcóleĭ şi bisericeĭ în locul luĭ Toma Deleanu, care nu maĭ voiesce a rĕmânea, Epitropĭ nouĭ: Nicolae Gigârtu şi Gavrilă nepotul luĭ Ionaşcu, ómenĭ de ispravă şi cu temere de Dumneḑeŭ. Aceştĭ Epitropĭ să îngrijéscă şi de cişmelele din Slatina cu 100 de talerĭ, carĭ ar fi trebuit să se dea spitaluluĭ.

Domnitorul Al. Moruzi încuviinţézĕ propunerea cu care s'a învoit şi clironomiĭ luĭ Ionaşcu, în 18 Martie 1800. Domnitorul recunósce importanţa şcóleĭ prin resoluţiunea sa.

O orfanotrofie avea să se înfiinţeze după speciale legaturĭ, la biserica Manea-Brutaru. O parte din dota acesteĭ orfanotrofiĭ avea să se ia din *partea sufletuluĭ* luĭ Enache Văcărescu. Am vĕḑut însă că din acéstă *parte a sufletuluĭ* s'aŭ dat urmaşilor

---

[1]) Aşa în 1800 aflăm vorbele următóre: *Compromis* (Cod. XLIII, fila 224 verso), *fundamentul ocnelor* (actul din 1801, Apriiie 10), *canale* = canaliĭ (Cod. XLIII, fila 450), *ordin* (1801, Septembre 6. Cod. XLIII, fila 470), sequestru (Cod. XLIII, fila...), *bagatele*, (Cod. XLIII, fila 450). Aflăm încă şi forme nouĭ: *lefaşĭ* = lefegiĭ (Cod. XLIII, fila 250), a *prilesti* = a ocasiona; vorba *văḑum, făcum*= vĕḑurăm, făcurăm, continuă a fi în uz. 422, Cod XLIII. Asemenĭ se scrie mereŭ: aŭ *făcut*, aŭ *ḑis*, în loc de a ḑis, a făcut. A ḑice vorbe muscălescĭ = injurióse. (Cod. XLIII, fila 450). Iorgovicĭ Paul introdusese in limbă încă la finea secoluluĭ XVIII mulţĭ neologismĭ.

[2]) 1801, Martie 10. Mateĭ Fălcoianu, Vornicul obştirilor, raportézĕ luĭ Alex. Moruzi, că este în deficit Casa şi nu are cum plăti tóte spesele obligatoriĭ. Domnitorul pune resoluţiune:

»D-ta vel Vornic al obştirilor, am vĕḑut Domnia mea anaforaua ce ne facĭ, la care rĕspundem D-tale, că trebue întêiŭ léfa dascălilor i léfa şi cheltuelile cişmegiilor să li se dea, pentru că acestora li se cade după dreptate maĭ întêiŭ a'şĭ lua dreptul lor, nu numaĭ pentru că slujesc în adevĕr, ci maĭ vêrtos pentru căcĭ veniturile şcólelor şi veniturile cişmelelor se iaŭ la cutie întregĭ şi curg după orênduială nescăḑute şi nu trebue aceste venitură ale şcólelor şi ale cişmelelor, carĭ sunt orênduite pentru plata dascălilor.... a le cheltui în altele Epitropia. Drept aceea, după ce veĭ da D-ta maĭ întêiŭ dreptul acestora, apoĭ veĭ iconomisi pentru ceĭ-l-alţĭ *lefaşĭ*, toţĭ a li se da pe cât li se vor ajunge«. — 1801, Martie 14.

Cod. XLIII, fila 250.

luĭ Enache Văcărescu, fiind scăpătaţĭ. S'aŭ vîndut juvaerele luĭ Enache Văcărescu pentru importanta sumă de 6.384 talerĭ, dar în compturile pe 1798—1799 »s'aŭ trecut cheltuiţĭ baniĭ pe alt-ceva«, în loc de a se complecta, cum se hotărîse, chiliile orfanotrofieĭ. Al. Moruzi nu este culpabil de acésta şi nu putea face altmintrelea de cât a aproba, în 29 Maiŭ 1801, propunerea ce i se facu, ca să se permită la uniĭ mahalagiĭ să zidéscă eĭ chiliĭ pe locul bisericeĭ, de óre-ce nu se maĭ putea construi pentru orfanotrofie, banĭ ne maĭ fiind pentru acest scop [1]).

In scurtul timp al Domnieĭ a II-a şi în Domnia I-a a luĭ Alex. Moruzi aŭ apărut câte-va opere atât în Muntenia, cât şi în alte provinciĭ române. Aceste opere nefiind cele maĭ multe cunoscute D-luĭ Gaster, de óre-ce nu le-a citat în »*Cristomatia*« sa, credem *util a aminti* pe câte-va în note preste cele aduse maĭ sus [2]).

Am vĕḑut cum se organizase în ultimiĭ anĭ aĭ secoluluĭ XIX-lea şcolĭ de cântare de musichie. Dimcea protopsaltul ţinea la 1800, Aug. clasă de musică bisericéscă în

---

[1]) Cod. XLIII, fila 344 verso. Iacă documentul:

Io Alexandru Constantin Moruz Voevod i gospod

Primită este Domnieĭ mele cererea acelora ce voesc a zidi chiliĭ pe locul Orfanotrofieĭ, la biserica Maniĭ Brutarul, şi poruncim să aibă tótă voia şi sloboḑenia la acésta. — 1801, Iunie 5.

Prea Inălţate Dómne,

Maĭ în trecuţiĭ anĭ avênd cutia Orfanotrofieĭ aceĭ talerĭ 6.384, din vînḑarea juvaerelor luĭ Ianache Văcărescu, se făcuse chibzuire de a se zidi chiliĭ pentru Orfanotrofie la biserica Maniĭ Brutaru de aicĭ din Bucurescĭ ot. mahalaua Maniĭ Brutaru, carĭ banĭ fiind-că se vĕd în alte trebĭ ale Epitropieĭ prin socotelĭ, ot. lét. 98 şi 1799, iscălite de D-lor Veliţiĭ boerĭ de atuncĭ, nu maĭ are Orfanotrofia nicĭ un ban spre a se zidi chiliile, de cât nişte var şi nisip ce se află acolo, fiind-că cărămida s'aŭ repus, şi de cât opt chiliĭ ce se vĕd zidite, acum fiind-că uniĭ din creştinĭ din chiar bun cugetul lor indemnându-se voesc a zidi şi alte câte-va chiliĭ tot într'acelaş loc al sfinteĭ bisericĭ Maniĭ Brutaru cu însăşĭ cheltuiala lor fără a li să vedi numele, cer voie şi slobozenie de ale şi zidi, pentru care nu lipsim a înşciinţa Mărieĭ tale, şi vom avea luminată poruncă de urmare. — 1801, Maiŭ 29.

Cod. 43, fila 344 verso. *Vel. Vornic al Obştirilor.*

[2]) Сфѧнта ши Дмнезеꙗска
Євангелїе (roş)
Акꙋм ѧнтрꙋ ачест кип типъритъ ѧн зилеле прѣ
лꙋминатꙋлꙋй ши прѣ ѧнълцатꙋлꙋй Домн,
Іѡ Алеѯандрꙋ Константин Морꙋзи Воевод, (roş)
кꙋ благословениа прѣ Сфінцитꙋлꙋй Митролит
ал Ꙋнгро-Влахіей
Кир Досіѳеꙋ
ши кꙋ тоатъ осѧрдіа ши келтꙋіала прѣ сфинцїи сале
юбиторюлꙋй де Дмнезеꙋ
Кириꙋ Кир Нектариє
Єпископꙋл Ржмникꙋлꙋй } roş
Ѧн сфѧнта Єпископїе а Ржмникꙋлꙋй
ла анꙋл Мѫнтꙋирей АѰЧД (1794).
С'аꙋ типърит де Дімитріе Михаилович Тип. Ржм.
ши де Геѡргїе син попа Константин Тип. Ржм.

f⁰. Pe susul pagineĭ IS. HS. In jur chenar tipografic.

Pe contra-pagină:

Стихꙋри поетиче (10) асꙋпра Стемеи Прѣ (... rupt)
тꙋлꙋй слъвитꙋлꙋи ши благочестивꙋлꙋи (... rupt)

Bucurescĭ, în locuinţa luĭ, în hanul luĭ Constantin Vodă. Se vede că *Epitropia obşti rilor* nu-ĭ plătise léfa maĭ multe lunĭ şi el reclamând la Domnitor, acesta ceru informaţiunĭ de la vel Logofĕt Brâncoveanu şi de la vel Vornic al Obştirilor Mateĭ Fălcoianu.

Aceştia rĕspunseră, că »aducênd pe Dimcea protopsaltul înaintea nóstră şi arĕtându-ĭ cele poruncite de Măria ta, 'l-am îndatorat de aŭ dat zapis la Logofeţia Divanuluĭ, sub a sa iscălitură, legându-se ca să-şĭ urmeze datoria luĭ, a paradosi *cântărĭ de musichie*; arĕtând iarăşĭ în fóia iscălită de dênsul şi pre ucenicii ce'ĭ are, carĭ sunt la numĕr 17, spre a le fi sciut, să mérgă la odaia ce are în hanul luĭ Constantin Vodă, séra după vecernie la 11 césurĭ, să le paradoséscă până la un ceas din nópte. Decĭ după acéstă legătură şi prinsóre ce prin zapis aŭ dat, să fie luminată porunca Mărieĭ tale către D-luĭ vel Vornic al obştirilor, ca să i se dée léfa ce are orênduită de la Cutia obştieĭ, atât pe lunile trecute până acum, cât şi de acum înainte, să i se dée la vreme, ca şi el să se îndatoreze de a'şĭ păzi legătura sa; iar hotărîrea cea desĕvêrşită rĕmâne a se face de către Inălţimea ta. — 1800, August 5«.

Domnitorul ordonă: »Intărim şi Domnia mea anaforaoa D-néluĭ vel Logofĕt de ţéra de sus şi a D-luĭ vel Vornic al Obştirilor, ca să i se păzéscă dascăluluĭ Dimcea acéstă orênduială, după zapisul ce aŭ dat, şi poruncim D-tale vel Vornic al Obştirilor să-ĭ daĭ orênduita léfă, precum se cuprinde maĭ jos«. — 1800, August 21 (Cod. XLIII, fila 479 verso).

Іѡ Алеѯандрꙋ Костантин Морꙋзи Воевод

Іѡ ѯан Ко. В

CORÓNĂ

SABIE

BUZDUGAN

Cap de boŭ

Corb stând pe un dél cu crucea în plisc

Але дрꙋ Мр Вд

Доаѡ ѧкипꙋири че ѧн печѣте с'аꙋ ѧнсемнат
Домнꙋлꙋи Алеѯандрꙋ, де ла Хс и с'аꙋ дат.
Боꙋрꙋл стъпѫн Молдовеи ѫл адеверѣзъ,
Корбꙋл ал Валахіеи Домн ѫл ѧнкрединцѣзъ.
Амѫндоаѡ стеме де Домнїе ѧнкорꙋнат,
Каре де ла Дꙋмнезеꙋ и саꙋ ѧнкрединцат,
Пре Дмнꙋл Алеѯандрꙋ чѣл де бꙋнъ вицъ,
Пъзѣскъл Дмнезеꙋ кꙋ мꙋлтъ бирꙋинцъ,
Че акꙋм домнѣще цара Рꙋмѫнѣскъ
Дмнꙋл чел Пꙋтѣрник бине'л ѧнтърѣскъ.

O încercare de şcólă de zugrăvire se face în 1800. Mitropolitul Dositeiŭ, în 21 April anul 1800, rógă pe Alexandru Moruzi să acorde scutire luĭ Mincu, din satul Gărdesci, judeţul Vâlcea, frate cu singhelul Mitropolieĭ, care aŭ pus pe Mincu de-aŭ învĕţat copiĭ meşteşugul zugrăvieĭ »slujind sfinteĭ Mitropoliĭ şi sfintelor Episcopiĭ Argeş şi Buzĕŭ cu meşteşugul zugrăvireĭ sale fórte cu bună plăcere«.

Urméză prefaţa dedicatorie către Domnitor, a luĭ Nectarie Episcop de Rômnic şi Noul Severin.

»...Măria ta te nevoiescĭ pururea a le câştiga: ântêiŭ cu folosul facereĭ bineluĭ de obşte, ca să créscă şi să se lăţéscă cuvêntul sfinteĭ scripturĭ, nu numaĭ în ţéra Mărieĭ tale, *ci şi în tóte ţĕrile şi ţinuturile ce vorbesc în limba românéscă*, pornind a se scrie şi a se tipări multe felurĭ de cărţĭ spre folosul a tot sufletul creştinesc.

Purtător de grije fiind tipograf, Sfinţia sa Părintele Kiriŭ Kir Grigorie, erodiaconul economul Sf. Episcopiĭ Rômnic. (Pe pag. din dosul Icóneĭ Sf. Ion Teologul).

2⁰) Carte folositóre de suflet
despărţită în treĭ părţĭ:
Dintre care
cea d'ântêiŭ coprinde
învĕţătura către duhovnic;
a 2-a canónele Sf. Ion Pustnicul.
iară a treia:
sfătuire către cel ce se ispoveduesce;
tălmăcită din limba cea grecéscă,
acum întru a doua domnie aicea a prea luminatuluĭ Domnuluĭ nostru
Io Alexandru Constantin Moruzi Vv.
din porunca prea Sfinţieĭ sale Kiriu
Dositeĭ arhiepiscop şi Mitropolit
a tótă Ungro-Vlahia, cu a căruia
iarăşĭ blagoslovenie şi cheltuială şi a doua óră
s'aŭ tipărit spre folosul cel de obşte,
la anul 1800 de Stanciu Popa tip.

Pe contra-pagină stihurĭ politicescĭ asupra peceteĭ din coróna prea luminatuluĭ Domn Io Alexandru Constantin Moruzi Vv.

Ambele mărcĭ. Apoĭ versurĭ:

»Douĕ semne ce în pecetie s'aŭ însemnat
Domnuluĭ Alexandru s'aŭ încredinţat.
Un semn că aŭ fost Domn al Moldoveĭ îl arétă,
Alt al ţĕreĭ Rumânescĭ încă ş'acéstă dată,
Să pótă stăpâni cu bună-voire
Indelungându-l pe el întru norocire!«

Sunt cu mult inferióre versurile acestea, de cât cele ce la 1800 tipăria la Sibiŭ, *Ion Barac*, în „Історна прѣ фрѹмосѹлѹн Аргнр шн а прѣ фрѹмоасей Єлена мъеастръ шн кѹ пърѹл де аѹр“ 8⁰ (Sibiŭ):

»Te visaiŭ mişcând din buză,
O! prea drăgălaşă muză,
Verşĭ glas îngeresc din gură,
Care inimile fură,
Fură şi le amăgesc
După ce le îndulcesc.
Te rog muză mângâiósă,
Care cânţĭ cântărĭ frumósă,
Pică-mĭ puţintică miere
Din măestra ta putere!...

(Din bibl. Urechiă-Galaţĭ).

La 17 April 1800 Domnitorul aprobă scutirea de dajdie pe drepte bucatele luĭ Mincu zugravul şi ordónă Visterieĭ să-ĭ facă carte de scutire [1]).

In favórea biserice şi şcóleĭ publice de satul Agiescĭ [2]), dar maĭ ales în favórea

---

[1]) (Cod. XLII, fila 297).

[2]) *Hrisovul Măriei sale Beizade Gregorie Suţul, însă la popórele de la sud Olt, cele ce se cuprind la hrisovul Mărcuţeĭ, care să iae câte treĭ banĭ, iară nu câte cincĭ.*

Nu sunt alte semne maĭ arĕtătóre cu care se îndatoresc ceĭ ce oblăduesc pre pământ şi aŭ stăpânirĭ de ţĕrĭ şi de noróde, care se numesce închipuirĭ sufletescĭ ale luĭ Dumneḑeŭ, spre a urma adică închipuireĭ ceresceĭ stăpânirĭ de unde li s'aŭ dat stăpânirea pre pământ, decât facerea de bine, şi hărăzirea din darurile acelea ce s'aŭ învrednicit de la cel de sus a împărtăşi şi a hărăzi la locurile cuviincióse după mĕsura mare şi mică, după trebuinţă şi după cuvînt ce are fieş-care în parte şi de obşte; deci învrednicindu-ne şi pre noĭ Domnul Dumneḑeŭ a oblădui Ţéra Rumânéscă, în care avênd luminatul Beizadea Gregorie Suţul moşiĭ, viĭ, morĭ, şi alte nămestiĭ cu trebuinţă de ómenĭ pentru slujbă şi posluşanie, după cum aŭ şi alte case domnescĭ, boerescĭ şi mŏnăstirescĭ, şi lângă acésta avênd şi alte harurĭ domnescĭ, am bine-voit Domnia mea, după rugăciunea luminăţieĭ sale, de i le-am înnoit şi le-am întărit tóte acele câte prin hrisóvele şi cărţile Domnieĭ sale fratele Mihaĭ Vodă Suţu, părintele luminăţieĭ sale, ce le-am găsit în condicile Divanuluĭ şi ale Visterieĭ, le-aŭ avut hărăzite, ca să le aibă şi de la Domnia mea, ad: una sută douĕ-ḑecĭ liude scutiţĭ în catastivul Visterieĭ Domnieĭ mele, cărora să li se ḑee pecetluiturĭ pre numele şi chipul lor, treĭ-ḑecĭ liude osebiţĭ pogonaşĭ pentru lucrul viilor de la Sărata sud. Buzĕŭ, iarăşĭ din pământenĭ, cu pecetluiturĭ la mânile lor, ca să fie şi uniĭ şi alţiĭ nedajnicĭ întru tóte, una sută cincĭ-ḑecĭ liude aduşĭ din strĕinătate, cărora să li se urmeze orênduiala întocmaĭ după hrisóvele fratelui Mihaĭ Vodă Suţul, spre a da adică numaĭ câte taleriĭ ḑece la Visterie pe an, ceĭ maĭ cu putere, în douĕ soróce şi ceĭ maĭ scăpătaţĭ numaĭ câte taleriĭ opt, iar de altele să fie între tóte nedajnicĭ şi nesupĕraţĭ; treĭ miĭ de oĭ să aibă rădicătură în catastivul Visterieĭ Domnieĭ mele, şi a lua de la douĕ bâlciurĭ într'un an şi de la târg pe tótă sĕptĕmâna ce s'aŭ rênduit a se face la moşia luminăţieĭ sale, Agiescĭ, din sud Ilfov, *să ţie o şcólă şi biserica luminăţieĭ sale de la Agiescĭ, care şcólă şi biserică să aibă a lua pre tot anul şi mila vinăriciuluĭ*, ce este orênduită ad: de la slam Râmnic, Poporul *Putreda* din deal şi din vale, Herăscĭ, Zăplăjaĭ, Răducescĭ, Belciugata şi Măcsinenĭ, din acestea popóre să ia tot vinăriciul, de vadră câte cincĭ banĭ şi părpărul, după obiceiŭ, de la câte dintr'aceste popóre nu vor fi a luĭ vel Spătar, şi de la sud Saac poporul Arva, Ursóia, valea Humeĭ, valea Orbi, Tocilele, valea Dăbroteniĭ, valea Ceptureĭ, faţa Ceptureĭ peste apă, valea Meghiri, valea Ţiganuluĭ, valea Mŏnăstireĭ şi valea luĭ Stan, de la aceste popóre să iae vinăriciŭ pe banĭ treĭ de vadră fără părpăr; de la sud Dâmboviţa poporul Cărcinovele, Bucşa, gura Ocniţeĭ, Gărgotenĭ, Razvad de jos, Sărăfóia, Doicescĭ, Lăculeţele, Via bĕtrână, de la aceste popóre să iae vinăriciŭ pe banĭ doĭ de vadră, şi de la sud Olt poporul Rogózele, Ostra, Nănésa, Slăvitescĭ, Bărsescĭ, Creţescĭ, Crăiţenĭ, Oltul de sus şi Vedea, de la aceste popóre să iae vinăriciul pe banĭ cincĭ de vadră şi părpărul după obiceiŭ. Un Isprăvnicel scutit el şi drepte bucatele luĭ, de vinăriciŭ, de dijmărit, doĭ preoţĭ şi un diacon şi doĭ grămăticĭ şi un dascăl să fie la biserică şi şcóla de la Agiescĭ scutiţĭ; una sută cincĭ-ḑecĭ bolovanĭ sare de la Ocnă să ia biserica şi şcóla de la Agiescĭ pre tot anul; să scutéscă şi patru scaune de carne şi cincĭ cărciume, aicĭ în Bucurescĭ; aşişderea şi din venitul slujbiĭ goştinăriţuluĭ, să iae şcóla şi biserica de la Agiescĭ taleriĭ una mie cincĭ sute. Drept aceea, ca să se păzéscă şi să se urmeze casiĭ luminăţieĭ sale tóte aceste maĭ sus numite harurĭ şi milĭ domnescĭ, am dat acest domnescul nostru hrisov de întărire cu însăşĭ domnésca nóstră iscălitură şi pecete, cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ: Alexandru, Dumitraşco, Gheorghe, Nicolae şi Ioan Vvd. şi cu mărturia Dumnélor cinstiţilor şi credincioşilor boerilor veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Manolache Brâncoveanu vel Ban, Constantin Ghica biv vel Ban, Epistatul Logofeţiilor marĭ, Gheorghe Mavrocordat vel Postelnic, Constantin Filipescu vel Vistier, Stefan Văcărescu vel Vornic, Gregorie Brâncoveanu vel Vornic de Ţéra-de-jos, Barbul Stirbeiŭ vel Vornic, Barbul Văcărescu vel Vornic, Scarlat Slătineanu vel Vornic al obştirilor, Nicolae Racoviţă vel Logofĕt al obiceiurilor, Petrache Ridoride vel Vornic al politieĭ, Dumitraşco Racoviţă vel Clucer, Mihaĭ Racoviţă vel Pahar., Alexandru Filipescu vel Sluger, etc., şi s'aŭ scris hrisovul acesta la al treilea an dintru întâia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la anul de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mântuitorul nostru Isus Hristos. — 1804, Septembrie 25, de Chiriţă Logofĕtul de Divan.

proprietaruluĭ moşieĭ, Beizade Gregorie Suţu, Domnitorul dă, la anul 1804, Septembrie 25, un hrisov de miluirĭ şi scutirĭ.

Am aretat deja că adese-orĭ crearea uneĭ şcolĭ sătescĭ era, nu atât în interesul cultureĭ naţionale, cât spre a legitima acordarea de unele privilegiĭ şi folosinţe creatoruluĭ şcóleĭ.

ADDENDA.

Sub domnia luĭ Mihail Suţul.

TOMUL I, PAG. 83.

Nicĭ o prefacere însemnată nu găsim în şcólă, în scurta domnie a luĭ Mihaĭ Suţu. Şcóla continuă a existe, saŭ maĭ drept vorbind a vegeta. Cu referinţă la şcólă, nu aflarăm din domnia luĭ Mihaĭ Suţu de cât vre-o două acte. Unul maĭ însemnat este anaforaoa mareluĭ vornic al obştirilor, din 20 Ianuarie 1802, prin care arată, motivat de jalba dată Domnitoruluĭ, de Răducanul ucenicul şcóleĭ domnescĭ, că acest şcolar este »fecior de ómenĭ de cinste, dintre pământenĭ şi se află şi acum stăruind la învĕţătura cărţiĭ la şcóla domnéscă, din a căruia silinţă aŭ şi prohorisit, luând putere de învĕţătură, după cum se vede şi din sintesis al jalbeĭ ce face către Înălţimea ta şi maĭ vîrtos din tacrirul dascălilor şcóleĭ domnescĭ m'am pliroforisit că are şi maĭ mare putere la învĕţătură, paradosînd matematica, dar fiind fără părinţĭ şi maĭ vîrtos scăpătat şi neavênd vre-un ajutor de a'ĭ lesni rîvna şi silinţa ce are spre învĕţătură, nu puţină zăticnélă a avut şi are la procopsélă, neavênd nicĭ cele trebuincióse cărţĭ de învĕţătură şi nicĭ hrana vieţeĭ. Şi aceĭ taleri 7 ce'ĭ are din mila domnéscă, léfă pe lună de la cutia milostenieĭ, după starea Epitropieĭ în care se află acum, cu lipsa banilor, nu i-se dă pe tótă luna necontenit şi ca să 'l tragă inima spre maĭ multă învĕţătură şi ca să i se lesnéscă rîvna ce o are spre dênsa şi spre a se face pildă şi la alţĭ fecioriĭ de boerĭ pământenĭ, de se va găsi cu cale de către Înălţimea ta, să i se sporéscă léfa pre lună taleri 7 cu taleri 8, adică taleri 15 pre lună, care léfă să i se mute, după cererea sa, de la cutia milostenieĭ la cutia şcólelor, spre a-ĭ lua cu înlesnire pe tótă luna, cu care să pótă să 'şĭ întêmpine cele trebuincióse spre învĕţătură«. — 1802, Ianuarie 20.

Mihaĭ Constantin Suţu aprobă întocmaĭ propunerea acésta [1]).

Al doilea act este din 17 Februarie 1802. Mazilii şi sătenii din satul Micesci, judeţul Muscel, s'aŭ jăluit luĭ Mihaĭ Suţu, că aŭ un dascăl anume Chiriţă, care l'aŭ adus din alte părţĭ pentru învĕţătura copiilor şi pentru cântările bisericeĭ, fiind-că numaĭ un preot aŭ. Pre acest dascăl satul nu l'a pus la cislă pentru dăjdiĭ, dar zapciiĭ fără drept îl supĕră.

Sătenii se rógă ca dascălul Chiriţă să fie scutit de dăjdiĭ, ca să păzéscă biserica »iar copiiĭ ce 'ĭ va învĕţa carte să 'ĭ plătéscă fieş-care după cum se va întocmi«. Marele Vistier, cu anaforaoa din 4 Ianuarie 1802, propune luĭ Mihaĭ Suţu scutirea cerută şi domnitorul hotărésce: »Dăm domnésca nóstră întărire la mâna luĭ Chiriţă, ca să fie nedajnic şi nesupĕrat, spre a fi de ajutor la biserică şi de învĕţătură copiilor satuluĭ«. — 1802, Februarie 17.

---

[1]) Cod. XLIV, fila 61.

TOMUL I, PAG. 84 – 92.

Sub domnia luĭ Const. Ipsilante

Constantin Ipsilante era un om cult, precum l'am vĕḍut şi în Domnia din Moldova. Acésta ne explică graba ce a pus, sosind în Bucurescĭ, de a întreba pe boerĭ despre situaţiunea şcólelor. Boeriĭ, la 4 Decembrie 1802, presintă Domnitoruluĭ anaforaoa, prin care îĭ arată că, conformându-se ordinuluĭ Domnesc, aŭ cercetat socotelile şcólelor, precum le-aŭ presentat Epitropia obştirilor. Boeriĭ aŭ constatat, că se vĕd rĕmăşiţe la eparhiĭ din venitul şcólelor, pre acest următor an 1802, baniĭ ce s'aŭ semnat maĭ jos, talerĭ patru miĭ una sută, banĭ 80. Pentru care cercetând pentru ce pricină nu s'aŭ împlinit acéstă rĕmăşiţă? arată Sfinţia lor părinţiĭ Arhiereĭ, că uniĭ din Egumenĭ ḍic, că li s'aŭ întêmplat pagubă din cutremur şi că nicĭ şcóle nu sunt astă una dată şi cu acésta fac prelungire. »Decĭ fiind-că aceste iraturĭ sunt canonisite, *cum şi şcólele se află deschise învĕţând copiiĭ*, atât cele afară de prin judeţe, cât şi cele de aicea din Bucurescĭ, adică cea elinéscă şi cea ot Sf. Gheorghe-Vechiŭ, a căror dascălĭ îşĭ cer dreptul lor şi Epitropia nu are de unde le rĕspunde, să fie luminată porunca Mărieĭ tale către Prea Sfinţia sa părintele Mitropolit, ca să rînduiască mumbaşir la amêndouĕ aceste eparhiĭ ca să strîngă aceste rĕmăşiţe de banĭ şi să'ĭ facă teslim la Sameşul Epitropieĭ, spre a'ĭ avea sub pecete, ca un amanet, până se va da a doua luminată poruncă a Mărieĭ tale. Către acésta arĕtăm Inălţimeĭ tale, că din iratul şcólelor opresc eparhiile pre an câte talerĭ 2670, însă Mitropolia, i Episcopia Argeşuluĭ talerĭ 600 pentru léfa a 10 dascălĭ de prin judeţe, cu unul din oraşul Pitescĭ; Episcopia Argeş talerĭ 1400, însă 500 simbria dascăluluĭ elinesc ot Craiova, 120 aĭ dascăluluĭ slovenesc ot tam, 300 pentru cincĭ dascălĭ de prin judeţe, 240 unuĭ dascăl grecesc din oraşul Rômniculuĭ sud Vâlcei, 240 pentru Gearah (ѵѣрах) de la Rômnic şi talerĭ 670 Episcopieĭ Buzĕuluĭ, adică 250 simbria dascăluluĭ elinesc al Buzĕuluĭ, 240 simbria doctoruluĭ de la spitalul Gârlaşi (гърлашнй) şi 180 simbria a 3 dascălĭ de prin judeţe. In cât pentru dascălul elin din Buzĕŭ şi pentru doctorul de la spitalul Gârlaşiĭ scim şi noĭ că aceştĭ douĭ sunt acolo la eparhie şi 'şĭ fac slujba lor, iar aceĭ 3 dascălĭ de prin judeţe, cum şi ceĭ-l-alţĭ dascălĭ, i Gearahiĭ de la cele-l-alte treĭ eparhiĭ nu scim de aŭ fost în slujbă, ca să aibă pentru ce li se da plată, maĭ vêrtos în eparhia Rômniculuĭ, unde din tulburările ce aŭ fost în partea loculuĭ este sciut că dascălĭ în Craiova seaŭ pre la judeţe ot preste Olt n'aŭ fost, cu tóte acestea făcêndu-se luminată porunca Mărieĭ tale de a se cerceta, se va da Inălţimeĭ tale deplină pliroforie, iar hotărîrea cea desĕvîrşită rĕmâne la Măria ta. — 1802, Decembrie 4.

Rĕmăşiţele Talerĭ Banĭ	
3375,80	La Mitropolie,
725,—	De la Episcopia Rômniculuĭ, id.
4100,80	

Vodă Io Constantin Alexandru Ipsilante pune resoluţia: »Dupĕ anaforaoa ce ne fac Dumnélor boeriĭ veliţĭ, ce aŭ fost orînduiţĭ asupra Epitropieĭ obştescĭ, scriem prea Sfinţieĭ tale părinte Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ, să rînduescĭ mumbaşir, ca dimpreună cu orînduitul Epitropieĭ, ce este la Cutia şcólelor, să împlinéscă aceştĭ banĭ şi să ne

aducă orînduitul Epitropieĭ rĕspuns cum că s'aŭ făcut teslim, carele nu are a primi seaŭ a cere vre-o ḑeciuială de la aceştĭ banĭ aĭ şcólelor obştescĭ.« — 1803, Ianuarie 6 [1]).

Anaforaoa mareluĭ Logofĕt Nicolae Brâncoveanu, din 10 Martie 1800, constată că Archimandritul Partenie aŭ fost obligat în 1797, Ghenarie, de a se împrumuta cu 150 talerĭ, ca să achiteze acéstă sumă ce Episcopia de Rômnic era obligată să dea pre fie-care an la şcóla domnéscă din Craiova, conform hrisovuluĭ din cea-l-altă Domnie a luĭ Alexandru Moruzi, pentru întocmirea şcóleĭ din Craiova. Aceştĭ banĭ aŭ fost refusat Episcopul de a-ĭ da; dară Caimacamul de Craiova a apucat pre Arhimandritul Partenie, care la acea dată avea epistăsia Episcopieĭ. In calitate de Epistat s'a împrumutat pentru a plăti acéstă subvenţiune. Acum nu maĭ este Epistat şi creditorul îl apucă pre el, în loc de a apuca Episcopia.

Domnitorul, în 14 Martie 1800, ordonă Caimacamuluĭ Craioveĭ biv vel Postelnic Nicolachi »să facă tacsil banĭĭ aceştia de la Sfinţia Sa Episcopul de Rômnic la jăluitorul Constantin Ioan şi Sfinţia sa în urmă, de va avea ceva cu Partenie îşĭ va căuta« [2]).

Din anul acesta avem un adevĕrat buget al şcólelor din judeţe şi din Craiova şi Bucurescĭ. Aceste şcolĭ continuă a funcţiona după organisaţiunea de la 1776.

Este de observat însemnătatea ce tot maĭ mare o capĕtă în sfera culturală doctoriĭ trimişĭ prin unele judeţe. Acésta se póte vedea şi din hrisovul pentru orênduiala doctoruluĭ, a spiţeruluĭ şi a gerahuluĭ Craioveĭ. Doctoriĭ sunt în legătură cu şcóla [3]).

Tot-d'a-una s'aŭ simţit, la ocasiunea numeróselor procese pentru hotare de moşiĭ, necesitatea de ingineriĭ hotarnicĭ. Până la începutul secoluluĭ al 19-lea mĕsurarea se

---

[1]) Cod. XLII. Pag. 40 verso şi 41.

[2]) Cod. XLII, fila 241.

[3]) *Io Constantin Alexandru Ipsilante Vvd. i gospod Zem. Vlahiscoie*

Cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor Domnieĭ mele Dumnévóstră epitropilor aĭ spitalurilor marĭ, fiind-că patima de *coraca* este o bólă cumplită şi primejdiósă ca şi năpraznica ciumă, din care mulţĭ pătimesc şi se primejduesc, trebuinţă este dar a se afla şi pentru acésta un doctor osebit obştesc cu sciinţă de tămăduirea acesteĭ patimĭ, care să se afle gata, preste tótă vremea, la întâmplare de trebuinţă, şi fiind-că Neagul este cu sciinţă deplină doctor acesteĭ pătimi, carele aŭ fost şi cercetat la mulţĭ pătimaşi şi s'aŭ arĕtat într'adevĕr folositor, cum şi la judeţul Vâlceĭ aŭ fost trămis de către Domnia mea în anul trecut, de aŭ căutat atâţia locuitorĭ ce pătimea; cuviinţă este dar, ca după slujbă şi meşteşugul sĕŭ să-şĭ aibă şi cea cuviincióasă plată de leafă curgătóre a 'şĭ-o lua în vreme de a nu se isterisi şi de a se afla cu tótă osirdia într'acésta, spre folosul de obşte, a căruia leafă, cu tóte că era orînduită de a i se da de la cutia obşteĭ, pre lună talerĭ patru-ḑecĭ şi alţĭ talerĭ două-ḑecĭ o dată numaĭ la luna luĭ Maiŭ pentru ierburĭ, carĭ se fac într'un an talerĭ cinci-sute, dar fără de orînduială şi fără de vre-un cuvint l'am vĕḑut Domnia mea aruncat cu leafa luĭ, în socetéla banilor şcólelor, de unde şi nu póte a 'şĭ-o dobândi, în vreme ce banĭĭ trebuesc şcólelor, care am întocmit la Craiova şi la cele-l-alte judeţe; pentru aceea dar iată 'ĭ facem Domnia mea orînduială şi hotărîm, ca aceştĭ cinci-sute talerĭ pre an, adică câte talerĭ patru-ḑecĭ pe lună şi două-ḑecĭ la luna luĭ Maiŭ, să i se dee din banĭĭ spitalurilor marĭ; de care şi poruncim Dumnévóstră, că pre tótă luna să 'ĭ daţĭ Dumnévóstră acéstă orînduită leafă din banĭĭ spitalurilor, urmându-i-se acéstă orînduială pre tótă vremea, *tol. pisah gd.* — 1803, Octombrie 15.

Cod. XLIX, fila 106.

Io Constantin Alexandru Ipsilante Vvd. gospod Zem. Vlahiscoie

Iubitorule de Dumneḑeŭ sfinte Episcópe al sfinteĭ Episcopiĭ Rômnic, chir Nectarie şi Dumnélor cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor Domnieĭ mele biv vel Căminar Samurcaş, vechilule al Caimacamieĭ, şi Dumnévóstră boerilor Divaniţĭ de la Divanul nostru ot Craiova sănĕtate, vĕ facem în scire că, după rugăciunea ce ne-aţĭ făcut pentru înoirea şcóleĭ de acolo, şi pentru ca să maĭ adaugăm veniturile eĭ, cât şi leafa doctoruluĭ şi a gerahuluĭ politieĭ, spre a se putea ţine dascăl cu învĕţătură desĕvîrşit, şi doctor cu bună sciinţă a doctorieĭ, am bine-voit Domnia mea, şi iată nu numaĭ orînduelile de banĭ le-am întărit

făcea de ómenĭ *practicoşĭ*, adică deprinşĭ cu mĕsurările de pământ. La 1803 găsim în Bucurescĭ existând un om special, un inginer cu numele Ioniţă. E probabil că acesta e un Român din Ardeal, căcĭ Domnitorul ḑice, că aŭ venit din părţĭ strĕine. Necesitatea unuĭ asemenea specialist este viŭ simţită în ambele Principate. In Moldova, puţin dupe acésta, George Asaki, sub cuvînt de a produce ingineri hotarnicĭ, va isbuti să dée lovitura de mórte şcóleĭ grecescĭ de la Mitropolie. Constantin Ipsilante declară că asemenea om este trebuincios şi decĭ reînnoesce în favórea luĭ hrisóve de milĭ şi scutirĭ, date încă de la tatăl sĕŭ Alexandru Ipsilante din Domnia a doua, ba încă 'ĭ acordă leafa de taleri 50 pre lună de la casa răsurilor, cu începere de la 10 Ianuarie. I se acordă scutire de dăjdiĭ şi angariĭ şi pentru bucatele lor scutire de dijmăritşi vinăriciŭ şi o pivniţă în Bucurescĭ, apĕrată de fumărit, de căminărit şi să aibă 2 scutelnicĭ ómenĭ strĕinĭ, pentru că din părţĭ strĕine viind numitul inginer (Ioniţă) cu sciinţa meşteşuguluĭ acestuia desĕvîrşit, aicĭ în politia Domnieĭ mele, unde fiind trebuincios şi aflându-se şi cu osîrdie la cele ce i-se poruncesce, atât în pricina de hotărniciĭ ale moşiilor ţĕreĭ, cât şi cele-l-alte poruncĭ domnescĭ, aŭ avut acéstă milă atât de la fraţiĭ Domnĭ, de maĭ 'nainte, cât şi de la Măria sa părintele nostru.«

Vodă 'ĭ reînoesce hrisóvele de mile şi 'ĭ dă şi leafa de taleri 50 pre lună de la casa răsurilor. — 1803, Ianuarie 20 [1]).

---

pre cât era, ci încă pentru maĭ bună sistemă a acestuĭ lucru folositor al şcoleĭ de învĕţătură, care le voim să le aveţĭ şi Dumnévóstră în politia de acolo, cum şi trebuinţa pentru un dohtor bun şi un gerah, spre a nu fi politia isterisită, am făcut un îndestulat adaus de lefĭ, şi am întărit'o acésta prin hrisóvele Domnieĭ mele, de a se păzi acum şi tot-d'a-una cu nestrămutare, care hrisov trecêndu-se în condica Divanuluĭ, se trămite Dumnévóstră, după care să facă orînduitele obraze, ce am făcut Domnia mea, Epitropiĭ, urmare întocmaĭ şi întru tóte cu osîrdie a intra în faptă, precum orînduim acest lucru folositor de obşte. Fiind însă că Domnia mea am rînduit atât îndestulată leafă, atât pentru dascăl, cât şi pentru dohtor şi gerah, trebue dar dascălul ce se va orîndui să fie procopsit, cu sciinţă desĕvîrşit, ipochimen cu bun ipolipsis, de la carele să se aştepte şi să se nădăjduiască folosul roduluĭ învĕţăturiĭ, adică pentru trébă, iar nu pentru ciraclie să se orînduiască vre-unul fără de înrĕţătură, cum şi doctorul asemenea; voim Domnia mea ca să scim întêiŭ de aveţĭ acum aşa un dascăl acolo, şi cine este acela de care în trecutele ḑile ne-aţĭ scris? Să ne înscinţaţĭ ca să 'l arĕtăm Domnia mea aicĭ dascăluluĭ Lambru, ce l'am orînduit Epitropul şcólelor marĭ de aicĭ, ca prin alegere şi aşa fiind sciut din vreme şi de procopsele, să se orînduiască; aşişderea şi doctor al politieĭ, de aveţĭ doctor ca acela, iarăşĭ să ne înscinţaţĭ cine este anume? Ca prin alegerea şi a Dumnéluĭ Arhiiatros fiind sciut de practicos, să se orînduiască; de care şi aşteptăm zapt; şi fiind-că în hrisovul vechiŭ ce la lét 1794, August 28, s'a fost dat pentru mŏnăstirea Obedénuluĭ, vedem că s'aŭ fost rîndult douĭ dintre negustoriĭ de acolo aĭ politieĭ, anume Barbu Pleşoianu şi Constantin Coradin a fi iconomĭ de a stringe tóte veniturile mŏnăstirescĭ şi a da socotéla pre tot anul, cerem Domnia mea, ca să ne pótă pliroforisi într'acéstă diastimă de nouĕ anĭ, ce venitură aŭ strins? Ce cheltuelĭ aŭ făcut orînduiţiĭ economĭ? De aŭ dat socoteala acea pre tot anul şi de aŭ prisosit veniturile mŏnăstirescĭ preste cheltuiala? Acel prisos ce s'aŭ făcut? Luându-le Dumnévóstră acum socotéla de aceĭ anĭ trecuţĭ până acum, să trămiteţĭ Domnieĭ mele însci nţare, şi de se vor găsi că aŭ fost bunĭ iconomĭ, vor rĕmânea tot aceştia la iconomia acareturilor şi veniturilor mŏnăstirescĭ, urmând după povăţuirea ce dăm în hrisovul Domnieĭ mele, iar de nu, cu alegerea obrazelor ce sunt epitropiĭ şcólelor să se orînduiască alţĭ dintre negustorĭ cu ipolipsis bun al politieĭ — şi să avem rĕspuns; acésta însciinţăm şi fiţĭ sănĕtoşĭ. — 1803, Octombrie 16.

Cod. XLIX, fila 110.

[1]) *Io Constantin Alexandru Ipsilante Vvd. gospod Zem. Vlahiscoie*

Cinstit şi credinciosule boerule al Domnieĭ mele, Dumnéta vel logofĕt de Obiceiurĭ, fiind-că luĭ Ioniţă Inginerul, prin cartea Domnieĭ mele de la ḑece ale luneĭ aceştia i s'aŭ orânduit a lua pre tótă luna léfă câte taleri 50 de la Casa răsurilor, poruncim Domnia mea Dumitale, să aibĭ a da pre tótă luna orînduita léfă, urmându-se de la ḑece ale luneĭ luĭ Ianuarie înainte, *tol. pisah gd.*—1803, Ianuarie 29.

Cod. XLVII, fila 53 şi 60.

Cu bună seamă şi ingineriĭ devin factoriĭ culturaliĭ prin judeţele pre unde lucrézĕ.

Dar să cercetăm maĭ de aprópe documentele cu referinţă la şcólă.

In urma cutremuruluĭ mare, la 1803, localul şcóleĭ de la Dómna Bălaşa s'a dărăpănat, rĕmâind numaĭ o singură cameră, unde nicĭ se póte ţine clasă, nicĭ pot locui uceniciĭ şi cu atât maĭ puţin dascăliĭ. Deja Dositeiŭ Mitropolitul şi alţĭ membriĭ din Epitropia obştéscă, înainte de Iulie 1803, aŭ fost cerut Domnitoruluĭ, să fie obligată biserica Domniţa Bălaşa să restaureze localul de şcólă, dar ea a declarat că n'are de unde şi că chiar în trecut acest local l'a făcut pe datorie. Mitropolitul Dositeiŭ, ca să nu se peardă acéstă şcólă »şi precopséla copiilor să se taie a nu maĭ fi . . . . . care nicĭ la auḑul Mărieĭ tale nu este primită una ca acésta, ca să nu se facă un ast-fel de lucru necuviincios şi a se lipsi oraşul de acéstă podóbă«, Mitropolitul s'a hotărît să dea pentru şcólă, mitocul de lângă biserica ce se numesce Măgureanu, »cu case înalte, cu beciuriĭ şi cu deosebite odăĭ la pórtă şi cu tóte cele trebuincióse, cu îndestulare la toţĭ dascăliĭ i ucenicĭi strĕinĭ, pentru şedere, parodosit, pentru cuhnie, pentru slugĭ şi pentru veriĭ-ce fără de a maĭ pătimi vre-o stenachorie«.

Mitropolitul însă arată că aceste case aŭ nevoĭe de reparaţiunĭ, carĭ, după devisul făcut de maĭ-mare-başa, vor costa 3500 taleriĭ. Mitropolitul se rógă ca aceştĭ banĭ să se împrumute de la fondul spitalurilor nouĕ, cu zapis, că la anul viitor se va restitui suma. Domnitorul aprobă acéstă punere la cale cu resoluţiunea sa din August 1803 [1]).

---

[1]) Iacă actele relative:

Prea Înălţate Dómne

Insciinţăm Mărieĭ tale pentru domnésca şcólă care se află în mŏnăstirea Domniţeĭ Bălaşeĭ, că din cutremur dărăpănându-se casele cele marĭ, unde şedea dascăliĭ, aŭ rĕmas numaĭ într'o odae ce este jos aşeḑată pe pământ, unde nu numaĭ că dascăliĭ nu pot şedea şi parodosi, dar sunt şi ucenicii şeḑĕtorĭ la şcóle, uniĭ de aicea şi alţiĭ rînduiţĭ de Măria ta, carĭ n'aŭ nicĭ părinţĭ, nicĭ case unde trage, se rézemă cu hălăduirea tot acolea, şi cu stricarea caselor aŭ rĕmas pre afară; acum fiind vară se nevoesc cum pot de petrec, iar la iarnă nu maĭ rĕmâne mijloc, nicĭ de dascălĭ, nicĭ de ucenicii ceĭ strĕinĭ, şi dascălii la iarnă dintr'acéstă pricină caută a trage unde vor putea şi să rĕmâie podóba politieĭ lipsită de acéstă bună întocmire şi atâţia copiĭ neprocopsiţĭ, isterisiţĭ de învĕţătura cărţeĭ şi măcar că maĭ în trecutele ḑile am fost maĭ însciinţat Inălţimeĭ tale pentru acéstă pricină, ca să se îndatoréscă Epitropia numiteĭ mŏnăstirĭ a drege casele, dar n'aŭ avut mijloc, trebuind o cheltuială mare şi cu zăbavă şi putere arată că nu are mŏnăstirea, fiind-că aŭ meremetisit biserica şi alte cheltueliĭ, carĭ cu datoria le-aŭ sĕvĕrşit; de asemenea şcóla politieĭ jos şi procopseala copiilor să se taie a nu maĭ fi, nu este cu cuviinţă, că nicĭ la luminat auḑul Mărieĭ tale nu este primită una ca asta, ci ca să nu se facă un ast-fel de lucru necuviincios şi a se lipsi oraşul de acéstă podóbă şi pomană, înşi-ne noĭ Mitropolitul am bine-voit cu tot cugetul a da metohul ce avem în oraş lângă biserica ce se numesce a Măgureanuluĭ, cu case înalte, cu beciuriĭ i cu deosebite odăĭ la pórtă şi cu tóte cele trebuincióse, cu îndestulare la toţĭ dascăliĭ i ucenicii strĕinĭ pentru şedere, paradosis, pentru cuhnie, pentru slugĭ şi pentru veriĭ-ce, fără a maĭ pătimi vre-o stenahorie; dar fiind-că este óreş-care stricăciune din cutremurul şi din ceĭ ce aŭ şeḑut după vreme, face trebuinţa de a se meremetisi; la care meremet ce din poruncă s'aŭ făcut . . . . . de către Maimar-başa trebuesc taleriĭ 3.500, şi fiind-că iratul şcólelor nu are putere ăst timp a da aceştĭ banĭ, ne rugăm Mărieĭ tale, ca să bine-voescĭ a se porunci, ca de la spitalurile nouĭ să dea Epitropieĭ aceştĭ banĭ împrumut, ca să sĕvîrşim acéstă trebuinţă până este vremea lucruluĭ şi pe spital 'l vom încredinţa cu zapis că la anul viitor, din iraturile Epitropieĭ 'ĭ vom pune la loc. De acésta arĕtăm Mărieĭ tale şi cum va fi mila Mărieĭ tale. — 1803, Iulie 19.

Dositeiŭ al Ungro-Vlahieĭ, Vel Vornic Grigoraşco Ghica al Obştirilor

Resoluţia domnéscă:

»Ca pentru o trebuinţă ce este de a nu incontena învĕţătura şi procopséla ucenicilor de la acéstă şcólă, primind Domnia mea anaforaoa ce ne face Prea Sfinţia sa Părintele Episcop cu Dumnéluĭ Vel

Măcar după cum mai sus se vede, localul şcóleĭ de la Dómna Bălaşa era rĕŭ stricat prin cutremur, Domnitorul ordonă în 30 Ianuarie 1803, să se plătéscă lefele profesorilor, prin următorul pitac :

Pitac către prea Sfinţia sa părintele Mitropolit de a li se plăti léfa dascălilor şcólelor domnescĭ.

Prea Sfinţia ta părinte Mitropolite, fiind-că dascăliĭ şcóleĭ Domnescĭ, după osîrduinţa ce fac spre învĕţătura ucenicilor, trebue să-şĭ aibă şi plata ostenelilor tot-d'auna în vreme, adecă léfa ce le este orînduită, iată orînduim şi poruncim Domnia mea, ca de la sfînta Mitropolie să aibă prea Sfinţia ta a da orînduita léfa lor, pre tótă luna, din baniĭ mŏnăstirilor ce se strîng la sfînta Mitropolie pentru şcóle, care léfă să li se plătéscă de către Sfinţia ta, atât pre luna trecută până acum ce vor fi avênd a lua, cât şi de acum înainte pre tótă luna să li se urmeze datul lefilor de la sfînta Mitropolie, *tolico pisah gd.* — 1803, Ianuarie 30 [1]).

Şcóla ḑisă elinéscă de la Dómna Bălaşa este ilustrată prin vestitul profesor *Lambru.*

Lambru a murit în Februarie 1805 şi a fost înlocuit la 8 Februarie 1805, după chiar cererea *ucenicilor*, cu Constantin Vardalah [2]).

Se predă în acéstă şcólă: istoria, filosofia, gramatica şi poesia. Se traduc şi se comentez Demosthen, Socrat, Thukydit, Xenofon, Plato, etc. [3]).

Vornic al Obştirilor şi poruncim cinstiţilor şi credincioşilor boerilor Domnieĭ mele, Dumnélor Epitropiĭ marĭ aĭ spitalurilor, a da aceştĭ talerĭ 3.500, spre împlinirea trebuinţeĭ de meremet al metohuluĭ unde are a se aşeḑa şcólele şi primind zapis de la Prea Sfinţia sa şi de la Dumnéluĭ vel Vornic, ca anul viitor din iraturile Epitropieĭ să pue aceştĭ bănĭ aĭ spitalelor la loc. — 1803, August 7.

Condica luĭ Ipsilante No. XLV, fila 414.

[1]) Cod. XLIX, fila 30.

[2]) *Io Constantin Alexandru Ipsilante Vvd. gospod Zem. Vlahiscoie*

Sofologhiotate didascăle Constantine Vardalache, fiind-că chir Lambru cel ce până acum aŭ fost întâiul dascăl al Domnesceĭ nóstre şcolĭ ceĭ elinescĭ, de aicĭ, din politia Bucurescilor, întru aceste ḑile şĭ-aŭ dat obştescul sfîrşit şi fiind-că este trebuinţă a se orîndui altul în locul rĕposatuluĭ, spre a nu rĕmâne acest bine şi folos al obşteĭ neîngrijit, cum şi uceniciĭ isterisiţĭ şi lipsiţĭ de rodurile învĕţăturilor, iată dar, după chiar cererea şi *rugăciunea ucenicilor* şi după plinforia ce avem şi Domnia mea, cum că eştĭ destoinic a te însărcina cu tréba acésta, întru care se afla rĕposatul, te orînduim printr'acest Domnescul nostru pitac a fi proto-dascalos la numita Domnéscă şcólă, pentru care nu suntem la îndoială că te veĭ osîrdui prin tótă virtutea şi veĭ pune tótă cuviinciósa silinţă a împlini locul rĕposatuluĭ, a adăogi urmările sale cele bune şi plăcute, şi a înflori darurile învĕţătureĭ şi a procopseleĭ ucenicilor acesteĭ şcolĭ. —1805, Februarie 8.

Cod. XLIX, fila 206.

[3]) Sunt daţĭ ca elevĭ a luĭ Lambru: Câmpineanu Ioan, A. Vilara, Neofit Mitropolitul, Constantin Crisoscoleŭ, Buzoianu, etc. Lambru predă până la 1805. El era óre-cum şi inspectorul tuturor şcólelor unde se preda limba gréca. De la 1805 vom afla ca succesor luĭ Lambru pre nu mai puţin cunoscutul profesor Vardalah, de la care aŭ învĕţat Efrosin Poteca şi Petru Poenaru: *»quasi cursores vitai lampada tradunt«.*

Poruncă pentru copiiĭ carĭ se orînduesc la şcóle

Sofologhiotate didascăle Lambro, teorisind jalba, să cercetezĭ de este cu cuviinţă, după vêrsta ce va fi avênd jăluitorul acesta, a intra în orînduiala ucenicilor şcóleĭ şi la cererea ce face să arĕţĭ Domnieĭ mele prin anafora în scris. — 1804, Noembre 18.

Poruncă la Mitropolitul: »după cererea dascăluluĭ Lambru, dascălul cel întâĭ al şcóleĭ Domnescĭ, poruncim să i se dee acestuĭ jăluitor Preda ucenicul po talerĭ ḑece pre lună léfă din baniĭ şcólelor şi cu acéstă a nóstră Domnéscă poruncă se vor ţinea în sémă la socotélă«. 1804, Noembre 11.

Cod. XXXVII, fila 8—153.

Cu referinţă la şcóla de la Dómna Bălaşa, avem de înregistrat un decret din 10 Iulie 1804, prin care, pre motiv că s'aŭ înmulţit şcolariĭ şi că scumpindu-se preţul lucrurilor de hrană, se cade a se adăuga şi léfa dascălilor, — adăogire care s'a şi realisat, — Constantin Ipsilante ordonă prelaţilor bisericeĭ sporirea dăreĭ clericilor de la patru la cinceĭ taleriĭ de om pre an. Din aceştĭ baniĭ douĭ taleriĭ se vor da la cutia milostenieĭ [1]).

O a doua şcólă însemnată în Bucurescĭ, de care s'aŭ preocupat Domnitorul, a fost acea slavono-românéscă de la Sfîntu Gheorghe »unde nu numaĭ din copiiĭ pământenilor se află la acéstă şcólă, ci şi alţiĭ străinĭ din alte ţĕrĭ sunt veniţĭ.« La acéstă şcólă se află ca prim dascăl cunoscutul calemgiŭ Chiriţă caligraful, scriitorul atâtor hrisóve Domnescĭ, carele preda limba slavonă şi cea românéscă şi alte obiecte, ajutat de un ipo-didascal. Domnitorul acordă acestuĭ învĕţător diverse miluiriĭ şi scutiriĭ, prin hrisovul de la 21 Iulie 1804 [2]).

---

[1]) *Io Constantin Alexandru Ipsilante Voevod*

Citindu-se înaintea Domnieĭ mele acéstă anafora ce'mĭ face prea Sfinţia sa părintele Mitropolit şi iubitoriĭ de Dumneḑeŭ Episcopĭ, am chibzuit însumĭ Domnia mea, arĕtarea ce ne face, pentru care şi ḑicem, că dupĕ îngreuerea cu înmulţirea ucenicilor, ce sunt la acéstă şcólă spre învĕţătură, precum şi înşi-ne nouĕ ne este sciut, că dupĕ scumpirea preţuluĭ lucrurilor ce se cumpĕr pentru ale hraneĭ dascălilor, şi altele trebuincióse, trebuinţa este în adevĕr de a se adăoga atât emiclicu acesteĭ şcóle pre lună, cât şi simbriile dascălilor pre an. Care adăogirĭ s'aŭ şi făcut prin deosebit pitacul Domnieĭ mele, arĕtător, atât pentru dascălĭ, cât prostikiŭ s'aŭ făcut la léfa fiesce-căruia pre an, cât şi pentru cheltuiala emicliculuĭ; De aceea dar, ca pentru o trebuinţă obştéscă de o faptă sufletéscă ca acéstă, primită este Domnieĭ mele anaforaua ce ne face Sfinţia lor părinţiĭ Arhiereĭ aĭ ţĕreĭ, pre care o şi întărim şi poruncim, ca pre lângă taleriĭ 4 ce era orînduit de da preoţiĭ şi diaconiĭ până acum de liude pre an, se maĭ adaogă încă taleriĭ 1 ca să fie dascălilor de acum înainte po taleriĭ 5, de liude pre an. Din care baniĭ taleriĭ 3 să fie ierat numaĭ pentru şcólă, iar taleriĭ 2 să fie aĭ cutieĭ milosteniei, rĕspunḑându-se aceştĭ taleriĭ 5 de douĕ orĭ pe an, anume 2 ½ la Sf. Gheorghe şi 2 şi 60 la Sf. Dumitru. Aşişderea şi pentru ploconul Arhieresc dupĕ arĕtarea ce ne-a făcut Dumnélor părinţiĭ Arhiereĭ, că în vremea rĕposatuluĭ Mitropolit Filaret darea acestuĭ plocon se urma de liude po taleriĭ 1,60 şi că eparhiile aŭ cercat grele cheltueli într'aceste vremĭ şi primim Domnia mea cererea Sfinţiilor Vóstre, pentru care şi dăm voie i slobozenie a se adăoga încă taleriĭ 1 baniĭ 60 pre lângă aceĭ taleriĭ 3 şi baniĭ 60 aĭ ploconuluĭ ce se da până acum, ca să fie aşeḑată darea acestuĭ plocon, de liude po taleriĭ 5 pre an, fără numaĭ pentru numĕr de 3.500 liude preoţĭ şi diaconĭ ce le arĕtaţĭ, fiind-că dupĕ catagrafiile ce s'aŭ trămis Domnieĭ mele de către ispravniciĭ judeţelor, vedem o mare neasemĕnare, arĕtând o sumă cu mult maĭ mare de cât aceea ce 'mĭ arĕtaţĭ Sfinţia Vóstră. Poruncim dar, ca înşi-vĕ luând catagrafiile isprăvnicescĭ şi chibzuind suma ce în adevĕr se găsesc acum a preoţilor şi a dascălilor, să faceţĭ Domnieĭ mele arĕtare prin anafora ce prostechiŭ se cuvine a se face la acéstă sumă ?— 1804, Iulie 10.

Cod. XLVI, fila 413.

[2]) *Hrisovul şcóleĭ slovenescĭ de la Sfintu Gheorghe cel vechiŭ*

De vreme ce şcóla slovenéscă, ce este aşeḑată aicĭ în oraşul Domnieĭ mele Bucurescĭ, la Sfintu Gheorghe cel vechiŭ, care este de învĕţătura cărţeĭ slovenescĭ, i rumânescĭ, unde nu numaĭ din copiiĭ pământenilor se află la acéstă şcólă, ci şi alţiĭ străinĭ dintr'alte ţĕrĭ sunt veniţĭ, care şcólă este fórte trebuincióşă la tótă obştia acesteĭ ţĕrĭ, pentru învĕţătură, fiind metahirisit tot norodul cu acéstă învĕţătură la tóte trebuinţele; spre a cărora dare de învĕţătură de vechiĭ şi bĕtrâniĭ rĕposaţĭ Domnĭ sunt orînduiţĭ cu plată Domnéscă douĭ dascălĭ, ca să se afle în tótă vremea, ca să înveţe copiiĭ. La care şcólă se află Chiriţă dascăl slovenesc şi rumânesc, cu un ipodidascăl al sĕŭ, carĭ fiind pământenĭ, cu carte, socotitu-le-am Domnia mea trebuinţa ce ar avea, şi nu 'ĭ-am lăsat să fie dĕ tot lipsiţĭ a nu fi atinşĭ de óreş-ce milă Domnéscă. Maĭ vĕrtos, ca fiind în linişte, pururea să fie cu mintea spre învĕţătură şi pre-

Cu dascălul Chiriță s'a fost întêmplat în 1803 o nedreptate. Mitropolitul Dositeiŭ, împreună cu marele Logofĕt Isaac Ralet, aŭ recomandat Domnitoruluĭ să fie numit dascăl întêiŭ la școla de la Sf. Gheorghe, în locul luĭ Chiriță, pre un óre-care dascălul Ioniță, sub cuvînt că este maĭ bun slavist. Domnitorul nu întârdie însă a pune la cercare cunoscințele slavonescĭ ale dascăluluĭ Ioniță, dându-ĭ să traducă nisce scrisorĭ sêrbescĭ ce aŭ venit Domnitoruluĭ de preste Dunăre. Dascălul Chiriță protestase contra destituireĭ sale.

Domnitorul îĭ dă și luĭ să traducă scrisorile sêrbescĭ traduse de Ioniță, convins fiind-că »nu se póte dovedi într'alt chip, cine adecă din amêndouĭ are maĭ multă învĕțătură și sciință de acéstă limbă slavonă. Domnitorul în urma acestuĭ curios concurs făcut de sigur în mod maĭ onest decât să fac astădĭ concursurile didactice, constată, că Ioniță »s'aŭ muncit cu *lexica* maĭ multe ciasurĭ, dar nimic nu a putut catortosi, cu nicĭ o înțelegere nu a dat din acea tălmăcire a luĭ, iar jăluitorul Chiriță ne avênd *lexica*, fără de trecere de ciasurĭ, le-aŭ tălmăcit cu atâta de bună înțelegere, în cât din tălmăcirea luĭ am luat întrégă pliroforie«.

---

copséla (прекопсѣла) copiilor sholasnicĭ și pentru străinĭ și pentru pământenĭ; a căror dar nevoință și strădanie nu le-am trecut nicĭ Domnia mea cu vederea, nicĭ 'ĭ-am lăsat întru uitare, ci m'am milostivit și printr'acest cinstit hrisov al Domnieĭ mele hotărîm: ca eĭ și tótă casa lor în tótă vremea să fie apĕrată de tot felul de dăjdiĭ, de nimica nicĭ odinióră val și supĕrare să nu aibă. Așișderea și drepte bucatele lor încă să fie scutite și de tot nedajnice; stupiĭ i râmătoriĭ de dijmărit și vinul de vinăriciŭ, de căminărit, de vamă de vin domnesc i agiesc, de ortul vĕtafuluĭ de cârciumarĭ și de tóte orĭ-ce angariĭ vor eși pre pivnițe, orĭ în credințe de va fi vinăriciul seaŭ dijmăritul, seaŭ dările pivnițelor, orĭ de se vor vinde, seaŭ măcar vre-o-dată de s'ar întêmpla să se plătéscă și de ceĭ de vor avea cărțĭ și hrisóve domnescĭ, iar sus numițiĭ dascălĭ nicĭ atunci să nu dee și tot-d'a-una să fie scutițĭ. Asemenea pentru ajutorul caselor lor să aibă și liude cinci, străinĭ, scutițĭ și apĕrațĭ de tot felul de dăjdiĭ și orînduelĭ ce vor eși pre ceĭ-l-alțĭ scutelnicĭ de la Vistieria Domnieĭ mele preste an pre țéră și nicĭ unul nicĭ un val și supĕrare să nu aibă. Cum și la vremea oierituluĭ să aibă a scuti oĭ 150. Încă să aibă pre tot anul a lua 1.000 oca sare de la ocna Telega din sud Prahova. Deosebĭ să fie casa numiților dascălĭ apĕrată de orĭce fel de musafirĭ și de tóte alte beilicurĭ, orĭ vel Portar ar fi, seaŭ altul din boieriĭ și slujbașĭ de către nimene supĕrare nicĭ de cum și nimic să nu aibă. Pentru care poruncim Domnia mea și Dumnélor Ispravnicilor și Dumnélor boieriĭ, seaŭ slugĭ care dupĕ vremĭ veți fi orînduițĭ cu orĭ-ce fel de dăjdiĭ și slujbe de tóte câte sunt maĭ sus să aveți a vĕ feri și nimene întru nimica val seaŭ supĕrare să nu le facă, pentru că dascăliĭ de la numita școlă pururea aŭ avut aceste milĭ și maĭ înainte de la alțiĭ frați ce aŭ stătut oblăduitorĭ creștinesteĭ acesteĭ țĕrĭ, precum ne-am adeverit Domnia mea din hrisóvele Domniilor sale vĕdute de noĭ. Ce pentru ca să se păzéscă acéstă milă neclintită și nestrĕmutată, am întărit Domnia mea hrisovul acesta cu însăși credința Domnieĭ mele, Io Constantin Alexandru Ipsilante Vvd. și cu credința prea iubiților Domnieĭ mele fiĭ: Alexandru Vvd., Dumitrașcu Vvd., Gheorghe Vvd., Nicolae Vvd. și Ioan Vvd. i cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boerilor celor marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele. Pan Manolache Crețulescu biv vel Ban, Pan Constantin Ghica biv vel Ban, Epistatul Logofeților marĭ. Gheorghe Mavrocordat vel Postelnic, Pan Constantin Filipescul vel Vistier, Pan Stefan Văcărescu vel Vornic de țéra de sus, Pan Grigore Brancoveanu vel Vornic de țéra de jos, Pan D. Racoviță vel Vornic, Pan Barbul Văcărescul vel Vornic, Panfil (?) vel Vornic al Obștirilor ..... Pan N. Racoviță vel Logofĕt de obiceiurĭ, Pan Petrache Retoridis vel Vornic al Politieĭ, Pan D. Racoviță vel Clucer, Pan Mihalache Racoviță vel Paharnic, Pan Fotache Știrbeĭ vel Stolnic .. .... Pan Negrea vel Comis, Pan D. Topliceanu vel Sluger, Pan vel Pitar și Ispravnic, Pan Constantin Ghica biv vel Ban Epistatul logofețiilor marĭ. Și s'aŭ scris hrisovul acesta într'al doilea an dintru întêia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ, în orașul Domnieĭ mele Bucurescĭ, la anul de la nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ și a mântuitoruluĭ nostru Isus Hristos. —1804, Iulie 21.

Cod. XLVII, fila 261.

In urma acestuĭ concurs, Domnitorul ordonă reintegrarea în post a dascăluluĭ Chiriță [1]).

Pre lângă școlele carĭ din budgetul Statuluĭ funcționéză în județe pentru limba românéscă, în Craiova continuă a funcționa școlĭ de o nivelă maĭ ridicată. Aci continuă a se preda și limba grécă. In 1803, Decembrie, Lambru de la școla din Bucurescĭ primesce de la Domnitorul următorul pitac:

»Sofologhiotate didascale Lambre, veĭ vedea acéstă însciințare ce ne fac Dumnélor boerĭĭ Domnieĭ mele de la Craiova, pentru care să facĭ Dumnéta o alegere de un protosdascalos de la Craiova pre care'l sciĭ cu procopsélă, spre a fi destoinic și vrednic a arĕta întru ucenicĭ rod de învĕțătură și de procopsélă, fiind că léfa pentru plata ostenelei sale 'ĭ este cu îndestulare rînduită de către Domnia mea, adică pe an talerĭ 1200, și să mi'l arĕțĭ prin anaforaoa Dumitale. Așișderea și pentru cel al doilea dascăl Sinesie ieromonach de este sciut seaŭ nu? Să ne arĕțĭ. Iar pentru doftor s'aŭ poruncit de Domnia mea osebit la Domnul Arhiatros al Domnieĭ mele«. — 1803, Decembrie 17 [2]).

Gelóse de privilegiul Craioveĭ, de a avea și ele clasă de limbă elină, maĭ multe reședințe județene reclamară de la Constantin Ipsilante să li se dee dascăl de limbă grécă. Domnitorul rĕspunse, aprópe la tóte, în modul cum aicĭ rĕspunse Piteștenilor:

»La fieșĭ-care județ nu se póte orîndui școlă elinéscă. Domnia mea are atîtea școle elinescĭ aicĭ în țeară, adică în Bucurescĭ, la Craiova, la Focșanĭ, unde vin alțĭ din țĕrĭ strĕine de se procopsesc la aceste școlĭ. Voĭ dar, pentru ce nu trimeteți copiiĭ voștri la aceste școlĭ, carĭ sunt chiar aicĭ în pămêntul patrieĭ vóstre?« — 1804, Iulie 14 [3]).

---

[1]) *Io Constantin Alexandru Ipsilante Vvd.*

Cinstit și credincios boerule al Domnieĭ mele, Dumnéta biv vel Bane epistatule al logofețiilor marĭ. După pliroforia ce ni s'a dat în anul trecut prin anaforaoa Prea Sfinției sale Mitropolituluĭ, i a Dumnéluĭ vel Logofĕtuluĭ Isaac Ralet, pentru Ioniță dascălul slovenesc, că este maĭ vrednic, maĭ cu sciință și maĭ procopsit decât jăluitorul Chiriță, s'aŭ fost orînduit numitul Ioniță a fi dascăl la școla slovenéscă. In urmă însă acea pliroforie s'a cunoscut de Domnia mea că a fost greșită, pentru că limba slovenéscă fiind *ne urmată, ne metahirisită și ca o mórtă aicĭ într'acest pămênt* nu se putea a se dovedi într'alt chip, cine adecă dintr'amêndouĭ are maĭ multă învĕțătură și sciință de acéstă limbă, ci numaĭ când s'ar fi tălmăcit de amêndouĕ părțile scrisorĭ slovenescĭ și prin cercare s'ar fi cunoscut a căruia din amêndouĭ tălmăcire este maĭ cu deslușire și maĭ cu înțelegere, care acest fel de cercetare întêmplându-se acum, vederat s'aŭ și făcut prin cercarea amêndorora, căcĭ viindu-ne óre-șĭ carĭ scrisorĭ sêrbescĭ de decindea de peste Dunăre, am poruncit ca atât Ioniță cât și Chiriță jăluitorul să tălmăcéscă acele scrisorĭ slovenescĭ. A cărora tălmăciriĭ, cu tóte că Ioniță s'a muncit cu Lexica în multe ciasurĭ, dar nimic n'aŭ putut catortosi, căcĭ nicĭ o înțelegere nu li s'aŭ dat dintr'acea tălmăcire a luĭ, iar jăluitorul ne avênd Lexica, fără trecere de ciasurĭ le-aŭ tălmăcit cu atâta de bună înțelegere în cât din tălmăcirea sa am luat întrégă pliroforie, dovedindu-se acésta maĭ învederat și din alte scrisorĭ turcescĭ, carĭ tot pentru aceleași pricinĭ ne-aŭ venit de decindea. Drept aceea dar, cunoscută fiind într'adevĕr vrednicia, procopséla și sciința ce are jăluitorul Chiriță de acéstă limbă, îl orînduim iarăși pre el dascăl la școla slovenéscă ot sfîntul Gheorghe vechiŭ și poruncim Dumitale ca să'l așeți acolo, făcêndu'ĭ și sinetul Domnieĭ mele spre a fi dascăl nestrămutat, carele să aibă privilegiul și mila aceea ce aŭ avut'o și ceĭ maĭ din 'nainte dascălĭ aĭ acesteĭ școle, prin hrisóve Domnescĭ. Să puie și el însă tótă silința a se osîrdui spre deșteptare la învĕțătura și procopséla ucenicilor, fără vre-o pregetare saŭ lenevire, ca să facă cunoscut osîrdia luĭ prin rodul învĕțăturеĭ ucenicilor ce vor învĕța și se vor procopsi într'acéstă școlă, căcĭ pliroforisindu-se Domnia mea de vre-o împotrivă urmare, 'l vom pedepsi negreșit.—1804, Iunie 14. Contrasemnat vel Logofĕt.

Cod. XXXVII, fila 105 verso.

[2]) Cod. XXXVII, fila 25.

[3]) Cod. XXXVII, fila 94 verso.

Continuă să existe, pre lângă şcolile înfiinţate de Stat, diverse şcolĭ înfiinţate din fonduri particulare, fie prin oraşe, fie pre la sate, seaŭ mŏnăstirĭ.

Din 1803, Februarie 10, avem o anafora arĕtând Domnitoruluĭ Ipsilante istoricul bisericeĭ şi şcóleĭ de la Slatina.

Neaga, soţia luĭ Ionaşcu, mazilul, ziditoriul şi înzestrătorul bisericeĭ şi şcóleĭ din Slatina, a cerut de la Domnitor să i se lase o vie. Ipsilante, asupra petiţiuneĭ Neagăĭ, a însărcinat pre Şetrarul Constantin, să cerceteze cum stă afacerea şi deacă şcóla urméză şi în ce mod?

Iacă raportul Şetrariuluĭ Constantin Filipescu:

Prea Inălţate Dómne,

»Dupĕ jalba ce aŭ dat Mărieĭ tale Néga, ce aŭ fost soţia luĭ Ionaşco Mazil, pentru o vie ce aŭ afierosit bărbatul sĕŭ la şcóla bisericeĭ ce este făcută aicĭ în Slatina, pentru învĕţătura copiilor de obşte, fără plată, cerênd de la mila Inălţimeĭ tale a se scuti acéstă vie, ni se poruncesce să cercetăm de este acum şcólă? De se învaţă copiiĭ fără de plată şi de sunt dascălĭ carĭ s'aŭ făcut acum cu simbrie? Cum şi pentru vie câte pogóne sunt, şi de este via bisericeĭ şi a şcóleĭ? Insciinţăm Mărieĭ tale că acel Ionaşco Mazil, în viéţă fiind, aŭ făcut acéstă sfîntă biserică aicĭ în Slatina, cu zidire împrejur şi odăĭ, înzestrând sfînta biserică cu cea ce 'ĭ-aŭ dat mâna, făcênd bun aşedămînt sufletesc a se afla dascăl nelipsit cu simbrie din venitul bisericeĭ, să înveţe copiĭ fără plată, şi acum se află treĭ dascălĭ — unul Preot Călugăr Grec ce paradocsesce maftim .... şi altul iarăşĭ grec — învĕţând feciorĭ de boerĭ şi alţĭ, altul dascăl rumânesc, învĕţând copiiĭ orăşenilor; la aceştĭ treĭ dascălĭ li se dă îndestulată simbrie şi tain, mâncărĭ şi lemne de foc, prin chiverniséla Négăĭ, soţia luĭ Ionaşco. Am făcut cercetare şi pentru vie şi ne-am adeverit că sunt 18 pogóne, 12 lucrătóre vie temeĭnică, iar 6 sunt saduriĭ, carĭ până la un an, doĭ, se ajunge şi aceea în rîndul vieĭ ceĭ lucrătóre şi este cu adevĕrat afierosită bisericeĭ şi şcóleĭ; din noianul milostivireĭ tale să dobândéscă mila ajutoruluĭ, ca să pótă urma şi a ţine acest bun lucru cu împărtăşirea facerilor de bine la atâţea copiĭ ce se află nelipsit învĕţând la aceste treĭ şcolĭ; şi aniĭ Inălţimeĭ tale de la Dumneẓeŭ mulţi şi fericiţĭ. — 1803, Februarie 10.

Constantin Şatrariu.

Domnitorul dă următórea resoluţiune:

Io Constantin Alexandru Ipsilante Voevod Gospod

Dupĕ arĕtarea ce ne-aŭ făcut Dumnéluĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ mele biv vel Vistier Constantin Filipescu, Epitropul acesteĭ şcóle, cum şi dupĕ însciinţarea acésta ce făcu Domnieĭ mele Ispravniciĭ judeţuluĭ pentru fiinţa acesteĭ şcóle, că se află în stare, cu treĭ dascălĭ, unde învaţă copiĭ fără de plată, ca pentru un folos trebuincios obştesc ce este acesta, ne milostivim Domnia mea şi hărăzim şcóleĭ atât scutéla a şease ómenĭ ce i s'aŭ fost dat de Domnia sa, fratele Alexandru Vodă Moruzi, cât şi scutéla vieĭ acesteia. — 1803, Maiŭ 6 [1]).

La Cerneţĭ încă continuă o şcólă publică din fonduri particulare. Dăm în notă hrisovul prin care, la 22 Iulie 1804, se amintesce donaţiunile făcute de rĕposatul Hagi

[1]) Cod. XLV, fila 210.

Iordache pentru înființarea acesteĭ şcolĭ şi a altor două în alte diverse localităţi [1]). Adevĕrat că în actul din notă nu se arată anume localităţile acestea, dar Domnitorul ordonă întocmaĭ îndeplinirea testamentuluĭ.

---

[1]) Iată documentul:

Hrisovul şcóleĭ de la Cerneţĭ

Tótă facerea de bine şi ajutorul în tot locul şi pretutindenea este bine primită luĭ Dumneḑeŭ, iară cele ce se fac la locurĭ pricinuitóre bineluĭ şi folosuluĭ de obşte, cum şi şcóle de învĕţătură, care împodobesc pre ómenĭ cu înţelepciunea cuvîntuluĭ şi cu luminarea credinţeĭ şi a cunoscinţeĭ de Dumneḑeŭ şi altele asemenea folositóre obşteĭ, acelea cu atâta sunt maĭ cuviincióse, plăcute luĭ Dumneḑeŭ, în cât cu deosebire aŭ datorie Domniĭ şi stăpânitoriĭ ce aŭ câştigat de la Dumneḑeŭ putere şi oblăduire a se osîrdui spre întărirea şi întemeiarea lor, pentru folosul ce am ḑis, ca nesce pricinuitóre bineluĭ obşteĭ. Deci, fiind-că atât obştea orăşenilor locuitorĭ din oraşul Cerneţĭ, sud Mehedinţĭ, cât şi cucernicul Protopop Gheorghe Epitropul şi clironomul luĭ Hagi Iordache Severinénul, biv vel Medelnicer, prin jalbă ne-aŭ făcut arĕtare că într'acel oraş ne-avênd putere de a ţine dascăl cu cheltuiala lor, le rĕmân copiiĭ cu totul întru orbirea neînvĕţăturеĭ, unde fiind-că rĕposatul Hagi Iordache pămêntén fiind de acolo, şi nerĕmâindu-ĭ copiĭ pentru pomenirea sufletéscă, aŭ cugetat cu hotărire spre a face acest bine obştesc, lăsând la sfîrşitul vieţeĭ sale bună orînduială, atât pentru împărtăşirea rudelor, cât şi pentru a se întocmi şi a se aşeḑa treĭ şcóle de învĕţătura copiilor la treĭ locurĭ, a căruia rînduelĭ ce aŭ lăsat a se urma şi a se păzi după mórtea sa, fiind prin scirea rudelor sale, carĭ nu s'aŭ arĕtat nimenea din rudeniĭ cu vre-o împotrivire, aŭ cerut cu toţiĭ de obşte ca să se întăréscă şi cu domnescul nostru hrisov, care rînduelĭ le arată că sunt aceste, adică: dintru ale sale lucrurĭ însîrcinéză pre maĭ sus numitul Protopop Gheorghe, ce ţine în căsătorie pre Ilinca, nepóta sa de soră, ca după mórtea luĭ să aḑucă un dascăl elinesc pre care să'l aşeḑe în casele mortuluĭ, ce le are în oraşul Cerneţĭ, ca să înveţe copiĭ în tótă vremea nelipsit şi pentru plata ostenelеĭ dascăluluĭ aŭ lăsat o făcâie de móră ce este pre moşia Halânga, cu câţĭ-va stânjenĭ de moşie i altă făcâie ce este pre moşia Cozieĭ şi o jumĕtate făcâie de pre moşia Severinul, cum şi ţiganiĭ ce i-aŭ avut, afară de câte-va suflete ce i-aŭ iertat, care şcólă să se urmeze şi să se ţie în starea eĭ tot-d'a-una, şi dascălul ce va învĕţa copiiĭ să'l mulţăméscă, a fi plata ostenelеĭ sale numaĭ cu venitul ce va eşi din acareturile ce se arată maĭ sus, iar de la copiiĭ ce învaţă, să nu facă dascălul nicĭ un fel de cerere, fără de numaĭ copiiĭ ce vor avea părinţĭ chivernisiţĭ sá fie datorĭ a da pre anul d'întâiŭ talerĭ 10, iar pre al doilea an şi pre alţĭ înainte po talerĭ 15, şi maĭ mult să nu se înalţe, care banĭ să se stringă la cutia Epitropilor şcóleĭ, şi dintr'ênşiĭ să se îmbrace şi să se hrănéscă copiiĭ ceĭ scăpătaţĭ spre a putea avea de aicea mijloc de învĕţătură şi procopsélă; osebit de aceea aŭ lăsat să se maĭ facă o şcólă românéscă lângă biserica domnéscă, unde se prăsnuesce hramul sfinteĭ Troiţe, pe locurile de prăvăliĭ ce le are numitul rĕposat, şi dascălul ce va învĕţa copiiĭ să se mulţăméscă a fi plata ostenelеĭ luĭ numaĭ chiria ce va lua de la acele prăvălióre, iar de la copiĭ să nu céră nimic, ci să urmeze şi acéstă şcólă iarăşi precum am ḑis maĭ sus. adică: copiiĭ ce vor avea părinţĭ chivernisiţĭ să dee pre anul d'întâiŭ talerĭ 5, şi pre anul de al doilea 10, iar maĭ mult să nu se înalţe, carĭ banĭ strîngêndu-se la cutia Epitropilor şcólei, iarăşi asemenea să se îmbrace şi să se hrănéscă copiiĭ ceĭ scăpătaţĭ.

Aşişderea din banĭ gata aŭ lăsat talerĭ 5000 să facă o biserică de zid şi o şcólă românéscă în Banoviţa pre moşia Severinuluĭ, unde s'aŭ şi îngropat acel rĕposat în mijlocul câmpuluĭ, piatră fiind pusă de însuşĭ mortul maĭ înainte, lăsând ca acolo să-l îngrópe, unde până la anul este a se face şi sĕvîrşirea bisericeĭ. Aŭ lăsat a se da şi la cutia milostenieĭ de aicĭ din Bucurescĭ talerĭ 500, care i-aŭ şi rĕspuns, arată şi pentru rude că i-aŭ împărtăşit cu aceste, însă luĭ Negoiţă, ce este nepot de soră, i-aŭ lăsat talerĭ 500 şi o vie în dealul Oreviţeĭ şi un cazan; Ilincăĭ Pătropopoaieĭ cu copiiĭ eĭ, sora numituluĭ Negoiţă Postelnic, i-aŭ lăsat o jumĕtate făcâie de móră din hotarul Severinuluĭ, i a patra parte în moşia Severinuluĭ şi o vie în dealul Curăleĭ, aŭ lăsat unuĭ copil al Protopopuluĭ, şi din banĭ ce vor prisosi, după ce se vor sĕvêrşi cele maĭ sus arĕtate, să i se facă şi pomenirile cele obicĭnuite ale mortuluĭ, îndatorind pre numitul Potropop Gheorghe a le sĕvêrşi tóte aceste, precum le-aŭ orînduit; pentru care ne făcu arĕtare atât orăşeniĭ, cum şi Potropopul, prin osebita jalba sa, că aŭ şi pus în faptă maĭ sus arĕtatele orînduelĭ şi aŭ început şi facerea celor-l-alte două şcóle românescĭ, precum şi biserica se lucréză, arĕtând şi pentru soţia aceluĭ Hagi Iordache, că murind cu un an maĭ înaintea soţuluĭ sĕŭ, prin dieta ce şi-aŭ făcut după ce maĭ întâiŭ aŭ împărtăşit pre rudele sale, apoĭ pe celă-l-alt avut al eĭ, aŭ lăsat pre soţul sĕŭ cli-

Cunoscută este lectorilor acéstă şcólă din anteriórele nóstre volume de istorie. Actul de jos ne spune că în timpul »*rezmeriţ:i*« acéstă şcólă a suferit ca şi biserica.

Din şcólele existând pre la sate şi mŏnăstirĭ să citĕm actele de la cele următóre:

a/ Şcóla de pre moşia Tărtăşescĭ (Ilfov), a luĭ biv 3-lea Postelnic Bujoreanul[1]).

b/ Şcóla după moşia Şunţa, Dâmboviţa, întemeiată de rĕposatul Mateiŭ Locusteanu, biv Sluger, în timpul domnieĭ luĭ Mihaiŭ Vodă Suţul. Constantin Ipsilante, prin

---

ronom spre a face pomenire sufletesce, şi atât orăşeniĭ cât şi Potropopu cu toţĭ împreună făcu rugăciune, ca nu numaĭ să se întăréscă aceste maĭ sus arĕtate orînduelĭ ale mortuluĭ, ci să şi ajute şcólele acestea cu câţĭ-va ómenĭ scutiţĭ, ca să fie pentru aducerea trebuincióselor lemne şi pentru ca să aibă numaĭtul Potropop ajutor la acéstă epitropie, face cerere a se orîndui Epitropĭ împreună cu cucernicia sa şi doĭ negustorĭ de acolo, ómenĭ cinstiţĭ, anume Constantin Furtună şi Nicolae sin Ioan Boltaşul, ale cărora jălbĭ rînduindu-le Domnia mea la Dumnéluĭ cinstit şi credinciosul boierul Domnieĭ mele, biv vel Ban Costache Ghica, Epistatul Logofeţiilor marĭ, şi pliroforisindu-se prin cercetare, că arĕtările lor sunt adevĕrate, ne-aŭ făcut arĕtare cuviinciósă la acéstă cerere şi cu cale este a se da şi domnésca nóstră întărire. Decĭ ca pentru un lucru folositor obşteĭ şi pomenire sufletéscă primind Domnia mea cererea şi rugăciunea lor, pentru care şi dăm acest domnesc al nostru hrisov de întărire, prin care poruncim, ca tóte orînduelele mortuluĭ, precum maĭ sus arată, să se urmeze şi să se păzéscă întocmaĭ cu nestrămutare şi cucernicul Potropop Gheorghe, împreună cu Costache Furtună şi cu Nicolae sin Ioan Boltaşul, care după cererea Potropopuluĭ se orînduesc de Domnia mea Epitropĭ, să se siléscă dimpreună a sĕvêrşi şcóla şi biserica şi de a pune la orînduială veniturile acareturilor, spre a putea ţine şcólele tot-d'a-una în starea lor, precum mortul aŭ orînduit, grijind de a se urma şi de a se păzi tóte orînduelele şcóleĭ şi când se va întêmpla a muri unul din Epitropĭ, ceĭ-l-alţĭ doĭ să alégă pre altul, ca tot-d'a-una să fie treĭ, şi să îngrijiască pentru acareturile şi lucrurile şcólelor de a li se căuta venitul cu silinţă şi a nu le lăsa la dărăpănare, ci cât va fi prin putinţă să le aducă la maĭ bună sporire şi adăogire, ca şi şcólele să aducă rod de procopsélă la copiiĭ ce vor veni spre învĕţătură şi a lor ostenélă încă să fie cunoscută; la care şi din domnescile nóstre milĭ facem ajutor şi orînduim a ţine aceste şcóle şi liude 6 strĕinĭ, scutiţĭ cu pecetluirĭ de la Vistieria Domnieĭ mele, ca să fie dărvarĭ pentru aducerea lemnelor la şcólă. Adeverit-am dar hrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Ioan Constantin Ipsilante Voevod şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ: Alexandru, Dumitraşco, Gheorghe, Nicolae şi Ioan Voevoţĭ şi cu mărturia Dumnélor cinstiţilor şi credincioşĭ boierĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Manolache Creţulescu, vel Ban; Pan Constantin Ghica, vel Epistatul Logofeţiilor marĭ; Pan Gheorghe Mavrocordat, vel Postelnic; Pan Constantin Filipescu, vel Vistier; Pan Ştefan Văcărescu, vel Vornic de ţéra de sus; Pan Gregorie Brâncoveanu, vel Vornic de ţéra de jos; Pan Dumitrache Racoviţă, vel Vornic; Pan Barbu Văcărescu, vel Vornic; Pan Nicolae Racoviţă, vel Logofĕt de Obiceiurĭ; Pan Petrache Ritoride, vel Vornic al politieĭ; Pan Dumitrache Racoviţă, vel Clucer; Pan Mihalache Racoviţă, vel Paharnic; Pan Fotache Ştirbeiŭ, vel Stolnic; Pan Negrea, vel Comis; Pan Dumitrache Topliceanu, vel Sluger; iar Ispravnic Pan Constantin Ghica, vel Ban, Epistatul Logofeţiilor marĭ; şi s'aŭ scris hrisovul acesta în anul al doilea dintru întêia Domnie a Domnieĭ mele, în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la lĕt 1804, Iulie 22.

Copie veche la Biblioteca Urechiă. — Colecţiune, fila 248.

[1]) Iacă documentul constatând existenţa acesteĭ şcóle.

. . . . . *Zem Vlahiscoie*

Fiind-că pe moşia Tărtăşescĭ din sud Ilfov a biv 3-lea Postelnic Grigorie Bujoreanu, unde este biserică de peatră şi şcólă tocmită de învĕţătura copiilor, fără de plată, prin scrisorĭ domnescĭ, este voie şi slobozenie dată a se face pre tóte sĕptĕmânile târg, în ziua Dumineceĭ şi bâlciurile ce aŭ fost obicinuite, precum vĕzum Domnia mea la mânile maĭ sus numituluĭ boier 2 anaforale buiurdisite de Domnia sa Alexandru Moruzi, una cu lĕt 93, Martie 24, a Ispravnicilor judeţuluĭ după cercetarea ce aŭ făcut, în care se arată că este cu priiminţa (пріимница) tuturor satelor părţeĭ loculuĭ a se face târg pre acéstă moşie şi cum că nu aduce nicĭ o vătămare la alte târgurĭ, fiind depărtate, şi alta tot de la acest lĕt Septembrie 4, a Dumnélor veliţilor boicrĭ, pentru ziua Dumineceĭ, cum şi cartea Mărieĭ sale părinteluĭ Domnieĭ mele din cea din urmă Domnie, în lĕt 97, Maiŭ 17, după care sineturĭ domnescĭ se şi urmézĕ facerea târguluĭ şi a bâlciurilor până acum; decĭ prin jalbă făcênd Domnieĭ mele rugăciune, numitul

hrisovul din 1803, Iulie 14, amintesce că acéstă şcólă a fost înzestrată cu óre-carĭ veniturĭ de Mihaiŭ Vodă Suţul (1792, Maiŭ) şi că aceste milĭ ar fi fost reînouite bisericeĭ şi şcóleĭ acesteia de pre moşia Şunţa de către Domnitorul Alexandru Moruzi şi de tatăl séŭ şi de ceĭ-l-alţĭ Domnĭ din urmă [1]).

*

Musica începe a se cultiva prin casele marĭ boerescĭ. La 1804, Octombrie 2, aflăm deja în Bucurescĭ un dascăl de *clavir*. Relele purtărĭ ale luĭ *Nemesis*, dascălul de clavir, beţia luĭ, face că Domnitorul cere Comisaruluĭ frances să 'ĭ recunóscă dreptul de a expulsa din ţéră pre acest artist în clavir [2]).

---

boier, ca să înnoim şi să întărim şi Domnia mea sloboḑenia acésta, fiind-că cu venitul ce se adună de la acest târg pentru adetul moşieĭ se ajută biserica şi şcóla la cele trebuincióse, ne-am milostivit Domnia mea şi printr'acéstă domnéscă a nóstră carte înnoim facerea târguluĭ Dumineca şi a bălciurilor ce sunt obicĭnuite, la care târgurĭ să se vîndă vinul şi rachiul numaĭ al stăpânuluĭ moşieĭ, după obiceiul ce se urméză de obşte. Aşişderea şi un scaun ce se află la numitul târg să fie scutit şi apĕrat de tóte dările ce sunt pe scaune, ca cu venitul luĭ să se ajute biserica şi şcóla. — 1803, Iulie 8.

Cod. XLVI, fila 131.

[1]) Iată acest hrisov:

Hrisovul rĕposatuluĭ Mateiŭ Locusteanu, vel Sluger

»De vreme ce credincios boerul Domnieĭ mele, rĕposatul Mateiŭ Locusteanul, vel Sluger, avênd o moşie ce se numesce Şunţa în sud Dâmboviţa, pre care moşie fiind şi biserică, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Adormireĭ Prea sfinteĭ stăpânĭĭ nóstre de Dumneḑeŭ născătóre, după ce aŭ înzestrat'o cu odăjdiĭ şi cu odóre, câte sunt trebuincióse, aŭ aşeḑat şi preot, care de apururea slujesce sfînta Leturghie. Şi osebit de acésta aŭ maĭ împodobit acéstă biserică şi cu dascăl, şi aŭ făcut orînduială de învaţă copiiĭ sĕrmanĭ şi sĕracĭ fără de plată, avênd şi plata ostenelilor, atât preotul, cât şi numitul dascăl, de la numitul boier ; pentru care făcênd rugăciune numitul boier Domnieĭ sale fratéluĭ Mihaiŭ Vodă Suţul, ca să facă ajutor şi milă acesteĭ bisericĭ spre a se ajuta atât la trebuinţele sale, cât şi aceĭ copiĭ sĕrmanĭ la îmbrăcămintea şi cheltuiala ce vor avea trebuinţe, vĕḑum Domnia mea hrisovul Domnieĭ sale cu l. 1792, Maiŭ, prin care orînduesce milă sfinteĭ bisericĭ : acel preot să fie scutit de tóte dăjdiile şi angariile, orĭ-câte vor eşi pre alţĭ preoţĭ dajnicĭ, cum şi de ploconul vlădicesc, de nicĭ unele supĕrare să nu aibă, cum şi dascălul să fie scutit de tóte dăjdiile şi angariile, orĭ câte vor eşi pre ţéră de la Visteria Domnieĭ mele. Aşişderea să ia de la ocna Telega pre tot anul 100 bolovanĭ, pentru ajutorul bisericeĭ şi acelor copiĭ sĕrmanĭ, cum şi liude 6, ómenĭ strĕinĭ fără pricină, pre care găsindu'ĭ şi cercetându'ĭ Dumnélor Ispravnicĭĭ, după adeverinţele ce vor aduce, să li se dea şi pecetluiturĭ de la Visterie, spre a fi în pace şi nesupĕraţĭ ; asemenea şi slugĭ ce va avea sfînta biserică, să fie scutiţĭ şi apĕraţĭ de dijmărit, şi vinul de vinăriciŭ şi 300 oĭ de oierit ; care aceste milĭ s'aŭ înnoit în urmă, atât de la fratele Domn Alexandru Moruzi Vodă, cât şi de Măria sa părintele Domnieĭ mele şi ceĭ-l-alţĭ Domnĭ din urmă, precum din hrisóvele Domniilor sale ne-am adeverit. Drept aceea şi Domnia mea milostivindu-mĕ, întărim tóte aceste milĭ, ca să se păzéscă nestrĕmutat, să fie spre ajutor la cele trebuincióse. Adeverind hrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele : Ioan Constantin Alexandru Ipsilante Vvd. şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ mele fiĭ : Alexandru, Dumitraşco, Gheorghe, Nicolae şi Ioan Vvḑĭ ; martorĭ fiind şi Dumnélor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele ; şi s'a scris hrisovul acesta la anul întêiŭ dintru întêia Domnie, aci, în oraşul Scăunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea luĭ Isus Hristos, 1803, Iulie 14, de Chiriţă, Logofĕt de Divan.

Cod. XLV, fila 222.

[2]) Din porunca către vel Cămăraş de la 2 Octombrie 1804, se constată că era în Bucurescĭ acest dascăl de clavir. Domnitorul ordonă să i se dee talerĭ 10, »apoĭ să facĭ arĕtare către cinstita agenţie că omul acesta este rĕŭ, cu patimă de beţie şi înşelător, luând banĭ când de la unul, când de la altul; ci dar acest fel de netrebnic fiind, nu este primit de Domnia mea a se maĭ afla de acum înainte aicĭ, în pământul ţĕreĭ şi cinstita agenţie să 'l isgoniască de aicea negreşit«. — 1804, Octombrie 2.

NB. Acesta e numit în jalbă Nemesis, didascălul den clavir.

Cod. XXXVII, fila 132 verso.

Un document care probéză că Constantin Alex. Ipsilante aprecia pre ómenii de carte, póte ca să fie şi confirmarea ce, în 1803, Iulie 18, a dat hrisovuluĭ de miluirĭ şi scutirĭ, acordate în 1797, Noembrie 8, luĭ biv vel Clucer Stanciu, care a slujit în Divanul ţĕreĭ *»la tréba Calemuluĭ«* încă din copilăria luĭ, în curs de 30 de anĭ de rênd, ḑiua şi nóptea, nelipsit la tréba condeiuluĭ în Divan [1]).

---

[1]) *Hrisovul Dumnéluĭ Cluceriuluĭ Stanciu de la Măria sa Alexandru Ipsilant Voevod, care s'aŭ întărit şi de către Măria Sa Constantin Alexandru Ipsilant Voevod.*

Fiind-că cinstitul şi credinciosul boerul Domnieĭ mele, biv vel Paharnic Stanciu, din copilăria sa s'aŭ aflat slujind în Divanul Ţĕreĭ la tréba calemuluĭ, unde şi în tótă cea-l-altă Domnie a nóstră, după răsmiriţaântâiŭ a Ruşilor, avêndu-l Domnia mea orînduit, întru care cercat fiind, l-am găsit cu drépтă credinţă şi cu vrednicie, slujind cu osîrdie şi cu bune urmărĭ până în sfîrşit; asemenea şi în Domnia răposatuluĭ Domn Nicolae Voevod Caragea, i a Domnieĭ Sale frateluĭ Domn Mihaĭ Voevod Suţu, şi a răposatuluĭ Domn Mavrogheni, cum şi în răsmiriţa trecută, şi iarăş într'a doua Domnie a frateluĭ Domn Mihaĭ Voevod Suţu, cum şi în Domnia Domnieĭ sale frateluĭ Domn Alexandru Voevod Moruzi *selefuluĭ* nostru, la tóte aceste Domniĭ şi în tóte vremile de rînd n'aŭ lipsit din trudă şi ostenélă, îndestulând pre Domnia lor fraţĭ Domnĭ cu slujba şi credinţa sa întru bune urmărĭ, după cum şi înseşĭ sineturile Domniilor Sale. care le-am vĕḑut Domnia mea, 'l mărturisesc, după cum şi de la sfinţia lor părinţiĭ archiereĭ, şi de la Dumnélor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭĭ Domnieĭ mele de obşte ne-am pliroforisit. Aşişderea şi acum întru a doua Domnie a Valahieĭ, la care Dumneḑeésca pronie ne-aŭ adus iarăşĭ cu asemenea slujbă şi tocmélă s'aŭ aflat, din care aŭ venit şi la patimă de sacatlâc. Decĭ, prin truda vieţiĭ sale şi ostenele ce întru adevĕr aŭ cheltuit în sumă de 30 de anĭ de rînd ḑioa şi nóptea nelipsit la tréba condeiuluĭ în Divan, păzind drépta credinţă cu fierbinte, supus, ferit de urmărĭ împotrivă, lăsându-se pre sineş numaĭ la mila şi drépta judecata Domnieĭ şi a stăpânireĭ, făr' de a supĕra şi a face cererĭ de musaadele, căḑêndu-se dar după tot cuvîntul dreptăţiĭ a avea o deosebită milă şi ajutoriŭ al Domnieĭ, atât pentru dreptatea şi răsplătirea slujbelor sale, cât şi pentru pilda de bună credinţă şi osîrdie a altor pământenĭ, a se orîndui asemenea în slujba Domnilor şi a stăpânilor sĕĭ; am hotărit Domnia mea, ca să aibă casa luĭ acum în tot-d'a-una acest privilegiŭ de milă deosebit, adecă: 10 liude streinĭ pre carĭ i-aŭ avut şi până acum, şi alte liude 25 să aibă slugĭ din pământenĭ, din catastivul Vistierieĭ. — Pentru care poruncim şi Domnieĭ sale cinstitul şi credinciosul Boeriuluĭ Domnieĭ mele vel Vistier, ca scăḑêndu-ĭ acum din catastivul Visterieĭ, să i se dee de la Visteria Domnieĭ mele ţidulă după orînduială şi pecetluiturĭ Domnescĭ; să scutéscă şi oĭ 300 la vremea oierituluĭ şi scaun de carne în Bucurescĭ, ca cu acéstă milă Domnéscă să se ajute şi să se mângâe casa luĭ, după petrecania sa la truda şi ostenéla ce aŭ cheltuit în viéţa sa într'atâţia anĭ 6; pentru care nu suntem la îndoială, că şi fraţiĭ Domnĭ ce în urma nóstră vor oblădui Ţéra acésta cu iubire de dreptate, socotind cuvîntul ce are al dreptelor slujbe şi ostenelilor ce aŭ cheltuit într'atâţia anĭ de rînd şi cu bune urmărĭ, vor bine-voi a întări acest privelegiŭ care după tótă dreptatea se cuvine a-l avea el şi casa luĭ în tótă vremea.

Şi am întărit Hrisovul acesta cu însăşĭ Domnésca nóstră iscălitură şi pecete Ion Alexandru Ipsilant Voevod şi cu credinţa prea iubituluĭ Domnieĭ mele fiŭ Constantin Voevod, mărturiĭ puind şi pre Dumnialor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Nicolae Basarab vel Logofĕt de ţéra de sus, Pan Dumitraşco Racoviţă vel Ban, Pan Gheorghe Mavrocordat vel Spătar, Pan Manolaehe Creţulescu vel Vornic de ţéra de sus, Pan Scarlat Ghica vel Vistier, Pan Radu Golescu vel Vornic al Obştirilor, Pan Ştefan Văcărescul vel Logofĕt de ţéra de jos, Pan Isaac Ralet vel Logofĕt al obiceiurilor, Pan Ioan Roset vel Hatman, Pan Constantin Suţul vel Postelnic, Pan Teodorache Iuliano vel Cluceriŭ, Pan Iordachi Slătinean vel Paharnic, Pan Nicolae Golescu vel Stolnic, Pan Iancul Negre vel Comis şi Ispravnic, Pan Nicolae Basarab veĭ Logofĕt de ţéra de sus; şi s'aŭ scris Hrisovul acesta la al doilea an dintru a doua Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în Bucurescĭ, la lét 1797 Noembre 8, de Iacovache Logofĕt za taină.

Ioan Constantin Alexandru Ipsilant Voevod i gospod Zem. Vlahiscoie

Căḑêndu-se după tot cuvîntul dreptăţeĭ a avea cinstitul şi credinciosul boerul Domnieĭ mele, Stancul biv vel Clucer milele ce se coprinde maĭ sus pentru cele de mulţĭ anĭ drepte slujbele şi ostenelile sale, — 'l-am întărit şi Domnia nóstră privilegiul acesta, de a i se urma în tocma şi nestrĕmutat.— 1803, Iunie 12.

Cod. XXXI, fila 95.

Ca să'şĭ facă lectorul o idee de cum eraŭ trataţĭ guvernoriĭ străinĭ în casele boieresci, citéscă actele procesuluĭ francesuluĭ Bonnet Pavillon, guvernor la vel Ban C. Ghica în 1804. — Le-am publicat în Tomul VIII, pag. 456—468 al *»Istorieĭ Românilor«*.

TOMUL I, PAG. 92, NOTA ****)

Hrisovul şcóleĭ de la Cerneţĭ este adus maĭ sus după pagina 443 din Tomul VIII al *»Istorieĭ Românilor«*.

Idem, idem nota **, actul este adus maĭ sus după pag. 437 din Tomul VIII al *»Istorieĭ Românilor«*.

Idem, idem nota ***, hrisovul e adus maĭ sus dupĭ pag. 438 din Tomul VIII al *»Istorieĭ Românilor«*.

TOMUL I, PAG. 93, NOTA *).

Documentul de la C. Ipsilant, din 24 Octombre 1803, din care se póte vedea că la bisericile domnescĭ din Bucurescĭ eraŭ *gramaticĭ* »dascălul de *cântăreţi şi gramaticĭ de slove«*, se póte vedea integral în tomul VIII, pag. 366, a Istorieĭ Românilor de mine.

TOMUL I, PAG. 93, NOTA ***)

Veţĭ hrisovul reprodus în »Serbarea şcolară« de D. C. Erbiceanu.

TOMUL I, PAG. 93, NOTA ****).

Eacă hrisovul din 29 Maiŭ 1803 relativ la şcóla din Galaţĭ:

CU MILA LUI DUMNEḌEŬ, NOĬ ALEXANDRU CONSTANTIN V.V.

DOMN ŢĔRIĬ MOLDOVIĬ

Nostim lucru şi pricinuitoriŭ de bucurie ḑic că făcea Egipteniĭ când cu glas rădica în puternicie pe Stăpânitoriul, căcĭ luând pe cel ce se hotăra spre stăpânire, şi de obştie cu toţiĭ petrecêndu-l îl aducea la câmp, şi acolo în loc deschis împĕrăteşce puindu-l în scaun, îl întreba stând cu sieală pe lângă dênsul, de cinsteşce Dumnezeirea şi de se închină eĭ? atuncea dară el rădicêndu-şĭ mânele spre ceriŭ prin faptă încredinţa şi dovidea întrebarea; după aceasta se întreba de al doilea, de era şi drept? şi atunce el scoţîndu-şĭ sabia o apropia de gâtul săŭ, şi atingea cătinel cu dênsa grumaziĭ seĭ, arĕtând însuşĭ cum că şi pe sine va omorî de ar face strîmbătăţĭ; şi iarăşĭ se întreba de al treilea de este şi darnic? atunce el cu amêndoă mânele împrăştiea aur şi argint la norod; şi la cea de pe urmă întrebându-se de este muncitoriŭ? el îndată sculându-se apuca plugul ce i se aducea şi îl trăgea ca şi când ar tăea brazde din ţarină, şi de acolo se aducea în cetate cu huite şi cu laude petrecêndu-se, şi aşa dar fiind pre deplin se încorona stăpânitoriul; căcĭ cu cale este întru adevăr ca acel ce se află cu credinţă dreaptă şi urmează dreptăţiĭ, fiind darnic şi muncitoriŭ, ca unul ce este împodobit cu cele maĭ frumoase şi maĭ împĕrăteşcĭ fapte, să se socotească stăpânitoriŭ pe deplin, dar aceasta nu este aşa cu adevărat de vom lua sama stăpânitoriuluĭ din sfârşit pentru care se face, căcĭ după cum este treaba comedianuluĭ, nu este asemine şi a stăpânitoriuluĭ a arĕta numaĭ pe dânsul făcênd cele cu cale, ce după cum pe sine asemine şi pe supuşiĭ luĭ să'ĭ arĕte cu fapte bune, decĭ nicĭ aĭ Egiptenilor ar puté să fie, nicĭ să se numiască adevărat pe

deplin stăpânitorĭ, ce acela care ştie şi chip şi are cunoştinţa aceluĭ prin care şi supuşiĭ se fac bine credincioşĭ şi drepţĭ şi darnicĭ şi muncitorĭ; dar care sănt aceste? nu sunt canoane de pravile, nicĭ orânduele de pedepse, nicĭ foc, nicĭ her, ce pesne şi cuvinte a muzelor, de la Pelion, izvorul caluluĭ de la Olimpos cel prea sfănt, cu dulceaţă într'un loc unindu-se, care şi decât hierul fiind maĭ tăioasă firea omenească, ceea ce sĕ îndărăpniceşce şi sĕ selbăticeşce, cu lenevire îmblânzânduo, cu bună înţelegere a întoarce spre toate faptele cele bune; aşa dar ce cuvine ca stăpânitoriul să fie foarte nemeritoriŭ şi lucrătoriŭ a tuturor celoralalte maĭ dintâiŭ fapte bune; asijdere pentru ca să fie după cuviinţă pe deplin, trebue să fie şi iubitoriŭ de învĕţăturĭ şi să îndemne pe supuşi la procopseală, ca de la dânsa povăţuindu-sĕ şi suindu-se în vêrful faptelor bune, oraşul să ocârmuească bine, şi vieaţă bună să trăească făcêndu-sĕ fericiţĭ. Asemine dar şi noĭ chip de stăpânitoriŭ puind înaintea noastră şi după chipul acesta avênd rêvna spre a stăpâni şi poftind să închipuim asemine şi pe supuşi, miremetesând de acum scoala Eşuluĭ aducându-o prin cât s'aŭ putut la maĭ bună orândueală, cu obştesc al nostru domnesc hrisov am cinstit'o. După aceasta întorcêndu-ne spre târgurile de afară ne silim să sămănăm cuvênt pretutindene, ca grâul, decĭ dar: *A]* Aşăzăm Domnia mea în târgul Galaţiĭ şcoală de limba elinească şi moldovinească, pe care voim să fie în mănăstirea Mavromoluluĭ, precum aŭ fost şi maĭ nainte, şi mănăstirea să fie sub Epitropia scoaleĭ, iar sama veniturilor şi a cheltuelilor să aibă Egumenul mănăstireĭ a o da la Sfânta Mitropolie unde este închinată. *B]* Poroncim şi orânduim boerĭ epitropĭ şi neguţătorĭ spre purtare de grijă a scoaleĭ din târgul Galaţiĭ, după cum maĭ înainte prin al nostru domnesc hrisov s'aŭ poroncit, adecă pe credincioşiĭ boerĭ patru: D. Neculaĭ Ghenciu, biv vel Serd. D. Coste Vasiliu, biv vel Jignicer, şi din neguţătorĭ pe Feodor Daracadan, Gheorghie Lepădat, i Ioan Popa Gheorghiu. *G]* Pentru lefile amênduror dascălilor orânduim 750 leĭ, din cel deobşte venit al scoalelor, care să se dee pe tot anul în douĕ rânduriĭ, la fieşce care şése luni, după cum sĕ daŭ şi la ceĭ-l-alţĭ dascălĭ şi de nu vor ajunge aceştĭ banĭ, lipsa să se împlinească de la târgoveţiĭ aĭ cărora copiĭ vor învĕţa în scoală. *D]* Poroncim epitropilor ca la ḑi întâiŭ a fieşce-căreia luni adunându-se la şcoală să cerceteze pe dascălĭ de păzesc cuviinţa lor, iar de nu, să facă arĕtare la epitropiĭ obşteşcĭ ca, lipsind pe aceĭa, să pue pe alţiĭ în locul lor. *E]* Nu dăm voie dascălilor, nicĭ ucenicilor să se lasă în zadar de învĕţăturile lor, ce numaĭ Duminecele şi la praznicile împĕrăteşcĭ şi la canicule. *J]* Voim ca dascăliĭ limbiĭ moldoveneşcĭ să fie scriitorĭ şi cântăreţĭ ca şi ucenicĭĭ să înveţe de aceste. *Z]* Cinstim pe dascălĭ cu ertare de bir şi apĕrare de orĭce obşteşcĭ întâmplătoare dărĭ, care şi prin cel obştesc de maĭ 'nainte al nostru domnesc hrisov s'aŭ arĕtat. *I]* Dascăliĭ când vor greşi să se judece de către epitropĭ, iară nu de D. Pârcălab. Aceste pentru cele maĭ sus arĕtate hotărându-se de către Domnia mea, s'aŭ dat Gălăţenilor acest al nostru domnesc hrisov întărit cu a noastră domnească iscălitură şi pecete. Poftim pe luminaţiĭ Domnĭ ce se vor învrednici în urma noastră la domnia acesteĭ ţĕrĭ, ca întărind aceste de maĭ sus arĕtate, să maĭ adaogă fiind folositoare obştieĭ atât la stăpânitorĭ cât şi la supuşĭ, şi spre aceasta este credinţa a însăşĭ domnieĭ mele de maĭ sus scris Noĭ Alexandru Const. Moruzi Voivod şi credinţa a prea iubiţiĭ fiilor Domniĭ mele: Constantin W., Dimitrie W. şi Neculaĭ W. şi credinţa a treĭ Archiereĭ aĭ ţĕriĭ preosfinţia sa Chir Veniamin, Mitropolit Moldaviĭ, iubitoriĭ de Dumnezeŭ Episcopĭ de pe la scaune: Chir Gherasim Episcop Romanuluĭ; Chir Meletie, Episcop Huşuluĭ, şi credinţa a cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boierĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele Dumnealor Constantin Balş, vel logofet de Ţéra de jos, Mihaĭ Sturdza logofet de Ţéra de sus, Theodor Balş, biv vel

Vornic de Ţéra de jos, epistat Agieĭ, Vasile Costachi vel Vornic de Ţéra de jos, Constantin Balş vel Vornic de Ţéra de jos, Constantin Paladi vel Vornic de Ţéra de sus, Lupu Balş vel Vornic de Ţéra de sus, Manolache Dimache vel Vornic al Obşteĭ, Dimitrie Manul vel Postel., Sandu Sturdza vel Vist., Răducan Roset Hatman, i Pârcalab Sucevschie, Costache Sturza vel Vornic la Aprodĭ, Alexandru Caragea vel Spătar, Dumitrache Ghica vel Comis, Alex. Mavrocordat vel Cămăraş, Manolache Vardalah vel Căminar, şi credinţa tutulor boierilor Domnieĭ mele, a marĭ şi a micĭ; scrisus'aŭ hrisovul acesta la scaunul Domnieĭ mele în oraşul Ieşii întru a 2-a domnie a noastră la Moldavia de credinciosul boerul nostru Pârvan Botescu biv vel sluger, logofet de taină, în cursul anilor de la Mântuitorul. 1803, Maĭ 29.

(Iscălit) **Alex. Const. Moruz Voevod.**

Constantin Bals, vel Logof.

L S.

TOMUL I, PAG. 94 **).

Prerogativele date Tipografieĭ Metropolitane din Iaşi de către Domnitorul Alexandru Moruzi.

CU MILA LUI DUMNEZEU, NOI ALEXANDRU MORUZ VOEVOD

DOMN ŢĔREĬ MOLDOVEĬ

Facem şcire cu acest hrisov al Domnieĭ mele tuturor cuĭ i se cade a şci, că al nostru cinstit şi duhovnicesc părinte, Preosfinţia sa Chirio Chir Veniamin Mitropolit ţĕreĭ, arĕtându-ne că Tipografia de aicea din Iaşĭ, ce este *pentru tipărirea cărţilor de trebuinţă ţĕreĭ*, neavênd ómenĭ statornicĭ pentru lucru, ci ţiindu-se cu nişce năimiţĭ, cari după vreme, uniĭ murind şi alţiĭ împrăştiindu-se, aŭ venit în próstă stare, în cât de multe orĭ din pricina acésta a lipseĭ ómenilor trebuincioşĭ rĕmâne nelucrătóre, de nu se pot face cărţile cele de trebuinţă; şi pentru ca să se pótă îndrepta şi aduce Tipografia în bună orânduială şi în cuviinciósă stare, aŭ făcut cerere către Domnia mea, ca să-ĭ dăm douĕ-ḑecĭ şi doĭ de ómenĭ, din ómeniĭ streinĭ de peste hotar, ce va găsi pentru lucrul Tipografieĭ. Adică cincĭ zeţarĭ, patru drugarĭ, patru pilcarĭ, patru probarĭ, doĭ prifăcătorĭ, unul pisător de chinăvar şi unul bucătar. Carĭ oamenĭ aducêndu-ĭ să-ĭ aşeḑe, ca să fie statornicĭ la Tipografie; Domnia mea socotind că nu de puţină folosinţă şi podóbă este de a fi în oraşul acesta Tipografie, întru bună orânduială şi alcătuire, ca un lucru ce este pentru trebuinţa obştieĭ, şi că cu adevĕrat, când nu va fi în stare cuviinciósă, trebue să se pricinuiéscă nu puţină zeticnire la lucrarea eĭ, am găsit a fi cu tóta cuviinţa cererea ce ne aŭ făcut Pré sfinţia sa, ca să-ĭ dăm ajutor de ómeniĭ arĕtaţĭ. Şi după râvna ce avem şi Domnia mea, ca să aducem întru cea maĭ bună stare tóte cele carĭ sunt spre folos şi lauda patrieĭ, pentru acésta prin hrisovul acesta al Domnieĭ mele am hotărît, ca pentru douĕ-ḑecĭ şi doĭ ómenĭ streinĭ ce va găsi Préosfinţia sa şi-ĭ va aduce din alte părţĭ de locurĭ, de peste hotare, făr de bir în Visterie, şi făr de nicĭ un amestec de dare cu alţĭ locuitorĭ aĭ ţĕreĭ pentru trebuinţa Tipografieĭ, carĭ ómenĭ să aibă adeverinţă şi de la dirigătoriĭ margineĭ, că sunt adevĕraţĭ streinĭ, aduşĭ de peste hotar, făr de bir, să fie iertaţĭ şi scutiţĭ de tot birul Visterieĭ şi de alte dărĭ şi havalele, ce vor fi pe alţĭ locuitorĭ, eĭ nicĭ o dată, cât vor fi la slujba Tipografieĭ, să nu fie supĕraţĭ întru nimic, ca să-şĭ caute cu toată odihna numaĭ de lucrul acesta. Pentru care poruncim Domnia mea şi Dumi-tale Vel Aga, cât şi dregătorilor de margine şi altor

zapciĭ aĭ oraşuluĭ, pentru numĕrul ómenilor strĕinĭ, de maĭ sus arĕtaţĭ, ce va aduce dintr'alte părţĭ de la locurĭ streine, cunoscêndu-se şi adeverindu-se de strĕinĭ să urmaţĭ întocmaĭ, precum maĭ sus în hrisovul acesta se hotăresce. Poftim dar Domnia mea cu dragoste şi pe alţĭ fraţĭ luminaţĭ Domnĭ, carĭ din Pronia Dumneḑeéscă se vor orândui cu Domnia aceştiĭ ţĕrĭ, să bine-voiască a întări, ca un lucru ce este pentru a obştеĭ trebuinţă şi folos.

Scrisu-s'aŭ hrisovul acesta la scaunul Domnieĭ mele în oraşul Iaşĭ, întru a doa Domnie a Noastră la Moldavia, în anul al doilea.

La anul 1804, Februar 15.

Subscris: **Alexandru Moruz Voevod.**

Ioan Sandu, vel Logofĕt.

Sigil mare cu roş.

TOMUL I, PAG. 96, NOTA **).

Cugetul părintesc cela ce dintru început aŭ deschis râvna Domnieĭ mele spre a pune în lucrare şi în buna alcătuire folosinţa învĕţăturilor obştieĭ în pământul acesta, prin aşezarea scólelor ce s'aŭ făcut pe la unele din târgurile de pe afară, şi aice în oraş; acelaş cuget ne-aŭ îndemnat a socoti nu maĭ puţin cuviincióse şi învĕţăturile cele duhovnicescĭ acelor ce se aduc în slujbele cele sfinte, prin învrednicirea cinuluĭ preuţesc, şi pentru acésta, ca pentru ceea ce este şi spre proslăvirea luĭ Dumneḑeŭ şi spre cinstea patrieĭ, am pus în lucrare de s'aŭ făcut scoală din noŭ în mŏnăstirea Socola, orânduindu-se şi dascălĭ dupe cuviinţă şi făcêndu-se şi venit în cât s'aŭ putut spre agiutorul întemeiereĭ şi statornicieĭ eĭ, după cum prin osebitele hrisoave a Domnieĭ mele ce s'aŭ dat maĭ înainte să arată. Ce dar socotind domnia mea şi binevoind spre a se aduce scóla acésta în cea maĭ bună stare, pentru ca şi *rodirea învăţăturilor* eĭ să fie pururea în bună sporire, după rugămintea ce ne-aŭ făcut prin jalbă prea cuviosia sa Kir Sofronie Arhimandrit sfinteĭ Mitropoliĭ şi Igumenul mŏnăstiseĭ Socola, ca să se maĭ ajutoreze numita mŏnăstire cu óreşĭ-care miluire, n'am trecut cu viderea, ce prin hrisovul acesta al Domnieĭ mele, hotărîm, ca peste alte mile ce are, să maĭ aibă numita mŏnăstire şi acéstă miluire, adecă la vremea slujbeĭ vădrărituluĭ să aibă a scuti tot vinul ce va face din şésespreḑece pogóne vie, ce va avé numita mŏnăstire Socola, în podgoria ţinutuluĭ Iaşiĭ, de vădrărit, cum şi tot vinul ce va eşi de dejmă din viile ce sunt pe moşiile mŏnăstirescĭ Socola şi Ezareniĭ, iarăşĭ să fie scutit de vădrărit, nimăruie nicĭ un ban să nu deie, nicĭ să se supere de către slujbaşiĭ vădrarĭ întru nimic. Decĭ poruncim Domnia mea, slujbaşilor vădrarĭ de la ţinutul Iaşuluĭ, vĕḑêndu hrisovul acesta al Domnieĭ mele, să aveţĭ a urma întocmaĭ, precum maĭ sus se arată. Poftim dar Domnia mea şi pe alţĭ fraţĭ luminaţĭ Domnĭ, pe carĭ Sfântul Dumneḑeŭ îĭ va orândui în urma nóstră la Domnia acesteĭ ţĕrĭ, să nu strice acéstă miluire, ci maĭ vêrtos să întăréscă pentru a domniilor sale vecinică pomenire. Scrisu-s'aŭ hrisovul acesta la scaunul Domnieĭ mele în oraşul Iaşĭ, întru a doa domnie a nóstră la Moldavia, în anul al patrulea.

La anul 1806, August 3.

(Iscălit) **Noĭ Alecsandru Constantin Moruz W.**

L. P.

Notele *** şi **** nu le maĭ publicăm, documentele putênd a se consulta în Uricar III, pag. 40, şi IV, pag. 170.

TOMUL I, PAG. 97, NOTA **).

Iacă actul relativ la şcóla de psaltichie:

NOI ALEXANDRU CONSTANTIN MORUZ VOEVOD

CU MILA LUĬ DUMNEDEŬ DOMN ŢĔREĬ MOLDAVIEĬ

Fiind-că Préosfinţia sa Părintele Mitropolitul face prin anaforaua acésta Domnieĭ mele multe arĕtărĭ, că protopsaltul Petru, ce întâmplarea l'aŭ adus aice, unde rĕmâind, s'aŭ mulţămit cu treĭ sute leĭ léfă pe lună, pentru ca să parodosască musica şi după rîvna şi dorinţa ce avem a privi în patria acésta cântăreţiĭ sfintelor bisericĭ maĭ desĕvârşiţĭ în meşteşugul cântăreĭ, spre maĭ multa podóbă dumnedeeştilor lŏcaşurĭ, cu cale am găsit Domnia mea chipul cu care Préosfinţia sa Părintele Mitropolitul aŭ socotit a se aduna baniĭ lefiĭ numituluĭ protopsalt. Drept aceea se dă Domneasca nóstră hotărîre, ca atât Monastirile de aice, cât şi acele de pre la ţinuturile de afară, plătind una sută leĭ léfă protopsaltuluĭ pe fieşce-care lună, prin mâna cuviosieĭ sale Chir Dionisie Arhimandrit şi Egumenul Monăstireĭ Gălăţiĭ, să aibă a trămite şi câte un copil aice de vor voi, ca să înveţe; şi deosebit îndatorim Domnia mea şi pe numitul protopsalt şi porumcim, ca spre cunoscinţa facereĭ de bine către dênsul şi arĕtarea mulţămireĭ sale, tótă silinţa să pue cu uceniciĭ sĕĭ, în cât să se cunóscă folosul ce se nădĕjdueşce.

(L. Sig. Domnesc.)

1805, Octomvrie 4.

Procit Vel Logofĕt.

Anaforaua Mitropolituluĭ

Prea Înălţate Dómne,

De când pronia cea prea înaltă aŭ rânduit pe Măria ta oblăduitor acesteĭ de Dumnedeŭ păzite ţĕrĭ, te-aĭ arĕtat nu numaĭ cu dreptatea încoronat, ci şi ca un părinte cu milostivire către robiĭ şi supuşiĭ Mărieĭ tale, şi cu maĭ nainte purtare de grije pentru îndreptarea lor, atât cea din afară cât şi cea din lăuntru sufletéscă; căcĭ în luminate ḑilele Înălţimeĭ tale vedem în tóte ţinuturile ţĕriĭ muzele învĕţăturеĭ rĕvĕrsate şi têmpla întunericuluĭ neşciinţeĭ de maĭ nainte răsipindu-sĕ, încă şi cu maĭ multă rîvnă dumnedeéscă fiind pornit, aŭ sistisit (instituit) şi şcólele de paradosirea blagoslovieĭ (teologieĭ) şi de tălmăcirea sfintelor scripturĭ, voind înalt cugetul Înălţimeĭ tale ca să rîdice şi preoţiĭ la trépta cea adevĕrată pe limba nóstră cea părintéscă. La care cu toţiĭ mărturisind facerile de bine, cunóşcem că milostivirea Mărieĭ tale voieşce în tot chipul, cu raze luminóse a încălḑi spre folos pre supuşiĭ sĕĭ. Spre care iubitóre de pravoslavie a Mărieĭ tale plecare, prin ochĭul cel a tóte vĕḑĕtor, plineşce Mărieĭ tale şi dorirîle. Căcĭ şi meşterşugul musichieĭ aice în ţéra nóstră până acum nefiind desĕvârşit, nu-şĭ putea afla îndreptarea pentru lipsa acelor desăvârşit într'acest meşterşug, şi biserica se mulţămea întru puţină şciinţă a celor ce sĕ afla. Dar lucrarea vremilor aŭ adus ca iarăşĭ în prea luminate ḑilele Mărieĭ tale să-şĭ ia sĕvârşirea şi acest meşterşug, ca şi pentru acésta să rĕmêe Mărieĭ tale pomenire nemuritóre; că din întêmplare căḑênd aice în patria nóstră Dumnia-luĭ Chir Petre Protopsaltul bisericeĭ ceĭ marĭ, om desĕvârşit la meşterşugul acesta, precum de toţĭ ĭaste mărturisit, în cât nu ne maĭ rĕmêne îndoélă că ifosul cu carele sfintele slujbe cântă nu ĭaste curat, neamestecat cu neprimite thesurĭ (modele), şi chiar dupe paradosis al bisericeĭ Patriarşieĭ, unde dintru

început şĭ-aŭ avut sĕvêrşirea sa musichia, şi fiind-că creştinésca râvna Mărieĭ tale binevoitóre spre podóba sfintelor bisĕricĭ şi slava luĭ Dumneḑeŭ, am socotit ca să-l aşeḑăm aicĭ, şi să i se rânduiască şcólă spre a învĕţa pre uniĭ din psalţiĭ, ce se află aicĭ şi a paradosi la vre-o câţĭ-va copiĭ începĕtorĭ; şi intrând în tocmélă cu Domnia-luĭ cu câs'ar putea mulţămi, ne-aŭ cerut câte 300 leĭ pe lună pentru ostenéla şi ajutorul bătrâneţilor sale. Decĭ, pentru a sa mulţămire s'aŭ găsit cu cale a i sĕ da aceştĭ banĭ; însă 100 de leĭ din baniĭ şcólelor, cincĭ-ḑecĭ de la Sfânta Mitropolie şi cincĭ-ḑecĭ de la Sfântul Spiridon, iar pentru o sută leĭ s'aŭ chemat părinţiĭ Arhimandriţĭ şi Egumeniĭ de pe la Monăstirile de aice din Iaşĭ şi dupe marginea Iaşilor, (fiind-că folosul acesta ĭaste de obşte al sfintelor bisăricĭ), şi sfat făcênd s'aŭ priimit a o răspunde prea cuvioşia lor, după analogon ce va ajunge pe fieşte-carele; numaĭ aŭ făcut cerere ca la acéstă sinesforă să intre şi Egumeniĭ dupe la Monăstirile de afară de prin ţinuturĭ, dupe catalogon ce vor face Prea cuvioşia lor; care cerere a Prea cuvioşiilor sale fiind cu cale, s'aŭ socotit a da agiutorul cuviincios şi acele Monastirĭ. Pentru care nu lipsim prin acéstă smerită anafora a înşciinţa Mărieĭ tale. Iar hotărîrea cea desĕvêrşită rĕmâne a se face precum Duhul Sfânt va lumina pe Inălţimea ta.

Al Mărieĭ tale părinte sufletesc şi smerit rugător către Dumneḑeŭ,

VENIAMIN Mitropolit Moldavieĭ.

*

Sub domnia luĭ Moruzi este trămis *Resident* în Iaşĭ, din partea Francieĭ marquizul De Reinhart. Soţia luĭ a trămis mameĭ séle din Hamburg o serie de scrisorĭ carĭ descriŭ curtea Moldavă şi despre ţérile române [1]).

TOM. I, PAG. 98.

Despre Conto veḑĭ Satta. Veḑĭ Hurmuzache, vol. II, supl. I, pag. 319.

TOM. I, PAG. 99.

Περιγραφὴ τῆς Βλαχίας, tipărită la Bucurescĭ în 1789, nefiind de cât cartea luĭ Bawr, Mémoires historiques et Géographiques sur la Valachie ..... Francfort et Lepzig 1778, coprinde la pag. 19 un capitol intitulat Ἐπιστήμη, în care se vorbesce maĭ mult despre sciinţă în genere, ast-lel că informaţiunĭ speciale despre şcólele în ţéra românéscă nu găsim.

Nicola Lazăr fu nu numaĭ autor şi traducĕtor de scrierĭ, ci şi proprietar de tipografie, ba şi fabricant de hârtie, cum am arĕtat în tom. I, pag. 44 şi 46.

TOM. I, PAG. 100.

Asupra întregeĭ domniĭ a luĭ G. Caragea la Muntenĭ şi întregeĭ mişcărĭ culturale din tóte trele ţĕrile române (Moldova, Muntenia şi Ardealul), aduc aci paginile ce am scris în Istoria Românilor (Tom. X, partea *a*). In aceste paginĭ se daŭ şi anexele promise la pag. 100—104, afară de acele acte ce se pot afla în publicaţiunĭ anterióre publicaţiuneĭ acestuĭ volum.

---

[1]) Veḑĭ darea mea de sémă de aceste scrisorĭ în ḑiarul Secolul XX 1901.

Una din primele lucrărĭ a luĭ Caragea, îndată după sosire la Bucurescĭ, fu de a însărcina pre biv Vel Vornic Grigorie Brâncoveanu şi pre biv Vel Căminar Nestor ca să tocméscă şi să cerceteze socotelile Cutieĭ şcólelor de venitul şi cheltuiala lor şi să propună planul de reorganisare a şcólelor. La 1 Decembrie 1812 noul Domnitor, în interesul cercetărilor ordonate luĭ Grigorie Brâncoveanu, dă următorul pitac:

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar

Fiind-că prin osebit pitac am orînduit Domnia Mea pre D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ Mele biv Vel Vornicul Grigorie Brâncoveanu, ca să teorisésca şi să cerceteze socotelile Cutieĭ şcólelor de venitul şi cheltuiala lor şi, spre a săvîrşi acéstă cercetare cu bună orînduială şi cu deslușire, este trebuință de a se vedé de D-luĭ numitul boer tóte hrisóvele i sineturile vechĭ şi nouĕ câte sunt coprinḑĕtóre de adaosul veniturilor ce s'aŭ făcut după vremĭ, i tóte socotelile i condicile câte privesc la întocmirea şcólelor domnescĭ şi vor avé cuprindere pentru orînduiala didascălilor i a ucenicilor i pentru dreptăţile fieş-căruia şi pentru întocmirea veniturilor şcóleĭ; de aceea poruncim Domnia Mea, vechilule al vătăşieĭ de păhărniceĭ, ca îndată după primirea acestuĭ domnesc al nostru pitac, pe de o parte să aducĭ înaintea D-luĭ orînduituluĭ boer pre sameşul vornicieĭ obştirilor i pre Nicolae logofĕtul Metropolieĭ, împreună cu tóte hrisóvele, sineturile i socotelile ce s'aŭ ḑis mai sus, iar pe de altă parte să facĭ de scire şi D-luĭ biv Vel Căminar Nestor, de a merge la orînduita ḑi, să fie cu D-luĭ biv Vel Vornicul Brâncoveanu împreună cercetător al acestor socotelĭ, cu urmare întocmaĭ după cuprinderea osebituluĭ pitac al Domnieĭ Mele, ce s'aŭ dat către D-luĭ Vornicu pentru acéstă pricină. — 1812, Decembrie 1 [1]).

La 13 Decembrie 1812, asupra anaforaleĭ scrisă în limba grécă, Ioan Caragea reînnoesce hrisovul dat de Al. Ipsilant, cât privesce aşeḑarea veniturilor séŭ iraturilor şcólelor, iar în ceea-ce privesce organisarea lor „buna orînduială a dascălilor i ucenicilor“, şi pentru maĭ multă întregime a şcóleĭ, ca pentru un lucru obştieĭ trebuitor şi folositor, se va da cuviinciósa poruncă a Domnitoruluĭ [2]).

Câte-va ḑile după ce Ioan Caragea reguléză cercetarea socotelilor cutieĭ şcólelor, el înfiinţéză o nouă Epitropie a şcóleĭ superióre din Craiova, cu următorul pitac:

Iŵ Ioan Caragea Voevod

Cinstit i credincios boerule al Domnieĭ Mele D-ta biv Vel Bane Gheorghe Arghiropole, Caimacamule al Craioveĭ, i D-vóstre boerilor aĭ divanuluĭ Nostru de acolo,

---

[1]) Cod. LXXIV, de la Arh. Statuluĭ, pag. 3 v.

[2]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe.*

Cât pentru iratul şcóleĭ domnescĭ, ce Ni se arată printr'acéstă anafora că s'aŭ întocmit prin hrisovul Frăţieĭ Sale rĕposatuluĭ luminatuluĭ Domn Alexandru Ipsilant Voevod, întărim şi Domnia Mea a se urma şi de acum înainte fără câtuşĭ de puţină scădere; iar pentru întocmirea ce se cuvine a se face pentru buna orînduială a dascălilor i ucenicilor şi pentru maĭ multă întregime a şcóleĭ, ca pentru un lucru obştieĭ trebuincios şi folositor, după arĕtarea ce Ni se face prin osebită anafora de către D-lor orînduiţiĭ boerĭ, se va da cuviinciósa poruncă a Domnieĭ Mele. — 1812, Decembrie 13.

(Pecetea gpd.)

Anaforaoa e scrisă grecesce şi, de la un loc, adecă de la finele acesteĭ pagine 14, lipsesc şi filele din condică până la pagina 31.

(Cod. LXXIII, fila 14).

fiind-că aicĭ în Domnescul Nostru oraş al Craioveĭ se află sistisită şcólă elinéscă pentru învĕţătura şi folosul acelor ce rîvnesc de a dobândi rodurile învĕţăturiĭ, precum şi dohtor pentru căutarea obştieĭ oraşuluĭ, şi amêndouĕ aceste faceri de bine întocmite cu orînduite iraturi ale lor, care vĕ sunt sciute; de aceea, vĕ însărcinăm Domnia Mea cu Epitropia acestora şi poruncim, să îngrijiţĭ cu tótă silinţa de a se păzi orînduiala lor întru întregimea sa şi a se arĕta în faptă roduri plăcute, făr' de a se primi de către D-vóstre cea maĭ mică catahrisis. Tolco pisah. — 1812, Decembrie 15.

(Cod. LXXIV, fila 7).

Asupra acesteĭ Epitropiĭ va reveni în curînd Domnitorul, dându-ĭ altă întocmire, de care maĭ departe ne vom ocupa.

In ultimele ḑile ale anuluĭ 1812 Grigorie Brâncoveanu şi Nestor supun luĭ Ioan Caragea, prin anafora în limba grécă, planul reorganisăriĭ şcólelor din ţéră. Domnitorul aprobă acest plan întocmaĭ după cuprinsul anaforaleĭ la 1 Ianuarie 1813, cu următórea resoluţiune:

Iῶ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe

Cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor aĭ Domnieĭ Mele D-ta vel Vistier Grigorie Brâncovene şi D-ta biv Vel Căminare Nistore, am vĕḑut Domnia Mea arătarea ce Ne faceţĭ printr'acéstă anafora, care şi priimită fiindu-Ne o întărim întru tóte, ca întocmaĭ să se urmeze, şi pentru ca să se păzéscă cu bună orînduială acéstă întocmire şi şcóla să-şĭ aibă tot-deauna întregimea sa, spre a nasce roduri plăcute şi folositóre, iarăşĭ pre d-vóstră vĕ orînduim şi epitropĭ i purtătorĭ de grijă a veniturilor şi cheltuelilor şcóleĭ, priveghind tot-deauna pentru cele ce privesce spre folosul şi întregimea sa şi pentru a didascălilor i a ucenicilor şi a dohtoruluĭ şcóleĭ bună întocmire şi orînduială, după mijlocul ce se arată într'acéstă anafora a d-vóstre. — 1813, Ianuarie 1.

(Pecetea gpd.) [1]. Vel Logofĕt.

Acéstă nouă organisare a învĕţămîntuluĭ nu va dăinui totuşĭ de cât până în Septembrie 1814, cum maĭ departe vom vedé.

Prima necesitate de satisfăcut, ca să se pótă aduce la îndeplinire organisaţiunea şcólelor după anaforaoa de maĭ sus, era adunarea de fonduri în Cutia şcólelor [2]. De

---

[1]) Cod. LXXIII, pag. 49.

[2]) Lipsa caseĭ şcólelor de banĭ se póte constata şi din actul următor:

Iῶ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe.

Cât pentru banĭ ce sunt datorĭ mahalagiiĭ de lângă acest pod după analoghia sumeĭ stînjinilor fieş-căruia, poruncim d-tale Vel Spătare, să-ĭ împlinescĭ negreşit, făr de altă prelungire; iar pentru talerĭ 615 ce se analoghisesc în partea *şcóleĭ, fiind-că astă una dată Cutia şcóleĭ se află în próstă stare* şi nu are mijloc a-ĭ plăti, să arĕţĭ d-ta la Epitropia obştirilor acéstă poruncă a Domnieĭ Mele, ca să se plătéscă de la Cutia milosteniilor, şi atât aceştia, cât şi ceĭ ce se vor împlini de la mahalagiĭ să se dea jăluitorilor locuitorĭ, ce aŭ făcut acel pod, ca să nu şédă aicĭ în cheltuială, fiind îndestulă vreme de când se prelungesc. — 1813, Februarie 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIII, pag. 224.)

aceea, a doua ḑi după aprobarea dată anaforaleĭ boerilor Brâncoveanu şi Nestor, Caragea maĭ aprobă, la 2 Ianuarie 1813, altă anafora, prin care se cisluesce asupra mŏnăstirilor baniĭ ḑişĭ aĭ şcólelor şi se ordonă Metropolituluĭ împlinirea sumelor datorite de fie-care mŏnăstire [1]).

Căminarul Nestor rĕmâne maĭ cu deosebire însărcinat cu direcţiunea şcólelor. Asupra propuneriĭ luĭ Grigorie Brâncoveanu din 11 Ianuarie 1813, Caragea ordonă Metropolituluĭ şi Episcopilor ca, pe viitor, toţĭ baniĭ adunaţĭ de pe la mŏnăstirĭ să se trâmiţă pe numele Căminaruluĭ Nestor [2]).

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Inălţimiĭ Tale, ce s'aŭ dat prin întărire la anaforaoa departamentuluĭ Spătărieĭ, din alăturata jalbă, cuprinḑĕtóre porunca fiind, ca toţĭ locuitoriĭ, atât de pe o margine de pod cât şi după alta, să se apuce a plăti fieş-carele analoghia ce-l va ajunge, orînduindu-se stegarul cel mare spătăresc a împlini de la mahalagiĭ datoria lor cu analoghie, uniĭ din mahalagiĭ se împotrivesc a nu plăti, la carĭ nu în puţine rinduri s'aŭ dus stegarul de le-aŭ făcut cerere; deosebit de aceĭ mahalagiĭ, este şi şcóla gospod a plăti 615, partea analoghieĭ sale, care fiind fost metoh al Sfinteĭ Metropoliĭ, s'aŭ dus stegarul la Prea Sfinţia Sa Părintele Metropolitul şi, făcênd cerere, i-aŭ dat rĕspuns, că acel metoh s'aŭ hărăzit Obştirilor zestre, sub îngrijirea gpd. Decĭ cât pentru aceĭ mahalagiĭ ce nu vor să plătéscă, se va da straşnică luminată porunca Inălţimiĭ Tale a plăti ceea-ce sunt datorĭ, făr' de altă pricinuire; iar pentru şcólă, fiind pe séma obştiriĭ, veĭ hotărî Inălţimea Ta de unde este să se plătéscă maĭ sus arĕtaţiĭ baniĭ, orĭ din venitul şcóleĭ, de unde se daŭ şi lefile dascălilor, séŭ din venitul cutieĭ obştirilor, séŭ de la Sfînta Metropolie, de unde s'aŭ dat şi ceĭ-l-alţĭ taleri 600 pentru acest pod? Căcĭ jăluitoriĭ sunt de afară şi destulă vreme este de când staŭ aicĭ în cheltuială, făcênd strigărĭ peste strigărĭ, de care nu lipsi judecata a încunosciinţa Inălţimiĭ Tale. — 1813, Februarie 17.

Vel Spătar.

[1]) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe*

Prea Sfinţia Ta Părinte Metropolite, trebuinţa acestor baniĭ ce s'aŭ cisluit pe mŏnăstirĭ fiind grabnică, precum şi însuţĭ preaosfinţia Ta arĕţĭ printr'acéstă anafora, nu rĕmâne mijloc de adăstare séŭ de vre-un soroc pentru împlinirea lor, ci poruncim Domnia Mea, să se împlinéscă făr de zăbavă. — 1813, Ianuarie 2.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIII, pag. 53).

[2]) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe*

Prea Sfinţia Ta Părinte Metropolite şi Sfinţieĭ Vóstre iubitorilor de Dumneḑeŭ Episcopĭ, cererea ce face printr'acéstă anafora D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ Mele Vel Vistier Grigorie Brâncoveanu fiind primită şi cuviinciósă, poruncim Domnia Mea, ca baniĭ iratuluĭ şcólelor, ce se string din madelele de maĭ jos arĕtate, să-ĭ facĭ teslim de acum înainte la D-luĭ Căminaru Nestor, ca să urmeze după întocmirea ce s'aŭ făcut de Domnia Mea pentru orînduiala şcólelor. — 1813, Ianuarie 13.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIII, fila 73).

Prea Inălţate Dómne,

Fiind-că din luminată porunca Mărieĭ Tale sunt orînduit nazir asupra şcólelor domnescĭ de aicĭ, d'impreună cu D-luĭ Căminarul Nestor, ca să îngrijim pentru buna orînduială şi întocmirea cea cuviinciósă a şcólelor şi pentru plata lefilor dascălilor şi odihna ucenicilor şi altele câte urméză în trebuinţa acestor şcóle, şi fiind-că cu tótă acéstă îngrijire a şcólelor este însărcinat D-luĭ Căminarul Nestor şi D-luĭ are să priméscă şi toţĭ baniĭ din iratul şcólelor şi să rĕspundă lefile cele întocmite pentru dascălĭ şi ceĭ-l-alţĭ orînduiţĭ, ţiind catastih curat de primirĭ şi datorĭ, să fie luminată porunca Mărieĭ Tale către Prea Sfinţia Sa Părintele Metropolit şi către iubitoriĭ de Dumneḑeŭ Părinţĭ Episcopĭ, ca toţĭ baniĭ iratuluĭ şcólelor, care se stringe de la preoţĭ, diaconĭ şi mŏnăstirĭ, să aibă a-ĭ face teslim la D-luĭ Căminarul Nestor, ca şi D-luĭ să urmeze cu rĕspunderea lefilor în vreme, după întocmirea ce este făcută, care totdeauna se va orîndui prin scirea şi povăţuirea mea. — 1813, Ianuarie 11.

Grigorie Brâncoveanu.

Greutatea incasării dării şcolastice de pe la mŏnăstirĭ, în 1814, se constată din diverse acte. Metropolia, la Februarie 1814, încă nu plătise talerĭ 8446, rĕmăşiţă datorită din 1813, sub pretext că din acéstă sumă este a se scădé 5.000 talerĭ simbriile dascălilor din eparchiĭ [1]).

In primele ḑile din anul 1813, Căminarul Nestor şi colegul sĕŭ Grigorie Brâncoveanu dobândesc de la Ioan Caragea un hrisov deosebit, relativ la şcólele din Craiova şi în deosebĭ referitor la fundaţiunea Obedeanu.

Iată hrisovul în cestiune:

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe

Fiind-că întemeiarea şcólelor de învĕţătură este în adevĕr cea dintâiŭ pricină folositóre uneĭ patriĭ, pentru că învĕţătura împodobesce pre ómenĭ cu înţelepciunea, cu cuvîntul, cu luminarea credinţeĭ şi a cunoscinţeĭ de Dumneḑeŭ, de aceea, dar, fiind-că după cum aicĭ lângă scaunul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, aşa şi politia Nóstră ot Craiova, voim Domnia Mea a avé mijlocul înlesnirii de învĕţătură, atât fiiĭ D-lor boerilor Noştri, cât şi alţĭ din *scăpătate obraze*, câţĭ aŭ rîvnă şi iubesc învĕţătura, carĭ sunt depărtaţĭ de şcolile de aicĭ. Cercetat-am dar Domnia Mea ce orînduială aŭ fost maĭ înainte pentru acésta? Şi din hrisovul D-sale Constantin Vodă Ipsilant, ce-l vĕḑum din condica Divanuluĭ, cu lét 1803, Octombrie 17, Ne-am adeverit că mŏnăstirea ce se numesce a Obedeanuluĭ în Craiova, a fost loc orînduit pentru şcóla obştirii de învĕţătură, care mŏnăstire după ctitoricescile orînduelĭ fiind slobodă spre a se chivernisi de epitropĭ şi a se face din veniturile eĭ ajutor la lucrurĭ de obştie ale politieĭ trebuincios, de suflet folositor, s'aŭ fost făcut într'însa douĕ-ḑecĭ odăĭ pentru şederea unuĭ dascăl dintâiŭ şi al

---

[1]) *Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar semle Vlachscoe*

Poruncim d-tale Vel Logofete de Ţéra-de-sus să împlinescĭ negreşit de la Sfînta Metropolie baniĭ ce este datóre la cutia milosteniilor din iraturile şcólelor, după osebită poruncă a Domnieĭ Mele ce este dată. — 1814, Februarie 23.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVI, pag. 838).

Prea Inălţate Dómne,

Arĕtăm Inălţimeĭ Tale, pentru talerĭ 8446, ce sunt rĕmăşiţă la Sfînta Metropolie din baniĭ şcólelor sfertuluĭ Sfîntul Gheorghe ot lét 1813, că nu-ĭ plătesce, cerênd a se scădé dintr'înşiĭ cu peste talerĭ 5.000, simbriile dascălilor de prin eparchiĭ, pentru care acésta este dată întărirea Mărieĭ Tale la anaforaoa nóstră încă de la Maiŭ al anuluĭ trecut, ca dascălilor şi dohtorilor de prin eparchiĭ să li se plătéscă chiar din venitul eparchiilor Preaosfinţiilor Sale, iar să nu-ĭ scaḑă din baniĭ şcólelor de aicĭ, de care şi în ḑilele trecute s'aŭ maĭ făcut arĕtare Inălţimiĭ Tale, cu anafora, prin d-luĭ Vel Vornicul al Obştirilor, poruncindu-se vătafuluĭ de Visterie, ca negreşit să împlinéscă acéstă rĕmăşiţă de talerĭ 8446, şi aŭ dat rĕspuns că nu póte face împlinire de la Sfînta Metropolie; ci *fiind-că dascăliĭ îşi cer lefile pe lunile trecute* şi când nu se va împlini rĕmăşiţa acésta nu este de undé să li se plătéscă dreptul, să fie strașnică luminată porunca Mărieĭ Tale, cu orĭ-ce mijloc se va socoti de către Inălţimea Ta, că vătaful de vistierie nu póte nicĭ de cum a împlini, ca să împlinéscă negreşit acéstă rĕmăşiţă de baniĭ de la Sfînta Metropolie, după luminată întărirea Mărieĭ Tale, ce s'aŭ dat la anaforaoa d-luĭ Vel Vorniculuĭ al Obştirilor şi să-ĭ facă teslim la Epitropie, spre împlinirea maĭ sus numitelor trebuinţe, că de nu se vor împlini atât aceştia cât şi alţiĭ, carĭ cu deosebite anaforale am arĕtat Mărieĭ Tale şi vom maĭ arĕta, nu se póte să se dea lefile bietelor sărace, că va rĕmânea multe neluate lefĭ, după cum în anul trecut s'aŭ urmat; şi cum va fi bună hotărîrea Mărieĭ Tale. — 1814, Februarie 19.

Radu Golescu, Vel Ban. Barbu Văcărescu, Vel Vornic. Vel Logofĕt.

doilea i două-zecĭ ucenicĭ i a unuĭ doctor al politieĭ şi a slugilor mŏnăstirescĭ, şi să se iconomiséscă numita mŏnăstire de epitropiĭ pămîntenĭ pre carĭ Divanul Craioveĭ i-aŭ ales, fără a se amesteca némul ctitoresc. Eĭ epitropiĭ să-şĭ dea socotélă de veniturile i cheltuelile mŏnăstiriĭ pe tot anul la D-luĭ Caimacamul i la ceĭ-l-alţĭ epitropĭ marĭ, fiind faţă şi din némul ctitorilor. Iar şcóla a avut acéstă întocmire de venit orînduit, adecă taleri 2.240 pe an de la Cutia banilor şcólelor, taleri 400 din vama Craioveĭ, peste baniĭ Cămăriĭ, i taleri 300 din venitul mŏnăstiriĭ Obedeanuluĭ, i taleri 150 de la Episcopia Râmniculuĭ şi taleri 150 de la D-luĭ Caimacamul Craioveĭ, din care acéstă sumă de taleri 3.240 era orînduit dascăluluĭ celuĭ dintâiŭ, taleri 1.200 cu mâncarea sa, dascăluluĭ al doilea taleri 500, i la 12 ucenicĭ taleri 1.000 pentru mâncarea i îmbrăcămintea lor; iar ceĭ-l-alţĭ 8 ucenicĭ până la No. de 20, îşĭ avea învĕţătura numaĭ fără de plată de la acéstă şcólă; i taleri 120 la un epistat, i taleri 120 pentru un dascăl românesc al Craioveĭ; iar Domnia Mea pentru maĭ mult folos al învĕţăturiĭ am maĭ adâogat la irat, peste cele ce se arată maĭ sus că a avut până acum, taleri 150, precum de la Polcovnicĭ i al 2-lea Armaş şi trete Logofĕt al Divanuluĭ de acolo de la Craiova, cum şi taleri 300 din iratul podurilor, care se face tótă suma veniturilor pe un an taleri 3.690, din care orînduim: taleri 1.750 pe an dascăluluĭ celuĭ mare, i taleri 600 dascăluluĭ al 2-lea, i taleri 240 la 2 dascălĭ românescĭ, i taleri 800 la 10 feciorĭ de boerĭ scăpătaţĭ, de om câte taleri 80, carĭ să-şĭ aibă mâncarea şi ajutorul la îmbrăcăminte dintr'acéstă léfă, i taleri 3.000 la 5 dascălĭ românĭ din cincĭ judeţe, de unul po taleri 60 pe an, ca să-şĭ aibă şi ceĭ depărtaţĭ din Craiova aprópe câte un dascăl. Cu care acéstă îndestulată léfă ce orînduim Domnia Mea mulţămindu-se dascăliĭ, să se orînduiască întru învĕţătura şi procopsala ucenicilor, ca să iea din silinţa şi osîrdia lor un rod de învĕţătură şi de folos cunoscut. Pentru care orînduim Domnia Mea epitropĭ pre Sfinţia Sa iubitor de Dumneḑeŭ Episcopul Rîmniculuĭ, pre D-luĭ Caimacamul Craioveĭ şi pre D-lor boeriĭ Divanuluĭ, şi D-lor să orînduiască al doilea epitropĭ pre ceĭ ce vor găsi cu cale, carĭ aceştĭ al doilea epitropĭ, ca uniĭ ce sunt încărcaţĭ cu veniturile i cheltuelile, să fie neschimbaţĭ pe cât se vor purta bine şi să fie datorĭ epitropiĭ şi ceĭ al 2-lea, ca să paradoséscă socotéla la epitropiĭ ceĭ marĭ, fiind la socotelĭ D-luĭ Post. Constantin Oteteleşanu, ca unul ce soţia sa se trage din ctitoriĭ mŏnăstiriĭ Obedeanuluĭ, şi cu acest mijloc în tótă vremea să se pórte grijă şi să se iea aminte de a-şĭ avé mila, bună orînduiala eĭ, cum şi mŏnăstirea a se afla în starea şi buna chivernisélă a eĭ, ca unul ce este şi sufletesc şi folositor de obştie; şi maĭ întâiŭ acum la aşezarea şcóleĭ să facă alegerea cu scumpĕtate de dascălĭ procopsiţĭ, cu mintea învĕţăturiĭ desăvîrşite, cu ipolipsis şi vrednicĭ, iar nu fie cum, să se orînduiască vre-unul fără învĕţătură, orĭ pentru chivernisélă, saŭ pentru vre-un hatîr, ci Sfinţia Sa Episcopul şi cu D-lor boeriĭ ce sunt epitropĭ, să aibă tótă îngrijirea de a nu intra adecă la numĕrul acestor 10 ucenicĭ, orĭ vre-uniĭ ce aŭ stare şi putere de hrană şi îmbrăcămintea lor, orĭ vre-unuĭ din ceĭ ce se numĕr ca să ieae leafă şi să aibă hrana şi îmbrăcămintea lor, orĭ caută a intra la No. acesta, fără de avea scopos de învĕţătură şi de procopsélă, şi cu drépтă chibzuire să facă alegere şi orînduială de a intra câţĭ cu adevĕrat sunt cu cuviinţă, săracĭ, fără de putere şi iubesc învĕţătura. Carĭ intrând în orînduiala lor la şcólă, când peste un an şi peste doĭ anĭ se va vedé că nu aŭ nicĭ o silinţă de învĕţătură şi de procopsélă şi se va cunósce că numaĭ pentru interesul lor de îmbrăcăminte şi de mâncare aŭ intrat la şcólă, fără de a nu se arăta cu nicĭ un rod de procopsélă, să se isgonéscă şi să se pue alţiĭ, carĭ iubesc în adevĕr învĕţătura. Aşişderea ḑicem, că epitropiĭ, iconomiĭ ce se vor

orîndui prin alegerea Sf. Sale Episcopuluĭ i a D-lor boerĭi epitropĭ la numita mŏnăstire, făcênd zapt tóte ale mŏnăstiriĭ cu catastih, dând şi socotélă pe tot anul la epitropiĭ marĭ ce-ĭ orînduim, din venitul mŏnăstiriĭ, ce va prisosi peste aceĭ talerĭ 300 aĭ şcóleĭ, să se facă cheltuiala bisericeĭ, meremetul şcóleĭ, ce va trebui după vremĭ, şi a celor împrejurimĭ, din carĭ venituri aŭ a-şĭ lua numiţiĭ economĭ ḑeciuiala, precum aŭ fost întocmită, şi ce va prisosi din venitur pe tot anul, peste cheltuelile ce am ḑis, să se păstreze cu bună socotélă, pentru vre-o altă trebuinţă de ajutor. Să fie şi treĭ preoţĭ şi un diacon aĭ bisericeĭ, scutiţĭ de dăjdiile preoţescĭ, cum şi drepte bucatele bisericeĭ de vinăriciurĭ, dijmărit, oerit şi de vamă; să fie scutiţĭ şi apĕraţĭ să fie şi lude 16 scutelnicĭ, însă 10 ce i-aŭ avut şcóla prin chrisóve şi 6 ce s'aŭ adăogat de Domnia Mea acum, ca să fie pentru adusul lemnelor de foc la şcólă şi de alte trebuinţe. Decĭ, pentru ca să fie bine păzită atât acéstă orînduială a şcóleĭ, ce am întocmit-o Domnia Mea, cu a se da adecă orînduiala lefilor nestrămutat acum şi tot-d'a-una, cât şi a mŏnăstiriĭ întocmire şi a economieĭ orînduélă să se păzéscă precum se arată maĭ sus, am bine-voit Domnia Mea de am întărit-o acésta prin chrisovul Domnieĭ Mele, adeverit cu însăşĭ Domnésca Nóstră iscălitură şi pecete, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ: Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭi veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Constantin Filipescu Vel Vistier, pan Radu Golescu Vel Ban, pan Isac Ralet Vel Dvornic de Ţéra-de-sus, pan Barbu Văcărescu Vel Dvornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Dvornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Dvornic al patrulea, pan Grigorie Băleanul Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Costache Suţu Vel Spătar, pan Grigorie Ralet Vel Hatman, pan Michaiŭ Manu Vel Dvornic de politie, pan Costache Vlahuţ Vel Postelnic, pan Atanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinilor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, şi ispravnic pan Grigorie Băleanul Vel Logotĕt de Ţéra-de-sus. Şi s'a scris chrisovul acesta la întâiul an dintru întâia Domnie a Domnieĭ Mele, aicea în oraşul scaunul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos 1813, de Nicolae Logofĕt de Divan.

In anul următoriŭ Caragea maĭ dă următorul pitac:

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlachscoe

D-ta Vel Logofete de Ţéra-de-sus, de vreme ce aceştĭ talerĭ 2.240 s'aŭ proprit pentru şcóla Craioveĭ din iraturile Cutieĭ în puterea chrisovuluĭ Domnieĭ Mele, ce s'aŭ dat pentru orînduiala aceĭ şcóle, şi fiind-că chrisovul este în urma hotărîriĭ ce am dat Domnia Mea la anaforaua D-lor orînduiţilor boerĭ de a se plăti lefile dascălilor şi ale doctorilor de prin eparchiĭ din iraturile eparchiilor, precum Ne-am pliroforisit Domnia Mea din condica Divanuluĭ, are dar a se urma cuprinderea şi orînduiala chrisovuluĭ, şi bine s'aŭ proprit aceştĭ talerĭ 2.240 pe séma şcólelor ot Craiova din baniĭ cutieĭ. — 1814, Martie 16.

Vel Logofĕt [1]).

(Pecetea gpd.)

Din 6 Martie 1813 avem de la Ioan Caragea un alt chrisov cu referinţă la şcóla româno-slavonă de la Sf. Gheorghe. Domnitorul constată, că la acéstă şcólă sunt veniţĭ

[1]) Cod. LXXX, pag. 10.

ucenicĭ şi din ţĕrĭ străine şi că acéstă şcólă *»este fórte trebuinciósă la tótă obştea acestei ţĕrĭ«*. Se mai constată, că la acéstă şcólă funcţionéză vestitul dascăl Chiriţă (scriitorul chrisóvelor domnescĭ) şi un *»ipodidascăl«* al sĕŭ. Acestor învĕţătorĭ Domnitorul le acordă scutirĭ şi privilegiĭ diverse [1]).

Existenţa orfanotrofiei în Bucurescĭ se constată din chrisovul luĭ Ioan Caragea de la 30 Martie 1813, prin care întăresce din noŭ chrisovul luĭ Hangeri Voevod din 1798, dispunênd ca veniturile mŏnăstiriĭ Strehaia să se verse în Cutia şcólelor, spre a servi la întreţinerea ţiseĭ orfanotrofiĭ [2]).

---

[1]) *Cartea şcóleĭ slovenescĭ ot Sf. Gheorghe de aicĭ din Bucurescĭ*

De vreme ce şcóla slovenéscă, ce este aşezată aicĭ în oraşul Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la Sfîntul Gheorghe cel vechiŭ, care este de învĕţătura cărţiĭ slovenescĭ, unde nu numaĭ din copiiĭ pămîntenilor se află la acéstă şcólă, ci şi alţiĭ străinĭ dintr'alte ţĕrĭ sunt veniţĭ, care şcólă este fórte trebuinciósă la tótă obştea acestei ţĕrĭ pentru învĕţătură, fiind metahirisit tot norodul cu acéstă învĕţătură la tóte trebuinţele, spre a cărora dare de învĕţătură de vechiĭ şi bétrânĭ rĕposaţĭ Domnĭ sunt orînduiţĭ cu plată domnéscă şi dascălĭ, ca să se afle în tótă vremea să înveţe copiĭ, la care şcólă se află Chiriţă dascălul slovenesc cu un ipodidascăl al sĕŭ, carĭ fiind pămîntenĭ, socotitu-le-am Domnia Mea trebuinţa ce ar avé şi nu i-am lăsat să fie de tot lipsiţĭ, a nu fi atinşĭ de óreşi-ce milĭ domnescĭ, maĭ vîrtos ca, fiind în linişte, pururea să fie cu mintea slobodă şi să pótă pune tótă nevoinţa a se sîrgui şi a sta napristan spre învĕţătura şi procopséla copiilor şcolaşnicĭ şi pentru străinĭ şi pentru pămîntenĭ, a cărora dar nevoinţă şi strădanie nu le-am trecut nicĭ Domnia Mea cu vederea, ci printr'acéstă carte a Domnieĭ Mele hotărîm: ca eĭ şi tótă casa lor în tótă vremea să fie apĕrată de tot felul de dăjdiĭ, de nimic nicĭ odinióră val şi supĕrare să nu aibă; aşijderea şi drepte bucatele lor încă să fie scutite şi nedajnice: stupiĭ şi rîmătoriĭ de dijmărit şi vinul de vinăriciŭ şi să ţie şi câte o pivniţă aicĭ în Bucurescĭ apĕrată de fumărit, de căminărit, de vamă, de vin domnesc i agiesc, de ortul vĕtafuluĭ de cârciumarĭ şi de tóte orĭ-ce alte angariĭ vor eşi pe pivniţe, orĭ în credinţă de va fi vinăriciul, orĭ dijmăritul saŭ dările pivniţilor, orĭ de se vor vinde, séŭ măcar vre-o dată de s'ar întîmpla ca să plătéscă şi ceĭ ce vor avé cărţĭ şi chrisóve domnescĭ, iar maĭ sus numiţiĭ dascălĭ nicĭ atunci să nu dea, ci tot-deauna să fie scutiţĭ; asemenea pentru ajutorul caseĭ lor să aibă şi lude 5 străinĭ scutiţĭ şi apĕraţĭ de tot felul de dăjdiĭ şi orînduelĭ ce vor eşi pe ceĭ-l-alţĭ scutelnicĭ de la Vistieria Domnieĭ Mele peste an în ţéră, de nicĭ unele nicĭ un val şi supĕrarea să nu aibă; cum şi la vremea oerituluĭ să aibă a scuti oĭ una sută cinci-ţecĭ; încă să aibă pe tot anul a lua numitul dascăl cu ipodidascălul sĕŭ 2.000 oca sare de la ocna Slăniculuĭ, sud Saac; deosebit să fie casa numituluĭ dascăl apĕrată de orĭ-ce mosafirĭ şi de tóte alte beilicurĭ, orĭ vel portar ar fi, saŭ alt din boerĭ şi slujbaşĭ, de către nimenea supĕrare să nu aibă; pentru care poruncim Domnia Mea şi d-vóstre ispravnicilor i d-vóstre boerĭ saŭ slugĭ, de tóte câte scrie maĭ sus să aveţĭ a vĕ feri şi nimenea întru nimic val séŭ supĕrare să nu le facă, pentru că dascăliĭ de la numita şcólă pururea aŭ avut aceste milĭ şi de maĭ înainte de la alţĭ fraţĭ pravoslavnicĭ Domnĭ, ce aŭ statut oblăduitorĭ creştinescĭ aceştia ţĕrĭ, precum Ne-am adeverit Domnia Mea din chrisóvele i cărţile Domniilor Sale, ce se vĕdură de Noĭ; decĭ şi Domnia Mea întărim şi înnoim printr'acéstă carte a Domnieĭ Mele, ca să se păzéscă acéstă milă neclintită şi nestrămutată. i saam receh gpd. — 1813, Martie 6.

(Cod. LXXVII, fila 55).

[2]) *Chrisov pentru mŏnăstirea Strehaia a fi la Orfanotrofie*

Cutia milosteniilor fiind întocmită într'adins pentru faceri de bine, se aséméně întocmaĭ ca o jicniţă de făină şi vas de unt-de-lemn, din carele ceĭ săracĭ, sĕrmanĭ şi vĕduve îşĭ mângâie flămânḑirea, de a nu-şĭ da sufletul ca acea vĕduvă din vremea prooroculuĭ Ilie Tesviteanul; după acésta dar asemĕnare bună şi luĭ Dumneḑeŭ plăcută faptă aŭ săvîrşit rĕposatul Constantin Vodă Hangearliul, în lét 1798, prin chrisovul Domnieĭ Sale, abătênd întru acest rĭŭ (din care se adapă viile şi ţarinele săracilor) curgerea veniturilor mŏnăstiriĭ Strehaia din sud Mehedinţĭ, care acéstă bună întocmire măcar deşi n'aŭ întărit-o în scris ceĭ din urmă Domnieĭ Sale fraţĭ luminaţĭ Domnĭ, vĕḑênd-o însă urmându-se fără câtuşi de puţină strămutare şi priimind urmarea eĭ în vremea domniilor Luminăţiilor Sale, acea primire este chiar întărire săvîrşită maĭ mult prin fapte decât prin cuvinte; iar la trecuta schimbare aceĭ de aicĭ oblăduirĭ desputernicindu-se şi acéstă bună întocmire ca şi altele, aŭ catandisit ca veniturile acestuĭ

In Maiŭ 1813 Caragea sporesce léfa dascălilor românĭ de la şcóla Sf. Gheorghe [1]).

In anul 1814 Caragea, după recomendaţiunea Eforiilor şcólelor, numesce *»dascăl al limbiĭ franţuzescĭ«* pe Lorenson, cu léfă de 150 talerĭ pe lună. Se dispune a se afla şi un profesor de limba latină [2]).

---

sfînt lŏcaş să curgă şi să se adune în punga numaĭ a unuĭ om, parte preoţéscă, în loc să se mângâie cu acésta mulţĭ săracĭ la nevoile lor. Acestea făcêndu-Ni-se cunoscute prin anafora de către D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ Mele biv Vel Vistierul Ioan Moscu, epistatul Epitropieĭ cutieĭ Obştirilor, n'am găsit cu cuviinţă a suferi de a se urma maĭ mult acest catahrisis şi maĭ ales nefiind închinată acéstă mŏnăstire la vre-un alt sfînt lŏcaş, ca din evlavia aceluia să fie propriţĭ a o dezghina de acolo, de aceea printr'acest cinstit al Nostru chrisov întărim aceeaşĭ întocmire şi hotărîm a fi mŏnăstirea Strehaia şi de acum înainte afierosită la cutia orfanotrofieĭ şi tóte veniturile eĭ să se adune şi să se iea pe séma cutieĭ Obştirilor, ca în loc de a se folosi dintr'aceste venitură numaĭ unul, precum s'aŭ urmat până acum, să se foloséscă mulţĭ, şi aceştia săracĭ, sĕrmanĭ şi vĕduve. Rugăm dar şi pre ceĭ din urma nóstră luminaţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ se vor învrednici a oblădui acéstă creştinéscă ţéră, să bine-voiască a întări prin chrisóvele Domniilor Sale acéstă de suflet folositóre bună întocmire, ca şi ale D-Sale bune întocmirĭ şi facerĭ de bine să fie de alţiĭ întărite şi în sémă ţinute ; adeverind chrisovul acesta cu însăşĭ domnésca Nóstră iscălitură şi pecete şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ: Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi D-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ voliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele : pan Constantin Filipescu Vel Ban, pan Radu Golescu Vel Vornic de Ţéra-de-sus, pan Grigorie Brâncoveanu Vel Vistier, pan Grigorie Ghica Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, pan Radu Slătineanu Vel Vornic de Ţéra-de-jos, pan Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic al treilea, pan Istrate Kretzulescu Vel Vornic al patrulea, pan Iordache Slătineanu Vel Logofĕt de Ţéra-de-jos, pan Constantin Suţu Vel Hatman, pan Mihalache Manu Vel Vornic za politie, pan Mihalache Suţu Vel Spătar, pan Constantin Vlahuţă Vel Postelnic, pan Athanasie Christopulo Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ, pan Nestor Vel Clucer, pan Alexandru Mavrocordat Vel Căminar, pan Dumitrache Manu Vel Comis, şi ispravnic pan Michalache Hina Vel Grămătic; şi s'aŭ scris chrisovul acesta în anul dintâiŭ dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la anĭ de la Nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mântuitorul Nostru Isus Christos 1813, Martie 30, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe*

D-ta biv Vel Vistiere Ioane Moscu, epistatule al Epitropieĭ Obştirilor, primită fiind Domnieĭ Mele arĕtarea ce Ne facĭ printr'acéstă anafora, poruncim să se aşeḑe în catastihul lefilor aceştĭ treĭ dascălĭ ot şcóla românéscă şi slovenéscă, de a li se da pentru toţĭ de acum înainte talerĭ 100 léfă pe lună.— 1813, Maiŭ 4.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVI, pag. 115).

Prea Înălţate Dómne,

După luminată poruncă, am cercetat plângerea ce fac jăluitoriĭ dascălĭ, şi întru adevĕr că acéstă şcólă în limba patrieĭ, *cu care se urméză slujba ţĕriĭ*, sunt cu totul năpăstuiţĭ dascăliĭ pe léfa de talerĭ 40 pe lună ce li se urméză din vechime de la Cutia şcólelor, după vremea când era tóte întru îmbelşugare cu eftinătate. Ci precum din vremĭ în vremĭ s'aŭ prostisit lefile dascălilor elinescĭ, cu dreptate dar este a se maĭ prostisi şi léfa acestorĭ dascălĭ slovenescĭ şi românescĭ. Drept aceea, după starea vremiĭ intru care se află i după silinţa şi ostenéla învĕţăturiĭ ucenicilor dintr'acea şcólă, găsesc cu cale să li se urmeze şi léfa lor pe câte talerĭ 100 pe lună de la Cutia şcólelor ; şi cum va fi bună hotărirea Inălţimiĭ Tale, adecă pentru câte treĭ dascălĭĭ să se urmeze aceştĭ talerĭ pe lună.— 1813, Aprilie 29.

Ioan Moscu.

[2]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe*

Cu cale şi cuviinciósă fiind anaforaua acésta a D-lor orînduiţilor boerĭ Eforĭ aĭ şcóleĭ elinescĭ, o întărim Domnia Mea şi orînduim didascăl al limbeĭ franţuzescĭ pre Siniorul *Lorenson*, cu léfă câte talerĭ 150 pe lună, ca să fie dator a paradosi maĭ jos arĕtatele matemata ; iar pentru didascălul latin, porun-

Tot în 1814 aflăm acordându-se o bursă la un şcolar cu nume străin, de la şcóla din strada Măgureanu:

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale, ce ni se dă la acéstă jalbă, am făcut cercetare jăluitoruluĭ şi ne pliroforim, că în adevĕr are *mare rîvnă spre invĕţătură*, dar starea scăpătăciuniĭ în care se află, nu-l ajută a întîmpina cheltuiala ce urméză a o avé spre săvîrşirea rîvneĭ sale, şi face rugăciune Mărieĭ Tale a fi ajutat cu vre-o milă, spre a-şĭ înlesni trebuinţa; pentru care chibzuind şi noĭ rîvna acestuĭ jăluitor şi starea scăpătăciuniĭ sale, nu lipsim a arĕta Mărieĭ Tale, ca să fie luminată poruncă către D-luĭ Vel Vornic al Obştirilor a i se orîndui de la cutia milosteniеĭ câte taleri 15 pe lună, ajutor la trebuinţa cheltuelilor sale, şi iarăşĭ D-luĭ Vel Vornic al Obştirilor să-ĭ dea şi o odae în şcólă pentru şedere, ca să-şĭ aibă odihna şi ca să fie şi aprópe de dascălĭ, spre a puté cu înlesnire a-şĭ urma învĕţătura. — 1814, Iulie 15.

Grigorie Brâncoveanu, Constantin Vardalah.

Porunca ce s'aŭ făcut în dosul jalbeĭ luĭ Constantin Cordilas după anaforaoa Eforilor şcólelor de a i se da de la cutie câte taleri 15 pe lună

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe

După arĕtarea ce Ne fac printr'acéstă anafora D-lor boeriĭ eforĭ aĭ şcólelor, milostivire făcênd Domnia Mea asupra jăluitoruluĭ, poruncim D-tale Vel Vornice al Obştirilor, să i se orînduiască de la cutia milosteniilor câte taleri 15 léfă pe lună, dându'ĭ şi o odae la şcólă pentru şederea sa. — 1814, Iulie 24.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIX, pag. 98).

In anul 1814, luna Septembre, se dă un noŭ hrisov de reorganisarea învĕţămên-

---

cim D-tale Vel Vornice al Obştirilor, să îngrijescĭ, ca când se va găsi altul destoinic, să arĕţĭ Domnieĭ Mele, spre a se face şi pentru acela cuviinciósa orînduială.— 1814, Iulie 15.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXX, pag. 291).

Prea Inălţate Dómne,

Potrivit cu prea strălucita poruncă a Inălţimiĭ Tale de Dumneḑeŭ păzită, cetind cu atenţiune petiţiunea mareluĭ boer Vornic al Obştirilor şi cercetând cu de-amănuntul cele coprinse în privinţa profesorilor latin şi frances aĭ şcóleĭ elene din Bucurescĭ, unul negligiându-şĭ datoria, în limba latină nicĭ format şi perfecţionat fiind, iar celă-l-alt plecând la Viena îndată ce s'a întins în oraşul Bucurescĭ epidemia bóleĭ de ciumă, în înţelegere comună am aprobat şi noĭ să se concedieze amîndoĭ şi, când se va găsi alt profesor în posesiunea limbeĭ latine şi profesând sciinţa dreptuluĭ, să se facă cunoscut . . . . prin anafora şi să se numéscă cu aprobare stăpânéscă, ca să se păstreze spiritul prescripţiunilor stăpâniriĭ în privinţa şcólelor. Să se numéscă Siniorul Lorenson, ca persónă distinsă şi cu sciinţă, cu o léfă fixă de leĭ 150 pe lună şi cu ordin al Inălţimiĭ Tale să predea istoria morală a filosofieĭ şi geografia, ca lecţiunĭ cu totul necesare la împodobirea caracteruluĭ celor sub învĕţământ. Iar hotărîrea definitivă rĕmâne la Inălţimea Ta de Dumneḑeŭ păzită. — 1814, lunie 30. *(Traducere din grecesce de d-nul Germani).*

tuluĭ [1]). Se institue o nouă Eforie administratóre a şcólelor, compusă din Episcopul de

[1]) *Copie după traducţiunea hrisovuluĭ luĭ Ioan G. Caragea Voevod pentru organisarea şcóleĭ din Bucurescĭ, din anul 1814, luna Septembre*

(După condica No. 122)

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domn al Ungro-Vlachieĭ

Urîtă cu totul şi brutală a fost viéţa ómenilor celor maĭ anticĭ şi nu maĭ puţin în aseménare cu acea a animalelor fără judecată, cu tóte darurile sufletescĭ şi trupescĭ cu carĭ natura sacră împodobindu-ĭ îĭ făcea să se deosebéscă de ele, pentru că în desăvîrşită creaţiune a acestora vremĭ trăiaŭ în singurătate şi aci colo ca şi animalele, mulţămindu-se numaĭ la cele trebuincióse pentru vieţuire; iar după puţin îşĭ însuşiră principiile următóre: locuiră oraşe şi comune, născociră meseriĭ carĭ prepară o viéţă maĭ folositóre şi spre a păstra în linişte o viéţă comună şi civilă, adoptară tot de-odată şi legĭ de la diferite naţiunĭ, şi tot ce este maĭ bun, introduseră sciinţele, carĭ îndreptéză şi prepară spiritul şi înaintéză pe om din cele materialicescĭ şi pămîntescĭ spre cele înalte şi nematerialicescĭ. Aceste iară tóte, cu timpul, aducêndu-le într'o aşa ameliorăţiune şi perfecţiune, în cât obiceiul vechiŭ şi sĕlbatec lepădându-l, ajunse omul a fi un animal civile după părerea filosofică şi a se insinui maĭ pre sus de mintea omenéscă în secretele naturel. Nu este dar mincinósă fabula care numesce muse pre fetele luĭ Joe. Aşa dar, darul înţelepciuniĭ, de la care tóte meseriile şi sciinţele îşĭ aŭ începutul lor, este divin, care se cuvine numaĭ animaluluĭ cu judecată şi naţiunilor vechĭ şi celor de astăḑĭ, care într'un grad mare a îmbrăţişat-o; acéstă înţelepciune făcu pre om a se deosebi dintre ceĭ vechĭ muritorĭ şi de animalele sĕlbatice, de la carĭ lipsesce cu totul cuvîntul.

Pe lângă tóte naţiunile bine constituite, conservarea instrucţiuniĭ se socotesce cea întâia şi după urmă datorie a unuĭ guvern bine întemeiat. In tóte părţile şefiĭ popórelor, cu marĭ cheltuelĭ şi pensiunĭ întreţin gimnasiurile publice, din carĭ toţĭ discipoliĭ sîrguitorĭ culeg fructele învĕţăturiĭ. Acésta şi Noĭ bine cunoscênd şi dorind din tótă inima progresul la învĕţătură supuşilor Noştri, îndată ce luarăm cârma acestuĭ Principat şi venirăm în capitala Bucurescĭ, ţintirăm privirea Nóstră seriósă asupra lucrurilor gimnasiuluĭ public şi domnesc de aicĭ şi asupra celor ce contribuesc la întreţinerea luĭ, care sunt de neapărată şi urgentă trebuinţă şi care, pentru maĭ multe alte motive de atuncĭ, din causa răsboiuluĭ ce se ivise de curînd, stătură în nelucrare, şi n'am tolerat nicĭ cum a le trece cu vederea. Acum iar gîndindu-Ne cu mare băgare de sémă, maĭ ales aceste de al doilea proiecte maĭ bune fiind decât cele dintâĭ, chibzuirăm a organisa alt-fel citatul gimnasiŭ, a-l aduce într'o stare maĭ bună şi a-l institui maĭ regulat. Către aceea am şi ordonat din noŭ cele ce privesc inspecţiunea şi maĭ solidă conservarea luĭ.

1. Ordonăm dar ca să fie Eforĭ şi Epitropĭ aĭ gimnasiuluĭ pentru totdeauna patru: iubitorul de Dumneḑeŭ Prea Sfîntul Episcop al Buzĕuluĭ Constantie şi prea cinstiţiĭ boerĭ Rasti şi fostul marele Clucer Nestor, conlucrând tot-deauna la aceste şi orĭ-cine după timp ar fi mare Postelnic al Nostru.

2. Ordonăm a se lua de la Vornicia Obştirilor veniturile şcóleĭ (câte dintru început şi până acum sunt aşeḑate), iar împlinirea acestora să se încredinţeze Eforilor.

3. A se lua de la mŏnăstirĭ, preoţĭ şi ierodiaconĭ destinatele dintru început pentru şcóle venitурĭ; iar adaosurile ce, în urmă, prin confirmarea Nóstră domnéscă, s'aŭ făcut, considerându-se ca sacre, ordonăm a fi neatinse şi tóte, carĭ însumézĕ până acum suma de douĕ-ḑecĭ şi şése milĭ, cincĭ sute douĕ ḑecĭ leĭ, să se predea pe dintreg către Casa şcólelor privitóre la folosul public; iar acela ce le-ar sfeterisi séŭ pentru alte motive le-ar cheltui, fără a fi trebuinţă, să fie trecut în şirul făptuitorilor de sacrilegiŭ şi să i se aplice penalitatea prevĕḑută de legĭ într'acésta. Repetând dar, propunem că numaĭ eforiĭ gimnasiuluĭ vor fi în drept d'a împlini veniturile şi cele împlinite a le păstra, şi păstrându-le a le cheltui numaĭ în trebuinţele şcólelor, adecă: pentru onorariile profesorilor, pentru îmbunătăţirile trebuincióse şi pentru reparaţiunile încăperilor gimnasiuluĭ, întrebuinţând într'acésta un Secretar, ca să ţie registru cuprinḑĕtor de primirĭ şi dărĭ; iar cheltuiala ce s'ar face se va controla curat pe fie-care semestru de eforĭ, spre a fi supusă vederiĭ Nóstre. Pe lângă aceste, eforiĭ gimnasiuluĭ vor îngriji pentru profesorĭ de litere, sciinţe şi de limbĭ străine; aceştia din urmă vor preda geografia şi istoria; şi, prin chibzuirea comună cu profesoriĭ, vor fixa trebuincióse lecţiunĭ şi clase pentru elevĭ. Unul dintre Eforĭ va merge odată saŭ de douĕ orĭ pe sĕptĕmână la şcólă, spre cercetarea buneĭ ordine.

4. Ordonăm a se face vacanţie pentru lecţiunĭ odată pe an, cu începere de la 15 Iulie şi până la 15 August, în care timp, ocupându-se eleviĭ cu ale lor meditaţiĭ, să dea examen, şi ceĭ ce se vor arĕta că aŭ progresat în realitate la ale lor lecţiunĭ, să trécă în clasele sus citate.

Buzĕŭ Constantin şi din boerii Rasti, Clucerul Nestor şi Marele Postelnic. Acéstă Eforie va avea un secretar deosebit. Eforia va presenta Domnitoruluĭ compturĭ din 6 în 6 luni. Aci este originea vecheĭ Eforiĭ, conservată şi de Regulamentul Organic.

Şcóla cea mare grecéscă se reorganiséză [1]). Ea va avea şi profesorĭ pentru limbĭ,

---

5. Doue alte examene pentru elevĭ ordonăm: cel întâiŭ la 1 Decembre, iar cel d'al doilea la 1 Aprilie, la care înfăţişându-se, de vor respunde cu bravură la cel din urmă concurs din luna luĭ August, să li se dea premiurile ce ar găsi cu cale Eforiĭ şi profesoriĭ.

6. Aşedăm un doctor care va primi salariul sĕŭ de la casieria gimnasiuluĭ, spre a căuta gratis pre îmbolnăviţiĭ dintr'însul, profesorĭ şi elevĭ.

Aceste tóte ast-fel administrându-se şi instalându-se, ordonăm persónelor însărcinate cu administrarea gimnasiuluĭ din Bucurescĭ a depune tótă îngrijirea lor şi pentru şcólele publice din Craiova şi din cele-l-alte judeţe, procurându-le profesorĭ încercaţĭ şi cu experienţă, ca junimea, învĕţând şi formându-şĭ crescerea într'însele, să pótă preda folosul ce aŭ primit, spre a resulta dintr'însul ceea ce ne este de orĭ ce alt lucru maĭ dorit: învĕţătura supuşilor Noştri, ca din nisce isvóre abondente de carĭ tot Principatul este adăpat. Cele înfiinţate de Noĭ pentru şcólele din Ungro-Vlachia aşedându-le şi ordonându-le, spre întărirea şi conservarea lor, şi asigurarea acestor tóte, am dat la lumină acest al Nostru hrisov, mângâindu-Ne de speranţe bune, că dispositiunile aceste şi fraţiĭ Noştri ce vor domni în ţéra Nóstră pe acest tron strălucit, le vor păstra nepreschimbate, ca unele ce privesc folosul şi gloria viitóre a acestuĭ bine îngrijit şi credincios Principat, sigilându-l cu propria Nóstră pecete şi iscălindu-l cu mâna Nóstră, punem martorĭ pre Luminăţiile Lor prea iubiţiĭ Noştri fiĭ: Gheorghe Voevod şi Constantin Voevod şi pe prea onorabiliĭ şi nobilisimiĭ bine credincioşĭ boerii Noştri: Radu Golescu, Mare Vistier; Gheorghe Argiropolu, Mare Spătar; Constantin Kretzulescu, Ban; Barbu Văcărescu, Vornic al Ţĕriĭ-de-sus; Constantin Bălăceanu, Vornic al Ţĕreĭ-de-jos; Gheorghe Slătineanu, Vornic al politieĭ; Grigorie Băleanu, Vornic al treilea; Dimitrie Racoviţă, Vornic al patrulea; Gheorghe Filipescu, Logofĕt Mare al Ţĕriĭ-de-Sus; Constantin Filipescu, Logofĕt Mare al Ţĕriĭ-de-jos; Fotache Ştirbeĭ, Logofĕt Mare al Obiceiurilor; Iacob Rizu, Postelnic Mare; Alexandru Nenciulescu, Vornic al politieĭ; Atanasiu Christopolu, Logofĕt mare . . . . Alexandru Ghica Clucer mare; Ioan Ralet, Paharnic; Stolnicul Nicolae Suţu, Comis mare.

Datu-s'a acest al Nostru domnesc hrisov în al treilea an al Domnieĭ Nóstre, în capitala Nóstră domnéscă în Bucurescĭ, prin îngrijirea prea onorabiluluĭ şi nobilisimuluĭ boer al Nostru, fostul Ban Grigorie Brâncoveanu, anul mântuireĭ una mie opt sute patru-spre-ḑece, luna Decembre, care trecându-se în condica Divanuluĭ, ordonăm a se păstra în asigurare de către numiţiĭ Eforĭ.

(Semnat) *Ioan Gheorghe Caragea.*

George Filipescu, Vel Logofĕt procitoh.

(Cod. LXXVII, pag. 210 v., tradus de D. Ghermani).

[1]) Numele bun al rĕposatuluĭ profesor Lambru încă nu e uitat. Caragea rĕsplătesce meritele aceluia, dând miluirĭ nepóteĭ luĭ, Elisaveta, în 12 Septembre 1814 şi unuĭ alt nepot, doctoruluĭ Nicolaĭd.

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachiscoe

D-ta Vel Vistiere, am vĕḑut arĕtarea ce ne facĭ printr'acéstă anafora, ci pentru scăpătăciunea jăluitoruluĭ şi de rodurile ce aŭ eşit din osirdia şi silinţa sa, bine-voind poruncim să i se facă jăluitoruluĭ adaos de scutelnicĭ cu din catastih şi cu din carte, de a avea şi el tot atâţia câţĭ aŭ adecă şi ceĭ-alţĭ doctorĭ aĭ politieĭ. — 1813, Aprilie 18.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVI, pag. 3).

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Inălţimeĭ Tale, ce mi s'aŭ dat la acéstă jalbă a *doctoruluĭ Panait Nicolaide*, am cercetat şi am găsit adevĕrate arĕtările câte printr'acéstă jalbă a sa le face, că atât rĕposatu unchiu-sĕŭ *Lambru, ce aŭ fost întâiul dascăl* al şcóleĭ elinescĭ de aicĭ din politia Bucurescilor, s'aŭ arĕtat cu tótă vrednicia, osîrdia şi buna silinţă către uceniciĭ sĕĭ, şi nu numaĭ pre ceĭ pământeni, ci şi din străiniĭ ce i-aŭ avut la învĕţătură, se vĕḑ acum în fiinţă cu cea deseĭvârşită procopsélă, cât şi jălui-

sciinţe şi studiĭ literare. Programele şi orariile le vor stabili eforiĭ în înţelegere cu profesoriĭ.

Unul din eforĭ va inspecta şcóla pe fie-ce sĕptĕmână; şcóla va avea un doctor plătit din veniturile cutieĭ şcólelor.

Eforia are grija şi de inspecţiunea tulor şcólelor din ţĕră, d'aci şi din Craiova.

Vor fi douĕ examene pe an, la 1 Decembrie şi la 1 Aprilie. Şcolarilor buniĭ li se vor da premiĭ.

Părtaşĭ cu Domnitorul Caragea la reorganisarea şcólelor, socotim a fi şi uniĭ din boieriĭ din Divan, ca Radu Golescu, Mare Vistier; Banul C. Kretzulescu, Vornic; Barbu Văcărescu.... Cel puţin aceştia sunt dintre boieriĭ a căror mărturie e adusă în josul hrisóvelor relative la învĕţămĕnt.

Pentru ca să se pótă continua şcóla superióră în localul de la Măgureanu [1]), se

---

torul doctor, să află cu casă grea însărcinată de copiĭ şi cu nicĭ un ajutor; decĭ şi pentru rodurile ostenelilor unchiu-sĕu Lambru Dascălu, ce aŭ cheltuit într'acéstă Ţĕră, cum şi pentru neajungerea sa, cu cuviinţă este a se împărtăşi din mila Mărieĭ Tale, ca să i se facă un prostichiŭ scutelnicĭ peste ceĭ orinduiţĭ din catastihul Vistierieĭ, seaŭ să i se orînduiască cu luminată cartea Mărieĭ Tale, lude 10 ómenĭ făr de pricină de dajdie, ca să-ĭ fie pentru cele de trebuinţă ale caseĭ, după cum şi ceĭ-l-alţĭ doctorĭ aĭ politieĭ aŭ, fiind-că din cercetările ce am făcut catastihelor Vistierieĭ mĕ adeveriiŭ, că ceĭ-l-alţĭ doctorĭ, cu din catastih cu dupĕ cărţĭ gpd. aŭ a ţiné câte 30 de scutelnicĭ, ci pentru cererea ce face jăluitorul doctor, rĕmâne la milostivirea Mărieĭ Tale. — 1813, Aprilie 9.

Vel Logofĕt.

Fiind-că Elisaveta Filip Dascălu, nepóta dascăluluĭ Lambru, *ce aŭ murit*, care după slujba şi strădania tată-sĕŭ într-u care s'aŭ aflat aicĭ în politia Bucurescilor dascăl cu învĕţătură şi procopsélă copiilor, şi după scăpătăciunea eĭ într-u care se află, aŭ avut milă atât prin cărţile altor fraţĭ Domnĭ de maĭ nainte, cât şi prin cartea Domnieĭ Sale Constantin Vodă Ipsilant, ce o vĕdum cu lét 1804, Iulie 3, a ţiné lude patru ómenĭ străinĭ şi fără pricină de dajdie pentru ajutorul caseĭ eĭ; drept aceea dar şi Domnia Mea, pentru slujba tată-sĕŭ i sărăcia eĭ, şi strădania unchiu-sĕŭ, carele s'aŭ aflat dascăl mare la şcóla politieĭ Bucurescilor, milostivindu-Ne şi Domnia Mea i-am înnoit şi i-am întărit mila ce se arată maĭ sus, ca să i se păzéscă nestrămutat, că aşa este porunca Domnieĭ Mele.— 1814, Septembre 12.

(Cod. LXXVII, pag. 169).

[1]) Şcóla se redeschide în localul de la Măgureanu, cum dovedesce documentul acesta:

Iŵ Iŏn Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe

Cu cale fiind chibzuirea D-lor veliţilor boerĭ, ce ni se arată printr'acéstă anafora, primită este Domnieĭ Mele, pe care şi întărindu-o, hotărîm, ca atât şcóla să fie nestrămutată de la aceste case pânĕ se va îndeletnici dregerea şcóleĭ ot Sf. Sava (făr de a avé însă Sfînta Mitropolie vre-o altă dicheomă pânĕ atuncĭ asupra numitelor case, decât numaĭ să-şĭ aibă numirea lor că sunt metoh al Sfinteĭ Metropoliĭ), cât şi pentru baniĭ ce maĭ lipsesc spre împlinirea sumeĭ ceĭ trebuincióse pentru meremetul acesteĭ şcóle să se facă urmare într-u tóte întocmaĭ precum maĭ jos se arată, prin îngrijirea D-lor boerilor Epitropĭ aĭ şcóleĭ, şi de se va întârdia stringerea sumeĭ banilor ce trebuesce pentru mijlocul de maĭ jos arĕtat, atuncĭ câţĭ vor maĭ lipsi, poruncim să-ĭ dea eparhiile cu împrumutare făr de dobândă şi apoĭ îĭ vor trage din baniĭ şcóleĭ aĭ anilor viitorĭ. — 1815, Aprilie 3.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXIV, pag. 82).

Prea Înălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale de la acéstă anafora a D-luĭ biv Vel Banuluĭ Grigorie Brâncoveanu, am făcut chibzuire pentru amîndouĕ madelile ce se coprind în anafora, faţă fiind şi Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit, şi cât pentru cea dintâĭ madea a caselor unde se află şcóla domnéscă, care încă

hotărasce, în 1814, o-dată cu promulgarea hrisovuluĭ reorganisând acea şcólă, să se restaure acest local. Cu acest scop se acuncă o nouă dare de câte 60 parale ce se vor percepe de la fie-care preot şi diacon [1]). Dăm în note actele relative la acéstă reparaţiune a şcóleĭ. Vechiul local de şcólă de la Sf. Sava, numaĭ dupe venirea luĭ Lazăr va fi redat şcóleĭ.

---

de la încheierea păceĭ ceĭ dintâĭ răzmeriţe a ruşilor s'aŭ fost dat de răposatul boer Vornicul Theodorache Baloşĭ prin afieromă şi vîndare la Sfînta Metropolie, împreună cu biserica Măgurenilor, ce este împotrivă şi de atuncĭ şi până acum se numesce metoh al Metropolieĭ, iar în ḑilele Măriei Sale Constantin Vodă Ipsilant prin obştéscă chibzuire găsindu-se cu cale a se face şcólă domnéscă, s'aŭ unit la acea chibzuire şi Preaosfinţia Sa Părintele Dositeiŭ proin Metropolit, ḑise Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit, că şi acum de se va găsi cu cale de către Noĭ a se drege aceste case şi a fi tot acolo domnésca şcólă, nicĭ Preaosfinţia Sa nu se împotrivesce, fiind acest lucru pentru obştesc folos, atâta numaĭ ḑise, ca nu cu pricina şcóleĭ să se desghine metohul de la Metropolie, ci să rĕmâie nestrămutat, care acéstă provlimă a Preaosfinţieĭ Sale fiind cu cale, rĕmâne ca şi de acum înainte să fie cunoscute aceste case de metoh al Metropolieĭ, dar şcóla domnéscă să rĕmâe tot într'însele *până când va fi îndeletnicire a se drege şcóla ot Sf. Sava*, iar pentru cheltuiala meremetuluĭ ce trebuesce, peste talerĭ 30.000, căcĭ unele din materialurĭ sunt puse de D-luĭ Banul Brâncoveanu cu preţ scăḑut, după care nu se pot cumpĕra cu rizapazar, se făcu acéstă chibzuire, adecă: fiind-că din ajutorul ce se strînge de la preoţĭ şi diaconĭ de lude po parale 60 póte să iasă ca la talerĭ 9.000, din prisosul venituluĭ şcólelor alţĭ talerĭ şease séŭ şeapte miĭ, i ca la talerĭ 2.000 din lefĭ şi emeclicul dascălului Vardalah, ce însuşĭ s'a paratesit, de aceea şi léfa numaĭ până la sfîrşitul luĭ Aprilie să se dé şi până a se aduce altul póte să se facă zăbavă de cincĭ, şease lunĭ, nu sunt de ajuns aceştĭ banĭ pentru meremetul şcóleĭ spre a se face cu temeiŭ ca să fie pentru bun repaosul şi odihna dascălilor, maĭ ales socotindu-se pe lângă meremeturile cele de sus şi de jos câte trebuesc şi aşternuturĭ, scaune, mese, care cu totul lipsesc, se cuvine să se chibzuiască o sumă de banĭ până la talerĭ 18.000, pentru care să se facă un catastih de tóte obrazele a părinţilor arhiereĭ i a tuturor D-lor boerilor din Bucurescĭ, ca să dé fieş-care ceea-ce se va proerisi, fiind obştesc folos al tuturor, iar de se va întârḑia strîngerea ceĭ maĭ sus ḑise şi se va da cheder la lucrul şcóleĭ şi la prochitimia materialurilor, atuncĭ banĭĭ ce vor lipsi şi nu se vor puté împlini dintr'acest ajutor să-ĭ dea eparhiile cu împrumutare fără dobândă şi ĭĭ vor trage din banĭĭ şcóleĭ anilor viitorĭ; iar hotărirea cea desăvîrşită rĕmâne a se face de către Măria Ta. — 1815, Martie 29.

Semnaţĭ: *Barbu Văcărescu, Constantin Bălăceanu, Mihalache Manu, Scarlat Grădişteanu, Nestor Clucer.*

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe*

Intru tóte cele-l-alte primită fiindu-Ne anaforaoa acésta a D-lor veliţilor boerĭ, o întărim Domnia Mea, şi hotărîm ca întocmaĭ să se urmeze, afară numaĭ din îndatorirea mŏnăstirilor de a da şi ele sineforaoa ce se arată maĭ jos, care acésta nu o găsim cu cale, de vreme ce destulă sinefora aŭ făcută mŏnăstirile, precum este sciut, pentru trebuinţa spitaluluĭ, şi nu este cu cuviinţă a se împovora şi cu acest dar, ci hotărîm ca acéstă sinefora să se facă numaĭ de către preoţĭ i diaconĭ din tótă ţéra, dând fieş-care din cap în cap câte parale 60, iar nu numaĭ suma cea orânduită a 3.500 preoţĭ pentru a căror banĭ tacsil poruncim D-tale Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, să se facă domnescul Nostru pitac către Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul, ca să scrie protopopilor de prin judeţe de tótă ţéra, spre a strînge împreună cu ispravnicĭĭ judeţuluĭ de la preoţĭĭ i diaconiĭ fieş-căruia judeţ aceste câte 60 de parale din cap în cap, i de la fieş-care, ferindu-se însă protopopiĭ a nu îndrăsni să iea măcar un ban maĭ mult şi osebit să se facă domnescile Nóstre poruncĭ judeţelor, ca împreună cu protopopiĭ să urmeze a face împlinirea de maĭ sus arătată, priveghind însuşĭ ispravnicĭĭ a nu face câtuşĭ de puţin catahrisis saŭ încărcătură peste acéstă poruncă a Domnieĭ Mele, orĭ să se tăĭnuiască niscare-vaşĭ preoţĭ saŭ diaconĭ; şi împlinindu-se de la preoţiĭ saŭ d aconiĭ fieş-căruia judeţ pentru orînduitul ajutor al banilor, să se trimiţă aicĭ la D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ Mele biv Vel Ban Grigore Brâncoveanu, Eforul şi cu ale D-sale cărţĭ, să se dea şi să se cheltuiască prin D-luĭ în trebuinţa meremetuluĭ şcóleĭ; şi osebit să se facă domnescul Nostru pitac către Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit, pentru trebuinciósele lefĭ

Cu pitacele din 8 Octombre 13 Decembre 1814 se ordonă perceperea acesteĭ dări

---

şi alte chelueli ale şcólelor de la viitorul Ianuarie înainte, ca să le iconomiséscă Preaosfinţia Sa a le întêmpina până când vor începe a veni la Sfânta Metropolie orînduiţiĭ banĭ aĭ şcólelor. — 1814, Septembre 29.

Vel logofĕt.

(Cod. LXXIX, pag. 337)

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Inălţimeĭ Tale ce prin pitac mi s'aŭ dat ca să cercetez câtă cheltuială trebuesce penrtu dresul şcóleĭ domnescĭ, câtă sermaia aŭ acum şcólele şi de vor maĭ lipsi şi vor maĭ trebui niscaĭ-va banĭ peste sermaiaoa ce vor fi maĭ avênd, să chibzuim de unde să se iconomiséscă aceĭ banĭ, şi să arĕtăm Inălţimeĭ Tale prin anafora, cu vătaf de Divan; am orênduit pre maĭ-mare-başa împreună cu alţĭ meşterĭ lemnarĭ şi zidarĭ, ca să facă preţuire stricăciunilor ce are şcóla *cea mare ot metohul Măgurénuluĭ,* şi ne-aŭ arĕtat în scris fieş-care felurime de material cu preţul eĭ adunat în sumă de taleri 24.895. După acésta adunându-ne la un loc, unde viind şi D-luĭ Vel Vornic al obştirilor, i-am cerut de ne-aŭ arĕtat socotéla de venitul şcólelor pe doĭ anĭ, ce se încheie la sfârşitul viitoruluĭ Decembre, din care peste cheltuelile şcólelor prisosesc taleri 8.687 banĭ 60, cu taleri 1.250 léfa dascăluluĭ musicos pe cincĭ lunĭ, de la August până la sfîrşitul luĭ Decembre, şi maĭ lipsind până la trebuinciósa sumă a dregereĭ taleri 16.208, am făcut chibzuire de unde să se dea aceştĭ banĭ, şi cu sfat de obşte se găsi cu cale ca să se dea numaĭ acum un ajutor la acéstă trebuinţă de la mŏnăstirĭ şi de la preoţĭ aceştĭ banĭ, însă de la mŏnăstirĭ taleri 10.550, dupe suma de banĭ a şcólelor ce daŭ pre tot anul, iar de la 3.500 preoţĭ po taleri 2 haraciŭ taleri 7.000, şi se adună cu aĭ mănăstirilor taleri 17.550, iar cu maĭ sus prisosul numit se fac peste tot taleri 26.237, banĭ 60; însă aceştĭ banĭ de la mŏnăstirĭ i preoţĭ să fie luminată porunca Inălţimeĭ Tale către Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit, ca să se cisluiască cu bună şi drépră analoghie pe tóte mŏnăstirile marĭ şi micĭ i pe preoţĭ asemenea şi să se stringă făr de zăbavă prin protopopiĭ judeţelor şi să se dea la deosebită Casă, unde se va socoti de către Măria Ta, spre a se cheltui la dregerea şcóleĭ, dând Preaosfinţia Sa straşnice poruncĭ protopopilor, ca să nu îndrăsnéscă a lua maĭ mulţĭ banĭ de la vre-o mŏnăstire saŭ de la preoţĭ peste ceea ce se va cislui şi a le da să înţelégă că acéstă dare este numaĭ acum pentru cunoscuta trebuinţă a dregereĭ şcóleĭ; iar şi între altele aci către acésta arĕtăm Inălţimeĭ Tale că dascălul Musicos, ce printr'o anafora a unora din D-lor boerĭ, ot lét 1813, întărită de Inălţimea Ta, s'aŭ orînduit a deschide şcólă şi a paradosi meşteşugul cântărilor bisericescĭ, luând din Cutia şcólelor léfa pe lună po taleri 250, până la sfârşitul luĭ Iulie, nu este de nicĭ o trebuinţă, fiind îndestuĭ cântăreţiĭ curţilor domnescĭ, adică protopsaltul şi deftereul, carĭ fiind căcĭ iaŭ simbriile lor cu îndestulare din veniturile bisericilor domnescĭ, sunt însărcinaţĭ şi aŭ datorie neapĕrată a ţinea şcólă şi a paradosi meşteşugul cântărilor; iar acel cântăreţ să lipséscă, a căruia léfă pe 5 lunĭ, de la August până la sfîrşitul luĭ Decembrie s'aŭ şi adaus între aceĭ taleri 8.687 ce prisosesc din venitul şcólelor, iar pentru aceea ce ne arată D-luĭ Vel Vornic al Obştirilor, că de la începutul viitoruluĭ Ianuarie ot lét 1815 înainte n'are de unde să plătéscă lefile şi cele-alte următóre cheltueli ale şcólelor, căcĭ tocmaĭ la Sfântul Gheorghe încep a veni banĭ de la Metropolie, de . . . . . se va da luminată porunca Mărieĭ Tale către Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit, ca să întâmpine acéstă trebuinţă până la vremea când încep a veni baniĭ spre a nu rĕmânea şcóla lipsită; aşişderea arĕtăm Mărieĭ Tale, că după îngrijirea ce aĭ Măria Ta pentru cele folositóre patrieĭ, s'aŭ adăogat irat noŭ de la suma preoţilor cea hotărîtă, ca peste taleri 5 de preot, ce da maĭ înainte pe an, să dea alţĭ treĭ la Cutia şcólelor şi a milosteniilor şi din taleri 10.500 ce se adună acest venit pe an se cuvine să ia şi cutia şcólelor pe jumĕtate, taleri 5.250, dar n'aŭ luat nimic pe doĭ anĭ trecuţĭ; ci tot acel adaus de la preoţĭ s'aŭ luat pe séma cutieĭ milostenieĭ de saŭ dat şi s'aŭ cheltuit în trebuinţele eĭ, iar de acum înainte să fie luminată porunca Mărieĭ Tale, ca baniĭ acestuĭ venit pe jumĕtate, ce sunt aĭ şcólelor, să nu se maĭ dea în cheltueli ale cutieĭ milostenieĭ, ci împreunându-se cu celălalt irat al cutieĭ şcólelor, care este taleri 21.050 şi cu acest adaus se fac peste tot taleri 26.300, prisosul ce va rĕmânea peste lefĭ şi alte cheltueli să se dea în dobêndă la loc sigur, ca altă dată când va avea trebuinţă şcóla de meremet, să se cheltuéscă dintr'aceĭ banĭ; iar hotărîrea cea desĕvârşită rĕmână a se face de către Inălţimea Ta.—1814, August 27.

Grigore Brâncoveanu, Constantin Vel Ban, Barbu Văcărescu Vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vel Vornic, Grigore Vel Logofĕt, Constantin Vel Logofĕt, Nestor Clucer.

şi până la incasarea eĭ Domnitorul ordonă Metropolituluĭ, ca de 1 Ianuarie 1815 să iconomiséscă lefile şi cheltuelile şcóleĭ a se da. [1]).

De unde sunt să se dea banii ce trebuesc pentru dregerea şcólelor

Taleri	Bani	
8.687	60	Ce prisosesc din doĭ anĭ ce se închee la sfârşitul luĭ Decembre cu taleri 1.250 léfa dascăluluĭ Musicos pe 5 lunĭ, de la August până la sfârşitul luĭ Decembre, ce se opresc a nu se da fiind însuşĭ şi protopsaltis.
10.550	—	Banĭĭ mănăstirilor.
7.000	—	De la preoţĭ 3.500 po taleri 2 de lude, ce se orînduesc acum să dea.
26.237	60	

[1]) S'aŭ făcut pitac către Preaosfinţia Sa Părintele Metropolit cu asemenea cuprindere, cum şi deosebit pitac iarăşĭ după cuprinderea anaforaleĭ ceĭ întărite, ca de la ţi întâĭ de Ianuarie viitor să iconomiséscă lefile şi cheltuelile şcóleĭ a se da până vor veni banĭĭ de afară.—1814, Octombre 8.

(Cod. LXXIV, fila 148)

Cărţĭ deschise pe la tóte judeţele de a da fie-care preot i diacon câte parale 60

D-vóstră ispravnicilor ot sud . . . . sănĕtate, vĕ facem în scire, că prin întărirea ce am dat Domnia Mea la obştească anafora a D-lor boerilor, de la trecutul Septembre 29, pentru cheltuiala ce trebue la dresul şcóleĭ domnescĭ de aicĭ dinBucurescĭ, am hotărît, ca toţĭ preoţiĭ i diaconiĭ din tótă Ţéra Domniei Mele, să dea fieş-care din cap în cap, câte parale 60, pentru al căror banĭ taxil cu tóte că am poruncit Domnia Mea Preaosfinţieĭ Sale Părinteluĭ Metropolitul, prin pitac, ca să scrie protopopilor de prin judeţe din tótă Ţéra, spre a strînge dimpreună cu ispravniciĭ fieş-căruĭ judeţ, de la toţĭ preoţiĭ i diaconiĭ, aceste câte 60 de parale din cap în cap, ferindu-se însă protopopiĭ a nu îndrăsni să ia măcar un ban maĭ mult.

Deosebit poruncim Domnia Mea şi D-vóstra, ispravnicilor, ca împreună cu protopopiĭ să urmaţĭ a se face împlinirea dn maĭ sus arĕtată, priveghind înşivĕ D-vóstră, a nu se face câtuşĭ de puţin catahrisis saŭ încărcătură peste acéstă poruncă a Domniei Mele, orĭ să se tăinuiască niscaĭ-va preoţĭ saŭ diaconĭ, şi împlinindu-se de la preoţĭ şi diaconĭ, acest orînduit ajutor al banilor să se trimiţă aicĭ la D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ Mele biv Vel banul Grigore Brâncoveanu, eforul şcólelor domnescĭ, ca să se dea şi să se cheltuiască prin D-luĭ în trebuinţa meremetuluĭ şcólelor. I saam receh gpd. — 1814, Octobre 8.

(Cod. LXXIV, fila 147 v.)

A doua publicaţie pentru câte doĭ zloţĭ de preot i diacon ca să trimiţă făr de zăbavă banii şi cu catastih şi numaĭ la Dâmboviţa şi Olt nu s'aŭ făcut

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoie

D-vóstră ispravnicilor ot sud . . . . sănĕtate, încă de la Octombre 8 s'aŭ dat porunca Domnieĭ Mele către D-vóstră, dupe obştesca hotărire, ce s'aŭ făcut, pentru cheltuiala cea trebuincióză a dresuluĭ şcóleĭ domnescĭ de aicĭ din Bucurescĭ, ca de la toţĭ preoţiĭ i diaconiĭ ce se află într'acest judeţ să strîngeţĭ împreună cu protopopiĭ de la fieş-care, din cap în cap, câte parale 60, ferindu-se însă protopopiĭ a nu îndrăsni să ia măcar un ban maĭ mult, precum şi D-vóstră aţĭ fost îndatoraţĭ, ca împlinirea să se facă făr de zăbavă, priveghind a nu se face cât de puţin catahrisis saŭ încărcăturĭ, orĭ să se tăinuiască nicaĭ preoţĭ saŭ diaconĭ, ci de la toţĭ câţĭ se află într'acel judeţ să se împlinéscă acest orînduit ajutor al banilor, şi să se trimiţă la D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnieĭ Mele biv Vel Ban Grigore Brâcoveanu eforul şcólelor domnescĭ, ca prin D-luĭ să se cheltuiască în trebuinţa meremetuluĭ scóleĭ; acum D-luĭ Banul ne făcu arĕtare, că de la D-vóstră n'aŭ venit nicĭ un ban dintr'acéstă orînduială, şi cu mirare ne-aŭ fost: de ce să amelisiţĭ şi să nu săvîrşiţĭ porunca ce vi se dă odată, ci aţĭ lăsat-o la prelungirĭ? Pentru care sunteţĭ vinovaţĭ şi era să vi se trămiţă şi mumbaşir, dar de acéstă dată vi se trece cu vederea, şi iată vĕ poruncim strașnic, ca cum maĭ făr de zăbavă să trămiteţĭ banii cu catastih anume de preoţiĭ saŭ diaconiĭ şi din ce sat s'aŭ împlinit aceştĭ banĭ şi de primirea porunceĭ şi că aţĭ trămis banii cu catastih curat să avem răspuns, care îl aşteptăm, şi fiţĭ sănĕtoşĭ.—1814, Decembre 13.

(Cod. LXXIV, fila 162.)

Cu începere de la Ianuarie 1815, Grigore Brâncoveanu este din nou însărcinat cu ţinerea caseĭ veniturilor şcóleĭ domnescĭ. La 17 Ianuarie 1815, Domnitorul scrie Mitropolituluĭ, ca ceĭ 26.520 taleriĭ cât urcă suma dăreĭ şcolare a cleruluĭ din Eparhia Sa să aibă a-ĭ trimite luĭ Grigore Brâncoveanu. De sigur pitace analóge s'aŭ trămis şi Episcopilor. [1])

Cu greŭ se strîngeaŭ baniĭ şcólelor. Şi maĭ greŭ strînseră cele-l-alte 60 parale de preot şi diacon pentru repararea şcólelor din Bucurescĭ, cum probéză actele de la 5, 11 şi 26 Februarie 1815, ce dăm în notă. [2])

---

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoie*

Preaosfinţia Ta Părinte Metropolite, fiind-că pre D-luĭ cinstit şi credincios boerul Domnie Mele biv Vel Ban Grigore Brâncoveanu l'am însărcinat Domnia Mea cu ţinerea caseĭ venituluĭ şcóleĭ domnescĭ, poruncim ca baniĭ acestuĭ venit ce se aduc la Sf. Metropolie peste an din suma a treĭ miĭ cincĭ sute preoţĭ, dupe domnésca Nóstră hotărîre, adică taleriĭ 3 din taleriĭ 5 ce eraŭ orînduiţĭ maĭ dinainte pe fieş-care preot din maĭ susul arĕtatul numĕr şi taleriĭ unul şi jumĕtate din taleriĭ 3 ce am maĭ adăogat Domnia Mea în urmă, şi se string în douĕ câştiurĭ pe an, adecă jumĕtate la Sf. Dimitrie şi jumĕtate la Sf. Gheorghe, carĭ fac taleriĭ 15.750 pe an de la preoţĭ i taleriĭ 10.770 de la mŏnăstirĭ, carĭ fac peste tot 26.520, să aibĭ aĭ da Preaosfinţia Ta de la viitorul Aprilie înainte la D-luĭ maĭ sus numitul boer, luând adeverinţă de primirea lor. Tolco pisah gpd. — 1815, Ianuarie 17.

[2]) La 2 Februarie 1815, Grigore Brâncoveanu biv Vel Ban supune luĭ Ion Caragea o anafora prin care arată, că Domnitorul a hotărît ca cele 3 mŏnăstirĭ ce eraŭ date pentru întreţinerea spitalelor şi a orfanotrofieĭ, să nu maĭ fie afectate la acéstă trébă. Acum Metropolitul, la darea socotelilor banilor şcólelor, scade *»fără nici o rînduială«* baniĭ ce apucaseră a da acele mŏnăstirĭ din aceştĭ baniĭ, spre dauna şcólelor. Brâncoveanu cere luĭ Caragea, să ordone Metropolituluĭ, »ca aceĭ baniĭ aĭ şcólelor, care este prea puţină sumă şi s'aŭ ĭertat acele mŏnăstirĭ a nu plăti nimica de acum înainte, ca să se pótă ajuta locurile unde sunt închinate, — să-ĭ analoghiséscă Preaofinţia Sa pe cele-l-alte mŏnăstirĭ cu dréptă cumpănire..... ca iratul şcólelor să rĕmână tot-deauna întreg şi neîmpuţinat, şi fiind-că aceste iraturĭ sunt de mare ajutor şcólelor întru întâmpinarea trebuinţelor cheltuelilor şi dregereĭ care urméză a se face pentru odihna dascălilor şi a ucenicilor, şi nu se cuvine a se împuţina, ci încă a se maĭ spori, spre obştesc folos....«

(Cod. LVIII, pag. 316).

La 5 Februarie 1815, Domnitorul aprobă.

Numaĭ după ce Ioan Caragea va destina veniturile mŏnăstireĭ Glavacioc la şcóle, ele vor avea un budget maĭ asigurat.

La 11 Februarie 1815, Grigore Brâncoveanul, Nazîrul şcólelor, se jăluesce luĭ Vodă, cu anafora, că din taleriĭ 8.625 ce la socoteli resultă că e dator Vornicul Obştirilor la Cutia şcólelor, nu i se daŭ de cât taleriĭ 2.607, sub cuvênt că de la Metropolie nu s'aŭ primit tótĭ suma iratuluĭ. Vodă ordonă Metropolituluĭ, la 24 Februarie, să plătéscă iratul datorat şi un mumbaşir să împlinéscă baniĭ de la Vornicia Obştirilor.

(Cod. LVIII, pag. 407).

14 poruncĭ la 14 judeţe, ca să trimiţă ispravnicii rĕmăşiţa celor câte parale 60 pentru meremetul şcólelor şi că nu aŭ a se scădea la socotélă cu nicĭ un fel de numire, adică: scutiţĭ clericĭ şi zapcii, ci să plătéscă toţĭ de rînd.

D-vóstră ispravnicilor ot sud ..... sănĕtate. Fiind-că D-luĭ biv Vel Ban Grigore Brâncoveanu, Nazîrul şcólelor domnescĭ prin anaforaoa ce ne-aŭ dat, de la 18 ale acesteĭ lunĭ, face arĕtare, că sunt peste cincĭ lunĭ trecute de când vi s'aŭ trămis, în douĕ rînduriĭ, prin poruncile Domnieĭ Mele, ca să împliniţĭ de la fieş-care preot şi diacon po parale 60 de lude, pentru meremetul şcólelor ot Bucurescĭ şi până acum o prea puţină sumă de banĭ aţĭ trămis; vi s'aŭ scris şi din partea D-luĭ în patru rînduriĭ până acum şi urmare cu istovirea banilor nu aţĭ făcut, pentru care neîngrijire a D-vóstră era a vi se trămite şi mumbaşir cu greŭ trépăd, dar trecêndu-vĕ şi de astă ună dată cu vederea, iată şi acum a treia

Dificultăţi financiare întâmpină şcolile în 1814 şi 1815 şi din alte privinţi, cum probézá actele din note.

Cu tóte pitacele şi chrisóvele date pentru reorganisarea şcólelor, localul şcóleĭ vechĭ maĭ era, în Ianuarie 1815, ocupat de fel-de-fel de ómenĭ străinĭ învĕţămîntuluĭ. Caragea primind la 14 Decembrie 1814, anaforaoa de la Vel Logofĕt Gheorgache Filipescu cu listă de persónele carĭ locuesc pe nedrept în acea şcólă, ordonă dar să fie datóre aceste persóne, cele cu avere, de a plăti chirie bisericeĭ, afară de câte-va vĕduve sărace, dar nu se pare preocupat cu nevoia deşertăriĭ caselor vechĭ de la Sf. Sava în favórea şcóleĭ. [1])

óră strașnic vĕ poruncim, ca când şi acum în soroc de cincĭ, mult ḑece ḑile, nu veţĭ proftacsi cusurul de banĭ ce maĭ jos se însemnéză, nu numaĭ vi se va trimite mumbaşir, ci încă şi lipsiţĭ din isprăvnicie veţĭ fi, ca nisce neascultătorĭ şi nebăgătorĭ de sémă la poruncile Domnieĭ Mele; deosebit de acésta, fiind-că unĭĭ din protopopĭ pricinuesc de acest obştesc ajutor a se scădea din socotélă cu unĭĭ din preoţĭ cu nume de clericĭ scutiţĭ şi zapcĭĭ, poruncim şi pentru acésta că, ca la un lucru ce este pentru binele şi folosul obştieĭ, să împliniţĭ de la fieş-care, din cap în cap, fără deosebire şi îndată să-l proftacsiţĭ la D-luĭ maĭ sus numitul boer, de unde să luaţĭ şi cfitanţie că aţĭ istovit. I saam receh gpd. — 1815, Februarie 26.

Aesmenea s'aŭ făcut şi la isprăvnicatul de Argeş, ce n'aŭ trimis nicĭ o para dintr'aceştĭ banĭ. Cum şi la D-luĭ Vornic al Obştirilor, cu asemenea cuprindere: să rĕspundă toţĭ de obşte.

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoie.*

D-ta Vel Logofĕt de Ţéra-de-sus, am vĕḑut Domnia Mea arĕtarea ce ne facĭ printr'acéstă anafora şi chibzuind şi înşi-ne cererea jăluitoruluĭ, ḑicem că nu este cu cuviinţă ajutorul şi folosul care este trebuincios altuia să-l dobândéscă alţiĭ, carĭ n'aŭ trebuinţă de ajutor, ci se cuvine a se face către ceĭ ce sunt în adevĕr săracĭ şi lipsiţĭ. Drept aceea şi poruncim, ca toţĭ aceia ce ţin odăĭ la aceste case ot mŏnăstirea *Sf. Sava, ce aŭ fost* şcólă şi aŭ mijloc de a plăti chirie, să fie datorĭ a plăti aşeḑându-ĭ cu egumenul la o cuviinciósă tocmélă, iar ceĭ ce n'aŭ mijloc a plăti chirie, fiind săracĭ, aceştia să nu se supere, dar însă să ţie numaĭ atâtea odăĭ câte adică se cuvine a avé un sărac ca aceştia, iar nu câte 4, 5, 6, 8 şi maĭ multe.—1815, Ianuarie 21.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVIII, pag. 255).

Prea Înălţate Dómne,

După luminată porunca Înălţimeĭ Tale ce mi se dă la acéstă jalbă a cuviosuluĭ Ignatie, egumenul mŏnăstireĭ Sf. Sava, făcênd cercetare, mĕ pliroforisiĭ, *că în casele ce a fost şcólă, se află mulţi* şeḑênd însă făr de vre-un aşeḑământ cu mŏnăstirea şi nu daŭ la mănăstire nimic, ci pentru zidirea acestor case am arĕtat Mărieĭ Tale prin osebită anafora şi unĭĭ dintr'aceştia fiind cu stare, cu dreptate este de a se da chirie, maĭ vêrtos aceia carĭ ţin odăĭ bune şi multe, iar alţiĭ fiind săracĭ, aceia se cuvine să fie apĕraţĭ şi iată arĕt maĭ jos cine anume sunt şi câte odăĭ ţine fieş-care şi care se cuvine a da chirie şi care nu, ca aceia ce se cuvine a da chirie, prin luminată porunca Mărieĭ Tale, să se îndatoreze a se aşeḑa cu mŏnăstirea şi a plăti chirie, cum şi alţiĭ ce vor veni să şéḑă, întêĭ să se aşeḑe şi aşĭa să intre a şedé, ca cu acésta să-şĭ aibă şi mŏnăstirea folosul eĭ, iar hotărîrea rĕmâne a se face de către Înălţimea Ta.—1814. Decembre 14.

Gheorgache Filipescu Vel Logofĕt.

Ceĭ ce ţin odăĭ la Sf. Sava

9 Terzibaşa, însă:
3 în care şéde el cu nevasta.
1 boltă mare, ţine lucrătorĭ croitorĭ.
1 ţine cărbunărie.
1 ţine cuhnie.
} sus

După o ulterióră *întêmplătóre* trecere a luĭ Vodă pe la localul şcóleĭ din Măgurénu, găsind că şcóla nu funcţionéză, şi că nu se repară, cu tóte anteriórele ordine date, Caragea cu un nóŭ ordin cere activarea lucruluĭ.

---

tot Terzibaşa, însă:
1 mare în care lucréză călfile croitorĭ.
1 şéde vizitiul.
1 ţine caĭ.
} jos
9

6 becerul curţeĭ gospod, însă:
4 ţine în rênd pentru el cu soţia luĭ i cu slugile, ţine şi sala jumĕtate închisă cu clucer, sus.
tot becerul, însă;
1 băcănie.
1 zarzavaturĭ.
} jos
6

6 Maria medelnicerésa, sócra medelniceruluĭ Manole, însă:
3 pentru sine.
2 pentru slujnice şi cămară.
1 bucătărie.
} sus.
6

7 Medelnicerul Manole însă:
3 pentru el cu mumă-sa, care o aştéptă.
1 1 mare bucătărie pentru slugĭ.
} sus.
Tot medelnicerul, însă:
1 magazie cu lemne.
1 grajd de caĭ.
1 butcile.
} jos.
7

13 Costache Filopopolitu, ce este capuchehaia la Nicopol, însă:
3 le ţine el cu slugile luĭ.
3 ţine mumă-sa cu soţia sa; foişorul îl are bucătărie.
2 iar lângă acestea le ţine tot d-luĭ Costache Filopopolitu.
} sus.
5 le ţine închise cu lacăte, jos.
13

2 Costea petraru.
1 Antonie cârciumaru.
1 Mateĭ zugravu.
2 Zisu ce a fost cotar.
1 Safta văduva, săracă.
1 Raicu arnăutu.
2 Maria văduva.
1 Sterie petraru.
1 Aspra văduva.
1 Nicolae petraru, ce se află la Iaşĭ acum dus şi a lăsat acea odae la doĭ fecioriĭ aĭ luĭ să şédă până când va veni.
3 Nicolae Iuzbaşa.
16

Ceĭ scăpătaţĭ din odăile de jos, carĭ se arată şi maĭ sus şi nu aŭ să se supere la plată de chirie, însă:

Safta văduva.
Maria văduva.
Aspra văduva.
Nicolae iuzbaşa de harem.

La 9 Maiŭ 1815, Domnitorul constată că localul şcóleĭ nu era încă gata, sub pretext că nu ajunseseră baniĭ aruncaţĭ din noŭ asupra clericilor. Caragea ordonă activarea reparaţiunilor, de óre-ce a dispus ca sumele necesare spre acest scop să se împrumute caseĭ şcólelor de la Eparhiĭ, fără dobêndă. [1])

La începerea nouluĭ an şcolar, în Septembre, localul şcóleĭ fiind restaurat, Eforiĭ presintă luĭ Caragea anafora, recomandând la întărire [2]) noul personal didactic

---

[1]) *Jŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoie.*

D-vóstră orînduiţilor boerĭ Eforĭ aĭ şcólelor elinescĭ, cu mirare am vĕḑut Domnia Mea trecênd pe la şcólă o mare neîngrijire şi negătire a celor trebuincióse pentru dregerea şi meremetul şcóleĭ, în vreme ce tóte înlesnirile câte privesc spre săvîrşirea acestuĭ meremet vi s'aŭ făcut din parte Domnieĭ Mele, căcĭ iratul şcólelor s'aŭ maĭ adăogat cu ajutorul ce am hotărît a se face de la preoţĭ, venitul şcóleĭ cel canonisit ce este orînduit a se da de douĕ orĭ pe an am poruncit să se rĕspunḑă tot-de-odată acum la trecutul Sf. Gheorghe, lipsa cheltueleĭ ce nu se ajunge spre săvîrşirea meremetuluĭ după anaforaoa D-lor veliţilor boerĭ, am poruncit a se dà la Casa şcóleĭ cu împrumutare de la eparhiĭ fără de dobândă şi eparhiile să-şĭ tragă apoĭ din viitórele iraturĭ ale şcóleĭ; când dar prin mijlócele de maĭ sus arătate s'aŭ făcut cuviinciósa înlesnire, cerem şi poruncim să arĕtaţĭ Domnieĭ Mele care este cuvîntul şi pricina neîngrijireĭ şi întârḑiereĭ ce vedem că se face la începerea şi săvîrşirea meremetuluĭ? Care acéstă arĕtare o şi aşteptăm făr de zăbavă. Tolco pisah gpd. — 1815, Maiŭ 9.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIV, fila 198 v).

[2]) Eforiĭ şcólelor, la 10 Septembre 1815, supun luĭ Caragea anaforaoa pentru întocmirea dascălilor şcóleĭ de la Măgureanu. Anaforaoa e scrisă în limba grécă, ca şi resoluţiunea dată de Vodă la 14 Septembre acelaşĭ an. *Neofit Duca şi Ştefan Comito* sunt întăriţĭ dascălĭ.

(Cod. LXXXII, fila 64).

Dăm aci în notă aceste acte, după traducerea D-luĭ Germani.

Prea Înălţate şi prea bine-voitôre Nóstre Dómne,

Gimnasiul Capitaleĭ Bucurescĭ, avênd nevoie de un om de litere cu merit şi perfecţionat în limba elenă, ca să o predea după regulele gramaticeĭ elene şi filosofia antică, carĭ contribuesc la dorita rodnicie a celor ce învaţă şi la propăşirea lor atât în cursurile de literatură elenă, cât şi în cele de sciinţe folositóre lor, aşa cum eraŭ metodic orînduite şi pe timpul fostuluĭ director al liceului din Bucurescĭ, Lambru Fotiadi de fericită memorie, acel bărbat cu multă sciinţă şi de folos obştesc şi care a insuflat nobleţa la ceĭ maĭ mulţĭ pământenĭ şi streinĭ, carĭ îĭ datoresc cuvenita recunoscinţă pe viaţă. Şi consfătuindu-ne în privinţa atareluĭ profesor, ce ne trebue, n'am găsit altul posedând o lungă practică, dovedit folositor naţiunĭĭ, presintând credinţa unuĭ caracter pios şi modest şi a căruĭ cultură practică a limbeĭ elene şi de compositiune este demonstrată până la evidenţă prin atâtea diferite scrierĭ, de cât pre doctul şi eruditul arhimandrit D-nu Neofit Duca, care va succede rĕposatuluĭ Lambru, urmaş al luĭ şi în metod şi în sistemă, procedênd cu multă sciinţă şi care va folosi póte şi maĭ mult şi maĭ metodic pre elevĭ, ca unul ce s'a format îndestul şi a progresat în instrucţiunea elenă, înzestrîndu-se cu cunoscinţe maĭ generale, prin lung exerciţiŭ la Viena, prin studiul maĭ multor sciinţe şi prin comerţul continuŭ cu bărbaţĭ culţĭ şi eruditĭ. Pre acesta din nobil consimţimênt al nostru tutulor am ales ca să fie invitat ca Director al şcóleĭ din Bucurescĭ, sus ḑisul Domn Neofit Duca şi rugăm pre Înălţimea Ta de Dumneḑeŭ păzită, să se emită şi o confirmare Domnéscă a Înălţimeĭ Tale, atât spre deplina nóstră liniştе, precum şi spre siguranţa însuşĭ profesoruluĭ D-nu Neofit, căcĭ pre acesta îl cunóscem personal şi-l preferim orĭ căruĭ altu şi-l cerem de comun acord şi în unanimitate, ca să dirigeze şcóla publică elenă din patria nóstră şi să soséscă cu bine aci Prea Cuviosia Sa şi să se stabilésca ca de drept. Atunci epitropiĭ numiţĭ consfătuindu-se cu Cuviosia Sa şi despre un profesor de filosofie şi votând în comun acord, îl vor invita şi stabili, ca să predea în regulă cursurile sciinţifice, precum: logica, fisica, matafisica, aritmetica, matematica şi geografia. Avem dar deplina convingere în bine-voitórele dispositiunĭ ale Înălţi-

adaos. La 14 Septembre sunt numiţi didascălii cunoscuţii Neofit Duca şi Ştefan Comito. Dar deja în Aprilie 1815 Duca e recomandat la confirmarea lui Vodă.

La finea anului 1815, Caragea este nevoit să se ocupe din nou cu venitul Caselor şcólelor, care nu ajungea după nevoile şcólei grecesci şi ale şcólelor din judeţe cu dascăli români. Cu pitacul său din Decembre 1815 Caragea aprobă aruncarea asupra părţei bisericesci a sumei de taleri 54.931 (din care 12.250 sunt a se dà la cutia şcó-

---

mei Tale, că va consimţi şi va primi cu înăscuta-I indulgenţă acésta dréptă a nóstră rugăminte.—1815, Aprilie 30.

Nectarie al Ungro-Vlahiei, Iosif Argeş, Constantie Buzău, Constantin Filipescu Vistier, Radu Golescu Vistier, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Creţulescu Mare Ban, Barbu Văcărescu Mare Vornic, Constantin Bălăceanu Vornic, Theodor Văcărescu Vornic, Scarlat Grădişteanu Mare Logofăt, Fotache Stirbey Mare Logofăt, Nestor Clucer.

(Cod. LXXXIV, fila 150.)

Ioan George Caragea prin Graţia lui Dumneḑeu Domn şi Stăpânitor a întregei Ungro-Vlahiei

Prea Sfinţite Sf. Metropolit al Ungro-Vlahiei, prea iubitor de Dumneḑeu Episcopi şi voi prea iubiţii noştri şi prea nobili boeri halia şi mazili, cercetând în tot coprinsul ei anaforaoa ce ne-aţi adresat în comun în privinţa viitorului Director al Gimnasiului din acésla Capitală Domnéscă şi vḑând comuna şi unanima alegere la acéstă Direcţiune a Arhimandritului Neofit Duca, de şi persóna fiindu-ne necunoscută şi ca cultură şi ca moralitate, nici putându-ne da sémă de ele din operile ce a scris, căci nu s'a întimplat nici odată să le percurgem, ţinând însă de demne de credinţă mărturiile D-vóstră comune în favórea Sa, aprobăm că rugămintea ce ne faceţi în comun şi cu atâta insistenţă să primésca îndeplinirea reclamată şi fie că direcţiunea bărbatului cerut să aducă Patriei nóstre róde în raport cu bunele speranţe ce aveţi în el şi să reuşéscă viitorul acest Director al şcólei, conform cu mărturiile comune ce ne daţi despre cultura lui universală, pe care cu atâta convingere detaliându-ne-o cereţi să-l numim ca Director.— 1815, Maiu 2.

Sigiliul Domnesc. Vel-Vornic.

(Cod. LXXXIV, fila 149. Tradus de D. Ghermani.)

Neofit Duca nu era în ţéră şi sosesce numai la începutul lui Septembre, când atunci se fac actele următóre cu referinţă la Comito:

Prea Inalte şi Prea Nobile al Nostru Stăpân,

De óre-ce cu domnésca şi părintésca învoire a Înălţimei Sale de Dumneḑeu păzită Ne-am învrednicit şi cu presenţa personală a Eminentului profesor D-nu Neofit Duca, care în curînd va luà direcţiunea gimnasiului din scaunul domnesc din Bucuresci, Ne-am îngrijit şi de prevederea unui profesor de filosofie şi consfătuindu-Ne în acéstă privinţă, în sensul indicat în prima nóstră anaforà şi cu Eminenţa Sa D-nu Neofit Duca pentru a face o cuvenită alegere şi de o atare persóna, destoinică şi prin profesiune special formată pentru cursurile de filosofie, ca să ţină în neîntreruptă armonie, înţelegere şi buna ordine pre profesori, cari să-şi îndeplinéscă datoria fără preget şi cu tragere de inimă şi căldurósă rivnă avênd ca ţintă binele comun şi progresul elevilor şi silindu-se prin o procedare dibace să aducă róde folositóre, am încuviinţat în comun acord pre Eminentul profesor D-nu Ştefan Comito pentru clasa de filosofie şi ca co-director al şcólei cu prea Cuviosia Sa, Eminentul D-nu Neofit Duca; ast-fel că ambii însufleţiţi de aceeaşi râvnă şi amor propriu şi de o potrivă ascultaţi, să stabilésca în comun cea mai bună dispositiune a şcólei, aducênd şi ordinea în lecţiuni şi adevărate róde, cari vor resultà cu abundenţă din îngrijirea lor şi din silinţele active ce vor depune. De aceea, cu umilinţă comunicând Înălţimei Tale de Dumneḑeu păzită comuna nóstră cerere şi votare a eruditului şi distinsului filosof D-nu Ştefan Comito, rugăm şi pre Înălţimea Vóstră, să o agreeze cu obicinuita-I părintéscă bună-voinţă şi să ne acorde şi stăpânésca-I aprobare, pentru că, asigurându-ne de primirea oficială ce i se va face, să grăbim fericita venire a Eminentului profesor în Bucuresci. — 1815, Septembre 10.

Neofit Duca, Constantin Buzău, Grigore Brâncoveanu, (2 nediscifrabili), Nestor Cluciar.

(Cod. LXXXII, fila 65.)

lelor) şi taleri 12.000 aŭ să'i dea cu cislă mŏnăstirile, precum am vĕḑut. Pe lângă acest venit, Caragea adaogă şi venitul mŏnăstireĭ Glavacioc, „spre maĭ mult ajutor şi întemeiere a şcólelor şi spre odihna i repaosul dascalilor.“

La acéstă ocasiune sunt numiţi din noŭ Eforĭ aĭ şcólelor: Metropolitul, biv Vel Vistier Constantin Filipescu, biv Vel Ban Grigore Brâncoveanu, cel după vreme Vel Post. şi D. biv Vel Vornic C. Bălăceanu. Grigorie Brâncoveanu este special însărcinat a ţine casa şcólelor [1]).

Ioan Gheorghe Caragea

Concordia între învĕţătorĭ fiind absolut necesară, căcĭ ea produce materie bogată pentru învĕţătură, iar acésta a nóstră afirmare comună fiind dovedită, suntem convinşĭ că Prea Cuviosul Neofit Duca şi Ştefan Comito rivalisând de zel între dinşiĭ şi amêndoĭ fiind de aceleaşĭ părerĭ şi de o potrivă ascultaţĭ, ródele ce vor aduce vor fi abundente. De aceea, prin presenta nóstră domnéscă sancţionare ordonăm, că după înalta nóstră aprobare şi alegere, să fie chiămat Ştefan Comito ca profesor la cursurile de filosofie la Gimnasiul din scaunul nostru Domnesc din Bucurescĭ.— 1815, Septembre 14.

(Sigiliul.)

(Cod. LXXXII, fila 64.)

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlahscoie*

Cetindu-se înaintea Domnieĭ Mele acéstă obştéscă anaforă a D-lor boerilor, ne îndestulăm că sfîrşitul acestuĭ nizam ce aŭ găsit D-lor cu cale a se întocmi pentru a şcólelor orînduială şi bună stare, privesce numaĭ spre a se împlini trebuinciósele cheltuelĭ, ca să se păzéscă nestrămutată şi întrégă întocmirea şi buna fiinţă a şcólelor acestea. Dar fiind că sfîrşitul chibzuireĭ D-lor boerilor, orĭ în ce chip se va face împlinirea acestor taleri 54.931 de la preoţĭ i diaconĭ şi acelor taleri 12.000 de la mŏnăstirĭ câtuşĭ de puţin nu zăticnesce trebuinţa şcólelor, a cărora sumă de se şi vede cu adăogire peste ceea-ce se rĕspundea până acum de la preoţĭ i diaconĭ şi de la mŏnăstirĭ, fiind însă că şi cheltuelile şcólelor sunt adăogate, după trebuinţă şi datorie maĭ vîrtos a părţeĭ bisericescĭ este de a se arăta totdeauna cu rîvnă şi ajutor, spre întregimea unuĭ acest fel de obştesc folos, isvoritor al roduluĭ învĕţătureĭ, care este cea maĭ de trebuinţă la bisericescul podvighiŭ, spre povăţuirea purtătorilor acestuĭ cin la cunoscinţa fiinţeĭ şi a datorieĭ podviguluĭ bisericesc; de aceea este primită Domnieĭ Mele şi hotărîm, ca de acum înainte pe tot anul să fie datóre partea bisericéscă a respunde, însă: preoţiĭ i diaconiĭ dintr'acéstă Ţéră câte taleri 54.931 (din carĭ aŭ a se da la cutia milosteniilor taleri 12.250) şi taleri 12.000 mŏnăstirelor, carĭ aceştĭ banĭ împlinindu-se de către Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul, atât dintru a prea sfinţieĭ sale eparchie, cât şi din judeţele episcopiilor, prin sfinţia lor episcopiĭ, să-ĭ rèspundă la Casa şcólelor în două câştiurĭ, însă jumătate la începutuĭ anuluĭ viitor lét 1816, April 23 şi ceĭ-l-alţĭ jumĕtate la sfântul Dumitru, fără de a se supĕra câtuşĭ de puţin cu acéstă priclnuire a adăogireĭ, preoţiĭ ce vor avea la mânele lor sineturĭ domnescĭ de apĕrare şi scutire i câţĭ vor fi sacaţĭ, saŭ de la ceĭ dajnicĭ preoţĭ şi diaconĭ i de la mŏnăstirĭ, a se strînge uu ban măcar maĭ mult peste împlinirea sumeĭ de maĭ sus arĕtată, ci atât Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul, cât şi sfinţia lor Episcopiĭ, să îngrijéscă cu privegherе de a se strînge aceştĭ banĭ cu bună şi dréptă cumpănire, neîngăduind, după a duhovnicesceĭ păstorie rîvnă şi neapĕrată datorie, a se năpăstui preoţiĭ i diaconiĭ cu încărcăturĭ neprimite stăpânireĭ; pe lângă care acest venit al şcólelor, bine voim Domnia Mea, să primim, după cum D-lor boeriĭ aŭ găsit cu cale, de a se adăoga şi mŏnăstirea Glavaciogul din sud Vlaşca, cu tóte veniturile eĭ, spre maĭ mult ajutor i întemeere a şcólelor şi spre odihna i repaosul dascălilor; şi către acésta orînduim Eforĭ aĭ şcólelor pre Preaosfinţia Sa Părintele Metropolitul i pre D-luĭ biv Vel Ban Grigorie Brâncoveanu, i pre cel după vreme Vel Post. şi pre D-luĭ biv Vel Vornic Constantin Bălăceanu, iar cu Casa şcólelor însărcinăm a o ţine unul din D-lor, adecă D-luĭ biv Vel Ban Grigorie Brâncoveanu, şi D-luĭ de două orĭ pe an să arĕte către ceĭ-l-alţĭ sin Eforĭ socotelile şcólelor, ca cu toţĭ împreună, să le teoriséscă şi să le încheie, chibzuindu-se însă adesea, că pe cât va fi cu putinţă să se scadă cheltuelele cele de prisos şi să se pótă păzi întocmirea şi fiinţa şcóleĭ cu cheltuială maĭ puţină şi acel prisos al banilor să se păstreze fórte bine pentru întâmplătóre trebuinţe ale şcólelor. Cu aceste dar osebirĭ ce se arată maĭ sus, întărim Domnia Mea acéstă obştéscă anafora a D-lor boerilor şi întocmaĭ poruncim D-tale Vel Logofete de Ţéra-de-sus, să se facă şi chrisovul Domnieĭ Mele. — 1815 Decembrie.

(L. S.)

(Cod. LXXXII, fila 227). Vel Logofĕt.

Sporirea venitului Casei şcólelor se legitimă şi prin nevoia salarelor dascalilor români de prin judeţe.

Iacă budgetul şcólelor în 1815 Noembre :

Taleri								
4.000	Dascălul Neofit, ...	pe lună	po	taleri	333	bani	36
4.000	Filosoful, ...	»	»	»	333	»	36
4.000	Alt filosof, ...	»	»	»	333	»	36
2.500	Al doilea dascăl, Hristodoru, ...	»	»	»	208	»	36
2.000	Al treilea dascăl, Gheorghe, ...	»	»	»	166	»	72
1.200	Dascălul Vasile, ...	»	»	»	100	»	—
1.500	Dascălul Grămaticu, ...	»	»	»	125	»	—
1.800	Doftorul Panaiotache, ...	»	»	»	150	»	—
1.200	Dascălul slovan ot Sf. Gheorghe-vechiŭ, ...	»	»	»	100	»	—
1.800	Sameşul, ...	»	»	»	150	»	—
300	Bucătarul, ...	»	»	»	25	»	—
7.200	Emeclicul pe un an, ...	»	»	»	600	»	—
2.400	Dascălul franţez, ...	»	»	»	200	»	—
2.400	Dascălul latin şi *nomicos*, ...	»	»	»	200	»	—

2.000 Cheltueli întêmplătóre la meremetul de peste an.

7.200 La 20 ucenici sĕrmani pe lună po taleri 30 fieş-care.

2.500 Pentru daruri a se da ucenicilor când li se va face examen.

7.000 Pentru a se cumpĕra cărţi şi ergalii, ale epistimiilor trebuincióse şi pentru sporirea lefilor dascălilor de la ecsiminie înainte, nefiind mulţămiţi, să rămâe pe ceea ce s'aŭ aşedat până la viitorul Aprilie lét 1816 şi pentru a se *aşeda şcóle rumânesci pe la oraşele judeţelor unde va fi trebuinţă.* [1]).

---

[1]) *Prea Inălţate Dómne,*

După luminată porunca Mărieĭ Tale, ce mi s'aŭ dat la anaforaoa D-luĭ biv Vel Banuluĭ Grigorie Brâncoveanu, cum că s'aŭ primit de către Inălţimea Ta dreptele provlimata, ce face D-luĭ pentru sporirea veniturilor şcóleĭ, cu analoghia cea cuviinciósă după vremea de acum şi scumpetea lucrurilor şi plata grelelor simbriĭ, ca să se găséscă mijlócele cele cu cale spre împlinirea lipseĭ ce se va dovedi că are Casa şcóleĭ estimp, a se îndestula dascăliĭ i ucenicii ceĭ săraci şi a se întâmpina şi alte cheltueli trebuincióse, cum şi veniturile şcóleĭ să se tocméscă de acum înainte a fi de ajuns, cu adăogire peste ceea ce aŭ fost până acum şi să se chibzuiască de unde sunt să se împlinéscă pe fieş-care an fără strămutare, ca să se păzéscă şi orînduelile ce prin luminat hrisovul Mărieĭ Tale aĭ aşedat pentru acéstă şcólă, să fie şi dascăliĭ odihniţi şi să vadă spor în faptă, şi să pótă şi D-lor Eforiĭ cu înlesnire a chivernisi şcóla ; pentru care tóte aceste mijlóce ne poruncesce Măria Ta, ca împreună cu D-lor boeriĭ Eforĭ aĭ şcóleĭ chibzuindu-ne, cum şi orĭ-ce dreptăţi va mai arĕta Casa şcóleĭ şi cataştişe de tótă lipsodosia cercetându-le, să facem Mărieĭ Tale anafora fără zăbavă, prin epistasia D-luĭ Vel Logofĕtuluĭ de Ţéra-de-Sus, arĕtătóre de tóte pe larg şi chibzuirea ce vom găsi cu cale pentru sporirea veniturilor şcóleĭ, ca să se puie negreşit în bună şi temeinică orînduială, ca un lucru ce este de obşte folositor, ne-am adunat aicĭ la domnésca Mărieĭ Tale curte, dimpreună cu D-lor boeriĭ Eforĭ aĭ şcóleĭ, unde am cercetat maĭ întâiŭ socotéla lipsodosieĭ şi din catastihul ce ni s'aŭ arĕtat de către sameşul Caseĭ şcóleĭ, vĕdum, că de la trecutul Ianuarie, de când s'aŭ dat de către Măria Ta chivernisirea Caseĭ şcóleĭ asupra D-luĭ biv Vel Ban Grigorie Brâncoveanu, s'aŭ primit la Casa şcóleĭ până acum taleri 51.007 din ajutorul ce aĭ orînduit Măria Ta de s'aŭ luat de la preoţi i diaconi din tótă Ţéra, i din ajutorul ce aŭ dat unii din patrioţi şi cea maĭ multă parte din iratul şcóleĭ, din care s'aŭ cheltuit taleri 45.335, însă taleri 36.065 la dregerea şcóleĭ şi taleri 9.270 ce s'aŭ dat în lefile dascălilor şi alte cheltueli ale şcóleĭ, afară din îmbrăcămintea a şépte odăĭ de la şcólă, însă macaturi, perne, perdele, ciucuri şi lucrul lor, i 12 scaune îmbrăcate cu pele verde cu canapeaoa lor, asemenea i treĭ scaune marĭ de nuc îmbrăcate cu postav verde, i

Din anul 1815 posedem un act din care se vede că, pentru internarea de elevi

---

peatra ce s'aŭ săpat şi s'aŭ pus *pe mormîntul răposatuluĭ dascălului* Lambru, cum şi ceea-ce s'aŭ cheltuit la facerea pomenireĭ desgropăriĭ, care acestea tóte nu s'aŭ trecut într'acest catastih plătindu-se de însuşĭ D-luĭ Banul Brâncoveanu şi aŭ prisosit din primire peste cheltuială talerĭ 5.672, carĭ se află gata la Casă, dar are şi Casa să plătéscă următórele lefĭ şi cheltuielĭ până la viitorul Aprilie, talerĭ 8.886, însă după întocmirea ce aŭ fost până acum, din care scăděndu-se aceĭ talerĭ 5.672 ce-ĭ are Casa ĭĭ maĭ lipsesc talerĭ 3.214; am făcut chibzuire pentru iratul şcóleĭ şi spre a se putea ţine în cuviinciósa stare, după bună râvnă ce aĭ Măria Ta asupra acestuĭ vrednic de laudă lucru, ce este spre podóba Ţĕrĭĭ, spre fericirea némuluĭ şi spre obştescul folos, trebuesce să aibă pe an irat talerĭ 55.000, ca şi numĕrul dascălilor să se maĭ înmulţéscă, după înmulţirea ucenicilor şi cheltuelile să se maĭ adaogă peste ceea ce aŭ fost, după preţul lucrurilor ce curge acum la tóte, cu mult adaos din cât era maĭ înainte, când s'aŭ făcut întocmirea şcóleĭ, a căreia irat vechiŭ fiind-că este talerĭ 15.750 de la preoţĭ i diaconĭ şi talerĭ 10.770 de la mŏnăstirĭ, din carĭ se scad talerĭ 2.240, carĭ se daŭ pentru şcóla Craioveĭ, şi rĕmân talerĭ 24:280, maĭ trebuesc talerĭ 28.700 până la trebuinciósa sumă ce arĕtăm maĭ sus de talerĭ 55.000; Acest dar adaos de talerĭ 28.700, am chibzuit ca să se împlinéscă dintr'aceĭ talerĭ opt ce-ĭ rĕspund şi acum preoţiĭ i diaconiĭ din tótă Ţéra, din cap în cap, pe fieş-care an, fiind-că aceştĭ banĭ se string tot cu numire pentru ajutorul şcóleĭ şi al Cutieĭ milosteniеĭ, şi, cu cuviinţă şi dreptate este, ca numaĭ Casa şcóleĭ să se împărtăşéscă de la aceĭ banĭ spre întîmpinarea neapĕratelor cheltuelĭ i simbriĭ ale dascălilor, sĕrmanilor ucenicĭ, i plata cărţilor şi trebuinciósele instrumenturĭ la învĕţăturile epistimiilor, căcĭ şi de plătea până acum eparchiile numaĭ po lude 3.500 preoţĭ i diaconĭ, după catagrafia ce se făcuse în ţilele rĕposatuluĭ Domn Alexandru Vodă Ipsilant, dar pe acel numĕr al preoţilor de atuncĭ se dovedise se făcuse şi întocmirea cu analogon după trebuinţa cheluelilor ce avea şcóla pe acea vreme, când şi lucrurile eraŭ maĭ eftine şi plata dascălilor maĭ uşóră, şi tóte cele-l-alte preţurĭ maĭ scăţute, iar acum, după cum este cunoscut că şi cheltuelile şcóleĭ s'aŭ sporit şi preţul lucrurilor s'aŭ înălţat şi simbriile s'aŭ maĭ mărit, cum şi numĕrul preoţilor i diaconilor s'aŭ descoperit atât din catagrafiile judeţelor ce sunt în domnésca Vistierie şi se vĕd peste 9.000 de preoţĭ i diaconĭ, cât şi acum pe urmă împlinindu-se de isprăvniciĭ şi protopopiĭ judeţelor aceĭ câte talerĭ unul şi jumĕtate pentru meremetul şcóleĭ din chiar catastişele cele iscălite de protopopĭ ce s'aŭ trimis la Casa şcóleĭ se dovedesc că se adună în numĕr de lude 8.138 afară din ceĭ tăĭnuiţĭ de protopopĭ, încă şi de la aceĭ cunoscuţĭ preoţĭ i diaconĭ tot maĭ este rĕmăşiţă de talerĭ 848 neîmplinită dintr'acest ajutor câte talerĭ unul şi jumĕtate. Dĕ aceea noĭ, cu sfat de obşte socotindu-Ne, şi ne maĭ făcênd vre-o altă chinotomie saŭ adaos peste ceea-ce rĕspundea până acum preoţiĭ i diaconiĭ eparchiilor, ci încă pentru ca să maĭ şi uşurăm pe preoţĭ i diaconĭ, a cunósce milă şi ajutor de acum înainte, am găsit cu cale, ca din talerĭ 8 ce da fieş-care într'un an să plătéscă numaĭ câte talerĭ 6 şi un zlot banĭ noĭ din cap în cap, fără a se scădea vre-un preot saŭ diacon cu nume de scutit, ci toţĭ de obşte să rĕspundă acest ajutor al şcóleĭ verĭ al cuĭ va fi, cu care acest mijloc cuviincios şi preoţiĭ se uşuréză cu scăderea ceĭ li se face şi Casa şcóleĭ se îndestuléză cu o sumă de banĭ întâmpinătóre cheltuelilor şi simbriilor ce am întocmit de acum înainte să se păzéscă nestrămutat, ca să pótă şi D-lor orînduiţiĭ Eforĭ să aducă şcóla elinéscă din politia Bucurescilor, să o împodobéscă cu dascălĭ şi cele-l-alte trebuinciósе cărţĭ şi instrumenturĭ, să îndestuleze pre dascălĭ i ucenicĭ la vreme, spre mulţămirea lor şi cele-l-alte cheltuelĭ i meremeturĭ de peste an să le săvîrşéscă după cuviinţă, *cum şi dascălĭ rumânĭ să se aşeţe cu plată pe la oraşele judeţelor unde va fi trebuinţă*, ţiind catastişe curate de tótă lipsodosia şi parodosind şi socotélă curată pe fieş-care an la obştea bisericéscă şi boeréscă, care aceştĭ banĭ de la 8.138 preoţĭ i diaconĭ câte talerĭ şése şi un zlot din cap în cap se adună pe an în sumă de talerĭ 54.931 banĭ 60, pe câţĭ sunt până acum sciuţĭ la Casa şcóleĭ, iar dovedindu-se maĭ mulţĭ se va maĭ spori suma banilor, care spor să se iea tot de Casa şcóleĭ, după cum lua şi până acum, şi ceĭ-l-alţĭ talerĭ 42.681 să rĕmâne pe séma Caseĭ şcóleĭ dimpreună şi cu prisosul ce se va maĭ descoperi şi cu talerĭ 12.000 de la mŏnăstirĭ după cisla ce am întocmit acum sub iscăliturile nóstre cu adaos de talerĭ 1.230 peste ceea ce aŭ fost cunsocut Caseĭ că se împlinea după cisla ce se da de la Sf. Metropolie face peste tot talerĭ 54.681; care aceştĭ banĭ împlinindu-se de către protopopiĭ judeţelor, să fie datorĭ aĭ trămite la Casa şcóleĭ, unde să-şĭ închee şi socotéla lămurită şi drĕptă sub iscăliturile Eforilor, iar protopopiĭ după socotéla lor să nu îndrăsnéscă a lua maĭ mult de cât 10 parale de un răvaş numaĭ ce vor da pe obrazul fieş-căruia preot i diacon, cuprinzĕtor de plata acestor talerĭ 6 şi un zlot ce s'aŭ aşeţat de acum înainte să rĕspundă fără strămutare, ca să se facă peste tot talerĭ 7 de un preot saŭ diacon cu banĭ şcóleĭ şi cu plata răvaşelor; cum şi de la mŏnăstirĭ iarăşĭ protopopiĭ să stringă banĭ şi să dea răvaşe pe tótă suma banilor,

aĭ şcóleĭ de la Măgurénu, se dispune ca Egumeniĭ de la mŏnăstirile marĭ din Bucurescĭ să destine câte o cameră unde să se pótă interna câte 2—4 şcolarĭ, dându-le tóte cele necesarĭi de întreţinere. [1])

---

luând pentru ostenéla sa de un răvaş câte talerĭ 5 de la mŏnăstirile cele marĭ şi de la cele maĭ micĭ câte talerĭ 2 şi să teslimatiséscă şi aceştĭ banĭ aĭ mŏnăstirilor iarăşĭ la Casa şcóleĭ; iar pentru lipsa iratuluĭ şcóleĭ până la suma ce s'aŭ întocmit, de talerĭ 55.000, am chibzuit să se dea mŏnăstirea Glavaciocul cu tóte veniturile eĭ sub epitropia Eforilor şcóleĭ, precum din două chrisóve ale răposaţilor întru fericire Domnĭ Constantin Vodă Gehan cu lét 1763 Iunie 27 şi Ştefan Vodă Bacoviţă cu lét 1764 Maiŭ 30, luarăm pliroforie, că a fost acéstă mŏnăstire închinată metoh şcóleĭ, ca să se înlesnéscă plata dascălilor, care şi acum puindu-se în orînduială şi luându-se socotélă dréptă până acum de tóte veniturile şi cheltuelile, să orînduiască D-lor epistat, ca să chiverniséscă mŏnăstirea cu bună iconomie, să se drégă cele dărăpănate şi să se păzéscă orînduiala bisericeĭ cu tótă eftacsia şi slujbele bisericescĭ nelipsit, unde să se ţie şi *şcólă cu dascăl rumânesc* a învĕţa copiiĭ ce vor veni spre învĕţătură, să aducă apoĭ mŏnăstirea şi óreşĭ-ce folos şcóleĭ la economia caseĭ, cu îndestulare de vin, pâne, legumĭ, pesce şi alte trebuincióse şi din prisosul veniturilor să se împlinéscă şi lipsa până la suma iratuluĭ şcóleĭ de talerĭ 55.000, cum şi talerĭ 3.214 ce are lipsă spre împlinirea lefilor până la viitorul Aprilie lét 1816 şi să aibă şi dascăliĭ un loc de rĕsuflare în vreme *diacopi* pentru petrecerea cu odihnă şi repaus şi pentru întremarea sănătăţiĭ D-lor, ca să pótă rădica ostenelile învĕţăturiĭ, cum şi pentru un catafighion la vre-o întâmplătóre primejdiósă epidemie, care acestea, atât împlinirea banilor ca să se facă după cum arĕtăm maĭ sus şi orînduiala şcóleĭ să se păzéscă cu plata lefilor şi îngrijirea celor trebuincióse, precum le-am aşedat maĭ jos anume, şi pentru ca să se chiverniséscă după cuviinţă şi mŏnăstirea Glavaciocul, de veĭ bine-voi şi Măria Ta a se închina la şcólă pentru folosul obştesc, să se dea straşnică luminată întărirea Mărieĭ Tale, ca să se păzéscă în tótă vremea, fără strămutare şi aceste legăturĭ să se întăréscă şi prin deosebit luminat chrisov al Mărieĭ Tale, poruncindu-se şi D-lor boerilor Eforĭ, ca să privigheze asupra dreptăţilor şcóleĭ şi întocmaĭ să le săvîrşéscă după botărîrea Mărieĭ Tale, ce acum se va da prin întărire la acéstă anafora, şi prin luminat chrisovul Mărieĭ Tale, însă cu deosebire pentru aceĭ preoţi i diaconĭ, carĭ vor avea cărţi i chrisóve domnescĭ de a fi scutiţi, arĕtându-şĭ sineturile la D-lor boeriĭ Eforĭ. — 1815 Noembre 20.

Constantin Filipescu, Isaac Ralet, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Vlahuţ Postelnic, Dumitraşco Racoviţă Vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vel Vornic, Mihalache Manu Vel Vornic, Iordache Slătineanu Vornic, Grigorie Filipescu, Teodor Văcărescu Vel Vornic, Gheorghe Filipescu Vel Logofĕtĭ Istrate Creţulescu, Constantin Filipescu Logofĕt, Ioan Ştirbeiŭ Logofĕt, Grigorie Ralea Vel Hatman, Alexandru Filipescu Vel Vornic, Costache Rasti, Grigorie Romanitis Vistier, Nestor Glucer.

Copie scósă din cuvînt în cuvînt după cea adevĕrată anafora, care fiind întocmaĭ, pentru a fi creduţă am adeverit'o cu iscălitura. — 1815 Decembre 31.

Mihalache Racoviţă Vel Logofĕt. *Răducanu Sĕrdaru.*

(Cod. LXXXII, fila 228).

[1]) *Prea Înălţate Dómne,*

Conformându-mĕ prea strălucitei poruncĭ a Înălţimeĭ Tale de Dumneḑeŭ păzită, am luat în cercetare apelul adresat de semnatariĭ petiţiuniĭ de faţă şi întrebându-ĭ şi pe eĭ înşişĭ, am aflat că într'adevĕr zelul şi dorinţa de învĕţătură i-aŭ îndemnat să recurgă la gimnasiul public Elen, instituit de Înălţimea Ta de Dumneḑeŭ păzită în oraşul Bucurescĭ cu intenţia de a se perfecţiona în studiĭ, părăsindu-şĭ în acest scop şi patria şi alte şcolĭ, nesocotind, cu convingerea că vor găsi aci maĭ mare folos şi ajutor în starea lor miserabilă, căcĭ şi de locuinţă şi de hrană chiar ḑilnică sunt lipsiţi, fiind întru cât-va întreţinuţĭ şi consolaţĭ până acuma de eminentul profesor Dl. Neofit, care apreciând înclinaţiunea lor pentru învĕţătură, le dă óre-care îngrijire cu propriu-ĭ sacrificiŭ. Declarăm decĭ Înălţimeĭ Tale, că aceştĭ nefericiţĭ aŭ într'adevĕr trebuinţă de ajutor şi dacă Înălţimea Ta încuviinţézĕ la întocmirea veniturilor anuale ale şcóleĭ, să fie cuprinşĭ şi dînşiĭ în numĕrul lefegiilor (Bursierĭ). Iar cât privesce locuinţa, de óre-ce la şcólă nu sunt destule odăĭ, afară de acele carĭ se pregătesc pentru profesorul de literatură şi francezul şi latinul, profesor de drept, am socotit că este fórte nemerit şi drept să remedieze la acéstă necesitate unele din marĭ mŏnăstirĭ din Bucurescĭ, ca aceea a Sf. George, Radu-Vodă, Sf. Apostolĭ, mŏnăstirea

Reorganisarea şcóleĭ de la Măgurénu, din 1814, este din noŭ făcută în 1816, luna Februarie.

Dăm în notă acest hrisov noŭ [1]).

---

luĭ Mihaiŭ-Vodă, Sărindarĭ şi Sf. Ion, carĭ sunt chiar în acéstă intenţiune zidite de Domniĭ şi ctitorii lor de eternă memorie, pentru făptuirea de acţiunĭ umanitare şi milostivnice. Aceste mŏnăstirĭ având câte o odae gata de locuit pentru iarnă, să priméscă, după începerea odăilor şi starea mŏnăstireĭ, de la doĭ până la patru şcolarĭ, procurându-le lemnele necesare şi cuvenita hrană, ca să pótă sărmaniĭ elevĭ refugiaţĭ în ţéra domnéscă a Înălţimeĭ Tale şi scăpaţĭ de acéstă grije a trebuincióselor pentru hrană şi locuinţă, să se aplice cu dragoste de muncă la învĕţătură şi să se perfecţioneze după dorinţă, păstrând recunoscinţă eternă şi de tot momentul către Înălţimea Ta de Dumneḑeŭ păzită şi către şcóla de aci şi grăind a pururea de bine despre bine facerea făcută lor. Iar hotărîrea definitivă....—1815, Noembre 28.

Gr. Brâncoveanu.

[1]) **Copie după traducţiunea hrisovuluĭ luĭ Ioan Caragea Voevod, pentru organizarea şcólelor şi regularea veniturilor din anul 1816, Februarie**

(După originalul scris pe hârtie)

Lumea şi tot universul, după cum se vede, arată că este o zidire, care trece peste tótă sciinţa şi inteligenţa unuĭ architect. Este sciut că, din tóte fiinţele aflătóre în lume, cea maĭ pre sus este omul; pre dînsul Creatorul nu numaĭ l-a dotat cu suflare, dar l-a împărtăşit chiar cu propria sa natură. Fiind însă că pĕcatul s'a introdus pe furiş în viéţă, şi rĕul s'a întins maĭ mult decât binele prin vătămarea produsă acesteĭ simple şi nevinovate fiinţe, de Hydra cu şépte capete, prin călcarea porunceĭ Dumneḑeescĭ, a devenit îndată acest om blăstemat şi supus chiar patimilor, pentru că n'a putut nicĭ a réspunde după buna cuviinţă, nicĭ a respinge acea fiară spurcată printr'o lovitură. Ca o sĕmînţă bună şi seriósă căḑută într'un isvor sec, şi în chipul acesta înnecat în pĕcatele vieţeĭ, nu numaĭ de sineşĭ a rĕmas sterp şi incomplect, ci tot-deodată pornindu-se spre rĕŭ, puţin rĕmase şi natura să i se schimbe. Ce maĭ avem să ḑicem? Óre câte patimĭ isbucnite dintre altele nu s'aŭ renăscut în viéţă? Singura isbândă ce făcurăm este, că nu fratele îşĭ întinde săgéta sa mortală asupra celuĭ-l-alt frate al sĕŭ, ci un prieten dă cu sulița în prietenul sĕŭ, şi tótă natura revoltându-se, făcŭ viaţa sĕlbatecă pe un şir de obiceiurĭ rele după Iliada (poemă epică a luĭ Omer).

Spre a lipsi una şi alta ar fi trebuit să se scobóre din cer sciinţa, ca să pótă concura cu Hercul, ca un alt Eol, ca să aducă într'un chip iscusit focul în crestăturĭ şi ca un plugar bun să scótă rădĕcinele spinilor şi să dea, fără ajutorul sapeĭ, putere la plantaţia cuvîntuluĭ. Din acestea este de creḑut că grandiósa şi făcĕtórea de bine filosofie póte reuşi, în fine, prin acésta dobêndind peste orĭ-ce alt lucru sciinţa adevĕruluĭ, iar din sciinţă lucrarea şi din lucrare curăţenia sufletuluĭ, care şi-aŭ în cer răsplată sigură, iar pe pămênt elogiul integru, singurul dar ce se cuvine bărbaţilor buniĭ. Vedem că unele din naţiĭ s'aŭ silit dintr'un început ca s'o introducă, spre a putea critica câtuşĭ de puţin faptele rele şi virtuţile, şi a învĕţa pe unele să respingă, iar pe cele-l-alte să îmbrăţişeze; ceea-ce este singurul mijloc resonabil de a face pe cine-va să se ocupe cu învĕţătura şi să îmbrăţişeze fericirea. Aşa, dar, şi noĭ nemerind prin ajutorul providenţiĭ acest Principat ilustru al Dacieĭ, şi cunoscênd pe cât este de folositóre învĕţătura în viaţă'ĭ, tot deodată chibzuind asupra datoriilor ce aŭ Domnitoriĭ către supuşiĭ lor, pe lângă alte lucrărĭ făcute pe negândite, am şi sĕvîrşit dintr'un început numaĭ puţin îngrijirĭ pentru gimnasiul din capitala nóstră Bucurescĭ, şi acum nu maĭ puţin bine voirăm să-l înfrumuseţăm maĭ mult, întrebuinţând întru acésta propria nóstră voinţă şi ordonând cele următóre:

1. Veniturile gimnasiuluĭ provenite de la preoţĭ, ierodiaconĭ şi mŏnăstirĭ sunt: de la preoţĭ suma de leĭ 54.931, adecă cinci-ḑecĭ şi patru miĭ nouĕ sute treĭ-ḑecĭ şi unu, iar de la mŏnăstirĭ 12.000, adecă douĕ-spre-ḑece miĭ leĭ. Se vor escepţiona din bir preoţiĭ infirmĭ şi câţĭ dintr'înşiĭ se bucură de scutirea acestuia saŭ de vr'o altă iertare, dobândită prin privileghiurĭ domnescĭ; asemenea şi aceĭ carĭ dintr'înşiĭ aŭ fost supuşĭ la bir, nu vor plăti chiar un obol din cele ordonate de noĭ.

2. Mŏnăstirea Glavacioc din Vlaşca, în întregimea sa, şi, în fine, tóte veniturile sale, adăogându-le pentru maĭ multă îndestulare a celor neapĕrate trebuincióse, o ataşăm la acest gimnasiŭ, ordonând ca să rĕmână scutită pentru tot-deauna, de tóte şi de orĭ-ce alte contribuţiĭ şi obligaţiĭ locale.

3. Din citata sumă de leĭ 54.931, să se dea leĭ 12.250, adecă douĕ-spre-ḑece miĭ douĕ sute cinci-ḑecĭ leĭ, de către Eforiĭ Caseĭ publice a Vornicieĭ.

Dupe noul hrisov, budgetul Scóleĭ marĭ are la venitурĭ :

54.931 leĭ de la preoţĭ ;

12.000 » » » mŏnăstirĭ ;

Total 66.931 » şi în plus veniturile mŏnăstireĭ Glavaciocul din Vlaşca.

Acéstă sumă a venitului se împuţinéză însă prin înscrierea în budgetul cheltue-

---

4. Veniturile citate ale gimnasiuluĭ de la preoţĭ şi mŏnăstirĭ, se vor primi de Prea Sfinţia Sa Metropolitul şi de iubitorĭĭ de Dumneḑeŭ Episcopĭ, potrivit sumeĭ banilor, şi se vor preda Eforuluĭ, căruĭ este încredinţat Casa, de douĕ orĭ pe an, jumĕtate la 23 Aprilie, iară cea-l-altă jumĕtate la 23 Octombre, cu începere de la anul curent una mie opt sute şése-spre-ḑece ; se va escepţiona însă mŏnăstirea Glavacioc, ca una ce se va administra într'un chip absolut de aceiaşĭ Eforĭ permanenţĭ.

5. Numim Eforĭ aĭ gimnasiuluĭ pe Prea Sfinţia Sa Mitropolitul Nectarie, pe fostul marele Ban Constantin Filipescu, pe boerul fostul marele Ban Grigorie Brâncoveanu, pe boerul fostul marele Vornic Constantin Bălăceanu şi pe boerul marele Postelnic în activitate.

6. Arĕtatele maĭ sus tóte venitурĭ dupe cum am ordonat, boerul Ban Grigorie Brâncoveanu, le va primi la timpul prescris şi le va depune în Casa gimnasiuluĭ (către care persónă, pe lângă menţionata sarcină îĭ acordăm şi administrarea cu de aprópe priveghere a Glavaciocului). Pe lângă acésta administraţiunea este însărcinată, să plătescă la timp pe fie-care trimestru, onorariele profesorilor. După ce va trece tóte pe hârtie şi le va înregistra în condică, se va justifica şi către ceĭ-alţĭ Eforĭ şi'şĭ va da cuvintul fie-căruia spre a ni se supune şi Nouă acéstă lucrare. Prin urmare, toţĭ d'impreună deliberând asupra acesteĭ operaţiunĭ, adică dacă s'ar fi ivit vr'o cheltuială cu iconomie şi cruţare, saŭ fără regulă şi cuvînt probabil, prisósele gimnasiuluĭ le veţĭ întrebuinţa pentru reparaţiĭ, îmbunătăţirĭ şi cresceri. Prisosul din economie se va socoti ca sacru şi va rĕmânea depus şi neatins pentru viitor până ce s'ar ivi vre-o trebuinţă pentru gimnasiŭ. Afară de acésta nimenĭ nu va îndrăsni să cheltuiască pentru óre-care alt lucru, nicĭ îşĭ va permite a sfeterisi lucrurile neatinse, căcĭ acest fapt socotindu-se nelegiuit făptuitorul va fi supus la penalitatea prevĕḑută de legĭ pentru sacrilegiŭ.

7. Eforiĭ vor îngriji prea mult pentru profesoriĭ de litere, de umanităţĭ, de filosofie şi de limbĭ străine, dacă trebuinţa va cere, ca să fie de o conduită bună şi nebănuită, să aibă credinţă în religie şi să fie ceĭ maĭ buni în felul lor; aceştia introducêndu-se, să li se încredinţeze crescerea elevilor. Pentru acest cuvînt, unul din aceştĭ Eforĭ, orĭ-cine va fi, să se presinte o-dată pe sĕptĕmână la acest gimnasiŭ, spre a inspecta tóte şi a ordona profesorilor să păstreze cu esactitate între dênşiĭ pudórea şi onórea ce se cere de la dênşiĭ.

8. Examenele şi încercările elevilor în privinţa progresuluĭ se vor face douĕ, faţă cu toţĭ Eforiĭ şi cu ceĭ ce ar voi să se afle acolo, cel dintêiŭ examen se va face în Mercurea mare a patimilor Mântuitoruluĭ, iar cel de al doilea la 15 Septembre şi d'aci încolo repausul şi recreaţiunea urmézĕ pentru profesorĭ şi elevĭ în tot cursul luneĭ culesului viilor, până la 15 Octombre.

9. Gramatica împărţindu-se în patru părţĭ adică: în formule etimologie, sintaxă şi compunere, trebue a fi sĕvîrşită de tóte clasele în cursul fie-căruĭ semestru, şi ast-fel după o încercare, ceĭ ce aŭ progresat vor trece în altă clasă; iar cu predarea acestora vor fi însărcinaţĭ dintr'un început profesoriĭ şi după chipul acesta din tóte clasele se vor ţinea în şcólă în curs de treĭ anĭ numaĭ eleviĭ, carĭ vor proba maĭ multă inteligenţă şi silinţă. Preferarea şi aplicaţiunea lecţiunilor eline pentru orĭ-ce clasă şi modul cu carĭ se vor preda, precum şi examinarea şi buna ordine şi îmbunătăţire a gimnasiuluĭ se dă în sarcina rectoruluĭ, ca unul de la care se va cere cuvênt despre tóte.

10. Fiind-că sciinţa dreptuluĭ, atât pentru judecătorĭ, cât şi pentru ceĭ-ce sunt daţĭ în judecată şi, în fine, pentru toţĭ ómeniĭ în genere este trebuinciósă, ca una ce, după un principiŭ firesc, se mărturisesce ca cel maĭ sănătos sprijin pentru omenire, găsirăm cu cale într'o conglăsuire cu boeriĭ a introduce şi profesor de drept, ca să predea acéstă sciinţă către aceĭ-ce ar voi s'o înveţe. Insă, spre a reuşi la acésta după speranţa şi voinţa nóstră, socotirăm că orĭ-ce lucrare la început trebue să-şĭ aibă îngrijitorul sĕŭ esperimentat; aşa, dar, bine-voim a numi şi pre marele Clucer Nestor de profesore, apreţuind talentul sciinţelor sale în drept.

11. Va fi şi un medic permanent pentru a căuta pre ceĭ-ce s'ar îmbolnăvi dintre învĕţătorĭ şi elevĭ, primindu-şĭ salariul din veniturile gimnasiuluĭ.

Prin urmare, fiind-că gimnasiul din Bucurescĭ, prin îmbunătăţirea şi buna ordine s'a întocmit ast-fel precum cere sfîrşitul pentru care s'a făcut, ordonăm Eforilor să îngrijéscă şi pentru cele-alte

lilor Eforieĭ şcólelor a sumeĭ de 12.250 leĭ, subvenţiune acordată de Domnitor Vornicieĭ Obştirilor (cutia milelor).

Venitul şcólelor îl va incasa Banul Grigorie Brâncoveanu şi-l va depune în Casa şcóleĭ. Tot acest boer va face şi cheltuelile în regulă prin înţelegere cu ceĭ-l-alţĭ Eforĭ.

Unul din eforĭ continuă a avé inspecţiunea sĕptĕmânală a şcóleĭ.

Profesoriĭ vor fi: de litere, de umanităţĭ, de filosofie şi de limbĭ străine. Eĭ vor trebui »să fie de o conduită bună şi nebănuită şi să aibă credinţă în religie . . . .«

Singura innovaţiune adusă de acest hrisov, asupra celuĭ din 1814, este aceea de la punctul 10, prin care, recunoscêndu-se importanţa studiuluĭ *dreptuluĭ*, se decide continuarea acestuĭ studiŭ în şcólă, prevĕḑut prin budgetul de la Octombre 1815.

Marele Clucer Nestor este numit *primul profesor de drept de la Bucurescĭ*. Se vede că din causă că trece profesor, încetézá de a fi şi Efor şcólelor.

In August 1816 se numesce alt profesor de limba franceză la Scóla mare. Este numitul Munier. El este însărcinat şi cu limba latină [1]).

In urma hrisovuluĭ de la 1816, avem budgetul general al şcólelor de peste Olt şi al bisericeĭ Obedeanu.

Iată acest budget, care ne dă o lumină deplină asupra organisăriĭ şcólelor în Oltenia, a acelor şcóle carĭ pregătiră mişcarea naţională de la 1821.

---

institute de instrucţiune publică din Craiova şi de prin cele-alte judeţe şi comune, ca prin virtutea şi silinţa lor şi a învĕţătorilor să renască pretutindenea şi să reverse din maĭ multe părţĭ isvóre de sciinţă, după dorinţa nóstră, în tot setosul Principat pentru fericirea credincioşilor noştri supuşĭ. Acestea, dar, atât pentru întêiul gimnasiŭ din Ungro-Vlachia, cât şi pentru institutele de prin tóte cele-alte judeţe, ce deja se află şi s'a aflat, cum ni s'a părut maĭ bine le-am hotărît. De aceea, spre încredinţarea şi asigurarea acestora, scoţênd la lumină acest al nostru Domnesc hrisov, ale căruia dispositiunĭ voim să se păzéscă întocmaĭ şi de către luminaţiĭ noştri fraţĭ, carĭ după noĭ vor domni în vecĭ pe acest strălucit tron, sigilându-le, şi cu propria nóstră mână iscălindu-le, punem martorĭ pe prea luminaţiĭ adevĕraţiĭ noştri fiĭ: George Voivod şi Constantin Voivod şi pe prea onor. nobilisimiĭ şi voitorĭ de binele nostru credincioşĭ boerĭ, pe Constantin Creţulescu Marele Ban, pe George Arghiropulo Mare Spătar, pe Constantin Vlahuţă Marele Postelnic, pe Dimitrie Racoviţă Vornic al Ţĕreĭ-de-Sus, pe Grigorie Filipescu Vornic al Ţĕreĭ-de-Jos pe Teodor Văcărescu al treilea Vornic, pe Mihaiŭ Racoviţă Mare Logofĕt al Ţĕreĭ-de-jos, pe Toma Creţulescu Mare Logofĕt al Obiceiurilor, pe Banul Costescu Vornic al politieĭ, pe Atanasie Hristopulo Mare Logofĕt al Afacerilor străine, pe Mateĭ Cantacuzino Mare Clucer, pe George Scanavi Mare Comis.

Datu-s'a presentul nostru hrisov Princiar în al patrulea an al Domnieĭ Nóstre în catedrala Nóstră Domnéscă din Bucurescĭ, prin îngrijirea prea cinstituluĭ şi nobilisimuluĭ nostru boer fostul Ban Grigorie Brâncoveanu, anul mântuireĭ 1816, luna Februarie 23, trecêndu-se în condica Divanuluĭ, ordonăm a se păzi într'un loc sigur de către numiţiĭ eforĭ. (Traducere din grecesce de D. Germani).

(Cod. LXXVI, fila 231 v.).

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahscoe.*

Preaosfinţia Ta Părinte Mitropolit i ceĭ-alţĭ D-vóstră boerĭ Eforĭ aĭ şcólelor, fiind-că avem Domnia Mea pliroforie pentru D-luĭ Miunier, care are destulă sciinţă a limbeĭ franţuzescĭ, avênd şi la limba latinéscă nu puţină destoinicie, de aceea dar unul ca acesta cu cuviinţă fiind a se sistisi între dascăliĭ ceĭ trebuincioşĭ aĭ şcóleĭ, între carĭ aŭ a fi şi dascălul franţez i latin, după cuprinderea obştesciĭ anafora, care este întărită de Domnia Mea, poruncim ca pre maĭ sus numitul Miunier să-l orînduiţĭ a fi la acéstă şcólă dascăl franţez cu léfa cea orînduită şi fiind trebuinţă a se orîndui tot însuşĭ de a fi şi dascăl latin, atuncĭ îĭ veţĭ maĭ adăoga léfa după cuviinţă. Tolco pisah gpd. — 1816, August 9.

(Pecetea gpd.)

(Cod. LXXIV, fila 262 b.)

Venituri :

2.240 taleri de la casa şcólelor ot Bucuresci *(va să ḑică subvenţiune)*.
400 „ din vama Craioveĭ.
300 „ „ venitul mŏnăstireĭ Obedeanu.
150 „ de la episcopul Rîmniculuĭ.
150 „ „ „ D-luĭ Caimacamul [1]).
150 „ „ „ zapciiĭ Divanuluĭ pe 50 taleri.
300 „ „ „ iratul podurilor Craioveĭ.
Total 3.690 „ venitul şcólelor din Oltenia.

Cheltueli :

1.750 taleri dascăluluĭ întâiŭ [2]).
600 „ dascăluluĭ al doilea.
240 „ la douĭ dascălĭ români în Craiova.
800 „ „ ḑece ucenicĭ sĕrmanĭ.
300 „ „ cincĭ dascălĭ români în 5 judeţe.
Total 3.690 leĭ

Budgetul cheltuelilor după hrisovul luĭ Caragea din 1816 :

2.000 taleri dascăluluĭ întâiŭ
1.000 „ „ al douilea } elin.
500 „ „ „ treilea }
1.000 „ „ frances.
300 „ la douĭ dascălĭ români din Craiova, câte 150.
500 leĭ la cincĭ dascălĭ români din judeţe.
800 „ „ ḑece ucenicĭ sĕrmanĭ.
Total 6.100 leĭ.

Neajunsul din veniturile hotărîte maĭ sus pentru asemenea cheltuelĭ s'a acoperit cu o nouă taxă de câte 2 parale la leŭ de la lefile judecătorilor din Craiova.

Organisarea doctorilor din timpul luĭ Ipsilante se desvoltă sub Caragea.

Existenţa doctorilor în ţĕră, după cum maĭ sus am arĕtat, este profitabilă, nu numaĭ din respect higienic, dar şi din respectul culturel generale.

Iată, decĭ, budgetul doctorilor dupe Ipsilante, cu modificaţiunile luĭ Caragea:

1.750 leĭ de la 5 huzmeturĭ: ocna, vadra, oerit, dijmărit şi vinăriciŭ po 350 tl.
250 leĭ de la Episcopia Rîmniculuĭ.
250 „ „ „ (loc rĕmas liber).
2.000 „ din lefile judecătorilor Craioveĭ câte 2 parale la leŭ.
1.250 adaos făcut de Caragea la cele 5 huzmeturĭ.
Total 5.950 leĭ.

---

[1]) Veniturile până la acesta le-aŭ stabilit hrisovul luĭ Ipsilante, iar cele următóre hrisovul luĭ Caragea, 1812.

[2]) Acéstă cifră a stabilit'o Ipsilante; cele-ce urmézĕ sunt dispositiunĭ ale luĭ Caragea din 1816.

Cu adunarea banilor impuşĭ mŏnăstirilor pentru şcóle, repetim că mergea greŭ. Mulţĭ egumenĭ se declarară nemulţămiţĭ cu *cisla* otărîtă de Eforia şcólelor. In Maiŭ 1816 se dispune a se face o nouă *cislă* de către chiar egumeniĭ nemulţămiţĭ cu vechea cislă, cum probézĕ actul din notă [1]).

Şcóla de la Măgureanu ia în 1816 un bun avênt: peste 320 de şcolarĭ o frecuentă, aşa că localul nu maĭ este încăpĕtor. Constatându-se acéstă insuficienţă de local, Caragea aprobă, în Iulie 1816, adăogirea de camere nouĕ [2]).

In 1817 se face nouĕ cislă de baniĭ datoriţĭ şcólelor de către mŏnăstirĭ. Egumeniĭ nu eraŭ mulţămiţĭ cu cisla din 1816. Caragia ordonă să se întórcă la mŏnăstirĭ baniĭ

---

[1]) *Prea Inălţate Dómne,*

După luminată porunca Mărieĭ Tale am cercetat acéstă jalbă ce aŭ dat egumeniĭ mŏnăstirilor de aicĭ din Bucurescĭ, cum că pentru baniĭ şcólelor domnescĭ ce-ĭ rĕspund mŏnăstirile pe tot anul, a fost obiceiŭ a se aduna egumeniĭ şi a face cislă păzind pe fieş-care mŏnăstire cât să dea, iar în anul trecut s'a făcut cisla de către noĭ, fără de a avea cuviosia lor scire, care cislă nu li s'a arĕtat ca s'o vadă, de sunt puse tóte mŏnăstirile câte se află în domnésca ţĕră a Mărieĭ Tale cu egumenĭ rînduiţĭ de domnie, ci vĕd altă cislă în care nu se vĕd puse unele mŏnăstirĭ ce aŭ egumenĭ orînduiţĭ cu cărţĭ domnescĭ şi nu sunt mitoace, cerênd ca din porunca Mărieĭ Tale către egumeniĭ ceĭ practicoşĭ să se facă de isnóvă cislă pentru baniĭ şcólelor, ce li se cer, în sumă de talerĭ 12.000, păzind orînduiala cea veche, cu analoghie drĕptă, după starea şi puterea fieşĭ-căria mŏnăstirĭ şi să se puie la cislă tóte mŏnăstirile câte se cuvin, afară numaĭ din câte mŏnăstirĭ s'aŭ dat anume hrisóve domnescĭ a fi nesupĕrate. Decĭ, cât pentru cisla pe acest an următor, fiind întocmită după o cislă ce s'a găsit la Sf. Metropolie, cu adăogire de talerĭ 1.230 peste talerĭ 10.770 ce aŭ fost maĭ înainte, ca să împlinéscă suma de talerĭ 12.000 de vreme ce nu se mulţămesc părinţiĭ egumenĭ, să fie luminată porunca Mărieĭ Tale, că după praznicul sf. Împăraţi Constantin şi Elena, să se adune egumeniĭ la sf. Metropolie, ca să-şĭ facă cisla între dênşiĭ, cu drĕptă chibzuire puind pe fieş-care mŏnăstire din câte 4 eparchiĭ, ca să dea cea-ce este cu cale, după starea şi puterea sa, păzind orînduiala şi vechiul obiceiŭ, afară din mŏnăstirile ce sunt apĕrate prin luminate hrisóvele Inălţimeĭ tale. — 1816, Maiŭ 16.

Semnaţĭ: Nectarie Mitropolit, C. Filipescu, Gr. Brâncoveanu, Const. Bălăceanu.

Domnitorul aprobă acéstă nouă cislă prin resoluţiunea pusă pe acéstă anafora în 25 Maiŭ 1816.
(Cod. LXXXV, fila 54 v. şi 55).

[2]) *Prea Inălţate Dómne,*

Ascultând porunca Mărieĭ Tale la acéstă jalbă a dascălilor şcóleĭ elinescĭ, am făcut cercetare la tóte câte aŭ arĕtat Inălţimeĭ Tale şi după pliroforia ce am luat întru adevĕr de mulţimea ucenicilor ce s'aŭ adunat de la o vreme încóce la învĕţătură de aŭ ajuns la numĕr până acum peste 320 şi maĭ virtos că după cum vedem din ḑi în ḑi vin din tóte părţile la învăţătură, şi ca să nu pătiméscă atât ucenicii cât şi dascăliĭ cu stenahoria caselor când şed la paradosis, găsim cu cuviinţă a se maĭ mări acele patru odăĭ de la pórtă, precum şi pentru aşedarea a opt dascălĭ grămaticĭ, de vreme că se pot găsi tot pe suma lefilor ce s'aŭ urmat şi până acum. De aceea după datorie nu lipsim a arĕta Inălţimeĭ Tale, ca să se dea luminată poruncă, atât pentru meremet a-l pune în lucrare, cât şi pentru dascălĭ a-ĭ aşeda. Iară aniĭ Mărieĭ Tale, fie de la milostivul Dumneḑeŭ mulţĭ şi fericiţĭ. — 1816, Iulie 25.

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe

Dumné-vóstră boerilor Eforĭ aĭ şcólelor, de vreme ce şi mărirea acelor patru odăĭ de la pórtă şi aşedarea a opt dascălĭ grămaticĭ, după cuprinderea de maĭ jos arĕtată sunt de trebuinţă, după pliroforia ce ne daţĭ printr'acéstă anafora, poruncim Domnia Mea, ca amêndouĕ acestea să se pue şi în lucrare.— 1816, Iulie 27.

(L. S.)

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXV, fila 197).

luaţĭ maĭ mult peste ceea-ce aveaŭ să dea dupĕ regulata cislă. Ultima *cislă* o stabilesce însuşĭ Caragia, căcĭ egumenĭĭ nu se înţeleseră între eĭ să facă o dréptă repartiţiune [1]).

Din istoria şcóleĭ marĭ elene, din anul 1817, amintim, că la Octombre acel an, Caragea numesce pe Ladislas Erdelion dascăl de limba latinéscă. Acéstă limbă e de mare trebuinţă, ḑice anaforaoa Eforilor, a se alătura la cea elinéscă, pentru maĭ buna

[1]) *Cisla mŏnăstirilor ce s'aŭ făcut în lét 1817 Maiŭ 19*

Taleri		Taleri	
600	Radu-Vodă.	90	Golgota.
550	Sf. Gheorghe.	450	Câmpu-Lung.
550	Cotroceniĭ.	200	Vieroşul.
330	Văcărescĭĭ.	130	Valea.
350	Mihaiŭ-Vodă.	130	Rincăciovul.
320	Sf. Ioan.	350	Sloboḑia.
120	Zlătarĭĭ.	650	Tismana.
120	Sf. Ecaterina.	550	Cozia.
170	Mărcuţa.	60	Baia de aramă.
120	Sf. Apostolĭ.	400	Hurezul cu metóşele luĭ.
70	Stavropoleos.	280	Motrul.
70	Plumbuita.	255	Sadova.
350	Znagovul.	370	Jitiia.
60	Codrenĭĭ.	130	Bucovĕţul.
550	Mărgineniĭ.	180	Brâncoveniĭ.
250	Mislea.	280	Căluiul.
100	Comana.	60	Hotăraniĭ.
420	Délul.	390	Sf. Ión ot Focşanĭ.
250	Nucetul.	80	Băbeniĭ.
130	Butoiul.	350	Rîmnic.
40	Dedulescĭĭ.	40	Gruiu.
100	Bradul.	65	Răzvanul.
90	Clocociov.	65	Sf. Sava.
600	Bistriţa.	80	Căsciórele.
70	Plătărescĭĭ.	12.000	adică taleri douĕ-spre-ḑece miĭ.

Iŏ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlaschoe

Cu tóte că încă din lét 1816 Maiŭ s'a dat porunca Domnieĭ Mele la anaforaoa preasfinţieĭ sale Părinteluĭ Mitropolitul şi a D-lor orînduiţilor boerĭ pentru baniĭ şcólelor ce sunt datóre mŏnăstirile a da pe tot anul, ca adunându-se egumeniĭ mŏnăstirilor la un loc să facă cislă între dênşiĭ cu dréptă cumpănire, dar fiind-că din pricina neunireĭ ce s'a ivit între uniĭ din egumenĭ nu s'a săvîrşit cisla nicĭ până acum; de aceea pentru ca să lipséscă tóte prelungirile şi pricinuirile egumenilor, însine Domnia Mea am întocmit cisla pentru baniĭ şcólelor pe tóte mŏnăstirile ḑajnice, precum se arată maĭ sus, după care şi poruncim, să se facă urmare cu împlinirea banilor întocmaĭ, iar de la care dintr'aceste maĭ sus arĕtate mŏnăstirĭ se vor fi împlinit de atuncĭ până acum în diastima prigonireĭ egumenilor baniĭ maĭ mulţĭ decât sunt aşeḑate în acéstă fóie, pornncim să li se întórcă înapoĭ ceea ce li se va fi luat maĭ mult, precum şi mŏnăstirile ce vor fi rĕspuns într'acésta diastimă baniĭ maĭ puţinĭ decât se vĕd aşeḑaţĭ într'acéstă fóie, să răspunḑă şi cusurul, ca cu dintr'acelea să se împlinéscă ceea ce aŭ dat maĭ mult cele-l-alte mŏnăstirĭ. Tolco pisah. gpd.—1817, Maiŭ 19.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Douĕ asemenea foĭ de cislă s'aŭ făcut şi s'aŭ dat una la Casa şcólelor, spre a sta în păstrare şi alta la egumenĭ, ca după analoghia acesteĭ cisle să se cisluiască şi de acum înainte orĭ-ce dărĭ vor eşi pe mŏnăstirĭ.

(Cod. LXXV, fila 180 verso).

înlesnire ucenicilor la tălmăcire, iar mai vîrtos, că acest dascăl, fiind din părţile Transilvanieĭ, are sciinţă şi de limba românéscă, cu care nu puţin ajutor póte a da ucenicilor .... a putea mai în grabă a face orĭ-ce tâlmăcire spre înţelegere, precum şi la limba franţuzéscă, de vreme ce celă-l-alt dascăl frances, ce se află, nu póte să tălmăcéscă la ucenicii ceĭ *arharĭ* (sic) nesciind altă limbă.

Noul dascăl va paradosi şi limba francesă, dar numaĭ la ucenicii ceĭ micĭ şi va avea léfă 100 tal. pe lună.

Va mai paradosi în *latinesce* şi cărţile împărătescĭ pravelnice, când ucenicii vor veni la starea de a învĕţa *nomica*, iar mai vîrtos din feciorii de boerĭ când vor voi a învĕţa pravilele. Atuncĭ i se va adăoga 100 talerĭ léfă [1]).

Din Noembrie 1817 posedem actul următor referitor la numirea dascăluluĭ Veniamin şi la înlocuirea ca Eforĭ a boerilor Banu Filipescu, repausat, şi Banu Gr. Brâncoveanu, retras [2]).

---

[1]) *Iω Ioan Gheorghe Caragea i gospodar zemle Vlachscoe*

Preaosfinţia Ta părinte Metropolite i ceĭ-lalţĭ dumné-vóstră boerĭ Eforĭ aĭ şcóleĭ, după arĕtarea ce ne faceţĭ printr'acéstă anafora, poruncim să se orînduiască jăluitorul dascăl al limbeĭ latinescĭ cu léfa ce se arată mai jos de talerĭ 100 pe lună, iar de a paradosi şi în limba franţuzéscă, acésta fiind-că este îngrijire a datorieĭ dascăluluĭ franţez ce este orînduit la acéstă şcólă, precum şi ceĭ-l-alţĭ dascălĭ fiind însărcinaţĭ fieş-care cu datoriile epanghelmeĭ sale, rĕmâne a se chibzui de însuşĭ dascălul franţez, după cum îl va povĕţui trebuinţa celor ce se cuvine a urma spre împlinirea datorieĭ sale. — 1817 Octombre 23.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Înălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale ce se dă acéstă jalbă a luĭ Ladislav Epelion dascălul de limba latinéscă prin care cere a se orîndui la şcóla cea elinéscă spre a paradosi învĕţătura cărţeĭ latinescĭ, următor fiind luminateĭ poruncĭ am cercetat de este cu adevĕrat arĕtarea ce face şi ne-am pliroforisit că acéstă limbă este de mare trebuinţă a se alătura pe lângă elinéscă, pentru mai bună înlesnirea ucenicilor la tălmăcire, iar mai vîrtos că acest dascăl fiind din părţile Transilvanieĭ are sciinţă şi de limba cea rumânească, cu care nu puţin ajutor póte a da ucenicilor ce sunt arharii la acéstă şcólă, a putea mai îngrabă a le face orĭ-ce tălmăcire spre înţelegere, precum şi la limba franţuzéscă, de vreme că cel-l-alt dascăl franţez ce se află nu póte să tălmăcească la ucenicii arharii, nesciind altă limbă, ce numaĭ la ceĭ ce aŭ sciinţă în...., să fie dator a paradosi şi la limba franţuzéscă, însă numaĭ pe ucenicii ceĭ micĭ; pentru care aceste două ostenelĭ ale sale, ce are să facă, adecă atât al limbeĭ latinescĭ, cât şi al limbeĭ franţuzescĭ, să i se orînduiască a i se da pe tótă luna câte talerĭ 100; dar fiind-că numitul dascăl ne încredinţézĕ că póte să paradoséscă în limba latinéscă şi cărţile împărătescĭ pravilnice, care iarăşĭ nu puţin folos póte să aducă celor ce vor voi să înveţe fiind destoinicĭ (ţicem) când vom cunósce că aŭ venit vre-o unii din ucenicii în vrednicie ca să pótă învĕţa şi nomică, iar mai vîrtos, din feciorii de boerĭ carĭ vor voi a învĕţa pravilele, având trebuinţă, atuncĭ peste aceştĭ talerĭ 100 ce am găsit cu cale a i se da pe lună cu mulţămita sa, se va mai adăuga ceea ce va fi cu cuviinţă; ci pentru ca să se pue acéstă învĕţătură în lucrare şi numitul dascăl să se scie hotărît, ne rugăm a se da şi luminată hotărîrea Mărieĭ Tale. — 1817 Octombre 17.

Nectarie Mitropolit, Grigorie Brâncoveanu.
Constantin Bălăceanu Vornic.

(Cod. LXXXIX, pag. 49).

[2]) *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlachscoe*

Preaosfinţia Ta părinte Metropolite, iubitorilor de Dumnezeŭ episcopĭ, i dumné-ta Vel Bane Grigorie Ghica, i dumné-ta Vel Vornice Constantine Bălăcene, i dumné-ta Vel Logofete de ţéra de sus, i dumné-ta Vel Vornice de ţéra de jos Grigorie Bălene, i dumné-ta Vel Postelnice, i dumné-ta biv Vel

Prea Înălțate și prea bine-voitóre al nostru Domn,

Conform prea strălucitului pitac domnesc al Înălțimiĭ Tale, ne-am întrunit servitoriĭ Mărieĭ Tale, pentru a ne consfătui despre îmbunătățirea și maĭ perfecționată întocmire a școleĭ înființate aci prin prevedere Domnéscă și am desbătut în destul despre stabilirea mijlócelor celor maĭ eficace spre acest scop. Și fiind-că, după cum și Înălțimea Ta de Dumnedeŭ păzită are acéstă grije, principalul și cel maĭ necesar lucru este numirea de buniĭ și destoiniciĭ profesoriĭ, urméză să chibzuim despre alegerea acestora dintre ceĭ maĭ bine reputațiĭ printre ceĭ ce locuesc aci, între care este prin urmare eruditul domn Veniamin, bărbat și cu multă sciință și de toțiĭ lăudat, cât și din ceĭ aflătoriĭ în alte părțiĭ, pe uniĭ îĭ vom chiăma și îĭ vom îndupleca prin viŭ graiŭ, să întreprindă cu dragoste acéstă operă, iar pe ceĭ-l-alțiĭ îĭ vom invita prin scrisoriĭ fórte amabile și sperăm că scopul urmărit să ia forma cerută, potrivit cu sentimentele Înălțimeĭ Tale iubitóre de litere și de frumos și cu dorința generală; fiind-că lucrul despre care suntem porunciți să deliberăm, este de domeniŭ public și reclamă multă și importantă chibzuire, iar din prea nobiliĭ boeriĭ Eforiĭ, boerul Banu Filipescu, după voința cerésca 'și-a plătit deja datoria comună, iar boerul Banu Brâncoveanu, retrăgêndu-se din Eforie a încetat să conlucreze și să ia parte la consiliŭ, rugăm pe Înălțimea Ta de Dumnezeŭ păzită, să numéscă și alțiĭ câțiĭ-va boeriĭ pe cariĭ ar încuviința, ca să ne consfătuim împreună și cu nobleța lor despre acest lucru comun și să raportăm în urmă opinia nóstră către Înălțimea Ta prea mărită, care să dea definitivă hotărîre. — 1817, Noembre.

Nectarie al Ungro-Vlahieĭ, Iosef Argeș, Constantin al Buzĕuluĭ, Constantin Bălăceanu Vornic, Mavrocordat [1]).

La finea anuluĭ 1817 se agită din noŭ întrebarea reorganisăreĭ școleĭ elene. In 19 Noembre Caragea provócă Eforiĭ să reorganiseze școla elenă. Din 24 Noembre este noul pitac al luĭ Vodă cu acéstă cestiune.

Noua eforie propune în Decembre 17 luĭ Caragea un noŭ nizam de organisare a școleĭ, în coprinderea următóre:

Prea Înălțate și prea bine-voitóre al nostru Domn,

Conform prea strălucitei porunci ce am primit de la Înălțimea Ta de Dumnezeŭ păzită, de a ne întruni și consfătui despre modul cu care s'ar putea ameliora și reforma în maĭ bine școla domnéscă din Bucurescĭ, ne-am întrunit întêia și a doua óră consfătuindu-ne despre tóte cele ni s'aŭ poruncit. Și în cât privesce alegerea și chiămarea de

---

Vornice Iordache Slătinene, i dumné-ta biv Vel Logofete de țéra de jos Iordache Golescule și dumnéta Vel Logofete de țéra de jos Alexandre Filipescule, precum dintr'nceput dorind Domnia Mea de întocmirea școleĭ, ca pentru un lucru obștesc, folositor și de mare trebuință n'am încetat a îngriji de tóte câte privesc spre a sa bună ființă și întregime, tot de aceeași rîvnă și dorire porniți fiind și acum, primim cererea ce ni se face printr'acéstă anafora, și poruncim Domnia Mea, ca adunându-vĕ cu toțiĭ la un loc și urmând coprinderei Domnesculuĭ Nostru pitac, ce este dat de la 19 ale acesteĭ luniĭ, să faceți apoĭ și chibzuirea ce tot printr'același pitac poruncim și să arĕtați Domnieĭ Mele prin anafora. — 1817, Noembre 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXIX, pag. 144).

[1]) Cod. LXXXIX, pag. 115.

profesorĭ, Vĕ raportăm, prin o altă anafora a nóstră. Iar pentru constituirea şcóleĭ pe baze maĭ solide, făcênd cunoscute regulele generale şi legile, carĭ hotărăsc propriile datoriĭ fie-căruĭ elev şi profesor, supunem în proiect adânceĭ judecăţĭ a Înălţimeĭ Tale de Dumneḑeŭ păzită opiniunile nóstre emise în privinţa lor şi décă se va aproba de Înălţimea Ta, rugăm să se sigileze cu sigiliul Sĕŭ domnesc şi ast-fel să ia forţa de lege. După sosirea profesorilor chiămaţĭ, décă se va presinta necesitatea să se facă şi ceva alte orînduelĭ, le vom expune şi pre aceste, prin o altă anafora a nóstră către Înălţimea Vóstră de Dumneḑeŭ păzită.—1817, Decembrie 10 [1]).

Nectarie al Ungro-Vlahieĭ, Iosef al Argeşuluĭ, Constantin al Buzĕuluĭ, Grigore Ghica, Constantin Bălăceanu, Grigore Băleanu, Alexandru Mavrocordat, Gheorghe Golescu, Alexandru Filipescu, Mihail Manu.

Asupra acesteĭ anaforale, din 10 Decembrie 1817, Domnitorul dă întărirea următóre nouluĭ Nizam întocmit pentru şcóle :

Lege şi regulamente pentru şcóla universală

Despre profesorĭ

1. Profesoriĭ nu vor preda lecţiunĭ contrariĭ credinţeĭ ortodoxe séŭ autorităţiĭ politice constituite.

2. Fie-care profesor se va considera personal independent de ceĭ-l-alţĭ.

3. Orĭ-ce profesor va voi să se retragă va trebui să aviseze pe Eforĭ şi décă se va găsi imediat altul care să se numéscă în locul luĭ, el se va putea retrage ; în cas contrariŭ însă va trebui să-şĭ urmeze datoriile pe şése lunĭ, ca să pótă în intervalul acesta Eforiĭ să chiăme un altul în locul luĭ.

4. La alegerea unuĭ noŭ profesor, Eforiĭ întrunindu-se şi chiămând şi uniĭ din profesorĭ la consfătuire, vor raporta prea Înălţatuluĭ Domn de alegerea făcută şi astfet prin autorisarea şi aprobarea stăpânireĭ se va chiăma profesorul ales.

5. Profesoriĭ gramaticĭ vor urma de acord acelaşĭ metod de gramatică predând fie care lecţiile ce se vor determina în comun cu profesoriĭ de poetică şi retorică.

6. Profesoriĭ vor da ceĭ d'întêiŭ elevilor exemplul buneĭ ordine, moralităţiĭ şi respectuluĭ către cele sfinte (pietăţiĭ), asistând în tóte duminicile şi sĕrbătorile la Sf. Leturghie în paraclisul şcóleĭ.

II. Despre supraveghetor

1. Se va numi un supraveghetor, avênd grija buneĭ ordine interne a şcóleĭ.

2. Supraveghetorul se va alege de către Eforĭ şi va sta cu locuinţa în şcólă.

3. El va asiste şi veghia la stricta păstrare a legilor şi regulamentelor şcóleĭ.

4. Va mustra şi pedepsi eleviĭ, care vor face neorînduelĭ în şcólă, când greşala reclamă o pedépsă moderată, iar pentru o pedépsă maĭ severă va raporta Eforilor.

5. Toţĭ servitoriĭ şcóleĭ vor depinde de supraveghetor.

6. Supraveghetorul va ţine un catalog exact al tuturor elevilor din fie-care clasă a şcóleĭ.

---

[1]) Cod. LXXXIX. pag. 144.

III. Despre elevi

1. Toţi elevii în genere vor considera ca sacră persónă profesoruluĭ.

2. Elevul, fie din clerul de felul luĭ, fie din boerĭ, saŭ din neguţătorĭ, saŭ din orĭce altă clasă, va fi supus legilor şi regulamentelor şcóleĭ.

3. Elev străin, fără garanţie admisă de Eforĭ, nu va intra în şcólă.

4. Orĭ-ce elev, înainte de a intra în şcólă, e dator să înscrie cu propria-ĭ mână numele sĕŭ în catalogul elevilor şcóleĭ; iar dacă e străin, sub numele saŭ va arĕta şi patria sa şi prin ce garanţie a venit la şcólă.

5. Orĭ-căreĭ puterĭ va fi supus elevul, el va fi astrîns legilor şi regulamentelor şcóleĭ, fără să se pótă reclama de protecţiunea uneĭ autorităţĭ străine. Acésta o va garanta expres prin scris înaintea intrăreĭ sale la şcólă şi aşa se va înscrie şi în catalogul elevilor şcóleĭ.

6. Toţĭ eleviĭ în genere, de orĭ-ce clasă socială ar fi, se vor considera ca egalĭ.

7. Toţĭ eleviĭ vor aduce respectul cuvenit supraveghetoruluĭ şcóleĭ.

8. Eleviĭ negligenţĭ şi ceĭ neastîmpĕraţĭ în clasă se vor mustra şi pedepsi de către profesorĭ. Iar când felul desordineĭ va reclama o maĭ mare pedépsă, se va raporta de către aceştia către Eforĭ şi Eforiĭ vor decide pedépsa cuvenită.

9. Elevul care va comite neorînduelĭ afară din şcólă nu se va închide în nicĭ un arest, ci se va preda în mânile supraveghetoruluĭ şi cercetându-se vina de către Eforĭ, de se va găsi de caracter penal se va raporta autorităţiĭ şi se va pedepsi după legile penale, de unde nu, se va pedepsi de către Eforĭ.

10. Înaintea intrăreĭ orĭ-căruĭ elev la şcólă, supraveghetorul e dator să-ĭ citéscă regulamentele şcóleĭ, la carĭ va fi ţinut să se supună de aci înainte.

11. Toţĭ eleviĭ internĭ sunt datorĭ Duminicile şi în ḑile de sĕrbătorĭ să asiste la Sf. Liturghie în paraclisul şcóleĭ.

12. Orĭ-ce elev se va arĕta la treĭ examene fără isbândă şi nedemn a fi înaintat în cursurĭ la o clasă superióră, se va depărta din şcólă.

13. Eleviĭ carĭ, terminându-şĭ cursurile, séŭ şi înaintea lor, ar dori să se retragă din şcólă, vor primi atestate a profesorilor şi a Eforilor, arĕtând cursurile la carĭ aŭ asistat şi la carĭ din ele aŭ reuşit.

14. Elev în vêrstă de douĕ-ḑecĭ şi douĭ anĭ trecuţĭ nu póte să intre la şcólă ca să urmeze cursurile gramaticale; se póte înscrie ca elev la Retorică, Poetică, Filologie, Sciinţe şi Filosofie.

15. Eleviĭ sunt datorĭ să se supue ordinelor particulare întocmite de profesorĭ, despre modul de audiţiune şi urmare a cursurilor.

16. Toţĭ eleviĭ de tóte clasele şi de tóte cursurile sunt datorĭ să asiste la examenele generale.

17. Eleviĭ internĭ nu vor putea eşi fără permisiunea supraveghetoruluĭ séŭ aprobarea unuĭ profesor.

IV. Despre auditorĭ

1. Auditorĭ se numesc aceĭ carĭ, fără a fi înscrişĭ în catalogul elevilor, ascult regulat cursurile predate în şcólă.

2. Auditoriĭ vor purta acelaşĭ respect ca şi eleviĭ.

3. Décă vre-unul din auditorĭ face desordinĭ în clasă, séŭ sémănă discordie între elevĭ, se va depărta din şcólă, prin avis al Eforilor.

4. Auditoriĭ nu pot fi internĭ.

5. Orĭ-cine de orĭ-ce vêrstă póte veni ca auditor în tóte clasele şi tóte cursurile.

V. Despre examenele elevilor

1. In cursul anuluĭ se vor face examenele generale a elevilor de tóte clasele.

2. Examenele nu se vor face prin profesoriĭ şcóleĭ, ci se vor chiăma de către Eforĭ examinatorĭ imparţialĭ şi numaĭ aceştia vor avea dreptul să examineze pe elevĭ asupra celor învĕţate.

3. Elevii carĭ vor reuşi la examen vor fi recompensaţĭ de Eforĭ, primind, cu daruri relative, şi atestate din partea examinatorilor, certificate de Eforĭ, spre dovadă că aŭ reuşit.

S'a scris regulamentul de faţă la 1 Decembrie 1817.

Nectarie al Ungro-Vlahieĭ, Iosif al Argeşuluĭ, Constantin al Buzĕuluĭ, Grigore Ghica, Constantin Bălăceanu, Mihail Manu, Grigore Băleanu, Alexandru Mavrocordat, George Slătineanu, George Golescu, Alexandru Filipescu.

Caragea aprobă în 12 Decembrie 1817 acest regulament şi anafora cu actul următor :

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie

Impreună cu acéstă întocmire a orînduelii şi pravilelor şcóleĭ ce se vĕd arĕtate maĭ jos, de părinţiĭ arhiereĭ i de dumné-lor orînduiţiĭ boerĭ, citindu-se înaintea Domnieĭ Mele şi anaforaoa ce ne-a făcut Sfinţia lor şi dumné-lor, arĕtătóre acesteĭ întocmirĭ, ale căreia ponturĭ ce se arată maĭ jos câte unul, unul, chibzuindu-le şi înşi-ne noĭ şi găsindu-le pe tóte a fi din cele fără de carĭ nu se póte fiinţa şcóleĭ întru întregime şi fără de prihană, le întărim Domnia Mea şi hotărîm, ca întru tóte întocmaĭ să se urmeze şi să se păzéscă acéstă întocmire fără câtuşĭ de puţină strămutare, trecêndu-se şi în condica şcóleĭ spre a fi sciut.—1817, Decembrie 12. [1]).

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

In 1817 aflăm următórele acte relative la sporirea lefeĭ dascăluluĭ elin de la Buzĕŭ.

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie

Măcar că Preaosfinţia sa părintele Metropolit i ceĭ-l-alţĭ dumné-lor Eforĭ aĭ şcólelor găsesc cu cale a se face adăogirea lefeĭ dascăluluĭ elin din eparhia Sfinţieĭ Sale episcopul Buzĕŭ, numaĭ până la talerĭ 1.200 pe an, şi Domnia Mea însă, pentru ca să însufleţim şi maĭ mult rîvna şi silinţa aceluĭ dascăl, spre a se arĕta fără câtuşĭ de puţină pregetare la învĕţătura ucenicilor, bine-voind, pe lângă aceĭ talerĭ 1.200 îĭ maĭ adăogăm alţĭ talerĭ 300, ca să i se dea adecă pe an léfă câte talerĭ 1.500 din baniĭ ce rĕspunde pe fieş-care an pentru şcóle eparhia Buzĕuluĭ de la preoţi i diaconĭ, carĭ aŭ a se ţinea în séma Sf. Sale episcopuluĭ de către Preaosfinţia Sa părintele Metropolit. Drept aceea dar, cu osebirea adaosuluĭ de talerĭ 300 ce se arată maĭ sus, întărim Domnia Mea anaforaoa acésta şi poruncim ca întocmaĭ să se facă urmare.—1817, Martie 8.

(Pecetea gpd).

Vel Logofĕt.

[1]) (Cod. LXXXIX, pag. 144).

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale, ce ni se dă la acéstă anafora a iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ Preaosfinţieĭ Sale părinteluĭ episcopuluĭ Buzĕŭ, următorĭ aflându-ne, neam adunat împreună şi maĭ întâiŭ am cerut să ne arăte acel hrisov al Mărieĭ Sale rĕposatuluĭ întru fericire Domn Alexandru Ipsilant, care l-am şi vĕḑut, cu létul 1776 Ianuarie, coprinḑĕtor, că orînduesce a fi şcólă elinéscă şi la oraşul Buzĕuluĭ cu talerĭ 500 simbria unuĭ dascăl, care să se dea pe tot anul de la Casa şcólelor de aicĭ, în care şcólă, dupĕ pliroforia ce am luat de la Preaosfinţia sa părintele episcop, nelipsit s'a urmat paradosis al limbeĭ elinescĭ ucenicilor aceleĭ părţĭ de loc, cu îngrijirea Preaosfinţieĭ Sale, până acum. De aceea ḑicem, că de trebuinţă este a fi şi acolo la oraşul Buzĕuluĭ o şcólă elinéscĭ maĭ mult pentru ucenicĭĭ, carĭ pe de o parte aŭ râvnă a se adăpa de rodurile învĕţăturiĭ, iar pe de alta ca să nu cum-vaşĭ, din pricina depărtărĭĭ loculuĭ, neavênd mijlóce a veni aicĭ la şcóla cea din politie, să rĕmâe fără învĕţătură şi sub întunerecul necunoscinţeĭ, după datoria îngrijireĭ ce are Casa şcólelor nu numaĭ pentru acéstă şcólă, ci şi pentru tóte cele-l-alte de prin eparhiĭ, unde va fi de trebuinţă, să priméscă Preaosfinţia Sa părintele Episcop acéstă sarcină cu îngrijirea acesteĭ şcóle, adecă să găséscă un dascăl elin (de nu va fi destoinic cel ce se află acum), carele să fie cu sciinţă bună, cunoscut şi celor de aicĭ dascălĭ şi vrednic de acéstă epanghelmă şi să se orînduiască păzind însă acéstă datorie, adecă maĭ întâiŭ să iea povăţuire de la ceĭ de aicĭ dascălĭ în ce chip să urmeze cu paradosis al matimelor după puterea fieş-căruia selen al ucenicilor, să aibă şi adese corespondenţiĭ trămiţênd temate şi ecsighesis ale ucenicilor sĕĭ, ca să se vaḑă de către ceĭ de aicĭ dascălĭ, precum şi la douĕ ezamene ce sunt orînduite de se fac pe tot anul ucenicilor de aicĭ, să fie dator şi acest dascăl a veni şi el de va fi prin putinţă cu ucenicĭĭ sĕĭ ceĭ maĭ de frunte, ca să se cerceteze, spre a se cunósce în faptă sîrguinţa ce are către ucenicĭ, pentru care dascăl, dupĕ scumpetea tuturor lucrurilor şi grelele cheltuelĭ ce se urméză acum de obşte, găsesc cu cuviinţă a se adăoga léfa pe an talerĭ 1.200, precum s'aŭ adăgat şi la ceĭ de aicĭ dascălĭ, carĭ banĭ, de se va găsi cu cale şi de către înalta înţelepciunea Mărieĭ Tale a se da, se va da luminată poruncă către Preaosfinţia sa părintele Metropolit, ca din suma banilor ce rĕspunde estimp acéstă eparhie a Buzĕuluĭ, de la preoţĭ şi diaconĭ, pe tot anul, pentru şcólă, să i se ţie în sémă aceştĭ talerĭ 1.200, însă cu adeverinţă chiar a orînduituluĭ dascăl, coprinḑĕtóre că şi 'ĭ-aŭ primit deplin, care adeverinţă să se vaḑă şi de către noĭ. Drept aceea, să fie dator Preaosfinţia sa, acum maĭ întâiŭ a publicarisi în tótă eparhia alcătuirea acesteĭ şcóle, chiămând pre toţĭ ceĭ însetaţĭ, ca să se adape de rodul învĕţăturilor, îngrijind sf. episcopie pururea pentru maĭ bună întemeerea acesteĭ şcóle şi înlesnind cu orĭ-ce mijlóce ajutóre şi povĕţuirĭ părintescĭ, spre fo osul obşteĭ, ca din vreme în vreme să sporéscă învĕţăturile, iar hotărîrea cea desăvîrşită rĕmâne a se face de către Inălţimea Ta, pentru urmarea de acum înainte

Nectarie Metropolit, Constantin Filipescu, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Bălăceanu.—1817, Februarie 13. [1]).

Deşi curentul naţional, care împingea la crearea de şcóle cu limba română, se manifestă neîndoios în aniĭ 1817—1818, nu maĭ puţin Episcopul de Râmnicul-Vâlceĭ solicită şi dobîndesce de la Eforiĭ şcólelor din Bucurescĭ şi de la Caragea reorganisarea uneĭ şcóle grecescĭ şi lângă eparhia acésta.

[1]) Cod. LXXXIX, fila 144 v).

Să luăm în detaliŭ principalele şcóle despre existenţa cărora, în domnia luĭ Caragea, posedăm acte.

Târgovişte. In Martie 1815 eforiĭ Gr. Brâncoveanu, Iacob Rizu Postelnic, Const. Rosetti şi Clucerul Nestor, aprobă cererea unor târgovişteni de a li se reînfiinţa şcólă cu spesele Metropolieĭ şi în casele eĭ de acolo. In şcólă se va preda nu numaĭ limba română, ci şi cea elină, se va maĭ învĕţa cântările bisericescĭ. Profesorul de cântărĭ bisericescĭ are şi sarcina de predicator al bisericeĭ. La 7 April 1815 Caragea aprobă naforaoa [1]).

---

[1]) *Prea Inălţate Dómne,*

Vre-o câţĭ-va boerĭ din oraşul Târgovişteĭ printr'acéstă jalbă ce a dat Inălţimeĭ Tale, fac rugăciune a te milostivi, ca să li se sistisească acolo o şcólă cu un dascăl elin i altul românesc şi unul ca să parodosească meşteşugul cântărilor bisericescĭ pentru copiiĭ dumné-lor şi celor sĕrmanĭ ce se află acolo şi că s'ar fi şi găsit un Macarie Ieromonah ce se află însărcinat cu schitul Golgoteĭ, om cu sciinţă la meşteşugul cântăreĭ, s'ar fi şi mulţămind a i se da pe tótă luna câte talerĭ 200 pentru câte trele aceste învĕţăturĭ i să i se facă şi opt dârvarĭ pentru adusul lemnelor, adică singur să plătéscă dintr'acéştĭ banĭ şi dascăluluĭ elin şi celuĭ românesc, iar ceea ce va maĭ prisosi să fie pentru a sa ostenélă fiind îndatorat a face şi *logos în anvonul bisericeĭ la tóte ţilele cele marĭ*, arĕtând şi acésta, că acolo la sf. mŏnăstire *dintru inceput a fost şcólă pentru învĕţătura copiilor*, iar acum de sunt peste doĭ anĭ, a lipsit cu totul; printr'acărora jalbă ni se poruncesce de către Măria Ta, ca să cercetăm şi de chibzuirea ce vom face să arĕtăm Inălţimeĭ Tale. Următorĭ fiind luminateĭ poruncĭ, am socotit că a se deschide şi acolo o şcólă cu acest fel de dascălĭ cu sciinţă de învĕţătură, precum se rógă Mărieĭ Tale aceĭ boerĭ, este prea cu cuviinţă şi maĭ vêrtos aci, la acest oraş, unde a fost scaunul cel vechiŭ al sfinteĭ Metropoliĭ, că se află boerinaşĭ cu locuinţă şi ómenĭ de cinste, neguţătorĭ, este şi tahtul isprăvniciieĭ acolo, avênd sf. Metropolie şi odăĭ îndestule spre odihna dascălilor şi a ucenicilor şi tóte înlesnirile, iar maĭ virtos întru acest fel de lăudat şi vechiŭ oraş se cuvine să se cinstéscă musele cu rodurile învĕţătureĭ, împărtăşind pe ceĭ ce aŭ trebuinţă de podóba cea adevĕrată a procopseleĭ şi de luminarea credinţeĭ, prin care aceste mijlóce işĭ arată chiar în faptă filotimia, rîvna şi datoria păstorésca spre cele de folos obştieĭ şi plăcute fapte şi înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi socotim că este şi cu dreptate şi cu cuviinţă de a se ţinea o asemenea şcólă cu cheltuiala Metropolieĭ, din iraturile eparhieĭ ce are, *cum şi orĭ unde s'ar maĭ cuveni şcóle în parte* să le întocméscă şi să le orînduiască temeinic, spre pomenire, căcĭ şi maĭ înainte de doĭ anĭ a fost acolea şcólă, iar acum s'a părăsit cu totul; pentru care este şi dată hotărîrea Inălţimeĭ Tale, de la lét 1813, Maiŭ 17, la anaforaoa boerilor, ce s'a făcut atuncĭ, ca tuturor adscălilor de prin eparh ĭ să nu li se maĭ plătéscă léfa de la Casa şcólelor, ci să-şĭ aibă plata de către părinţiĭ arhiereĭ din deosebit iratul eparhiilor, avênd din destule venitурĭ, de care şi noĭ de opotrivă cugetând, ţicem că se cuvine să-şĭ aibă urmarea întocmaĭ, căcĭ de la Casa şcólelor a se prosforisi cât de puţin ajutor nu este mijloc, avênd îndestulă cheltuială cu meremeturile ce urméză, i cu plata lefilor şi la acéstă vreme chiar acéstă şcólă din scaunul Bucurescilor cere ajutor, nefiind îndestul irat cât este hotărît; părerea nóstră, într'acest chip este, iar cea desévîrşită hotărîre rĕmâne a se face de către Măria Ta.—1815, Martie 24.

Grigore Brâncoveanu, Iacov Rizu Postelnic, Constantin Rasti, Nestor Clucer.

(Cod. LXXXIV, pag. 415).

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie

Chibzuind şi Domnia Mea cât sunt de trebuincióse şi folositóre obştеĭ rodurile învĕţăturеĭ ce odrăslesc din fiinţa şcólelor, tot atâta ţicem că este şi obştea datóre a îngriji şi a se sili spre întocmirea acestor fel de lucrurĭ; când dar fieş-care după o facere de bine datoriŭ se cuvine a se arĕta cu rîvnă şi ajutor către acest fel de fapte, nu rĕmâne îndoială, că maĭ virtos partea cea bisericéscă, care nu este împovorată cu sarcină de familie, ca partea mirinéscă, se cuvine a arĕta maĭ cu adaos rîvnă şi osirdie, pentru şcóla înfiinţată cu din veniturile ce sunt afierosite la sfintele locaşurĭ de rĕposaţiĭ ctitorĭ chiar pentru asemenea facerĭ de bine, iar maĭ ales sf. Metropolie, care se împărlejasce deosebit şi cu iratul eparhieĭ sale ca o obştéscă mumă celor ce se păstoresc de dînsa, cu cuviinţă este, nu numaĭ făcĕtóre de bine către dînşiĭ a se arĕta, ci şi pildă de asemenea bune fapte să se facă către ceĭ ce pórtă cinul şi podvigul bisericesc, sub păstoria prea sfinţieĭ sale. De aceea, dar, primită fiind Domnieĭ Mele anaforaoa

Rîmnicul-Vâlceĭ. In 1815 reclamă obştea din acest oraş să li se continue şcóla de la eparhia de acolo [1]). Eforiĭ aprobă să fie şcóla cu dascăl român şi elin şi să se

---

acésta, o întărim şi hotărîm, ca iarăşĭ prin a dumné-lor îngrijire chibzuindu-se împreună şi cu Preaossfinţia Sa părintele Metropolit, să se întocméscă şi şcóla de la domnescul nostru oraş al Târgovişteĭ şi să se ţie tot-deauna întru a sa bună fiinţă cu cheltuiala cea trebuinciósă, din iratul eparhieĭ sfinteĭ Metropoliĭ, care acéstă hotărîre a Domnieĭ Mele, poruncim dumi-tale Vel Logofete de ţéra de sus, ca prin osebit domnesc al nostru pitac, să se facă sciută şi Preaosfinţieĭ sale părinteluĭ Metropolit, ca să se înţelégă tot-deauna cu dumné-lor boeriĭ Epitropĭ pentru rînduiala trebuincióselor cheltuelĭ.—1815, Aprilie 7.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle vlahiscoie.

Preaosfinţia Ta părinte Metropolite, dintr'acéstă alăturată copie după anaforaoa a dumné-lor boerilor ce sunt orînduiţĭ Epitropĭ aĭ şcóleĭ elinescĭ carĭ s'a întărit şi de către Domnia Mea, se va da Preaosfinţieĭ Tale pe larg pliroforie, cum are a se întocmi şcóla de la domnescul nostru oraş al Târgovişteĭ, ci dar spre a se păzi şi a se urma întocmaĭ hotărîrea Domnieĭ Mele ce s'a dat asupra acesteĭ pricinĭ, iată printr'acest domnescul nostru pitac, facem cunoscută Preaosfinţieĭ Tale. Tolco pisah gpd.— 1815, Apprilie 29.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIV, pag. 196.)

[1]) *Iω Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle vlahiscoie*

Nu numaĭ pentru căcĭ partea cea bisericéscă cu osebire şi maĭ cu adaos de cât partea cea mirenéscă este datóre a fi de sine-şĭ pornită spre acest fel de ajutóre şi faceri de bine, (iar maĭ vîrtos când are şi îndestulate iraturĭ, precum este acéstă sfîntă episcopie), ci şi pentru căcĭ léfa dascălilor i a doftorilor de prin eparhiĭ, prin întărirea ce am dat Domnia Mea, încă de la leat 1813, la anaforaoa dumné-lor orînduiţilor boerĭ, am hotărît a se da din iratul eparhiilor, iar nu din baniĭ cutieĭ milosteniilor, ce se daŭ de la eparhiiĭ, primită este Domnieĭ Mele anaforaoa acésta a dumné-lor boerilor Eforĭ aĭ şcóleĭ elinescĭ, pe care întărind-o, orînduim pe dumné-luĭ biv Vel Clucerul Constantin Socoteanu îngrijitor spre aflarea şi aşeḑarea dascălilor celor trebuincioşĭ i a doftoruluĭ la oraşul Râmniculuĭ, prin povaţa dumné-lor numiţilor boerĭ Eforĭ aĭ şcóleĭ a căror plată să li se dea de iubitorul de Dumneḑeŭ Sfinţia Sa Episcopul Râmniculuĭ din iraturile eparhieĭ, către carele poruncim şi dumi-tale Vel Logofete de ţéra de sus, să se facă osebită porunca Domnieĭ Mele, ca să urmeze negreşit a se pune şi în faptă fără de zăbavă acéstă bună şi luĭ Dumneḑeŭ plăcută orînduială, înţelegêndu-se şi însuşĭ Sfinţia Sa cu dumné-lor boeriĭ Eforĭ de aicĭ, pentru orĭ-ce trebuinţă şi chibzuire va privi spre buna starea şi întregimea şcóleĭ şi nu numaĭ la acea şcólă ot oraşul Râmnicul să se păzéscă acéstă orînduială, ci încă şi pe la tóte cele-l-alte oraşe din numita eparhie să se orînduiască dascălĭ buniĭ şi procopsiţĭ, fiind acésta spre folosul, podóba, i lauda şi chiar părţeĭ bisericescĭ, adecă celor ce se preoţesc la acéstă eparhie, ca să aibĭ cuviinciósa sciinţă a citănieĭ şi să fie destoinicĭ şi înşile a înţelege şi ascultătorilor să tălmăcéscă cele ce citesc la bisericescile slujbe.— 1815, Maiŭ 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Toţĭ boerinaşiĭ şi tótă obştea ce sunt şeḑătorĭ în oraşul Râmnicul-Vâlceĭ ot peste Olt, prin acéstă jalbă ce aŭ dat Inălţimeĭ Tale arată, că la acest oraş dintru început aŭ avut şcólă în sfânta Episcopie de acolo, cu dascălĭ procopsiţĭ, a căror plată li se urma prin ceĭ după vremĭ episcopĭ şi se scădea de la Cutia banilor preoţilor, şi hrana i cele-i-alte trebuincióse li se da de la episcopie, iar acum aŭ rĕmas numaĭ cu un dascăl elin şi altul rumânesc, care se plătesc numaĭ de către sfînta episcopie împreună cu tóte cele-l-alte trebuincióse; asemenea arată, că încă în ḑilele rĕposatuluĭ Alexandru Vodă Ipsilant, li s'aŭ orînduit şi un dohtor cu plată câte taleri 50 pe lună, de la Cutia milosteniei, iar acum, de sunt peste doĭ anĭ, aŭ rĕmas isterisiţĭ şi de dascălĭ şi de dohtor, cerênd a te milostivi Măria Ta, să li se orînduiască iarăşĭ léfă ca şi maĭ înainte, de unde se va chibzui de înaltă înţelepciunea Inălţimeĭ Tale, spre a putea fi îndatoraţĭ atât dascăliĭ a le învĕţa copiiĭ fără plată, cât şi dohtorul să caute pe ceĭ săracĭ şi lipsiţĭ, fără interes;

plătéscă şi un doctor, dar se apĕră că nu din veniturile şcólelor se póte plăti acest

---

a cărora jalbă, din luminata poruncă a Inălţimeĭ Tale orînduindu-se la noĭ, ni se poruncesce, ca să cercetăm dimpreună cu dumné-luĭ Vel Vornicul al Obştirilor şi să arĕtăm Inălţimeĭ Tale prin anafora. Următorĭ fiind luminateĭ Mărieĭ Tale poruncĭ, maĭ întâiŭ am pus de am căutat în tóte condicile ce sunt pentru şcóle, încă de când s'a făcut cea d'întâiŭ aşeḑare a lor, şi vre-o hotărîre domnéscă a li se plăti lefile dascălilor şi a dohtoruluĭ ot Râmnicul-Vâlceĭ de la cutia milosteniеĭ şi a şcóleĭ, nu s'aŭ putut găsi, fără numaĭ la socotelile ce încheiaŭ părinţiĭ episcopĭ ceĭ după vremĭ cu cutia Obşteĭ la banĭ preoţilor, se vede că se scădea de sineşĭ cu talerĭ 480 pentru dascăliĭ ot Râmnicul-Vâlceĭ şi cu talerĭ 240 pentru dohtor, nevrênd Vornicia Obşteĭ să se împotrivéscă, iar de la lét 1813 nicĭ cu aceştia nu se maĭ scade; 'ĭ-am făcut întrebare şi Preaosfinţieĭ sale părinteluĭ Metropolitul, că de scie să se fi făcut vre-un sine, domnesc în diiastimă de 22 anĭ, cât s'aŭ aflat episcop Râmniculuĭ, pentru acéstă pricină, să ni se arĕtet ca să-l vedem ; şi aŭ rĕspuns că vre-o hotărîre domnéscă n'aŭ vĕḑut, dar urmarea se făcea de a se scădea sfînta episcopie cu aceştĭ banĭ pe toţĭ anĭ ; se vede dar că după ce s'aŭ dat hotărîrea Inălţimeĭ Tale la let 1813, la anaforaoa dumnélor boerilor, ca dascălĭ şi dohtorĭ după în eparhiĭ să nu se maĭ plătéscă de la cutia Obşteĭ şi a şcólelor, ci să se iconomiséscă plata lor din deosebitele iraturĭ ale eparhieĭ, părinţiĭ arhiereĭ cu totul aŭ încontenit plata dascălilor, nevrênd să se îndatoreze la acéstă plăcută şi sfîntă sinesfora ; de aceea, cât pentru a fi la acest oraş şcólă cu dascălĭ elin, rumânesc şi doftor cu sciinţă bună, fiind tactul cel vechiŭ al sfînteĭ episcopiĭ şi scaunul isprăvnicatuluĭ, fórte de trebuinţă este, şi nu s'ar fi cuvenit Prea sfinţia sa ca să împuţineze rodurile învĕţăturllor, ci maĭ vîrtos a le spori cu adaos pentru eparhie podóbă şi folosul obşteĭ, iar maĭ virtos că se cade şi în faptă a'şĭ arĕta rivna şi filotimia către ceĭ săracĭ străinĭ şi lipsiţĭ, împlinindu-şĭ cu acésta şi datoria cea păstoréscă, cu îngrijirea ce se cuvine a o avea pentru binele norodului şi cinstea eparhieĭ, când va fi împodobită cu acest fel de îmfrumuseţărĭ folositóre obşteĭ. Decĭ acéstă eparhie a Preasfinţieĭ sale părinteluĭ episcopul Râmniculuĭ, fiind cu venit îndestulat, iar iratul şcóleĭ elinescĭ aicĭ nefiind de ajuns atât pentru plata orînduitelor lefĭ ale dascălilor i a ucenicilor, cât şi pentru trebuinciósele meremeturĭ, nu are mijloc de a se împuţina cu asemenea scădere, găsim cu cale, ca din iraturile episcopieĭ să se îndatoreze nu numaĭ acéstă şcólă, din oraşul Râmniculuĭ să o ţie cu dascăliĭ ceĭ trebuincioşĭ şi dohtorul, precum cer şi se rógă Mărieĭ Tale orăşeniĭ boerĭ, ci încă şi pe la tóte oraşele cele-l-alte din eparhie, să fie datorĭ a ţinea dascălĭ procopsiţĭ, cu plată din venitul eparhieĭ şi ajutorul eparhioţilor orăşenĭ, precum este şi dată hotărîrea Mărieĭ Tale la acésta, căcĭ asemenea se urméză şi în oraşul Pitesciĭ sud Argeş, avênd şi şcólă şi dohtor din ajutorul eparhieĭ şi a orăşenilor, ca să fie spre îngrijirea pătimaşilor bolnavĭ şi pentru învĕţătura i procopséla color sĕrmanĭ şi lipsiţĭ, carĭ aŭ rivnă la învĕţătură, şi ca să se urmeze séŭ să se pótă păzi acéstă bună bună faptă nestrămutat, să fie luminată porunca Mărieĭ Tale către dumné-luĭ biv Vel Clucerul Constantin Socoténu, ce se află cu şederea la acest oraş Râmnicul, să aibă îngrijirea acésta prin povaţa nóstră a Epitropilor, spre a le pune tóte în lucrare precum maĭ sus ḑicem, iar hotărîrea rĕmâne la Măria Ta.— 1815, April 25.

Grigore Brâncoveanu, Constantin Nestor Clucer.

Iată hotărîrea luĭ Vodă:

Iubitorule de Dumneḑeŭ Sfinţia Ta episcópe al sfînteĭ episcopiĭ Râmnic chir Galaction, sănătate; fiind-că pentru şcóla ot Râmnicul-Vâlceĭ, i a dohtoruluĭ de acolo, cum şi pentru tóte cele-l-alte şcóle dintr'acea eparhie s'a dat hotărîrea Domnieĭ Mele, ca de acum înainte, ca un lucru ce privesce pentru folosul obştieĭ şi lauda şi podóba eparhieĭ, să se plătéscă lefile a tuturor dascălilor, cât şi a dohtoruluĭ, din veniturile episcopieĭ aceea, fiind de îndestule, asupra cărora am orînduit Domnia Mea îngrijitor de a se pune în faptă aceea la oraşul Râmniculuĭ pe dumné-luĭ biv Vel Clucer Constantin Socoténu, adică ca să aşeze atât dascălĭ, cât şi dohtor cu sciinţe bune şi procopsiţĭ, spre a se putea folosi copiiĭ boerilor orăşenĭ cu rodurile învĕţătureĭ, cum şi ceĭ săracĭ şi lipsiţĭ să se pótă căuta de bólele şi neputinţele lor, precum maĭ pe larg se cuprinde în hotărîrea Domnieĭ Mele, ce am dat în parte pentru acest oraş al Râmniculuĭ, la anaforaoa dumné-lor boerilor Eforĭ aĭ şcólelor, după jalba orăşenilor de acolo, încă de la 24 ale trecuteĭ lunĭ Maiŭ, care ca un lucru ce privesce spre cele plăcute şi luĭ Dumneḑeŭ şi ómenilor, cu maĭ sus ḑisul boer negreşit să se pue şi în lucrare acéstă şcólă i dohtorul, şi fiĭ Sfinţia Ta sănătos. — 1815, August 5.

(Pecetea gpd.)

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIV, fila 213 v.).

budget, ci să facă spesele din deosebitele iraturĭ ale eparhieĭ, Eforiĭ rînduesc Efor şcólelor de acolo pe Vel Clucerul Socoténu şi eparhia să întreţină şcolĭ şi în cele-l-alte oraşe din coprinsul eĭ şi în primul loc la Pitescĭ.

Tîrgu-Jiuluĭ. Am arĕtat aiurea cine era *stolnicul Dumitrache*, autorul croniceĭ ce am publicat pentru prima dată în analele Academieĭ, în anul 1888. Stolnicul Dumitrache ajuns sub domnia luĭ Mihaĭ Vodă Suţul (secolul XVIII) Ispravnic de Jiŭ, a înfiinţat acolo biserică şi şcólă.

Insemnătatea şcóleĭ de la Jiul-de-Sus e mare în istoria mişcăreĭ de sub Caragea şi de la 1821.

Acéstă şcólă o recunósce din noŭ Caragea cu un pitac din 6 Aprilie 1813, adresat Ispravniculuĭ judeţuluĭ [1]).

La 25 Maiŭ 1813, Caragea dă special hrisov în favórea bisericeĭ şi şcóleĭ înfiinţată în secolul XVIII de bine lăudatul stolnic Dumitrache [2]).

---

[1]) *Iŵ Joan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie*

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ Mele dumné-ta biv Vel Paharnic Iordache Ispravnice ot Sud Gorj sănătate. Facem dumi-tale în scire, că la înnoirea hrisovuluĭ de milele şi orînduelile ce are sfînta biserică domnéscă şi *şcóla* de la biserica din tîrgul Jiuluĭ, s'a făcut cerere şi pentru nisce locurĭ ale sfînteĭ biserice s'a pus unĭ de aŭ făcut nămestiĭ fără de a se învoi cu biserica, cum şi alte locurĭ pe carĭ a avut biserica acareturile sale şi ..... unul dintr'înşiĭ fără de învoire, a făcut nămestiĭ, cerînd ca locurile bisericeĭ, unde a avut nămestiĭ, fiind-că are să le facă biserica la loc când îĭ va da îndemână, să li se arete acelora, ca să nu facă nămestiĭ statornice şi pe câtă vreme le-a ţinut şi le va ţinea să plătéscă chiria ce se va întocmi de către dumnéta, din pricină că epitropiĭ i ctitoriĭ şi alţiĭ din pămînteni, ce se va socoti de dumné-ta că se silesc pentru întemeerea şcóleĭ şi aŭ bisericeĭ deosebit aŭ făcut cerere, ca locurile pe carĭ aŭ fost făcute case isprăvnicescĭ şi din răzmeriţă s'aŭ ars, ne maĭ făcênd isprăvnicia case, nicĭ fiind pentru altă trebuinţă obştéscă şi fiind slobod domnesc, s'a pus unĭi-alţiĭ de aŭ făcut nămestiĭ pe dînsele, cerînd ca să se hărăzéscă şi aceste locurĭ a fi de ajutorul bisericeĭ şi a şcóleĭ, şi aceea ce şi-a făcut nămestiĭ să plătéscă chirie ceea ce se va întocmi de dumné-ta i de epitropĭ; poruncim dar dumitale, să facĭ amĕnuntă cercetare atât pentru aceia ce şi-aŭ făcut nămestiĭ pe locul bisericeĭ, fără de învoială, cu ce cuvînt le-aŭ făcut şi de aŭ fost şi acest loc cu adevĕrat al bicericeĭ şi al şcóleĭ? şi de aŭ cuvînt epitropiĭ i ceĭ-l-alţĭ la cererea lor, să-ĭ şi întocmescĭ la plată de chirie, cum şi acolo unde are să-şĭ facă biserica acaret când îĭ va da îndemână, să ne arăţĭ cum are să se urmeze? cât şi pentru locurile pe carĭ aŭ fost casele isprăvnicescĭ, să cercetezĭ de maĭ sunt trebuincióse a se face case isprăvnicescĭ, cum şi de nu este locul trebuincios pentru alt folos obştesc? Aşijderea să cercetezĭ de cine anume s'a coprins şi a făcut nămestiĭ? de le-a făcut de sineşĭ ca cât s'ar cuveni să dea chirie? Drept adevĕr şi cu întrégă pliroforie să însciinţezĭ Domnieĭ Mele.—1813, Aprilie 6.

(Cod. LXXIV, pag. 40).

[2]) *Hrisovul bisericeĭ şi al şcóleĭ din Tîrgul-Jiuluĭ sud Gorj*

Tóte facerile de bine ce săvîrşesc Domniĭ şi Oblăduitoriĭ ţĕreĭ spre întărirea şi ajutorul sfintelor luĭ Dumneḑeŭ locaşurĭ, sunt după datoria şi evlavia creştinéscă, iar cele ce pricinuesc şi deosebit folos şi mângâere în partea norodului politicesc, cu atât sunt maĭ mult vrednice şi bine primite luĭ Dumneḑeŭ şi ómenilor. Drept aceea, fiind-că în oraşul Tîrgul-Jiuluĭ, sud Gorj, s'aŭ aflat o sfîntă biserică domnéscă, întru care se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfinţilor creştinĭ voevoḑĭ aĭ cetelor îngerescĭ Mihail şi Gavril, pustie şi dărimată, lipsită şi de tóte cele trebuincióse, la care încă dintru a doua domnie a Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Mihail Vodă Suţul, prin cheltuiala *unuĭ stolnic Dumitrache, ce se afla atuncĭ ispravnic* al acestuĭ judeţ, zidindu-ĭ şi întocmindu-ĭ şcólă cu dascăl rumânesc şi grecesc, pentru a se putea ţine biserica şi şcóla în starea şi podóba lor, 'ĭ-aŭ făcut şi Domnia Sa aceste orînduelĭ ce maĭ jos se arată, carĭ s'aŭ întărit în urmă şi de către toţĭ fraţiĭ Domnĭ, precum din hrisóvele Domnieĭ Sale ne-am adeverit, adecă: treĭ preoţĭ scutiţĭ i un grămătic cântăreţ, nedajnic, aşijderea aŭ orînduit bisericeĭ şi şcóleĭ vinăriciŭ la maĭ sus numitul judeţ de la popórele ce s'aŭ găsit neînchinate la alte mŏnăstirĭ séŭ bisericĭ, câte doĭ banĭ de vadră şi pîrpîrul; aşijderea aŭ orînduit şcóleĭ de la bâlciurile ce se fac de

Din acéstă şcólă de la Târgul-Jiŭ aŭ eşit mulţĭ dintre panduriĭ carĭ apoĭ, sub

---

două orĭ într'un an la Cărbunescĭ şi la Târgul-Jiuluĭ, ca să iea de prăvălia d'întâiŭ câte un leŭ, de prăvălia al doilea câte 20 parale şi de prăvălia al treilea câte 10 parale. Aşijderea aŭ orînduit la şcólă şi 10 lude scutelnicĭ, ca dintr'acest venit să se facă cheltuelile cele trebuincióse ale bisericeĭ i şcóleĭ, să se plătéscă şi simbriĭ dascălilor, şi fiind-că în casele ce deosebit de odăile şcóleĭ eraŭ făcute prin silinţa maĭ sus numituluĭ boer, pot găsi odihnă de şedere şi ceĭ după vremĭ ispravnicĭ, aŭ hotărît Domnia Sa, ca boeriĭ Ispravnicĭ ce vor avea trebuinţă şi vor avea a şedea într'însele, să nu păgubéscă sf. biserică şi şcóla de folosul şi venitul chirieĭ ce se cade a avea de la dînsele, ca de la un acaret al bisericeĭ şi al şcóleĭ; care acéstă sfîntă biserică ca o slobodă ce aŭ fost din început, asemenea slobodă aŭ făcut'o şi Domnia Sa dimpreună cu şcóla neînchinată, şi nelegată nicăirea, ca să se iconomiséscă şi să se chiverniséscă venitурile şi buna orînduiala lor prin epitropĭ mirenĭ, adecă doĭ din neguţătoriĭ şi orăşaniĭ ceĭ maĭ de frunte şi cu maĭ bună stare aĭ Târguluĭ-Jiuluĭ, prin naziretu şi al dumné-lor dregĕtorilor ispravnicĭ, ce vor fi după vremĭ judeţuluĭ acestuia, ca prin aceştĭ epitropĭ şi prin purtarea de grijă şi epistasia lor, să se stringă veniturile bisericeĭ şi ale şcóleĭ, să se dea tóte cele trebuincióse bisericeĭ, să ţie pururea treĭ preoţĭ i un grămătic cântăreţ la biserică, un *dascăl grecesc şi rumânesc cu ucenicĭ îndestuĭ la şcólă pentru învĕţătura cărţeĭ*, după starea şi mĕsura venituluĭ celuĭ orînduit, *de la carĭ copiĭ şi ucenicĭ să nu se céră nicĭ o plată şi aceĭ doĭ epitropĭ* dintre neguţătorĭ să aibă a fi epitropĭ nelipsiţĭ în cât se vor purta cu orînduială, iar murind aceştia, séŭ găsindu-se în vină, că nu iconomisesc bine, să se alégă de către obştea neguţătorilor i orăşanilor de acolo iarăşĭ dintre pământenĭ, ca cu sfat de obşte, prin naziret şi al Ispravnicilor judeţuluĭ, să se orînduiască alţiĭ, carĭ epitropĭ pe fieşi-care an să-şĭ dea séma la neguţătoriĭ şi orăşaniĭ ceĭ maĭ de frunte de acolo, înaintea Ispravnicilor judeţuluĭ; acum viind cu jalbă şi ceĭ ce aŭ ajutat în loc de ctitorĭ bisericeĭ şi şcóleĭ, aŭ arĕtat Domnieĭ Mele, patimile ce aŭ tras din trecuta rĕzmeriţă şi cum că se află şcóla şi odăile arse, cum şi tóte odăile bisericeĭ prăpădite, de când s'aŭ călcat oraşul de ostaşĭ şi s'aŭ ars, cerênd ajutorul Domnieĭ Mele, spre a se putea face cele stricate şi prăpădite la loc; a căror jalbă orînduind-o la dumnéluĭ Vel Logofĕtul de ţéra de sus de aŭ cercetat şi prin anaforaoa de la patru ale trecutuluĭ Aprilie ne-aŭ făcut arĕtare, că este trebuincios ajutorul şi aŭ cerut atât la popórele de vinăriciŭ pentru nisce numirĭ nouĕ ce s'aŭ scornit şi încă de la let 1805, Octombrie 25, prin anaforaoa rĕposatuluĭ Banuluĭ Dumitraşco Racoviţă, fiind fost Vel Vistier, i a dumnéluĭ Vel Logofĕtuluĭ Isaac Ralet, ce se vĕdu şi acum cu coprindere, că din porunca domnéscă s'aŭ cercetat atât la faţa loculuĭ, cât şi aicĭ şi s'aŭ îndreptat şi aicĭ, arĕtându-se şi prin fóie popórele de vinăriciŭ, cu suma banilor ce aŭ prins în lét 1804, care sunt la numĕr 50, şi banĭ aŭ prins talerĭ 573, precum acea fóie iscălită chiar de taxildarĭ i de slujbaşiĭ vinăriciuluĭ, adeverită şi de ispravnicĭĭ de atuncĭ pe anume arată şi s'aŭ dat dreptate bisericeĭ şi şcóleĭ a lua vinăriciŭ şi din numirile cele nouĕ după acea fóie, precum luase şi pînă atuncĭ. Aşijderea aŭ cerut şi pentru nisce locurĭ ale bisericeĭ pe care aŭ zidit unĭĭ alţĭĭ prăvăliĭ şi cârciume de lemn, próste, în locul acareturilor bisericeĭ ce s'aŭ ars, până a le face biserica la loc cum aŭ fost, să se învoiască cu epitropiĭ bisericeĭ pentru chirie, cum şi pentru locul pe carele aŭ fost casele isprăvnicescĭ şi s'aŭ pus unĭĭ de aŭ coprins dintr'însul, făcênd şi nămeatiĭ, aŭ cerut a se hărăzi de Domnia Mea bisericeĭ; de aceea şi Domnia Mea, după rîvna ce avem către sfintele luĭ Dumnedĕu biserică, cum maĭ vîrtos şi la folosul obştesc, le-am primit cererea. dar maĭ întâiŭ din porunca Domnieĭ Mele am orînduit, să se facă cercetare la faţa loculuĭ, de către dumnéluĭ biv Vel Paharnicul Gheorghie, Ispravnicul de la acel judeţ, şi de la 28 ale trecutuluĭ Aprilie înscinţéză Domnieĭ Mele, cum că pe ceĭ ce 'şĭ-aŭ făcut nămestiĭ pe locul bisericeĭ 'ĭ-aŭ aşedat a da chirie pe an câte talerĭ 15, iar pentru locurile pe care aŭ fost case isprăvnicescĭ, s'aŭ găsit două case a două jupânese: Manda Brăilóica şi Manda Politimóia, cum şi cel-l-alt loc s'aŭ coprins de rĕposatul sluger Gheorghe Crăsnaru, cu chip de grădină şi s'aŭ găsit cu cuviinţă a da câte 5 oca céră la biserică, ne maĭ fiind locul trebuincios de case isprăvnicescĭ, fiind la o margine. Drept aceea, bine-voind şi Domnia Mea, am dat hrisovul acesta bisericeĭ şi şcóleĭ, prin care nu numaĭ întărim orînduelile şi întocmirile ce se arată că aŭ avut de la fraţiĭ Domnĭ, ci şi vinăriciŭ poruncim ca să şi-l iea pe deplin şi din numirile cele nouĕ, precum aŭ luat în toţĭ anĭĭ de rînd. Hărăzim bisericeĭ şi şcóleĭ şi locurile ce aŭ fost case isprăvnicescĭ, ca să iea chirie de la dînsele precum s'aŭ întocmit; deosebit ca să se pótă drege cele stricate şi să se ţie biserica şi şcóla în stare bună; pe lângă lude 10 scutelnicĭ ce aŭ avut, îĭ maĭ adăogăm Domnia Mea şi alţĭ lude 10, ca să ţie de acum înainte lude 20, străinĭ şi fără de pricină de dajdie, cu pecetluirĭ după orînduiala Visterieĭ şi după cererea Epitropilor şi acelor ce s'a arĕtat cu ajutor ctitorĭ, orînduim Domnia Mea pe dumnéta cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ Mele biv Vel Paharnice

Tudor Vladimirescu, la 1821, vor face marea mişcare, în urma căreia va înceta domnia fanarioţilor în patria română.

Un mic act din 1814, Aprilie, ne dă ocasiune să constatăm existenţa de şcólă şi la Cerneţĭ [1]).

Slatina. Şcóla Ionaşcu din Slatina continuă a prospera sub epitropia luĭ Vel Vornic Radu Golescu şi a luĭ Vel Ban C. Filipescu.

In Iunie 1813 se daŭ Eforilor lemne rĕmase de la podurile rusescĭ, ca din ele să repare *chiliile şcóleĭ* [2]) şi tot atuncĭ Caragea întăresce din noŭ dreptul şcóleĭ la 16

Gheorghe, ca în câtă vreme te veĭ afla ispravnic, să fiĭ Epitrop maĭ mare a pune tréba bisericeĭ şi a şcóleĭ la orînduială, spre a înlesni atât facerea celor stricate cu venitul şi cu ajutorul ce se va face de la ceĭ ce aŭ maĭ ajutat, în loc de ctitorĭ, cât şi de la alţiĭ şi dumné-ta să alegĭ Epitropĭ pe carĭ să însciinţezĭ Domnieĭ Mele, de a li se da şi domnésca nóstră carte la mânĭ, a fi nestrămutaţĭ în cât se vor purta bine; şi am adeverit hrisovul acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ Mele Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ: Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi dumné-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭi veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Const. Filipescu, Vel Ban; pan Radu Golescu, Vel Vornic de ţéra de sus; pan Grigorie Brâncovénu, Vel Vister; pan Grigore Ghica, Vel Logofĕt de ţéra de sus; pan Radu Slătinénu, Vel Vornic de ţéra de jos; pan Dumitraşcu Racoviţă, Vel Vornic al treilea; pan Istrate Creţulescu, Vel Vornic al patrulea; pan Iordache Slătinénu, Vel Logofĕt de ţéra de jos; pan Constantin Şuţu, Vel Hatman; pan Mihalache Manu, Vel Vornic de politie; pan Mihalache Şuţu, Vel Spătar; pan Atanasie Hristopulo, Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ; pan Nestor, Vel Clucer; pan Alexandru Mavrocordat, Vel Căminar; pan Dimitrie Manu, Vel Comis şi Ispravnic; pan Grigorie Ghica, Vel Logofĕt de ţéra de sus; şi s'a scris hrisovul acesta în anul d'întâiŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi mântuitorul nostru Isus Cristos 1813, Maiŭ 25, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXIV, fila 510.)

[1]) Iacă actul:

Anafora în dosul jalbeĭ a Ilincăĭ Hagiica Protopopiţa de la Cerneţĭ sud Mehedinţĭ

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie

Cu cale fiind anaforaoa acésta a dumné-luĭ Vel Logofĕtul de ţéra de sus, poruncim dumi-tale cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ Mele, biv Vel Postelnice Nicolae Scanavi caimacamule al Craioveĭ şi dumné-vóstră boerilor divaniţĭ de acolo, ca întocmaĭ să faceţĭ urmare.—1814, Aprilie 19.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea înălţate Dómne,

Dupe luminată porunca Inălţimeĭ Tale, ce ni se dă la acéstă jalbă a Ilincăĭ Hagiica protopopiţa de la Cerneţĭ, sud Mehedinţĭ, făcênd cercetare mĕ pliroforisiiŭ, că pentru şcóla i biserica de la Cerneţĭ, care s'aŭ făcut din rĕmasul unchiuluĭ jăluitóreĭ Hagi Iordache Medelniceru, este hrisov de la Măria Sa Constantin Vodă Ipsilant, cum are să se urmeze şi să se păzéscă şi la crisologhiile ce s'aŭ maĭ întêmplat între rude judecăţĭ, dar fiind-că nicĭ jăluitórea, nicĭ pîriţiĭ eĭ nu sunt aicĭ, şi cererea eĭ este de a se cerceta pricina la Divanul Craioveĭ, găsesc cu cale să fie luminată porunca Inălţimeĭ Tale către dumné-luĭ caimacamul i către dumné-lor ceĭ-l-alţĭ boerĭ divaniţĭ, ca cu amêndouĕ părţile faţă să cerceteze jalba eĭ, şi păzind orînduiala hrisovuluĭ domnesc, de nu va fi cererea jăluitóreĭ împotrivitóre, să-ĭ facă îndestulare, séŭ să însciinţeze Mărieĭ Tale.—1814, Aprilie 17.

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXX, pag. 74).

[2]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie*

Dumné-ta Vel Vistiere, să cercetezĭ, şi când acea cherestea nu va fi trebuinciósă pentru vre-o trebuinţă a Domnieĭ, să se facă porunca Domnieĭ Mele către ispravniciĭ judeţuluĭ, ca să o dea pentru trebuinţa şcóleĭ. — 1813, Iunie 10.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

scutelnicĭ, fiind-că în ea frecuentă 80 de şcolarĭ. Epistat séŭ direct îngrijitor peste acéstă şcólă aŭ rînduit ceĭ doĭ Epitropĭ pe Medelnicerul Nicolae Gigârtul. In şcólă se predă şi limba grécă pe lângă cea română [1]).

Continuă de a existe şcóle în Focşanĭ, Ploescĭ, Pitescĭ, etc.

Pe la unele sate încă continuă a existe şcóle române, sub Caragea. Asemenea şcóle sunt alipite de bisericĭ şi în favórea lor Caragea reînoesce vechĭ hrisóve de la anteriorĭĭ Domnĭ, acordând diverse *iraturĭ* şi *scutirĭ pentru* întreţinerea lor.

Pe lângă unele bisericĭ şi mŏnăstirĭ încă funcţionéză şcóle românescĭ sub Caragea.

La biserica Bălinescĭĭ din Muscel exista şcólă publică şi Vodă dă în favórea eĭ şi a bisericeĭ act noŭ [2]).

Prea Inălţate Dómne,

Cu plecată anafora arĕtăm Mărieĭ Tale, că după rugăciunea ce am dat Mărieĭ Tale, s'a făcut luminată poruncă către dumné-lor ispravnicĭ ot sud Olt, ca nisce cherestea ce a rĕmas de la podurile rusescĭ, să se dea pentru facerea chiliilor şcóleĭ de acolo, nefiind de ajuns cele ce sunt pentru încăperea copiilor ce învaţă carte, fiind doĭ dascălĭ, unul elinesc şi altul românesc, unde sunt 80 de copiĭ la învĕţătură; acum ne scrie Medelnicerul Nicolae Gigârtul, ce-l avem orînduit epistat asupra şcóleĭ, că dumnélor ispravnicĭĭ 'ĭ-aŭ dat numaĭ 50 de grinzĭ şi două scândurĭ, iar 90 de lemne s'aŭ poprit de către dumné-lor, care lemne de vre-o altă trebuinţă nu sunt, iar la chiliĭ sunt trebuincióse a se pune grinzĭ, ci ne rugăm Mărieĭ Tale, să bine-voescĭ a porunci dumné-lor ispravnicilor ca să dea epistatuluĭ şi acele 90 de lemne, spre a se săvîrşi chiliile şcóleĭ, fiind trebuincióse, de unde veĭ avea şi Măria Ta mare pomenire, iar hotărîrea rĕmâne la Măria Ta. — 1813, Iunie 6.

Constantin Filipescu, Vel Ban; Radu Golescu, Vel Vornic.

(Cod. LXXVI, fila 345).

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoe*

Dumné-ta Vel Vistiere, de vreme ce şcóla de la Slatina a avut până acum aceştĭ 16 ómenĭ, poruncim să i se facă cartea Domnieĭ Mele, de a-ĭ avea şi de acum înainte. — 1813, Iunie 10.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Cu plecată anafora arĕtăm Mărieĭ Tale că dumné-luĭ Vel Vistierul ţice, că numaĭ ţece scutelnicĭ se cuvine să aibă şcóla ot Slatina sud Olt, unde suntem noĭ slugile Mărieĭ Tale Epitropĭ, iar nu 16 câţĭ aŭ avut până acum, adecă şése ce i-aŭ hărăzit întâiŭ Măria Sa Alexandru Vodă Moruz şi a fost întărit acel har şi de Măria Sa Constantin Vodă Ipsilant şi alţĭ ţece ce în urmă a maĭ adaos Măria Sa Constantin Vodă Ipsilant, ţicênd dumné-luĭ, că adaosul Mărieĭ Sale Constantin Vodă n'ar fi de ţece ómenĭ, ci cu aceĭ şése de maĭ înainte a rînduit să aibă şi şcóla peste tot ţece ómenĭ scutiţĭ; aşa ar fi Măria Ta când n'ar avea şcóla 16 ómenĭ de când a făcut Măria Sa Constantin Vodă adaos până în ţioa de astăţĭ, ci fiind-că Visteria Mărieĭ Tale nu are nicĭ o pagubă, căcĭ nu sunt a se da aceştĭ ómenĭ acum, ci ĭĭ are daţĭ de maĭ înainte şi ajutorul ce se face la acéstă şcólă este spre o mare facere de bine şi pomenire sufletéscă, fiind mult trebuincióşă şi şcóla pentru obştea norodului de acolo, unde este şi sfînta biserică, ne rugăm să bine-voescĭ Măria Ta, a da luminată poruncă ca să rĕmâe nesupăraţĭ aceştĭ 16 ómenĭ aĭ şcóleĭ după cum aŭ fost şi până acum, iar hotărîrea rĕmâne la Măria Ta. — 1813, Iunie 6.

Constantin Filipescu, Vel Ban; Radu Golescu, Vel Vornic.

(Cod. LXXVI, pag. 346).

[2]) **Cartea preoţilor de la biserica Bălinescĭ de la sud Muscel, pentru milele ce are**

Zemle Vlahiscoie. Lude treĭ preoţĭ de la Biserica Bălinescĭ, ot sud Muscel ca să fie în pace şi iertaţĭ de tóte dăjdiile şi orînduelile verĭ-câte ar eşi de la Visteria şĭ de la Cămara Domnieĭ Mele peste an în ţĕră, de nicĭ unele val şi supĕrare să nu aibă, aşijderea şi ale lor drepte bucate să fie în pace şi scutite

Am trecut deja de ḑioa cea mare, scrisă cu litere de aur în istoria culturei naţionale; am numit aşa timpul sosirei în Bucurescĭ a luĭ G. Lazăr la 1816.

---

stupĭ i rîmătorĭ de dijmărit, i vinul ce-l va face în viile lor de vinăriciŭ, şi oile de oerit, pentru că ne însciinţăm Domnia Mea, că la acéstă sfîntă biserică, din vechime este *şcólă de învĕţat copiiĭ carte cu cheltuiala preoţilor*, care este de trebuinţă spre folosul obştei, şi pentru acéstă cheltuială ce fac preoţiĭ aŭ avut privileghiul şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ a scuti vinăriciŭ, dijmărit şi oerit, precum ne adeverim din cartea Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Domn Mihaiŭ Suţu Voevod, ce o vĕḑum, cu lét 1784, Iulie 18, ne-am milostivit dar şi Domnia Mea de am înnoit şi am întărit mila acésta, ce se coprinde maĭ sus, ca să se păzéscă nestrămutat de a fi pentru ajutorul şcóleĭ; poruncim Domnia Mea dumné-vóstră ispravnicilor i altor zapciĭ şi slujbaşĭ, ce veţĭ fi orînduiţĭ cu ast-fel de slujbe, nimenĭ întru nimic supĕrare să nu le faceţĭ, într'alt chip să nu fie, că aşa este porunca Domnieĭ Mele, i saam receh gpd. — 1813, Iunie 4.

(Cod. LXXVII, fila 128. v.).

Cartea bisericeĭ Şunţa ot sud Dâmboviţa de milele ce are

Milostiiŭ Bojiŭ *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoe.* Fiind-că rĕposatul sluger Mateiŭ Lăcusténul, avênd o moşie ce se numesce Şunţa în sud Dâmboviţa, pe care moşie fiind şi biserică, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Adormirea sfînteĭ stăpînei nóstre şi pururea fecióreĭ Marieĭ, după ce aŭ înzestrat'o cu odăjdiĭ i cu odórele câte sunt trebuincióse, aŭ aşeḑat şi preot, carele a pururea slujesce sfînta leturghie; osebit de acésta aŭ maĭ împodobit acéstă sfîntă biserică şi cu dascăl, făcênd orînduială de învaţă copiiĭ sĕrmanĭ şi săracĭ fără de plată, care preot şi dascăl plata ostenelilor 'şĭ-o iaŭ de la numitul boer, care boer fiind fost făcut rugăciune Domnieĭ Sale fratelui nostru Domn rĕposatuluĭ Mihail Vodă Suţul, ca să facă un ajutor şi milă acesteĭ sfinte bisericĭ de a se ajuta atât la trebuinţele sale, cât şi la aceĭ copiĭ sĕrmanĭ şi săracĭ, la îmbrăcămintea şi cheltuiala ce vor avea trebuinţă, Domnia Sa prin hrisovul Domnieĭ Sale aŭ făcut o orînduială de milă sfînteĭ bisericĭ, ca acel preot să fie scutit de tóte dăjdiile şi angaralele orĭ câte vor eşi pe alţĭ preoţĭ dajnicĭ, cum şi de ploconul vlădicesc, de nicĭ unele val şi supĕrare să nu aibă, precum şi acel dascăl să fie scutit şi apĕrat de tóte dăjdiile şi angaralele, orĭ câte vor eşi pe ţéră de la Visterie; aşijderea să ia şi de la ocna Telega, pe tot anul câte una sută bolovanĭ sare; asemenea să ţie şi lude şese ómenĭ străinĭ fără de pricină pe carĭ găsindu-ĭ şi cercetându-ĭ dumné-lor Ispravniciĭ după adeverinţele ce va aduce de la Ispravnicĭ, să li se dea şi pecetluirĭ de la Visterie, spre a fi în pace şi nesupĕraţĭ precum şi stupiĭ şi rîmătoriĭ ce va avea sfînta biserică să fie scutiţĭ şi apĕraţĭ de dijmărit i vinul de vinăriciŭ, şi de oerit oĭ 300, care aceste milĭ ale sfînteĭ bisericĭ s'aŭ înnoit în urmă atât de fraţiĭ noştri Domnĭ Alexandru Moruz Voevod, cât şi de ceĭ-l-alţĭ, precum şi din hrisovul fratelui Constantin Vodă Ipsilant ce-l vĕḑum, scris din lét 1803, Iulie 14, ne-am adeverit. Decĭ învrednicindu-ne Domnul Dumneḑeŭ şi pe noĭ cu Domnia acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, ne-am milostivit asupra acesteĭ sfinte bisericĭ, după evlavia ce avem asupra sfintelor luĭ Dumneḑeŭ locaşurĭ şi printr'acéstă Domnésca Nóstră carte 'ĭ-am înnoit şi 'ĭ-am întărit tóte aceste milĭ câte maĭ sus se coprinde, ca să i se păzéscă nestrĕmutat, ca să fie sfînteĭ bisericĭ de ajutor şi întărire, iar Domnieĭ Mele vecînică pomenire; rugăm dar şi pe alţĭ fraţĭ luminaţĭ Domnĭ, ce în urma nóstră se vor învrednici cu domnia acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, să bine-voiască a înnoi şi a întări milile acestea ale sfînteĭ bisericĭ, ca să se pótă ţinea şcóla cu orînduiala eĭ ce se arată maĭ sus, i saam receh gpd. — 1813, Februarie 1.

(Cod. LXXVII, fila 8).

Hrisovul bisericeĭ ce aŭ făcut'o Ghinea Speteanul în valea Scheilor, sud Saac

Fiind-că boerul Domnieĭ Mele Ghinea Speteanul biv Ceauş Agiesc, prin jalbă de rugăciune către Domnia Mea, aŭ arĕtat cum că din mică vîrsta sa s'aŭ aflat slujind Divanuluĭ şi Vistieriei ţĕreĭ, apoĭ trăgêndu-se de la slujbă s'aŭ chivernisit cu viile şi moşiórele ce aŭ avut cu munca pămîntuluĭ, căruia netrăindu-ĭ copiiĭ, din strădania chiverniseleĭ luĭ s'aŭ îndemnat împreună cu soţia sa Paraschiva şi uniţĭ într'un cuget aŭ zidit din temelie o sfîntă biserică pe moşia lor după valea Scheilor, sud Saac, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Sf. Erarh Nicolae, i înălţarea Domnuluĭ nostru Isus Hristos şi cuviósa Maica nóstră Paraschiva, aŭ înconjurat'o cu zid, aŭ făcut şi câte-va odăĭ, împodobind'o precum se vede, aŭ înzestrat'o şi cu cărţĭ, odăjdiĭ, argintăriĭ şi alte trebuincióse, unde are doĭ preoţĭ i un paracliser, aŭ întocmit şi şcólă de învaţă copiĭ de pomană, fiind cântăreţul şi dascăl, căruia dascăl i se plătesce simbria

Dacă istoricesce este necontestabil că limba românéscă n'a fost nicĭ o dată înlăturată din şcólele din principatele române şi dacă, precum spunea cu atâta *humur* I.

---

de jăluitorul, iar în odăiţele ce prisosesc peste şcólă, aŭ orînduit a se primi femeĭ vĕduve, sărace, carĭ n'aŭ alt mijloc de chiverniséla, a se hrăni de la jăluitor şi în câtă vreme vor avea viaţă jăluitorul cu soţia luĭ se făgăduesc a ţinea şcólă i hrana vĕduvelor sărace şi rînduiala Sf. bisericĭ cu cheltuiala lor, iar după mórte temêndu-se că se va strica acéstă pomenire şi vĕdêndu-se la starea bĕtrâneţelor şi rodurile ostenelilor lor fără de nicĭ o aşedare de întocmire, aŭ hotărît, să se înzestreze acest Sf. locaş şi să pue la orînduială căutarea sufletelor lor i chivernisirea bisericeĭ ce aŭ făcut, ca după petrecania lor să se ţină în starea ce aŭ aşedat'o acum din viaţă, pe care aŭ făcut şi diată, cerênd că acéstă a lor înzestrare şi întocmire să se întăréscă şi de către Domnia Mea prin hrisov, a căruĭ jalbă rînduindu-se de către Domnia Mea în cercetarea dumné-luĭ cinstituluĭ şi credincios boeruluĭ Domnieĭ Mele Vel Logofĕt de ţéra de sus Grigorie Ghica, de la 6 ale acesteĭ luni Februarie, prin anafora face arĕtare Domnieĭ Mele, că făcênd cercetare aŭ vĕdut şi diata cu lét de acum Ianuar 30, iscălită de numitul Ghinea i de soţia sa, cu alte mărturiĭ, adeverită fiind şi de boeriĭ depertamentuluĭ de opt, trecută şi în condică, prin care după ce împărtăşesce pe tóte rudele, împărtăşesce şi pe sfînta biserică cu acestea: moşia pe care este zidită biserica şi partea de moşie din Dăneasa i Bĕtrâna şi Budurească, ce se va alege prin hotărnicie, stinjeni 60 de moşie ot Podenĭ, însă două părţĭ sunt cumpĕrate de ceaŭşul Ghinea şi o parte de zestre, pe care este vad de móră i de cârciumă, are şi otaştină, i stinjeni 60 din hotarul Blândeasca, unde ţice că are să ridice şi scaun de carne tot pe séma bisericeĭ, pogóne 25 vie cu acareturile i cu vasele eĭ, pe lângă biserică, până în apa Scheilor, otaştina ce se ia de la viĭ şi altele ce va mai semna în condica bisericeĭ după petrecania lor, lasă epitrop din némul lor pe cel ce va arĕta anume la sfîrşitul vieţeĭ, căruia epitrop îĭ orînduesce o vie de la Dumbravă cu tot tacâmul lor, pogóne ca să o lucreze, să ia rodul drept plată osteneleĭ sale şi când epitropul va muri, să se alégă iarăşĭ din némul sĕŭ de către părinţiĭ Cernicanĭ şi de către rudele luĭ, care va fi mai vrednice şi cu ipolipsis şi epitropiĭ să chivernisésca lucrurile a nu se rĕpune vre-o una séu a se strĕmuta, nicĭ din cele mişcătóre, care sunt scrise şi arĕtate anume în condica bisericeĭ, precum nicĭ veniturile moşiilor să nu le lase la lenevire, ci să le caute cu silinţă şi viile să le lucreze bine, iar vinul să-l vîndă, din care venit să plătéscă léfa dascăluluĭ, care învaţă copiiĭ de pomană, să ţie cheltuiala sfinteĭ bisericĭ i a săracelor vĕduve, să facă praznice şi hramurĭ cu mese şi a doua ḑi parastas cu chirodosie de făcliĭ i cu mese ; din prisosul ce va fi, să se păstreze pentru vre-un meremet al bisericeĭ şi pentru căcĭ îndatorésce pe părinţiĭ cernicanĭ a fi îngrijitorĭ la punerea de epitropĭ, rînduesce ca din venitul acareturilor bisericeĭ, să dea pe fieş-care an câte talerĭ 50 în cât va fi chinovie, spre a se pomeni şi acolo némul sĕŭ, iar alt amestec să nu aibă nimenĭ verĭ de ce tréptă ar fi. Drept aceea, vĕdênd şi Domnia Mea bun cugetul şi sufletésca pomenire ce face, i-am primit rugăciunea şi printr'acest Domnescul nostru hrisov ce-l dăm, nu numaĭ întărim acéstă orînduială a sa, spre a se păzi întocmaĭ şi întru tóte precum maĭ sus se coprinde, nefiind nimenĭ volnicĭ orĭ din rude séŭ din alţiĭ a face câtuşĭ de puţină strămutare, séŭ desghinare ; ci încă şi din partea Domnieĭ Nóstre, hărăzim pe séma bisericeĭ ajutorul acesta, adică: aceĭ doĭ preoţĭ şi un dascăl şi un paracliser, în câtă vreme se vor afla în slujba bisericeĭ să fie scutiţĭ de orĭ-ce dăjdiĭ şi angariĭ vor eşi peste an, să scutéscă şi ale lor drepte bucate de dijmărit i vinăriciŭ, cum şi biserica ale sale drepte bucate iarăşĭ să le scutéscă de vinăriciŭ i dijmărit, precum şi scaunul de carne ce are să rădice pe moşia bisericeĭ, să fie scutit de tóte ; cum sunt scutite şi alte scaune boerescĭ şi mŏnăstirescĭ, să ţie şi lude patru ómenĭ fără pricină de dajdie, argaţĭ pentru adusul lemnelor la şcólă, carĭ şi aceia să fie apĕraţĭ de rîndul dăjdiilor Visterieĭ i de alte podvedĭ şi angariĭ, cu care aceste ajutoruri să se pótă ţinea biserica tot-d'a-una în starea eĭ cea bună, să se ajute preoţiĭ i şcóla şi săracele vĕduve, spre a fi Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele vecînică pomenire. Rugăm dar şi pe alţiĭ fraţĭ Domnĭ ce în urma nóstră se vor învrednici cu oblăduirea acesteĭ ţĕrĭ, ca să bine-voiască a întări acéstă milă, ca şi ale Domniilor Sale milĭ şi faceri de bine să fie în urmă de alţiĭ păzite şi în séma ţinute, şi am întărit hrisovul acesta cu însăşĭ Domnésca Nóstră iscălitură şi pecete şi cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ: Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi dumné-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ veliţiĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: pan Const. Filipescu, Vel Ban; pan Radu Golescu, Vel Vornic de ţéra de sus; pan Grigorie Brâncoveanu, Vel Vistier; pan Grigorie Ghica, Vel Logofĕt de ţéra de sus; pan Radu Slătineanu, Vel Vornic de ţéra de jos; pan Dumitraşco Racoviţă, Vel Vornic al 3-lea; pan Istrate Creţulescu, Vel Vornic al 4-lea; pan Iordache Slătinénu, Vel Logofĕt de ţéra de jos; pan Costache Suţul, Vel Hatman; pan Mihalache Manu, vel Vornic za politie; pan Mihalache Suţu, Vel Spătar; pan Costache Vlahuţ, Vel Postelnic; pan Atanasie Hristopol,

Ghica, »la biserică la Udricani, la S-tul Gheorghe şi la Colţea se auḑia (şi înainte de 1816) glasul ascuţit al câtor-va copiĭ, carĭ strigaŭ cu gălăgie, »*on mislete, ucu; omu;*

Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ; pan Aleco Mavrocordat, Vel Căminar; pan Dumitrache Manul, Vel Comis; pan Mihail, Vel Pitar, şi Ispravnic pan Grigorie Ghica, Vel Logofĕt de ţéra de sus; şi s'aŭ scris hrisovul acesta, la lét 1813, Februarie 10, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXV, fila 197).

Cartea rĕposatuluĭ sluger Dumitrache Lăcusteanu

Zemle Vlahiscoie. De vreme ce rĕposatul Dumitrache Lăcusteanu, în viaţă fiind, din rîvnă creştinéscă, aŭ pus cheltuială şi ostenélă de aŭ preînnoit şi aŭ dres o sfîntă biserică de la moşia sa, ce se numesce Grecĭ ot sud Ilfov, la care după ce aŭ dat zestrea eĭ cea trebuincióşă şi aŭ pus preot de slujbă, aŭ aşeḑat şi dascăl de învĕţătura sărmanilor copiĭ, fără de plată, cu simbrie de la sineşĭ, de aceea dar şi Domnia Sa rĕposatul Mihaiŭ Vodă Suţul vĕḑénd buna fapta sa, aŭ bine-voit şi prin hrisovul Domnieĭ Sale aŭ făcut milă sf. bisericĭ, pentru a putea ţinea orînduiala ce aŭ izvodit la acéstă biserică i şcólă, ca să iea de la ocna Telega pe an 100 bolovanĭ sare, i lude 10 ómenĭ străinĭ fără de nicĭ o pricină, făcénd nedajnic şi pe acel dascăl, i preotul scutit de tóte dăjdiile şi orînduelile domnescĭ, arhierescĭ, stupiĭ şi vinul din drepte viile bisericeĭ de dijmărit şi vinăriciŭ, şi oĭ 400 de oerit i un sălaş de ţiganĭ anume Gaviţa, aŭ închinat Domnia Sa danie bisericeĭ dintre ţiganiĭ domnescĭ, care aceste milĭ s'aŭ înnoit şi de fraţiĭ Domnĭ din urmă, precum ne pliroforisim Domnia Mea din cartea Domnieĭ Sale rĕposatuluĭ Alexandru Vodă Ipsilant, ce o vĕḑum, cu lét 1797, Septembrie 13. Decĭ învrednicindu-ne şi pe noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu întâia domnie acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, am bine-voit Domnia Mea şi întărim tóte aceste maĭ sus arĕtate milĭ, cu care să se pótă ţinea rînduiala sf. bisericĭ, şi a şcóleĭ de acolo, de care poruncim Domnia Mea la toţĭ câţĭ se cuvine, să le păzéscă şi să le urmeze tóte aceste, i saam receh gpd. — 1813, Mart 28.

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVII, pag. 60 v.).

Cartea bisericeĭ de la Florescĭ sud Ilfov

Milostiiŭ Bojiiŭ. *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoe.* Dat'am Domnésca Nóstră carte sfinteĭ şi dumneḑeeseceĭ biserici de la Florescii din Dél, sud Ilfov, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Adormireĭ prea sfinteĭ stăpâneĭ nóstre de Dumneḑeŭ născătóre şi pururea fecióreĭ Marieĭ, ca să aibă milă de la Domnia Mea a lua pe tot anul sare de la ocne câte bolovanĭ 100, aşijderea să ţie şi lude 15 străinĭ, fără de pricină de dajdie, carĭ după cercetarea ce li se va face şi după pecetluirile ce li se vor da, să fie scutiţĭ şi nedajnicĭ de orĭ-ce orînduelĭ şi podveḑĭ ar eşi pe ţéră; să aibă şi doĭ preoţĭ scutiţĭ de dăjdiile preoţescĭ, cum şi vinăriciŭ i dijmărit să scutéscă unul din preoţĭ ce va avea vie şi stupĭ séŭ rîmătorĭ drepte bucatele luĭ, să fie şi un grămătic scutit, ca cu acéstă domnéscă milă să pótă ţinea acéstă sf. biserică şi şcólă de învĕţătura săracilor copiĭ fără de plată, pentru că acéstă milă aŭ avut'o şi de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte, precum ne adeverim din cărţile Domniilor Sale ce le vĕḑum Domnia Mea. Drept aceea învrednicindu-ne Domnul Dumneḑeŭ cu Domnia acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, ne-am milostivit şi Domnia Mea de 'ĭ-am înnoit şi 'ĭ-am întărit acéstă milă ca să se păzéscă nestrĕmutat; pentru care rugăm şi pe fraţiĭ Domnĭ din urma nóstră, să bine-voiască a întări acest privileghiŭ în rîvna aceea ce am avut'o şi noĭ spre întărirea privileghiurilor altor fraţĭ Domnĭ ce aŭ făcut la asemenea sfinte locaşurĭ, ca şi ale Domniilor Sale să fie în urmă păzite, i saam receh gpd. — 1813, April 2.

(Cod. XIX, pag. 82).

Cartea bisericeĭ de la satul Furduescĭ sud Vlaşca pentru milele ce are

Zemle Vlahiscoie. Fiind-că sf. biserică de la satul Furduescĭ sud Vlaşca este şcólă de învĕţătura copiilor, aflându-se fórte săracă şi scăpătată, are milă de la fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte: a ţinea lude 6 ómenĭ străinĭ, fără de pricină, cum şi drepte bucatele sale scutite, stupĭ i rîmătorĭ de dijmărit şi vinul

pocoiu, on mislete, ucu: pomu;» dacă la aceste şcóle aŭ învĕţat numeroşiĭ dieci de Visterie şi calemgiĭ, dacă la dascăliĭ Chiosea, Chiriţă, Stan, aŭ învĕţat să scrie româ-

---

de vinăriciŭ, precum ne pliroforisim Domnia Mea din cărţile Domniilor Sale, ce le vĕḑum; pentru care pliroforisindu-ne şi Domnia Mea de halul şi sărăcia întru care se află acéstă sf. biserică, ne-am milostivit asupră-ĭ şi printr'acéstă Domnésca Nóstră carte înnoim şi întărim mila acésta, de care poruncim şi dumné-vóstră Ispravnicilor aĭ judeţuluĭ supĕrare ómen'lor acestora să nu faceţĭ, ca să-ĭ pótă avea sf. biserică pentru folosul şi ajutorul sĕŭ, i saam receh gpd.— 1813, Maiŭ 29.

(Cod. LXXVII, pag. 128 v.).

Zemle Vlahiscoie. Fiind-că pe moşia Tărtăşescĭ din sud Ilfov, a boeruluĭ Domnieĭ Mele Grigore Bujorénu biv Vel Medelnicer, unde este biserică de peatră şi şcólă întocmită pentru învĕţătura copiilor fără de plată, prin sineturile domnescĭ este sloboḑenie şi voie dată de a se face tîrg pe tótă sĕptĕmâna odată în ḑioa Dumineceĭ şi bâlciurile ce aŭ fost obicĭnuite, precum vĕḑum Domnia Mea la mânile numitului boer două anaforale buiurdisite de Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz, una cu lĕtul 1793, Maiŭ 24, a ispravnicilor judeţuluĭ de cercetare ce a făcut, în care se arată, că este cu priinţă tuturor locuitorilor părţiĭ loculuĭ a se face tîrg pe acéstă moşie şi cum că nu aduce nicĭ o vătămare la alte tîrguri fiind depărtate şi alta tot de la acel lĕt Septembre 4 a dumné-lor Veliţilor boerĭ pentru ḑioa Dumineceĭ, cum şi cartea rĕposatuluĭ Domn Alexandru Vodă Ipsilant, din lĕtul 1797, Martie 17, după care sineturĭ domnescĭ se şi urmézŭ facerea tîrguluĭ şi a bâlciurilor până acum; decĭ prin jalbă făcênd rugăciune Domnieĭ Mele numitul boer, ca să înnoim şi să întărim şi Domnia Mea sloboḑenia acésta, fiind-că cu venitul ce se strînge de la tîrg pentru adetul moşieĭ se ajută biserica şi şcóla la cele trebuincióse, ne-am milostivit Domnia Mea şi printr'acéstă domnésca nóstră carte, îĭ înnoim facerea tîrguluĭ Dumineca şi a bâlciurilor ce sunt obicĭnuite, la care tîrg să se vîndă numaĭ vinul şi rachiul stăpînuluĭ moşieĭ, după obiceiul ce se urmézŭ de obşte; aşişderea şi un scaun de carne ce se află la numitul tîrg, să fie scutit şi apĕrat de tóte dările ce sunt pe alte scaune, ca cu venitul luĭ să se ajute biserica şi şcóla, i saam receh gpd.— 1813, Iunie 28.

(Cod. LXXVII, pag. 169).

Cartea Bisericeĭ ot Tărtăşescĭ din sud Ilfov. Aci este o sfîntă biserică de peatră unde se prăznuesce hramul sfinteĭ şi de Dumneḑeŭ născĕtóre şi sfîntul erarhul Nicolae, la care biserică şi şcólă s'a întocmit de ctitoriĭ numiteĭ biserici cu dascăl pentru învĕţătura sĕrmanilor copiĭ, fără de plată, şi pentru ca să se pótă ţinea orînduiala ce aŭ făcut'o ctitoriĭ, s'aŭ milostivit fraţiĭ Domnĭ de maĭ înainte şi aŭ orînduit milă la numita biserică i şcólă, unde se află 32 copiĭ sĕrmanĭ învĕţênd de pomană, ca să aibă a ţinea doĭ preoţĭ scutiţi şi apĕraţi de tóte dările ce va eşi pe preoţi şi de ploconul vlădicesc i alte angariĭ; asemenea să aibă a ţinea pentru ajutoru bisericeĭ i orînduelile ce s'aŭ întocmit şi lude ḑece ómenĭ străinĭ, fără pricină de ḑajdie; să scutéscă şi drepte bucate ale bisericeĭ, stupi i rîmătorĭ de dijmărit şi de vinăriciŭ; să scutéscă şi oĭ 100 de oerit, cum şi dascălul de la acea şcólă i grămăticul bisericeĭ, fiind fără de nicĭ o pricină, să fie în pace şi ertaţi de tóte dăjdiile i angariile, ca să pótă sluji nesupĕraţi, după cum ne pliroforisim Domnia Mea din cartea Domnieĭ Sale fratelui Constantin Vodă Ipsilant, ce o vĕḑum cu lĕtul 1803, Maiŭ 27. Drept aceea şi Domnia Mea ca un lucru cuviincios milostivindu-ne, îĭ înnoim şi întărim milele acestea ca să se păzéscă nestrămutat; pentru care poruncim la toţi câţi se cuvine nimenĭ nicĭ un fel de supĕrare să nu le facă, că aşa este porunca Domnieĭ Mele i saam receh gpd. — 1813, Iunie 27.

(Cod. LXXVII, fila 169 v.).

Cartea bisericeĭ după moşia luĭ Dolete de din jos de Tohanĭ, pentru milele ce are

Zemle Vlahiscoie. Fiind-că boerul Domnieĭ Mele Mateiŭ Dolete postelnicel, a zidit o sfîntă biserică din noŭ cu a sa cheltuială şi strădanie pe moşia luĭ, sud . . . . . unde se prăznuesce hramul . . . . . împodobin l'o cu odăjdiĭ i alte trebuincióse, la care biserică a întocmit şi *şcóla cu dascăl rumânesc pentru învĕţătura copiilor* şi pentru a se ţinea tot-deauna şcóla în stare bună, cum şi sfînta biserică, cu p dóba eĭ, a înzestrat'o cu patru pogóne de vie lucrătóre pe pămîntul lor şi cu venitul unuĭ scaun ce are să se ridice pe moşia luĭ, să fie tot pe séma şcóleĭ şi a bisericeĭ, pentru care scaun vĕḑum, că din porunca Divanuluĭ, prin dumné-lor Ispravniciĭ judeţuluĭ, s'a găsit că este trebuinţă a se ridica scaun pe pămîntul luĭ Dolete, între două hotare ce se numesc Vidislăvesc i Leghea, unde are şi sat

nesce Logofĕtul Greceanul, Văcărescĭi, Anton Pan, Paris Momuleanu, etc., nu e maĭ puţin adevĕrat că cum sosi G. Lazăr, limba românéscă dobêndi un loc cu totul altul în

---

şi este şi dél cu viĭ făcute nouĕ, unde fiind depărtat de alte scaune vechĭ nu aduce nicĭ o supĕrare, ci încă este cerut de toţĭ poporănĭĭ şi locuitorĭĭ părţiĭ loculuĭ a se ridica scaun într'acel loc, precum se vĕd adeverinţa lor, cu létul 1812, Maiŭ 7, i deosebit însciinţare a orînduituluĭ boer Enache Dâmboviceanu polcovnic, cu létul 1812, August 24; dăm dar Domnia Mea voie şi sloboḑenie a se face scaun într'acel loc şi fiind-că numitul Dolete a cerut şi milă domnéscă de ajutor spre întemeiarea şcóleĭ şi podóba sfinteĭ bisericĭ a se ţinea tot-deauna în stare bună, ne-am milostivit Domnia Mea şi printr'acéstă carte ce-ĭ dăm, poruncim, că doĭ preoţĭ ce vor sluji la sf. biserică i un grămătic şi dascăl ce-l va fi orînduit pentru învĕţătura copiilor, să fie apĕraţĭ de rîndul dăjdiilor, ce sunt pe tagma preoţéscă; să fie scutit şi dascălul i grămăticul de rîndul dăjdiilor Visterieĭ i de alte orînduelĭ, să scutéscă şi drepte bucatele bisericeĭ i ale şcóleĭ i ale preoţilor i ale dascăluluĭ şi a grămăticuluĭ, de vinăriciŭ i dijmărit; hărăzim şi apĕrarea scaunuluĭ de carne, de vameşĭ, de vinăriceri şi de orĭ-ce alte orînduelĭ şi décă vor fi pe alte scaune, obicĭnuite şi neobicĭnuite, ca şi scutirea scaunuluĭ să fie tot pe séma bisericeĭ şi a şcóleĭ. Să ţie şi un vier la vie i un poslușnic la şcólă, scutiţĭ şi apĕraţĭ de dăjdiĭ i de alte angariĭ. Drept aceea, ca să se păzéscă aceste orînduelĭ şi milĭ, spre a se ţinea tot-d'a-una şcóla şi biserica în stare bună, am dat acest domnescul nostru sinet, întărit cu iscălitura şi pecetea Domnieĭ Mele, spre a fi Domnieĭ Mele şi părinţilor Domnieĭ Mele veĭnică pomenire. Rugăm dar şi pe alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ în urmă nóstră vor fi oblăduitorĭ, să bine-voiască a înnoi şi a întări acéstă milă, ca şi ale domnescilor sale milĭ şi faceri de bine să fie în urmă de alţiĭ ţinute în sémă, de care poruncim la toţĭ câţĭ se cuvine, întocmaĭ să fiţĭ următorĭ, i saam receh gpd.— 1813, Aprilie 6.

(Cod. LXXVII, fila 186 v.).

Hrisovul caseĭ Ageştilor al Luminatuluĭ beizadea Grigorie Suţu, i a bisericeĭ şi şcóleĭ de acolo, de milele ce are

Precum dragostea ziditoruluĭ a tóte, firéscă este spre zidirile sale cuvîntătóre şi de obşte, spre tóte se revarsă, cresce în acésta şi se îmulţesce, când nu numaĭ acea după datorie dragoste o aŭ zidirile sale spre el, ci când aceste zidirĭ şi cu fapte plăcute se arată către ziditorul lor (aşa dar şi părinţiĭ ceĭ iubitorĭ de fiĭ, de obşte iubesc pe toţĭ fiiĭ lor, cu deosebire însă pre aceĭ ce 'ĭ-aŭ mulţămit în faptă şi cu cuvîntul şi s'aŭ arĕtat vrednicĭ dragosteĭ şi iubireĭ părintescĭ). Decĭ de vreme ce Domnia Sa rĕposatul Domn Mihaiŭ Vodă Suţul, prin ajutorul şi darul luĭ Dumneḑeŭ nu numaĭ părinte, şi părinte iubitor de fiĭ, ci şi Domn al acesteĭ de Dumneḑeŭ păzite ţĕrĭ, învrednicindu-se a fi şi fiŭ vrednic dragosteĭ părintescĭ, dobîndind pe Luminăţia sa beizadea Grigorie Suţul încă din domnia cea d'întâiŭ, cu hotărire l'aŭ făcut pământean al acesteĭ ţĕrĭ, împreunându-l după lege cu fiică pământéscă d: bun ném şi părinţĭ aĭ patrieĭ aceştia şi de atuncĭ ĭ-aŭ hărăzit şi caseĭ Luminăţieĭ sale ca unuĭ pământén, prin domnesc hrisov, privileghiurile acelea cu carĭ sunt împărtăşiţĭ pământeniĭ la moşiĭ, viĭ, case, morĭ, vite şi alte namestiĭ. Apoĭ încredinţându-i se iarăşĭ, a doua óră şi a treia óră, otcârmuirea şi oblăduirea acesteĭ de Dumneḑeŭ păzite ţĕrĭ, şi vĕḑând că nu numaĭ prea Luminaţiĭ fraţĭ Domnĭ din urmă aŭ întărit domnescile sale hrisóve tóte câte s'aŭ hărăzit de Domnia Sa atuncĭ luminăţieĭ Sale, ca nisce cuviincióse la obrazul sĕŭ, de aceea şi atuncĭ i-aŭ întărit şi tóte acele pronomiĭ şi haruri domnescĭ câte întâiŭ de către Domnia Sa i s'aŭ hărăzit, şi de fraţiĭ Domnĭ din urmă i s'aŭ întărit şi după pilda ce avem de la ceĭ maĭ d'inainte luminaţĭ Domnĭ, carĭ după volnicia ce aŭ avut, aŭ făcut ajutoruri şi faceri de bine, hărăzind atât la obraze în parte, cât şi la sfinte şi dumneḑeescĭ locaşuri şi după vremĭ încă le-aŭ maĭ adăogat şi le-aŭ înmulţit, care tóte de către Domnia Sa s'aŭ păzit nestrĕmutat şi s'aŭ întărit cu acest cuvînt dar şi volnicie, aŭ bine-voit Domnia Sa de i-aŭ maĭ făcut şi óreşĭ-care adaos la vinăriciŭ, hotărînd ca să aibă casa Luminăţieĭ Sale, adecă 120 lude scutelnicĭ în catastihul Visterieĭ, cu pecetluirĭ domnescĭ, 30 lude osebiţĭ pogonaşĭ pentru lucrul viilor de la Sărata sud Buzĕŭ, iarăşĭ din pământul cu pecetluiturĭ 150 ómenĭ fără pricină de dajdie, ca toţĭ aceia să fie şi uniĭ şi alţiĭ nedajnicĭ întru tóte şi să-ĭ aibă scutiţĭ; treĭ miĭ de oĭ să aibă ridicătură din oerit din Visteria domnéscă; cincĭ vătăşeĭ de ţiganĭ, care prin osebit catastih sunt arĕtaţĭ să şi le aibă şi să şi le stăpînéscă; vama de la douĕ bâlciurĭ într'un an şi de la un târg pe tótă sĕptĕmina, ce este orînduit a se face la moşia Luminăţieĭ sale Ageştiĭ, sud Ilfov, să o iea şcóla şi biserica Luminăţieĭ sale de la Ageştĭ, care şcólă şi biserică să aibă a lua pe tot anul şi mila vinăriciuluĭ ce a avut de la Slam-Rîmnic, poporul Putreda din dél i din vale, Hărăscĭ, Zăplaşĭ, Rădăcescĭ, Belciugata

învĕţămînt, dobêndi locul de onóre, care deja îl avea în Moldova, în şcóle, altmintrelea

---

şi Măcsineni, din care aceste popóre să iea tot vinăriciul de vadră câte 5 bani şi părpărul după obiceiŭ de la câte dintr'aceste popóre nu vor fi ale luĭ II spătar i din sud Saac poporul Arva, Ursóia, Valea Humeĭ, Valea Urloĭ, Tocilele, Valea Dobroteniĭ, Valea Ceptura, faţa Cepturei peste apă, Valea Meghiriĭ, Valea Mŏnăstireĭ şi Valea luĭ Stan, din care aceste popóre să iea vinăriceriĭ po bani treĭ de vadră fără de părpăr, i de la sud Dâmboviţa poporul Cârcinóvele, Bucşani, Gura Ocniţeĭ, Gorgoteniĭ, Răzvadul-de-jos, Sărăfóia, Doicescĭĭ, Lăculeţile, Viia Bĕtrână, din care aceste popóre să iea vinăriciŭ po bani doĭ de vadră i din Olt, poporul Rogózele, Ostra, Năneasa, Slăvitescĭ, Berceşcĭ, Crăceşcĭ, Crângeni, Oltul-de-sus şi Vedea, de la aceste popóre să iea câte bani 5 de vadră şi părpărul după obiceiŭ, însă din poporul Crăceşcĭ şi Slăvitescĭ dintr'acest judeţ Olt, să se iea pe séma caseĭ Ageştilor numaĭ câte treĭ bani de vadră, fiind-că doĭ bani şi părpărul sunt aĭ mŏnăstireĭ Mărcuţa, daţĭ prin hrisóve domnescĭ de maĭ înainte şi are să-şĭ iea mŏnăstirea Mărcuţa; aşijderea să iea biserica şi şcóla de la Ageşcĭ şi adaosul ce a făcut Domnia Sa în urmă, de dă un ban de vadră din maĭ jos numitele popóre ot sud Slam-Rîmnic, adică Judeniĭ şi Oratia, în care are mŏnăstirea Rîmniculuĭ milă de vinăriciŭ câte 2 bani de vadră i din Gârbov, i din Fămboescĭ, i Bordescĭ, i Cândescĭ, i Dragoslaveni, din Urechescĭ şi Tărchilescĭ, în care are mŏnăstirea sf. Ión de la Focşani, iarăşĭ câte doĭ bani de vadră. i din Curăturĭ, Bledarĭ şi Bonţescĭ, în care are episcopia Buzĕuluĭ iarăşĭ câte doĭ bani de vadră, i din Popescĭ, i Palanga şi Urichescĭ, în care are mŏnăstirea Aninósa iarăşĭ câte doĭ bani de vadră, i din Calicul, i Golescĭ, i Slugĭ, i Cârceĭ şi Cotescĭ ot Cotescĭ, i din Oltenĭ, i Broscenĭ, i Pituluşa, i Vârtişcoiu, i Faraónele, i Dălhăuţul şi Cârligele ot Vârtişcoiu are în care, mŏnăstirea sfîntuluĭ Panteleimon iarăşĭ câte doĭ bani de vadră, din tóte aceste popóre se iae Ageştiĭ câte un ban de vadră din treĭ bani ce sunt domnescĭ, ca să fie pentru cheltuiala bisericeĭ şi a şcóleĭ; aşijderea să ţie un ispravnicel scutit el şi drepte bucatele luĭ, de dijmărit i vinăriciŭ, doĭ preoţĭ şi un diacon şi doĭ grămăticĭ şi un dascăl, să ţie biserica şi şcóla de la Agiescĭ scutiţĭ, 150 bolovani sare să iea de la ocne biserica şi şcóla de la Argeşcĭ pe tot anul, să scutéscă şi patru scaune de carne, 5 cărciume în Bucurescĭ. Aşijderea şi din venitul slujbeĭ goştinărituluĭ, să iea şi şcóla şi biserica ot Ageştĭ taleri 1.500 pe an, după întocmirea ce a făcut Domnia Sa fratele Alexandru Vodă Moruz, pe care aceste milĭ, întocmirĭ şi orînduelĭ, tóte câte se coprinde maĭ sus, a dat Domnia Sa răposatul Domn hrisovul Domnieĭ Mele, ce-l vĕḑum şi Domnia Mea, scris cu lĕtul 1802, Aprilie 15.

Drept aceea, învrednicindu-ne şi pe Noĭ Domnul Dumneḑeŭ cu oblăduirea acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ românescĭ, am bine-voit de am înnoit şi am întărit tóte aceste milĭ şi orînduelĭ câte se coprinde maĭ sus, şi spre nestrămutata pază a tuturor celor maĭ sus numite, am dat acest domnescul nostru hrisov, nădăjduiţĭ fiind-că şi ceĭ ce se vor învrednicĭ în urma nóstră a fi Domnĭ şi oblăduitorĭ acesteĭ ţĕrĭ, socotind cu înţelepciunea Domniilor Sale cuvîntul acesta al dreptăţiĭ, vor păzi nestrămutat tóte acestea, de carĭ îĭ şi rugăm frăţesce după datoria omenireĭ să bine-voiască a le întări şi cu hrisóvele Domniilor Sale ca şi alţiĭ în urmă să păzéscă aşeḑĕmînturile şi facerile de bine ale Domniilor Sale, ce vor face, şi am întărit hrisovul acesta cu însăşĭ domnésca nóstră iscălitură şi pecete, i cu credinţa prea iubiţilor Domnieĭ Mele fiĭ: Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind şi dumné-lor cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele pan Constantin Filipescu, Vel Vistier; pan Radu Golescu, Vel Ban; pan Isaac Ralet, Vel Vornic de ţéra-de-sus; pan Grigore Ghica, Vel Logofĕt de ţéra-de-sus; pan Barbu Văcărescu, Vel Vornic de ţéra-de-jos; pan Dumitraşco Racoviţă, Vel Vornic al treilea; pan Istrate Creţulescu, Vel Vornic al patrulea; pan Iordache Slătineanu, Vel Logofĕt de ţéra-de-jos; pan Constantin Suţu, Vel Hatman; pan Mihalache Manu, Vel Vornic de politie; pan Mihalache Suţu, Vel Spătar; pan Constantin Vlahuţ, Vel Postelnic; pan Atanasie Hristopulo, Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ; pan Nestor, Vel Clucer; pan Alexandru Mavrocordat, Vel Căminar; pan Iordache Scanavi, Vel Comis şi Ispravnic; pan Grigore Ghica, Vel Logofĕt de ţéra-de-sus, şi s'a scris hrisovul acesta în anul dintâiŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în oraşul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la aniĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi mântuitorul nostru Isus Christos, 1813, Iunie 15, de Chiriţă Logofĕt de Divan.

(Cod. LXXXIV, pag. 270).

Cartea bisericeĭ de pe moşia Odorescĭ sud Dâmboviţa, ca să fie preoţiĭ i un dascăl i ţîrcovnicul apĕraţĭ de rîndul dajdieĭ

Zemle Vlahiscoie. Dat'am domnésca nóstră carte sfînteĭ bisericĭ de pe moşia Odorescĭ, sud Dâmboviţa, a dumné-luĭ cinstituluĭ şi credincios boeruluĭ Domnieĭ Mele biv Vel Stolnicul Ioan Căluneanu,

organisate de cum eraŭ şcólele de la Udricanĭ, S-tul Gheorghe-Vechiŭ, Colţea şi de sigur aprópe în tóte judeţele Muntenieĭ.

Nu suntem din aceĭ, carĭ punem începutul existenţeĭ în şcólă a limbeĭ române de la întrebuinţarea eĭ prin G. Lazăr în predarea aritmeticeĭ şi a geometrieĭ, sciinţe predate în limba românéscă cu 3 anĭ maĭ 'nainte în Moldova (1813); dar aducem tributul nostru de laude şi de glorificare acestuĭ bărbat, care avu buna sórtă de a sosi în Bucurescĭ la momentul psichologic al lupteĭ românismuluĭ contra fanarioţilor; carele înţelese acest moment psichologic şi se puse, inteligent şi cu devotament, în fruntea mişcăriĭ; carele avu sciinţa necesară şi arta de a aduna în jurul sĕŭ tinerimea Bucurescianã, din prima ḑi când apăru în capitala Muntenieĭ şi în puţiniĭ anĭ în câţĭ a putut sta în mijlocul eĭ, o învaţă, póte carte maĭ puţină, dar o exaltă prin farmecul simţimintelor naţionale.

Istoria luĭ G. Lazăr nu maĭ este de făcut astăḑĭ, dupe ce P. Poenaru ne a dat'o la 1871, în Ana'ele Academieĭ Române şi dupe câte ne-aŭ scris de dênsul I. Eliade, ilustrul sĕŭ şcolar şi I. Ghica. »Când a venit în Bucurescĭ dascălul Lazăr, scrie I. Ghica [1]), băeţiĭ de la Udricanĭ, de la S-tul Gheorghe, de la Colţea şi de la tóte bisericile aŭ golit acele şcóle şi aŭ alergat la S-tul Sava, cu Petrache Poenaru, cu Efrosin Poteca, cu Simion Marcovicĭ, cu Pandele, cu Costache Moroiŭ şi cu mulţĭ alţĭ tinerĭ din şcóla grecéscă«.

In însuşĭ faptul acesta al alergăreĭ uneĭ întregĭ generaţiunĭ la prima sosire a luĭ Lazăr, care de la Avrigul Transilvanieĭ nu aducea un nume deja ilustru şi cunoscut Românilor, trebue să vedem confirmarea aserţiuneĭ nóstre, că Lazăr ajunsese la momentul psichologic al redeşteptăreĭ naţionale.

In Martie 2 anul 1818 se preface şi Eforia şcólelor prin actul următor :

Iῶ Ioan Gheorghe Caragea voevod i gospodar zemle vlahiscoie

Cinstiţilor şi credincioşĭ boerilor aĭ Domnieĭ Mele, dumné-ta biv Vel Bane Grigorie Ghica i dumné-ta biv Vel Logofete Iordache Golescule şi dumné-ta biv Vel Logofete Alexandre Filipescule, fiind-că uniĭ din dumné-lor boerĭ Eforĭ, ce prin hrisovul Domnieĭ Mele aŭ fost orînduiţĭ asupra şcólelor, aŭ lipsit, însă rĕposatul Banul Constantin Filipescu, dându'şĭ obştésca datorie, iar dumné-luĭ Banul Grigorie Brâncoveanu, paritisindu se de acéstă Eforie; de aceea iată printr'acest domnesc al nostru pitac, vĕ orînduim pe dumné-vóstră în locul maĭ sus numiţilor doĭ boerĭ, ca d'impreună cu Preaosfinţia sa părintele Metropolitul i cu dumné-luĭ Vel Logofĕtul Constantin Bălăceanu şi cu cel după vremĭ dumné-luĭ Vel Postelnicul, ce din început aŭ fost orînduiţĭ sineforĭ, îmbrăţişând tréba Eforieĭ cu osîrdie, să vĕ siliţĭ a se păzi în fiinţă buna orînduială şi ni-

---

ca preoţiĭ ce se află slujitorĭ la acéstă sfîntă biserică i un dascăl al bisericeĭ, ce se află şi cu învĕţătura copiilor şi un ţîrcovnic slujitor bisericeĭ, să fie scutiţĭ de rîndul dăjdiilor i de alte podvóde şi angariĭ, ca să fie nelipsiţĭ din slujba bisericeĭ, pentru că după cererea şi rugăciunea stăpânuluĭ moşieĭ, ne-am milostivit Domnia Mea de am făcut acéstă milă sf. bisericeĭ, pentru care poruncim la toţĭ câţĭ se cuvine întocmaĭ să fiţĭ următorĭ şi nimenĭ întru nimic supĕrare împotrivă să nu le faceţĭ, i saam receh gpd.— 1817, August 30.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXVII, pag. 274).

[1]) Scrisorĭ către V. Alexandri de I. Ghica, Bucurescĭ, 1887, pag. 57.

zamul şcólelor, ce este întocmit, tolco pisah gpd.—1818, Mart. 2. (1) *(Cod. LXXXVII pag. v.)*

(Pecetea gpd). Vel Logofĕt.

Acestaşi lucru probézĕ şi buna primire ce Lazăr avu pe lângă Eforiĭ şcólelor: Metropolitul Nectarie şi apoĭ succesorul sĕŭ Dionisie Lupul, Banul C. Bălăceanul, Vornicul G. Golescul şi jurisconsultul Logofĕt Nestor. Numele acestor bărbaţi, istoricul nu le va despărţi nicĭ o dată de al luĭ George Lazăr. Eĭ învoirĕ luĭ Lazăr deschiderea, chiar în localul vecheĭ şcóle *eline*, a uneĭ şcóle *românescĭ »de deosebite învĕţăturĭ şi sciinţe predate românilor în limba lor.«* Legenda despre înfiinţarea acestor şcóle lăsăm să se citéscă în lucrarea luĭ P. Poenaru.

Conclusiunea nóstră este, că nu G. Lazăr a putut să facă inutilĭ pentru românĭ profesorĭ renumiţĭ ca Lambru, Comito, Vardalach, Neofit Duca, etc., ci situaţiunea la care ajunsese cultura şi deşteptăciunea naţională. Deja în primiĭ anĭ aĭ secoluluĭ al XIX, boerul Bogdan îşĭ trămisese pe fiul sĕŭ la studiĭ în Franţa; un altul studia la Viena, un al 3-lea la Berlin. Profesorul Furnarachi, tatăl d-luĭ Furnarachi, fost senator de Bacĕŭ, a condus la studiĭ în Paris pe ceĭ întâĭ feciorĭ de boerĭ din Moldova, în primiĭ anĭ aĭ secoluluĭ al XIX. Metropolitul Dositeiŭ, donând averĭ pentru acésta, îndreptase pe românĭ să 'şĭ facă studiile, nu maĭ mult la şcóle grecescĭ din Orient, ci în Europa apuseană; înşiĭ Eforiĭ maĭ sus citaţĭ, cu puţin înainte de sosirea luĭ Lazăr, chibzuiserĭ să trimiţă la învĕţătură, în Austria, în Italia şi în Franţa pe călugărul Eufrosin Poteca, pe Pandele Stamate (care nu târdiŭ muri), pre C. Moroiŭ, pre S. Marcovicĭ şi ceva maĭ în urmă pe Petru Poenaru. Când G. Lazăr organisa în Bucurescĭ şcóla sa memorabilă, la care în curênd va fi ajutat de I. Eliad Rădulescu, deja dintre ceĭ maĭ sus numiţĭ tinerĭ se găseaŭ la învĕţătură în străinĕtate.

In organisarea şcóleĭ române din Bucurescĭ, G. Lazăr urmăresce aceeaşĭ cale ce apucase la Iaşĭ nemuritorul G. Asaki. Numerósele procese pentru moşiĭ făcuserĭ de mult timp simţita trebuinţă de ingineri topografĭ. Ambele şcóle superióre grecescĭ, din Bucurescĭ şi Iaşĭ, posedaŭ cursurĭ de matematicĭ, dar nu era de ajuns pentru un inginer român să fie un învĕţat matematic, ci trebuia să scie bine ceti, descifra documentele vechĭ ale proprietăţilor. G. Asaki susţinŭ acéstă tezĕ şi convinse pre conducĕtoriĭ şcólelor din Moldova despre necesitatea predăreĭ matematicelor în limba românéscă, aşa că deja la 1813 putuse Asaki inaugura cursul sĕŭ de matematică şi inginerie, chiar în şcóla elenă de la Metropolie. E probabil că de cele întîmplate la Iaşĭ aveaŭ sciinţă la Bucurescĭ, şi de sigur lucrul era vestit şi în Ardeal.

G. Lazăr tot ca inginer român bătu în pórta cetăţiĭ grecescĭ din Bucurescĭ. El supuse planul sĕŭ de organisarea uneĭ şcóle române în Bucurescĭ Eforilor şcólelor în 1816, dar planul sĕŭ nu isbuti, cu tótă primirea favorabilă ce îĭ acordară Vornicul G. Golescu şi Logofĕtul Ştefan Nestor, decât după ce ca inginer, Lazăr convinse şi pe celalt Efor Banul C. Bălăceanul.

»Bălăceanul, ţice P. Poenaru, nu avea învĕţătură, dar era un om de inimă şi de pĕtrundere în trebile ţĕriĭ; era din aceĭ boerĭ cerbicoşĭ, carĭ când era cestiunea de vre-o greutate, punea peptul cu tótă puterea, şi chiar cu pericolul vieţiĭ pentru binele public«.

Bălăceanul, luând cunoşcinţă de proiectul ce presintase Lazăr Eforieĭ şcólelor, nu creḑu de o cam dată că s'ar putea învĕţa în limba română sciinţele filosofice şi mate-

matice, ce propunea el să predea în acea şcólă ; dar vĕdênd stăruinţele luĭ Lazăr, de a încredinţa prin diferite demonstraţiunĭ, că sciinţă este, ca adevĕrul, una şi aceeaşĭ, în orĭ-ce limbă se arată, numaĭ să scie cine-va a o expune pre înţeles, boerul bănuitor voi să se încredinţeze maĭântêiŭ despre sciinţa luĭ Lazăr şi ĭĭ ḑise : »Auḑi-mĕ dascăle« décă este adevĕrat că dumné-ta (de şi român ? V. A. U.) aĭ sciinţa de care vorbescĭ, iacă eŭ am o grădină aicĭ în oraş şi voiŭ să cumpĕr un loc alăturea ca s'o măresc. Am mĕsurat'o cu un inginer némţ, şi aşĭ vrea să mĕ încredinţez décă locul e de întinderea ce el îmĭ arată pe planul sĕŭ. Mĕsóră şi dumné-ta acel loc şi voiŭ vedea décă se potrivesce planul dumi-tale cu al némţuluĭ.

Lazăr mĕsură locul cu dificultăţĭ marĭ, că trebui singur să 'şĭ fabrice maĭ ântêiŭ instrumentele de inginer. Boerul dete lucrarea luĭ Lazăr în controlarea luĭ Golescu, care avea óre-carĭ noţiunĭ de matematică. Acesta aprobă lucrarea luĭ Lazăr şi resultatul fu, că Eforiĭ în unanimitate semnară o anafora către Caragea, cerênd înfiinţarea şcóleĭ române propusă de G. Lazăr.

Acéstă şcólă nu se substitue, cum unĭĭ cred, imediat şcóleĭ superióre grecescĭ. Aceea continuă la Măgureanu, iar noua şcólă, cu mare greutate îşĭ dobêndi câte-va camere în vastul local de la Sf. Sava. Acest local destinat încă de la C. Brâncoveanu, ca în el să fie şcólă, şi în care Al. Ipsilant îşĭ aşeḑă şcóla elină altă dată, acum era ocupat, în peste 50 de camere, numaĭ de străinĭ : grecĭ, arnăuţĭ, sêrbĭ, cu familiile lor, unĭĭ pentru că făceaŭ parte din garda domnéscă, alţiĭ fiind-că eraŭ rude cu aceia şi cu idicliĭ, servitoriĭ domnescĭ, *copiiĭ de casă*, etc. [1])

»Câte sudorĭ trebui să verse Bălăceanu pînă să pótă dispune de o parte din acele încăperĭ!« exclamă P. Poenaru.

Şcóla fu redeschisă fără sgomot, fără reclame.... Reclamă îĭ făcea dór numaĭ un român neguţător numit Tell, (tatăl cunoscutuluĭ regretat bărbat de stat Christian Tell). Acel neguţător trămise la şcóla luĭ Lazăr câţĭ-va băeţĭ de prăvălie. Boerimea tot nu credea în sciinţa luĭ G. Lazăr! De aceea discipoliĭ luĭ Lazăr nu fură din fiĭ de boerĭ, ci din treptele maĭ de jos. Şi tot din acelaş motiv nu găsim boerime din protipendadă, în fruntea mişcăreĭ naţionale, care 'şĭ are apogeul în micul boerinaş Tudor Vladimirescu. Treptele de jos aŭ dat pre ceĭ maĭ mulţĭ prelaţĭ bisericeĭ române, treptele de jos aŭ conservat în decursul secolilor limba română ; trépta de jos a înţeles la 1816 pre Lazăr şi la 1821 pre Tudor Vladimirescu.

---

[1]) *Γω Ioan Gheorghe Caragea voevod i gospodar zemle vlahiscoie*

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ Mele Dumné-ta Vel Logofete de ţéra de sus Constantine Bălăcene îţĭ facem în scire, că dumné-lor boeriĭ Eforĭ aĭ şcólelor ne-aŭ făcut arĕtare, cum că casele de la Sf. Sava, unde aŭ fost şcóla veche, făcêndu-le zapt egumenul acesteĭ mănăstirĭ, fără de a avea vre-o voie dată în scris de la stăpânire, ci de sine-şi făcêndu-se stăpîn, nu aŭ urmat încaĭ a pune în sălăşluire cântăreţĭ, preoţĭ aĭ bisericeĭ, ci aŭ cutezat de le-aŭ închiriat la unĭĭ alţiĭ şi la herarĭ nemţĭ, carĭ nu numaĭ că n'aŭ îngrijit, ca din chirie să le fi meremetisit, ci aŭ şi stricat din ceea ce aŭ făcut, aducêndu-le la próstă stare. De aceea poruncim dumi-tale, ca aducênd pe numitul egumen faţă, să-l îndatorezĭ, nu numaĭ a scóte pe aceĭ sudiţĭ herarĭ, plătindu-le dreptul ce li se va cuveni, şi pe de altă parte să supuĭ pe egumen, ca să le drégă, să le meremetiséscă, de a le face cum aŭ fost în starea lor când le-aŭ făcut zapt, cu cheltuiala din chiria ce aŭ luat egumenul de când le-aŭ închiriat şi pînă acum, îngrijind dumné-ta a se pune în faptă porunca acésta a Domnieĭ Mele fără de zăbavă, tolco pisah gpd. 1818, Mart 24.

(Pecetea gpd). Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXVII, fila 79).

Am adus îndărăt chiar şi lista celor carĭ locuiaŭ abusiv în localul vechiŭ al şcóleĭ de la Sf. Sava.

Că G. Lazăr nu a fost numaĭ un dascăl, ci însuşĭ drapelul naţional român, o vedem şi dintr'acea împregiurare, că pe dată ce isbucnesce mişcarea grecéscă, şi dascălĭ şi ucenicĭĭ de la şcóla luĭ Lazăr merg să se pună în şirurile luĭ Tudor Vladimirescu. De aci şcóla devine ţinta gónelor fanarioticescĭ.

Câţĭ-va anĭ cât ţinu şcóla luĭ Lazăr, ea produse un numĕr de ingineri-hotarnicĭ şi câţĭ-va profesorĭ, între carĭ la locul ântêiŭ va sta tot-d'a-una I. Eliad. Intre aceştia însă nu trebue uitat de a se numi cu recunoscinţă, pe T. Paladi, cel care introduse cel d'ântêiŭ metoda lancastriană în şcóla primară.

La 1821, ḑice P. Poenaru, şcóla luĭ Lazăr fu închisă şi marele dascăl isgonit: »*Intru ale sale aŭ venit, şi aĭ sĕĭ nu l'aŭ cunoscut*«, esclamă cu indignare Eliad; noĭ din contră vom ḑice că: *Aĭ sĕĭ l'aŭ cunoscut şi l'aŭ urmat.*

Continuat-a a exista şcóla luĭ Lazăr, sub Al. Suţu, după Caragea? Se pare că da, de şi se întrerupe la 1821. Sub domnia luĭ Gr. Ghica în 1822, aflăm numit *dascăl* şi pe Gh. Lazăr, cum maĭ departe vom arĕta.

Lazăr, abia în vîrstă de 44 anĭ, a murit în cea maĭ négră sărăcie, la Avrigu, în Transilvania, la 1823, dar memoria luĭ eternă a rĕmas şi va rĕmâne între Românĭ, de şi nu (s'o mărturisim în trécăt) sub aspectul puţin simpatic al statueĭ ce i s'a ridicat în Bucurescĭ.

*

Din documente inedite descoperite de mine, resultă că Lazăr n'a putut deschide şcóla în 1816, ci maĭ târḑiŭ. Abia la 10 Decembre 1817, Eforiĭ intră cu anafora la Domnitorul Caragea şi îĭ supune planul înfiinţăreĭ uneĭ şcolĭ românescĭ în localul bisericeĭ sf. Gheorghe. Eforiĭ alegeaŭ acest local ca şi când ar fi avut în gând să transforme şcóla vechiă română slavonă de acolo. Şcóla cea nouă de la sf. Gheorghe va primi duoĕ direcţiunĭ diverse: va fi şcóla românéscă în care Lazăr va preda matematicile cu agrimensura şi tot aci se vor forma pe viitor candidaţiĭ de preoţĭ.

Iacă propunerile făcute la 10 Decembre 1817 de Eforiĭ şcólelor către Domnitorul Caragea:

Prea înalte şi prea nobile stăpâne,

Cunoscênd rîvna Mărieĭ Tale cea vie pentru luminarea poporuluĭ supus Mărieĭ Tale, prin învĕţătură, şi pentru care scop sfînt privesce şi pitacul dat în ultimul timp, ca să ne întrunim şi să ne consfătuim despre alegerea profesorilor spre maĭ bună orînduire a şcóleĭ domnescĭ din Bucurescĭ, care va fi de maĭ mare folos, dacă în acéstă şcólă se va preda atât studiile gramaticale cât şi catechismul sfinteĭ nóstre religiunĭ şi câte-va din cele maĭ de trebuinţă sciinţe, ca să pótă din acéstă şcólă să se formeze bunĭ impiegaţĭ pentru cancelariĭ şi judecătoriĭ. Ucenicĭĭ pe lângă acésta să fie deprinşĭ şi cu mĕsurarea moşiilor şi locurilor, ceea-ce este fórte de folos pentru ingineri. Ne-am întrunit dar şi consfătuindu-ne am convenit asupra moduluĭ organisăriĭ uneĭ asemenea şcóle şi am proiectat următórele puncte: 1) să se institue o şcólă în Bucurescĭ de învĕţământ românesc în sf. monastire sf. Gheorghe, orînduindu-se numĕrul trebuincios de odăĭ pentru clase şi locuinţe dascălilor; 2) să se orînduiască în acéstă şcólă 3 dascălĭ, din carĭ unul să se ocupe cu ucenicĭĭ cu totul începĕtorĭ, spre a'ĭ învĕţa să citéscă şi să scrie cât se póte de lămurit şi de curată scrisóre, iar cel-alt să predea gramatica şi ortografia şi sintaxa în modul cel maĭ metodic. Tot el să predea şi sf. Catechism în

fie-care ḑi după amiaḑĭ. Iar al 3-lea să predea aritmetica şi geometria înainte de amiaḑĭ şi un mic curs de geografie după amiaḑĭ. Tot acest profesor să fie însărcinat cu exercitarea ucenicilor la mĕsurarea pămĕntuluĭ eşind cu eĭ şi în oraş, când timpul va permite, pentru mĕsurarea a diverse locurĭ de forme neregulate. Al 3) Afară de dascălul hotărît pentru ucenicii începĕtorĭ, ceĭ-l-alţĭ duoĭ vor fi însărcinaţĭ şi cu conducerea ucenicilor la şcóla cea mare pentru a fi supuşĭ unuĭ examen, spre a se constata progresul făcut de eĭ. 4) Să se orînduiască învĕţătorĭ românĭ la tóte oraşele celor 12 judeţe şi să li se dea léfă fie-căruia cu 250 talerĭ pe an şi la cele 7 oraşe, adică Tîrgovişte, Câmpulung, Ploescĭ, Câmpina, Urziceni, Găescĭ şi Roşiorii-de-vede, aflătóre în eparchia sf. Metropolii, P. Sa Metropolitul să fie însărcinat cu aşeḑarea unor profesorĭ capabilĭ. Şi dacă în duoĕ din aceste oraşe léfa orînduită ar fi nesuficientă, să apeleze la la locuitorĭ, să contribue fie-care după putere cu o mică sumă. Asemenea Pr. S. Sa să aibă grijă să orînduiască asupra fie-căreĭ din şcólele marĭ sus arătate câte duoĭ şi chiar treĭ epitropĭ dintre ceĭ maĭ în vaḑă şi maĭ de folos şi maĭ cu deosebire să fie rînduiţĭ aceĭ carĭ vor trămite şi copiiĭ lor la şcólă, ca să se îngrijéscă de bună rînduiala şcóleĭ. Să fie obligat asemenea P. S. Sa la fie-care examen ce se va face la adunarea obştéscă a eforilor, să aducă şi catalogul şcolarilor frecuentând fie-ce şcólă, catalog care va purta şi semnătura fie-căruĭ dascăl în deosebĭ, cât şi acea a epistaţilor orînduiţĭ, cu arătare lămurită carĭ şcolarĭ aŭ terminat şi aceştia să declare în deosebĭ de aŭ fost mulţămiţĭ de învĕţătura tuturor materiilor ce li s'a predat şi că s'a dus acasă cu dorinţa exprimată de a veni la şcóla din Bucurescĭ, spre a urma maĭ departe învĕţătura. Ceĭ carĭ vor fi doritorĭ să vie la acéstă şcólă din Bucurescĭ, să aducă certificat de buna lor purtare şi învĕţătură din partea dascălilor şi epitropilor şcóleĭ unde aŭ învĕţat. Şcólele din cele treĭ oraşe : Curtea-de-Argeş, Pitescĭ şi Slatina vor fi sub îngrijirea P. S. Episcopul de Argeş, păstrându-se aceleaşĭ regule şi dispositiuni arătate maĭ sus. Iar cele-l-alte 5 oraşe : Focşanĭ, Rîmnicul (Sarat), Mizilul, Urlaţi şi Văleniĭ-de-Munte să fie sub privigherea P. S. Episcopul (Buzĕŭ?) tot în aceleaşĭ condiţiunĭ.

Aceste sunt cele proiectate de noĭ şi le supunem la adînca judecată a Mărieĭ Tale de Dumneḑeŭ păzite, rugând umilit, că décă vor fi primite, să fie întărite şi cu pecetea domnéscă spre a se pune în lucrare şi să rĕmâe pe viitor nestrămutate. Acésta este plecata nóstră rugăminte, iar primirea eĭ rĕmâne la voia şi hotărîrea Mărieĭ Tale de Dumneḑeŭ păzite.—10 Decembre 1817.

Semnaţĭ: *Al Ungro-Vlahieĭ Nectarie, Iosif Argeş, Constantin al Buzĕuluĭ, Gr. Ghica, Constantin....., Mihail Manu, Gr. Băleanu, Gh. Slătinénu, Alexandru Mavrocordat, G. Golescu şi Alexandru Filipescu* [1]).

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie.

Privind Domnia Mea la podóba şi rodul ce urméză a se pricinui, atât politicescilor cât şi bisericescilor slujbe din luminarea învĕţăturei, ce aŭ a dobândi ceĭ ce vor avea rîvnă a se face ucenicĭ la acéstă şcólă, ce are a se întocmi după chipul de maĭ jos arătat, precum pentru şcóla elinéscă am îngrijit a se întocmi cu cele maĭ bune chipurĭ şi mijlóce, asemenea întocmirea acesteĭ şcóle românescĭ, ce ni se arată printr'acéstă anafora a părinţilor arhiereĭ şi a dumnélor orînduiţilor boerĭ, fiind primită Domnieĭ Mele, o întărim şi hotărîm, să se pue în lucrare, cu urmare întru tóte întocmaĭ; pe lângă

[1]) Cod. LXXXIX, pag. 152.

care acéstă orînduială de maĭ jos arĕtată, după chibzuirea ce am făcut Domnia Mea, spre podóba sfintelor biserică şi a pravoslavniceĭ nóstre credinţe laudă, hotărîm, să se urmeze şi acéstă osebită orînduială, adică cel ce va voi a se hirotonisi preot séŭ diacon, după trebuinţa ce va fi, orĭ la vre-un sat, séŭ la vre-un oraş dintr'acéstă de Dumneḑeŭ păzită domnéscă a nóstră ţĕră, să nu fie primit a se învrednici acestuĭ dar, de nu va avea la mânile luĭ dovadă în scris de la dumné-lor Eforiĭ şcólelor i de la dascăliĭ acesteĭ şcóle rumânescĭ ce acum se întocmesce, că a ascultat şi el bisericésca învĕţătură, ce este orînduită a se paradosi în tóte ḑilele la acéstă şcólă şi a învĕţat'o cu destoinicie, ca cu acel mijloc cel ce se va hirotonisi, să fie destoinic a'şĭ împlini neapĕratele datoriĭ ale daruluĭ preoţesc după povaţa bisericescilor dogme a pravoslavniceĭ nóstre credinţĭ şi toţĭ ceĭ ce vor cugeta de acum înainte a se hirotonisi, să fie datorĭ a veni cel puţin măcar cu 6 lunĭ înainte la acéstă şcólă, ca să asculte bisericésca învĕţătură şi pe câţĭ dintr'aceia îĭ vor cunósce dumné-lor Eforiĭ că sunt săracĭ şi se discolifsesc pentru hrana lor într'acea diastimă ce vor şedea aicĭ, spre ascultarea învĕţatureĭ, să le orînduiască a li se da pe tótă ḑiua din venitul şcólelor ceea ce vor găsi cu cale pentru hrana lor, care acest nizam pentru întocmirea acestor şcóle rumânescĭ i pentru hirotoniĭ, poruncim dumi-tale Vel Logofete de ţĕra de sus, să se facă cunoscut în tóte judeţele prin osebitele cărţĭ de publicaţiĭ. — 1817, Decembre 15 [1]).

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

E de observat că nicaiure nu se vorbesce în actele de sus despre G. Lazăr, deşi pare, că introducerea agrimensureĭ în programul şcóleĭ se referă la el. Eŭ bănuesc că Eforiĭ aŭ isbutit să capete aprobarea domnéscă maĭ mult asigurând pe Caragea, că şcóla cu deosebire va avea caracterul de seminariŭ.

Imediat după aprobarea Domnitoruluĭ, se expediază cărţĭ domnescĭ deschise la tóte isprăvniciile de judeţe dându-le pe larg informaţiunĭ despre organisarea *şcólelor rumânescĭ* şi a celeĭ de la S-tul Gheorghe, cu scop de seminariŭ şi de inginerie.

Iacă acéstă importantă circulară :

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie,

Dumné-vóstră Ispravnicilor ot sud sănătate. Vĕ facem Domnia Mea în scire, că precum pentru şcóla elinéscă de aicĭ din politia Bucurescilor, am îngrijit Domnia Mea de a se întocmi cu cele maĭ bune chipurĭ şi mijlóce, aşa şi *întocmirea şcólelor rumânescĭ*, ce prin anaforaoa părinţilor archiereĭ i a dumné-lor veliţilor boerĭ ni s'aŭ arĕtat primită fiind Domnieĭ Mele, o am întărit acea anafora, şi am hotărît ca să se pue în lucrare cu urmare întocmaĭ, după chipul de maĭ jos arĕtat, care întocmire, ca să vĕ fie sciută atât dumné-vóstră, cât şi tuturor celor ce locuesc într'acel judeţ, iată vi se face cunoscut, că aicĭ în oraşul Bucurescilor, este a se sistisi o şcólă pentru învĕţăturĭ rumânescĭ, la mănăstirea sf. Gheorghe, cu odăĭ rînduite pentru paradosis şi şederea dascălilor, la care şcólă sunt să se orînduiască treĭ dascălĭ, unul să înveţe pe ucenicii ceĭ micĭ şi arharĭĭ, de a se obicĭnui să citéscă slovele şi a le scrie curat, cel de al doilea, să paradoséscă bisericésca învĕţătură a pravoslavniceĭ nóstre credinţe, iar cel de al treilea, de diminĕţă să paradoséscă aritmetichi i gheometrie şi după prînz, o parte din gheografie, şi acest dascăl să fie dator tot-d'a una când îl va îndemna vremea, a-şĭ ghimnasi ucenicii la mĕsurătóre de pămînt, în felurimĭ de locurĭ nepotrivite, pe marginea

[1]) Cod. LXXXIX, pag. 79.

politiei Bucurescilor, din carĭ dascălĭ, afară din cel cu ucenicii arharii (începĕtorĭ), ceĭ-alţĭ duoĭ să fie datorĭ a-şĭ aduce ucenicii la ghimnasis ce se face în şcóla cea mare; ca să se cerceteze de vrednicĭ cercetătorĭ, spre a se vedea isbutirea lor ce fac spre învĕţătură, iar pe la oraşele din 12 judeţe, să se orînduiască alţĭ dascălĭ rumânescĭ, fieş-care cu plată câte talerĭ 250 pe an, însă la 7 oraşe, adică Târgoviscea, Câmpulung, Ploescĭ, Câmpina, Urziceni, Găescĭ şi Ruşiĭ-de-Vede, ce se află în eparhia Preaosfinţiei Sale părinteluĭ Metropolit, să pórte Preaosfinţia Sa grijă de a se orîndui vrednicĭ dascălĭ şi când la unul duoĕ dintre aceste oraşe, orînduita plată va fi puţină, atuncea să îndemneze şi pe uniĭ din ceĭ şeḑĕtorĭ acolo, a da şi eĭ fieş-care câte o sumă după puterea luĭ, şi tot prea sfinţia sa să îngrijéscă a orîndui şi la fieş-care şcólă, câte doĭ séŭ treĭ epitropĭ din ceĭ maĭ aleşĭ şi maĭ de ispravă aĭ aceluĭ oraş, maĭ vêrtos din ceia ce-şĭ trimit copiĭ la acea şcólă, ca să îngrijéscă eĭ pentru buna orînduială a şcóleĭ aceluĭ oraş, iar prea sfinţia sa să fie dator la fieş care şcólă, când se va face obştésca adunare a Eforilor, să aducă catalogul de ucenicii ce se află în fieş-care de maĭ sus arĕtată şcólă, cu iscălitura dascăluluĭ aceleĭ şcolĭ i a orînduiţilor Epitropĭ şi deosebită însemnare de ucenicii ce merg spre procopsĕlă la învĕţăturĭ, şi orĭ că s'aŭ mulţămit pe ceea ce aŭ învĕţat şi s'aŭ dus de la acea şcólă, séŭ că voiesc a veni şi la şcóla din Bucurescĭ ca să auḑă şi alte învĕţăturĭ, şi aşa, ceia ce vor vrea să vie la şcóla din Bucurescĭ, să vie cu mărturiĭ în scris de la dascălul lor şi de la epitropul aceleĭ şcóle, pentru isbutirea şi buna petrecere a lor, iar cele-l-alte treĭ oraşe: Curtea-de-Argeş, Pitescĭ şi Slatina, să fie sub grija iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ episcop Argeş, tot cu acest mijloc şi orînduială, precum şi cele de maĭ sus arĕtate oraşe, iar cele-alte cincĭ oraşe: Focşaniĭ, Râmnicul, Buzĕŭ, Urlaţi şi Văleniĭ de-Munte, să fie sub luarea de sémă a iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ episcopul Buzĕuluĭ, asemenea tot cu aceeaşĭ întocmire; iar pe lângă acéstă orînduială de maĭ sus, după chibzuirea ce am făcut Domnia Mea spre podóba sfintelor biserici şi a pravoslavniceĭ nóstre credinţe laudă, am hotărit să se urmeze şi acéstă osebită orînduială, adică cel ce va vrea a se hirotonisi preot séŭ diacon, după trebuinţa ce va fi, orĭ la vre-un oraş séŭ la vre un sat, dintr'acéstă de Dumneḑeŭ păzită domnéscă a nóstră ţĕră, să nu fie primit a se învrednici acestuĭ dar, de nu va avea la mânile luĭ dovadă în scris, de la dumné-lor Eforiĭ şcólelor, i de la dascăliĭ acesteĭ şcolĭ rumânescĭ ce acum se întocmesce, că aŭ ascultat şi el bisericésca învĕţătură ce este orînduită a se paradosi în tóte ḑilele la acéstă şcólă şi aŭ învĕţat'o cu destoinicie, ca cu acest mijloc, cel ce se va hirotonisi să fie destoinic a şĭ împlini neapĕratele datoriĭ ale daruluĭ preoţesc, după povaţa bisericescilor dogme a pravoslavniceĭ nóstre credinţe şi toţĭ ceĭ ce vor cugeta de acum înainte a se hirotonisi, să fie datorĭ a veni cel puţin măcar cu 6 luni înainte la acéstă şcólă, ca să asculte bisericésca învĕţătură, şi pe câţĭ dintr'aceia îĭ vor cunósce dumné-lor Eforiĭ, că sunt săracĭ şi se discolipsesc pentru hrana lor într'acea diastimă ce vor şedea aicĭ spre ascultarea învĕţătureĭ, să li se orînduiască a li se da pe tótă ḑiua, din venitul şcólelor, ceea ce vor găsi cu cale, pentru hrana lor; care acest nizam, pentru întocmirea acesteĭ şcóle rumânescĭ şi pentru hirotoniĭ am poruncit Domnia Mea dumnĕ-luĭ Vel Logofĕtuluĭ de ţéra de sus, ca să se facă cunoscută în tóte judeţele prin deosebite asemenea cărţĭ de publicaţiĭ, după care scoţând d-vóstră copiĭ, să trimeteţĭ să se citéscă prin tóte satele aceluĭ judeţ, ca să le fie sciut şi cunoscut tuturora nizamul pentru întocmirea acestor şcóle rumânescĭ i pentru hirotoniĭ, i saam receh gpd.— 1817, Dec.

Numaĭ din Martie 1818 sunt actele oficiale relative la înfiinţarea şcóleĭ luĭ G. Lazăr, nu la sf. Gheorghe, ci în localul de la sf. Sava. Aceste acte rĕmase până astădĭ necunoscute, aŭ coprinderea următóre :

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale, ce s'a dat la anaforaoa dumné-lor boerilor orînduiţĭ a face alegerea dascălilor încă de la 15 ale trecuteĭ luni Decembre cu létul 817 prin care aŭ fost rugat pe Inălţimea Ta, ca pe lîngă cele-alte să i se dea voie să întocméscă şcóla românéscă cu dascălĭ iscusiţĭ şi epitimoniki, spre a se putea îndeletnici şi acéstă învĕţătură, atât la cele bisericescĭ, cât şi la cele filosoficescĭ, precum aŭ şi cele-alte limbĭ, la care următorĭ aflându-ne, n'am încetat, cercetând, ca să găsim pe vre-unĭĭ din dascăliĭ românĭ, carĭ să aibă acéstă sciinţă şi să pótă învĕţa pre ucenicĭ chiar în limba nóstră cea românéscă şi altul maĭ destoinic n'am putut găsi fără *pe un Lazăr inginer*, ce a venit acum de curînd din părţile Transilvanieĭ aicĭ într'acest pămînt, pe carele maĭ întâiŭ l'am cercat ca să vedem la carĭ învĕţăturĭ póte fi destoinic a le învĕţa şi măcar că numitul dede făgăduială că la orĭ-ce meşteşug filosoficesc este destoinic, dar maĭ întâiŭ ţice, ca să le tălmăcéscă din limba latinéscă pe cea românéscă şi apoĭ să le paradoséscă ucenicilor; ci fiind-că acum maĭ întâiŭ neavênd nicĭ ucenicĭ destoinicĭ de aceste meşteşugurĭ, am chibzuit, ca de o-cam-dată să se orînduiască numitul dascăl a paradosi aritmetica cu geografia istoricéscă pe harte şi apoĭ geometria teoretică şi geometria practică, dimpreună cu gheomesia practică, cu care întrând în tocmélă s'a mulţămit pe an cu talerĭ 3.500, fără să i se maĭ dea alt-cevaş pentru ale mâncăreĭ séŭ altele i talerĭ 1.200 unuĭ popă Pavel ce-l cere numitul, ajutor pe lîngă dînsul, la ale gramaticeĭ, care măcar că acest popă Pavel a fost şi maĭ înainte orînduit de învĕţa gramatica românéscă şi altele maĭ micĭ învĕţăturĭ po talerĭ 70 pe lună, dar i s'a maĭ adăugat şi acestuia încă talerĭ 30 pe lună peste ceea ce a fost spre a pune tótă silinţa a face rodul în faptă. Şi fiind-că pentru acéstă şcólă am găsit cu cale să se aşeţe în mŏnăstirea sf. Sava în nisce odăĭ ce sunt la altarul bisericeĭ unde a fost maĭ înainte şcóla elinéscă, în carĭ odăĭ fiind-că se află nisce carătaşĭ nemţĭ, cu ordinul egumenuluĭ mŏnăstireĭ, care fiind supuse şi la óre-care stricăciune, rugăm pe Inălţimea Ta, ca despre o parte să se dea luminată poruncă a Inălţimeĭ Tale, maĭ întâiŭ a se pune acéstă învĕţătură în lucrare făcêndu-se şi într'adins pitacul Mărieĭ Tale către egumenul mŏnăstireĭ a scóte pe aceĭ nemţĭ din acele odăĭ şi apoĭ să avem luminată poruncă, ca maĭ în vreme să putem pune a le meremetisi spre a aşeţa şi a pune la orînduială acéstă şcólă românéscă. — 1818, Martie 6.

(Iscăliţĭ): Nectarie Metropolit, Gr. Ghica, Constantin Bălăceanu, Alexandru Mavrocordat, Iordache Golescu.

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie,

Preaosfinţia Ta părinte Metropolit i ceĭ-alţĭ dumné-vóstră boerĭ Eforĭ aĭ şcólelor, primită fiind chibzuirea ce se arată maĭ jos printr'acéstă anafora pentru întocmirea acesteĭ şcóle, o întărim Domnia Mea şi poruncim, să se pue şi în lucrare cu urmare întocmaĭ, precum şi pentru deşertarea acelor odăĭ poruncim dumi-tale Vel Logofete de ţéra de sus, să se facă pitac din partea Logofeţieĭ către egumenul mŏnăstireĭ sf. Sava de a le deşerta, împăcând însuşĭ egumenul pe aceĭ nemţĭ chiriaşĭ cu orĭ-ce mijloc va

sci, ca să se facă apoĭ începere şi a meremeturilor cu din chiria cu care s'a folosit mănăstirea de la acele odăĭ de când a lipsit şcóla de acolo şi până acum, de nu va fi avut poruncă domnéscă prin care să se fi dat voie spre a face zapt acele odăĭ. — 1817, Martie 24.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXIX, pag. 302).

De scurtă durată a fost şcóla luĭ Lazăr aşeḑată la Bucurescĭ, dar doctrina luĭ nu maĭ putu fu răpusă de neamicĭ, căcĭ doctrina luĭ era maĭ presus de tóte : *să facă români buni, fiĭ devotaţi patrieĭ, românismuluĭ.*

Ce frumos studiŭ s'ar putea face din cercetarea aceea care ar urmări *substituirea* neprecurmată a bărbaţilor eşiţĭ din şcóla română, la vechile nume de boerĭ din oligarchia trecutuluĭ. Treptat, treptat, am vedea filiaţiunea societăţiĭ nóstre moderne compusă din neguţătorĭ, meseriaşĭ, ómenĭ de carte, micĭ funcţionarĭ, treptat împingênd la o parte pe vechiĭ privilegiaţĭ, necunoscĕtorĭ de patrie şi de naţionalism şi pregătind triumful acelor cete de pionĭ aĭ revoluţiuneĭ române, carĭ aduc în fruntea ţĕriĭ: sciinţa, cultura europeană, consciositatea de naţionalism, în locul ignoranţeĭ privilegiate [1]), în locul formulelor secĭ bizantine, în locul alipireĭ de budget iar nu de ţéră. Se pot numĕra pe degete familiile boerescĭ carĭ în secolul al XVIII îşĭ disputaŭ puterea, scaunele din Divanurĭ. De la 1816 încóce vedeţĭ familiile care se ridică *»homines novi«* şi carĭ s'aŭ substituit, fie pe cale pacĭnică, fie pe cale revoluţionară, vechilor familiĭ boerescĭ. La noĭ opera şcóleĭ a fost ceea ce în Franţa a fost opera revoluţiuneĭ: răsturnarea oligarchieĭ, cu acea deosebire, că din revoluţiunea francesă eşia »le tiers état« pe când la noĭ »tiers état« nu exista, ci s'a creat treptat şi mereŭ se crează şi aḑĭ prin şcólă.

Acésta aŭ înţeles'o nu târḑiŭ clasa oligarchică. Un membru din ea cutézĕ în plină adunare, sub domnia regulamentară, să cĕră deosebite şcolĭ pentru popor decât acele ale boerimeĭ. Daţĭ boilor fîn şi ómenilor hrana ce se cuvine, ḑicea boerul. Nu maĭ învĕţaţĭ mult pe ţĕran, pe cel din trépta de jos. Invĕţătura este pentru boerime.

Atâta numaĭ, că boerimea, cu rare escepţiunĭ, n'a învĕţat şi că a învĕţat cel din trépta de jos . . şi aşa *şcóla* a fost *»arietele«* cu care nouele generaţiunĭ de la 1800 încóce aŭ tot isbit în zidul oligarchieĭ, până ce l'aŭ spart şi a redus cetatea eĭ la starea cunoscută [2]).

---

[1]) »L'éducation des boiards se borne ordinairement à apprendre à lire et a écrire la langue du pays et le grec moderne. Quelques uns, mais en petit nombre, joignent à ce fonds si léger d'instruction, les éléments de langue française«, scrie Wilkinson, pag. 116.

Un alt scriitor adaugă: »Boeriĭ moldovenĭ (şi muntenĭ) sunt maĭ în totalitate *profund ignoranţĭ*, superstiţioşĭ, vanĭ şi ostentatorĭ, dedaţĭ la o indolenţă şi la o moliciune excesivă. (P. A. Dufo. »Du partage de la Turquie«) 1 vol. 8°, Paris 1822.

. . . . L'éducation des femmes n'est pas plus longue que celle des hommes. (Wilk. pag. 18).

[2]) *Wilkinson* amintesce şi el că nu boiariĭ frecuentară şcólele publice din8 116—1821, ci copiĭ din clasele maĭ de jos, fiĭ de boerinaşĭ şi de neguţătorĭ.

»Il a été établi depuis quelques années des écoles publiques à Bucarest et à Jassy. Elles sont entre tenues aux dépens du public, et il y a des maîtres pour la langue Valaque, le grec ancien, le grec moderne, l'écriture et l'arithmétique. Le nombre des étudiants de chacune de ces écoles est en ce moment d'environ 200, presque tous enfants de boïars inférieurs et de marchands. Les enfants des principaux boïards sont élevés chez eux par des instituteurs, qui sont ordinairements des prêtres grecs nés dans ces Principautés.

»Tableau historique de la Moldavie et de la Valachie«, pag. 117—118.

Dar să închidem acéstă parantesă prea lungă... E lungă, căcĭ lung a fost şi timpul cât obligarchia fanarioto-boeréscă a înghenunchiat ţéra şi némul românesc!

Nu numaĭ de şcólele de ţéră aflăm óre-care îngrijire în aniĭ 1812—1821, ci şi de şcólele grecescĭ din Turcia. In volumele Istoria Românilor şi la capitolul Bisericeĭ lectorele póte afla destul de numeróse hrisóve din acest an, acordând ajutorurĭ la şcolĭ din Orient.

Să reintrăm »*in templa serena*« ale cultureĭ naţionale.

Din sfera *sciinţifică* înregistrăm numele unuĭ Nicolae Castrianul, care se ocupă cu *chimia*. In 1815, Februarie, acest N. Castrianul este acuzat, că face monedă falşă, cu ajutorul argintaruluĭ Gheorghe de la Zlătarĭ. Urméză ancheta şi nu se probéză că aceştĭ duoĭ cetăţenĭ eraŭ calpuzanĭ, ci numaĭ din »felurimele ape chimice ce s'aŭ găsit la eĭ, fac dovadă că Castrianul ar fi *alhimista*«.

Himist séŭ *alhimist*, Castrianul o păţi. Marele Spătar îl acuză că amăgesce pe ceĭ săracĭ şi proştĭ şi decĭ, ca să apere pe aceştia de amăgelile alhimistuluĭ, propuse luĭ Caragea să fie isgonit din ţéră.

Noroc că nu l'aŭ ars, cum se ardéŭ altă-dată alhimiştiĭ! [1]).

In Feb. 1818 domnitorul trimite şcóleĭ elene douĕ machine pentru predarea fisiceĭ; credem că e vorba de o maşină pneumatică şi una electrică [2]).

---

[1]) Iacă documentul relativ:

Iω̃ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlahiscoe,

Dumné-ta Vel Spătare, cu cale şi primită fiind Domnieĭ Mele acésta anafora a dumi-tale, poruncim ca întocmaĭ să se facă urmare.—1815, Februarie 24.

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

Prea Inălţate Dómne,

Cinstit consulat al Rusieĭ, de la 19 ale luneĭ luĭ Ianuarie, a trimes aicĭ la spătărie doĭ sudiţĭ rusescĭ, însă Nicola Castrianu ce se portă cu nume de doctor şi Gheorghe Argintarul, cu arĕtare, că fiind calpuzanĭ, i-aŭ lepădat de la protecţia ruséscă; Spătăria, spre descoperirea adevĕruluĭ, făcênd tóte cercetările câte se cuvin la o faptă ca acésta, nicĭ ergaliĭ s'a găsit la dînşiĭ, nicĭ vre-un om din casa unde locuia eĭ, nicĭ vre-un vecin de afară, aprópe saŭ maĭ departe nu s'a găsit, ca să arĕte că a vĕḑut vre-un semn saŭ faptă de calpuzanlâc, iar felurimile apelor chimice ce s'a găsit la dînşiĭ fac dovadă, că unul dintr'înşiĭ ar fi alhimist şi cel-alt ucenic lângă dînsul, amăgit şi înşelat, însă învinovăţire la dînşiĭ nu se găsesce, dar fiind că acest fel de alhimist silindu-se de neavere şi scăpătăciune năzuesc tot-d'a-una la înşelăciunĭ, amăgind pe ceĭ sĕracĭ şi proştĭ ómenĭ, ca să-ĭ păgubéscă, şi pentru ca să se păzéscă supuşiĭ Mărieĭ Tale a nu se maĭ înşela de uniĭ ca aceştia, se găsesce cu cale, ca alhimista să lipséscă din domnésca Mărieĭ Tale ţéră şi să se isgonéscă peste Dunăre, iar Gheorghe Argintarul să se dojenéscă de către Spătărie şi să se slobóḑă, nefiind vinovat; iar cea desăvîrşită hotărîre rĕmâne la Inălţimea Ta. — 1815, Fevruar 14.

Vel Spătar.

(Cod. LXXVIII. fila 418 v.).

[2]) *Iω̃ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle vlachscoe*

Preaosfinţia Ta părinte Metropolite şi ceĭ-l-alţĭ dumné-vóstră boerilor Eforĭ aĭ şcólelor, iată se trimite din partea Domnieĭ Mele aceste pnevmatichi andliia şi ilectrichi, cu tóte cele trebuincióse ale lor, ca să fie pentru trebuinţa învĕţătureĭ ucenicilor, care şi poruncim, ca primindu-se de dumné-vóstră, să se facă teslim cu tóte cele trebuincióse ale lor pe deplin precum se află, dându-se în mâna dascăluluĭ filosof, trecêndu-se aceste instrumenturĭ între lucrurile şcóleĭ la catastih. tolco pisah gpd. —1818, Februar 24.

(Pecetea gpd.).

Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXVII, fila 66. v.).

Nu numaĭ prin şcóla luĭ G. Lazăr, care nu va întîrdia a se substitui pe deplin şcóleĭ grecescĭ, evoluţiunea culturală se manifestă în aniĭ aceştia, ci şi prin alte direcţiunĭ, aşa prin diverse lucrărĭ din sfera artelor.

Pictura, sculptura, arhitectura.

Bucureşciĭ în urma foculuĭ şi a cutremuruluĭ de la începutul secoluluĭ, daŭ ocasiune să se construiască o serie de case nouĕ de o valóre arhitectonică maĭ deosebită. Câţi-va arhitecţĭ străinĭ, ca Hartler, Giulini, etc. [1]) vor construi casele desfiinţateĭ curţĭ de apel (înlocuită astă-dĭ cu palatul justiţieĭ), palatul Brâncoveanu, apoĭ palatul Ghica (astă-dĭ proprietate a familieĭ Al. Lahovary), etc. Interiorul acestor case une-orĭ fu adornat cu picture datorite la obscure penele italiene şi române, dar de óre-care valóre [2]).

La exterior asemenea case manifestă óre-care încercărĭ de sculptură, fie prin porţĭ monumentale de pétră, (casa Lahovary şi casa Vernescu), fie prin baso-reliefurĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin reuşite (casa Lahovary).

O perdere însemnata avu Bucureşciĭ în érna anuluĭ 1812, pe la luna luĭ Decembre, [3]) Curtea cea nouă domnéscă, cea zidită de Alex. Ipsilant în viile de la Mihaiŭ Vodă, fu prada unuĭ incendiŭ.

Şcólă de musică. Un Petre Efesiul veni în Bucureşcĭ la 1816 şi la biserica sf. Nicolae din Şelarĭ, deschise o nouă şcólă de musică bisericéscă, introducênd în ea metoda luĭ cea nouă de transcriere a notelor. In acéstă şcólă învĕţară musica bisericéscă maĭ mulţĭ românĭ cum amintesce Anton Pann [4]).

Curînd apoĭ, în Iunie 1813, musica bisericéscă dobândi de la Ioan Caragea, după stăruinţele Metropolituluĭ Nectarie, o şcólă reînfiinţată cu baniĭ Cutieĭ şcólelor [5]). Iero-

---

[1]) Ni se spune că arhitectul Burelly, care sunt numaĭ puţinĭ aniĭ dispăru dintre ceĭ viĭ în vêrstă fórte înaintată, a fost discipol luĭ Giulini.

[2]) Se zugrăvirĕ în aniĭ aceştia biserica de la Balaciţa a luĭ Clucerul Dumitrache, (veḑĭ la Academie, portof. 39 actul 98) de către zugravul român *Ion.*

Biserica sf. Dumitru, mitoh episcopieĭ de Buzĕŭ, unde astă-dĭ se adună Sinodul, a fost zugrăvită în 1819 de zugravĭ românĭ. *(Veḑĭ la Academie actul No. 158 din portof. cu No. 48).*

[3]) Veḑĭ Dionisie Fotino I p. 126.

[4]) Veḑĭ Viaţa şi Activitatea luĭ Anton Pann de G. D. Teodorescu, 8⁰. Bucureşcĭ 1893.

[5]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie*

Primită fiindu-ne arĕtarea ce ne fac dumné-lor orînduiţiĭ boerĭ printr'acéstă anafora, o întărim Domnia Mea şi orînduim dascăl musicos pe acest Gherasie Ieromonachul, căruia, poruncim dumi-tale Vel Agă, să-ĭ facĭ teslim douĕ odăĭ dintr'ale şcóleĭ ot sfeti Sava, ca să se aşeḑe acolo şi să încépă a paradosi meşteşugul musiciĭ, la ceĭ ce vor voi a-l învĕţa, fără de a le lua vre-o plată şi dumné-ta biv Vel Vistiere Ioan Moscu, epistatule al Epitropieĭ obştirilor, să-l aşeḑĭ la catastihul lefilor Epitropieĭ cu câte taleri 250 pe lună, de a i se da din venitul şcólelor.—1812, Iunie 16.

Vel Logofĕt.

(Pecetea gpd.).

Prea Inălţate Dómne,

După luminată porunca Mărieĭ Tale ce ni s'a dat, că aĭ hotărît Măria Ta a se întocmi aicĭ în politia Bucurescilor şcólă de musică, a slujbeĭ sfintelor bisericĭ, fiind lipsă de cântăreţĭ şi trebuincioşĭ pentru aceleaşĭ dumneḑeescĭ slujbe, adunându-ne la un loc, am făcut chibzuire şi se găsi cu cale să se orînduiască dascăl musicos, Gherasie Ieromonachul, cu léfă din venitul şcólelor pe lună po taleri 250 căruia să i se dea şi douĕ odiĭ dintr'ale şcóleĭ ot sfeti Sava, ca acolo să aibă şcólă a paradosi meşteşugul musiciĭ, fără a lua plată de la ucenicĭĭ ce-ĭ va învĕţa, iar hotărîrea rĕmâne la Măria Ta.—1813, Iunie 3.

Constantin Filipescu Vel Ban, Vel Postelnic, Ioan Moscu.

(Cod. LXXVI, fila 411).

monahul Gherasie fu numit dascăl musicos cu 250 taleri pe lună. Cu eróre a susţinut G. D. Teodorescu, că înfiinţarea acesteĭ şcolĭ se datorésce Metropolituluĭ Dionisie Lupul, care va succede luĭ Nectarie; acesta nu este de cât continuatorul şcóleĭ *reînfiinţate* de Caragea şi de Metropolitul Nectarie. Ḍicem reînfiinţată, căcĭ şcóla de musică am arĕtat că a existat încă în secolul al XVIII [1]).

In 16 Iunie 1817, Caragea numi un Efor special pentru acéstă şcólă de musică, în persóna luĭ biv Vel Vornicul Grigore Băleanul, cu următorul pitac:

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe

Cinstite şi credincios boerule al Domnieĭ Mele dumné-ta biv Vel Vornice Grigore Bălene, fiind-că s'a întocmit acum aicĭ în politia Domnieĭ Mele Bucurescĭ şi o şcólă nouă de musichie, ca prin învĕţătura cântărilor să se pricinuiască o osebită podóbă la sfintele biserecĭ, de aceea iată printr'acest domnesc al nostru pitac, te orînduim pe dumné-ta Efor al acesteĭ şcóle, asupra căreia şi poruncim să aibĭ tótă îngrijirea, atât pentru întocmirea acesteĭ şcóle de a se păzi în bună fiinţă şi orînduială, cât şi pentru datoriile dascăluluĭ musicos, că s'a orînduit i pentru dreptăţile sale, ce iarăşĭ sunt orînduite prin contractul ce s'a făcut, de a se urma în vreme şi pe deplin, ca să-şĭ aibă totdeauna fiinţa sa întru întregime acéstă bună şi folositóre întocmire; tolco pisah gpd.— 1817, Iunie 16 [2]).

Vel Logofĕt.

In favórea acesteĭ şcolĭ, Caragea dă în 28 August 1817, următorul pitac:

Zemle Vlahiscoie. Fiind-că dupĕ rugăciunea ce ne-aŭ făcut dumné-lor boerĭ Eforĭ aĭ şcóleĭ de musichie, ce s'a sistisit aicĭ în politia Bucurescilor, am bine-voit Domnia Mea şi printr'acéstă domnésca nóstră carte am orînduit la numita şcólă patru scutelnicĭ, carĭ aŭ a fi dârvarĭ de a aduce lemne pentru trebuinţa şcóliĭ. Drept aceea, poruncim dumi-tale Vel Vistiere, că găsindu-se de către dumné-luĭ Vel Vornic al politieĭ scutelniciĭ de maĭ sus arĕtaţĭ dintre birniciĭ politieĭ şi făcêndu-se cunoscuţĭ la Visterie, să li se dea şi pecetluiturile Domnieĭ Mele, spre a fi apĕraţĭ şi nesupĕraţĭ; i saam receh gpd. — 1817, August 28 [3]).

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

Părintele Macarie, dupĕ Ieromonahul Gherasie, apoĭ Dionisie Fotino şi în urmă Anton Pann, vor ilustra şcóla de musichie din Bucurescĭ între 1818—1820.

Ión Caragea a ajutat şi şcóla de musică bisericéscă din Constantinopole, ba se póte ḍice, că ea era considerată ca o fundaţiune a ţĕrĭĭ românescĭ, de óre-ce Caragea o pune sub administraţiunea uneĭ Epitropiĭ compusă din Episcopul de Argeş şi de doĭ boerĭ din ţĕră: biv Vel Vistier Ión Moscu şi Polizache Dimitriu [4]).

---

[1]) In acel sens totuşĭ are dreptate G. D. Teodorescu, că Eforia şcólelor, care dădea cu neplăcere léfă *dascăluluĭ musicos*, din baniĭ şcólelor, s'a manifestat la diverse ocasiunĭ puţin simpatică acesteĭ şcolĭ şi finalmente aŭ cerut, ca în locul dascăluluĭ plătit, să fie obligaţĭ a face şcólă de musică *protopsalţiĭ* de la bisericile domnescĭ [*Veḑĭ actul ce am dat în urmă, dupĕ Cod. LXXIX, pag. 337*]. In Cod. LXXIV, fila 42, este aşeḑământul cel noŭ al şcóleĭ de musică.

[2]) Cod. LXXXVII, fila 28.

[3]) Cod. LXXVII, fila 273.

[4]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie*

Iubitorule de Dumneḑeŭ Sfinţia Ta episcópe Argeşiŭ i dumné-ta cinstit şi credincios boerule al Domnieĭ Mele biv Vel Vistier Ióne Moscu şi dumné-ta chir Polizache Dimitriu, fiind-că şcóla de mu-

Lăutarii continuă a fi alcătuiţi în breslă sub câte un vătaf. Vătafi de lăutari nu sunt de cât la oraşele *domneşci* mari, slobode. In 9 Maiu 1818, Caragea dă o resoluţiune pe anaforaoa Divanului domnesc cu referinţă la unele drepturi ale vătafilor de lăutari [1]).

---

sichie ce s'au întocmit acum în Ţarigrad este una din cele ce trebuesc spre podóba sfintelor biserici şi se cuvine de a fi apururea sub o cuviinciósă îngrijire, de aceea iată printr'aces' domnescul nostru pitac, precum şi de către Eforii ceĭ din Ţarigrad aĭ acesteĭ şcóle ni se scrie şi nouă deosebit de către preaosfinţitul patriarh, vĕ orînduim Epitropĭ aĭ acesteĭ şcóle de musică de acolo, ca să aveţĭ îngrijire şi privighere, spre a se afla tot-d'a-una în bună fiinţă şi a fi în bună stare şi orînduială, spre a putea cunósce rodurile sale, pentru care şi suntem bine încredinţaţĭ, că veţĭ pune tótă silinţa şi osîrdia; tolco pisah gpd. — 1816, Maiu 15.

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

(Cod. LXXIV, fila 247.)

[1]) *Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlachscoe*

Primită fiind Domnieĭ Mele rugăciunea ce ne fac părinţiĭ arhiereĭ şi dumné-lor veliţiĭ boerĭ printr'acéstă obştéscă anafora, de a fi adecă vătaşĭ de lăutarĭ numaĭ pe la oraşele cele marĭ domnescĭ slobode şi aceĭ vătaşĭ să-şĭ iea avaetul nunţilor şi ploconul numaĭ de la lăutariĭ ce vor fi locuitorĭ chiar într'acel oraş, o întărim Domnia Mea rugăciunea de maĭ sus arĕtată şi hotărîm, ca apururea şi aşa să se urmeze. Fiind însă că vătăşiile de lăutarĭ aŭ apucat de s'aŭ vîndut pe anul următor însă de la trecutul Ianuar şi de se va face vre-o strămutare acelor vinderĭ urméză a se pricinui nu puţine judecăţĭ şi prigonirĭ, de aceea poruncim dumi-tale epistatule al Armăşieĭ, ca nizamul de maĭ sus arĕtat, să se puc în lucrare de la ţîntâiŭ a viitoruluĭ Ianuar, cu let 1819—1818, Maiu 9.

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXIX, pag. 186).

Prea Inălţate Dómne,

Cu plecată anafora arĕtăm Mărieĭ Tale, că maĭ înainte în vechime vătaşiĭ de lăutarĭ pe la alte oraşe de prin judeţe de margine, care pentru ostenéla ce făceaŭ cu cântare fără plată, ceĭ de aicĭ la curtea domnéscă i ce-ĭ de la Craiova la Caimăcămie şi ceĭ de la Focşanĭ la isprăvnicat, avea obiceiŭ de lua vătaful, de r unt câte taleri unul şi de la lăutariĭ ce se afla într'acest oraş plocon de la fieş-care, pe an po banĭ 33, după cum se face dovadă din alăturata copie de cartea domnéscă, ce s'aŭ scos din condica Divanuluĭ ot lét 1775, de sunt anĭ 43, iar altă maĭ mult supĕrare nu aveaŭ lăutariĭ de către Armăşie câtuşĭ de puţin, nicĭ vătăşĭ de lăutarĭ în alte oraşe nu eraŭ, apoĭ după vremĭ s'aŭ tot întins câte puţin-puţin în ţĕră acéstă rînduială de vătaşĭ de lăutarĭ, pînă aŭ ajuns la tóte judeţele şi la o mare catahrisis, de vinde Armăşia judeţele precum se vînd huzmeturile domnescĭ şi aceĭ cumpĕrătorĭ âmblă din sat în sat i pe la tóte cârciumile de pe la drumurĭ i pe la morĭ mănăstirescĭ şi boerescĭ şi orĭ unde găsesc lăutar cât de prost, măcar să nu fi cântat la nicĭ o nuntă şi chiar în cârciuma stăpînuluĭ lor séu la móra sa, încă şi pe băeţiĭ ceĭ micĭ, carĭ atuncĭ se învaţă la lăutărie, nu numaĭ ţiganĭ de vatră, ci şi lăeţĭ îĭ prădă şi îĭ jăfuesc aceĭ cumpĕrătorĭ, cu nume de avaet al vătăşieĭ, luându-le cât pot hrăpi de la dinşiĭ, de la unĭ şi până la taleri 30, luând acest avaet şi chiar de la copiĭ micĭ, din care acéstă pricină rĕmân ţiganiĭ mŏnăstirescĭ şi boerescĭ în lipsă şi sărăcie, de nu pot să-şĭ plătéscă birul stăpînuluĭ lor séu să-ĭ facă poslușania.

Prea Inălţate Dómne,

Ţiganiĭ mŏnăstirescĭ şi boerescĭ *de la începutul ţĕreĭ* n'aŭ fost supĕraţĭ întru nimic de către Armăşie, ce 'şĭ-aŭ căutat numaĭ de pos'uşania şi birul stăpînuluĭ lor, şi pe dînsul l'aŭ cunoscut stăpîn desăvîrşit al lor, iar cu acéstă urmare a Armăşieĭ în nume de avaet al vătăşieĭ de lăutarĭ se ridică cu totul dreptatea stăpînuluĭ lor de asupră-le şi se face Armăşia stăpînă pe dînşiĭ, căcĭ pentru ca să agoniséscă avaetul Armăşieĭ, lasă jos lucrul stăpînuluĭ lor şi se duc de muncesc la altă parte şi ce câştigă de abia platesc avaetul Armăşieĭ, iar stăpînul rĕmâne lipsit de dreptul folos ce se cuvine să aibă de la robul séŭ, după cum din vechime aŭ avut, neavênd ce să iea de la dînsul şi nicĭ rĕmăindu-ĭ vreme aceluĭ ţigan

Numaĭ musica instrumentală nemţéscă nu este protegiată de Domnitor, prin faptul, că în 19 Ianuarie 1813 desfiinţéză banda Musicanţilor nemţĭ, cea reorganisată sub Constantin Vodă Ipsilant şi menţinută în timpul muscalilor, în interesul balurilor şi a petrecerilor muscalo-boerescĭ. Domnitorul desfiinţéză acéstă musică, ţicênd că »*nu ne maĭ sunt trebuincióse*« [1]).

Importantul factor al culturei, tipografia, încă are o bună pagină în istoria acesteĭ culturĭ, pentru anii 1812—1821. Tipografia Mitropolieĭ era în rea stare, aşa că nu maĭ servea pentru tipărire de cărţĭ bisericescĭ, de eraŭ nevoite bisericile din ţéră să aducă cărţile necesare din Transilvania.

La 1817, doctorul Constantin Caracaş, Stolnicul Răducanu Clinceanu şi Slugerul Dumitrache Topliceanu »cu buna rîvnă spre folosul obştesc«, cer luĭ Caragea învoire să deschidă o tipografie privilegiată pentru limbile românéscă şi grecéscă. Eĭ se légă până în timp de 6 lunĭ să organiseze asemenea tipografie »cu tóte cele trebuincióse ergaliĭ şi cu ómenĭ meşterĭ, trebnicĭ şi învĕţaţĭ la acest lucru«. Tipografia o vor aşeda în casele domnescĭ la cişmeaua luĭ Mavrogheni, plătind talerĭ 100 anual chirie la biserică. Cerură Domnitoruluĭ să le acorde monopolul tipografic pe 20 de anĭ, în tótă ţéra, afară de cea de la Rîmnicul-Vâlceĭ să rĕmână liberă, lucrătóre.

---

a căpui de birul séŭ de poslușania stăpînuluĭ séŭ; pentru care cu toţiĭ de obște ne rugăm milostivireĭ Mărieĭ Tale, să se dea luminată hotărîre, ca numaĭ pe la oraşele cele marĭ domnescĭ slobode să fie vătaşĭ de lăutarĭ şi aceĭ vătaşĭ să iea de la lăutariĭ ce vor fi locuitorĭ chiar într'acel oraş, avaetul nunţilor i plocónul, care avaet şi plocon, măcar că în vechime era talerĭ unul de nuntă şi plocon pe an banĭ 33, după cum se dovedesce din maĭ sus numita domnéscă carte, ce se află trecută în condica Divanuluĭ, dar fiindcă acum sunt înălţate tóte preţurile, să se adaoge şi la acestea spre a se lua avaetul nunţeĭ întreit, adecă talerĭ 3, care ava t să-l iea vătaful de la tótă céta lăutarilor ce se vor tocmi ca să cânte la acea nuntă, iar nu de fieş-care lăutar câte talerĭ 3; aşijderea şi plocon să iea de fieş-care lăutar pe an talerĭ unul, iar nu maĭ mult, însă acest avaet şi plocon să-l iea vătaşiĭ numaĭ de la lăutariĭ de vatră ce locuesc în oraşe marĭ domnescĭ slobode, iar de la alţĭ lăutarĭ de prin oraşe micĭ i de prin sate, de la moşiĭ mănăstirescĭ, boerescĭ séŭ ţărănescĭ şi de la lăutariĭ lăeţi, ce sunt âmblătorĭ din loc în loc i de la copiĭ micĭ ce învaţă lăutăria sa nu aibă voie a lua nicĭ un avaet de nuntă, nicĭ plocon, nicĭ alt nimic cu nicĭ un fel de numire, ca să pótă fi destoinicĭ ţiganiĭ mănăstirescĭ şi boerescĭ cu agonisita ce vor putea dobîndi să-şĭ plătéscă birul s ăpînuluĭ lor, séŭ să le muncéscă la trebuinţa ce aŭ, ca nisce robĭ ce sunt, spre a cunósce şi robul că are stăp'n, cum şi stăpînul că are rob şi a nu fi robul tras în două părţĭ. — 1818, April 28.

Al Ungrovlahieĭ Nectarie, Iosif Argeş'ŭ, Costandie Buzĕŭ, Radu Golescu, Grigorie Brâncoveanu, Constantin Creţulescu, Barbu Văcărescu, Dumitrache Racoviţă Vel Vornic, Constantin Bălăceanu Vel Lăgofĕt, Mihalache Manu Vel Logofĕt, Grigorie Filipescu Vornic, Grigorie Băleanu, Teodor Văcărescu, Constantin Caliarh Vel Vornic, Constantin Dudescu Vel Vornic, Dumitrache Racoviţă, Mihalache Racoviţă, Ioan Știrbeiŭ Vel Vornic, Constantin Filipescu, Iordache Golescu, Alexandru Ghica Vel Logofĕt, Grigorie Ralea Vel Logofĕt, Nestor Clucer.

(Cod. LXXXIX. fila 386).

[1]) **Anaforaua pentru ca să se plătéscă banii pe cât aŭ cântat musicanţii la curtea gpd.**

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemle Vlahscoe. — Poruncim Domnia Mea dumi-tale Vel Cămăraş să plătéscĭ jăluitorilor ceea ce va fi cu cuviinţă pe vremea ce aŭ slujit, că nu ne maĭ sunt trebuincioşĭ.—1813, Ianuarie 19.

(Pecetea gpd.). Vel Logofĕt.

Prea Înălţate Dómne,

Dupĕ luminată porunca Mărieĭ Tale făcênd cercetare, m'am pliroforisit de la sameşul Vistieriei, că în ţilele altor luminaţĭ Domnĭ nu este cunoscut în Visterie să fi fost muzicanţĭ nemţĭ, cărora să li se plătéscă léfă de la Visterie, de cât în ţilele Mărieĭ Sale Constantin Vodă Ipsilant s'a urmat acest obiceiŭ şi li se plătea léfa de la Cămara Domnéscă, nefiind aşeḍaţĭ în catastihul Visterieĭ, de care nu lipsim a arĕta Mărieĭ Tale, rĕmâind cea deséverşită hotărîre a se face de către Înălţimea Ta.—1813, Ianuarie 14.

(Cod. LXXIII, pag. 88). Vel Vistier.

Ca rĕsplată pentru dreptul de monopol, asociaţiĭ se obligă :

a) să dea, din vreme în vreme, fără de plată, filade şi alte micĭ cărţĭ celor sĕracĭ copiĭ de la şcólă ;

b) Din câştigul tipografieĭ să dea un ajutor la spitalul Iubireĭ de ómenĭ (Filantropieĭ), câte talerĭ 5 la sută ;

c) Să îngrijéscă a nu se strica hazaoaoa cişmelelor politieĭ ;

d) Să rînduiască stăpînirea un Efor dintre boieriĭ de starea întêia, care să îngrijéscă şi să apere la orĭ ce împrejurare dreptăţile şi privilegiul acordate tipografieĭ.

Caragea dă cererea asociaţilor în cercetarea Divanuluĭ. Aceştia constată maĭ întêiŭ, că nicĭ o-dată n'a existat în ţĕră monopolul tipografic, dar încă de la Mihaiŭ Racoviţă s'a hotărît, că Mitropolitul singur are controlul imprimatelor bisericescĭ şi că nicĭ particulariĭ, arhiereiĭ şi boieriĭ nu puteaŭ tipări nimic, fără de voia şi blagoslovenia Mitropolituluĭ. Totuşĭ stabilirea uneĭ asemenea censure nu însémnă că numaĭ tipografia Mitropolieĭ (strămutată aicĭ de la Colţea) are monopolul imprimăreĭ. Apoĭ, constatând că de vre-o ḑece anĭ tipografia Mitropolieĭ s'a părăsit şi aŭ ajuns cărţlie bisericescĭ la lipsă, de sunt nevoiţĭ preoţiĭ a cumpĕra cărţĭ din alte părţĭ străine, în care se găsesce multe cuvinte vătĕmătóre şi împotriva pravoslavniceĭ credinţe, Divanul află bună propunerea asociaţilor boerĭ, fiind de folosul şi trebuinţa obştéscă, atât spre cele bisericescĭ, cum şi spre cele politicescĭ, totuşĭ menţine Mitropolieĭ dreptul de a avea tipografie, dacă ar vrea. Mitropolitul însă nu primesce să întocméscă tipografia Mitropolieĭ, şi, decĭ, nefiind poprit prin hrisóve de a se deschide aicĭ în ţĕră altă tipografie, Divanul aprobă cererea asociaţilor boerĭ, prin anafora către Domnitor, cu privilegiile şi obligaţiunile de eĭ cerute. Prin punctul 9 din hrisov se decide despre censură : cărţile bisericescĭ, fie românescĭ, fie grecescĭ, din tóte trele tipografiile din ţĕră (când va fi una şi la Mitropolie) să fie prealabil cercetate şi aprobate de Mitropolit. Acéstă censură nu va avea loc de cât pentru cărţile bisericescĭ din noŭ tipărite, şi nu şi pentru nouile ediţiunĭ de cărţĭ deja aprobate şi anterior tipărite.

Pentru censurarea cărţilor bisericescĭ, Mitropolitul póte a 'şĭ delega dreptul la episcopĭ, ca să nu se întârḑie tipografia când Mitropolitul n'are timp, saŭ la alte obraze bisericescĭ destoinice.

Prin punctul 10 se acordă tipografieĭ voie a tipări şi *filologhica*, adică scrierĭ de celea ce privesc asupra iubireĭ de învĕţătură. Acestea se vor censura de către dumné-luĭ Vel Postelnic.

Acéstă tipografie a avut o meritósă activitate. In anul al 2-lea al existenţeĭ eĭ s'a tipărit la ea condica de lege a luĭ Ion Caragea. Aci s'a tipărit şi poesiile d'ântêiŭ ale luĭ Paris Momulénu. [1])

---

[1]) Pitac pentru tipografia ce este a se face

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle Vlahiscoie. — Iubitorilor de Dumneḑeŭ sfinţia Vóstră Episcopilor i d-vóstre Veliţilor boerĭ, împreună şi d-ta biv Vel Bane Grigorie Brâncovene Epistatule al Spătărieĭ, i d-néta Vel Vistiere Barbule Văcărescule, fiind-că prin anaforaoa ce aţĭ făcut Domnieĭ Mele pentru tipografia ce se cere de uniĭ de alţĭ a se sistisi acum din noŭ, ne-aţĭ dat pliroforie că făcênd cercetare, atât la sfânta Metropolie, cât şi în condicile Divanuluĭ nu s'aŭ găsit nicĭ un hrisov de oprire, iar cum ne-aŭ făcut arĕtare Preaosfinţia Sa părintele Metropolitul, că aŭ găsit la Metropolie sineturile de maĭ jos arĕtate, însă un hrisov cu lét 7.257 al rĕposatuluĭ Grigore Ghica Voevod pentru rădicarea tipografieĭ de la Colţea şi să rĕmâie pe séma sfinteĭ Metropoliĭ i o carte cu lét 7.250 tot pentru acéstă tipografie, a rĕposatuluĭ Mihail Vodă Racoviţă şi alt hrisov din lét 1742 al rĕposatuluĭ Mihaiŭ Vodă Racoviţă, grecesc, tot pentru tipografie, saŭ urmat până în vremea ciumeĭ ce a trecut. De aceea porumcin, ca luând de la sfânta Metropolie sineturile de maĭ sus arĕtate, să vedeţĭ coprinderea lor, cum

Cea-l-altă tipografie, de la Râmnicu-Vâlceĭ, încă funcţionéză şi se tipăresc la ea

şi pentru lucrarea tipografieĭ să cercetaţĭ până când saŭ urmat? şi să arătaţĭ Domnieĭ Mele prin osebită anafora; tolco pisah gpd.—1817, August 18.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXVII, fila 42 v.).

Iŵ Ioan Gheorghe Caragea Voevod i gospodar zemle vlahiscoie

Citindu-se înaintea Domnieĭ Mele acéstă anafora, cu tóte că din coprinderea hrisóvelor şi cărţilor domnescĭ ce sunt aretăte maĭ jos, am luat şi noĭ pliroforie, că în adevĕr aceste sineturĭ nu sunt popritóre de a nu maĭ avea alt cine-vaşĭ voie a ţinea şi a lucra tipografie afară din Sf. Metropolie de cât numaĭ cărţile bisericescĭ ce vor fi a se tipări, să se tipăréscă prin cercetarea celuĭ dupĕ vremĭ Metropolit, am poruncit însă de s'aŭ făcut întrebare Preaosfinţieĭ Sale părinteluĭ Metropolit de primesce a întocmi Preaosfinţia Sa cu cheltuiala sfinteĭ Metropoliĭ acéstă tipografie ce cer uniĭ alţiĭ a o întocmi în soroc de şése lunĭ şi a o ţinea de a pururea Sf. Metropolie cu şarturĭ maĭ jos arĕtate deplin şi ne-aŭ dat rĕspuns în scris, că nicĭ starea Metropolieĭ, nicĭ archieraticescul haractir nu'l slobóde a ţinea acest fel de tipografie, fără numaĭ se făgădu sce, c i orĭ când va trebui cărţĭ bisericescĭ în limba românéscă pentru trebu'nţele bis-ricilor din tótă ţéra, sa se tipăréscă atât aicĭ la Metropolie cât şi la episcopia de la Râmnic. Decĭ ne primind Sfinţia Sa a se însărcina cu a întocmi acéstă tipografie, ce prin jalbă aŭ cerut uniĭ alţiĭ să o întocméscă cu şarturile de maĭ jos arĕtate, şi prin hrisóvele i cele-l-alte cărţĭ domnescĭ ce are Sf. Metropolie pentru orînduiala tipografieĭ nefiind oprit de a se întocmi aicĭ în ţéră altă tipografie, poruncim Domnia Mea, Vel Logofete de ţéra de sus, să se pue în lucrare facerea domnesculuĭ nostru hrisov dupĕ porunca ce am dat dumitale la acea de maĭ înainte anafora încă de la 14 ale trecutuluĭ August, cu aceste osebirĭ însă: întâiŭ să fie volnică şi Sf. Metropolie a tipări cărţĭ bisericescĭ; al 2-lea, tóte cărţile bisericescĭ câte se vor tipări de acéstă nouă tipografie maĭ întâiŭ să se teor'séscă de Preaosfinţia Sa părintele Metropolit, şi găsindu-se curate adecă fără de a într'însele vre-un cuvênt vătămător împotriva legeĭ şi a pravoslavnicelor dogme, să se dea apoĭ în tipar; al 3-lea, gazeturĭ nu sloboḑim Domnia Mea a se tipări precum cer întocmitoriĭ acesteĭ tipografiĭ fără numaĭ »Filologhica ispomnimata«, adecă însciinţărĭ de cele privesc asupra iubireĭ de învĕţăturĭ; al 4-lea, Efor al acesteĭ tipografiĭ să fie cel dupe vremĭ dumné-luĭ Vel Postelnic. — 1817, Octombre 12.

(Pecetea gpd.) Vel Logofĕt.

(Cod. LXXXIX, pag. 39.

Hrisovul tipografieĭ de aicĭ din Bucurescĭ

Fiind-că între alte lucruri trebuincióse, de folos patrieĭ, este una şi tipografia, ca să se tipăréscă cărţĭ pentru sfintele bisericĭ, prin care se laudă şi se proslăvesce numele mareluĭ Dumneḑeuluĭ nostru, i cărţĭ de învĕţătura copiilor, atât la şcólele elinescĭ, i la cele rumânescĭ, cât şi la alte trebuinţe spre luminarea credinţeĭ, spre deschiderea minţeĭ şi a învĕţătureĭ, atât în limba românéscă, cât şi în limba grecéscă, care tipografie aŭ avut ţéra acésta din vechime pusă în lucrare, iar de o vreme încóce, amelisindu-se, se află ţéra în lipsă nu numaĭ de alte cărţĭ trebuincióse, ci maĭ vîrtos de cărţĭ bisericescĭ, încât aŭ catacdisit să se aducă în ţéră din locurĭ străine, avênd pe alocurea şi dogme neprimite pravoslavniceĭ maiceĭ nóstre bisericĭ a Rĕsăritului; De aceea găsindu-se dumné-luĭ dohtorul Constantin Caracaş, i dumnéluĭ Stolnicul Răducanu Clinceanu şi slugerul Dumitrache Toplicénu cu bună rîvnă spre folosul obştesc al patrieĭ, şi spre ajutorul spitaluluĭ Iubiriĭ de ómenĭ, i a şcóleĭ elinescĭ, şi al celor-alte şcóle românescĭ, iar maĭ vîrtos pentru sfintele bisericĭ a nu avea lipsă şi trebuinţă, ca să se maĭ aducă de la alte locurĭ străine cărţĭ tipărite, coprinḑênd unele dintr'însele şi învĕţăturĭ neprimite, precum maĭ sus s'aŭ ḑis, s'aŭ arĕtat cu jalbă către Domnia Mea, făcênd cerere cu rugăciune a li se da voie să întocméscă aicĭ în politie tipografie grecéscă şi românéscă cu a d-lor cheltuială, spre a nu maĭ avea trebuinţă ceĭ ce voiesc a tipări cărţĭ să trămiţă la depărtate locurĭ cu grea cheltuială a se tipări, precum şi spre a se găsi de cumpĕrat, cu maĭ multă înlesnire, aicĭ în Domnésc i Nóstră ţéră cărţile cele trebuincióse, făgăduindu-se numiţiĭ, ca în soroc de 6 lunĭ să întocméscă acéstă tipografie cu tóte cele trebuincióse ergaliĭ, şi cu ómenĭ meşterĭ trebnicĭ şi învĕţaţĭ a acestuĭ lucru, să o întocméscă şi cu adăogirea tiparurilor şi să dea din vreme în vreme fără de plată filade şi alte micĭ cărţĭ celor sĕracĭ copiĭ de la şcólă. Osebit din câştigul acesteĭ tipografiĭ ce vor dobêndi să dea ajutor şi la spitalul Iubiriĭ de ómenĭ, câte talerĭ 5 la sută, dar să aibă şi eĭ soroc de 20 anĭ, în care acest soroc să nu aibă nicĭ de cum voie alt cinevaşĭ a maĭ deschide tipografie în tótă ţéra, fără numaĭ o tipografie ce este la Râmnic sud Vâlcea, să se aşeḑe dupe cum aŭ fost, tipărind numaĭ cărţĭ rumânescĭ, şi să li se orînduiască locaş de aşeḑare şi lucrarea tipografieĭ, casele nu-

cărți de tréba și slujba sfintelor biserici. Ion Caragea a reînouit anteriórele hrisóve ale

---

mai cele domnescĭ de la cișmeaua rĕposatuluĭ Domn Mavrogheni, pe care se făgăduesc să le drégă cu chieltuiala lor, îngrădind cele de jos, și să dea chirie bisericeĭ de acolo, câte taleri una sută pe an, și către acestea să îngrijéscă a nu se strica hasnaoa cișmelelor politieĭ; să se orênduéscă și un efor tipografieĭ dintre boerĭĭ din starea d'ântêiŭ, obrazul ce se va socoti de către Domnia Mea, spre a fi sprijinite și apĕrate la orĭ-ce întâmplare dreptățile și privileghiurile ce se vor da tipografieĭ; a cărora jalbă orênduind'o Domnia Mea în teoria iubitorilor de Dumneḑeŭ Episcopĭ, i a dumné-lor veliților boĭerĭ, am poruncit, să cerceteze de este vre-un hrisov domnesc pentru tipografiĭ, orĭ la sfînta Metropolie, séŭ alt unde-vașĭ, și prin anaforaua de la 14 a trecutuluĭ Septembre, s'aŭ făcut arĕtare că s'aŭ găsit la sfînta Metropolie cartea rĕposatuluĭ Domn Mihaiŭ Racoviță, de anĭ 70, cuprinḑĕtóre, ca să nu aibă voie nimenĭ a tipări cărți bisericescĭ fără de scirea și blagoslovenia Metropolituluĭ ţĕriĭ, i hrisov al numituluĭ Domn ca să aibă dicheoma tipografieĭ cărților bisericescĭ Metropolitul ţĕriĭ; și celea ce se vor da în tipar întîĭ să se cerceteze a fi dupe canónele bisericescĭ, și așa să se tipăréscă, și tipografia să fie înlăuntru în Metropolie, cum și cărțile ce se vor tipări la Episcopie să nu se dea în tipar pînă nu se vor cerceta de numitul Metropolit; alt hrisov al rĕposatuluĭ Ghica Vodă, de anĭ 60, cum că a lucra tipografia și a se tipări cărți aŭ fost numaĭ cu voia și blagoslovenia Metropolituluĭ ţĕriĭ, încă și din arhiereĭ și din Domnĭ, și din boierĭ, carĭ aŭ vrut a tipări cu cheltuiala lor, nu s'aŭ putut tipări fără de voia și blagoslovenia Metropolituluĭ ţĕriĭ. De aceea volnicesce pe Neofit Metropolitul ţĕriĭ să rădice tipografia de la mănăstirea Colțeĭ, și să o iae în stăpânirea prea sfințieĭ sale ca să tipăréscă orĭ-ce fel de cărți va voi, spre mărirea și lauda luĭ D-ḑeŭ, și spre învĕțătura clirosuluĭ bisericesc și luminarea norodului întru buna credință, după care aceste sineturĭ Ne-aŭ făcut arĕtare, că Metropolia are două privileghiurĭ, unul de a ţinea tipografia chiar în Metropolie, iar altul de a nu putea să tipăréscă alt cine-va cărți bisericescĭ, fără de blagoslovenia și cercetarea celuĭ după vremĭ Metropolitul ţĕreĭ, care acestea privileghiurĭ, fiind-că privesc spre ţinerea credinţeĭ, ḑic părinții arhiereĭ și dumné-lor boerĭ ca să se păzéscă, adecă să nu se poprésca a fi tipografia în sfînta Metropolie, dupe cum a fost, și să lucreze pe séma Metropolieĭ fără a o da séŭ a o vinde la alt obraz, cum și carte bisericéscă să nu se dea în tipar fără blagoslovenia și cercetarea celuĭ dupe vremĭ Metropolit, și de vreme ce în numitele sineturĭ nu se coprinde vre-un cuvînt a se opri alții de a nu deschide tipografie aicĭ în ţéră, afară din sfînta Mitropolie, ci încă pomenesc că aŭ fost tipografiĭ și pe la Episcopiĭ, orînduind ca cărțile ce se vor tipări la Episcopiĭ să se teoriséscă mai întâiŭ de préosfinția Sa părintele Metropolit, și fiind-că tipografia Metropolieĭ s'aŭ părăsit de *vre-o 10* anĭ, și aŭ ajuns cărțile bisericescĭ la lipsă, din care pricinĭ sunt siliți preoții de cumpĕră cărți tipărite de la alte părți străine, în carĭ să găsesc multe cuvinte vătămătóre și împotriva pravoslavniceĭ nóstre credinţe, care cetindu-se la sfintele biserici, în loc de laudă Dumneḑeirĭĭ, se aduce hulă, iar tiparul grecesc aŭ lipsit cu totul de maĭ nainte; pentru aceea aŭ găsit cu cale părinții arhiereĭ, și dumnélor boerĭĭ, făcêndu-ne și rugăciune a da hrisovul Domnieĭ Mele de întărire pentru întocmirea acesteĭ tipografiĭ grecéscă și rumunéscă de către maĭ sus numiții tovarășĭ, fiind de folosul și trebuința obștéscă, atât spre cele bisericescĭ, cum și spre cele politicescĭ, care aceste cercetându-le și chibzuindu-le Domnia Mea, le-am găsit că sunt tocmaĭ precum le arată părinții arhiereĭ și dumné-lor boerĭĭ, dară cu tóte acestea nu ne-am grăbit a da hotărire, ci am poruncit de s'a făcut întrebare préosfinției Sale părinteluĭ Metropolit, de primesce a se încărca préosfinția Sa cu tipografia acésta, și cu șarturile ce cere acéstă tovărășie, și aŭ dat préosfinția Sa rĕspuns în scris către Domnia Mea, că nicĭ starea Metropolieĭ, nicĭ arhiereticescul haractir, nu slobóde a ţinea ast-fel de tipografie, fără numaĭ se făgăduesce, ca orĭ-când vor trebui cărți bisericescĭ în limba românéscă pentru trebuința bisericilor din tótă ţéra, să se tipăréscă, atât aicĭ la Metropolie, cât și la Episcopia Râmniculuĭ; decĭ neprimind préo-sfinția Sa a se însărcina cu întocmirea tipografieĭ, și ne fiind popriți prin hrisóve precum s'aŭ ḑis maĭ sus de a se deschide aicĭ în ţéră altă tipografie, și pe lângă acésta fiind lucru de trebuință și folos întocmirea acesteĭ tipografiĭ, din care urméză a isvorî atât înmulțirea cărților bisericescĭ (carĭ sunt de trebuință spre lauda luĭ Dumneḑeŭ și spre adăparea întru ale pravoslavniceĭ credinţe), cât și óreșĭ-care raze de luminare ale norodului acesteĭ dumneḑeescĭ a Domnieĭ Mele ţéră, și maĭ vîrtos spre curățirea în neghinatele cărți; Drept aceea dăm Domnia Mea voie și sloboḑenie maĭ sus numiților tovarășĭ a întocmi tipografia ce cer, cu orînduială și ponturile de maĭ jos arĕtate:

1. Să întocméscă acéstă tipografie în soroc de 6 lunĭ, cu tóte ergaliile, cu ómenĭ învĕțațĭ meșterĭ ce se cuvine a avea spre a o aduce în stare, încât să nu maĭ aibă trebuință ceĭ ce vor trebui să tipăréscă

tipografiei încă în 13 Decembre 1813, și 'i acordă 6 liuți [1]). Asemenea liuți erau dóră utilizați la róta machinei.

---

cărți grecescĭ și rumânescĭ, să le trămită la locurĭ depărtate cu grea cheltuială a le tipări, carĭ tóte acestea să le facă și să le cumpere cu a lor cheltuială, fără de a cere de la nimenea nicĭ un ban.

2. S'o înmulțéscă și s'o adauge tot-d'a-una spre înlesnirea tipăririĭ cărților.

3. Să dea fără de plată filăți și alte micĭ cărți celor săracĭ copiĭ de la școlă, din vreme în vreme.

4. Din câștigul acesteĭ tipografiĭ ce vor dobîndi să dea ajutor la spitalul Iubireĭ de ómenĭ câte talerĭ: cincĭ la sută.

5. Să aibă privilegiŭ a nu avea voie și slobozenie nimenea altul a deschide tipografie în țéra Domnieĭ Mele, în soroc de anĭ 20. Afară numaĭ tipografia de la Râmnic sud Vâlcea, să fie precum aŭ fost slobodă, tipărind numaĭ cărți românescĭ, și altă tipografie să fie în finta Mitropolie, dupe privileghiurile ce s'aŭ dis maĭ sus că are.

6. Așezarea tipografieĭ cea nouă să fie numaĭ în casele celea Domnescĭ la cișméoa răposatului Domn Mavroghenie, carele să le dregă numiții cu cheltuiala lor, îngrădind curtea de jos, și îngrijind a nu se strica hasnaoa cișmelelor politieĭ și să dea chirie bisericiĭ de acolo pe an câte talerĭ: una sută, făcênd și așezământ în scris cu egumenul bisericeĭ, care egumen prin jalbă aŭ făcut arătare din partea sa, și din partea epitropilor acelor Mănăstirĭ Ecatonta piliéni, că primesc închirierea binaliĭ cișmeleĭ pentru așezarea tipografieĭ, cu acéstă chirie de talerĭ: una sută pe an, și la împlinirea soroculuĭ să nu aibă a cere de la numita biserică nicĭ o para pentru meremeturile séŭ orĭ-ce alte vor face acolo, și din noŭ măcar.

7. Eforos al acesteĭ tipografiĭ, orînduim Domnia Mea să fie cel dupe vreme Dumnéluĭ vel. Post.

8. Sfînta Metropolie să fie volnică a tipări numaĭ cărți bisericescĭ românescĭ, cum și tipografia de la Râmnic a Episcopieĭ Râmniculuĭ, iarăși are să fie slobodă precum aŭ fost, a tipări numaĭ cărți bisericescĭ românescĭ.

9. Tóte cărțile bisericescĭ, orĭ grecescĭ séŭ românescĭ ce se vor tipări, orĭ la acéstă nouă tipografie, séŭ la Râmnic sud Vâlcea, maĭ întâiŭ să se teorisésca de către Prea Sfinția sa părintele Metropolit, și găsindu-se Dogmele dupe pravoslavnicie, ne avênd într'însele vre-un cuvînt vătămător, să se și dea la tipar, însă acéstă orînduială, pe cât privesce spre acéstă tipografie, să se urmeze numaĭ pentru cărțile bisericescĭ celea carĭ nu aŭ fost tipărite, ce din noŭ întâiași dată la acéstă tipografie se vor tipări, iar carĭ s'aŭ aflat tipărite și va face trebuința a se tipări de isnóvă, acelea, de vreme ce s'a fost teorisit când întâiași dată s'a tipărit, de nu vor avea vre-o schimbare, la cel de snóvă întru acéstă tipografie tipar, nu este trebuință a le maĭ teorisi, ca să nu se dea zăticnire lucrăriĭ tipografieĭ; iar când Preaosfinția Sa părintele Metropolit nu va avea îndeletnicire să le teorisésca, ca să nu se întârdie, căcĭ tipografia ține ómenĭ cu cheltuială, să orînduiască orĭ pe iubitoriĭ de Dumnedeŭ părinți episcopĭ, séŭ alte obraze bisericescĭ destoinice, ce va socoti Preaosfinția Sa ca să le teorisésca și să dea slobozenie a tipări, fiind îndatorați și aceĭ pe carĭ va orîndui Prea Sfinția Sa, spre a nu zăbovi teorisul prin stricarea de zile, în aducerea de pagubĭ și smintirea tipografieĭ.

10. Să aibă voie a tipări și *filologhică*, adecă scrierĭ de celea ce privesc asupra iubiriĭ de învățătură, care atât acestea, cât și alte cărți de învățătură grecescĭ, întâiŭ să se teorisésca de dumné-luĭ Vel Postelnic și apoĭ să se dea la tipar. Drept acesta, spre a se păzi orînduelile ce maĭ sus se cuprinde întocmaĭ, am adeverit hrisovul acesta cu însăși Domnésca Nóstră iscălitură și pecete, cu credința prea iubiților Domnieĭ Mele fiĭ: Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martorĭ fiind și dumné-lor cinstiți și credincioși boerĭ veliți aĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele: Radu Golescu, Vel Ban; Grigorie Brâncovénu, Vel Spătar; Barbu Văcărescu, Vel Vistier; Dumitrașcu Racoviță, Vel Vornic de țéra de sus; Mihalache Manu, Vel Logofĕt de țéra de sus; Grigore Băleanu, Vel Vornic de țéra de jos; Alexandru Mavrocordat, Vel Postelnic; Constantin Dudescu, Vel Vornic al treilea; Petrache Ritorides, Vel Logofĕt al străinelor pricinĭ; Ioan Știrbeiŭ, Vel Vornic al Obșt rilor; Nicolae Golescu, Vel Logofĕt de obiceiurĭ; Alexandru Filipescu, Vel Logofĕt de țéra de sus; și Ispravnic Mihalache Manu, Vel Logofĕt de țéra de sus; și s'aŭ scris hrisovul acesta întru al 6-lea an dintru întâia domnie a Domnieĭ Mele, aicĭ în orașul scaunuluĭ Domnieĭ Mele Bucurescĭ, la anĭ de la nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ și mântuitoruluĭ nostru Isus Christos, 1817, Noembre 3, de Mihalache Logofĕt za Divan. Mihalache Manu Vel Logofĕt procit.
(Cod. LXXVII, fila 277).

[1]) **Cartea tipografieĭ de la Râmnic sud Vâlcea pentru șése lude scutiți**

Zemle Vlahiscoie. Fiind-că tipografia de la Râmnic sud Vâlcea, la care se lucrézĕ și se tipăresc necurmat cărți de tréba și slujba sfintelor bisericĭ, prin cărțile fraților Domnĭ de maĭ înainte a avut

O ultimă privire ne rĕmâne să aruncăm asupra mişcăreĭ literare, sciinţifice şi artistice din aniĭ ce studiem.

D. Gaster în »Chrestomaţia română« nu înregistréză pentru aniĭ 1813—1821 de cât următórele cărţĭ:

1. ЦІКІНДѢЛ. Философичéщй ши полнтичéщй прин фáбꙋле морáлниче ꙟвъцътꙋрй... Бꙋда — 1814.

2. Ашъзъмънтꙋль Образовáніей Областей Басарáбіей — Кишинъꙋ Anul 1818.

3. КОНСТАНТІН ДЇАКОНОВІЧ ЛОГА. Кїемаре ла тѵпъри́рѣ кърцилѡр Ромънéщи ши версꙋри пентрꙋ ꙟдрептарѣ ти́нерилѡр фъкꙋте де... ꙟ Бꙋда кꙋ типáрюл кръещїй Оѵніверсїтъцй а Оѵнгарїей — 1821.

4. ІѠАНН БАРАК. Рисипи́рѣ чѣ де пре ꙋрмъ а Іерꙋсали́мꙋлꙋй... Бꙋкꙋрéщи 1821.

Maĭ cunósce D. Gaster câte-va manuscripte din 1815 şi anume:

a) Кꙋвънт пéнтрꙋ вїнтѡаре цꙋдекáтъ ши́ пентрꙋ сфърши́тꙋл лꙋмїй, дин скриптꙋ́ра чѣ вѣки ши чѣ ноаѡ іар май алéс дин апóкалиѱи́сꙋл сфънтꙋлꙋй Іѡан Богослóвꙋлꙋи ши а алтор сфинцй пъринцй, дꙋпъ кꙋвѣ́нтꙋл Домнꙋлꙋй Нострꙋ Іс҃ Хс҃, кáреле ара҃тъ ши пентрꙋ вени́ре лꙋй Антехрист.

Pare a fi o copie dupĕ un manuscript anterior, din 1799 (*veḑĭ Codex mis celeb la Acad. Română*);

b) Versurĭ de *Petru Furduĭ* de la Abrudfalva, din 18 Decembre anul 1818, publicate în »Columna luĭ Traian« *(an VIII, 1878, pag. 185—187)*;

c) Diverse colinde adunate în un manuscris posedat de D. A. Densuşianu şi căruia se pune data de 1820.

Numaĭ la atâta nu se mărginesce activitatea literară şi culturală a întreguluĭ neam românesc.

Să ḑicem aci însă câte-va cuvinte asupra mişcăriĭ culturale de peste munţĭ, căcĭ este necontestat că acéstă mişcare are influenţă asupra celeĭ din ţéră. Comerciul de librărie între Ardél şi ţéra românéscă şi Moldova este destul de activ sub Caragea şi ~~este destul de activ sub Caragia şi~~ Calimach şi sub următoriĭ Domnĭ Suţescĭ. Cunóscem, între alţĭ importatorĭ, la Bucurescĭ, de cărţĭ din Transilvania pre un Ene Scarlat. Acesta, la 1820, va avé proces cu vama, care voia să impună taxă pe cărţile importate şi va dobîndi de la Suţul Vodă scutirea de vamă a cărţilor »ca *în trecut*«. Şi să ḑicĭ că astăḑĭ cărţile românescĭ din Ardeal plătesc vamă ca să intre în ţéra Românéscă!

Acéstă mişcare, din respectul şcóleĭ, este de o mare consecinţă. E momentul când s'aŭ introdus în Banat institute nouĭ şcolare la tóte naţiunile română, sêrbă, ba chiar şi pentru colonia grécă din Pesta.

Cea maĭ importantă »*noua introducere*« în Banat din acestea a fost:

Organisarea de şcóle pedagogice adecă preparandele, menite a da, în scurt timp,

---

privileghiŭ, ca să ţie lude şése scutiţĭ şi apĕraţĭ de tóte dările şi orînduelile ţĕreĭ, a fi pentru căratul lemnelor i alte trebuinţe, spre înlesnirea şi ajutorul tipografieĭ, ne-am milostivit şi Domnia Mea de am înnoit şi am întărit acest privileghiŭ, cu acéstă orînduială ca câţĭ dintr'aceştĭ lude şése se vor fi aflând făcuţĭ, să şi-ĭ aibă şi de acum înainte nesupĕraţĭ, iar câţĭ dintr'aceştia va avea lipsă, la vremea aşeḑămîntuluĭ să i se împlinéscă, ca să aibă aceştĭ lude şése tot-d'a-una pentru tréba tipografieĭ; de care poruncim la toţĭ câţĭ se cuvine întocmaĭ să fiţĭ următorĭ; i saam receh gpd.—1813, Dec. 13.

(Cod. LXXVII, fila 168).

acea filiaţiune de învĕţătorĭ, carĭ vor lucra şi carĭ pînă astăḑĭ lucrézĕ cu atâta devotament la deşteptarea românismuluĭ.

»Aşa fel de sholĭ, ḑice-se în broşura tipărită la Buda în 1813, sunt aceste, unde preparanḑiĭ, carĭ se mărginesc spre educaţia cea de lipsă tinerimeĭ şi dregătoria dăscăléscă asupră-şĭ a primi voiesc. . . .

»Aşa sholĭ a se introduce cu adevĕrat aŭ fost de mare lipsă. . . .«

La organisarea preparandelor a contribuit consilierul împĕrătesc Uroş Ştefan Nestorovicĭ, inspectorul tuturor şcólelor române, sêrbescĭ, grecescĭ din Ungaria.

Preparandele s'aŭ regulat în 9 Februar 1811, să fie cu 4 profesorĭ, dintre carĭ unul va preda religiunea. Aradul fu ales pentru instalarea şcóleĭ preparande românescĭ. Studiile aŭ să fie făcute în 15 lunĭ, câte 5 lunĭ pe fie-care an, reservându-se timp şi pentru practica pedagogică.

La 10 Noembre 1812 s'aŭ deschis preparanda din Arad *»cu osebită prăznuire«*, sub direcţiunea luĭ Nestorovicĭ.

Programul studiilor este cel următor :

1. Catihetica, adecă învĕţătura credinţeĭ, cu împreună tîlcuirea sf. Scripturĭ a legeĭ cea nouĕ şi a celeĭ vechĭ, adăogênd şi învĕţătura morală.

2. Cântarea bisericéscă.

3. Tipicul, adecă îndreptarea pravileĭ şi a ceremoniilor bisericescĭ.

4. Pedagoghia, adecă învĕţătura pentru buna educaţie a pruncilor.

5. Methodica, adecă modul învĕţătureĭ.

6. Istoria ţĕrĭĭ ungurescĭ.

7. Gramatica românéscă.

8. Conceptul, adecă în limbĭ de multe feluri de scrisorĭ ce sunt de lipsă în viéţa omenéscă.

9. Matezisul, adecă învĕţătura care cércă suptile gheometricescĭ adevĕruri. La acésta se adaogă îndoită aritmetica, şi cea cu numere şi cea din cap.

10. Geografia ţĕrĭĭ Ungurescĭ, cu producţiunile natureĭ şi a manufacturilor; către aceea, geografia a tótă Europa.

11. Limba nem'éscă.

Profesorĭĭ numiţĭ la acest important institut fură :

1. *Dimitrie Ţichindeal*, profesor de religiune, »carele cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ precum în şcólă, aşa şi de faţă în biserică propovĕduesce«.

2. *Ión Mihuţ*, profesor de pedagogie, methodica şi de istoria ţĕrĭĭ Ungurescĭ.

3. *Iosif Iorgovicĭ*, doctor filologiae, profesor de geografie şi *matezie*, şi

4. *Constantin Diaconovicĭ Loga*, profesor de gramatica românéscă şi de conceptul (КОНЦЕПТЪЛ) românesc.

Loga, la nevoie, predă şi cântările bisericescĭ şi tipicul [1]).

Acţiunea luĭ Loga [2]) ca şi a luĭ Ţichindeal, nu puteaŭ să nu aţiţe energic curentul naţional în Banat. Acel curent va face posibilă subscrierea de cler şi popor a uneĭ petiţiunĭ, în Iulie 1814, către împĕratul, cerênd ca la mórtea Episcopuluĭ Paul Avacumovicĭ, să se dea bisericeĭ române la Arad un Episcop român [3]).

---

[1]) Veḑĭ Epistolariul sĕŭ p. 381 apud Iuliu Vuia »Şcólele românescĭ Bănăţene«, Orestia 8° 1896.

[2]) Veḑĭ Biogr. luĭ C. Diaconovicĭ Loga în »Familia« No. 31 din 1895. Despre Cichindeal, veḑĭ studiul meŭ despre *fabuliştĭ* în »Ateneul Român« din 1861 şi conferinţa despre acestaşĭ subiect.

[3]) Veḑĭ petiţiunea după copia sub No. 238 din portofoliul 47 de la Biblioteca Academieĭ Române.

Acţiunea luĭ Loga şi Ţichindeal displac de sigur Metropolituluĭ Stratimirovicĭ din Carlovăţ. Ceea ce aŭ fost Petru Major, Şincaĭ, Samoil Clein, pentru Ardeal, aŭ fost pentru Banat Loga şi Ţichindeal.

Loga rĕmâne profesor la preparandă până la 28 Ianuarie 1831, când apoĭ va fi numit în acelaşĭ an (luna Iulie 11), ca director al şcólelor naţionale din regimentul bănaţian şi din districtul sêrbesc bănaţian până la Dunăre [1]).

In Ardeal tot Blajul păşesce în fruntea mişcărilĭ culturale naţionale.

In 1812 Petru Major publică Istoria *pentru începutul Românilor în Dacia* şi este censor cărţilor românescĭ.

In 1811 G. Şincaĭ a terminat cronica sa cu anul 1739. In 1812 Şincaĭ cércă inutil să-şĭ trécă la Alba-Iulia cartea la censură. De atuncĭ încep nenorocirile acestuĭ glorios bărbat [2]).

Loga este naţionalistul care înlocui cu româna limba grecéscă în biserica din Pesta, şi acelaşĭ care organiză o asociaţiune de femeĭ române în Pesta, la 1815, cu scopul de a lucra pentru propăşirea culturel naţionale, era emulul luĭ Ţichindeal.

Puţine se sciŭ de Şincaĭ după 1812 până la mórtea luĭ templată în 2 Decembre 1816, la satul Scrinea din comitatul Abavivar lângă Casovia.

Dacă Şincaĭ n'a scris nicĭ publicat nimica în anĭĭ aceştia, totuşĭ el cu Episcopul Vulcan, chiar şi cu Bob, cu Petru Major (+ 1821) cu Vasile Aron (1770+1822) cu Ioan Barac, etc., formaseră un mediŭ noŭ ambiant, în urma mareĭ generaţiunĭ a luĭ Samuil Clein, mort la 17 Maiŭ 1807 la Buda [3]), în care mediŭ evoluţiunea culturală şi maĭ ales naţională a românilor ardelenĭ este asigurată. Cum să te îndouescĭ de acésta, pe cât timp sciĭ că între 1812—1821 trăesc, care maĭ mult, care maĭ puţin, bărbaţĭ de aceia despre opera cărora, ca şi de ale luĭ Şincaĭ, censorele ungur putea ţice: »*opus igne, author patibulus dignus ?*«

*

Necontestat, repetim şi aci, că mişcarea culturală şi naţională din Ardeal şi Banat nu e cu totul străină la mişcarea culturală şi naţională din Principate. Insăşĭ venirea luĭ G. Lazăr la Bucurescĭ probéză acéstă legătură de mişcare între Principate şi Ardeal. Acestaşĭ lucru probéză şi aducerea de cătră G. Asaki de profesorĭ ardelenĭ la seminarul din Socola în 1820.

Mişcarea culturală în ţéra muntenéscă se manifestă prin lucrărĭ literare mult maĭ numeróse de cât cele ce — cum vĕdurăm — le-a cunoscut şi înregistrat D. Gaster în Crestomatia sa.

Să amintim că Iosif, Episcopul de Argeş (1793—1820), om cult, a stat în corespondenţă cu maĭ mulţĭ bărbaţĭ ardelenĭ şi că ne-a lăsat destule publicaţiunĭ, maĭ ales eclesiastice. Să ţinem sémă de lucrărĭ tipografice sĕvîrşite sub Metropolitul Dionisie Filite; să nu uităm pe Nicodin Greceanu de la Căldăruşanĭ; pe Efrosin Poteca, cunoscutul profesor şi egumen de la Motru; să lăudăm numele Văcărescilor în persóna luĭ Iancu Văcărescu, fiul luĭ Alecu Văcărescu, care — scrie Al. Odobescu — îşĭ inaugura nemuritórea sa muză încă maĭ înainte de 1821. Să aducem deosebite omagiĭ cronicaruluĭ excelinte Dionisie Eclesiarhul, cel care ne lasă »Cronograful«, publicat de Papiu Ilarian în

---

[1]) Veţĭ pag. 126 a opereĭ D-luĭ Iuliu Vuia.

[2]) Veţĭ Papiŭ Ilarian. Discursul sĕŭ de intrare la Academie 1869, 8°, pag. 26.

[3]) Veţĭ discursul luĭ Papiŭ Ilarian, pag. 119.

Tesaurul său de monumente (T. II). De la Dionisie avem numeróse codice de documente copiate de el. Despre el am vorbit deja în un tom al istorieĭ Românilor.

Un loc de onóre va merita în istoria literaturei Naum, istoric şi poet, ale cărui scrieri staŭ şi până astăḑí în manuscript în biblioteca Academieĭ şi pe aiurea [1]).

Rĕŭ am face de am neglige să memorăm despre boerul român Iordache Slătineanu, ale cărui case veneaŭ în strada ḑisă aḑí *Nouă* şi în care apoĭ nu târḑiŭ se deschise primul teatru naţional. Crearea teatruluĭ naţional a preocupat pe Ioan Văcărescu. Acesta, pe la 1818, vĕḑênd cum o societate de amatorĭ grecĭ puneaŭ în limba grécă piese germane şi francese, nu întârḑie să traducă şi el pe Regulus, Hermiona, Grădinarul orb, din limba germană, şi pe Britanicus al luĭ Racine, încuragiând traducerea Avaruluĭ, de Moliere. In 1818 pentru prima dată se şi represintă acéstă piesă cu junĭ elevĭ de la S-tu Sava. Iordache Slătineanu încă în 1795 imprimase la Sibiŭ o traducere în versurĭ a tragedieĭ luĭ Metastasio : »*Achileus in Schiros*«.

Vom încheia acéstă listă sumară prin Paris Momuleanu.

Paris Momuleana. Рóст | дѣ | поєзїй | ѣдекѫ | стйхѕрй | акѕм҃.днтжй лакѫтѕйтѣ .ѧ лймба рѡмжнѣскѫ, un vol. de 66 pagine 8⁰ mic.

Tipărit la tipografia de la Cişmeaua luĭ Mavroghene. 1817 [2]).

Volumul începe cu :

Oda rîvnitóre spre învĕţătură

Fraţilor simpatrioţĭ
Un veac noŭ ni s'aŭ ivit,
Cu bune luminĭ spre toţĭ,
Sciinţe aŭ înflorit.
Musicesc glas auḑim,
Chiamă, ne strigă pe toţĭ
Câţĭ în prostie dormim :
— Ce facem ca nisce morţĭ ?

Ce ruşine să vedem
Alte limbĭ cum se slăvesc,
Iar noĭ încă nu putem
Să dăm rod gramaticesc,
Neam cu schiptru ce ne-aflăm
N'am putea 'n stare să fim
Limba nóstră s'o învĕţăm
Cu ea să filosofim ?

Nu am de a maĭ face biografia luĭ Paris Momuleanu : Eliad a scris'o şi tipărit'o publicând, în tipografia sa, la 1837, ediţiunea »poesiilor« aceluia. Nu vom maĭ urmări pe acest vrednic scriitor petrecênd cu slujbă mică de sigur, în casa boeruluĭ C. Filipescu. Scim că Iancu Văcărescu nu puţin a îndemnat şi inspirat musa timidă a luĭ Mo-

[1]) D. Erbiceanu a publicat din ele o mică culegere de versurĭ patriotice şi în ḑilele din urmă şi-a făcut intrarea solemnă la Academie luând ca tema cuvêntăreĭ sale pre acest puţin cunoscut, dar meritos scriitor.

[2]) Veḑĭ Eliad, în prefaţa poesiilor luĭ Paris Mom., publicat de el la 1837.

muleanu. Cu bună sémă că şi poesiile luĭ Enache Văcărescu 'ĭ-aŭ fost şcólă. In tótă vremea — ḑice Eliad — vedeam pe Paris Momuleanu ocupându-se cu lucrările celor treĭ Văcărescĭ [1]).

Intemeiarea şcóleĭ române a luĭ G. Lazăr îĭ dete, maĭ ḑice Eliad, pricină să compună oda din care am adus câte-va versurĭ maĭ sus.

Paris citea mult. El citi nopţile luĭ Yung, meditaţiile luĭ Lamartin, diverşĭ filosofĭ. Aceste lecturĭ deteră condeiuluĭ sĕŭ astă melancolie, care, cum afirmă Eliad, îl împinse spre óre-ce pesimisim. Acest pesimisim născu satira saŭ cel puţin portretul, caracterul: »*Indignatio fecit versus*«.

Din volumul de *poesiĭ* deosebim: Primăvéra, Nóptea, Mieḑul-Nopţeĭ, Cocoşul, Clopotul.

Versificaţiunea luĭ Paris Momuleanu este, relativă cu timpul în care scrie, destul de liberă şi adesea chiar reuşită.

Despre *om* ḑice:

Tu escĭ dar fără de mórte,
Nu te teme de mormînt!
Nu se stinge a ta fiinţă,
Ci te muţĭ de pe pămênt!

Un om care crede în nemurire, cum să nu cânte *patria* şi să ḑică:

Dator e orĭ-care om
Patrieĭ unde a născut,
Sub orizonul în care
Sórele ântêiŭ a vĕḑut. . .

Voĭ ceĭ născuţĭ, spre acésta
Sciţĭ cât sunteţĭ eĭ datorĭ,
Împliniţĭ dar datoria
Ca eroĭ triumfătorĭ!

Nu e locul să urmărim analisa poesiilor luĭ fugitive: epitafe, epigrafe, bilete, fabule [2]). Să nu uităm a menţiona versurile ce 'ĭ-a inspirat deschiderea teatruluĭ naţional (pag. 111). La 1822 va cânta avenirea la tron a luĭ Ioniţă Sturdza Domnul Moldoveĭ (pag. 113).

Alt volum este cel cu titlul:

„Карактерȣри"

Компȣс де Парис Мȣмȣлѣнȣ

Bucurescĭ, tipografia de la cişméua luĭ Mavrogheni, 1825.

Ca publicaţiune, acéstă carte trece peste ţinuta de anĭ la care întindem studiul nostru actual, dar e probabil că multe din aceste „карактéрȣри" el le a scris maĭ înainte de data publicaţiuneĭ cărţeĭ.

Acest volum de prosă e caracterisat prin tendinţa luĭ Momuleanu de a băga în limba română o mulţime de vorbe nouĭ, de sigur maĭ mult din limba francesă împru-

---

[1]) Pag. II, edit. 1897.

[2]) Compară *greerul şi furnica luĭ* cu cele ce pe atuncĭ şi de atuncĭ s'aŭ versificat în românesce pe aceste teme: »Iată, jócă neîncetat, dacă atuncĭ aĭ tot cântat« ḑice furnica către greer.

mutate. Aşa aflăm vorbele: ambiţie, amic, bufon, venerat, voală (vual), graţie, a despera, desperat, definiţie, disputa, entusiasm, elocuenţie, jalusie, jurnal, capriţiŭ, caracter, *consert* (ad. concert), onor, onest, superstiţie, etc.

Aci ne rĕmâne să probăm afirmaţiunea nóstră, că, în adevĕr, nu numaĭ atâtea opere literare avem între 1812—1821, câte a cunoscut D. Gaster. Din literatura anilor acestora vom cita următórele opere, fără a le maĭ clasifica pe provinciĭ:

a/ I. Chrisostomul. Apologie, adică cuvînt saŭ rĕspuns împrotiva socoteleĭ celor fără de Dumneḑeŭ. Bucurescĭ, 1812 [1]);

b/ O psaltire din 1812 [2]);

c/ Aghiazmatar mic, Iaşĭ 1813;

d/ Indreptărĭ moralicescĭ tinerilor, fórte folositóre, cu cheltuiala jupânuluĭ Ioan Logofĕt, neguţător şi cetăţén din Temişóra, tipărite în Buda 1813, 8⁰;

e/ Macarie Erom. Infruntarea Jidovilor, Iaşĭ 1813;

f/ Moralicescĭ sentinţe saŭ folositóre pilde, traducere de Ioan Teodorovicĭ, românescul paroh în Pesta, Buda 1813, 8⁰.

Prof. M. Boiadji. Gramatica Macedo-Vlahică, 1813.

P. Major. Istoria bisericeĭ românilor. Acéstă publicaţiune succede istorieĭ pentru începutul românilor.

P. Major este din mişcarea naţionalistă, romanistă până la exagerare. El afirmă, de exemplu, în istoria sa, că *toţĭ Daciĭ aŭ perit* sub urmărirea oştirilor luĭ Traian. Se explică asemenea exagerărĭ prin lupta nedréptă, neistorică, întreprinsă de uniĭ unguri şi germanĭ, în solda Ungarieĭ, contra originelor latine ale naţiuneĭ române [3]).

g/ Anonim. Gheografie s'aŭ scrierea pământuluĭ cu tótă cheltuiala luĭ Nicolau Nicola din Braşov, 2 vol., Buda, 1814;

h/ Calendar pe 1814, Buda;

i/ Trista întêmplare a cetăţeĭ Dresda de la spargerea poduluĭ încóce, Buda, 1814;

k/ Scurtă arĕtare despre luarea Parisuluĭ, Buda, 1814;

l/ Andronake Donicĭ. Adunare coprinḑĕtóre în scurt din cărţile împărătescelor pravile, 4 Iaşĭ, 1814. E dedicată Mitropolituluĭ Veniamin Costache;

m/ Evghenie Bulgarul. Adoleschiatiloteos, adică îndeletniciriĭ iubitóre de Dumneḑeŭ, Iaşĭ, 1814, tom. III, este tot din Iaşĭ de la 1819, traducere de Ieromonahul Antonie M. [4]).

n/ Metropolitul Veniamin. Carte folositóre de suflet, despărţită în micĭ părţi, dintre care cea d'âmtêiŭ coprinde învĕţătura către duhovnic, a duoa canónele sf. Ioan Pusnicul, care se sfătuesce către cel ce mărturisesce, tălmăcită din limba grécă [5]), Iaşi, 1814. O a 2-a ediţiune sub Iω Mih. Gr. Şuţul Vv., Iaşĭ, 1819;

o/ Alexie Lazăr. Publică în crăiasca tipografie de la Buda, în 1814, cunoscutul sĕŭ apel pentru publicarea uneĭ gazete românescĭ. Acest *apel* se află alipit la următórea publicaţiune.

---

[1]) Acéstă carte a fost tipărită din noŭ la monastirea Neamţuluĭ la 1816 prin Veniamin Costache (veḑĭ No. 5.787 de la Bibl. Urechiă şi No. 10.601 de la Bibl. Urechiă din Galaţĭ).

[2]) Veḑĭ cartea No. 11.307 de la Bibl. Urechiă.

[3]) Veḑĭ ce am ḑis noĭ înşine despre aceste lupte în discursul de rĕspuns la acel de intrare în Academie a D-luĭ Vulcan.

[4]) Veḑĭ No. 8.885, Galaţĭ.

[5]) Veḑĭ No. 6.051 din biblioteca Urechiă, Galaţĭ.

p/ Alezie Lazăr. Inpêmplărĭ din rĕsboiul franţozilor şi întórcerea de la Moscova . . . tălmăcită de pre nemţie de un iubitor de némul românesc, Buda, 1814 [1]);

r/ Rumpf. I. D. F. Arătarea stăpânireĭ | şi a caracteruluĭ luĭ | Alexandru I | Impĕrat a tótă Rusia. Intocmită prin . . . . iar acum pe românesce prefăcută şi tipărită cu chipul Impĕratuluĭ, 8⁰. Buda, 1815 [2]);

s/ Viéţa sfântuluĭ Vasile cel noŭ, şi înfricoşatele vămĭ ale vĕzduhuluĭ şi drépta judecată pe care lea vĕdut Grigorie . . . , traducere tipărită sub episcopul Galaction, la Râmnicu-Vâlcea în 1816;

t/ Calendar pe lét 1816, Iaşi ?;

u/ Arătare. | Despre starea | acestor nouă | introducere sholasticescĭ instituturĭ | ale | ţĕreĭ românescĭ | sârbescĭ şi grecescĭ | 8⁰, Buda, cu tiparul crăesceĭ tipografiĭ a Universităţeĭ ungurescĭ din Pesta, 1813.

Este o broşură de 62 paginĭ.

La pagina 42 sunt versurĭ dedicate preoţilor românĭ aceĭ factorĭ ne deajuns lăudaţĭ aĭ românismuluĭ. Versurile aceste — dealtmintrelea nu prea recomandabile, — le credem de Ţikindeal scrise. Numele luĭ este aparent din literile iniţiale băgate une-orĭ chiar în corpul unor vorbe din primele treĭ trofe.

Чи́не по́атє мѕлцємИ
Пентрѕ ѿстенѣлеле во́астре,
Кът сънт дє ѻви́цй â грхи́,
ИНнимлѡр но́астре
Кой протопресви́тери.

Орй .Ѧ. че âм кой кѕ йнима,
Сє вх âрхтѣ́м â но́астре рекѕноцинце,
.Ѧсє нѕ цйм ко́лѡ кѕм кънтá
Кънтѣ́рй ДѲ бирѕи́нце,
Лхѕдѣ́ндѕвх

Нѕмцй ѹ́нѕл Дмнезе́ѕ,
Л-л то́цй сх вх плхтѣ́ссх,
Нѕ вх фіє нічй ѹ́н рхѕ,
Ви́неле сх вил дѣрѕѣ́сх:
Кх мѕлт вх ѡстени́цй...

Maĭ urméză 5 strofe, apoĭ un apel, în prosă, la românĭ, „млхдйце но́вилє а́ле вѣкилѡр рѡмáнй„ din Banat, ţéra unguréscă şi »*orĭ-unde vĕ aflaţĭ*« ca să ajute fondul şcólelor bănăţene.

---

[1]) Am publicat deja ajurea *apelul* întreg al luĭ Alexe Lazăr.

[2]) La finele cărţeĭ este o listă de abonaţĭ interesantă.

Naţionalul românesc din principatul Moldoveĭ (s'a abonat la exemplare) 415
Naţionalul românesc din marele principat al ţĕreĭ românescĭ. 374
Naţional românesc din Craiova şi Valachia mică 112
Naţional românesc din Ardealul vechiŭ şi Ungaria 104

Cifrele acestea sunt elocinte, ele arată că relaţiunile literare sunt perfect stabilite între toţĭ româniĭ.

Cartea se termină cu versurĭ la adresa Impĕratuluĭ Francisc I.

Mulţĭ anĭ Francisc I-ul să trăiască,
Casa Austrieĭ să se măréscă,
Să pótă pe Românĭĭ toţĭ (?)
Şi pe aĭ lor nepoţĭ
Să-ĭ împĕrăţéscă
Ca să-ĭ fericéscă !

Aceste versurĭ apoĭ continuă a apela la toţĭ ca să dea care ce póte .... Poetul ţice :

Am nădejde că nu cer în deşert,
Nicĭ cu aceea ceva perd,
Că Românul va asculta
Şi ce va putea el va da.
Că la mulţĭ Românĭĭ daŭ
De la carĭ fraţĭ foloseaŭ.
Dar în aşa sfîntă fundaţie
Din inimă va ajuta,
Cu mână întinsă el va da.

Numaĭ să vadă el odată
Ce el de mult aştéptă
Preoţĭ şi dascălĭ luminaţĭ
Şi pruncĭĭ săracĭ ajutaţĭ...

Şi trecênd la o altă ordine de ideĭ, poetul face propagandă pentru episcop românesc. El cere :

„...Preoţilor stăpîn maĭ mare
La carele se închină norodul tare,
Din al lor ném şi viţă,
Cu el de o viţă şi sĕmînţă
Nu străin să-ĭ tălmăcéscă,
Ci românesce cu el să vorbéscă.

Şi apoĭ ca o marsilieză, versul chiamă pe toţĭ la lucru :

Din somn sculaţi-vĕ
Odată deşteptaţi-vĕ!
Póte că nu de mult dormiţĭ
Din nesciinţă necăjiţĭ ?
De pe ochiĭ voştri lepĕdaţĭ negria,
Că acuma a sosit urgia :
Aŭ nu milostivul împĕrat
Şcólă pedagogicéscă aŭ ridicat,
Care în vechiul Arad aşeḑată,
Românuluĭ să se înveţe e dată.
Multe vécurĭ aŭ trecut
Şi încă aşa şcólă Românul n'a avut.

Cărticica se termină cu un epilog în prosă adresat »*iubiţilor cititorĭ*«. Este un noŭ şi ultim apel la publicul român să dea darurĭ pentru şcólele înfiinţânde;

v) Datorinţile prebisterilor parohialnicĭ, din cuvêntul luĭ Dumnedeŭ, a îndreptărilor sobornicescĭ şi a învĕţătorilor bisericescĭ, alcătuită ântêia óră în Sant-Petersburg la anul Domnuluĭ 1176, după aceea cu blagoslovenia excelenţeĭ sale a Preaosfinţituluĭ şi prea vredniculuĭ arhiepiscop şi Metropolit al Carlovĕţuluĭ domnuluĭ Stefan, pe limba slavonă-sêrbéscă, pentru părţile cele chesaro-crăescĭ s'a tipărit în Buda cu tiparul crăescĭ tipografiĭ a Universităţiĭ din Pesta, la anul 1798 şi acuma din cuvênt în cuvênt în limba românéscă, cu acelaşĭ tipar, iarăşĭ în Buda s'a tipărit, la anul de la zidirea lumiĭ 7325, iar de la întruparea cuvêntuluĭ luĭ Dumneḑeŭ 1816, 1 vol. 4⁰;

x) Jucăria noroculuĭ saŭ istorisirea pentru principiul Меншчиков, carele pe vremea luĭ Petru cel mare aŭ fost slăvit în Europa.

Acum s'aŭ tălmăcit pe limba românéscă cu óre-care adăugite cuvinte, spre podóba limbeĭ şi a buneĭ înţelegerĭ, prin prea cucernicul Protoiereŭ a tótă Moldavia Lazăr Asaki, în oraşul Iaşuluĭ la anul 1816, în 8⁰ mijlociŭ, fără nume de tipografie.

Dedicată luĭ Veniamin Metropolit.

»Mĕ rog să bine-voiţĭ a-mĭ da cutezare către maĭ multe ostenele a tălmăcireĭ ithicescilor cărţĭ, cu care îndeletnicindu-se iubitoriĭ de cetire patrioţiĭ limbeĭ românescĭ, să se îndemne a fi următorĭ strămoşilor sĕĭ Romanĭ, a cărora măritele fapte până astăḑĭ de tótă lumea în dreptate sunt lăudate«.—125 paginĭ;

y) Regulile scolastice carĭ sunt orînduite şi aşeḑate pentru ţinerea şi procopséla şcólelor românescĭ din ţéra Unguréscă.—Buda 1816;

z) Esop. Viéţa şi pildele prea înţeleptuluĭ Esop, I vol. 8⁰. Sibiŭ 1816;

aa) Gavril Exarh, Metropolit de Kişinĕŭ. *Molebnic* tipărit în eparhicésca Metropolie a Basarabieĭ în sf. Metropolie a Chişeneuluĭ şi Hotinuluĭ. 1 vol. în 4⁰. Octombrie 1816;

bb) Kampe I. H. Descoperirea Americeĭ 1-iŭ vol. în 8⁰. Buda, 1816;

cc) Montan G. Străinul în Pesta; aduce o vorbire între un străin din ţéra turcéscă şi un cetăţén din Pesta. Buda, 1816;

dd) Бꙋкоавнъ, pentru învĕţătura pruncilor de a se deprinde atât cu cunóscerea slovelor la slovenire şi la cetanie, cât şi la rînduiala vecernieĭ, intrăreĭ şi sf. leturghie. S'aŭ tipărit (in-8⁰) în privigheliata tipografie a domnuluĭ Franţ de Ţobeln din Braşov, prin tipograful Frederic Herfurt, 1817;

ee) Sfintele şi dumneḑeescile leturghiĭ acelor dintru sfinţiĭ părinţilor noştri, a luĭ Vasile celь mare, a luĭ Іωаннь Zlatoustь şi a Преждещéнїй.

Acum într'acestaşĭ chipь tipărită întru ѧнтѫѧ domnie a Prea Luminatuluĭ Domn Іω Іωаннь Gheorghe Caragea Voevod, cu blagslovenia Prea osfinţituluĭ Mitropolit a tótă Ꙋгровлáхіѧ Кірио Кѵрь Нектáріе ѧ сфнта Єпископіє ѡт Рѫм. Лѣт ҂аѿзї de d-l Dumitru Michailo tip Рьім. Un volum in-4⁰. La fine pe verso fileĭ с҃д Michailo Popovicĭ tipograful cere iertare de greşelele strecurate în cuvintele slave;

ff) Noul testament tipărit cu cheltuiala rosienesceĭ însoţirĭ a Biblieĭ, Sant Peterburg, 1817;

gg) Silvestru, Stareţ de Neamţu şi Gregorie: Tălmăcire pe scurt din cea pre larg a luĭ Nichifor Calist. Xantopolul la axifonele celor 8 glasurĭ, care cu blagoslovenia prea sf. Metropolit al Moldoveĭ Veniamin. . . . 8⁰, Mănăstirea Némţu, 1817;

hh) Invĕţătura complectă şi sistematică a întregeĭ sciinţe comerciale, pentru

usul comercianţilor, cu deosebire a şcólelor comerciale. Tradusă din originalul german şi înavuţită cu multe adause, şi editată în tipografie la Iaşi, 1817, 1 vol. in-4°.

ii/ ПЄДАГОГІЯ
ШИ
МЄѲѲДІКѦ
ПЕНТРѪ
·ЛѪЦѪТОРІЙ
СКОЛАЕЛѠР ѠРХІШЕНЕЦІЙ ШЙ СХТЕЦІЙ
ДЄ
КІЛЛОМ,
АКѪМ
·ЛТЖЮ ПРЄ ЛИМБА ДАКѠ-РОМЖНѢСКѪ
ТРАДѪСѪ ШИ ПРЕФѪКѪТѪ
ДЄ
НАѪМ ПЕТРОВИЧ
ÂЛ ФѪН,ЦѪСѪРИЛѠР СКОЛАЕЛѠР ДЄ ЛѢЦѢ ГРЕЧѢСКѪ
НЕѪНІТѪ НАЦЇѠНАЛЄ ·Л КРХИМѢ ОѶНГАРЇЕЙ
КРХЕСК ПЕРЦЕПТОР
ЛА БѪДА
·Л КРХМСКѪ ТѶПОГРАФІЄ Â ОѶНЇВЕРСІТАТЕЙ
ОѶНГАРЇЕЙ.
1818.

Fila 2. Dedicaţiune: Mult onoratului domn Nicolae Popovicĭ al şcólelor naţionale de l. g. n. pe tractul Cianaduluĭ localnic Director, ca unuĭ adevĕrat patron şi necontenit rîvnitor al bunuluĭ de comun, se dediézĕ (ДЕДЇАЗѪ) acéstă carte ca un semn al preţuirii ceĭ (чєЇЙ) adevĕrate, cu care îl întêmpinézĕ prefăcĕtorul.

Domnule,

Incă în anul 1816 am lăsat naţieĭ mele o însciinţare, prin care am arĕtat că am tălmăcit Pedagogia şi Metodica luĭ Vilom pre limba românéscă, precum nu mĕ îndoesc că ţi-aŭ fost cunoscut. De mult aşĭ fi dat eŭ acea carte la tipar, dară se poftea mare cheltuială spre tipărirea eĭ, şi mie acea cu adevĕrat îmĭ lipsea ; şi pentru aceea perdusem tótă nădejdea, ba neputênd eŭ afla de acea óră pe nimenea, căruia fiindu ĭ cultura iubiteĭ naţieĭ românescĭ de inimă lipită, să-mĭ dea mână de ajutor, ca să plătesc tipografieĭ, coprinşêndu-mĕ o nespusă întristare şi vĕdêndu-mĕ pre mine cufundat într'un ocean de grijă, a căruia cumplite valurĭ se îmbărbătase a mĕ înghiţi, mĕ luptam cu disperaţia. Decĭ, supĕrat fiind eŭ şi scârbit întru acest chip, începuĭ a cumpĕni pe toţi iubitoriĭ de cultură naţională, nădăjduind fórte că voiŭ da de unul, care descoperindu-ĭ maĭ sus ḑisa lipsă de a mea, să alerge a mĕ ajutora întru acest lucru; şi cu adevĕrat nădejdea mea, nu fu deşartă, căcĭ aflaĭ pe unul. Dară pre cine? Pre Domnia Ta! Domnule! Pre mine nu dóră dobênda séŭ altă óre-care urîtă patimă m'aŭ îndemnat ca să cercetez întru acéstă păşire a mea, ci tocmaĭ meritele cele multe şi marĭ ale Mărieĭ Tale, care maĭ de mulţĭ anĭ prin ostenelele întru plămădirea bunuluĭ de comun şi al patrieĭ mărturisite, şi publicumuluĭ prea bine cunoscute, ţi le-aĭ sciut agonisi; apoĭ mări-

rea sufletuluĭ cu care în anul 1816 întru crescerea fundusuluĭ şcólelor legeĭ nóstre naţionale generalnic o mie de florinţĭ în banĭ gata a cinstit te-aĭ învoit, aşeḑarea şcólelor din tractul Cianaduluĭ ocârmuireĭ d-tale de la Inălţatul Concilium locumtenenţiale al Ungarieĭ, milostivesce încredinţate ca un adevĕrat rîvnitor al cultureĭ, înţelepţesce le ocârmuescĭ, şi pre tinerimea scolastică română a aceluiaş district, ca un bun părinte o ducĭ de mână la învĕţătură, o îmbrăţişezĭ, o miluescĭ şi cu cărţĭ scolastice, cu fórte mic preţ, ba şi în cinste o mângâezĭ; aceste virtute şi mărime a sufletuluĭ, ḑiseiŭ, m'aŭ îndemnat a te cerceta, ca să cer şi eŭ ajutor de la Domnia Ta, întru tipărirea opusuluĭ acesta. Şi de aşĭ scri eŭ cu condeiul de fier pre o tablă de aramă, încă nu aşĭ putea însemna din destul blândeţele şi mărimea sufletuluĭ a d-tale, cu care fiind aicĭ la mine în Buda şi descoperindu-ţĭ eŭ grija şi scopul meŭ, ca un adevĕrat patron îmĭ rĕspunseşĭ; »Domnule, scopul d-tale cunoscut îmĭ este, şi de cartea care voescĭ să o daĭ la lumină, sciŭ prea bine; pentru aceea tocmeşce-te maĭ înainte cu tipografia pentru preţul tiparuluĭ, că eŭ nu voiŭ fi străin aţĭ da ajutor la cheltuială, şi mĕ bucur că îţĭ pot fi întru ajutor la un lucru ca acesta«. O de vecînică laudă, vecînic exemplu! O preţuită raritate a véculuĭ acestuia!

La nisce cuvinte dulcĭ şi mărite ca acestea, care pre însuşĭ Democrita Atineanu, îl ruşinézĕ, tocmaĭ împietrită mi-ar fi inima, dacă nu ar juca de bucurie; şi pentru aceea eŭ, domnule şi făcĕtorule de bine, dedicându-ţi acéstă carte cu cuviinciósă reverinţă, de tot te încredinţez, cum că Domnia Ta, după vrednicia duhuluĭ celuĭ mare, de tótă naţia tot-d'a-una şi pururea lăudat veĭ fi. Acéstă carte e întâiul rod al ostenelilor mele, apoĭ şi dumnéta eştĭ cel d'ântêiŭ, carele a alergat gata fiind, a da ajutor unuĭ naţionalist; mĕ rog dar să primescĭ acéstă dedicaţie ca un semn al veneraţieĭ mele, care d-tale ca unuĭ patron al sciinţeĭ lor şi al tinerimeĭ românescĭ, aţĭ mărturisi dator sunt. Prin acéstă nobilă păşire de noŭ mărturisişĭ, lăudate domnule, înaintea luĭ D-ḑeŭ şi a naţieĭ, cât de adânc zace luminarea némuluĭ meŭ românesc la inima Domnieĭ-Tale şi pentru aceea fiĭ încredinţat, cum că acéstă faptă vrednică de laudă, cu cununul de dafin, neveştejite următorilor noştri spre pomenire, se va încorona. Domnule, mulţĭ sunt chiămaţĭ iară puţinĭ aleşĭ. Apoĭ iată că iubitul nume al Domnieĭ Tale nicĭ o rugină a timpurilor nu'l róde, ci cu cântarea luĭ Amfion va fi mărit. Maĭ încolo, ca să-ţĭ arĕt şi maĭ apriat simţirile cele din lăuntru ale inimeĭ mele, ḑic: că nu vor sci nicĭ chiedriĭ Libanuluĭ bătênd cu ramurile, nicĭ Appollo bătênd în strună şi alăuta sa, a se trufi aşa, cât mĕ voiŭ sci eŭ, avênd aşa duh mare şi nepreţuit, cum e al d-tale, ca pe un patron al bunuluĭ de comun şi al fericireĭ naţionale de a'l mări. Rog, întru altele, pre milostivul Dumneḑeŭ, ca să se îndure cu mila sa cea bogată a te dărui cu aniĭ luĭ Nestor, să-ĭ petrecĭ sănătos şi întru destulare în sinul familieĭ, spre folosul de comun şi spre mângăierea mea, precum şi spre ajutarea celor-alţĭ, carĭ asudă scriind pentru luminarea némuluĭ, una poftind, ca şi mult doritul fiŭ al d-tale Georgie, care de astă dată, pentru luminarea şi procopsirea luĭ, se află în Viena, *custându'l* Dumneḑeŭ îndelungat, să urmeze virtuóselor fapte a d-tale; şi îmĭ pare rĕŭ că nu pot scrie maĭ încolo, de óre-ce tocmaĭ în césul acesta mĕ coprinse o céţă de bucurie, care îmĭ răpi condeiul din mână şi o săgétă ascuţită de dulcéţa reverinţeĭ către persóna d-tale îmĭ pĕtrunse inima. Scris'am la Buda în 1 Iunie 1817.

Al d-tale adevĕrat preţuitor, *H. Petrovicĭ.*

Către cititorĭ,

Iată iar o carte! Acum aŭ năvălit toţĭ din tóte laturile a scrie cărţĭ, ca şi când noĭ nu am avea alte grijĭ, pe vremile acestea slabe, ci să cumpĕrăm cărţĭ.

Aşa ḑic şi eŭ, iubite cititorule. Insă ia în socotinţă vremile cele de demult şi le cércă, apoĭ veĭ afla că de când s'a făcut lumea acésta, aŭ fost anĭ şi bunĭ şi rĕĭ, precum şi pe vremile nóstre şi toţĭ scriitoriĭ altor némurĭ, precum sunt nemţiĭ şi a., nu aŭ încetat a scrie încă din an în an, ba din ḑi în ḑi s'aŭ înmulţit şi se înmulţesc; apoĭ poporul nicĭ o dată nu se vaeră că sunt anĭ slabĭ şi nu póte cumpĕra cărţĭ. Nu socoţĭ, iubite cetitorule, precum nicĭ eŭ nu pot crede, cum că fraţiĭ noştri Nemţiĭ, Ungurii şi Sêrbiĭ sunt cu toţĭ cu mic, cu mare, avuţĭ şi bogaţĭ şi pentru aceea uşor pot cumpĕra cărţĭ de citit, iar Românii ar fi cu mic, cu mare, neavuţĭ şi săracĭ, şi pentru aceea cu nevoie pot cumpĕra cărţĭ; nicĭ de cum: Nemţiĭ, Ungurii şi Sêrbiĭ aŭ în mijlocul lor feţe vĕḑute în tot felul de caractere, aŭ preoţĭ, învĕţătorĭ, negustorĭ, maisterĭ şi lucrătorĭ de pămênt bogaţĭ şi săracĭ; apoĭ cum că şi naţia românéscă are tóte aceste trepte între mădularele eĭ, cine cutézĕ a ḑice ba? Unde zace dară vermele? Vermele zace în neiubirea de cetire, adică ceia ce citesc bărbătesce la căr ţĭ, pentru ca să se lumineze, iară aceştia încă nu şi-aŭ luat rostul către citire, şi pentru aceea sunt cam recĭ la cumpĕrarea cărţilor. Óre este acéstă carte, care eŭ acum o trămit în mijlocul publiculuĭ, spre vre-un folos, saŭ dór de prisosit? aceea va judeca cititorul; eŭ cu aceea mĕ mângâiŭ, că am scris'o. Sciŭ că multora va plăcea, iar unora nu. Insă şi aceea caută să luăm în socotinţă, că mulţĭ sunt pentru carĭ nicĭ o carte nu e de folos! oh jale! Mulţĭ se află, carĭ rĕmân lipiţĭ de metodul lor, măcar că acela nu se póte ḑice metod. Mulţĭ socotesc cum că o întocmire nouă a şcólelor ar fi păgânătate şi blăstem pe capul lor. Eŭ pentru toţĭ aceia nu scriŭ, şi nicĭ va putea cine-va scrie pentru dênşiĭ!

Spre învĕţătoriĭ ceĭ tinerĭ şi spre aceĭa, carĭ maĭ înainte de a păşi la trépta învĕţătorieĭ, aŭ gustat învĕţăturĭ pe la şcólele cele marĭ, şi carĭ iubesc pe tinerimea şi e spre crescere încredinţată, precum şi spre D. D. Catiheţĭ, carĭ sunt îndatoraţĭ a adăpa pe pruncĭ cu laptele creştinĕtăţiĭ şi a da sfat şi mână de ajutor învĕţătorilor întru creşterea tinerimeĭ, spre aceştia, ḑiseĭ, am aruncat eŭ ochiĭ meĭ, voind a le împărtăşi lor prin acéstă carte sfat şi nisce mijlociri, după care s'ar putea îmbunătăţi întocmirea cea din lăuntru a şcólelor prin oraşe şi prin sate. Când voim să îmbunătăţim starea şcólelor prin oraşe şi prin sate, lipsesce să ne întórcem, către D.D. parochĭ şi Catiheţĭ, cerênd de la dênşiĭ ajutor, pentru că eĭ ca nisce părinţĭ duhovnicescĭ, aŭ mare încurgerĭ la părinţiĭ pruncilor şi aĭ comunităţiĭ şi apoĭ mult vor putea face alăturea cu învĕţătorul şi tocmaĭ pentru aceea am îndrăsnit, şi în prefaţa acésta, dară şi în carte, la maĭ multe locurĭ, a vorbi despre dênşiĭ; cred că cu acésta nu i-am vătĕmat şi uşor mĕ vor erta.

Dar pentru cine scrĭ tu cartea ta? Şi cum se chiamă? Pentru cine scriŭ eŭ cartea mea, ţi-am arĕtat maĭ sus. Iar cum se chiamă aĭ vĕḑut din titula de la început, adică: Pedagogia şi Metodica.

Ce este pedagogia? Este o măestrie, care ne învaţă a cresce pruncul, saŭ să grăesc maĭ desvĕlit, care ne învaţă a cresce în prunc inima curată şi sufletul bun şi înţelept, pre amêndoĕ acestea a cunósce şi pre ele întru prietenie a le aduce. Iată-ţi pedagogia, A cresce inima curată şi nestricată în prunc, apoĭ a hrăni sufletul bine şi înţelepţesce, nu e lucru aşa uşor, precum se vorbesce cu gura. Aci se cere învĕţătură, aci lipsesce înţelepţie şi băgare de sémă, aci trebue să fie regule, peste carĭ nicĭ odinióră să nu se păşéscă, şi tóte aceste se cuprind în pedagogie. Acéstă învĕţătură, adică

pedagogia, în vremile cele vechĭ, ba până la anul 1812 noĕ necunoscută ne-aŭ fost. Maĭ ântêiŭ aŭ scris pedagogia pentru învĕţătorĭ românescĭ şi sêrbescĭ cel de vecĭnică pomenire vrednic Inalt Consilier şi al şcólelor naţionale de L. G. I. în crăimea Ungarieĭ maĭ marele inspector, precum şi la M. deputaţie, care ocârmuesce fondurile aceloraşĭ şcóle, purtătorul de presidium D. Uroşie Ştefan Nestorovicĭ, care acuma se predă ascultătorilor întru amêndoĕ şcóle preparande.

Ce este metodica ? Moşul Dositeiŭ, al căruia nume neuitat va rĕmânea, ḑice într'un loc: »Ce folos am eŭ că m'a învĕţat tatăl meŭ ca să nu înşel pe nimenea, dacă nu m'aŭ învĕţat ca pre mine nimenea să nu mĕ pótă înşela«.

Aşa dar nu este destul aceea numaĭ să crescĭ pruncul, ci trebue să-l şi înveţĭ, şi atuncea va fi deplin crescut. Apoĭ acésta ne învaţă metodica. Ne învaţă a ceti, a scrie, a cunósce sfânta lege şi limba maiceĭ, a cunósce lumea şi ómeniĭ şi înţelepţesce a gând şi a judeca. Carele va sci acestea, pre acela nimenĭ nu-l va putea înşela. Şi cine se va nevoi a înrădăcina tóte acestea la inima pruncilor sĕĭ, acela e norocos şi prea norocos.

Decĭ, Pedagogia şi Metodica e pentru toţĭ, şi pentru tată şi pentru mamă, iară maĭ vêrtos pentru învĕţător scrisă, că nicĭ învĕţătoriĭ nu sunt vitregĭ învĕţăceilor lor, ci adevĕraţĭ părinţĭ, altmintrelea rĕŭ ! O iubiţilor învĕţătorĭ, să aveţĭ cartea acésta tot-d'a-una în mână, şi folosiţi-vĕ dintr'ênsa în cât puteţĭ ; apoĭ folosul, crescerea, luminarea şi procopsirea învĕţăceilor voştri tot-d'a-una înaintea ochilor să vĕ fie, socotind că prunciĭ sunt podóba şi nădejdea naţieĭ şi a ţĕreĭ. Fiţĭ bărbaţĭ şi sirguitorĭ, faceţĭ, lucraţĭ, în cât puteţĭ, apoĭ şi D-ḑeŭ va da voĕ binecuvêntarea sa ceréscă !

Acéstă carte este ântêiul rod al ostenelilor mele, care eŭ pentru naţia mea cu bucurie le-am vĕrsat, şi pentru aceea te rog, iubite cetitorule, ca să o primescĭ cu bucurie ; póte că nu va fi scrisă după gustul tĕŭ, încă şi greşale multe veĭ afla într'ênsa, însă gândesce-te că şi eŭ sunt om, carele nu pot face tuturora pe plăcere şi pot adeseaorĭ greşi (ca omul !); apoĭ fă bine şi mĕ iartă ; când scriiam la Buda în 1 Iulie 1817.

Al tĕŭ preţuitor fierbinte, *I. Petrovicĭ*, K. preceptor.

ee) Manuductor pentru ѧвъцъторїй сколастїчещй саѹ ѧдрептáре кътръ ѧнплинѝре â дирегъторíей ѧвъцъторещй, in 8⁰ Buda, 1818. Cartea coprinde neologisme ca : a продѹче, континѹйре, regretă, lipsa de cunoscinţă a pedagoghieĭ şi aduce мотúве, metodiceĭ precum şi a *drepteĭ gândirĭ*, факѹлтате de a cunósce, negative, посїтиве . . . . . *cultivare* ι omuluĭ — бѹнъ кѹлтивàре, *clasificaţiĭ*, натѹръ, cultura maĭ înaltă, modestie, delineaţie (desemn), objecturile învĕţăturiĭ, condiţia boneĭ stărĭ, cultivarea intelectuluĭ, mapa—globul, potea=puté, потерилор есенциалъ, scote=scóte, lontru=lăuntru, проспект, pote=póte, меѳод, серноситàте, інкоче=încóce, специàлъ старе, бон-спорю, конспект, че, mod, окасїе, ideile, капацітате, скоалъ de індѹстріе, ефект, коносвѹт, формалъ, caracter, дисциплинъ E o compilaţie după educatorul *Nimaer*, ḑice însuşĭ anonimul compilator în prefaţa sa.

»O de-ar lucrà fiesce-carele în sfera sa în acésta atâta cât şi ce el póte şi decât să pérdă timpul cu nădejde spre ajutor străin, maĭ bine ale sale poterĭ să le întrebuinţeze !«

Vĕḑuta cărţeĭ.

Comune observaţiĭ despre cultivarea învĕţătoruluĭ poporalnic şi naţionalnic de legea grecéscă neunită şi despre preţuirea hărnicieĭ luĭ către cuviinciósa împlinire a dregătorieĭ sale.

ff) Л Є Ц Ю И Р Є

â пр҃к .ѧхлцáтѕлѧн ши пр҃к православникѕлѧй
дóмн ши wблгдѕнтóрю à тоатѫ Оуτрóклаχїѫ
Іѡ̂ Іѡан Гєѡ́ргі:
Карацѫ кв.
кѕ тóатѫ келтѕѫла дѕмнѣлѡ́р
Константин Каракáш, Дохтор,
ши
Дѕмнѣлѧй Рѫдѕкáнѕл Клинчѣнѕл,
бик вел стóлник, ши
Дѕмнѣлѧй Дѕмитрáке Топличáнѕл,
бик вел слѫгéр,
тунхрúтѫ .ѧ прибилегїѫта тупографїє à дѕмнѣлор,
чишмѣол рхпосáтѕлѧй .х҃тр҃ѕ ферничúре
Доми МЯКРОГЄНИ
дин Бѕкѕрéщи
1818.

Pe contra-pagină gravura cu marele sigiliŭ, încunjurat cu mărcile judeţelor. Acest sigiliŭ este cel următor:

Sub sigiliŭ, întărirea de mână din 1819 Ghen, 1 a Mareluĭ Logofĕt în cuprindere: »Acéstă pravilă a pământuluĭ, întocmaĭ după cea grecească, s'aŭ dat a fi la logofeţia departamentuluĭ străinelor priciniĭ, ca să fie în păstrare deapururea în mânile celor după vremĭ condicarĭ, împreună cu cea grecéscă, ca să se mărturiséscă şi pricinile de judecăţĭ ce se vor întêmpla«.

Urméză fila cu hrisovul de promulgare a pravilelor luĭ Cararagea din 1817.

hh) Manuductor pentru învĕţătoriĭ scolasticĭ, Buda 1818;

ii) Al. Beldiman, Mórtea luĭ Abel, tălmăcită din l. francesă, 1 vol. in-8⁰. Buda 1818.

Vorbind de Marele Postelnic Alex. Beldiman, e locul să amintim iar că în 1820 el a dotat limba românéscă cu încă duoĕ cărţĭ:

Istoria luĭ Numa Pompiliu, tradusă din francesă în ḑilele prea luminatuluĭ Domn al Moldoveĭ M. G. Suţu VV., 2 tomurĭ in-8⁰, 1820; şi

Tragedia luĭ Orest, traducere imprimată la Buda în 1820 »*spre procopsirea neamuluĭ românesc*«. Acéstă traducere, cum deja acum am arĕtat, era gata încă cu treĭ anĭ înainte şi a fost încredinţată luĭ Zacharia Carcalechi, care o tipări numaĭ la 1820.

De la Alex. Beldiman avem şi »*Alexie saŭ Căsuţa din Codru*« ;

kk) Agapie Criteanul Aghioritul, traducere de Sofronie Episcopul Huşilor, slujba S-tuluĭ mucenic Modest, arch. Ierusalimuluĭ, mănăstirea Némţu 1818 ;

ll) Const. Diaconovicĭ (Loga). Ortografia saŭ drépta scrisóre pentru îndreptarea scriitorilor românescĭ, 1 vol. in-8⁰, Buda 1818.

mm) Efrem Surul. Cuvintele şi învĕţăturile prea cuviosuluĭ părinteluĭ nostru Efrem Surul, care se coprinde întru întêia carte, tălmăcite adică maĭ înainte, dar urmate şi tipărite în ţilele bine credinciosuluĭ şi de Hristos iubitoruluĭ Domn Scarlat Alex. Calimach VV., cu blagoslovenia şi îndemnarea P. S. S. Archiepiscop şi Mitropolit al Moldoveĭ Kiriŭ Kir Veniamin. După ale căruia întocmirĭ greco-latine s'aŭ şi urmat şi s'aŭ îndreptat spre folosul de obşte, pe vremea prea cuvioşieĭ sale Kir Ilarie. In tipografia sf. mŏnăstirĭ Némţul la 1818, 1 vol. in-4⁰ ;

nn) Blaichard (C.), Plutarchion ream. pe scurt scrierea celor maĭ vestiţĭ bărbaţĭ, etc. Buda 1819 ;

oo) Cărticica năravurilor bune pentru tinerime, tălmăcită din nemţesce. 1 vol. in-8⁰, Sibiŭ 1819 [1]).

---

[1]) Se maĭ pot cita aci şi alte opere române saŭ şi grecescĭ în legătură cu Româniĭ, tipărite între anĭ 1813 până la 1821 după catalogul Academieĭ Române şi anume :

Bobb I. Cuvêntărĭ (1813). Ceĭ de obşte articulĭ pentru toţĭ (Buda 1813). Învĕţătura pentru ispovedaniĭ (Rîmnic 1813). Învĕţătură pentru agonisirea vieţeĭ de véc (Buda 1813). Liturghie de Rîmnic (1813). Asemenea de Târgovişte (1813). *Σύνοψις μεγάλη* (Iaşĭ 1813). Catechismul cel mic (Buda 1814). Versurĭ la nascerea Domnuluĭ (Buda 1813). Kekagarion (M-rea Neamţu 1813). Scara prea cuviosuluĭ Ioan (M-rea Neamţu 1814). Polileul (Buda 1814). Urmarea întru Dumineca Pascelor (M-rea Neamţu 1814.) Catechismul cel mare (Blaj 1815). Cel mic şi cel mare îngeresc chip (M-rea Neamţu 1815). Cele 9 cântărĭ din Psaltire (Iaşĭ 1815). Evhologhion (Blaj 1815). Cinst. Paraclis al sf. Haralambie (1815). Istoria Biblicéscă (Buda 1815). Napoleon Bonaparte (Buda 1815). Naum Petrovicĭ, versurĭ (Buda 1815). Ponturĭ alcătuite (1815). Alexandru I. (Buda 1815). Séraphin, Dissertation sur les fièvres (Paris 1815). Sfatul maiceĭ (Buda 1815). Slujbă la pomenirea Sf. Prooroc Isaia (1815). Tincovicĭ, cântărĭ dumnedeescĭ. (Buda 1815). Tincovicĭ. Inţelepte învĕţăturĭ (Buda 1815). Vrednică de pomenire biruinţă (Buda 1815). Acathist (Blaj 1816). Apocalipsul (Buda 1816). *Ἐπιτομή*, adică arătare (M-rea Neamţu 1816). Hrisun engolpion (1816). Intrebătóre rĕspunsurĭ (M-rea Neamţu 1816) Învĕţătură pentru ferirea bólelor (Buda 1816). Octoih (M-rea Neamţu 1816). Rênduiala sfinţireĭ apeĭ ceĭ micĭ (Buda 1816). Typicon (Iaşĭ 1816). Triodion (Buda 1816). *Κυριακοδρόμιον* (Iaşĭ 1816). *Κώδιξ πολιτικὸς*, I—III (Iaşĭ 1816). Adunarea cuvintelor (M-rea Neamţu 1817). Bene, Scurtă învĕţătură pentru vĕrsatul cel mânt. (Buda 1817). Calendar (Buda 1817). Calendar (Sibiŭ 1817). Catavasier (Sibiŭ 1817). Ciasoslov (Iaşĭ 1817) Datorinţele presbyterilor (Buda 1817). Evanghelie (Blaj 1817). Gromovnic (1817). Psaltire (Iaşĭ 1817). Psaltire (M-rea Neamţu 1817). Strastnic (Blaj 1817). A. Sturza, Betrachtung (Leipzig 1817). *Ἀκολου θία τῆς Παρασκευῆς* (Iaşĭ 1817). *Διδασκαλία ἐντεγῆ συστηματικὴ* (Iaşĭ 1817). Catichisis (Iaşĭ 1818). Catavasiariŭ (Buda 1818). Hrismos adică Proorocie (1818). Intrebătóre rĕspunsurĭ (M-rea Neamţu 1818). Învĕţătură pentru facerea pânel (Iaşĭ 1818). Liturghiile (Iaşĭ 1818). Maĭ înainte gătire spre cunóşterea de Dumneḑeŭ (Buda 1818). Noul Testament (M-rea Neamţu 1818). Psaltirea (Buda 1818). Octoih (Iaşĭ 1818). Psaltirea (Chişănăŭ 1818). Psaltirea (Iaşĭ 1818). Acathist (Buda 1819) Adunare de câte-va rugăciunĭ (1819). Apologhia (Bucurescĭ 1819). Cărticică îndemânatică (Iaşĭ 1819). Molitvénic bogat (Bucurescĭ 1818). Om de lume (Viena 1819). Psaltire (M-rea Neamţu 1819). Scurtă ruséscă gramatică (Chişinăŭ 1819). Calendar (Sibiŭ 1820). Cărticică ce coprinde rînduiala sânţireĭ biserice (Chişinăŭ 1820). Învĕţătura theologhicéscă (Sibiŭ 1820). Ioan Gură de aur, Cuvênt (Bucurescĭ 1820). Molitvenic (Chişinăŭ 1820). Prale Mold., urmărĭ pe mormênt (1820). Psaltire (Bucurescĭ 1820). *Γενικὴ ἱστορία*,

La tom. I, pag. 108, nota *, am promis să reproducem autobiografia luĭ G. Asaki. In interesul împuţinăreĭ materieĭ de tipărit, renunţăm de a realisa acea promisiune. Se póte ceti şi în discursul meŭ la inaugurarea statueĭ luĭ la Iaşĭ.

Eacă sonetul luĭ G. Asaki la deschiderea teatruluĭ la Iaşĭ :

Cele negurĭ, ce's în rîpa Flaghetonuluĭ născute,
A lor arpĭ întinsese peste-a Dakieĭ câmpie,
Iar fantomĭ aĭ rătăciriĭ, prin un somn de trândăvie,
Ţinea mult timp îngânată a Românilor virtute.

Musele 'n nemernicie spàimêntat umbla şi mute,
Ne 'ndrăsnind Idioma Patrieĭ din cenuşa eĭ s'învie.
Numaĭ zefirul şi vînt cu 'nstristată armonie.
Tînguia, gemênd, a Patrieĭ strălucirile perdute.

Insă Roma 'ndurată ne-aŭ sfărîmat fatale fiare
Şi în zare-acum rĕsare dulcea zorilor schintee.
Ce pre sórele vestesce de la depărtate sfere.

Ş'aşteptând Moldova ḑiua, când vĕḑu raza înteia,
Inălţând spre stele ochiĭ, cu suspin de mângâere:
A-'nvieriĭ mele, ḑis aŭ, ḑiua 'ntăĭ va fi acea.

*

PAG. 109.

Asemenea nu maĭ reproducem legenda înfiinţăreĭ şcóleĭ luĭ Lazăr, ea putêndu-se citi în discursul de intrare la Academie a luĭ P. Poenaru.

Pentru motiv identic suprimăm reproducerea promisă la pag. 113, de óre-ce se póte citi în volumul luĭ I. Ghica, la pag. 57.

(Iaşĭ 1820). *Πολυζώη Κόντου, Ἡθικαὶ φαντασίαι*, (Bucurescĭ 1820). *Τὸ Ψαλτήριον*, (Bucurescĭ 1820). *Πολυαίνου Διατριβὴ*, (Iaşĭ 1820). *Ἀλφιέρου Φίλιππος*, (Bucurescĭ 1820). *Ἀλφιέρου Ὀρέστης*, (Bucurescĭ 1820). *Βολταίρου Βροῦτος*. (Bucurescĭ 1820). *Μερόπη*, (Bucurescĭ 1820). Barac, Risipirea Erusalimuluĭ (Bucurescĭ 1821). Athanasie cel mare, întrebărĭ şi rĕspunsurĭ theologice (Bucurescĭ 1821). Bordeiul indienesc (Iaşĭ 1821). Calendar (1821). Carcalechi, Biblioteca românéscă I (Buda 1821). Culegerea a multor rugăciunĭ (Buda 1821). Cuvînt pentru preoţĭ (Bucurescĭ 1821). Istorie biblicéscă (Buda 1821). Evanghelie (M-rea Neamţu 1821). Sfătuirea de la comitetul bibliceştiĭ roşienescĭ societăţeĭ (Chişinăŭ 1821). Ukazul împĕrătesciĭ sale mărirĭ (1821).

Διάλογοι Φωκίωνος | ὅτι | οἰκεότατον τὸ ἡθικὸν πρός τό | πολιτικὸν | ὑπὸ Μάβλη μεταφρασθέντες δέ | ὑπὸ τῆς νεάνιδος | Αἰκατερίννης Σούτζης, || Καί | ἐκδοθέντες | ὑπό | Θεοδώρου Νέτρη. |

4⁰ *Ἐν Ἰασσίῳ*, 1819.

Dedicată Dómneĭ Eufrosina Kalimah *Σούτζου β. β.* a Ungro-Vlahieĭ.

Τῇ | ἐκλαμπροτάτῃ καὶ θεοσεβηστάτη. |

Δόμνη.

Μεγαλοπρεπεστάτη | πάσσης Οὐγγροβλχίας | Κυρία, Κυρία | Εὐφροσυνη Καλλιμαχη. |

Σούτζου β. β. | ἀρετώση. γυναική. | τὴν | παρσύσαν βίβλον. μετά. τῶν. | κατ' αὐτὴν. | προσάγει. | ἡ μεταφραστής.

Urméză dedicaţia Ecaterineĭ Sutzo. Catalogul de sus este după al Academieĭ.

[1]) Veḑĭ la Academie Codex 39.

TOM. I, PAG. 114.

Anexele promise aci la notele *, ** şi ***, se suprimă, putêndu-se citi la operele indicate în textul nostru.

Anexa promisă la nota **** este în parte realisată în reproducerea de maĭ sus din tom. X al »Istorieĭ Românilor«. Bibliografia D-lor Bianu şi Hodoş va complecta notiţa mea.

TOM. I, PAG. 115, NOTA ***.

Informaţiunĭ despre corporaţiunea lăutarilor în secolul XVIII-lea se pot culege destule în cele XIV volume din Istoria Românilor de V. A. U.

*

Intre şcólele din Muntenia, carĭ, pe la 1806 până la 1812 avură fiinţă, fraţiĭ Tunusli numĕră şcóla de la Sfântul Sava, redusă la 3 profesorĭ, unul de sciinţele filosofice, al 2-lea de litere şi al 3-lea de materiile ordinare.

Şcóla de la Sfântul Sava se desvoltase totuşĭ an dupe an. In luna Iunie 1811, divanul scóte nişte chiriaşĭ ovreĭ din coprinsul localuluĭ »fiind trebuincióse acele odăĭ ca să rĕmână pe séma şcóleĭ.«

De şcóla din oraşul Slatina încă avem urme că exista şi pe la 1808 sub epitropiĭ Constantin Filipescu şi Radu Golescu. (Veḑĭ Istoria Românilor de V. A. U., tom. IX, pag. 397).

Şcóla de la Sfântul Gheorghe continuă cu ceĭ duoĭ profesorĭ, dar cel de limba slavonă aprópe nu face nicĭ un progres.

La mŏnăstirea Colţea, pe lângă spital, continue şi şcóla românéscă.

La Têrgovişte, la Ploescĭ, continuă a existe şcolĭ ca şi în cele 5 judeţe Oltene.

La Muscel există şcólă (Veḑĭ Istoria Românilor de V. A. U., tom. IX, pag. 400).

In Moldova, prin faptul isgonireĭ Mitropolituluĭ Veniamin din scaun, se aduce de sigur o pagubă culturеĭ naţionale în genere. Totuşĭ nu încetéză a existe unele şcolĭ şi în deosebĭ cea de la Socola. (Veḑĭ Istoria Şcólelor de V. A. U., tom. IX, pag. 400).

Inrîuirile asupra şcólelor moldovene şi muntene sunt necontestabile din partea şcóleĭ ardelene. Cu marfă de braşovenie încep a veni la Iaşĭ şi la Bucurescĭ cărţĭ tipărite de ardelenĭ. Nu târḑiŭ vor veni de acolo şi învĕţătorĭ. Mediul cultural se îmbutăţesce şi în Bucurescĭ şi în Iaşĭ încă înainte de invasiunea muscalilor. La Bucurescĭ, D-riĭ Silvestru Filitis, Constantin Darvari, Emanoil Schina, Constantinache Caracaş şi maĭ ales Dr. Piscupescul, sunt în fruntea mişcăreĭ culturale, precum ca ómenĭ de legĭ găsim pe Nestor, Bellu, Donicĭ, Flechtenmacher. Se pomenesce chiar şi de un *architecton* însărcinat în Maiŭ 1810 să facă un pod din baniĭ Caseĭ podurilor.

Totuşĭ rĕspândirea culturеĭ n'a îmbunătăţit morala socială: superstiţiunĭ grosolane, credinţe deşerte făr de numĕr, morţĭ speculaţĭ pe strade, simonia în biserică, depravarea în familie, procesurĭ de căsnicie scandalóse.... [1]).

*

Din treĭ sorginţĭ rĕsare cultura românéscă la începutul secoluluĭ al 19-lea: *a)* din şcóle; *b)* din cărţĭ tipărite şi *c)* din literatură nescrisă.

---

[1]) Veḑĭ Istoria Românilor de V. A. U., tom. IX, pag. 402.

In importanta lucrare bibliografică făcută cu spesele Academiei de D-nii Bianu și Hodoș și din bibliografia adusă în tomul IV al Istoriei Românilor de mine (pag. 402-426), lectorul póte urmări mișcarea bibliografică de la începutul secolului al 19-lea.

A 3-a sorginte culturală o documentéză folclorul național. Acésta este o continuare în secolul al 19-lea din secolii anteriorĭ. Haiducul rĕsbunător al nedreptăței țĕranului continue a fi personagiul favorit al doinei române. Jalea nesfârșită din secolii din urmă învălue sufletul român și în secolul al 19-lea, țĕranul asociază la jalea luĭ nemângâiată munții și codrii, natura întrégă. Elemente nouĭ în folclorul acestuĭ secol aflăm doar pe legendarul Napoleon Bună-parte, carele cât p'aci să detroneze din fantazia poporuluĭ pre miticul Alexandru Macedon. Alt element: ura și sarcasmul contra grecului se adaugă și se manifestă tot maĭ cu putere, prevestind mișcarea de la 1821.

Un element noŭ în satira populară îl oferă sêrbul și bulgarul, popóre colonisate maĭ ales de muscalĭ în primile treĭ decade ale secoluluĭ al 19-lea.

Anton Pann este represintantul cel maĭ neîntrecut al folcloruluĭ în care a strĕbătut acest noŭ element de satiră.

Muscalul nu încetéză nicĭ el, cu tótă pravoslavnicia luĭ, de a fi o țintă a glumelor istețe a popopuluĭ român. Dupe ce el a numit purcelul de un an godac (goda=an în rusesce); dupe cum la porcĭ strigă *hideo* (dute, în rusesce); dupe cum cânilor le grăesce nemțesce *marșir*, încă din timpul invasiuneĭ austriace a luĭ Coburg; românul acum începe a'și rîde și de franțuzésca scâlciată a boerimeĭ, cu *musu* și *quesquevu* . . . . iar pe o scară maĭ largă manifestațiunile nemulțămirilor sale o face în stihurĭ satirice, netipărite și anonime, ce boerimea le califica de pornite din »*duhul franțuzesc*«, precum ḑicea anaforaua boerilor moldovenĭ și azmagzarul lor către Pórtă, atuncĭ când satire orĭ pamflete fură aruncate de necunoscuțĭ în chiar trăsura Mitropolituluĭ Veniamin și chiar pe scările palatuluĭ sĕŭ.

Folclorul românesc de la începutul secoluluĭ al 19-lea până la Reglementul Organic, nu este înfluențat de neamurile vecine și producțiunea populară românéscă e cu totul autoctonă, scânteie licărind în cenușele trecutuluĭ și care nu așteaptă de cât să fie hrănită cu combustibile, ca să pótă reaprinde foc încălḑitor și luminător.

Poporul român pe tótă ḑiua se desparte maĭ mult de clasele culte și manifestațiunile luĭ pe tótă ḑiua sunt de o natură opusă celor culturale ale claselor boerescĭ. Pe când boerul a casă și afară la petrecerĭ, caută a se apropria tot maĭ mult de neamț, de muscal orĭ de francez, poporul continuă a rĕmânea *român*. In curțile boerescĭ valsul și contradanțul și mazurca succedaŭ joculuĭ basmaleĭ și a piperuluĭ; în bătătura colibelor țĕrănescĭ continuă horele, brâul, danțurile antice. Asemenea diferențiare de clase devine tot maĭ evidente între 1812 și 1828.

Din eroare a rămas pe dos aceasta. Istoriul Școalelor mutate sub fr. D. Ghica se va pune ca Addenda Tom. V

TOMUL I, CAP. II

1828—1829

Pagina 117.

G. Asaki era la Viena în 1823, trămis de Domnitorul Ioniță Sturdza ca un fel de representant al său. Petrecênd în capitala Austriei, Asaki nu perdé din vedere campania ce intreprinsese în favórea școlelor naționale. In acésta privință scrié mereŭ la diverși boieri îndemnându-i și solicitând de la ei *legaturi*, fonduri pentru înființare de școli.

Intre boierii cu cari era Asaki în bune relațiuni se aflaŭ Beldiman și Alexandru Sturdza.

Mai puțin optimist de cât nemuritorul G. Asaki, Beldiman rĕspunde la o epistolă a acestuia, din Iași, în 28 Februarie 1823 cu următórea scrisóre:

»Cher ami!

Mr. Alexandru Stourdza vient de me remettre votre lettre du 10/22 février, à la quelle je me contenterai de vous répondre en deux lignes, vu que le moment du départ de la poste presse.

Ayant parcouru tous deux votre lettre énorme, nous avons jugé que vous devez bien peu connaître les hommes *et vos compatriotes surtout*, pour demander des legs en faveur des écoles nationales, legs qui pourraient suppléer aux bonnes intentions des défunts. En conséquence nous avons jugé que vous mériteriez bien une place aux *petites maisons*, où vous aurez occasion d'observer que la folie de ceux qui sont enfermés ne diffère qu'en apparence de la folie de ceux qui se meuvent librement sur le théâtre du monde. Ainsi renoncez à vos espérances et aimez

Votre ami

A. Beldiman.

Pe coperta scrisorei:

Moldau

Jassy

Monsieur le Grand-Ecuyer

George d'Asaki

à

Vienne.

Mai convins decât Beldiman că viitorul Moldovei nu póte fi atât de rĕŭ, Asaki stărue cu intusiasm în întreprinderea sa patriotică și isbutesce.

Apelul luĭ Asaki de a se dona averi la școle nu rĕmase cu totul neauḑit în Moldova. La 1827 Serdarul Chiriac, de pildă, aŭ încredințat Episcopiei de Roman 30.000 lei ca din procentele acestor bani să se țină și să se crésca copiĭ sĕrmani.

Din aceştĭ banĭ s'aŭ zidit la 1834 local de şcólă publică, care purta numele de »*Şcóla Serdarului Chiriac*« [1]).

Un alt donator — acela cu nume strĕin, Temelie Tadela, a depus la Mitropolie 40.000 leĭ în profitul şcóleĭ din Iaşĭ. Banĭĭ se vor da cu procent de 8% şi din acéstă dobêndă se va da pe fie-ce an câte 500 leĭ, în etern, şcóleĭ din Iaşĭ. Adunarea ţĕreĭ aprobă în 1 Septembrie 1827 asemenea donaţiune şi Mitropolitul Veniamin dă în 7 lunie 1828 o declaraţiune de primire a banilor şi a condiţiunilor.

*

Dintr'o jalbă adresată la 17 August 1836 de Iconomul Silvestru, profesor la Huşĭ, aflăm că »după revoluţia anuluĭ 1821 continuând cursul învĕţăturilor în Moldova, la 1825, din orînduirea I. P. S. Mitropolit m'am rînduit învĕţător de copiĭ în şcóla din Treĭ-Erarhĭ, unde până la anul 1828 *am purtat singur acéstă sarcină*, când prin părintéscă îngrijire a Inalteĭ ocârmuirĭ s'aŭ regularisit şcóla precum astăḑĭ se vede, la care eŭ am fost orînduit profesor de şcólă normală cu léfa otărîtă prin decretul Cinstiteĭ Epitropii, de 300 leĭ pe lună.«

La 1833 Iconomul Silvestru a fost strĕmutat la Huşĭ cu aceeaşĭ léfă. El reclamă că la ceĭ-lalţĭ profesorĭ li se dă câte 500 leĭ.

Din petiţiunea acésta se constată că la 1825 eraŭ redeschise şcolĭ naţionale şi că ele continuară până la 1828 şi după aceea.

TOMUL I, PAG. 118.

Anexa *, promisă la acéstă pagină, este deja tipărită în diverse publicaţiunĭ. Se póte urmări şi în volumul serbăreĭ şcolare de la Iaşĭ.

Nota **.

Pentru acelaşĭ motiv ca maĭ sus, suprimăm şi acéstă anexă.

Nota ***.

Importanţa anaforaleĭ de la 1 Ianuarie 1828, relativă la şcóla de la Treĭ-Erarhĭ, mĕ îndémnă să-ĭ daŭ loc aci, măcar că deja este publicată de maĭ multe orĭ.

Iată acest act:

Anaforaua Epitropieĭ şcólelor din 1828, Ianuarie 1

Prea Înălţate Dómne,

Bunele învĕţăturĭ sunt pentru omul cel cugetător o viaţă sufletéscă pre pămînt; prin ele numaĭ mintea se póte lumina de Dumneḑeeşcile scripturĭ şi sfintele sale porunc̆ĭ; prin ele vieţueşce omul în mijlocul întêmplărilor de la zidirea lumiĭ, vecin se face acelor de ocean despărţiţĭ locuitorĭ, se înalţă până în sferile tărieĭ, cercetéză mărunt̆ăele pămîntuluĭ şi, culegênd din tóte folositóre cunoşcinţĭ, îndămănéză omuluĭ şi mângâe traiul cel trecĕtor, în care plinind datoriile sale prin fapte lăudate, îĭ câştigă mântuire. De aceste adevĕruri pĕtrunse fiind multe némurĭ, nu cruţă jertfe spre a putea plini acel scop, şi atât ocârmuirile cât şi persónele aŭ desvălit un zilos, carele sporind din ḑi în ḑi, aŭ adus astăḑĭ pe omenire în trépta adevĕrateĭ sale chiămărĭ, adică a fiinţeĭ

[1]) Veḑĭ Buletinul Oficial al Moldoveĭ din Ianuar 1834. Veḑĭ Albina românéscă No. 13 din celaşĭ an.

ceĭ cugetătóre, de unde s'aŭ născut orînduiala, legile, industria şi luminarea véculuĭ, care la un loc alcătuesc a societăţeĭ fericire. Cugetând la aceste ne-am încredinţat, că bunele învĕţăturĭ orînduite cu sfânta lege drept credincióseĭ biserecĭ, puind în inimile junimeĭ pămîntenilor seminţe alese, ar naşce pe lângă creştinésca şi fericirea acea orăşănéscă, spre a-cărora dobîndire ţintesce tótă a nóstră sîrguinţă. Drept aceea împărtăşind asemenea scoposurĭ, noĭ toţĭ epitropiĭ şcólelor naţionale, spre a împlini lipsa pricinuită de trecutele întêmplărĭ în acest pămînt, de cuviinţă am socotit a nu lăsa să rĕsară spinĭ şi pălămidă pe câmpul cel mănos ce póte nasce îmbelşugate roduri, ca să se aducă dintâiŭ pîrghia dătătóre de tóte cele bune, şi să se împartă între neamul carele de la noĭ aştéptă a sa îndestulare.

Privind însă că între celelalte nenorocirĭ de care s'aŭ certat oraşul acesta, şi focul din vara trecută aŭ ars şi aŭ surpat casa şcóleĭ domnescĭ, şi neertîndu-ne nicĭ veniturile, nicĭ timpul de a putea face acum o nouĕ zidire, drept şi de cuviinţă am socotit, ca în monăstirea sfinţilor Treĭ-Ierarhĭ, anume în casa şi pe aşezămîntul învechit al fericituluĭ întru vecînica pomenire Domnuluĭ Vasile Voevod, unde de când ne aducem aminte aŭ urmat o şcólă obştéscă, să se statornicéscă în acea casă o şcólă normală şi un gimnaziŭ, ambele potrivite cu scopurile nóstre şi cu trebuinţa obşteĭ, către care maĭ în urmă să se adauge un curs de filosofie şi de pravile. Dar pentru că sus arĕtatele învĕţăturĭ cer maĭ multe apartamenturĭ, aşa dar spre a putea începe tóte a sale clase şi a îndemâna locuinţa profesorilor, socotim să se întocméscă şi să se acopere tótă acea zidire cu venitul şcóleĭ, pentru vremelnicéscă aşeḑare, până i se va putea înlesni o statornică casă, când apoĭ ar urma la Treĭ-Ierarhĭ numaĭ şcólă normală. Acéstă şcólă normală va fi pentru învĕţătura limbeĭ românescĭ cu gramatică, caligrafie, catihisis, atrimetică şi cu niscaiva începĕtóre învĕţăturĭ, care tóte să se petrécă în curs de doĭ anĭ.

Cursul de gimnasiŭ să ţie patru anĭ, şi în el să se înveţe cu deplinătate limba latinéscă, maica limbeĭ nóstre, care şi de către neamurĭ se învaţă ce nu aŭ altă legătură cu ea, de cât a temeînicelor sale sciinţe, precum şi la tótă megieşita Rosie şi Ţéra-Românéscă se urméză; iar în limba românéscă să se înveţe religia, filologia, biografia, logica, retorica, poesia, istoria, matematica, moralul, economia pămîntéscă şi politicéscă, istoria naturală şi arheologia. Avênd pentru pomenitele învĕţăturĭ vrednicĭ profesorĭ Românĭ pămîntenĭ, adică pe părinţiĭ Iconomul Constantin, şi pe Iereul Ión, pe D-luĭ Vasile Fabian, şi D-luĭ Gheorghe Sĕulescu, şi încredinţênd privigherea învĕţăturilor D-sale Agăĭ Gheorghe Asaki, îndatorindu-l a ne raporta sporul şi neajunsurile şcóleĭ, pentru care îl însărcinăm cu nume de Referendar învĕţăturilor publice. Pre lîngă aceste se va învĕţa şi limba elnéscă, îndată ce se va maĭ uşura casa şcóleĭ de sarcina cheltuelilor. Iar cât pentru învĕţătura limbilor strĕine, să fie profesorĭ, nealcătuind însă acestea un ram neapĕrat al învĕţătureĭ obştescĭ, şi pentru că venitul şcóleĭ nu ne iartă a face asemenea cheltuelĭ, să fie îndatoriţĭ şcolariĭ ce vor voi să înveţe acele limbĭ, să plătéscă óre-care sumă spre întêmpinarea simbrieĭ acelor profesorĭ, fiind maĭ trebuitóre cultura limbeĭ vorbireĭ neamuluĭ în care se fac sfintele rugăciunĭ, se tractarisesc tóte pricinile, şi care este cea maĭ puternică legătură spre păstrarea şi îmbunătăţirea némuluĭ, şi însufleţirea de dragoste către patrie, când despre altă parte o samă de cărţĭ strĕine sunt pentru tinerĭĭ nepractisiţĭ, ca o cursă înşelătóre, pentru care îngrijirea nóstră va privighea a nu se învăţa în şcólă, nicĭ a se tipări vre-un lucru nepotrivit cu a sfinteĭ biserecĭ şi cu a statuluĭ aşeḑĕmînturĭ.

Prea Înălţate Dómne! Încredinţaţĭ fiind de părintésca îngrijire a Înălţimeĭ Vóstre

întru cele ce privesc către binele pământenilor supuşĭ, nu ne îndoim de puternica îmbrăţoşare şi scutirea acestuĭ scop, ca să se aşeḑe în ḑilele Înălţimeĭ Vóstre, Domnuluĭ pământén, o şcólă pământéscă, spre folosul necurmat al obştieĭ, şi să se pótă alcătui o bibliotecă naţională, instrumenturĭ şi adunarea uneltelor pentru sporul învĕţăturilor, pentru care ne rugăm Înălţimeĭ Vóstre, ca după pilda procatohilor Domni, să se sporéscă veniturile şcóleĭ, prin hărăzirea statornicelor mile domnescĭ, şi prin chibzuirea a se înmulţi şi dările ce eraŭ îndatorite a face mŏnăstirile închinate locurilor de jos, în vreme ce înmulţindu-se şi a lor venitur̆ĭ, cu drept şi fără îngreuere pot împlini sporul aceluĭ analogon, pre lângă care ne maĭ rugăm să hotărîţĭ şi să întăriţĭ Înălţimea Vóstră, ca în urmarea aşeḑăreĭ fericituluĭ întru vecĭnica pomenire Domnuluĭ Grigorie Ghica Voevod din anul 1775, Noemvrie 15, după cursul de cincĭ anĭ, de la începerea acestor şcóle, toţĭ tineriĭ ce vor petrece cursul *învĕţăturilor şi vor avea bune atestaturĭ să se protimisască a intra pe la dregătoriile Divanuluĭ, Visterieĭ şi a canţeleriilor pământescĭ*, spre a le sluji acésta de resplătire, şi altora spre maĭ mult indemn. In urmă ne maĭ rugăm cu umilinţă să se dea şi o ţidulă domnéscă poroncitóre a se întocmi şi a se acoperi în trebuinţa şcóleĭ cu a eĭ cheltuială tótă zidirea arĕtată în mănăstirea sfinţilor Treĭ-Ierarhĭ, fiind acéstă faptă una din cele maĭ traĭnice pomeniri spre lauda nemuritóre a Înălţimeĭ Vóstre.

1828, Ghenarie 1.

Smerit rugător, *Veniamin Mitropolit Moldavieĭ.*
Plecate slugĭ: *Costachi Mavrocordat*,...
Mihalachi Sturza, vornic,
Gh. Asaki, agă.

Hrisovul luĭ Ión Sandu Sturza Voevod, din 1828, Martie în 28

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Noĭ Ión Sandu Sturza Voevod, Domn Ţĕrĭĭ Moldoveĭ.

Cetindu-se acéstă Anafora a Preaosfinţieĭ sale părinteluĭ Mitropolitul, şi a D-lor-sale boerilor epitropĭ aĭ şcólelor naţionale a Moldoveĭ, ne-am încredinţat că a eĭ cuprindere este întru tóte potrivită cu obştescul folos şi cu părintésca nóstră plecare spre propoveduirea şi înaintarea bunelor învĕţăturĭ. Pe acest folositor aşeḑĕmînt, din învechime, sub numirea de Academie înzestrat cu hărăziri şi pronomiĭ, dorind noĭ pe totdeauna a'l aduce în stare întemeată şi înfloritŭ, pentru dréptă luminare a némuluĭ, prin paradosirea tuturor claselor învĕţătureĭ, şi a folositórelor epistimiĭ în limba românéscă, şi încredinţêndu-ne că veniturile cele de astăḑĭ a şcólelor nicĭ la una mie galbenĭ nu se sue, carele nu pot ajunge la cheltuelile trebuincióse întru simbriile profesorilor, cumpăratul cărţilor, a măestriilor, ajutorul săracilor din ucenicĭ, şi altor neapărate întîmpinărĭ, am găsit fórte cuviinciósă şi dréptă socotinţa coprinsă întru acéstă Anafora, de a se indemăna şcólele obştescĭ prin sporirea dărĭĭ ce se lua din veniturile moşiilor mănăstirescĭ de aicea, închinate la acele de jos. Aceste venitur̆ĭ prin stăruirea şi ocrotirea pământenilor adăugîndu-se de cincĭ orĭ pe atâta peste ceea ce era când s'aŭ aşeḑat aceste mănăstirĭ a da şcólelor câte cincĭ miĭ de leĭ pe an, fórte mĕsurat ajutor se póte socoti a se lua din veniturile acestor mănăstirĭ, douĕḑecĭ şi cincĭ miĭ leĭ pe an, pentru întîmpinarea cheltueleĭ şcólelor spre învĕţătura tinerilor acesteĭ patrĭĭ, de la care mŏnăstirile aŭ avut şi aŭ a lor fiinţă şi necurmat folos, maĭ ales că strămoşiĭ noştri, ctitorĭĭ acelor mŏnăstiri înzestrându-le, prin a lor documenturĭ glăsuesc voinţele sale, ca să fie a lor daniĭ şi spre ajutorul celor plăcute luĭ Dumneḑeŭ, şi celor de obştie folositóre

acestuĭ pămînt. Drept aceea, fiind-că şcólele sunt cu netăgăduire unele din cele maĭ folositóre obştescĭ aşeḑământurĭ, pe care ḑisele mŏnăstirĭ sunt îndatorite a le ajuta, hotărîm Domniea Mea, ca Preaosfinţia sa părintele Mitropolitul şi D-lor boerii epitropĭ aĭ şcólelor naţionale, după analoghia veniturilor acelor mŏnăstirĭ, să tragă pe fiesce-care an câte douĕ-ḑecĭ şi cincĭ miĭ leĭ în câşturĭ, din care acel întâiŭ se va începe acum, de la Sf. Gheorghe a acestuĭ an 1828, April 23, şi se va urma cu nestrămutare până când aducêndu-se documenturile ctitoricescĭ ale mŏnăstirilor, se va pune la cale o adăugire şi maĭ folositóre pentru aceste şcóle. Aseminea întărim şi hotărîrea fericituluĭ întru vecînica pomenire Domnuluĭ Grigorie Voevod, ce se arată prin hrisovul sĕŭ din 15 Noemvrie 1775, şi hotărîm: ca de acuma peste cincĭ anĭ, toţĭ tineriĭ pămîntenĭ ce vor petrece cursul public al şcólelor naţionale, şi vor avea bune atestaturĭ despre a lor lăudate purtărĭ şi învĕţăturĭ, să se protimisască a intra în canţeleriile pămîntescĭ, spre a le fi ca o dréptă mulţămită a ostenelelor sale, şi o înlesnire la împlinirea slujbelor.

In sfîrşit hotărîm: ca în mŏnăstirea sfinţilor Treĭ-Ierarhĭ, unde deapururea aŭ fost o şcólă pentru învĕţătura tinerilor, aşeḑată de însuşĭ ctitorul acesteĭ mŏnăstirĭ, fericitul întru vecînica pomenire Domnul Vasile Voevod, fără cât de mică întărḑiere, să se întocméscă cu cheltuiala aceleĭ mŏnăstirĭ tótă casa ce se află despre amiază-ḑi a bisericeĭ, pentru ca să fie acum spre aşeḑarea şi urmarea învĕţăturilor până când se va închipui o maĭ îndemănatică zidire pentru Academie, iară apoĭ să slujască pe tot-d'a-una acéstă casă pentru şcóla începătóre. Aşa dar, spre întocmaĭ şi nestrămutată urmare s'aŭ întărit acéstă Anafora cu a nóstră domnéscă iscălitură şi pecete.

Iaşi 1828, Martie 28,

(Iscălit) *Noĭ Ion Sandu Sturza Voevod.*

(L. P.)

Vel Logofĕt procitoh.

PAG. 120. NOTA *).

Decretul luĭ Ioniţă Sturdza Vodă relativ la instalarea şcóleĭ în localul de la Treĭ-Erarhĭ, din 28 Martie 1828 este adus la nota de maĭ sus.

De asemenea suprimăm anexele promise la notele *, **, ***, fiind-că aceste acte se pot găsi în Anuarul instrucţiuneĭ publice de V. A. Urechiă, pag. 227 şi în Uricarul luĭ Codrescu Tom. VII, etc. In Uricar se găsesc numeróse acte relative la şcólele din Moldova până la intrarea muscalilor în Principate. Invasiunea acéstă nouă a Ruşilor în Moldova şi Muntenia şi rĕsboiul ce apoĭ se încinge cu Turcia, nu sunt de natură a favori evoluţiunea culturală a naţiuneĭ române. Numaĭ Blajul din Ardeal continuă a fi centrul, focarul cultural.

In Ardeal şi Banat luminézĕ faclele: Samoil Klein, Petru Maior, Cichindeal, Aron Vasile, Şincai, etc.

In Muntenia totuşĭ nu tóte şcólele s'aŭ închis din cauza rĕsboiuluĭ. Lambru, ilustrul profesor grec din Bucurescĭ, nu maĭ continuă a exercita influenţa sa culturală (a murit la 1805), dar a lăsat în urmă-ĭ ucenicĭ vrednicĭ şi învĕţaţĭ, ca Popp, care la 1803 tipări la Viena metrica sa, orĭ ca marele Vornic Grigorie Brâncoveanu, fiul mareluĭ Ban Manolache Brâncoveanu. Acesta traducea din limbele latină şi elină cărţĭ de şcólă ca „Στοιχοία τῆς λογικῆς καὶ ἠθικῆς φιλοσοφιάς“ opera luĭ Ἰὼ Γοττα Αἰνεκκιος, (Viena 1808). Leache în „Rescherches in Graecia“ numesce pe Brâncoveanu „one of the Lead master of the college of Bucarest“.

Nu maĭ puţin însemnaţĭ fură şi alţĭ discipolĭ aĭ luĭ Fotiade Lambru: Câmpineanu, Villara, Hrisoscoleu, Brezoianu şi chiar acel bărbat care maĭ apoĭ va fi Mitropolit sub nume de Neofit. Numeroşĭ sunt bărbaţiĭ culţĭ carĭ staŭ în legătură cu Principatele de şi scriŭ grecesce. Aşa D. Moruzi publică la 1811 la Lipsca Τερψυνοος şi Νεα γραμματικη απλο ελληνικη.

Ecaterina Suţu interpretéză dialogurile luĭ Focion dedicându-le alteĭ femeĭ culte: Efrosina Calimah Suţu.

Luĭ Lambru a succedat la catedră, în 1812, Vardalah. De la acesta Efrosim Poteca şi Petru Poenaru îşĭ aprind făclia, cu care la rêndul lor vor lumina naţiunea română.

Şcólele cu limbă românéscă, repeţim, nu tóte sunt închise în urma invaziuneĭ muscălescĭ, dar nu fac progrese visibile. Din condicele de documente ale archiveĭ Statuluĭ şi din acele de la Academie şi de la Fundaţiunea Urechiă din Galaţĭ, se constată, că scrierea limbeĭ române este tot maĭ próstă, maĭ necitéţă, maĭ hieroglifică şi a brumă de ortografie, care exista pe la începutul secoluluĭ 18-lea, este tot maĭ rĕŭ alterată. Limba şi ea pe tótă ḑiua primesce un noŭ aluvium de la muscalĭ. Generalĭĭ acestora introduc, pe lângă cancelaria românéscă a Divanuluĭ, o cancelarie cu limbă ruséscă, dar în societate predomină limba francesă, ca şi în Rusia. Acum să introduc multe vorbe francese în limba română, precum: comisie, comisariat, comisionar, comision, particulier, documente, pretenţie, pretenţione (sic) raport, curier, monetă, transport, cancelarie, expeditor poştal, bagatelă, sechestru, faliment original, bilanţ, conversaţie, depoziton, experienţie, în comun, în contra, societate, clasurĭ, securitate, obligare, construcţiune, etc.

Nu-ĭ vorbă, că şi fără de ruşĭ limba francesă înrîuréză asupra limbeĭ române: prin casele boerilor s'aŭ introdus dascălĭ de limba francesă şi vitejiile legendare ale luĭ Napoleon Bună-parte născuseră un curent galofil atât de puternic, că şi biserica ortodoxă intră în el. Mitropolitul Iacob al Moldoveĭ traducea din limba francesă romanul luĭ »Critil şi Andronius«. Enache Văcărescu încă din secolul trecut adunase în biblioteca sa multe cărţĭ francese, din carĭ o bună parte cu autograful luĭ se conservă astăḑĭ în Fundaţiunea Urechiă de la Galaţĭ.

Încă de la finea secoluluĭ al 18-lea în Ardeal s'aŭ afirmat cele 2 şcolĭ limbistice: şcóla *latinisantă* şi cea *bisericéscă*, care conserva limba aşa cum era în cărţile bisericescĭ. Pasul asupra şcóleĭ bisericescĭ îl avură Petru Maior, Paul Iorgovicĭ, Cichindeal. Iorgovicĭ întrebuinţa numeróse vorbe francese; el scria *nome* în loc de *nume*, pre *şt* îl scria prin *sc* în *cunósce*, *sciinţă*; scrie *sunt* în loc de *sînt*.

Şcóla latinisantă nu despreţuesce vorbele francese utilizate în Principate. In cărţile didactice din Ardeal însă limba latină prevaléză. Aşa, într'o aritmetică tipărită la 1777, găsim vorbele *patru speties additie* = adunare *minuendus*, *substrahendus multiplicandus* şi *multiplicator*, *divisor quotient*, dar şi expresiunĭ originale ca: *unişóre* = unime, *ḑecişóre* = ḑecimĭ [1]).

---

[1]) Veḑĭ cartea »Ducere de mână către aritmetică« saŭ »Socotéla pentru tréba pruncilor românescĭ...« Becĭ, la Iosif de Kurtzbec 1777.

Acéstă carte a fost necunoscută D-lor Xenopol şi Erbiceanu, când aŭ imprimat volumul »Serbarea şcolară de la Iaşi«. O posede Fundat. Urechiă.

TOMUL I, PAG. 123.

Am promis să daŭ, ca anexă, prefaţa cărţeĭ de filosofie a luĭ Ainechie, tradusă din grecesce de Efrosim Poteca. Nu ne ţinem de promisiune, lectorul putênd-o citi în însăşĭ opera acésta la bibliotecile publice, fiind-că ni se cere stăruitor să scurtăm pe cât maĭ mult materialul de tipărit.

TOMUL I, PAG. 124.

Pe lângă nota caracteristică a mişcăreĭ literare din 1829, de care aci vorbirăm, amintim, ceea ce am demonstrat şi în *»Schiţele de literatură«* că altă notă caracteristică a literaturеĭ din acéstă periodă este consciinţa *daco-romanismuluĭ*, ca şi în literatura din secolul al XVII-lea.

TOMUL I, PAG. 126.

In urma ulterióreĭ publicaţiunĭ a documentelor din colecţiunea Hurmuzaki şi a documentelor din Istoria renascereĭ de D. D. Sturdza, a devenit inutilă o înşirare bibliografică asupra anilor 1828 şi a rĕsboiuluĭ ruso-turc.

TOMUL I, PAG. 128.

Actul promis la nota din acésta pagină 128 'l-am adus maĭ sus, unde am reprodus epistola luĭ A. Beldiman către G. Asaki, prin care ḑice că acesta era nebun dacă spera să dobêndéscă *legaturĭ, averĭ*, de la compatrioţiĭ sĕĭ în favórea şcólelor.

TOMUL I, PAG. 131.

No. 6 al Albineĭ publică, cu ocasia serbăreĭ Treĭ-Erarhilor, o biografie a luĭ Vasile Lupu şi cu acéstă ocasiune amintesce de reorganisarea gimnasiuluĭ la 1 Ianuarie 1828. Din acéstă lucrare extragem următórele rênduri de la fine:

»Intêmplările din urmă ce aŭ adus atâta sdruncinărĭ asupra patrieĭ nóstre aŭ îndemânat ridicarea din surpare a gimnasieĭ: P. S. nostru Arhip. Veniamin Costake, scutitor al bunelor învĕţăturĭ, împreună cu D-luĭ Vorn. Mihail Sturdza şi Hat. Costache Mavrocordat, Epitropiĭ şcólelor naţionale, ce aŭ însoţit numele lor către al nemuritoruluĭ ctitor şi prin purtarea de grije a refer. Aga G. Asaki s'aŭ înnoit aceste gimnasiĭ la 1 Ianuarie 1828, în puterea documentelor, cu nouĕ întărieturĭ şi hrisov a D-luĭ Ion Sturdza şi care gimnasiĭ spre aducere aminte a ctitoruluĭ s'aŭ numit *Vasilian*. De atunci şi până la isbucnirea epidemieĭ aŭ urmat învĕţăturile publice în acest chip: un clas de învĕţătură începe trase după metodul luĭ Lancaster; 2 clasurĭ pe 2 anĭ, împărţite pentru învĕţăturĭ normale, în carele se paradosesce: Gram. rom., religia, calig., începuturĭ geog. ale ist. şi ale arit. 4 clasurĭ ale gimnasieĭ împărţite în 4 anĭ, în carĭ se parodosesce limb. lat. cu autoriĭ clasicĭ, sintaxul rom., retorica, poetica, geografia, ist. univ. ant., algebra şi catihisis. Pe lângă aceste pentru ceĭ ce voesc a învĕţa limbĭ străine sunt profesorĭ de limb. elină, franc., rusă, nemţéscă. Profesoriĭ gimnasieĭ sunt: Păr. econom Costache, Iereul Ion, V. Fabian, G. Seulescu, T. Verescul şi ajutătoriĭ Helunga şi Filipescul. La 20 Iulie 1828 şi la 20 Februarie 1829 s'aŭ făcut examen şcolarilor publicĭ spre deplina mulţămire înalteĭ ocârmuirĭ şi a patrioţilor şi despre carele aŭ vorbit gazeta oficială de Petersburg, asemenea gazetele franţusescĭ şi ale germane. Aicea sub umbrirea nemuritóreĭ protecţie a Epitropieĭ învĕţăturilor şi sub pavăza guvernuluĭ, s'aŭ

născut la 15 Maiŭ 1829 şi »Albina românéscă« ce urméză sub direcţia proprietaruluĭ eĭ şi cu redacţia gimnasialilor profesorĭ Seulescu şi Fabian«.

TOMUL I, PAG. 134, NOTA *) şi nota **).

Dăm aci loc la corespondenţa urmată între Eufrosim Poteca şi Eforia şcólelor pentru numirea ca învĕţător la Focşanĭ a unuĭ june ardelén Alexie ~~Popovicĭ~~ Petrovitz:

Prea Cinstiteĭ Eforiĭ,

Protopopul Nicolae de la Focşanĭ 'mĭ-a trămis aceste doĕ scrisorĭ, una a sa şi alta a unuĭ tînĕr anume Alexie Popovicĭ, venit acolo din Transilvania. Protopopul mĕ înscinţéză că acel tînĕr, după atestaturile sale, aŭ învĕţat în limba latinéscă şi nemţéscă învĕţăturile normale şi filosofia, aŭ stătut şi profesor de gramatica românéscă şi că acum voesce să fie primit şi el între candidaţiĭ noştri la vre-un judeţ, însă el ar dori să rĕmâe acolo la Focşanĭ, şi că de este trebuinţă ar veni la Bucurescĭ să dea examen. Dumneavoastră puteţĭ vedea şi înşivĕ din aceste scrierĭ cererea lor, la care eŭ nu putém să le hotărăsc ce să facă, până a nu arĕta la cinstita Eforie, care acum înţelegênd pe deplin cererea aceluĭ tînĕr, mĕ rog să-mĭ poruncéscă în scris ce trebue să facă: orĭ să vie orĭ să nu vie? El se rógă să aibă însciinţare maĭ de grabă, pentru că de nu va fi primit să se ducă unde îşĭ va afla pânea.

Bucurescĭ, 26 Dechemvrie 1831.

(Semnat) *Eufrosim Poteca.*

Apostilul în scris:

Este prea primit de va avea căduta destoinicie, orânduéla este sciută cum are să urmeze, spre a-şĭ trece maĭ întêiŭ examenul şi a lua cerutul document.

Adresa scrisoreĭ *Protopopuluĭ* de maĭ jos:

Cinstituluĭ Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ Arhimandrit Domnul Eufrosim Poteca, Directorul şcólelor Naţionale al Prinţipatuluĭ Valahieĭ cu cea în Christos frăţéscă plecăciune.

La Bucurescĭ.

Cu cea în Christos frăţéscă plecăciune mĕ închin Sfinţieĭ tale.

Măcar că multă vreme este, de când nu m'am învrednicit a vedea prin de faţă pre Sfinţia Vóstră, dar simţitor cunoscênd părintésca dragoste, şi purtătórea de grije multa rîvnă ce o aveţĭ spre folositórea buna crescere a fericireĭ némuluĭ nostru, deapururea însetéză sufletul meŭ dorind a câştiga răcorire prin crescerea pruncilor ce Dumneḑeŭ mi-aŭ dăruit. De aceea plecat însciinţez Sfinţieĭ Vóstre, că acum în Focşanĭ viind un fecior de preot drept slăvitor christian din Transilvania, Alexie Popovicĭ, care, după atestaturile tipărite ce are la mânăşĭ priimite de la profesoriĭ şcólelor împĕrătescĭ, unde aŭ observăluit învĕţăturile normale şi cele maĭ înalte sciinţe ale filosofieĭ în limba latinéscă, în limba nemţéscă, gramatica, şi rumânesce aŭ întrebuinţat dăscălia, precum îl arăta testimoniumul dat sie-şĭ de la Direcţia orînduită pentru învĕţătura şcólelor naţionale neunite în Transilvania, carele auḑind de întocmirea şcólelor naţionale ce s'aŭ orânduit a fi prin oraşele judeţelor acestuĭ Prinţipat, doresce a se învrednici cercetăreĭ de către Sfinţia Vóstră, şi aflându-se destoinic, să vĕ milostiviţĭ a-l priimi în numĕrul dascălilor, şi de va fi cu putinţă a ni-l orândui noă aice.

Pentru care de este mijloc a se primi, rog ca să ni se facă al Sfinţieĭ Vóstre cinstit rĕspuns, fiind-că numituluĭ îĭ urméză nevoia a se aşeza undeva pentru chivernisirea vieţeĭ sale.

1831, Dekemvrie 18.

Al Sfinţieĭ Vóstre,

Cu cea în Christos frăţéscă plecăciune,

Nicolae Protopopu, ot Focşaniĭ.

Adresa scrisoreĭ către Eufrosim Poteca a luĭ Alexie ~~Popovici~~ Petrovitz în limba latinéscă ca şi întreg conţinutul eĭ de maĭ la vale:

Fccşaniĭ.

Admodum Reverendissimo Domino Domino Ephrosimo Poteca, Directori scholarum per Principatum Valachiae Nationalium, Domino mihi colendissimo.

Traditur. *Bukurestini.*

Admodum Reverendissime Domine Director!

Secundum recomandationem huc acclussam Protopoppae hujasis Reverendi Domi n Nicolai, infra scriptus suplicans, de genu supplex orare sustineo Reverendissimam Dominationem Vestram non dedignetur in adjutorium meum intendere respectu fortunae meae acquirendae, quanto citius quamdam resolutionem me laetantem rescribere nempe: ut si possibile fuerit, ut in hac civitate ludi magistrorum futurorum nationalium unicus sim. Adeam Bucurestinum examinationis causa, per reverendissimam Dominationem Vestrarum; secus necessariis coactus ero panem meum quotidianum, alio modo quaerere, humillime rogo dignetur me de salario quoque Ludimagistrali certiorem reddere. In reliquis profundissimo venerationis cultû emoriturus.

Signat Focsani Die 18⁰ Dec. 1831.

Humillimus servus,

Alexis Petrovitz philosophus et ludimagister nationalis non-unitus Transylvanensis.

TOM. I, PAG. 136.

Public aci în întregime budgetul şcólelor maĭ sus analisate pe 1830—31.

Socotelile şcólelor obşteşti de veniturile şi cheltuelile pe 9 luni din let 1830, socotite de la 1 Aprilie până la sfârşitul luĭ Decembre pe let 1831, şi dupe douĕ luni Ianuarie şi Februarie din let 1832

Socotelile de veniturile şi cheltuelile pe let 1830, veniturile şcólelor pe let 1831 socotite însă arenţile moşiilor de la let 1830, Aprilie 23 până la let 1831, Aprilie 23

Taleri	Parale	
39.093	37	Suma ce se vede în socotelile şcólelor încheete de către cinstita Comisie orînduită întru cercetarea caselor făcĕtóre de bine, că rĕmân în naht la Casa şcólelor până la let 1830, Martie 31.
42.681	—	Baniĭ preoţilor şi aĭ diaconilor, dupe întocmirea ce este făcută pe lude 7.848 din câte patru eparhiĭ, de lude po taleri 7 pe an, care se scrie de la sfânta Mitropolie, în duoĕ câştiurĭ po taleri 3, parale 20 de preot la fieşcare câştiŭ, bez taleri 12.250 ce se daŭ la Cutia milosteniei pe tot anul dintr'aceştĭ baniĭ, însă:

Taleri	Parale	Taleri	Parale	
17.131	—	2.448	—	la eparhia sfinteĭ Mitropolii în 7 judeţe.
22.750	—	3.250	—	la eparhia episcopieĭ Râmnicul 5 judeţe.
9.300	—	1.400	—	la eparhia episcopieĭ Argeş 2 judeţe.
5.250	—	750	—	la eparhia episcopieĭ Buzĕŭ 3 judeţe.
54.931	—	7.848	—	
12.250	—			Se scot ceĭ ce să ia la Cutia milostenieĭ.
42.681	—			

12.000 — Banĭ ce se rĕspund de mŏnăstirile din tótă ţéra, dupe lista ce s'aŭ făcut în vremea Domnuluĭ Ión Caragea, cu fóie pecetluită de ce sumă are să dea fieşcare mŏnăstire.

93.774 37

26.000 — Banii arenḑii a 15 moşiĭ ale mŏnăstireĭ Glavacioculuĭ pe acest an, de la 1830 April 30, până la 1831 Aprilie 23, bez taleri 4.050 ce aŭ poprit Dumitrache Chiriţă arendaşul pentru óreş-care pretenţiĭ ale sale, care neputêndu-le Eforia să le ţie în sémă aŭ pornit judecată cu numitul şi orânduindu-se în cercetarea logofétuluĭ ţĕreĭ de jos, când se afla dumnealuĭ logofĕtul Ştefan Bălăceănul, s'aŭ făcut anafora a se cerceta pricinuirile la faţa loculuĭ, şi nemulţămindu-se numitul aŭ pornit jalbă şi s'aŭ orînduit la boeriĭ veliţĭ.

119.774 37 Suma din urmă a veniturilor.

1.800 — Birul robilor mŏnăstireĭ Glavacioculuĭ, ce s'aŭ putut împlini pe acest an, bez taleri 300 ce se daŭ epistatuluĭ ce strînge birul, pe an.

7.900 — Banii arenḑii tuturor moşiilor mŏnăstireĭ Obedénuluĭ ot Craiova pe acest an, dupe contractul ce este făcut.

4.300 — Banii arenḑii a douĕ moşiĭ Salcia şi Băcesci ale şcóleĭ Ionaşculuĭ ot Slatina, dupe contractul ce este făcut.

600 — Dobênda la taleri 7.500 pe acest an ce sunt dela Iosif Argeşiu, ca cu acéstă dobêndă a lor să se ţie un dascăl şi un doftor la oraşul Piteşti; aceştĭ banĭ sunt daţĭ de rĕposatul la stolnicul Ioan Socolescu cu dobênda ce se vede, cu amanet douĭ munţĭ aĭ d-sale ce'ĭ are în sud Argeş.

134.374 37

3.108 — Se scad rĕmăşiţa de la sfânta Mitropolie cea din sferturĭ, însă:

Taleri	Parale		
2.278	—	din banii preoţilor, însă:	
1.253	—	pe lude 358 morţĭ.	Po taleri 3.20 de lude la sfert numaĭ la eparhia Mitropolieĭ.
1.025	—	pe lude 290 ipac.	
2.278	—		
830	—	de la mŏnăstirĭ, însă:	
550	—	monastirea Cotrocenĭ.	Ne rĕspunşĭ.
280	—	monastirea Motru.	
830	—		
3.108	—		

131.266 37 Adecă una sută treĭ ḑecĭ şi una de miĭ douĕ sute şaiḑecĭ şi sése, parale 37.

Cheltuelile urmate pe nouă luni de la 1 Aprilie cu let 1830 până la 1 Ianuarie, fiind-că pe trei luni Ianuarie, Februarie şi Martie, socotelile sunt cercetate şi încheiate

D-luĭ Petrache Poenarul

Taleri	Parale	
3.200	—	Trimişĭ cu porunca eforieĭ prin chir Zinovie Hagi Constantin Pop ot Sibiŭ, ca să'ĭ răspunză la Paris din suma de taleri 3.750, ce i se făcea să ia pe 6 luni de la Aprilie 1 taleri 830 până la sfârşitul luneĭ Septembre, iar de la acest soroc şi până la let 1831 Octombre pe un an întreg i s'aŭ trămis tot prin chir Zinovie, franci 8.000 din baniĭ ce s'aŭ sloboşit din Visterie de d. prezedent.

Lefile profesorilor şcóleĭ din Bucurescĭ

3.000	—	Profesorul Simeon Marcovicĭ pe 9 luni de la 1 Aprilie 1830 până la sfârşitul luĭ Decembre pe taleri 333, parale 13, pe lună din léfa de taleri 4.000 ce este hotărîtă pe un an.
2.000	—	Profesorul Efrosin Poteca.
2.000	—	Profesorul Costache Moroiu.
1.250	—	Profesorul Iosef Genilie.
1.250	—	Profesorul Teodor Paladi.
1.250	—	Profesorul Ioan Pop.
600	—	Profesorul Gheorghe Pop.
1.875	—	Profesorul de seminar ot Antim Ieroteĭ Ieremonahul, pe 9 luni, de la Aprilie 1 până la sfârşitul luĭ Decembre, din taleri 2.500 léfa hotărîtă pe un an întreg.
900	—	Profesorul slovan Vasile Nanovicĭ ot şcóla Sf. Gheorghe vechĭ, tot asemenea pe 9 luni, din taleri 1.200, léfa sa pe un an întreg.

Lefile profesorilor Craioveĭ i a celorlalţĭ din oraşele principatuluĭ

1.875	—	Stanciu Căpăţineanu din 2.500 leĭ.	
1.350	—	Grigore Pleşoianul din 1.800 leĭ.	
450	—	Costache Poenarul din 600 leĭ.	
450	—	Barbu Vlădoianul din 600 leĭ.	
21.450	—		
225	—	Profesorul Dumitrache ot Focşanĭ.	Socotite pe 9 luni.
225	—	Profesorul Popa Preda ot Văleni-de-Munte.	
225	—	Profesorul Mihalcea ot Urziceni.	
1.350	—	Profesorul Gheorghe } ot Slatina.	
375	30	Profesorul Alexe. }	
450	—	Profesorul Nicola ot Târgul-Jiuluĭ.	
450	—	Profesorul Chiriţă Barbu ot Cerneţĭ.	
24.750	30		

Lefile cântăreților orașuluĭ Bucureștilor și a celorlalte orașe din tot principatul

Taleri	Parale		
450	—	Costache Chiosea pe podul luĭ Șerban-Vodă.	Socotite lefile tot pe 9 luni.
450	—	Constantin pe podul Târguluĭ-de-afară.	
450	—	Anton Pantocon dupe podul Mogoșóieĭ.	
450	—	Dobre dupe podul Calicilor.	
450	—	Petrache Eliad ot Craiova.	
450	—	Toedorache ot Focșanĭ	
450	—	Tănase ot Buzĕŭ.	
450	—	Ioniță Stoienescu ot Ploescĭ.	
450	—	Gheorghe Istrate ot Târgoviște.	
450	—	Nicolae Pandele ot Câmpulung.	
450	—	Nicolae Nan ot Piteștĭ.	
450	—	Costache ot Râmnicu-Vâlceĭ.	
300	—	Toma ot Cerneți, numaĭ pe 6 luni.	
30.450	—		

Lefile canțalarieĭ școlelor

2.700	—	Casierul școlelor, Stolnic Dimitrache, pe 9 luni po taleri 300 pe lună.
600	—	Epistatul școleĭ ipac pe 9 luni, însă:

Taleri	Parale	
300	—	Pe șase luni de la Aprilie 1 până la sfârșitul luĭ Septembre po taleri 50 pe lună, Miltiade Marcovicĭ.
300	—	Pe treĭ luni, de la Octombre 1 până la sfârșitul luĭ Decembrie po taleri 100 pe lună, logofătuluĭ Costin cu porunca eforieĭ.
600	—	

870	—	Emeclicul la 3 țiganĭ rândașiĭ școleĭ po parale 30 de om pe ḍi.
1.200	—	Cumpĕrătórea lemnelor de foc pentru școle, însă:

900	—	Pe 150 cară lemne po taleri 6 la școla Șerban-Vodă.
300	—	Pentru școla de seminarĭ ot Antim.
1.200	—	
35.800	—	

Cheltuiți pe un an în trebuințele mŏnăstireĭ Glavaciocul de la April 1, 1830, până la sfârșitul luĭ Martie 1831

1.800	—	Tótă suma cheltuelilor mŏnăstireĭ, însă:

300	—	la 60 oca untdelemn, oca po taleri 5.
700	—	la 50 oca făcliĭ, oca po taleri 14.
110	—	la vin și prescurĭ pentru sfânta leturghie.
30	—	la tămâe.
100	—	leafa la 4 preoțĭ și un diacon po taleri 20 pe an.
560	—	cheltuiala hramuluĭ Blagoveștenieĭ, opincĭ și câte oca lână la țiganiĭ ce slujesc în trebile mŏnăstireĭ.
1.800	—	
37.620	30	

Cheltuiţĭ pe un an la biserica şcóleĭ Ionaşculuĭ pe un an de ḑile, după socotéla ce aŭ trămis pitarul Andreĭ Bălşanu, epitropul, Decembre 1, 1830, până la sfârşitul luĭ Mart 1831

1.067 30 Tótă suma cheltuită, însă:

300	—	Neaghi ctitorul.
30	—	la 2 preoţĭ po taleri 15 pe an.
374	30	la cumpĕrarea făclielor de céră.
363	—	daţĭ cu porunca Eforieĭ în socotéla lucruluĭ vieĭ ce are acéstă biserică.
1.067	30	

Cheltuiţĭ pe un an la biserica Obedeanul ot Craiova, de la April 1, 1830, până la sfârşitul luĭ Martie 1831, prin paharnicul N. Brăiloiu.

2.950 — Tótă suma cheltueleĭ, însă:

1.200	—	Pentru făcliĭ, untdelemn, vin şi prescurĭ.
600	—	Psaltuluĭ Petrache Eliad din drépta.
600	—	Psaltuluĭ din stânga Constantin.
400	—	La treĭ preoţĭ şi un diacon.
150	—	Paraclisiarhuluĭ bisericeĭ.
2.950	—	

41.637 30

15.830 19 Deosebite cheltuelí făcute cu poruncile cinstiteĭ Eforiĭ în trebuinţele şcólelor, pe aceste 9 lunĭ, de la 1830 Aprilie 1, până la sfârşitul luĭ Decembre, însă:

40 — Daţĭ logofătuluĭ Niculae Seulescu la facerea otărireĭ Logofeţieĭ ţĕreĭ de jos în pricina a 4.050 leĭ, ce i-aŭ poprit arendaşul Glavacioculuĭ din baniĭ arenḑiĭ letuluĭ 1830.

27 20 Cheltuiţĭ în pricina împresurăreĭ moşieĭ judeţuluĭ de către medelnicerul Ioan Cioranul, însă:

1	20	la bughiurdizma anaforaleĭ Eforieĭ.
5	—	filodorimă zapciuluĭ.
16	—	pentru anafora.
5	—	condicaruluĭ.
27	20	

3.022 — Daţĭ cu porunca Eforieĭ la meremetul odăilor din hanul Şerban-Vodă, ce din poruncă s'aŭ luat a se deschide şcóla până să se slobóḑă Sf. Sava.

6.200 — Daţĭ ipac cu porunca Eforieĭ la prefacerea şcóleĭ sloveneşcĭ şi de musică, ce sunt în curtea Sf. Gheorghe vechiŭ, prin şcirea prezedentuluĭ.

700 — Daţĭ ipac cu pitac luĭ Chiriţă Barbu ot Cerneţi, după plângerea sa că nu i se ajunge taleri 600 pe an.

250 — Ipac daţĭ cu pitac la 12 copiĭ ce aŭ cântat la Sărindar faţă cu prezedentul la ḑiua sfântuluĭ Nicolae, însă taleri 200 copiilor şi taleri 50 psaltuluĭ Chiosea.

200 — Daţĭ luĭ Ioan sin Popa Pavel, feciorul de preot ce învaţă la şcóla de seminarĭ, cu porunca ocârmuitoruluĭ mitropolieĭ la jalba ce a dat.

10.439 20

150 — Simbria coşaruluĭ pentru şcóla Sf. Sava şi Şerban-Vodă.

1.172 14 Cheltuiţĭ cu porunca Eforieĭ la cele maĭ jos însemnate pentru şcóla de la Şerban-Vodă, însă:

Talerĭ	Parale	
150	—	La 300 coţĭ pânză braşov pentru 7 mindire şi 21 perne.
154	—	La 2.140 oca pae, oca po parale 7 cu care s'a împlut.
10	—	Chirie la 3 căruţe ce le-aŭ adus la şcólă.
75	—	Lucrul Iorgangiuluĭ.
389	—	
283	20	Dulgherilor pe 36 ḑile po talerĭ 7 pe ḑi ce aŭ lucrat băncile şi cele-l-alte în şcólă cu metodul Lancastric, din scândurile şcóleĭ.
18	—	La 600 cue marĭ de lăḑĭ.
240	—	La 12 scaune de pele pentru şeḑut, 1 po talerĭ 20.
27	20	La 100 scaune pentru băncĭ.
62	—	La 50 halcale pentru telegrafurĭ.
24	—	La 24 cârlige pentru atârnatul semicercurilor.
60	—	La 10 picere de fier ce lipsea de la semicercurĭ.
21	—	La o putină de apă pentru copiĭ să bea.
5	04	La 4 doniţĭ.
6	—	La 3 lighene de pământ cu ibricele lor.
5	10	La 9 măturĭ.
5	—	Chiria căruţeĭ ce aŭ adus lucrurile şcóleĭ de la epistat.
1	—	La un hamal de descărcat.
25	—	La 2 topóre nouĭ pentru tăiatul lemnelor.
1.172	14	

11.761 34

337 20 Daţĭ cu poruncă luĭ Grigorie Pleşoianul pentru 50 grămăticĭ franţeză-rumâneşcĭ care s'aŭ trămis la şcóla Craioveĭ a se da la copiĭ săracĭ, prin Caimacamul.

2.722 20 Ipac daţĭ cu porunca Eforieĭ în primirea profesorilor Stanciu Căpăţineanul şi Grigore Pleşoianul pentru maĭ jos aretatele cărţĭ, ca să se dea la ucenicĭĭ săracĭ la şcóla Bucurescilor, însă :

Bucăţi		
80	Mărimea Romanilor una în	5 sfanţi.
80	Mitologiĭ	6 sfanţi.
30	Gramaticĭ franţeză-rumăneşcĭ	3 sfanţi.
80	Dialoguri ipac	2 sfanţi.
80	Bibliotecĭ	1 sfanţ.
350		

14.821	34	
63	—	In doĭ galbenĭ daţi la scriitoriĭ Comisieĭ marginea Dunăreĭ pentru tălmăcirea hrisovuluĭ moşieĭ Curescĭ, a mŏnăstireĭ Glavaciocul în rusesce, care dă cu capul în Dunăre.
350	—	Hârtie, bulinurĭ, céră tare şi altele pentru canţelarie, pe un an de la 1830 Aprilie până la 1831, Martie 31.
350	—	Cheltuelĭ mĕrunte cu poştele şi altele.
8	—	O pereche de călimărĭ pentru masa Eforieĭ şcólelor.
4	—	Urcióre pentru apă.
233	25	Daţi cu porunca Eforieĭ dupe cererea ce aŭ făcut Căimăcămieĭ Craioveĭ pentru óreşĭ-care meremeturĭ ce aŭ făcut trebuinţă la mŏnăstirea Obedeanul, când aŭ băgat meliţia pămêntenéscă spre ernatec.
15.830	19	
57.468	09	

Socotelile de veniturile şi cheltuelile pe let 1831

Veniturile şcólelor pe let 1831, socotite însă arenḑile moşiilor de la let 1831, April 23, până la let 1832 April 23

Leĭ	Parale	
131.266	37	Suma veniturilor şcólelor pe let 1830, i a arenḑilor moşiilor de la let 1830 April 23, până la let 1831 April 23.
42.681	—	Baniĭ preoţilor şi aĭ diaconilor dupe întocmirea ce este făcută pe lude 7.848, preoţi şi diaconĭ din câte patru eparhiĭ, de lude po taleri 7 pe an, care sĕ strîng de Sf. Mitropolie în douĕ câştiurĭ po taleri 3 şi 20 de preot la fieş-care câştiŭ.
12.000	—	Baniĭ ce'ĭ rĕspunde mŏnăstirile din tótă ţéra după cisla ce s'aŭ făcut în vremea domnuluĭ Ioan Caragea cu fóe pecetluită de câtă sumă de banĭ are să dea fieş-care mŏnăstire.
29.250	—	Arenda a 15 moşiĭ ale mŏnăstireĭ Glavaciocului pe acest an de la let 1831 April 23 până la let 1832 April 23, bez taleri 800 ce s'aŭ ţinut în sémă arendaşuluĭ cu porunca Eforieĭ pentru mila vinăriciuluĭ mŏnăstireĭ pe let 1830, care s'aŭ luat pe séma stăpânireĭ
1.800	—	Birul robilor mŏnăstireĭ Glavaciocului.
600	—	Dobânda la taleri 7.500 aĭ şcóleĭ Piteştilor.
7.900	—	Arenda moşiilor mŏnăstireĭ Obedeanul.
4.300	—	Arenda a douĕ moşiĭ ale şcóleĭ Ionaşculuĭ.
229.797	37	

De la 1831 April 23, până la let 1832 April 23, tot asemenea precum s'aŭ urmat şi în anul trecut.

2.723 20 Se scad rĕmăşiţa de la Sf. Mitropolie, cea din sferturĭ, însă:

2.173 20 Din baniĭ preoţilor, însă:

987 — pe lude 83 morţĭ. } Pe talerĭ 3.20 de lude la sfertul numaĭ din eparhia Mitropolieĭ.

1.186 20 pe lude 339 ipac. }

2.173 20

550 — Mŏnăstirea Cotrocenĭ nerĕspunşĭ.

2.723 20

227.074 17

41.300 — Primiţĭ din cinstita Vistierie, din baniĭ examenie luĭ Iulie cu let 1831 ce sunt întocmiţĭ să se dea pentru şcólele obşteştĭ, dupe glăsuirea nouluĭ regulament, i cu douĕ sute galbenĭ împĕrăteşcĭ ce din porunca excelenţeĭ sale d-luĭ prezedent aŭ dat cinstita Visterie la fiiĭ d-eĭ păhărniceseĭ Elenca Creţulésca ce învaţă la Paris.

268.374 17 Adică duoĕ sute şaĭzecĭ şi opt de miĭ treĭ sute şépte ₫ecĭ şi patru şi parale 17.

Cheltueliĭ urmate pe un an de ₫ile, de la 1831, Ianuar 1, până la 1832, Ianuar 1

Talerĭ	Parale	
57.468	9	Suma cheltuelilor ce se vĕd date pe 9 lunĭ, de la Aprilie 1 lét 1830 până la sfĕrşitul luĭ Decembrie.

Lefile profesorilor şcóleĭ din Bucurescĭ. Socotite pe treĭ lunĭ

1.000	—	Profesorul Simeon Marcovicĭ	pe Ghenarie, Februarie şi Mart lét 1831.
625	—	„ de seminar Ieroteĭ	
300	—	„ slovan Vasile Nenovicĭ	

Lefile profesorilor Craioveĭ şi celor-lalţĭ din oraşele Principatuluĭ

625	—	Profesorul Stanciu Căpăţineanul	pe Ianuarie, Februarie şi şi Martie 1831
450	—	„ Grigore Pleşoianul	
150	—	„ Costache Poenarul	
150	—	„ Barbu Vlădoianul	
75	—	„ Dumitrache ot Focşanĭ	
75	—	„ Popa Preda ot Vălenĭ-de-Munte	
75	—	„ Mihalcea ot Urziceni	
450	—	„ Gheorghe ot Slatina	
125	10	„ Alexe ipac	
150	—	„ Nicolae ot Tĕrgu-Jiuluĭ	
150	—	„ Chiriţă Barbu ot Cerneţĭ	
61.868	19		

Lefile cântăreţilor din Bucurescĭ şi din judeţe

150	—	Costache Chiosea ot podul luĭ Şerban-Vodă.
150	—	Constantin ot Podul Tĕrguluĭ-de-afară.
150	—	Anton Pantoleon ot Podul Mogoşóeĭ.
150	—	Dobrea ot Podul Calicilor.
150	—	Petrache Eliad ot Craiova.
150	—	Teodorache ot Focşanĭ.
150	—	Telasie ot Buzĕŭ.
150	—	Ioniţă Stoicescu ot Ploescĭ.
150	—	Gheorghe Istrate ot Tĕrgovişte.

150 — Nicolae Panteli ot Câmpu-Lung.
150 — Nicolae Nanu ot Pitescĭ.
150 — Costache ot Râmnicu-Vâlceĭ.
63.668 19

Lefile canţelarieĭ şcólelor

900 — Casieruluĭ şcólelor Stolnicul Dimitrache } pe Ianuar, Februarie şi Mart
300 — Epistatul şcóleĭ Sf. Sava } lét 1831.
62.231 38 Rĕspunşĭ tot în lefile profesorilor şi cheltuiala mŏnăstirilor pe 9 luniĭ de la April 1 lét 1831 până la sfârşitu luĭ Decembrie, după jurnalurile iscălite de d-lor eforiĭ...., însă:

Talerĭ	Parale	
5.507	11	pe luna luĭ Aprilie.
6.533	12	» » » Maiŭ.
6.741	25	» » » Iunie.
6.741	25	» » » Iulie.
6.741	25	» » » August.
6.741	25	» » » Septembrie.
39.007	03	
6.741	25	» » » Octombrie.
8.041	25	» » » Noembrie.
8.441	25	» » » Decembrie.
62.231	38	

127.100 17
30.000 — Daţĭ cu porunca Eforieĭ în priimirea luĭ Hartin Arhitectoruluĭ din talerĭ 44.800, ce aŭ tocmit prin contract, meremeturile de la şcóla ot Sf. Sava.
2.350 — ipac daţĭ cu porunca Eforieĭ pentru cumpĕrătórea lemnelor de foc pe acéstă următóre iarnă la şcóla ot Sf. Sava, însă:

500 — daţĭ întâiŭ pe cară lemne 43, Noembrie 20.
300 — ipac daţĭ pentru şcóla de seminar.
500 — ipac daţĭ pe 42 cară de lemne, Decembrie 15.
1.050 — ipac daţĭ contracciuluĭ arvună din talerĭ 3.250 ce s'aŭ însărcinat a aduce 50 stânjenĭ lemne po talerĭ 65.
2.350 —

428 — Cheltuiţĭ cu porunca Eforieĭ la 16 semicercurĭ de fier, unul la 16 table marĭ de tinechea, şi 16 table maĭ micĭ carĭ s'aŭ trimis în primirea maghistratorilor de la 16 judeţe spre probă pentru şcólele obştescĭ, însă:

Talerĭ	Parale	
88	—	la 16 table marĭ, una po talerĭ 5, parale 20.
68	—	ipac la 16 table micĭ, po talerĭ 4, parale 20.
192	—	la 96 oca de fier pentru 16 semicercurĭ oca po talerĭ 2.
80	—	lucrul covaciuluĭ de un semicerc po talerĭ 5.
428	—	

162.378 17
1.404 30 Cheltuiţĭ în trebuinţe mĕrunte la şcolĭ pe acest an, însă:

Taleri	Parale	
2	20	un lacăt de magasie cu lemne din hanul luĭ Şerban-Vodă.
2	20	o verigă şi un copil la uşa magasieĭ.
30	—	la dregerea a 6 semicercurĭ de fier ce s'aŭ fărîmat.
5	—	la cue pentru tablele de tinechea.
1	—	la o cană pusă la putina cu apă.
1	20	la o tinechea pentru băut apă copiiĭ.
1	20	un lacăt pentru umblătórea profesorilor.
112	30	cheltuiţĭ la cele maĭ jos, însă :

Taleri	Parale	
3	20	la 150 cue bătute la picerile băncilor să nu se misce.
4	30	la 300 cue pentru un dulap făcut la Iordache Pop, şi la 2 mese micĭ în paradosis.
5	20	la o bróscă pentru dulap.
2	—	la 2 ţâţânĭ ipac la dulap.
4	—	la 2 grinzĭ pentru picerele meselor.
3	30	la 3 drugĭ pentru semicercurĭ în şcólă.
1	10	la 2 oca piróne.
88	—	plata dulgheruluĭ pe 11 zile pe taleri 8 pe zi.
112	30	

60	—	la o tablă cu picerele eĭ şi vopsită la paradosis luĭ Simion Marcovicĭ.
140	—	la 2 dulapurĭ în cancelaria şcóleĭ.
90	—	la 3 mese, două la cantelarie şi una la eforie.
140	—	la 3.500 oca var ce s'aŭ băgat prin gropile cu scârnă din dosul şcóleĭ.
150	—	plata ungurenilor ce aŭ astupat 15 gropĭ cu scârne făcute în vremea spitaluluĭ din dosul şcóleĭ.
50	—	la căruţaşiĭ ce aŭ cărat cheresteaua cea veche la şcólă.
30	—	plata gazeteĭ pe 15 rênduri pentru publicaţia meremetuluĭ şcóleĭ cine va voi să se însărcineze.
816	30	
5	—	la legatul putineĭ de apă.
2	—	la altă cană la putina cu apă.
3	—	la dresul a treĭ table deslipite.
30	—	plata sacagiuluĭ pentru apă.
65	—	la măturatul coşurilor până la Decembrie.
150	—	daţĭ cu porunca eforieĭ luĭ Chiriţă Barbu, profesorul ot Cerneţĭ ce'ĭ luase de la episcopul Râmniculuĭ.
273	—	la 60 table micĭ de tinichea făcute cu porunca Eforie pentru şcóla caligrafieĭ.
1.404	30	
163.783	07	
6.300	—	Daţĭ cu porunca excelenţeĭ sale D-luĭ president pentru doĭ copiĭ ce învaţă la Franţa aĭ d-eĭ păhărniceseĭ Elencheĭ Creţuleascăĭ.

170.083 07 Suma ce se vede cheltuită pe lét 1831 până la sfârşitul luneĭ luĭ Decembrie.

18.569 38 Daţĭ după jurnalurile cinstiteĭ Eforiĭ, însă:

Talerĭ	Parale	
8.674	39	pe luna luĭ Ianuarie.
9.894	39	pe luna luĭ Februarie.
18.569	38	

133 — Daţĭ pentru plata gazeteĭ pe lét 1832 pentru canţelaria şcóleĭ.

1.000 — Daţĭ cu porunca Eforieĭ la 5 canţelariĭ, însă:

Talerĭ	Parale	
200	—	luĭ Gherasim Gorjanul.
200	—	» Mihalache Drăghicĭ.
200	—	» Costache Staicovicĭ.
200	—	» Ioan Poenarul.
200	—	» Vasilache Jorji.
1.000	—	

189.786 05 Adecă una sută opt-ḑecĭ şi nouă de miĭ şépte sute opt-ḑecĭ şi şése taleriĭ, 5 parale.

PERILIPSIS

Talerĭ	Parale	
268.374	17	Tótă suma veniturilor pe doĭ anĭ de la lét 1830 April 23, până la lét 1832 April 23.
189.786	05	Se scad cheltuelile urmate pe un an şi unspre-ḑece lunĭ de la 1830 April 1 până la 1832 Mart 1.
78.588	12	Adecă leĭ şépte-ḑecĭ şi opt de miĭ cincĭ sute opt-ḑecĭ şi opt, parale 12, rĕmân în casa şcólelor. Mart 1, 1832.

1832, Mart 2. *Dumitrache Stolnicu*, casierul şcólelor.

Obştescul comitet

Cercetându-se cu amăruntul tóte socotelile Caseĭ şcólelor obştescĭ de veniturile şi cheltuelile ce s'aŭ urmat de la cea din urmă încheere de socotélă, de către întocmita Comisie a caselor făcĕtóre de bine şi până la sfârşitul luĭ Februarie lét 1832, după temeinicile doveḑĭ ce aŭ înfăţişat casierul, care găsindu-se întocmaĭ, s'aŭ aşternut într'acest catastih cu orênduiala ce se vede, din care rĕmân în Casă banĭ naht şépte-ḑecĭ şi opt de miĭ cincĭ sute opt-ḑecĭ şi opt, parale douĕ-spre-ḑece, din care după contracturile încheiate sunt să se maĭ dea taleriĭ patru-spre-ḑece miĭ opt sute leĭ Arhitectuluĭ Hartin pentru meremeturile şcóleĭ . . . . . şi taleriĭ douĕ miĭ douĕ sute contracciuluĭ lemnelor ce s'aŭ luat în trebuinţa şcóleĭ. Drept aceea pe temeiul regulamentuluĭ întocmit pentru casele făcĕtóre de bine şi de folos obştesc s'aŭ adeverit de obştescul Comitet.

Anul 1832, Martie.

Ocârmuitorul Mitropolieĭ, **Neofit Râmnicu.**
Gheorghe Filipescu.
Alexandru Filipescu.

TOMUL I, PAG. 137.

De o deosebită importanţă este în istoria şcólelor muntenescĭ, regulamentul şcólelor aplicat în 1832. Acest document merită să fie reprodus în tótă întregimea luĭ, cu atât maĭ mult că este apróte necunoscut bărbaţilor carĭ se ocupă la noĭ cu istoria evoluţiuneĭ culturale a românilor. Orĭ-cât de lung este, îl vom aduce la anul 1832.

ANEXELE

LA

TOMUL I, CAP. IV

Anul 1832, pentru care am adus fórte importante inedite documente, ne obligă să maĭ încărcăm acest volum cu o serie de documente de o egală însemnătate.

TOMUL I, PAG. 177, NOTA *) ŞI NOTA **).

A Son Excellence Monsieur saide de camp général de Kisl'eleff, président plénipotentiaire du Divan de Valachie et Moldavie, chevalier grand croix de plusieurs ordres.

L'EPHORIE DES ÉCOLES

Rapport

D'après les dispositions de l'article 4 et 6 du Réglement Organique, sur les caisses de bienfaisance et d'utilité publique, un Comité général était appelé à se réunir une fois dans l'année, à l'effet d'examiner la recette et les dépenses des écoles et d'en déterminer le montant pour l'année suivante, l'Ephorie des écoles publiques de Valachie a l'honneur de présenter à votre Excellence:

1. Le compte des recettes et dépenses pour les neuf derniers mois de l'année 1830, pour l'année 1831 et pour les dépenses des deux premiers mois de l'année 1832.

2. Le budget des recettes de l'année 1832 et celui des dépenses des dix derniers mois de cette année.

3. Un état définitif des dépenses des écoles calqué sur les révenus affectés pour pouvoir servir de base aux budgets a dresser dans les années suivantes.

L'Ephorie a l'honneur de soumettre ce travail à votre Excellence pour qu'elle ordonne l'usage qu'elle jugera convenable. — Nr. 133. 3 Maiŭ 1832.

DÉPENSES POUR DIX MOIS DE L'ANNÉE 1832

DEPUIS LE 1-er MARS JUSQU'À LA FIN DE DÉCEMBRE

RESUMÉ DES DÉPENSES DES ÉCOLES POUR DIX MOIS DE L'ANNÉE 1832

À COMPTER DU 1-ère MARS

	TRAITEMENTS ET DÉPENSES		
	Mensuels	Annuels	Total annuel
§ I. Écoles primaires	—	—	75.000
Tchernetzi	450	4.500	
Tirgogiului	450	4.500	
Rimnik de Vultcha	450	4.500	
Karacal	450	4.500	
Slatina	450	4.500	
Teleorman	450	4.500	
Dguirdgiovo	450	4.500	
Urzitcheni	450	4.500	
Brailow	450	4.500	
Fokschani	450	4.500	
Bouzeo	450	4.500	
Sakoeni	450	4.500	
Ploesti	450	4.500	
Tirgovist	450	4.500	
Pitesti	450	4.500	
Kimpolung	450	4.500	
Un réviseur	300	3.000	
	7.500	75.000	
§ II. École centrale de Bukarest	—	—	71.000
1-ère et 2-ème classe			
Professeur de la première classe	250	2.500	
» » » seconde classe	350	3.500	
Professeurs pour les quatre arrondissements de la ville	2.400	24.000	
3-ème classe			
Professeur de calligraphie	150	1.500	
» » grammaire	400	4.000	
» d'arithmétique et de géometrie	500	5.000	
» de géographie	400	4.000	
4-ème classe			
Professeur de langue valaque et d'histoire	500	5.000	
» » » grecque	400	4.000	
» » » française	200	2.000	
5-ème classe			
Professeur de dessin	300	3.000	
» » française	200	2.000	
» » slavon	250	2.500	
	6.300	63.000	146.000

INSEMNARE PE SCURT DE CHELTUELILE ŞCÓLELOR PE ȚECE LUNI ALE ANULUI 1832

INCEPÈND DE LA MARTIE 1

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ		
	Pe lună	Pe an	Tótă suma
§ I. Scóle de ântêia învĕţătură	—	—	75.000
Cerneţi	450	4.500	
T.-Jiuluĭ	450	4.500	
Rômnicul din Vâlcea	450	4.500	
Caracalul	450	4.500	
Slatina	450	4.500	
Teleorman	450	4.500	
Giurgiu	450	4.500	
Urziceni	450	4.500	
Brăila	450	4.500	
Focşanĭ	450	4.500	
Buzĕŭ	450	4.500	
Secueni	450	4.500	
Ploescĭ	450	4.500	
Târgovişte	450	4.500	
Pitescĭ	450	4.500	
Câmpu-Lung	450	4.500	
Un revisor	300	3.000	
	7.500	75.000	
§ II. Şcóla centrală din Bucurescĭ	—	—	71.000
Clasul I şi al 2-lea			
Profesor de clasul I	250	2.500	
» » II	350	3.500	
Profesorĭ pentru cele 4 plăşĭ ale oraşuluĭ	2.400	24.000	
Al 3-lea clas			
Profesor de caligrafie	150	1.500	
» » gramatică	400	4.000	
» » aritmetică şi geometrie	500	5.000	
» » geografie	400	4.000	
Al 4-lea clas			
Profesor de limba românéscă şi de istorie	500	5.000	
» » » grecéscă	400	4.000	
» » » franţuzéscă	200	2.000	
Al 5-lea clas			
Profesor de desemn	300	3.000	
» » franţuzesce	200	2.000	
» » slavonesce	250	2.500	
	6.300	63.000	146.000

	TRAITEMENTS ET DÉPENSES		
	Mensuels	Annuels	Total annuel
Report . . .	6.300	63.000	146.000
Professeur de russe	250	2.500	
» » turc	300	3.000	
» d'allemand	250	2.500	
	7.100	71.000	
§ III. École centrale de Krayova	—	—	32.500
1-ère et 2-ème classe			
Professeur de la première classe	200	2.000	
» » » seconde classe	300	3.000	
3-ème classe			
Professeur de grammaire	350	3.500	
» » géographie	150	1.500	
» d'arithmétique	150	1.500	
» de grec	200	2.000	
» » française	200	2.000	
4-ème classe			
Professeur de langue valaque et d'histoire	350	3.500	
» » grec	150	1.500	
» » français	200	2.000	
5-ème classe			
Professeur de langue française	200	2.000	
» » grec	200	2.000	
Frais d'entretien pour le professeur qui remplira les fonctions d'inspecteur	100	1.000	
Bois de chauffage, réparations et autres mêmes dépenses pour l'école	250	2.500	
Un portier	100	1.000	
Trois domestiques	150	1.500	
	3.250	32.500	
§ IV. École complémentaire à Bukarest	—	—	27.500
Un proviseur	750	7.500	
Professeur des langues française et latine	500	5.000	
» » » » » » pour des élèves plus avancés	500	5.000	
Professeur de langue grecque	500	5.000	
» » droit	500	5.000	
	2.700	27.500	
§ V. Dépenses réglées	—	—	26.000
Pour la chancellerie	1.100	11.000	
» le service de l'école et autres dépenses ordinaires .	1.500	15.000	
	2.600	26.000	
			232.000

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ		
	Pe luuă	Pe an	Tótă suma
Suma din urmă . . .	6.300	63.000	146.000
Profesor de rusesce	250	2.500	
» » turcesce	300	3.000	
» » nemţesce	250	2.500	
	7.100	71.000	
§ III. Şcóla centrală din Craiova	—	—	32.500
Clasul 1 şi al 2-lea			
Profesor de clasul I	200	2.000	
» » » al 2-lea	300	3.000	
Al 3-lea clas			
Profesor de gramatică	350	3.500	
» » geografie	150	1.500	
» » aritmetică	150	1.500	
» » grecesce	200	2.000	
» » franţuzesce	200	2.000	
Al 4-lea clas			
Profesor de limba românéscă şi istorie	350	3.500	
» » grecesce	150	1.500	
» » franţuzesce	200	2.000	
Al 5-lea clas			
Profesor limba franţuzéscă	200	2.000	
» » grecéscă	200	2.000	
Cheltuiala pentru profesorul care va împlini datoriile inspectoreluĭ	100	1.000	
Lemne de ars, meremeturĭ şi alte mĕrunte cheltuelĭ pentru scólă	250	2.500	
Un portar	100	1.000	
3 ómenĭ de slujbă	150	1.500	
	3.250	32.500	
§ IV. Şcóla complimentară din Bucurescĭ	—	—	27.500
Un provisor	750	7.500	
Profesor de limbile franţuzéscă şi latinéscă	500	5.000	
» » » » » » pentru şcolariĭ maĭ înaintaţĭ	500	5.000	
Profesor de limba grecéscă	500	5.000	
» » legĭ	500	5.000	
	2.700	27.500	
§ V. Cheltuelĭ orênduite	—	—	26.000
Pentru cancelarie	1.100	11.000	
» slujba şcóleĭ şi altele cheltuelĭ mĕrunte	1.500	15.000	
	2.600	26.000	
			232.000

	TRAITEMENTS ET DÉPENSES		
	Mensuels	Annuels	Total annuel
Report . . .	—	—	232.000
§ VI. Dépenses extraordinaires	—	—	98.200
Entretien de cinq boursiers à 1200 p. par an	500	5.000	
Pour achat de livres et pour traductions	—	2.000	
Aux professeurs de l'école normale de Bukarest pour enseigner aux candidats la méthode lancasterienne . . .	—	2.000	
Pour dix candidats qui étudieraient la méthode lancasteriene à l'école normale de Bukarest pour professer ensuite dans les villes des districts, à 100 piastres par mois, trois mois pour chacun	—	3.000	
Pour le mobilier nécessaire dans les quatre écoles primaires qui doivent être établies dans les quatre arrondissements de la ville de Bukarest	—	4.000	
Le reste de 44.800 dû à l'architecte sur le contrat passé pendant l'année qui vient de s'écouler pour différentes réparations et constructions à l'école publique de Bukarest	—	12.000	
Pour entourer de muraille toute l'école et pour construire dans l'enseinte de l'école publique de Bukarest, une grande salle de 500 élèves et faire d'autres constructions qui seraient reconnus indispensables	—	30.000	
Pour la battisse d'une école publique dans la ville de Krayova, vû que la ville s'offre à fournir le local nécesaire.	—	35.000	
Dépenses de l'église Obedianno	—	4.000	
Idem pour l'église de Slatina	—	1.200	
	500	98.200	
Fond de reserve deux cents quarante quatre mille huit cents quatre vingt huit	—	—	244.888
	—	—	575.088

Alex. Filipesco, Balaceano, St. Stirbei.

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ		
	Pe lună	Pe an	Tótă suma
Suma d'inapoĭ . . .	—	—	232.000
§ VI. Cheltuelĭ extraordinare	—	—	98.200
Ţinerea de 5 copiĭ cu cheltuiala şcóleĭ, câte 1.200 leĭ pe an.	500	5.000	
Pentru cumpĕrare de cărţĭ şi pentru traducsiĭ	—	2.000	
Profesorilor de la şcóla normală din Bucurescĭ ca să înveţe pe candidaţĭ metodul Lancastricesc	—	2.000	
Pentru 10 candidaţĭ carĭ vor învĕţa metodul lancastricesc la şcóla normală din Bucurescĭ ca să dea maĭ la urmă lecsie în şcóla judeţelor câte 100 leĭ pe lună în curgere de 3 lunĭ pentru fie-care	—	3.000	
Pentru mobilele trebuincióse în cele 4 şcolĭ începĕtóre, care trebue să fie aşeḑate în cele 4 plăşĭ ale oraşuluĭ Bucurescĭ	—	4.000	
Rĕmăşiţă din 44.800, ce este să se plătéscă architectuluĭ asupra contractuluĭ ce s'a făcut în anul trecut pentru deosebite meremeturĭ şi zidirĭ la şcóla publică din Bucurescĭ	—	12.000	
Pentru ca să se închidă cu zid tótă şcóla şi pentru ca să se zidéscă în lăuntrul şcóleĭ publice din Bucurescĭ o mare sală de 500 de şcolarĭ şi pentru a se face şi alte meremeturĭ ce se vor socoti de trebuinţă neapĕrată . .	—	30.000	
Pentru zidirea uneĭ şcóle publice în oraşul Craioveĭ, fiind-că oraşul voesce a da locul trebuincios	—	35.000	
Cheltuiala bisericeĭ Obedeanul	—	4.000	
Idem pentru biserica Slatineĭ	—	1.200	
	500	98.200	
Casa de reservă douĕ sute patru-ḑecĭ şi patru de miĭ, opt sute opt-ḑecĭ şi opt	—	—	244.888
	—	—	575.088

Alex. Filipescu, Bălăceanu, St. Stirbeĭ.

Citindu-se cu deaměnuntul budgetul de veniturile şi cheltuelile şcólelor publice din Valahia pe leat 1832, însă veniturile şcólelor obştescĭ pe un an întreg, iar cheltuelile pe 10 lunĭ de la 1 Martie până la sfârşitul luĭ Decembrie, pe temeiul regulamentuluĭ întocmit pentru casele făcĕtóre de bine şi de obştesc folos, s'aŭ adeverit de obştescul Comitet.

Prezident Comitetuluĭ, Ocârmuitor Mitropolieĭ. Marele Dvornic din lăuntru, *Gheorghe Filipescu.*

Marele Logofĕt al dreptăţeĭ, *Alex. Filipescu.*

TOM. I, PAG. 197. NOTA *)

Opiniunea lui C. Suţu

»En osant soumettre à la Commission des écoles ma faible opinion, je crois remplir un devoir envers le gouvernement qui m'a honoré de la confiance et je me flatte que mes collègues voudront bien m'accorder leur indulgence.

En Valachie, comme partout, l'instruction pour produire des résultats utiles, doit marcher étroitement unie avec l'éducation. Dans l'ancien monde des Grecs et des Romains l'édifice entier de la Société reposait sur l'éducation publique qui donnait pour résultat des mœurs uniformes. Les sociétés anciennes qui durèrent le plus, furent celles, qui comme Lacédémone, se maintinrent avec persévérance dans un même système d'éducation; mais lorsqu'après une longue durée et à cause de levains de corruption que renfermait en lui-même le Paganisme, les Sociétés grecques et romaines tombèrent en dissolution, et que les hordes barbares comme poussées par l'esprit de Dieu, vinrent balayer cette poussière de courtisannes et d'eunuques qui gouvernaient le monde romain sous les Augustule; ce fut encore un système d'éducation bien entendue et qui produisit des mœurs uniformes qui sauva le monde. Ce système ce fut notre sainte réligion révélée, ce fut le christianisme. Les mœurs des Barbares s'adoucirent au contact et aux instructions des apôtres, et peu à peu, parmi les ruines de la force brutale se fondèrent ces aglomérations d'Etats, qui parvenus au plus haut degré de civilisation connue, forment cette puissante Europe eclairée dont nous faisons partie géographiquement, et que nous désirons imiter en institutions, en bonheur et en science.

Cette Europe éclairée, formée en principe sur le système uniforme d'éducation morale de l'Evangile, sous ce rapport est notre sœur, nous sommes aussi chrétiens, vous avouez aussi comme elle les mêmes droits à espérer les mêmes fruits savoureux promis par l'éternel législateur à ceux qui suivent sa divine loi. Mais il faut la suivre; elle nous commande d'apprendre, pour apprendre à nous conduire; ainsi en Europe toute l'instruction n'est que de l'éducation. Dans les collèges, dans les maisons paternelles, dans les sociétés, un même esprit dirige l'enfant, le jeune homme, l'homme fait; une même morale lui est inculquée; une même apréciation des faits historiques ou contemporains lui est donnée; un même but lui est indiqué; en est-il de même chez nous? Les préceptes de l'instruction sont-ils coordonnés avec les exemples du foyer et les habitudes générales? Qui oserait le soutenir? Et cependant sans cette armonie, l'instruction combattant l'éducation et vice-versa, nous n'aurons ni mœurs publics, ni science; et plus cette fatale situation se prolongera, plus elle réagira sur le principe de notre constitution chrétienne, qui va graduellement en se relâchant, et plus fatalement encore nous nous éloignons du but de nos efforts.

Ainsi point d'éducation, point d'instruction.

Pour esseyer de remédier à cette état de prostration intélectuelle et morale, nous prendrons la liberté d'indiquer quelques-unes des causes générales qui produisent cet état, et les mesures qui pourraient en aténuer la malfaisance; nous nous réservons d'indiquer ensuite les améliorations à introduire dans le système de l'instruction.

La première cause est à notre avis, l'ignorance et les habitudes mondaines du petit clergé. Le Règlement Organique a reconnu qu'il y avait quelques choses à faire sur ce point, et en dernier lieu la loi votée sur l'administration des biens de l'église, a adopté des dispositions salutaires, qui bien certainement porteront fruit sous la direction pieuse des chefs spirituels du pays. Mais il y a besoin de se presser, parce-que nous

ressentons le manque progressif de confesseurs, de prédicateurs et de précepteurs évangéliques, et c'est principalement sous ces trois formes que le prêtre a moralisé la société européenne et l'a conduit au point de perfectibilité actuelle.

La seconde cause, et elle est déterminante et immense, c'est l'incurie des parents; non point que nous soyons en Valachie peu ambitieux de donner une brillante instruction à nos enfants, mais bien plutôt parce-que, négligeant leur éducation morale, nous ne prenons point souci d'éviter à leurs tendres perceptions, les exemples mondains et de tous les jours de notre vie intérieure, ni pour les tenir éloignés de sugestions perfides d'un nombreuse domesticité gangrenée de vice, ni pour laiser faire envisager uniformément le but moral des diverses phases de la vie qu'ils sont destinés à parcourir.

Et sur ce point, pour la Valachie au moins, c'est encore au clergé que nous devons recourir. En effet pourquoi notre indifférence en matière de religion aurait progressé d'une manière aussi effrayante dans ces derniers temps, jusqu'à nous faire envisager la religion, plutôt comme une forme, que comme un sentiment? Pourquoi si ce n'est, que l'Eglise elle-même blessée avec nous par nos si longs malheurs, s'est relâchée des règles d'une salutaire sévérité et ferme les yeux sur nos habitudes mondaines et sur ces coutumiels divorces, qui n'auraient-ils d'autre résultat que de priver l'enfant des soins de la famille, portèrent encore un coup mortel à l'éducation générale.

La troisième et dernière cause, c'est le peu de voies ouvertes au jeune homme pour exercer ses talents et appliquer ces principes d'honneur. Ni dans l'administration, ni dans les élections, ni dans l'industrie de l'exploitation des terres, ni dans les spéculations comerciales, un jeune homme d'honneur ne sera préfére d'après la marche actuelle des choses: dans l'administration la lèpre des clientèles, dans les élections l'absence d'une saine opinion publique; dans l'industrie fermière, l'avidité mal entendue du propriétaire; dans le commerce la mauvaise foi, ferment toutes les portes au jeune homme sorti des bancs de l'école avec la noble simplicité de ses sentiments de droiture; non seulement il n'est point choisi, mais bien mis au rebut comme inutile.

Après avoir reconnu la profondeur du mal, nous éxaminerons les améliorations qu'il conviendrait d'introduire dans le système de l'instruction, afin de la rendre plus accessible à la jeunesse. Nous oserons proposer les mesures suivantes:

1) Que l'enseignement primaire soit mis exclusivement entre les mains du clergé sur toute l'étendue de la Valachie, dès que les séminaires auront pu nous fournir une quantité suffisante de curés assez instruits. A cet effet l'Ephorie voudra bien s'entendre avec les chefs spirituels du pays. Gravité de conduite, austerité de mœurs, formes respectables, une plus grande aptitude par la nature même des devoirs religieux exercés par le clergé, à suivre l'élève au sein de sa famille, et à conférer de sa conduite avec ses parents, prépare de longue main le prêtre à remplir fructueusement le rôle d'instituteur primaire dans les pays où un esprit d'harmonie préside entre l'instruction et l'éducation; nous savons bien qu'on peut nous objecter qu'en France et dans quelques autres parties de l'Europe, l'enseignement primaire n'est plus dans les mains du clergé; aussi nous nous empressons de faire remarquer, qu'alors que la France se trouvait dans des conditions analogues à celles où nous nous trouvons, non seulement l'instruction primaire, mais toute l'éducation était dirigée par le clergé, dans un esprit uniforme, et que les bons esprits en sont jusqu'à ce moment profondément reconnaissants;

2) Que l'enseignement, dit des humanités, adopte les proportions admise dans l'excellent projet présenté par Messieurs les professeurs, sauf les modifications suivantes:

a) Qu'au lieu de huit classes il en soit fixé dix, afin de pouvoir abréger de cinq à quatre heures l'enseignement oral et alléger en même temps la somme des leçons quotidiennes sans priver néamoins l'élève de la totalité des connaissances jugées nécéssaires par le projet précité, comme la langue hélénique et autres;

b) Que pour l'étude de la langue nationale il ne soit donné que des livres écrits dans un seul et même système;

c) Que pour tout ce qui tient à l'enseignement de l'histoire, il soit adopté une direction uniforme tendante à préserver l'élève d'une trop grande admiration des faits relatifs aux sociétés greques et romaines, en lui faisant sentir les vains efforts de tous ces beaux génies des grandes époques, pour soutenir des sociétés predestinées à périr parce-qu'elles étaient basées sur l'adoration impie de la forme, sur le droit immoral de la force brutale et sur le plus hideux esclavage qui ait jamais affligé l'humanité. En retour, le spectacle de la grande société morale formée sous les auspices de l'Evangile, serait presentée à l'élève comme la seule utile à l'homme et la seule durable, en ce que basée sur l'observation des devoirs réciproques, elle produit le bien commun par le bonheur des individus ;

d) Que pour l'intelligence des beaux ouvrages antiques, il est indispensable de faire un cours de philosophie, où l'on se bornerait à expliquer lucidement, les fonctions de la pensée et la destination de l'âme, avec un précis historique de la marche de l'esprit humain. Quant aux argumentations philosophiques, on les renverrait à une étude plus approfondie de la science dans les cours spéciaux;

e) Quant aux cours spéciaux, je pense qu'il n'y a rien à ajouter aux dispositions du Réglement Organique qui ouvrent un champs assez vaste à l'instruction générale. Je remarquai seulement que pour le moment toute notre attention devrait se concentrer sur le gymnase, afin de le compléter, en lui fournissant tous les moyens d'exécution nécéssaires à la bonne tenue et aux fréquentes répétitions des élèves;

f) Pour ce qui est de l'organisation du matériel des écoles, comme pour les atributions du directeur et des professeurs et pour le mode des examens, un réglement disciplinaire séparé pourrait être rédigé par l'Ephorie et soumis à l'aprobation de Son Altesse le Prince régnant. D'ailleurs, comme membre de la Commission, je ne crois point être appelé à exprimer une opinion sur ces matières spéciales.

Constantin Soutzo
Membre de la Commission des écoles.

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ		
	Pe lună	Pe an	Suma tótă
Suma d'inapoĭ . . .	3.000	36.000	175.200
Al 3-lea clas			
Profesorul de caligrafie va avea doĕ cursurĭ pentru şcolariĭ de la 1 şi al 2-lea clas	150	1.800	
Profesorul de gramatică va preda închipuirea limbeĭ româneşcĕ, va avea numaĭ un clas şi va da lesne doĕ césurĭ înaintea prânzuluĭ şi doĕ după	400	4.800	
Profesorul de aritmetică şi de geometrie va avea iarăşĭ 2 clasurĭ, unul pentru şcolariĭ de la al 3-lea şi altul pentru ceĭ de la al 4-lea. Va preda în fie-care dintr'ênsele câte 2 césurĭ	500	6.000	
Profesorul de geografie va avea 2 ceasurĭ pentru şcolarĭ de al 3-lea şi de al 4-lea, şi va întrebuinţa 2 ceasurĭ pentru fie-care din ele	400	4.800	
Al 4-lea clas			
Profesorul de l. românéscă va face analisul cărţilor care pot sluji drept pildă despre stil şi va deprinde pe şcolar la chipul scriereĭ. Acelaşĭ va da lecţiĭ şi de istoria generală. Acest profesor va avea doĕ cursurĭ pentru şcolariĭ de al 4-lea şi al 5-lea clas şi va da 2 lecţiĭ pe tótă ḑiua	500	6.000	
Profesorul de limba grecéscă pentru începĕtorĭ va preda şcolarilor de al 4-lea şi al 5-lea clas şi după urmare va avea 2 cursurĭ pe ḑi	400	4.800	
Profesorul de limba franţuzéscă pentru şcolariĭ începĕtorĭ va avea numaĭ un clas de doĕ ceasurĭ pe ḑi	200	2.400	
Al 5-lea clas			
Profesorul de *desein* va avea doĕ clasurĭ pentru şcolariĭ de al 4-lea şi al 5-lea	300	3.600	
Profesorul de limba franţuzéscă pentru şcolariĭ ceĭ maĭ înaintaţĭ va avea numaĭ un clas de 2 ceasurĭ pe ḑi . .	200	2.400	
	6.050	72.600	175.200

	TRAITEMENTS ET DÉPENSES		
	Mensuels	Annuels	Total annuel
Report . . .	5.650	67.800	175.200
Professeur de langue slavone [1])	250	3.000	
Profeseur de langue russe	250	3.000	
Professeur de langue turque	300	3.600	
» » » allemande	250	3.000	
	7.100	85.200	
§ 3. École centrale de Craiova	—	—	42.600
1-ère et 2 e classe			
Méthode lancasterienne			
Professeur de la première classe	200	2.400	
» » 2-e »	300	3.600	
Ils se conformeront exactement à ce qu'il a été dit de l'école primaire de Bukarest.			
3 e classe			
Professeur de grammaire; il enseignera la construction de la langue Valaque et il se conformera exactement à ce qu'il a été dit pour le professeur de Bukarest	350	4.200	
Professeur de géographie; il n'aura qu'une seule classe à laquelle il consacrera deux heures par jour	150	1.800	
Professeur d'arthmétique qui n'aura qu'une seule classe à laquele il consacrera deux heures par jour.	150	1.800	
Professeur de grec pour les commençants; il aura 2 classes à chacune des quelles il consacrera 2 heures par jour .	200	2.400	
Professeur de français, qui aura de même deux cours à chacun desquels il consacrera 2 heures par jour . . .	200	2.400	
4 e classe			
Professeur de langue valaque, aussi qu'il a été dit pour Bukarest	350	4.200	
Professeur de géographie; 2 heures par jour	150	1.800	
» » grec. Il n'aura qu'une seule classe de deux heures par jour	150	1.800	
Professeur de français; il aura une seule classe de 2 heures par jour	200	2.400	
5-e classe			
Professeur d'algèbre et géometrie. Il fera une seule classe de 2 heures par jour	200	2.400	
	2.600	31.200	217.800

[1]) Kisseleff împreună cu creionul ambele catedre şi ambele leĭ, şi le face 500 leĭ.

	LEFI ŞI CHELTUELI		
	Pe lună	Pe an	Suma tótă
Suma din 'napoĭ . . .	—	—	175.200
Profesorul de limba slovenéscă	250	3.000	
„ „ „ rusésca	250	3.000	
„ „ „ turcéscă	300	3.600	
„ „ „ nemţéscă	250	3.000	
	7.100	85.200	
§ 3. Şcóla centrală de la Craiova	—	—	42.600
Clasul 1 şi al 2-lea			
Metodul lancastricesc			
Profesorul de clasul I	200	2.400	
„ „ al II-lea	300	3 600	
Aceştia vor urma după cum s'a ḑis pentru şcóla de I-a învĕţătură din Bucurescĭ.			
Al 3-lea clas			
Profesorul de gramatică va învĕţa pe şcolariĭ sĕĭ închipuirea limbeĭ rumânescĭ şi va urma întocmaĭ după cum s'a ḑis pentru profesorul de la Bucurescĭ	350	4.200	
Profesorul de geografie va avea numaĭ un clas în care va întrebuinţa 2 ceasurĭ pe ḑi	150	1.800	
Profesorul de aritmetică va avea numaĭ un clas, la care va întrebuinţa 2 ceasurĭ pe ḑi.	150	1.800	
Profesorul de l. grecéscă pentru începĕtorĭ ; va avea 2 clasurĭ şi va întrebuinţa la fie-care câte 2 ceasurĭ pe ḑi. .	200	2.400	
Profesorul de l. franţuzéscă va avea iarăşĭ 2 cursurĭ câte 2 ceasurĭ pe ḑi de fie-care	200	2.400	
Al 4-lea clas			
Profesorul de l. rumânéscă va urma cum s'a ḑis de cel de la Bucurescĭ	350	4.200	
Profesorul de geografie va face 2 cursurĭ pe ḑi	150	1.800	
„ „ l. grecéscă va avea numaĭ 1 curs de 2 césurĭ pe ḑi	150	1.800	
Profesorul de l. franţuzéscă va avea numaĭ un clas de 2 ceasurĭ pe ḑi	200	2.400	
Al 5-lea clas			
Profesorul de algebră şi de geometrie va avea numaĭ 1 clas de 2 césurĭ pe ḑi	200	2.400	
	2.600	31.200	217.800

	TRAITEMENTSET DÉPENSES		
	Mensuels	Annuels	Total annuel
Report . . .	2.600	31.000	217.800
Professeur de langue française	200	2.400	
» » » grec	150	1.800	
Un des professeures habetera dans l'école et remplira les functions d'inspecteur; ou ajoute au traitement de ce professeur pour frais d'entretien	100	1.200	
Bois de chauffage pour l'école, frais de réparations et autrès menus dépenses	250	3.000	
Un portier qui sache lire	100	1.200	
Trois domestiques pour le service de l'école; deux d'entre eux seront spécialement chargés du soire des salles d'études	150	1.800	
	3.550	42.600	
§ 4. École complémentaire à Bucarest	—	—	39.000
Un proviseur chargé de tout ce qui regarde la direction des études et le matériel des écoles céntrale et complémentaire de Bukarest ainsi que de l'inspection de toutes les autres écoles de la Principauté ; il aura la chancellerie sous sa direction	750	9.000	
Profeseur de l. française et latine. Il aura deux classes . .	500	6.000	
» » » » » » Il fera également deux cours pour les élèves plus avancés	500	6.000	
Professeur de l. grecque, il fera 2 cours	500	6.000	
» d'algébre et de trigonométrie apliquée à l'art. de lever des plans topographiques	500	6.000	
Professeur de droit, qui fera 2 cours par jour	500	6.000	
	3.250	39.000	
§ 5. Chancellerie pour le service de l'instruction publique et dépenses nécessaires à l'entretien des écoles centrale et complémentaire de Bukarest	—	—	256 800 31.200
Caissier	300	3.600	
Secrétaire	300	3.600	
3 écrivains dont l'un sera chargé dela tenue des régistres pour les papiers entrants et sortants et qui recevra 150 piastres par mois	350	4.200	
Frais de chancellerie	150	1.800	
Pour 6 domestiques, dont 3 seront chargés du soin des salles d'études	360	4.320	
Un portier qui saura lire et écrire	120	1.440	
Un suivellant sur les gens attachés au service de l'école, ainsi que sur le matériel	200	2.400	
Bois de chauffage	500	6.000	
Pour réparations et autres menues dépenses	220	2.640	
Frais de poste pour différents services des écoles	100	1.200	
	2.600	31.200	
			288.000

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ		
	Pe lună	Pe an	Suma tótă
Suma din 'napoĭ . . .	2.600	31.000	217.800
Profesorul de limba franţuzéscă	200	2.400	
„ „ „ grecéscă	150	1.800	
Unul din profesorĭ va locui în şcólă şi va împlini slujba de inspector. Se adaugă la léfa acestuĭ profesor pentru cheltuiala sa	100	1.200	
Pentru lemne de ars la şcólă, cheltuelĭ de meremeturĭ şi alte mĕrunţişurĭ	250	3.000	
Un portar care să scie să citéscă	100	1.200	
3 ómenĭ pentru slugărit în şcólă ; doĭ dintr'ênşiĭ vor fi însărcinaţĭ maĭ cu sémă cu îngrijirea caselor şcóleĭ . . .	150	1.800	
	3.550	42.600	
§ 4. Şcóla complementară din Bucurescĭ	—	—	39.000
Un provisor însărcinat cu orĭ-ce privesce direcţia învĕţăturilor şi materialul şcólelor centrale şi complementare din Bucurescĭ, precum şi cu inspecţia tutulor şcólelor Principatuluĭ. Va avea cancelaria sub a sa direcţie . .	750	9 000	
Profesorul de limba franţuzéscă şi latinéscă, va avea 2 clasurĭ	500	6.000	
Profesorul de limba franţuzéscă şi latinéscă ce va face iarăşĭ 2 cursurĭ pentru şcolariĭ maĭ înaintaţĭ	500	6.000	
Profesorul de limba grecéscă, 2 cursurĭ	500	6.000	
„ „ algebră şi de trigonometrie aplicată la meşteşugul de a ridica planurĭ topografice.	500	6.000	
Profesorul de legĭ, care va face 2 cursurĭ pe ḍi	500	6.000	
	3.250	39.000	
			256.800
§ 5. Cancelaria pentru trebuinţele instrucţieĭ publice şi cheltuelile trebuincióse şcólelor centrale şi complimentare din Bucurescĭ	—	—	31.200
Casierul	300	3.600	
Secretarul	300	3.600	
3 scriitorĭ, dintre carĭ unul va fi însărcinat cu ţinerea registrurilor pentru hârtiile ce intră şi iesă. Acesta va avea 150 leĭ pe lună	350	4.200	
Cheltuiala cancelarieĭ	150	1.800	
Pentru 6 ómenĭ de slujbă, dintre carĭ treĭ se vor însărcina cu îngrijirea salelor de predare	360	4.320	
1 portar ce va sci să citéscă şi să scrie	120	1.440	
1 epistat asupra ómenilor ce slujesc în şcólă şi asupra materialuluĭ	200	2.400	
Lemne de ars	500	6.000	
Pentru meremeturĭ şi pentru alte cheltuelĭ mĕrunte . . .	220	2.640	
Cheltuiala poşteĭ pentru deosebite trebuinţe ale şcólelor .	100	1.200	
	2.600	31.200	
			288.000

	TRAITEMENTS ET DÉPENSES		
	Mensuels	Annuels	Total annuel
Report . . .	—		288.000
§ 6. Dépenses extraordinaires	—	—	30.400
Nota cu creion Qui les donne ? — Entretien de douze boursiers a 1.200 piastres par an. Ils ne seront admis qu'à l'âge de 7 à 12 ans	1.200	14.400	
Pour achat de livres nécessaires et pour traduire des ouvrages qui seraient connus utiles à la jeunesse . . .	—	4.000	
Note cu creion Surtout pour les sciences. — Pour deux élèves à envoyer se perfectionner dans les Universités étrangères	6.000	12.000	
	7.200	30.400	
§ 7. Fond de réserve, trente et un mille dix cents . . .	—	—	31.600
Total . . .	—	—	350.000

Signé : *Alexandre Philippesco, C. Ballaciano, Stirbei.*

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ		
	Pe lună	Pe an	Suma tótă
Suma din 'napoĭ . . .	—	—	288.000
§ 6. Cheltuelĭ extraordinare	—	—	30.400
Ţinerea a 12 copiĭ cu cheltuiala şcólelor, câte 1.200 leĭ pe an. Aceştia vor fi primiţĭ în vêrstă numaĭ de la 7 la 12 anĭ	1.200	14.400	
Pentru cumpĕrătór a cărţilor trebuincióse şi pentru tălmăcirea acelora carĭ se vor socoti tinerimeĭ trebuincióse.	—	4.000	
Pentru doĭ tinerĭ şcolarĭ ce se vor trămite a se desĕvêrşi pe la Universităţĭ străine	6.000	12.000	
	7.200	30.400	
§ 7. Casa de reservă. Treĭ-ḑecĭ şi una de miĭ şése sute . .	—	—	31.600
Total . . .	—	—	350.000

Semnaţĭ: *Alexandru Filipescu, C. Ballaciano, Ştirbeiŭ.*

Cetindu-se cu băgare de sémă statul ce privesce cheltuelile şcólelor publice din Valachia pentru totdeauna, s'aŭ întărit de către obştescul Comitet.

Prezidentul Comitetuluĭ, † *Ocârmuitor Mitropolieĭ.*
Marele Dvornic din lăuntru, *Gheorghe Filipescu.*
Marele logofĕt al dreptăţeĭ, *Alexandru Filipescu.*

INTRODUCERE

Bună crescerea este cea maĭ d'âmtêiŭ trebuinţă a unuĭ neam; ea e temelia şi chezăşia pentru paza tutulor aşeḑămênturilor obştescĭ.

Lucrarea cea buna crescere face pentru întemeerea fericireĭ fieşĭ-căruia om în parte şi a tuturor neamurilor de obşte, este fórte mare şi netăgăduită; de aceea meşteşugul a împodobi pe un om cu bune obiceiurĭ a fost în tótă vremea cea maĭ mare îngrijire a legiuitorilor celor maĭ luminaţĭ şi o adâncă gândire pentru ceĭ maĭ învĕţaţĭ filosofĭ.

Datoria uneĭ oblăduirĭ este a înlesni tinerimeĭ mijlócele trebuincióse pentru ca să'şĭ desvolteze puterile înţelegĕtóre şi morale şi a le da o povăţuire cuviincióşă pe calea vieţeĭ în societate; căcĭ dacă buna crescere va rĕmânea îngrijită la o vêrstă când ómeniĭ îşĭ fac cele d'âmtêiŭ obiceiurĭ de carĭ se simt în tótă viéţa, cele maĭ bune firescĭ aplecărĭ vor rĕmânea într'o stare de amorţire, saŭ se vor strica de tot, atuncĭ buna

crescere lipsită se va perde şi binele ce ar putea isvorî dintr'aceste firescĭ aplicărĭ nu numaĭ pentru fieşĭ-care în parte, ci şi pentru tótă societatea.

Atuncĭ moravurile rele nu vor zăbovi a se întinde peste toţĭ aceia ce nu se vor afla întrarmaţĭ împotrivă-le cu bune principurĭ; dintr'acéstă pricină multe neamurĭ aŭ căḑut în peire. De aceea o crescere bună cuviinciósă tinerimeĭ de orĭ-ce stare, este o îngrijire de cea maĭ d'ântêiŭ trebuinţă şi cea maĭ de căpetenie pentru pământul nostru.

Fie lucrător saŭ meşter, plugar saŭ slujbaş, preot saŭ militar, omul va avea tot-d'a-una óreşĭ-care influenţă în societate. Acéstă influenţă va fi vătămătóre, dacă mintea şi obiceiurile mădularilor societăţeĭ nu se vor deprinde potrivit cu trebuinţele fieşĭ-căruia după a sa stare între ómenĭ.

Dumneḑeŭ d'ântêiaşĭ dată a încuibat în inima părinţilor îngrijirea pentru buna crescere a tinerimeĭ, şi întru adevĕr acéstă dorire se arată în faptă ast-fel ca cum cea maĭ mare rĕsplătire a unuĭ tată şi o mumă de ale lor ostenelĭ ar fi singur folosul ce urméză din buna crescere a copiilor.

Părinţiĭ dar sunt ceĭ maĭ d'ântêiŭ învĕţătorĭ aĭ copiilor, dar puţinĭ dintr'ênşiĭ sunt carĭ cu a lor sciinţă şi posiţie să fie în stare a împlini acéstă neapărată datorie: unĭĭ nu sunt îndestul luminaţĭ, alţiĭ fiind întrebuinţaţĭ a lucra necontenit pentru ţinerea familieĭ lor, saŭ fiind însărcinaţĭ cu slujbe politicescĭ, sunt siliţĭ a întrebuinţa la acésta tótă vremea lor, iar alţiĭ atâta de nenorociţĭ în cât nu sciŭ să preţuiască nemărginitul folos ce urméză dintr'acéstă sfântă îngrijire.

Deosebit de acésta, crescerea copiilor este un meşteşug, şi încă un meşteşug fórte mare, întemeiat pe regulĭ şi deprinderĭ ca tóte meşteşugurile; acesta a avut ale sale perióde de pruncie şi de crescere, şi acum se deseĕvîrşesce în tóte ḑilele prin băgărĭ de sémă şi prin experienţe noue.

Este cu neputinţă unuĭ părinte de familie a cunósce tóte părţile acestuĭ meşteşug, saŭ a le împlini cu a sa rîvnă; pe lângă acésta crescerea publică are folosurĭ mult maĭ marĭ de cât orĭ-care alta.

Este dar de neapărată trebuinţă a se întocmi şcóle publice şi a se încredinţa crescerea tinerimeĭ în mână de ómenĭ ale cărora talenturĭ şi destoinicie să fie cercate.

Este încă de trebuinţă ca stăpânirea să privegheze la acest fel de aşeḑĕmênturĭ şi să le cârmuiască.

Sfîrşitul ce trebue să 'şĭ propue o bună crescere, este a îmbogăţi mintea cu sciinţe folositóre, a desvolta puterile înţelegĕtóre şi morale, a îndrepta şi a întemeia aceste puterĭ prin deprindere cu bună chibzuire; în scurt, a întări trupul şi a desvolta duhul.

CAP. I

INVĔŢĂTURILE CE S'AŬ AŞEḐAT ÎN SCÓLELE NAŢIONALE

SECŢIA I

Şcólele începĕtóre

§ 1. Şcólele naţionale se vor împărţi în patru deosebite, adică:

1) Şcóle începĕtóre;

2) Umanióre;

3) Invĕţăturĭ complementare;

4) Cursurĭ speciale.

§ 2. Şcólele începĕtóre vor coprinde patru cursurĭ de un an fieşĭ-care.

§ 3. In clasul I copiii vor învĕţa să citéscă şi să scrie dupe metodul lancastric; în cel d'al doilea se vor deprinde, după acelaşi metod, a scrie dictando şi a ceti slobod pe deosebite cărţi ce se vor hotărî pentru acésta; se vor deprinde încă la acele patru lucrări ale aritmeticeï, făcênd socotélă din gând cu numere simple; acéstă deprindere va da maï la urmă şcolarilor multă înlesnire a face curênd orï-ce socotélă.

§ 4. Metodul lancastric se va întrebuinţa numaï la aceste două d'ântêiŭ clasurï.

§ 5. In clasul al treilea copiii vor învĕţa una dupe alta catechismul legeï ortodoxe, elementurile gramaticeï românescï, geografie şi de aritmetică practică, până la frângerï inclusiv.

§ 6. In clasul al patrulea se vor învĕţa începuturï de geometrie şi de mecanică practică; se vor deprinde la scriere prin regule gramaticescï, vor învĕţa încă începuturï de desemn liniar şi de cântarea bisericéscă.

Aceste învĕţăturï vor fi trebuincióse maï ales tinerilor carï nu vor putea să urmeze maï departe ale lor învĕţăturï, carï însă eşind dintr'acest clas se vor da la vre-un meşteşug. Acestora se vor da numaï cunoscinţele cele maï simple de geometrie şi de mecanică, carï sunt de neapĕrată trebuinţă pentru lucrarea din tóte ḑilele la zidărie, dulgherie, ş. c. l.

SECŢIA II

Umanióre

§ 7. Umaniórele se vor împărţi iarăşï în patru clasurï:

§ 8. In clasul ântêiŭ se va învĕţa gramatica românéscă pe deplin, caligrafia, desemnul şi începuturï de limba franţuzéscă.

§ 9. In clasul al doilea se vor face teme pentru aplicaţia gramaticeï românescï; se vor învĕţa elementurile geografieï şi ale chronologieï; se va urma desemn; se va face încă analisul gramaticeï de limba franţuzéscă.

§ 10. In clasul al treilea se va face partea ântêia de istoria universală; se va începe cursul de aritmetică rezonată şi se va întinde până la frângerï inclusiv; se va urma desemnul; se va face analisul logic al limbeï franţuzescï; în cea maï de pe urmă se va începe cursul limbilor grecescï şi latinescï.

§ 11. In al patrulea clas cursul de istorie şi de aritmetică se va sfârşi; se va aplica aritmetica la ţinerea registrurilor; se va urma desemnul; se va sĕvîrşi şi cursul limbeï franţuzescï prin lecţiï de literatura acesteï limbï; se va urma cursul limbilor grecescï şi latinescï.

SECŢIA III

Învĕţăturï complementare

§ 12. Invĕţăturile complementare se vor împărţi în treï clasurï:

§ 13. In cel d'ântêiŭ se va învĕţa retorica şi învĕţăturile slobode, geometria, algebra, şi se va sĕvîrşi cursul limbilor grecescï şi latinescï.

§ 14. In clasul al doilea se va învĕţa istoria literatureï, logica şi fisica.

§ 15. In clasul al treilea se va învĕţa moralul, archeologia şi chimia.

SECŢIA IV

Cursurï speciale

§ 16. Aceste cursurï vor coprinde legile, matematica aplicată şi agricultura practică.

§ 17. Cursul legilor va fi compus din treï clasurï:

§ 18. In cel d'ântêiŭ se va urma dreptul civil şi comercial.

§ 19. In cel d'al doilea se va învĕţa dreptul criminal şi procedura.

§ 20. In cel d'al treilea istoria dreptuluĭ şi economia politică.

§ 21. Cursul de matematică aplicată va fi compus iarăşĭ de treĭ clasurĭ:

§ 22. In cel d'ântêiŭ se va învĕţa trigonometria aplicată la meşteşugul de ridicarea planurilor şi algebra superióră.

§ 23. In clasul al doilea se va învĕţa maĭ ântêiŭ calculul diferenţial şi integral, pe urmă geodesia, pe cât póte fi trebuinciósă la triangulaţia cea mare pentru ridicarea planurilor topografice.

§ 24. In clasul al treilea se va învĕţa mecanica şi architectura.

§ 25. Cursul de agricultură practică se împarte în treĭ clasurĭ:

§ 26. In cel d'ântêiŭ se vor învĕţa principiurile cultureĭ de obşte, botanica şi mineralogia aplicată la agricultură.

§ 27. In clasul al doilea se va învĕţa meşteşugul veterinar şi învĕţătura de economia pădurilor.

§ 28. In al treilea clas se va învĕţa economia industrială şi practică în tot felul de lucrărĭ folositóre ce se pot da pământuluĭ în ţéra românéscă.

SECŢIA V

Cursurĭ slobode

§ 29. Osebit de aceste cursurĭ vor fi şi alte învĕţăturĭ slobode carĭ nu intră în nicĭ una din despărţirile de maĭ sus arătate. Aceste vor fi cursurile de istoria naturală, de limba grecéscă vorbitóre, slavonéscă şi ruséscă.

§ 30. Invĕţăturile începĕtóre fiind de obşte maĭ de trebuinţă, se va aşeda în fieşĭcare oraş de căpetenie de prin judeţe câte o şcólă începĕtóre cu cele d'ântêiŭ treĭ clasurĭ.

§ 31. Localul trebuincios pentru aceste şcóle de prin judeţe se va închiria şi mobila cu cheltuiala locuitorilor acelor oraşe.

§ 32. Clasul al 4-lea se va aşeda de o cam-dată numaĭ în şcóla din Bucurescĭ şi din Craiova.

§ 33. Umaniórele se vor aşeda numaĭ în şcóla din Craiova şi din Bucurescĭ. La una dintr'aceste şcóle, după voinţa părinţilor, vor merge şcolariĭ ce vor trece clasurile în şcólele începĕtóre, şi vor voi şi urma maĭ departe învĕţăturile.

§ 34. Clasurile de învĕţăturĭ complementare şi de cursurĭ slobode se vor face numaĭ în Bucurescĭ.

CAP. II

DESVOLTAREA OBIECTELOR DE ÎNVĔŢĂTURĂ ÎN FIEŞĬ-CARE CLAS ŞI METODULUĬ CE TREBUE A SE URMA LA PREDARE

SECŢIA I

Pentru şcólele începĕtóre

§ 35. Clasul I şi II se va face numaĭ de un profesor.

§ 36. Scolariĭ acestor douĕ clasurĭ se vor aduna la acelaşĭ ceas şi într'aceeaşĭ sală.

§ 19. In cel d'al doilea se va învĕţa dreptul criminal şi procedura.

§ 20. In cel d'al treilea istoria dreptuluĭ şi economia politică.

§ 21. Cursul de matematică aplicată va fi compus iarăşĭ de treĭ clasurĭ:

§ 22. In cel d'ântêiŭ se va învĕţa trigonometria aplicată la meşteşugul de ridicarea planurilor şi algebra superióră.

§ 23. In clasul al doilea se va învĕţa maĭ ântêiŭ calculul diferenţial şi integral, pe urmă geodesia, pe cât póte fi trebuinciósă la triangulaţia cea mare pentru ridicarea planurilor topografice.

§ 24. In clasul al treilea se va învĕţa mecanica şi architectura.

§ 25. Cursul de agricultură practică se împarte în treĭ clasurĭ:

§ 26. In cel d'ântêiŭ se vor învĕţa principiurile cultureĭ de obşte, botanica şi mineralogia aplicată la agricultură.

§ 27. In clasul al doilea se va învĕţa meşteşugul veterinar şi învĕţătura de economia pădurilor.

§ 28. In al treilea clas se va învĕţa economia industrială şi practică în tot felul de lucrărĭ folositóre ce se pot da pământuluĭ în ţéra românéscă.

SECŢIA V

Cursurĭ slobode

§ 29. Osebit de aceste cursurĭ vor fi şi alte învĕţăturĭ slobode carĭ nu intră în nicĭ una din despărţirile de maĭ sus arătate. Aceste vor fi cursurile de istoria naturală, de limba grecéscă vorbitóre, slavonéscă şi ruséscă.

§ 30. Invĕţăturile începĕtóre fiind de obşte maĭ de trebuinţă, se va aşeda în fieşĭcare oraş de căpetenie de prin judeţe câte o şcólă începĕtóre cu cele d'ântêiŭ treĭ clasurĭ.

§ 31. Localul trebuincios pentru aceste şcóle de prin judeţe se va închiria şi mobila cu cheltuiala locuitorilor acelor oraşe.

§ 32. Clasul al 4-lea se va aşeda de o cam-dată numaĭ în şcóla din Bucurescĭ şi din Craiova.

§ 33. Umaniórele se vor aşeda numaĭ în şcóla din Craiova şi din Bucurescĭ. La una dintr'aceste şcóle, după voinţa părinţilor, vor merge şcolariĭ ce vor trece clasurile în şcólele începĕtóre, şi vor voi şi urma maĭ departe învĕţăturile.

§ 34. Clasurile de învĕţăturĭ complementare şi de cursurĭ slobode se vor face numaĭ în Bucurescĭ.

CAP. II

DESVOLTAREA OBIECTELOR DE ÎNVĔŢĂTURĂ ÎN FIEŞĬ-CARE CLAS ŞI METODULUĬ CE TREBUE A SE URMA LA PREDARE

SECŢIA I

Pentru şcólele începĕtóre

§ 35. Clasul I şi II se va face numaĭ de un profesor.

§ 36. Scolariĭ acestor douĕ clasurĭ se vor aduna la acelaşĭ ceas şi într'aceeaşĭ sală.

§ 57. Cursurile acestuĭ clas se va împărți ast-fel în cât unele să se facă într'o ḑi şi altele într'alta.

SECŢIA II

Pentru umanióre

§ 58. Din şcólele începetóre şcolariĭ vor trece în şcóla de umanióre, şi acolo vor urma cursurile ce se arată în tabla alăturată subt litera A.

§ 59. In clasul întêiŭ gramatica va fi cel maĭ d'întêiŭ obiect de învĕţătură; aşĭ arĕta cinevaşĭ ideile cu înlesnire şi desluşire prin scris saŭ prin graiŭ, este o trebuinţă fórte simţitóre şi care nu are trebuinţă a se dovedi.

Limba părintéscă de tot simplă cu care tinerimea vine în şcólă este fórte neregulată şi greşită; de aceea trebue a se îndeletnici fieşĭ-care spre a o învĕţa, a o curăţi, fără a sili duhul eĭ, întrebuinţând maĭ cu deosebire cuvintele cele maĭ obicĭnuite ale eĭ, iar cuvinte ce vor lipsi, precum sunt cele technice, şi de ideĭ înalte să se ia numaĭ dintr'o limbă hotărită odată pentru tot-d'a-una, precum este cea franţuzéscă, apropiindu-se de cea latinéscă, firéscă mumă a limbeĭ românescĭ; pentru aceea se va aşeḑa câte-va regule după care să se pótă deosebi limba corectă din cea greşită; aceste regulĭ însă nu trebue să fie nicĭ prea multe, nicĭ prea abstracte, ci trebue să fie tot-d'a-una după mĕsura înţelegerĭĭ şcolaruluĭ, şi potrivit cu desvoltarea ideilor luĭ; aceste regulĭ trebue maĭ ales a fi simţite prin aplicaţiĭ dese, prin exemplurĭ de o întrebuinţare familiară.

Profesorul de gramatică nu va uita nicĭ odată, că regulile sunt mijlócele, iar nu sfêrşitul; se va îndeletnici maĭ cu deadinsul a face pe tinerĭ să cunóscă deosebitele părţĭ ale cuvintelor, declinaţiile, conjugaţiile şi regulile cele maĭ de obşte ale sintaxuluĭ. Cele-l-alte cunosciinţe se vor dobêndi de sine prin deprindere şi prin cetire, de aceea şcolariĭ se vor îndemna a citi adesea bucăţĭ alese din autoriĭ ceĭ maĭ vestiţĭ pentru stil curat, şi se vor obicĭnui a da cuvêntul pentru orĭ-care zicere şi pentru tot felul de alcătuirĭ ce vor întêmpina într'acele cărţĭ.

§ 60. Cel de al doilea obiect al învĕţătureĭ în clasul întêiŭ de umanióre va fi caligrafia. Profesorul va arĕta ucenicilor regulile, maĭ întâiŭ scriind cu un tibişir pe o tablă négră, după aceea se va da exemplurĭ tipărite, va priveghia încă ca să se obicĭnuiască şcolariĭ de timpuriŭ a scrie curat.

§ 61. In clasul întâiŭ de umanióre şcolariĭ vor începe încă învĕţătura desenuluĭ a căruia trebuinţă este de obşte cunoscută pentru influenţa ce are la înaintarea meşteşugurilor şi meseriilor; într'adevĕr, cunosciinţa desenuluĭ póte singură să dea mijlocul de a se face lucrarea meşteşugurilor maĭ simplă, maĭ înlesnitóre, cu maĭ puţină cheltuială, şi a sĕvîrşi orĭ-ce lucru cu înţelegere; învĕţătura desenuluĭ este încă trebuinciósă pentru că insuflă gustul de simetrie şi de forme frumóse: cu cât maĭ mult acest gust se va întinde, cu atât zidăriile vor fi maĭ frumóse şi maĭ comode.

§ 62. Invĕţătura desenuluĭ se va urma în tóte clasurile de umanióre şi după chipul următor: In cel d'întêiŭ se va învĕţa desenul de chipurĭ, în cel de al doilea desenul de situaţie, în cel de al treilea se va face desenul de topografie, în cel de al patrulea de architectură şi de mecanică în proiecţiĭ geometriale şi perspective.

Cu tóte acestea, desenul liniar fiind de o trebuinţă maĭ de obşte, se va arĕta în tóte clasurile modelurile pentru tóte felurile de desen, trebue să fie înmulţite şi bine lucrate; modelurile de desen liniar vor fi întovărăşite, pe cât se va putea, cu modeluri în relief, învĕţătura desenuluĭ se va schimba cu caligrafia dintr'o ḑi într'alta.

§ 63. Invĕţătura limbeĭ franţuzescĭ se va începe în clasurile ântêiŭ şi se va urma în tot cursul de umanióre.

In clasul ântêiŭ şcolariĭ se vor deprinde la cetire şi la începutul de gramatică.

In cel de al doilea vor învĕţa sintaxul acesteĭ limbĭ, în cel de al treilea se vor deprinde a face teme saŭ tălmăciriĭ din românesce în franţuzesce.

Profesorul va alege cu bună chibzuire bucăţile ce se vor da drept teme.

In clasul al patrulea şcolariĭ vor învĕţa literatura limbeĭ franţuzescĭ.

Profesorul 'ĭ va face să ia aminte meritul compuneriĭ şi deosebitele calităţĭ ale stiluluĭ şi ale cugetăreĭ în cărţile autorilor francezĭ celor maĭ vestiţĭ.

§ 64. Şcolariĭ se vor deprinde la acest clas în aplicaţia regulilor gramaticale, compunênd pe deosebite teme, precum sunt: descrieriĭ, anecdote, scrisoriĭ, povestiriĭ şi altele.

Un profesor singur va face învĕţăturile gramatice în clasul ântêiŭ şi al doilea.

§ 65. La predarea geografieĭ se va face despărţiriĭ fisice şi politice ale globuluĭ pe harte mute, începênd de la pământul românesc ca dintr'un centru şi petrecênd una după alta tóte părţile lumeĭ, după despărţirea de obşte a globuluĭ; profesorul va descrie maĭ cu deamĕruntul fieşĭ-care loc, maĭ ântêiŭ în Europa şi apoĭ în tóte părţile lumeĭ.

§ 66. Cursul geografieĭ se va împărţi în doĕ părţĭ deosebite: 1) Geografia fisică; 2) geografia matematică. Profesorul, după ce va arĕta posiţia locurilor celor maĭ însemnate ale globuluĭ pământesc, va face câte-va lecţiĭ de astronomie şi de meteorologie, pe cât aceste sciinţe se ating de geografie.

§ 67. Acelaşĭ profesor va face încă câte-va lecţiĭ de cronologie la sfêrşitul cursuluĭ de geografie, împărţind istoria în istoria sfântă, istoria veche, istoria veaculuĭ de mijloc şi istoria veaculuĭ noŭ. Profesorul va despărţi încă fieşi-care dintr'aceste ramurĭ în veacurĭ, va arĕta la fieşĭ-care loc leaturile de orĭ-ce întêmplărĭ vrednice de ţinerea aminte ce vor fi urmat într'acel loc.

Aşa, în loc de a face cronologia fieşĭ-căruia ţinut deosebit, va îmbrăţişa prin sincronic cronologia a tuturor neamurilor, fără a perde d'inaintea ochilor starea ţĕreĭ româneşcĭ în fieşĭ-care veac. Intr'acest chip şcolariĭ vor vedea desvelindu-se înaintea lor una după alta începuturile şi prefacerile tuturor neamurilor.

§ 68. Cursul istorieĭ va ţine doĭ anĭ; se va începe în clasul al treilea şi se va sfêrşi în clasul al patrulea; se va împărţi în patru epoce principale, adică istoria sfântă, istoria grecilor şi a romanilor, istoria veaculuĭ de mijloc, şi, în sfêrşit, istoria veaculuĭ noŭ. Cele opt-spre-ḑece lunĭ întrebuinţate la predarea istorieĭ se vor împărţi precum urméză: doĕ lunĭ se vor întrebuinţa la învĕţătura istorieĭ sfinte, treĭ la istoria grecilor, patru la a romanilor, treĭ la veacul de mijloc, şi, în sfêrşit, şése la veacurile noue. O maĭ multă vreme trebue a se lua pentru istoria grecilor şi a romanilor, pentru că aceştia coprinde istoria maĭ a tot pământul în vreme de doĕ miĭ de anĭ aprópe, şi, pentru că înfăţişézĕ orĭ-ce în lume, se póte arĕta mare în ómenĭ şi în întêmplărĭ. Cea după urmă epocă va coprinde şi istoria rumânéscă, care se va desvolta cu maĭ multă întindere de cât istoria particulară şi a celor-l-alte neamurĭ, făcêndu-se iscodiriĭ a se găsi în fieşĭ-care veac din istoria neamurilor de prin prejur, obiceiurile şi pravilele cele maĭ însemnate al acesteĭ ţĕrĭ, iar istoria se va scrie pentru ţéra românéscă deosebit; se va da maĭ ântêiŭ în cercetarea Eforieĭ.

Metodul ce trebue a se păzi la predarea istorieĭ va fi a se aşeḑa punctuŕile de

temeiŭ, la care să se pótă alătura tóte cele-l-alte, şi a intra în mĕrunţişurĭ numaĭ după ce va lua în băgare de sémă totul în tot felul de înfăţişare. Profesorul va îndemna pe şcolariĭ din clasul al treilea şi al patrulea, a face extracturĭ din cele maĭ însemnate întêmplărĭ şi îĭ va deprinde neîncetat a compune povestirĭ şi descrierĭ, lăsând la voia fieşĭ-căruia a alege materia de compunere.

§ 69. In clasul al treilea se vor începe cursul limbilor grecescĭ şi latinescĭ şi se vor urma treĭ anĭ unul după altul neprecurmat. In anul d'ântêiŭ se vor învĕţa începuturile de gramatică amêndurora acestor limbĭ; în anul al doilea şcolariĭ vor face teme şi tălmăcirĭ din rumânesce în grecesce saŭ în latinesce; temele cele d'ântêiŭ vor fi fórte simple şi vor avea înclinare numaĭ cu cele maĭ de căpetenie regule ale sintaxuluĭ; aceste teme se vor da din ce în ce maĭ anevoiă, pe cât şcolariĭ se vor deprinde maĭ mult cu regulile; bucăţile pentru tălmăcire se vor alege de profesorĭ, cu bună chibzuire, ca să se traducă de şcolarĭ din grecesce saŭ din latinesce în rumânesce; în anul al treilea al cursurilor limbilor grecescĭ şi latinescĭ, care este anul ântêiŭ de învĕţăturĭ complementare, se va întrebuinţa acelaşĭ metod precum s'a arĕtat maĭ sus; se va urma a se face teme, versurĭ şi tălmăcirĭ din deosebiţĭ autorĭ, îngrijind a se mări neînlesnirea treptat.

Nu va fi de trebuinţă a se urma un autor până la sfêrşit; va fi din potrivă maĭ folositor a alege din fieşĭ-care autor aceea ce este maĭ bun şi a lăsa cele-l-alte, ca să aibă şcolariĭ vreme a citi maĭ mulţĭ autorĭ şi să pótă într'acest chip a se obicĭnui cu deosebite felurĭ de stil.

§ 70. Aritmetica, deosebit de întrebuinţarea eĭ cea de obşte, coprinde, precum tóte cele-l-alte sciinţe exacte, folosul a deprinde cugetarea şi pĕtrunderea la înţelegere şi a da plăcere pentru deslușirea ideilor; de aceea, aritmetica trebue să se înveţe ca un mijloc de deprindere a înţelegereĭ, iar nu într'un chip mecanic, saŭ ca un lucru numaĭ de ţinere de minte. Nu este îndestul ca şcolarul să înveţe regulile pe din afară, ci trebue să dea şi cuvêntul pentru fie-care regulă; şcolarul trebue să se povăţuiască ast-fel la acéstă învĕţătură, în cât să pótă găsi singur regula. Rola profesoruluĭ este a unuĭ povăţuitor ce luminéză drumul şcolaruluĭ, şi prin întrebărĭ şi probleme îl opresce orĭ-când vede că şcolarul se abate din drum. Aritmetica se va împărţi în doĕ cursurĭ care se vor face de acelaşĭ profesor în clasul al treilea şi al patrulea: cursul d'ântêiŭ se va urma numaĭ până la frângerĭ inclusiv; cel de al doilea va începe după frângerĭ şi va merge până la sfêrşit. După aceea, amêndoĕ părţile cursuluĭ de aritmetică se vor aplica la ţinerea registrurilor pentru tot felul de operaţiĭ de negoţ şi de economia casnică. Teoria şi practica vor fi temeiul acesteĭ părţĭ de învĕţătură. Metodul ce se va întrebuinţa în şcóle va fi de odată cel maĭ deslușit şi cel maĭ simplu, şi operaţiile, cu tóte că numaĭ închipuite, vor fi însă rezemate pe exemplurĭ adevĕrate.

Profesorul, după ce va da o prescurtare de deosebitele sisteme, va desvolta pe aceea ce se află pr mită în şcólă şi o va supune la tóte combinaţiile ce se pot întêmpla la ţinerea registrurilor în dopia scriptură.

Va da şcolarilor model de deosebite registrurĭ întrebuinţate în negoţ, ajutătóre şi principale; le va tălmăci trebuinţa de a'şĭ aşeda lucrurile pe o contabilitate sigură şi bine întocmită şi a le adeveri prin balanţurĭ potrivite.

Profesorul va da şcolarilor să facă tóte lucrările trebuincióse pentru ţinerea regulată a registrurilor, atât ajutătóre cât şi principale.

SECȚIA III

Invețăturile complementare

§ 71. Invețăturile complementare se vor începe cu clasul retoriceĭ și învețăturilor slobode; aceste învețăturĭ se vor face în doĭ anĭ și se vor împărți în treĭ părțĭ:

§ 72. In partea d'ântêiŭ profesorul, după ce va vorbi asupra natureĭ, și sfêrșitul acesteĭ învețăturĭ, asupra plăcereĭ talentuluĭ și geniuluĭ, va arĕta maĭ ântêiŭ meșteșugul vorbireĭ, al stiluluĭ și al elocvențeĭ, după aceea va vorbi de meșteșugul oratoric în parte.

La desvoltarea fieșĭ-căruia dintr'aceste părțĭ, cu tótă întinderea cuviinciósă, profesorul va depărta tot felul de vorbire în mărunțișurĭ zadarnice de ale ritorilor scolasticĭ; se va sili a face pe școlarĭ să înțelégă regulile prin exemplurĭ din limba națională. Intr'aceeași vreme profesorul va deprinde necontenit pe școlariĭ sĕĭ la compunerĭ, maĭ ales în chipul istoric, epistolar și cele-l-alte, lăsându'ĭ să-și alégă eĭ însuși pe cât se va putea materia compunereĭ.

§ 73. In partea a doua profesorul va vorbi pentru poesia de obște, pentru facerea versurilor, pentru limba poetică, pentru inspirație, pentru entusiasm și pentru deosebite felurĭ de poesie. Cu același gust și cu aceeași chibzuire trebue să se facă și alegerea regulilor la acéstă învețătură: Profesorul va face pe școlarĭ să simță trebuința, prețul adevĕrat și întinderea regulilor într'un meșteșug, care stă în imaginație și în simțire, a căruia cea maĭ d'ântêiŭ condiție este chiar duhul artistuluĭ. Intr'acéstă parte încă profesorul va deprinde pe școlariĭ sĕĭ la compunerĭ, ca să însuflețeze și să desvoltese talenturile ce se ivesc.

§ 74. In partea a treia profesorul va face un curs de istoria generală a literatureĭ, va arĕta începutul și sporirea literatureĭ grecilor și romanilor, va urma deosebitele prefacerĭ la carĭ a fost supusă literatura acestor două neamurĭ de la a lor începere până la a lor cădere. Va trece după aceea la literaturile neamurilor noue celor maĭ civilisate, va face să se cunóscă semnele caracteristice ale literatureĭ fieșĭ-căruia neam, va arĕta relația acestor literaturĭ între ele și aceea ce pot avea cu literatura neamurilor vechĭ, va face cunoscute cărțile cele maĭ vestite ale fieșĭ-căruia neam în tot felul de stiluri, arĕtând calitățile precum și greșelile lor pe cât se va putea. La cercetarea ce va face acestor cărțĭ își va rezema părerile citindu-le bucățĭ dintr'acele cărțĭ.

Scopul acestuĭ curs trebue să fie maĭ ales pentru a da maĭ multă întindere ideilor și a depărta gustul exclusiv și pedantesc care adórme duhul și oprește nascerea ideilor nouĭ.

Profesorul va face pe școlarĭ să simță de câte lucrurĭ de căpetenie ar fi fost lumea lipsită, dacă s'ar fi mărginit cinevașĭ în cercul unor regulĭ arbitrare și prea absolute. Pe de altă parte va arĕta rătăcirile acelora carĭ, lăsându-se uneĭ imaginațiĭ neînfrênate, se împotrivesc rezonuluĭ și buneĭ simțirĭ, și alergând după originalitate cad în felurĭ de rătăcirĭ.

Profesorul va arĕta încă relația ce aŭ între ele lucrările duhuluĭ deosebite stărĭ ale societățeĭ, precum influența ce are clima, religia și obiceiurile asupra literatureĭ fieșĭ-căruia neam.

§ 75. In clasul ântêiŭ de învețăturĭ complementare se va învĕța încă geometria și algebra până la ecuațiile graduluĭ al doilea inclusiv; aceste două învețăturĭ se vor începe într'aceeași vreme și se vor urma amêndouĕ alăturate, însă schimbându-se una într'o ḑi și alta într'alta.

§ 76. Cursul geometriei se va împărți în geometrie plană și geometrie solidă, și trigonometrie drept liniară. Cartea cea d'ântêiŭ se va sĕvîrși în semestrul d'ântêiŭ, și cele-l-alte douĕ în cel de al doilea.

In partea a doua și a treia profesorul va desvolta deosebitele aplicații ale geometriei, va propune câte-va aplicații ca nisce probleme, a cărora deslegare școlarii o vor face cu ajutorul profesoruluĭ.

§ 77. Fisica se va învĕța în clasul al doilea al învĕțăturilor complementare.

§ 78. Acest curs, care va ține un an, se va împărți în douĕ părți potrivite cu cele douĕ semestrurĭ ale anuluĭ scolastic.

In partea cea d'ântêiŭ se va arĕta proprietățile generale și starea deosebitelor trupurĭ.

In partea a doua se va vorbi pentru fluidurile imponderabile (nesupuse cântărireĭ).

In partea ântêia se vor coprinde tóte principiurile saŭ lucrările mecaniceĭ raționale, care se pot aplica maĭ adesea-orĭ.

Cele maĭ multe dintr'aceste principurĭ vor fi numaĭ arĕtate, fără a se dovedi, pentru că școlariĭ acestuĭ clas nu vor fi îndestul sporiți în matematică ca să pricépă demonstrația tutulor principiurilor, însă se va arĕta maĭ mult aplicația lor.

Intr'acéstă parte a cursuluĭ se va da multă desvoltare teorieĭ pentru resistența trupurilor solide, în odihnă saŭ în mișcare și pentru frecarea lor.

In partea a doua se va arĕta maĭ cu sémă teoria căldureĭ.

In întinderea acestuĭ curs trebue să se coprindă tóte fenomenele de căpetenie; se vor coprinde însă maĭ cu deosebire acelea carĭ pot avea aplicațiĭ trebuincióse; celel-alte se vor arĕta maĭ pe scurt.

Acéstă rênduială va coprinde în sine mijlocul de a lega între ele deosebitele părți ale fisiceĭ, a înlesni a lor înțelegere și a tipări în minte lucrările lor; acésta nu se putea dobêndi dacă s'ar cerceta numaĭ fenomenele a cărora cunoscință este nemijlocit trebuincióză la meșteșugurĭ.

Deosebit de acésta, dacă școlariĭ nu pot să învețe óre-carĭ teoriĭ, trebue însă să cunóscă măcar ființa lor, ca să simță câtă este depărtarea între învĕțătura ce eĭ aŭ dobândit și între tótă întinderea sciinței. Pentru a înlesni înțelegerea lucrărilor saŭ a fenomenelor ce se vor arăta în cursul fisiceĭ, se vor face la fieșĭ-care lecție experimenturĭ.

§ 79. Cursul chimieĭ se va face în clasul al treilea de învĕțăturĭ complementare. Acéstă sciință are o întindere fórte mare; în ale eĭ aplicațiĭ se arată atât de multe lucrărĭ deosebite și trebuincióse, în cât este de mare trebuință a se arĕta în ce chip trebue a se cârmui învĕțătura ca să se păzéscă hotarele sciinteĭ, însă fără a se mărgini întinderea ce i se cuvine.

§ 80. Cursul chimieĭ se va sĕvîrși într'un an; în semestrul d'ântêiŭ se va face chimia generală, numaĭ trupurile trebuincióse se vor cerceta în tóte chipurile și acestea vor sluji a dovedi regulile generale ale sciinteĭ: Școlariĭ vor fi datorĭ a face eĭ însuși tóte experiențele și maĭ ales acelea la carĭ trebuesc instrumenturĭ pentru cercetărĭ mĕrunte și maĭ delicate.

In semestrul al doilea se vor arĕta meșteșugurile chimice, împărțindu-le după însușirile prin carĭ se légă unul cu altul.

Când școlariĭ vor fi destul înaintațĭ, li se vor da materiĭ a analisi, compositia

acestor materiĭ fiind cunoscută numaĭ profesorilor ; şcolariĭ vor cerca singurĭ să afle deosebitele părţĭ din carĭ se alcătuesce acea materie şi vor da în scris ceea ce vor afla ; după acea profesorul va face băgările de sémă ce va socoti cuviincióse, dând laude acelora ce se vor fi apropiat maĭ mult de adevĕr.

Aceste lecţiĭ, ce se vor face pe la sfĕrşitul cursuluĭ, vor avea maĭ cu sémă drept sfĕrşit învĕţătura principiurilor generale în analisul chimic al trupurilor minerale şi organice.

Laboratorul de chimie se va încredinţa unuĭ om cu bună sciinţă, şi acesta va fi dator a pregăti experienţele pentru curs şi a povăţui pe şcolarĭ la operaţiile ce trebue să facă şi eĭ înşuşĭ.

§ 81. In al doilea an se va preda logica. Profesorul va tălmăci principiurile gramaticeĭ generale, saŭ teoria de a ne înfăţişa la ideile, şi va încheia cursul printr'o aripare pe scurt de deosebite metoduri şi regule ale logiceĭ scolastice.

§ 82. Moralul se va învĕţa în anul al treilea. Profesorul va arĕta desvoltarea şi relaţia ce aŭ între ele facultăţile lucrătóre, influenţa lor asupra norocireĭ saŭ nenorocireĭ omuluĭ în viaţă, mijlócele de a se deprinde cinevaşĭ în bune sentimenturĭ şi de a îndrepta saŭ a perde acelea care învitézĕ pe om la fapte împotrivitóre fericireĭ sale şi aprópeluĭ sĕŭ.

§ 83. Archeologia se va învĕţa ca un supliment la cursul de literatura grecéscă şi latinéscă şi de istoria veche.

Istoria coprinde interesurile publice şi întêmplările cele maĭ vrednice de aducere aminte, iar archeologia tălmăceşce aceste interesurĭ şi întêmplărĭ.

Pĕtrunde în tóte amărunturile vieţeĭ din lăuntru, arată obiceiurile, ţirmoniile politicescĭ şi bisericescĭ, descrie monumenturile, meşteşugurile, felul îmbrăcămintelor, sĕrbătorile, jocurile publice şi altele.

Profesorul va arĕta maĭ ântêiŭ antichităţile Egipetuluĭ şi ale neamurilor din Asia. După aceea va trece la antichităţile grecilor şi ale romanilor, la carĭ se va opri maĭ multă vreme, şi va sfĕrşi printr'o arĕtare pe scurt de antichităţile cele maĭ vrednice de luarea aminte ale celor-l-alte neamurĭ.

§ 84. Pentru tóte cursurile se va păzi drept regulă generală de a păşi tot-d'a-una de la simplu la compus şi de la cele lesne la cele maĭ anevoie.

Deslușire, tălmăcire luminată, înşiruire logicéscă a ideilor sunt condiţiĭ neapĕrate ale buneĭ învĕţăturĭ. De aceea profesorul nu va căuta a'şĭ face fală cu învĕţăturĭ zadarnice, ci se va ţine de acelea carĭ sunt maĭ cu temeiŭ şi maĭ de trebuinţă. Cu un cuvênt, se va întrebuinţa către ucenicĭ puţine regule; din potrivă li se vor pune înainte multe exemplurĭ saŭ pilde, şi maĭ ales se vor deprinde necontenit la compunerĭ şi la alte operaţiĭ în faptă.

SECŢIA IV

Cursurĭ speciale

§ 85. Eşind din clasurile de învĕţăturĭ complementare, şcolariĭ vor putea să se scrie în vre-unul din cursurile speciale, după plăcere.

Pentru cursul legilor

§ 86. Pravilele pămêntuluĭ nostru se vor întrebuinţa drept text la învĕţătura legilor. Profesorul, ce va fi însărcinat a face acest curs, trebue să cunóscă cărţile tutulor autorilor câţĭ aŭ scris cevaşĭ asupra legilor, va da óreşĭ-ce sciinţă generală de starea le-

giuireĭ, va alătura legiuirile străine cu pravilele pământuluĭ nostru şi, după ce se vor deprinde astfel şcolariĭ, va face adesea conferinţe asupra articolelor celor maĭ de căpetenie ale pravilelor, asupra cărora să pótă şcolariĭ aplica regulile ce li se vor fi tălmăcit maĭ nainte; în scurt, profesorul se va sili a arĕta principiurile generale ale legiuireĭ, a tălmăci împărţirea eĭ cea firéscă şi a cerceta relaţiile ce aŭ deosebitele părţĭ între ele.

§ 87. Iconomia politică va fi şi ea o parte din cursul special al legilor; acéstă învĕţătură este óre-şĭ cum o îndeplinire a învĕţăturiĭ legilor.

La învĕţătura acesteĭ sciinţe profesorul se va rezema pe fapte ce se vor aduna din statistica deosebitelor ţĕrĭ.

Statistica, fără a fi un obiect particular de învĕţătură, se va întrebuinţa, cu tóte acestea, adesea pentru a se da prin fapte principiurilor generale adeverire netăgăduită.

Matematica aplicată

§ 88. Scopul acesteĭ învĕţăturĭ este a face ingineri civilĭ.

§ 89. Şcolariĭ ce vor fi urmat după regulă tóte învĕţăturile de umanióre şi complementare, vor putea fi destoinicĭ a urma cursul matematiceĭ aplicată.

§ 90. In anul d'ântêiŭ se va învĕţa trigonometria şi algebra superióră.

Acest curs se va împărţi în douĕ părţĭ potrivite cu cele douĕ semestrurĭ ale anuluĭ scolastic.

In semestrul d'ântêiŭ se va învĕţa teoria şi în cel de al doilea se va face practica.

§ 91. In partea teoretică profesorul va arĕta principiurile generale pentru deslegarea triunghiurilor drept liniate şi sferice, va deprinde pe şcolarĭ la întrebuinţarea ogaritmilor şi la aplicaţia formulelor algebrice; în sfârşit le va arĕta desemnul topografic.

§ 92. Pentru practică, profesorul va eşi vara cu şcolariĭ ca să le arĕte mijlocul de a ridica planurĭ topografice, le va face cunoscute regulile de topografie pentru mĕsurarea surfeţelor şi împărţirea locurilor; asemenea le va arĕta şi nivelaţia; în sfârşit, le va da óre-şĭ carĭ ideĭ de alcătuirea înscrisurilor pentru orĭ-ce descriere se atinge de topografie.

§ 93. In anul al doilea şcolariĭ, ce vor fi trecut cursul trigonometrieĭ, vor urma sub acelaşĭ profesor cursul geodesieĭ, din care se va face în semestrul ântêiŭ partea teoretică, şi în cel de al doilea practica.

In cursul teoretic al geodesieĭ se va învĕţa maĭ cu sémă aceea ce privesce la facerea unuĭ canevas trigonometric, ce trebue să se ia drept temeiŭ pentru tóte cele-l-alte operaţiĭ mĕrunte la ridicarea uneĭ harte. Se va arĕta teoria de projecţia hartelor şi întrebuinţarea instrumenturilor la operaţiile geodesice.

§ 94. Şcolariĭ clasuluĭ al doilea vor urma încă în semestrul d'ântêiŭ un curs de calculul diferenţial şi integral sub profesorul care va face cursul de mecanică în anul al treilea.

Şcolariĭ se vor deprinde a face calcurile geodesice ce trebuesc la mĕsurarea unghiurilor şi a baselor. Calcurile distanţelor asimutale, nivelaţiĭ şi cele-l-alte. In sfârşit, se va încheia acest curs teoretic prin óreşĭ-carĭ consideraţiĭ de cercetările cele maĭ vrednice de luarea aminte asupra figureĭ pământuluĭ.

§ 95. In cursul de aplicaţie pentru geodesie, care se va face în vară, se va arĕta şcolarilor mijlocul de a face triangulaţiĭ prin teodolit saŭ prin cercul repetitor; va face observaţiĭ astronomice pentru a afla latituda şi longituda punturilor de temeiaŭ ale uneĭ harte; în sfârşit, a afla înălţimele prin mĕsurĭ barometrice.

§ 96. Acelaşĭ profesor va preda în semestrul d'ântêiŭ trigonometria şi algebra superióră la şcolariĭ clasuluĭ I-iŭ, iar geodesia la ceĭ de la clasul al II-lea, şi în semestrul al doilea va arĕta şcolarilor amêndurora clasurilor de odată aplicaţia acestor învĕţăturĭ la facerea hartelor topografice şi geodesice. Fieşĭ-care şcolar va fi atuncea dator a ridica şi a însemna cu luare aminte şi cu deamăruntul planul unuĭ loc, a căruia întindere va fi un pătrat de cel puţin doĕ miĭ de stânjenĭ în fieşĭ-care lature.

Pentru acéstă părticică se va alege împrejurul vre-unuĭ oraş un loc care să aibă multe varietăţĭ; locurile ce se vor da fieşĭ-căruĭ şcolar trebue să fie alăturea unul lângă altul, şi hartele ce se vor ridica într'acele locurĭ trebue să se potrivéscă una cu alta la marginĭ, ast-fel în cât alăturându se tóte hartele să se pótă face un trup întreg

§ 97. In clasul al treilea şcolariĭ vor urma un curs de mecanică şi altul de architectură civilă.

Cursul de mecanică se va împărţi în douĕ: partea cea d'ântêiŭ va coprinde mecanica practică, adică învĕţătura de mecanismul elementar al maşinelor mişcătóre şi ajutóre ce se întrebuinţéză în meşteşugurĭ mecanice.

Cea-laltă parte a cursuluĭ va coprinde învĕţătura meşteşugurilor la carĭ se întrebuinţéză maşinĭ speciale, maĭ mult saŭ maĭ puţin complicate, pentru lucrarea a multor felurĭ de materiĭ.

§ 98. Profesorul ce va face cursul mecaniceĭ în anul al treilea, va face şi calculul diferenţial şi integral, în anul al doilea al matematiceĭ aplicată.

§ 99. Invĕţăturile ce trebue a se face în cursul de architectură vor fi: 1) a da şcolarilor o cunoscinţă generală de meşteşugul de a întocmi, a pune în lucrare şi a preţui cunoscinţele ce pot fi trebuincióse în deosebite industriĭ; 2) a da învĕţăturĭ pregătitóre acelor carĭ voesc a se îndeletnici maĭ cu deosebire la meşteşugul zidărieĭ în calitate de ingineri civilĭ saŭ de architecţĭ. Intr'acest curs profesorul va vorbi pentru materiile ce se întrebuinţéză în construcţiĭ, pentru pregătirea ce se face acestor materiĭ, pentru deosebite construcţiĭ, pentru legile ce se ating de zidirĭ; va arĕta, în sfêrşit, cum să se facă preţurile şi mĕsurarea zidirilor.

Curs de agricultură practică

§ 100. Agricultura este cea maĭ mare bogăţie a acestuĭ pămênt, şi cu tóte acestea o ast-fel de industrie trebuinciósă, care are tóte mijlócele a face neamul românesc fericit şi maĭ ales pe proprietariĭ acestuĭ pămênt roditor, a rĕmas de multă vreme neîngrijită; proprietariĭ nu sciŭ încă să preţuiască îndestul bunĕtăţile acesteĭ industriĭ din care isvorăsce puterea, mulţămirea şi odihna, prin înmulţirea productelor, prin îmbunĕtăţirea condiţieĭ socială şi morală a producturilor, şi prin îmbelşugarea de cele maĭ de trebuinţă omuluĭ. De aceea, ar fi un lucru folositor neamuluĭ, dându-se tinerimeĭ mijlóce de a dobândi ştiinţe positive asupra lucrăreĭ pămêntuluĭ şi a deschide gustul la acéstă îndeletnicire. Acest gust este cel maĭ firesc al omuluĭ, cel maĭ vrednic, interesant, acela care se unesce maĭ bine cu ideile serióse prin folosul ce aduce şi cu plăcerile cinstite prin mulţamirea ce dă de o lucrare nemustrată.

§ 101. O şcólă de agricultură se va aşeḑa lângă Bucurescĭ la vre-o moşie ce va sluji drept model de lucrarea pămêntuluĭ.

§ 102. Pentru acest sfêrşit, stăpânirea va face chibzuire a dobândi o moşie lângă oraşul Bucurescĭ, cumpĕrând'o saŭ făcênd schimb cu vre-una dintr'ale Statuluĭ.

Acéstă moşie va trebui să aibă vre-o întindere de vre-o patru mii pogóne saŭ de un pătrat de doĕ mii stânjenĭ în fieşĭ-care latură, pe acésta se vor face zidirile trebuincióse pentru exploatăţie şi pentru învĕţătură şi se vor aşeda cursurĭ teoretice şi practice pentru meşteşugul lucrăreĭ pământuluĭ.

§ 103. Treĭ profesorĭ se vor întrebuinţa la acéstă şcólă; unul dintr'ênşiĭ va fi însărcinat cu tótă îngrijirea acestuĭ aşeḑământ; va cârmui lucrarea moşieĭ, va priveghia a se păzi buna orênduială în şcólă şi va povăţui pe şcolarĭ la a lor învĕţătură, ducêndu'ĭ adesea pe la moşie ca să le arĕte în fapt şi cu deamĕruntul chipul lucrăreĭ pământuluĭ.

§ 104. Cursul de agricultură se va împărţi în treĭ clasurĭ, ce va ţine un an fieşĭ-care. In clasul ântêiŭ profesorul va tălmăci principiurile generale ale lucrăreĭ pământuluĭ; va arĕta deosebitele chipurĭ de cultură cele maĭ obicĭnuite, teoria deosebitelor sisteme de întrebuinţarea pământuluĭ spre maĭ bună rodire; principiurile de crescerea dobitócelor şi cea maĭ bună întrebuinţare ce se póte face productelor agricole; va intra după aceea în amĕnunturile exploataţieĭ uneĭ moşiĭ, adică va arĕta mijlócele de a îngrăşa pământul, lucrarea liveḑilor meştesugite, crescerea şi înmulţirea copacilor şi a pomilor, tăĭerea şi altoirea lor.

§ 105. In al doilea clas se va învĕţa medicina veterinărieĭ. Profesorul se va îndeletnici maĭ cu deosebire la dobitócele de casă maĭ trebuincióse la economia rurală; va vorbi de a lor crescere, de bólele la carĭ dobitócele sunt supuse, de mijlócele prin carĭ se pot apĕra saŭ vindeca de acele bóle.

§ 106. Acelaşĭ profesor va face un curs de botanică şi de geognosie în clasul ântêiŭ.

§ 107. Şcolariĭ vor urma încă în anul al doilea un curs de îngrijirea pădurilor, în care curs se vor arĕta mijlócele pentru a se economisi şi a se păzi pădurile. Acest curs se va face de profesorul cursuluĭ de cultură.

§ 108. In ceĭ d'ântâiŭ doĭ anĭ îngrijitorul moşieĭ va duce pe şcolarĭ în tóte ḑilele la un ceas hotărît peste moşie, ca să vaḑă lucrarea ce i se dă şi să vorbéscă de mijlócele întrebuinţate şi resultaturile ce se vor fi dobêndit.

§ 109. In anul al treilea se va urma maĭ cu deadinsul practica; îngrijitorul moşieĭ va încredinţa atuncĭ fieşĭ-căruia şcolar câte o parte din lucrul moşieĭ, şi de acésta va îngriji ucenicul el însuşĭ şi 'şĭ va da socotéla de lucrările ce va face.

§ 110. Şcolariĭ vor urma în al treilea an un curs de economie industrială, ce se va face de îngrijitorul moşieĭ; acest curs va avea drept obiect desvoltarea operaţiilor industriale care pot fi înclinate cu lucrările agricole.

Profesorul va tălmăci maĭ ântêiŭ elementurile teorieĭ generale a industrieĭ, va intra după aceea în maĭ multe amĕrunturĭ, vorbind despre industria lucrăreĭ pământuluĭ. Va pune înainte mijlócele de exploataţie pentru fieşĭ-care ramură a acesteĭ industriĭ, şi va arĕta carĭ sunt lucrările ce se pot face maĭ cu folos după vreme şi după loc; în scurt, profesorul se va sili a învĕţa pe proprietarĭ să pue în lucrare mijlócele cuviincióse pentru a se folosi din puternicele elementurĭ de îmbelşugare şi mulţămire ce pot găsi în industria lucrăreĭ pământuluĭ.

§ 111. Intre ucenicĭĭ ce vor urma învĕţătura se vor ţine câţĭ-va cu cheltuiala şcóleĭ; aceştĭ ucenicĭ, după ce se vor deprinde în meşteşugul lucrăreĭ pământuluĭ, se vor folosi din încredinţarea ce va putea pune într'ênşiĭ stăpânirea şi proprietariĭ, orênduindu-se epistaţĭ pe la domenurile Statuluĭ saŭ pe la moşiile particularilor.

§ 112. Examenul şcóleĭ de agricultură se va face în cele d'âuteiŭ 15 ḑile ale luneĭ Iunie.

La acéstă ocasie stăpânirea va numi o comisie, care se va însciinţa de starea moşieĭ, şi printr'un cuvênt ce va ḑice înaintea publiculuĭ unul din mădularele acesteĭ comisiĭ va arĕta lucrările ce se vor fi făcut pe anul trecut şi resultaturile ce se vor fi dobêndit. Comisia va îngriji a da în cunoscinţa publică cu deamĕruntul socotelele acestuĭ aşeḑământ şi va dovedi folosul ce se dobêndesce dintr'o maĭ bună chibzuire despre mijlócele ce se cuvine a se întrebuinţa la lucrarea pământuluĭ.

§ 113. Intr'aceeaşĭ vreme se va face pe tot anul un concurs la moşia model, pentru ca să se dea preţurĭ muncitorilor după la sate carĭ se vor arĕta maĭ deosebire silitorĭ la lucrarea pământuluĭ saŭ la crescerea dobitócelor şi la îmbunătăţirea soiurilor.

§ 114. Este de neapĕrată trebuinţă, ca moşia model să se afle cu apropiere de Bucurescĭ, âuteiŭ, pentru că în mulţimea lucrătorilor ce alérgă la acéstă capitală se vor putea lesne găsi braţele trebuincióse la lucrarea moşieĭ; al doilea, pentru că productele aceĭ moşiĭ se vor putea trece cu înlesnire în Bucurescĭ. In sfêrşit, pentru că ceĭ maĭ mulţĭ proprietarĭ, arendaşĭ şi alţĭ muncitorĭ, aflându-se într'acéstă capitală, şeḑătorĭ saŭ trecĕtorĭ, vor putea avea prilegiŭ să vaḑă şi eĭ înşuşĭ deaprópe lucrarea acesteĭ moşiĭ şi să ia dintr'acéstă pildă de o lucrare a pământuluĭ bine chibzuită.

§ 115. Din casa Statuluĭ se va sloboḑi de-o-camdată numaĭ pe anul d'âuteiŭ o sumă de leĭ 150.000 pentru cele d'âuteiŭ cheltuelĭ trebuincióse la întocmirea şcóleĭ de agricultură. Dintr'acéstă sumă, o sută de miĭ se vor întrebuinţa în clădirile ce trebue să se facă pe moşie, precum casa pentru locuinţa îngrijitoruluĭ şcolarilor şi ómenilor de slujbă, grajdurĭ, şopronurĭ şi magasiĭ; 50.000 se vor întrebuinţa pentru cumpĕrarea dobitócelor şi uneltelor trebuincióse la lucrarea moşieĭ.

§ 116. Cele-l-alte cheltuelĭ ce vor trebui a se face pe tot anul cu ţinerea şcolarilor pensionarĭ şi cu lefile profesorilor se vor întêmpina din suma hotărîtă pentru instrucţia publică, iar veniturile moşieĭ se vor întrebuinţa pe tot anul spre întinderea şi îmbunătăţirea exploataţieĭ acesteĭ moşiĭ.

SECŢIA V

Cursul slobod

Istoria naturală

§ 117. Acest va avea drept sfêrşit a da cunoscinţe pe scurt de cele treĭ despărţirĭ ale natureĭ; învĕţătura acesteĭ sciinţe se va face în doĭ anĭ, dându-se lecţie în tóte ḑilele, afară de Joia şi Duminica. La âuteiul semestru al anuluĭ d'âuteiŭ, profesorul va preda mineralogia. In al doilea semestru al anuluĭ d'âuteiŭ şi în al doilea profesorul va face un curs de zoologie. Se va îndeletnici maĭ cu sémă a arĕta dobitócele trebuincióse şi cele maĭ vrednice de luare aminte pentru orĭ-care altă pricină.

Dupe ce se va face vorbă pentru tóte dobitócele de obşte, pentru hacterele prin carĭ se deosibesc din vegetale, şi încă maĭ mult din fiinţele neorganice, profesorul va tălmăci metodul istorieĭ naturale şi va înfăţişa una după alta fieşĭ-care din despărţirile cele marĭ ale fiinţeĭ animale; vorbind de dobitócele de casă, va face cunoscut începutul lor, îngrijirea ce trebue să li se dea şi mijlocul cel maĭ bun de a le desĕvîrşi prin crescere saŭ prin împerecherea soiurilor. Profesorul se va întinde maĭ îndelung vorbind de substanţele animale ce se întrebuinţézĕ în meşteşugurĭ.

CAP. III

PENTRU ADMINISTRAȚIA ȘCÓLELOR PUBLICE

SECȚIA I

Pentru Eforie

§ 118. Administrația școlelor se va încredința unuĭ sfat de instrucție alcătuit de patru eforĭ, de un director și un revisor.

§ 119. Ceĭ treĭ mădularĭ aĭ Eforieĭ se vor alege din boerĭĭ pământenĭ, ce se vor arăta maĭ vrednicĭ printr'a lor sciință și a lor rîvnă pentru binele obștesc.

Cel de al patrulea, ce va împlini slujba de inspector pentru școla din Bucurescĭ, trebue să se deosibéscă maĭ cu sémă prin ale sale sciințe. Aceștĭ patru mădularĭ vor alcătui Eforia școlelor.

§ 120. Acéstă Eforie va ocârmui avuturile mișcătóre și nemișcătóre ale caseĭ școlelor; va priveghia pentru orĭ-ce va putea fi de folos spre înaintarea învățătureĭ într'acest pământ; va îngriji a se păzi în școle buna orênduială; va orêndui profesorĭ și învățătorĭ după ce maĭ întêiŭ se va încredința de destoinicia fieșĭ-căruia, și va fi cu băgare de sémă la a lor purtare, iar la alegerea și orênduirea lor se va păzi cea maĭ mare nepărtinire; va purta grijă în fieșĭ-care școlă să se pue în lucrare orênduelile și legiuirile cele, întocmite la care Eforia nu va putea face de sine însușĭ nicĭ o schimbare; iar când sporirea învățăturilor, înmulțind trebuințele, va cere a se lua deosebite mĕsurĭ, atuncĭ Eforia va face raport către stăpânire prin care îșĭ va da părerea de ceea ce se va socoti de trebuință și va aștepta a i se da poruncile cuviincióse.

§ 121. Mădularele Eforieĭ se vor aduna o-dată pe sĕptĕmână la un loc hotărît și sub președenția unuia din eĭ, după alegerea ce va face stăpânirea.

Acolo se vor sfătui împreună pentru tóte interesurile ocârmuireĭ ce li s'a încredințat, dar însă fieșĭ-care mădular se va însărcina cu o parte a ocârmuireĭ acestia, îndatorindu-se a'șĭ da socotéla pentru lucrarea ce va face într'acéstă parte. Într'acest chip unul se va însărcina cu economia, alțiĭ cu privigherea asupra învățăturei și cu îngrijirea a se păzi buna orênduială, și alțiĭ cu punerea în lucrare a orênduelilor întocmite.

§ 122. Mădularul cel însărcinat cu partea economieĭ va împlini slujba de director general al caseĭ școlelor și va urma după regulile de comptabilitate ce s'aŭ aședat pentru tóte casele Statuluĭ.

§ 123. Ingrijirea asupra învățăturilor se va încredința inspectoruluĭ și altuĭ mădular al Eforieĭ; aceștia vor îngriji ca învățăturile să se urmeze după orênduiala ce s'a aședat și ca fieșĭ-care profesor să'șĭ împlinéscă întocmaĭ datoriile sale; vor corespondarisi cu județele și vor cere însciințare pentru ținerea clasurilor în fieșĭ-care școlă.

Vor cerceta adesea școlele din Bucurescĭ și vor sta la predare în clasurĭ; se vor sili a invita întrecerea școlarilor, cerênd a li se înfățișa aceia carĭ se deosibesc printr'a lor silință și spor la învățătură și dându-le laude înaintea tovarășilor lor.

Vor dojeni pe profesorĭĭ ce nu'șĭ vor împlini datoriile, însă acésta se va face prin taină, iar nu de față cu școlarĭĭ, ca să nu pérdă aceștia respectul și supunerea ce trebue să aibă către profesorul lor.

§ 124. Ingrijirea, pentru a se păzi buna orênduială, se va da asupra președinteluĭ Eforieĭ și asupra directoruluĭ; aceștia vor priveghia pentru buna purtare a ómenilor amploiațĭ, bunele obiceiurĭ între școlarĭ și pentru buna orênduială între toțĭ aceia ce

locuesc în şcólă; se vor însciinţa de purtarea fieşĭ-căruia şcolar şi vor depărta pe toţĭ aceia ale căror năravurĭ pot sminti şi pe ceĭ-lalţĭ.

§ 125. Fieşĭ-care mădular al Eforieĭ va putea căuta deosebit tréba cu care este însărcinat, fără a se amesteca şi ceĭ-l-alţĭ tovarăşĭ, şi va sĕvîrşi lucrărĭ sub a sa iscălitură şi sub a sa rĕspundere în pricinĭ obicĭnuite ce privesc la a sa îndatorire; iar cât pentru treburile neobicĭnuite şi neprevĕḑute, precum scóterea din slujbă a profesorilor, adăugarea de cheltuelĭ, inovaţiĭ la sistema primită şi altele, va face arătare Eforieĭ, care va hotărî după cum se va găsi cu cale de ceĭ maĭ mulţĭ.

§ 126. Afară de ceĭ treĭ mădularĭ aĭ Eforieĭ, carĭ vor fi din clasul de sus al boerilor, toţĭ ceĭ-l-alţĭ vor fi cu léfă.

§ 127. Socotelile pentru anul trecut cu tóte doveḑile şi cu budgetul pe anul viitor se vor înfăţişa Domnuluĭ în toţĭ aniĭ printr'un raport, ca să se hotărască budgetul şi să se supue controluluĭ socotelile.

§ 128. Eforia va da încă Domnuluĭ, la sfîrşitul fieşĭ-căruia an scolastic, un raport prin care va da socotélă cu deaměnuntul de starea şcólelor, de sporirea, saŭ de trebuinţele învĕţăturеĭ, precum şi de îmbunătăţirile ce s'ar putea face.

§ 129. Fiind-că Eforia se află aşeḑată în Bucurescĭ şi nu póte să dea tótă îngrijirea trebuinciósă şi pe la şcólele celor-l-alte judeţe, se va ajuta prin comiteturĭ de inspecţie ce se vor întocmi pe la fieşĭcare judeţ.

§ 130. Aceste comiteturĭ se vor alcătui fieşĭ-care de doĭ mădularĭ din sfatul orăşănesc, saŭ de doĭ dintre orăşaniĭ ceĭ maĭ cu sciinţă şi cu stare, după alegerea Eforieĭ, şi vor avea de president pe ocârmuitorul judeţuluĭ.

§ 131. Indatoririle acestor comiteturĭ se vor mărgini numaĭ într'o singură inspecţie.

Aceştia vor priveghia pentru a se păzi buna orênduială în şcólă şi a se spori la învĕţăturĭ; vor ţine corespondenţă cu Eforia, şi vor da în scire cel puţin odată pe lună starea şi trebuinţele învĕţăturilor în judeţele lor; vor însemna pe învĕţătoriĭ ce nu'şĭ vor păzi datoriile, şi vor recomanda pe aceia carĭ îşĭ vor împlini slujba cu cinste; asemenea şi pe şcolariĭ ce se vor deosebi prin a lor silinţă şi sporire la învĕţătură.

SECŢIA II

Pentru director

§ 132. Directorul va ajuta Eforieĭ la punerea în lucrare celor mĕrunte întocmirĭ ale administraţieĭ, pentru treburĭ obicĭnuite; va împlini slujba de provisor în colegiul din Sf. Sava, în Bucurescĭ, şi va cârmui cancelaria şcólelor.

§ 133. Ca un locoţiitor al Eforieĭ, directorul va fi dator să aibă scire de orĭ-ce se urméză în şcólele principatuluĭ; pentru acésta se va însciinţa adesea prin corespondenţe saŭ prin visitaţie în persónă de starea fieşĭ-căreia şcóle şi de se păzesc întocmaĭ legiuirile şi aşeḑămênturile şi prin raporturĭ va da în cunoscinţa Eforieĭ adesea şi cu deaměruntul tóte băgările de sémă ce va face asupra urmăreĭ învĕţăturilor; va căuta şi va supune în chibzuirea Eforieĭ îmbunătăţirile ce s'ar putea face în şcólele naţionale; va da profesorilor instrucţiile ce va socoti cuviincióse a se înlesni punerea în lucrare a aşeḑămênturilor şi legiuirilor hotărîte de Eforie spre înaintarea învĕţăturilor.

§ 134. In calitate de provisor în colegiul din Sf. Sava, directorul va îngriji maĭ cu deosebire de şcolariĭ acestuĭ colegiŭ, va priveghia la pansionul institutuluĭ şi va împlini îndatoririle ce se arată la art. 124.

§ 135. Ca şef cancelarieĭ şcólelor, directorul va regula lucrările eĭ, va îngriji pentru redacţia acturilor Eforieĭ şi va priveghia a se păzi buna orênduială în deosebitele registruri ale şcólelor.

SECŢIA III

Pentru cancelaria şcólelor

§ 136. Cancelaria va fi alcătuită de un secretar, de un casier, de un registrator şi de doĭ scriitorĭ copiştĭ.

§ 137. Secretarul va da fără zabavă în cunoscinţa Eforieĭ tóte hârtiile ce intră în cancelarie, şi, îndată ce se va da de către Eforie o resoluţie asupra acestor hârtiĭ, secretarul va îngriji de redacţia şi de expediţia cât maĭ fără zăbavă a acturilor ce va trebui a se lucra.

Va priveghia ca slujba cancelarieĭ să se facă cu regulă şi va îngriji ca delile pentru tóte hârtiile ce intră şi ese să se ţie în bună orênduială. Secretarul va fi încă dator a iscăli tóte hârtiile câte ies de la Eforie.

§ 138. Casierul va fi însărcinat cu tóte câte privesc la veniturile şi cheltuelile şcólelor; va ţinea registrurile ce se ating de socotelĭ.

Casierul va rĕspunde sumele ce se vor hotărî prin statul cheltuelilor ce i se va da de la Eforie la sfêrşitul fie-şĭ căreia lunĭ iscălit de Eforie.

§ 139. Casierul nu va putea să rĕspundă saŭ să împrumute nicĭ o sumă, fără a i se da maĭ înainte pentru acésta de la Eforie voie în scris.

§ 140. Casierul va fi rĕspundĕtor de orĭ-ce abuz se va pricinui din a sa neîngrijire la întrebuinţarea sumelor ce 'ĭ sunt încredinţate.

§ 141. Registratorul va îngriji a trece la registru tóte hârtiile ce intră şi ies, va ţine un registru matricol pentru toţĭ şcolariĭ ce se vor primi a urma deosebite învĕţăturĭ în colegiul din Sf. Sava, va trece într'un registru notele ce vor da profesoriĭ asupra purtăreĭ, silinţeĭ şi sporuluĭ la învĕţătură a fie-şĭ căruia şcolar şi va face un perilipsis din examenele generale.

SECŢIA IV

Pentru revisor

§ 142. Datoriile revisoruluĭ sunt a priveghia spre a se păzi buna orênduială la învĕţăturĭ în şcólele de prin judeţe; se va sili prin ajutorul comitetuluĭ de inspecţie a sĕvîrşi starea morală şi materială a fieşĭ-căreĭ şcóle; va căuta mijlócele pentru a ridica neînlesnirile şi împotrivirile ce se pot ivi la înaintarea învĕţăturеĭ publice; va da ajutórele trebuincióse şi va îndemna întrecerea tinerimeĭ la învĕţătură; pentru acésta, revisorul va visita fieşĭ-care din şcólele judeţelor cel puţin câte odată pe an, unele pe la sfêrşitul semestruluĭ d'ântêiŭ, cele-l-alte la sfêrşitul anuluĭ şcolastic. In toţĭ aniĭ revisorul va schimba vremea visitaţieĭ, ast-fel în cât şcólele ce se vor cerceta în anul d'ântêiŭ în primăvĕră, se vor visita în anul viitor în tómnă.

§ 143. Dregĕtoriĭ loculuĭ vor întovărăşi pe revisor la cercetarea şcóleĭ, ca să se dea printr'acésta curagiŭ învĕţătoruluĭ şi şcolarilor şi să pótă vedea şi dregĕtoriĭ înşuşĭ starea şcóleĭ şi să se sfătuiască cu revisorul asupra mĕsurilor ce va trebui a se lua ca să se împlinéscă lipsele ce se vor găsi în şcóle.

§ 144. Revisorul va face un jurnal de urmarea cercetăreĭ luĭ în şcólă; va însemna într'acel jurnal numele dregĕtorilor ce se vor afla de faţă; va arĕta starea morală şi

materială a şcóleĭ; acest jurnal se va iscăli de revisorul şi de mădulările comitetuluĭ instrucţieĭ.

§ 145. Invĕţătoriĭ trebue să fie tot-d'a-una gata a da tot felul de sciinţe ce se atinge de clasurile lor.

1) Trebue se aibă o listă de toţĭ copiĭ aĭ loculuĭ de acolo, câţĭ sunt în vêrstă de a urma în şcólă;

2) Un catalog de copiĭ ce se vor afla în şcólă;

3) O listă de copiĭ săracĭ;

4) O tablă de învĕţăturile ce se urméză în clas: într'acéstă tablă se va arĕta întinderea ce se dă fieşĭ-căruia învĕţător şi ceasul când să urmeze fieşĭ-care înainte şi după amiaḑĭ;

5) O însemnare de urmarea examenuluĭ după urmă: într'acéstă însemnare se va arĕta purtarea şi silinţa fieşĭ-căruia şcolar. Se vor alătura la acésta şi lucrările în scris ce vor fi făcut şcolariĭ spre cercare la examen;

6) Un registru de tóte acturile ce vor fi primit învĕţătoriĭ de la consiliul instrucţieĭ;

7) In sfêrşit, o însemnare de tóte raporturile, cererile saŭ păţerile ce li se vor fi făcut după afară pentru pricinĭ carĭ se ating de şcóle, saŭ ce vor avea eĭ înşuşĭ a face către Eforie.

§ 146. Pentru ca să se cunóscă maĭ bine starea şcóleĭ, revisorul va avea băgare de sémă:

1) Asupra învĕţătorilor;

2) Asupra şcolarilor;

3) Asupra părinţilor;

4) Asupra zidireĭ în care se află şcóla;

5) Asupra dregĕtorilor ce se află însărcinaţĭ cu privegherea şcóleĭ.

1) Asupra învĕţătorilor pentru ceea ce privesce la a lor purtare în şcólă şi în societate, a lor destoĭnicie, a lor silinţă a se afla în şcólă la ceasurile hotărîte pentru lecţiĭ şi a le împlini după cuviinţă, a lor îngrijire a însemna în tóte ḑilele curgerea învĕţăturilor în clasul lor şi a trece în registruri tóte hârtiile câte li se trămit formal, a lor aplecare şi în sfêrşit a lor râvnă a'şĭ adăuga sciinţa prin citire, traducere şi compunere.

2) Asupra şcolarilor pentru ceea ce privesce la a lor maĭ multă saŭ maĭ puţină silinţă a urma în şcólă; a lor sporire la învĕţătură, a lor purtare, a lor sănĕtate, a lor curăţenie şi ale lor mijlóce fisice şi intelectuale.

3) Asupra părinţilor pentru a cunósce, pe cât se póte, preţuirea ce eĭ daŭ învĕţătureĭ, îngrijirea ce aŭ a da buna crescere copiilor, nelesnirile ce îĭ opresc a împlini acéstă sfântă datorie, mijlócele a depărta saŭ a împuţina aceste neînlesniri; în sfêrşit, revisorul se va însciinţa de chipul cu care se pórtă părinţiĭ cătră învĕţătorĭ.

4) Asupra zidireĭ în care se află şcóla, pentru ca să vaḑă dacă acéstă zidire se află la un loc sănĕtos şi de este îndestulă a împlini trebuinţele şcóleĭ; în sfêrşit, dacă îşĭ are tóte materialurile trebuincióse, precum: lemne, apă şi cele-lalte.

5) Asupra dregĕtorilor ce se afla însărcinaţĭ cu privegherea şcóleĭ, ca să se însciinţeze dacă aceştia îngrijesc din tótă inima de interesurile şcóleĭ, dacă împlinesc cu rîvnă privegherea ce le este încredinţată, dacă merg câte odată spre visitarea şcóleĭ, pentru ca să dea curagiŭ învĕţătorilor şi şcolarilor, dacă se pórtă bine cu învĕţătoriĭ, dacă se silesc să fie cinstiţĭ în ochiĭ tutulor trépta învĕţătorilor după a lor vrednicie, dacă

îndémnă pe părinţi să dea copiilor bună crescere; în scurt, dacă fac tot mijlocul cuviincios a înlesni înaintarea şcóleĭ pe calea desĕvîrşireĭ.

Pentru inspectorul şcóleĭ din Craiova

§ 147. Unul din profesoriĭ şcóleĭ din Craiova va împlini slujba de inspector al acesteĭ şcóle.

Subt acéstă îndatorire va priveghia a se păzi nesmintite regulile întocmite pentru rênduiala învĕţăturilor, va păzi buna orênduială între şcolarĭ şi între toţĭ aceia carĭ locuesc în şcólă.

Epistatul materialuluĭ din colegiul Sf. Sava

§ 148. In colegiul din Bucurescĭ se va întrebuinţa un îngrijitor de materialul acesteĭ şcó'e; acesta va avea sub a sa îngrijire pe ómeniĭ de slujbă şi va priveghia a se ţine curăţenia în şcólă şi a se păstra mobilele ce se află în fiinţă.

CAP. IV

PENTRU PROFESORĬ ŞI ŞCOLARĬ

SECŢIA I

Pentru numirea profesorilor şi a învĕţătorilor

§ 149. Când un loc de profesor saŭ de învĕţător la vre-o şcólă va fi vacant, Eforia va alege o persónă destoĭnică pentru ale sale cunoscinţe şi calităţĭ, ca să împlinéscă acel post.

§ 150. Numirea profesoruluĭ se va întări şi de Domn, după înfăţişarea ce i se va face de către Eforie, şi după ce se va numi profesor, va fi nestrămutat, afară dacă maĭ la urmă nu'şĭ va împlini datoriile, saŭ nu va avea bună purtare.

Se va păzi însă drept regulă generală a se împlini vremelnicesce postul vacant printr'un supleant, şi dacă acesta în vreme de un an va da doveţĭ netăgăduite de a sa destoĭnicie şi de a sa bună purtare se va numi profesor.

§ 151. Candidaţiĭ de învĕţătorĭ pentru şcólele de prin judeţe vor fi datorĭ a cunósce numaĭ învĕţăturile ce se învaţă în clasurile începĕtóre.

Aceştia vor fi încă datorĭ a cunósce metodul învĕţătureĭ lancasterice, ce vor putea învĕţa în şcóla din Sf. Sava.

§ 152. Fiind-că acum de-ocamdată ceĭ maĭ mulţĭ dintr'aceştĭ candidaţĭ aŭ trebuinţă a urma câtă-va vreme cursurĭ pregătitóre în şcóla din Sf. Sava, pentru ca să'şĭ sporéscă învĕţăturile şi să înveţe metodul predăreĭ, care trebue să se urmeze într'acelaşĭ chip în tóte şcólele principatuluĭ, un ajutor se va da acelor candidaţĭ, carĭ, după o cercetare ce li se va face maĭ înainte, vor da bune nădejdĭ de a se desĕvîrşi la învĕţătură; acest ajutor va fi o léfă deosebită de leĭ pe lună, care se va da aceluiaşĭ candidat numaĭ pe şése lunĭ.

§ 153. Un profesor va putea avea douĕ catedre de-odată şi să priméscă léfa întrégă pentru fieşĭ-care în parte; de va lua însă şi a treia catedră, va fi la aceea numaĭ ca un supleant, şi cu acest titlu va avea numaĭ jumĕtate léfa hotărîtă pentru acéstă catedră.

§ 154. Afară de şcólele începetóre, în tóte cele l-alte se va aşeda câte un repetitor pentru fieşĭ-care clas ce se va alege dintre şcolariĭ ceĭ maĭ înaintaţĭ din clasurile de maĭ sus. Aceştĭ repetitorĭ vor avea dreptul a face în şcólă repetiţiĭ pentru óreşĭ-care plată ce ĭĭ vor da ucenicĭĭ carĭ vor voi să urmeze aceste repetiţiĭ; repetitoriĭ aceştia vor putea să predea în lipsa profesorilor, şi atuncĭ vor avea de la casa şcólelor o gratificaţie.

SECŢIA II

Pentru datoriile profesorilor

§ 155. Profesoriĭ trebue să se afle la ceasul hotărît pentru învĕţătură, să nu lase pe nicĭ un şcolar să iasă din predare maĭ înainte de sfîrşitul lecţieĭ. Vor îngriji a se păzi buna orênduială şi liniştea în clasurile lor; vor scóte afară pe şcolariĭ ce vor turbura liniştea; vor chiăma adesea pe şcolarĭ după catalog, ca să însemneze pe ceĭ ce lipsesc. Maĭ înainte de a se începe lecţia ḑileĭ, profesorul va vorbi pe scurt de lecţia de maĭ înainte, saŭ va pune pe şcolarĭ să facă o ast-fel de prescurtare rĕspunḑênd la întrebările ce li se vor face; va deprinde adesea judecata şi înţelegerea lor, dându-le să scrie asupra coprindereĭ lecţieĭ trecute; va dicta o prescurtare de lecţia ce are a preda, şi şcolariĭ vor scrie acéstă prescurtare pe foĭ în jumĕtate colónă ca să scrie pe cea-l-altă colónă însemnările ce vor face când profesorul va tălmăci lecţia. Profesorul va cerceta şi va îndrepta de douĕ orĭ pe sĕptĕmână aceste foĭ.

In vremea lecţieĭ, profesorul va face şcolarilor adesea întrebărĭ, ca să se încredinţeze că aŭ înţeles explicaţiile ce se fac; va cere de la şcolariĭ sĕĭ, adică pe tóte ḑilele, analisul lecţieĭ trecute; va îndrepta aceste analisurĭ; va însemna de desubt zelul învĕţătureĭ fieşĭ-căruia şi le va da înapoĭ profesoruluĭ la începutul fieşĭ-căreia lunĭ; va întrebuinţa seanţa pentru a cerceta pe şcolarĭ asupra învĕţăturilor ce vor fi urmat în luna trecută; acéstă cercetare se va face pe cât se va putea faţă cu inspectorul saŭ cu directorul. După acest examen, profesoriĭ vor trămite la cancelaria şcólelor catalog de toţi şcolariĭ lor, cu însemnările ce vor fi făcut într'acéstă lună asupra înaintăreĭ saŭ înapoereĭ şcolarilor despre învĕţătură şi despre purtare.

§ 156. Pentru a se uşura şcolariĭ de greutatea de a prescrie lecţiile ce aŭ a urma şi pentru a le economisi vremea ce ar pierde la acéstă prescriere, profesoriĭ vor fi datorĭ a'şĭ pregăti cursurile şi a avea tóte foile gata a se da în tipar, când se va afla prilegiŭ. Eforia va îndemna la acéstă lucrare, dând gratificaţiĭ acelor carĭ vor face cele maĭ bune lucrărĭ de acest fel.

§ 157. Tot felul de învĕţătură trebue să'şĭ aibă drept temeiŭ legea şi moralul. Profesoriĭ deprinḑênd duhul tinerilor şi împodobindu'l cu feluri de sciinţe, trebue să se îndeletnicéscă de odată a deprinde şi ale lor obiceiurĭ spre fapte bune şi caracter cinstit prin pilde şi prin povăţuirĭ, străduindu-se a le arĕta cât este de iubită virtutea; căcĭ cea maĭ întinsă învĕţătură este de nimic şi încă vătĕmătóre dacă nu este însoţită de bunĕtatea inimeĭ. Acest adevĕr nu trebue nicĭ odată să se depărteze d'inaintea ochilor acelora, carĭ se află însărcinaţĭ cu învĕţătura publică, ci cea maĭ cu deadinsul silinţă a lor trebue să aibă drept sfîrşit a insufla şcolarilor cucernicia către cele sfinte, respectul către pravile şi către stăpênire, iubirea de bună orênduială şi dragostea către patrie, şi a face dintr'ênşiĭ ómenĭ de trébă şi cinstiţĭ maĭ înainte de a'ĭ face învĕţaţĭ, căcĭ aşa numaĭ vor împlini sfîrşitul cel adevĕrat al învĕţătureĭ şi se vor putea făli că s'aŭ arătat cu slujbă către patrie.

Profesorii saŭ învĕţătorii, carĭ necunoscênd datoriile slujbeĭ lor ceĭ nobile, se vor abate dintr'aceste principiurĭ şi vor îndrăsni a arĕta altele, ca să smintéscă mintea şcolarilor şi să le vateme inima, aceia se vor isgoni îndată din şcólă şi se vor socoti nevrednicĭ de a maĭ fi profesorĭ la vre-o şcólă publică.

SECŢIA III

Pentru rĕsplătirĭ

§ 158. Pentru a se încuragia îndeletnicirea la învĕţătura publică, care este o slujbă din cele maĭ anevoie şi cele maĭ de trebuinţă, trebue să se cinstéscă vrednicia acelora carĭ se îndeletnicesc a'şĭ împărtăşi altora învĕţătura, şi să li se hotărască rang în societate, dându-li-se titlurĭ şi rĕsplătirĭ, când se vor arĕta vrednicĭ de acésta printr'ale lor slujbe.

In scurt, trebue să li se hotărască o sórtă plăcută după o carieră, care cu cât este maĭ anevoie a se împlini, cu atât trebue să se cinstéscă maĭ mult.

§ 159. Ca să se ajute la bĕtrâneţe aceia carĭ 'şĭ-aŭ petrecut viéţa dând publiculuĭ învĕţăturĭ şi ca să se asigureze sórta vĕduvelor şi a copiilor sĕrmanĭ, se va face întocmire ca profesorul saŭ orĭ-care alt însărcinat cu îngrijirea învĕţătureĭ publice, ce îşĭ va împlini slujba cu cinste în vreme de opt anĭ necurmat, să aibă, când se va trage din slujbă, o pensie pentru tótă viéţa, care va fi a treia parte din léfa ce va fi luat în slujba luĭ cea după urmă. Iar de va fi slujit şése-spre-ḑece anĭ, va avea douĕ din treĭ părţĭ ale lefeĭ şi, în sfêrşit, de va fi slujit douĕ-ḑecĭ şi patru de anĭ, va avea tótă léfa drept pensie.

Anĭ de slujbă se vor începe a se socoti numaĭ după publicaţia acestuĭ Regulament, luându-se în băgare de sémă slujba profesorilor de acum.

§ 160. Intocmirile ce s'aŭ făcut prin articolele 25, 28, 30 şi 31, ce se coprind în Regulament, prin carĭ se hotărăsc pensiile slujbaşilor publicĭ şi prin carĭ se reguléză drepturile ce póte avea fieşĭ-care la acésta, se vor aplica pe deplin şi profesorilor.

§ 161. Mădulările de trépta învĕţăturilor, carĭ vor sluji câtă-va vreme în şcóle publice cu vrednicie, vor avea încă dreptul a dobêndi titlurĭ de nobleţe personală saŭ moştenitóre, după slujbele ce vor arăta, şi a se ridica în ranguri pe temeiurile ce se vor aşeḑa într'acésta pentru toţĭ ceĭ-lalţĭ slujbaşĭ aĭ Statuluĭ.

§ 162. Pentru acest sfêrşit, trépta învĕţătorilor se póte socoti împărţită în treĭ clasurĭ, fiind de clasul ântêiŭ profesorii de învĕţăturĭ complementare şi de cursurĭ speciale directorul şi inspectorul; de clasul al doilea profesorii de umanióre şi revisorul, şi, în sfêrşit, de clasul al treilea învĕţătorii din şcólele începĕtóre.

SECŢIA IV

Pentru primirea şcolarilor în şcólă

§ 163. Şcolariĭ, pentru a se primi în şcólă, trebue să se adreseze, pentru clasurile şcólelor începĕtóre de prin judeţe, la profesorul clasuluĭ al treilea pentru clasurile începĕtóre din Craiova, precum şi pentru cele din Bucurescĭ la profesorul clasuluĭ al patrulea, pentru clasurile de umanióre din Craiova la inspectorul şcóleĭ de acolo; pentru ale colegiuluĭ din Bucurescĭ, la provisorul acestuĭ colegiŭ.

§ 164. Şcolariĭ trebue să se înfăţişeze la şcólă de aĭ lor părinţĭ saŭ de al lor corespondent şi să aducă atestaturile doveditóre de a lor vrednicie pentru clasul în care vor voi să intre; acest atestat trebue să arĕte dacă şcolarul a fost silitor, dacă a sporit

la învĕţătură şi dacă a sa purtare a fost nemustrată ; iar şcolariĭ ce nu vor avea atestaturĭ, se vor cerceta maĭ întêiŭ asupra învĕţăturilor ce vor fi urmat şi apoĭ se vor aşeda în clasurile ce li se cuvine; după aceia se va da şcolarilor bilet de primire, cu care se vor înfăţişa maĭ întêiŭ la registru şi apoĭ la profesorĭ.

§ 165. La registru se va cere şcolaruluĭ bilet de primire ce 'ĭ va fi dat examinatorul, adeverinţele de botez şi de altoire; aceste douĕ după urmă se vor cere acum de o cam dată numaĭ de la şcolariĭ a cărora vêrstă nu va trece peste şése anĭ; după aceea se va scrie în registrul şcóleĭ numele şi pronumele şcolaruluĭ, vêrsta luĭ, locul nascereĭ şi al locuinţeĭ sale, legea luĭ, numele şi pronumele părinţilor luĭ saŭ al corespondensuluĭ, profesia şi locuinţa lor.

§ 166. Şcolariĭ ce vor fi să urmeze regulat cursul învĕţăturilor se vor primi a se scrie în registru numaĭ până la 15 ţile după deschiderea cursurilor.

Dintr'acéstă regulă se deosibesc şcólele începĕtóre, în carĭ se vor primi şcolarĭ nouĭ în tótă vremea de peste an, orĭ de câte orĭ vor fi în băncĭ locurĭ slobode.

§ 167. Pentru a se întêmpina cheltuelile trebuincióse la tipărirea cărţilor, şcolariĭ vor plăti a lor inscripţie saŭ trecere la registru pentru clasurile de umanióre câte leĭ 15 pe trimestru şi câte 30 pentru cursurile speciale.

§ 168. Şcolariĭ ce vor urma învĕţăturile afară din şcólele naţionale se vor primi la examen fără plată numaĭ pentru clasurile începĕtóre, şi atunci trebue să înfăţişeze atestaturĭ de la al lor învĕţător particular, care însuşĭ trebue să fie cunoscut Eforieĭ.

§ 169. Ca să se priméscă în clasul al doilea, al treilea saŭ al patrulea de umanióre, şcolarul va trebui să rĕspundă jumĕtate plata inscripţieĭ luĭ pe anĭ trecuţĭ şi un galben împĕrătesc pentru examen.

§ 170. Pentru a se primi în clasurile complementare, şcolarul va plăti a treia parte din inscripţiile pentru tóte clasurile de umanióre şi un galben pentru examen.

§ 171. Pentru a se primi în vre-unul din cursurile speciale va trebui să plătéscă a treia parte din inscripţiile de umanióre şi de învĕţăturĭ complementare, doĭ galbenĭ pentru examenul de umanióre şi treĭ galbenĭ pentru învĕţăturĭ complementare.

§ 172. Suma ce se va aduna din plata inscripţiilor şi a examenelor se va întrebuinţa precum s'a întocmit prin paragraful secţieĭ III, cap. V.

SECŢIA V

Pentru examene

§ 173. Şcolariĭ vor trece de la un clas la altul numaĭ după ce vor dovedi a lor destoinicie la examenul ce li se va face pentru tóte învĕţăturile ce vor fi urmat până atunci.

§ 174. Acela care va voi să fie primit la examenul public va fi dator să se scrie la începutul anuluĭ scolastic în registrul şcóleĭ ca un şcolar al clasuluĭ pentru care se va fi judecat destoinic şi să urmeze regulat tóte lecţiile acestuĭ clas.

§ 175. Douĕ examene se vor face pe an: cel d'âmtêiŭ se va face pentru tóte şcólele cu câte-va ţile maĭ înainte de sĕptĕmâna mare de lângă Pasce; cel de al doilea se va face pentru cursurile speciale şi pentru învĕţăturĭ complementare în cele după urmă 15 ţile ale luĭ Iulie, pentru umanióre în luna luĭ August şi pentru şcólele începĕtóre în cele d'âmtêiŭ 15 ţile ale luĭ Septembre.

§ 176. Examenele vor fi publice; fieşĭ-care profesor va face examen şcolarilor sĕĭ

în sala unde îşĭ face cursul; directorul saŭ inspectorul vor sta la examen când într'un clas, când într'altul.

Profesorul va face fieşĭ-căruia şcolar cel puţin treĭ întrebărĭ, şi va însemna meritul fieşĭ-căruia din eĭ; însemnarea însă cea desĕvîrşită nu se va face numaĭ după acest examen, ci se va urma în băgare de sémă tóte însemnările ce se vor fi făcut în tot semestrul, şi se va alătura resultatul cercetărilor ce se vor fi făcut în parte în curgerea semestruluĭ cu resultatul examenuluĭ general. Gradurile merituluĭ se vor însemna prin numerile 1, 2, 3 şi 4.

§ 177. Şcolariĭ ce vor avea numĕrul patru vor fi datorĭ a rĕmânea încă un an întreg într'acel clas, maĭ înainte de a trece la altul; cu tóte acestea, directorul va putea da voie şcolarilor a da examen a doa şi a treia óră în vremea hotărîtă, dacă va vedea că este pricină bine cuvêntată.

§ 178. Şcolarul ce se va lepăda de treĭ orĭ de la examen nu va putea trece la alt clas cu nicĭ un cuvênt de pricinuire.

§ 179. După examenul ce se va face la sfêrşitul de al doilea semestru, va urma îndată un alt examen de obşte şi cu solemnitate, în care se va face maĭ cu sémă concursul şcolarilor ce trebue să se ţie cu cheltuiala din casa şcólelor, şi împărţirea darurilor.

§ 180. La masa cercetătorilor pentru acest concurs va fi president, în judeţe, ocârmuitorul, iar în Bucurescĭ logofĕtul pricinilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor.

Maĭ înainte de a se începe examenul se va ḑice un cuvênt în şcólele de prin judeţe de unul din profesoriĭ acestor şcóle, în şcóla din Craiova de inspectorul acesteĭ şcóle, iar în colegiul din Bucurescĭ de directorul şcólelor.

Printr'acest cuvênt se va da în cunoscinţa publiculuĭ starea materială şi morală a şcóleĭ; se va arăta numĕrul şcolarilor ce vor fi urmat la învĕţătură în curgerea anuluĭ; se vor da în cunoscinţă numele şcolarilor ce se vor fi arătat vrednicĭ a se primi între pensionarĭ, saŭ a se încuragia în orĭ-ce chip; în sfêrşit, se va arĕta folosul ce curge din buna crescere, şi se va face şcolarilor îndemnare a fi silitorĭ la învĕţătură şi a păzi nesmintit regulele de bună purtare.

§ 181. După ce se va ḑice cuvêntul se va urma cercetarea, începêndu-se de la clasurile cele maĭ de jos şi se vor lua din fieşĭ-care clas câte doĭ şcolarĭ, cărora li se vor face întrebărĭ la învĕţăturile ce vor fi urmat.

§ 182. După ce se vor cerceta ast-fel tóte clasurile, presidentul va împărţi şcolarilor cu mâna sa darurile ce li se vor fi hotărît. Cercetătoriĭ după aceea se vor trage ca să se sfătuiască pentru alegerea şcolarilor pensionarĭ din candidaţiĭ ce se vor fi supus cercetăreĭ; în sfêrşit, cercetătoriĭ vor intra iarăşĭ în sală ca să dea în cunoscinţa publiculuĭ numele acelor ce vor fi aleşĭ de pensionarĭ.

§ 183. După examenul din urmă, la sfêrşitul anuluĭ şcolastic, fieşĭ-care profesor va da şcolarilor sĕĭ atestaturĭ, arĕtând purtarea lor, învĕţăturile ce vor fi urmat şi gradul sciinţelor.

§ 184. La sfêrşitul cursuluĭ întreg de umanióre şi la sfêrşitul învĕţăturilor complimentare saŭ unuia din cursurile speciale, şcolariĭ se vor supune unuĭ examen general pentru ca să priméscă diplomă.

§ 185. Examenul pentru diplomă se va face de profesoriĭ cursurilor speciale, sub presidenţia celuĭ maĭ în vêrstă dintre eĭ. Iar pentru examenul de umanióre şi de învĕ-

ţăturĭ complimentare directorul va numi cercetătorĭ din profesorii acelor clasurĭ şi presidentul va fi el însuşĭ.

§ 186. Diploma va da şcolaruluĭ titlul de laureat în învĕţăturile slobode pentru umanióre, de laureat în sciinţe şi meşteşuguri pentru învĕţăturĭ complimentare, de advocat pentru cursul legilor şi, în sfĕrşit, de inginer civil pentru cursul de matematică aplicată.

§ 187. Diplomele de laureat se vor iscăli de profesorii cercetătorĭ, se vor întări de mădulările Eforieĭ şi se vor adeveri de directorul şcólelor.

§ 188. Diploma de laureat în învĕţăturĭ slobode se va plăti doĭ galbenĭ împĕrătescĭ, iar cea pentru sciinţe şi meşteşuguri cincĭ galbenĭ.

§ 189. Diplomele de advocat şi de ingineri se vor iscăli precum s'a arătat maĭ sus adăugându-se întărirea ministruluĭ pricinilor bisericescĭ şi instrucţieĭ publice.

§ 190. Şcolariĭ de legĭ şi de inginerie vor plăti câte un galben şi jumĕtate pentru fieşi-care examen şi opt galbenĭ pentru diplomă.

§ 191. Dacă candidatul va fi lepĕdat de la examen, i se va da înapoĭ jumĕtate din suma ce va fi rĕspuns pentru examen.

§ 192. Suma ce se va aduna din plata examenelor şi a diplomelor se va întrebuinţa, precum s'a ţis, la secţia III, cap. V.

SECŢIA VI

Pentru vacanţiĭ

§ 193. Vacanţele se vor face după examen, una la Pasce şi alta la tómnă, la sfârşitul anuluĭ şcolastic; cea d'ântêiŭ vacanţie va fi numaĭ de 15 ţile pentru tóte şcólele, începându-se de Luni în sĕptĕmâna Patimelor până în Duminica Tomeĭ; cea de a doilea va ţinea, pentru şcólele începĕtóre, de la 15 Septembrie până la 15 Octombrie, în vremea culesuluĭ de viĭ.

Pentru şcólele umanióre de la ântêiŭ de Septembrie până la 15 Octombrie, şi pentru învĕţăturĭ complimentare şi cursurĭ speciale de la ântêiŭ August până la 15 Octombrie.

§ 194. La sfârşitul vacanţiilor tóte cursurile se vor deschide.

§ 195. Ţiua deschidereĭ clasurilor se va sĕrbători maĭ ântêiŭ în biserică, pentru chiămarea duhuluĭ sfânt, unde trebue să se afle toţĭ profesorii cu şcolariĭ lor şi toţĭ dregătoriĭ întrebuinţaţĭ în instrucţia publică.

După eşirea de la biserică vor merge toţĭ în sală, unde unul din profesorĭ va ţice un cuvênt, în care va arĕta şirul învĕţăturilor ce aŭ a se urma în anul şcolastic ce se începe şi rênduiala ce trebue să păzéscă şcolariĭ la a lor învĕţătură şi purtare.

§ 196. A doua ţi fieşi-care profesor în parte îşĭ va începe cursul printr'o introducere şi tălmăcire pe scurt a învĕţătureĭ ce are a preda.

CAP. V

PENSIONATURĬ ŞI ALTE ÎNTOCMIRĬ DEOSEBITE

SECŢIA I

Pensionatul de băeţi

§ 197. In colegiul din Sf. Sava se va aşeţa pe séma Statuluĭ un pensionat pentru şcolariĭ ce trebue să locuiască înăuntru.

§ 198. Numĕrul şcolarilor va fi tot-d'a-una potrivit cu încăperea localuluĭ.

§ 199. Preţul pensionatuluĭ va fi pentru fieşĭ-care şcolar de 60 galbenĭ împĕrătescĭ pe an, carĭ se vor plăti pe fieşĭ-care trimestru înainte.

§ 200. Tóte cheltuelile pensionatuluĭ se vor întêmpina din ale sale chiar venitурĭ, adică din plata şcolarilor, afară de cheltuiala lemnelor şi a cărbunilor de foc, care se va întêmpina din Casa şcólelor.

§ 201. Acest pensionat socotindu-se ca o parte din colegiul Sf. Sava, va fi sub direcţia Eforieĭ, iar îngrijirea cea maĭ de aprópe se va încredinţa unuĭ provisor. Acesta va avea de ajutor un censor, un econom, un casier şi un numĕr de sub-învĕţătorĭ şi de repetitorĭ, potrivit cu numĕrul şcolarilor, adică pentru cincĭ-decĭ de şcolarĭ va avea doĭ sub-învĕţătorĭ şi un repetitor.

Pentru provisor

§ 202. Provisorul va priveghia la tóte câte privesc la paza buneĭ orênduelĭ în pensionat; toţĭ ómeniĭ întrebuinţaţĭ în slujba acestuĭ pensionat trebue să 'ĭ dea sémă de tóte lucrările lor, iar provisorul va arĕta eforieĭ starea pensionatuluĭ la sfêrşitul fieşĭ-căreia lunĭ; va căuta cu luare aminte îmbunĕtăţirile ce vor trebui să se facă şi va da în scirea Eforieĭ, prin raporturĭ, tóte băgările de sémă ce va face asupra deosebitelor părţĭ ce se vor afla date sub a sa îngrijire.

§ 203. Sub autoritatea ce se dă provisoruluĭ de către eforie, administraţia pensionatuluĭ se va afla împărţită în treĭ ramurĭ, adică:

1. Invĕţătura şi disciplina;
2. Materialul;
3. Finanţa.

Partea cea d'ântêiŭ se va încredinţa censoruluĭ, cea de al doilea economuluĭ şi cea de al treilea casieruluĭ.

Pentru censor

§ 204. Indatoririle censoruluĭ sunt: să privegheze a se păzi între şcolarĭ o bună purtare, să mérgă adesea prin clasurĭ, ca să se însciinţeze dacă şcolariĭ împlinesc tóte lucrurile ce li se daŭ a face de către profesorĭ, să priméscă însemnările ce profesoriĭ vor face asupra înaintăreĭ şcolarilor la învĕţătură şi asupra purtăreĭ lor.

§ 205. Cât pentru disciplină, privegherea censoruluĭ se va întinde în tot locul peste toţĭ ómeniĭ întrebuinţaţĭ în slujba pensionatuluĭ, pentru a se păzi buna orênduială întru tóte.

Va întrebuinţa străşnicie către aceia ce staŭ împotrivă, va scrie pe tótă luna buletine arătătóre de gradul învĕţăturеĭ şi de purtarea fieşĭ-căruia şcolar, şi aceste buletine se va adresa către provisorul împreună şi cu alte băgărĭ de sémă ce va face în sfera lucrărilor sale.

Pentru econom

§ 206. Economul va avea sub a sa îngrijire materialul, provisionul, ómeniĭ de slujbă şi lucrătoriĭ ce se vor întrebuinţa în pensionat; va ţine registru de tóte cheltuelile ce se vor face prin scirea provisoruluĭ cu cuhnia şi cu alte trebuinţe ale pensionuluĭ.

Va ţine încă un alt registru în care va trece tóte bucăţile de îmbrăcăminte ale

şcolarilor, tóte mobilele şi alte lucruri ce aduc şcolarii cu sine, când intră ântêiaşi dată în pensionat.

§ 207. Economul va fi rĕspunzĕtor de tot materialul pensionatului; de aceea, îndată ce se va perde saŭ se va strica ceva dintr'acest material, va avea grijă a se pune la loc de orĭ-cine se va cuveni; a vizita adesea tóte părţile pensionatului ca să vadă de se păzesce buna orênduială la lucrul ómenilor de slujbă, şi va da în scirea provisorului neorênduelile saŭ abusurile ce va descoperi, arătând de odată şi mijlócele prin carĭ se pot îndrepta acele neorênduelĭ.

§ 208. Economul va da casierului la 1, la 10 şi la 20 ale fieşĭ-căreia lună o fóie, iscălită de provisor, de lucrurile ce vor fi luat pe séma pensionatului şi de meremeturile ce se vor fi făcut, ca după acea fóie să se plătéscă acelora ce vor face cerere. Indată ce se va face vre-o schimbare în personalul ómenilor de slujbă, va face scire de acésta casierului prin scris.

Va lua socotélă în tóte serile de cheltuelile cu carĭ verĭ-unul din ómenĭi de slujbă va fi fost însărcinat; va face cercetare cu deamăruntul de s'aŭ urmat dréptă tocmélă la orĭ-ce cumpĕrătóre.

Pentru casier

§ 209. Casierul va fi însărcinat cu tóte câte privesc la veniturile şi cheltuelile pensionatului; va ţine registru şi orĭ-carĭ alte hârtiĭ se cuvine la ţinerea socotelilor; la dênsul trebue să se adreseze persónele ce vor avea a da saŭ a lua cu înscrisul sub iscălitura provisorului.

Pentru şcolarii ce se vor ţine în pensionat fără plată

§ 210. Din socotéla alăturată ce s'aŭ făcut pentru tóte cheltuelile ce se pot urma în pensionat se vede că:

1) Dacă numĕrul şcolarilor ce vor plăti câte 60 galbenĭ împĕrătescĭ fieşĭ-care se va sui la 50, atuncĭ veniturile vor covêrşi cheltuelile şi se va face o economie ast-fel, în cât pe lângă aceĭ 50 şcolarĭ ce vor fi cu plată, să se pótă ţinea şi alţĭ dece fără plată, şi să maĭ rĕmâie o sumă de 2.500 leĭ pe tot anul, carĭ se vor întrebuinţa la cumpĕrătórea cărţilor pentru formarea uneĭ bibliotece;

2) De se va sui numĕrul şcolarilor cu plată până la o sută, atuncĭ se vor ţine fără plată douĕ-decĭ şcolarĭ şi va rĕmânea o sumă de 33.000 leĭ.

§ 211. Deosebit de şcolariĭ ce se vor putea ţine fără plată, din economia de maĭ sus arătată, se vor ţinea în pensionat încă douĭ-spre-dece şcolarĭ cu cheltuiala din casa şcólelor, hotărîndu-se pentru fieşĭ-care câte o sută de leĭ pe lună.

§ 212. Toţĭ aceĭ pensionarĭ ce se vor ţine fără plată 'şĭ vor avea nu numaĭ locuinţa şi hrana în pensionat, precum şi ceĭ-lalţĭ şcolarĭ cu plată, ci încă şi îmbrăcămintea gratis.

§ 213. Şcolariĭ pensionarĭ fără plată se vor lua dintre şcolariĭ ce vor da cele maĭ bune nădejdĭ la învĕţătură.

Aceştĭ pensionarĭ, după ce vor trece cursul învĕţăturilor, vor fi datorĭ a preda în şcólele naţionale învĕţăturile la carĭ se vor găsi maĭ destoĭnicĭ, dându-li-se léfa ce vor avea profesoriĭ de acelaşĭ grad. Dacă verĭ-unul dintr'aceştĭ pensionarĭ nu va eşi după cum se nădăjduesce, se va isgoni din pensionat.

§ 214. Nicĭ un şcolar nu se va primi pensionar fără plată maĭ mic de opt anĭ, nicĭ maĭ mare de cincĭ-spre-ḑece anĭ aĭ vêrsteĭ luĭ.

§ 215. Şcolariĭ pensionarĭ vor fi datorĭ să urmeze a lor învĕţătură după rênduiala ce li se va arĕta şi nu vor putea să schimbe acéstă orênduială, saŭ să 'şĭ curmeze învĕţătura fără nicĭ un chip de pricinuire.

§ 216. Imbrăcămintea pensionarilor fără plată va fi, precum şi a celor cu plată, uniformă pentru eşire, şi după voinţă în casă, însă tot-d'a-una se va păzi la îmbrăcămintea cea maĭ mare curăţenie.

§ 217. Se vor lua în jumĕtate pensionarĭ, adică şcolariĭ carĭ 'şĭ vor avea numaĭ prânzul în pensionat fără a şedea înăuntru.

Aceştia însă vor mânca la o masă deosebit, ca să nu se amestece cu pensionariĭ din năuntru.

§ 218. Pensionatul se va aşeḑa de o cam-dată în partea jumĕtate a zidireĭ ceĭ marĭ din Sf. Sava, unde se fac acum cursurile colegiuluĭ, până se va face o altă zidire în curtea S-luĭ Sava maĭ potrivită cu întinderea cursurilor şi cu numĕrul şcolarilor, atuncĭ pensionatul va coprinde tot trupul zidireĭ ce se află acum în fiinţă, care va putea coprinde până în 200 pensionarĭ.

Intrebuinţarea vremeĭ în pension

§ 219. Şcolariĭ se vor scula la 6 ceasurĭ véra şi la 7 ceasurĭ iarna; vor gusta între 7 şi 8 ceasurĭ, după aceea se vor îndeletnici la învĕţătură în salele unde se daŭ leçiĭ publice până la 12 ceasurĭ (amiaḑĭ).

Toţĭ aceştia vor avea un sfert de ceas odihnă la fieşĭ-care ceas, saŭ cel puţin la fieşĭ-care douĕ ceasurĭ la o jumĕtate de ceas; după amiaḑĭ şcolariĭ vor prânḑi, după aceea va fi recreaţie până la 3 ceasurĭ vara şi până la 2 iarna, apoĭ se vor apuca iarăşĭ de învĕţătură şi vor ţinea până la 7 ceasurĭ, atuncĭ vor cina, şi după aceea va fi iarăşĭ recreaţie până la $9^1/_2$, apoĭ vor intra în sălile de dormire şi la $9^1/_2$ se vor stinge lumînările.

Ceasurile de deosebitele îndeletniciriĭ ale şcolarilor se vor însciinţa prin sunetul unuĭ clopot.

Pentru scularea diminĕţa

§ 220. Un sfert de ceas după ce se va trage clopotul pentru deşteptare, ómeniĭ ce vor fi însărcinaţĭ cu privegherea salelor de dormire vor fi datorĭ a merge pe la tóte paturile ca să grăbéscă pe şcolarĭ a se scula şi a se găti maĭ curênd.

O jumĕtate de ceas după însciinţarea de sculare, clopotul va însciinţa eşirea şcolarilor din salele de dormire, ca să mérgă îndată şi cu bună orênduială în clasurile lor.

Censorul după aceea va ămbla de isnóvă prin sălile de dormire, ca să vadă de a eşit toţĭ şcolariĭ, şi să închiḑă tóte uşile.

Pentru ceasurile învĕţătureĭ

§ 221. Ceasurile de intrare şi de eşire din clasurile de învĕţătură fiind însciinţate prin sunetul clopotuluĭ, nicĭ un şcolar nu va putea sub orĭ-care pricinuire să iasă din sălile de învĕţătură maĭ înainte saŭ să intre maĭ târḑiŭ de cât la ceasurile hotărîte.

Toţĭ vor fi datorĭ a aştepta semnul ce li se va da şi a urma întocmaĭ precum va fi orênduiala; nicĭ un şcolar nu va putea să umble prin sălile carĭ nu sunt de clasul

sĕŭ; de va avea să vorbéscă cu verĭ-unul din şcolarĭ saŭ cu verĭ-unul din profesorĭ, va aştepta ceasul de recreaţie; afară din vremea recreaţieĭ, şcolariĭ vor sta în salele de învĕţăturĭ şi la masă cu smerenie şi mare liniştire.

In scurt, trebue să se păzéscă întru tóte cea maĭ bună orênduială şi să dea cel maĭ adânc respect şi cinste tutulor celor însărcinaţĭ cu îngrijirea învĕţăturilor; asemenea se vor arăta cu smerenie şi către străiniĭ ce vor veni se vadă pensionatul.

Pentru mâncare

§ 222. La mâncare va fi de faţă censorul şi va priveghia a se păzi buna orênduială; şcolariĭ vor putea să vorbéscă, însă cu mĕsura ce trebue să se păzéscă după a lor vêrstă şi învĕţătură.

Orĭ-care şcólar va turbura buna orênduială saŭ nu se va purta după cuviinţă, se va scóte îndată afară din refectoriŭ (sala de mâncare). Pentru mâncare se va trage clopotul cu ḑece minute maĭ înainte, ca să aibă vreme şcolariĭ a se aduna şi a intra toţĭ de o-dată în sală şi, prin urmare, să se pótă face slujba meseĭ regulată; la a doua tragere de clopot şcolariĭ vor intra în bună orênduială şi va şedea fieşĭ-care la locul sĕŭ cel obicĭnuit.

Pentru recreaţie

§ 223. Lecţiile de petrecere trebue să se facă de obşte în vremea recreaţieĭ.

Injurăturile saŭ orĭ-carĭ alte vorbe necuviincióse vor fi oprite cu străşnicie; asemenea va fi oprit de a se întrebuinţa între şcolarĭ tutunul saŭ bĕuturĭ spirtuóse, de a se citi cărţĭ imorale, de a se întrebuinţa jocul cărţilor şi altor asemenea; se va depărta încă din conversaţia şcolarilor orĭ-care desbatere politică.

Şcolariĭ, când se vor juca se vor opri de a arunca cu pietre; se vor păzi de a se susi pe ziduri saŭ în copacĭ, de a alerga şi a se juca pe scărĭ şi pe pălimarurĭ, cu bună chipzuire însă li se vor da mijlóce a face exerciţiĭ gimnastice, carĭ le pot întări trupul şi 'ĭ face îndrăsneţĭ.

In tótă vremea recreaţieĭ, la joc saŭ la plimbare, sub-învĕţătorĭ vor avea mare băgare de sémă la tóte mişcările şcolarilor şi vor fi nelipsiţĭ de lângă dênşiĭ.

Pentru visite

§ 224. Şcolariĭ nu vor putea primi visită în ceasurile de învĕţătură; de aceea părinţiĭ şi rudele vor fi poftiţĭ a veni să 'ĭ vadă la 2 ceasurĭ dupe amiaḑĭ şi de la 6 până la 8 césurĭ séra; nimenĭ nu va fi primit dupe 9 ceasurĭ séra.

Pentru ḑilele eşireĭ

§ 225. Şcolariĭ vor putea să iasă numaĭ Duminica şi în sĕrbătorile cele marĭ. Eşirile vor fi cu totul oprite în curgerea sĕptĕmâneĭ.

Şcolariĭ vor fi sloboḑĭ a eşi numaĭ după slujba bisericeĭ, la care se vor duce orĭ cu censorul saŭ cu sub-învĕţătoriĭ.

Provisorul singur are dreptul a opri eşirea şcolarilor acelora carĭ în curgerea sĕptĕmâneĭ vor fi meritat acéstă pedépsă; în lipsa provisoruluĭ, censorul va avea acest drept.

Şcolariĭ nu vor putea să iasă nicĭ o-dată singurĭ nicĭ să petrécă nóptea afară din pensionat.

Şcolariĭ nu vor aduce în pensionat nicĭ bĕuturĭ spirtuóse nicĭ cărţĭ imorale, nicĭ gazete, saŭ alte scrisorĭ politice.

Orênduelile acestuĭ articol se vor păzi şi pentru şcolariĭ după afară din pension; acestora încă le va fi oprit a se însarcina cu verĭ-un comision al şcolarilor pensionarĭ.

In ḑiua eşireĭ fieşĭ-care pensionar va fi dator a se iscăli în condica portaruluĭ şi a însemna la întórcere ceasul în care va intra în pension.

Pentru datoriile de religie

§ 226. Censorul, precum şi cele-alte persóne însărcinate cu privegherea, sunt datorĭ a îngriji ca şcolariĭ să 'şĭ împlinéscă datoriile de religie, Duminica şi în ḑilele de sĕrbătóre; clopotul va însciinţa vremea de a merge la biserică şi censorul va chema pe toţĭ şcolariĭ după catalog. Orĭ-care şcolar va lipsi la acéstă chemare se va opri tótă ḑiua în pensionat.

Şcolariĭ vor fi îmbrăcaţĭ curat şi vor sta în biserică la regulă şi cu tótă smerenia ce se cuvine a se păzi într'acel sfânt lăcaş.

Tóte orênduelile de maĭ sus se vor păzi şi pentru şcolariĭ ce nu sunt de legea creştinéscă domnitóre; părinţiĭ acestora vor trămite să 'ĭ ia, ca să 'ĭ ducă la biserica de a lor credinţă şi să 'ĭ aducă înapoĭ.

Pentru material

§ 227. Fieşĭ-care şcolar pensionar va trebui să aducă, când va intra întêiŭ în pensionat, şése şervete, un tacâm de masă, adică un cuţit, o furculiţă şi o lingură şi un pahar de argint.

Pentru îmbrăcăminte vor aduce rufele trebuincióse şi hainele de casă şi de eşire; acestea după urmă vor fi uniforme.

Şcolarul jumĕtate pensionar va aduce numaĭ un pahar de argint. Lucrurile ce se vor aduce de şcolarĭ, saŭ se vor face de către administraţie de un preţ hotărît, se vor trece la registru, şi se vor însemna cu numĕrul cu care se va scrie şcolarul în registrul pensionatuluĭ.

Şcolarul va fi rĕspunḑĕtor de lucrurile ce i se vor da şi va fi dator a le arĕta tot-d'a-una în fiinţă. Orĭ-ce lucru se va strica (afară dacă acésta se va pricinui de vechitură) se va pune la loc de acela care va fi făcut stricarea. Sub-învĕţătoriĭ vor ţinea foie de tóte stricările ce se vor face de şcolarĭ şi o vor da în cunoscinţa economuluĭ. Spălatul rufelor, precum şi cârpitul lor, se va face cu cheltuiala pensionatuluĭ.

Pentru sala de bolnavĭ

§ 228. Sala de bolnavĭ va fi osebită de sala de dormire; o muĭere îngrijitóre va fi nelipsită de acolo, ca să îngrijéscă de tóte cele trebuincióse pentru îndreptarea sĕnĕtăţeĭ şcolarilor ce se vor bolnăvi.

Acéstă muĭere va trebui să scie să scrie şi să citéscă. Şcolarul, îndată ce se va simţi bolnav, va da în scire muĭereĭ îngrijitóre prin sluga ce se va afla de rend; muĭerea îngrijitóre va însciinţa pe doctor şi va merge cu dênsul să cerceteze pe şcolar; dacă doctorul va socoti de trebuinţă a se da şcolaruluĭ doctorie, se va duce acesta îndată în sala de bolnavĭ; muĭerea îngrijitóre va da doctoruluĭ registrul săleĭ de bolnavĭ, ca să însemneze într'ênsul cum trebue să se dea doctoriile, şi ce dietă să păzéscă pentru fieşĭ-care bolnav.

De doctoriile şi de bucatele ce-ĭ va trebui va da de scire spiţeruluĭ şi economuluĭ şi va avea grijă a se face tóte la vreme; va cere încă la econom tóte câte 'ĭ vor fi de trebuinţă la slujba cu care ea se află însărcinată şi va ţine un registru deosebit pentru tóte lucrurile ce i se vor da.

Dacă şcolarul va fi tot bolnav, însă nu greŭ, se va da de scire părinţilor luĭ, saŭ corespondentuluĭ în sorocul de treĭ ţile cel mult; iar dacă bóla şcolaruluĭ va fi prea grea, se va da scire în soroc de 24 de ceasurĭ, saŭ maĭ în grabă, ca să hotărască dacă bolnavul va trebui să se căute în pensionat saŭ a casă.

Pentru finance

§ 229. Casierul va ţine registru matricul (matcă) în care, la intrarea şcolaruluĭ în pensionat, se va scrie numele şi pronumele sĕŭ, vêrsta, locul nascereĭ, locuinţa şi religia sa; se va însemna atestatul ce va avea de altoire, se va scrie încă numele şi pronumele părinţilor luĭ, saŭ corespondentuluĭ luĭ, profesia şi locuinţa lor; se va însemna ţiua intrăreĭ şcolaruluĭ în pensionat ca întreg saŭ ca jumĕtate pensionar.

Tóte registrele şi alte hârtiĭ câte vor privi la financele pensionatuluĭ se vor ţine de casier. La dênsul se vor adresa părinţiĭ, ca să li se dea socotéla trimestruluĭ.

Casierul nu va putea să plătéscă, nicĭ să împrumute verĭ-o sumă fără de a avea maĭ înainte în scris voia provisoruluĭ, care trebue să cerceteze tóte socotelile. Când va intra saŭ va eşi verĭ-un şcolar, casierul va da îndată de scire economuluĭ, ca să 'şĭ ia fieşĭ care mĕsurile trebuincióse. Plata pensionuluĭ trebue să se facă pe fieşĭ-care trimestru înainte.

Un trimestru început se socotesce pentru plată ca şi isprăvit; de aceea, nu se va face nicĭ o întórcere de banĭ când va eşi saŭ va lipsi verĭ-un şcolar din pensionat cu orĭ-care pricină.

Despre purtarea şi învĕţătura şcolarilor

§ 230. In cele d'âmtêiŭ ţile ale fieşĭ-căreia lunĭ administraţia pensionatuluĭ va trimite părinţilor o însciinţare de însemnările ce se vor da de fieşĭ-care profesor, pentru înaintarea saŭ înapoerea şcolarilor la ale lor învĕţăturĭ; asemenea se va face cunoscută şi starea sănĕtăţeĭ lor, care trebue să fie cea maĭ d'âmtêiŭ îngrijire a administraţieĭ, pentru că este cea maĭ de trebuinţă la învĕţăturĭ şi cea dorită părinţilor.

In sfêrşit, provisorul va da încă în cunoscinţa părinţilor purtarea şcolarilor, arĕtând fiinţa adevĕruluĭ fără de cea maĭ mică părtinire.

Pentru buna purtare a şcolarilor, se va păzi, drept regulă generală, ca censorul şi sub-învĕţătoriĭ să întrebuinţeze povăţuirĭ cu vorbe dulcĭ spre îndreptarea greşelelor ce vor face şcolariĭ şi să dea pedepse numaĭ la verĭ-o vină mare şi făcută de multe orĭ.

Pedepsele să se facă cu dojenirĭ părintescĭ şi cu durere de inimă, iar nu cu mânie şi cu străşnicie fără mĕsură.

Nu trebue să se caute a se potoli de tot iuţimea şi voiciunea, care este firéscă la copilărie, şi când va eşi afară din orênduială censorul şi sub-învĕţătoriĭ se vor sili a face îndreptare, însuflându-le cu bune mijlóce iubirea de cinste şi de bună orênduială.

Veniturile şi cheltuelile institutului

	Pe lună leĭ	Pe an leĭ
Venitul de la 50 şcolarĭ, de fieşĭ-care câte 60 galbenĭ împărătescĭ pe an	—	94.500

Cheltuiala

Un provisor	1.000	12.000
Un censor	500	6.000
Un econom	400	4.800
Un casier	400	4.800
Un repetitor	300	3.600
Doĭ sub-învĕţătorĭ, pe leĭ 200 pe lună fieşĭ-care	400	4.800
O femeie purtătóre de grijă	100	1.200
O femeie îngrijitóre la bólă	100	1.200
Două femeĭ din casă, pe leĭ 50 fieşĭ-care	100	1.200
Treĭ spălătorese, câte leĭ 50	150	1.800
Un bucătar	70	840
Opt ómenĭ de slujbă, de unul pe lună 50	400	4.800
Cheltuiala cuhnieĭ pentru 83 persóne de o persónă, câte leĭ unul pe ḑi, în care intră şi aceĭ ḑece pensionarĭ fără plată	2.490	29.880
Imbrăcămintea a ḑece pensionarĭ, câte 600 pe an pentru fieşĭ-care	—	6.000
Pentru meremeturĭ şi alte mĕrunte cheltueli	—	3.000
Léfa doctoruluĭ	—	6.000
		91.920
Economie pentru cumpĕrătórea cărţilor în trebuinţa pensionatuluĭ	—	2.580
		94.500

Veniturile şi cheltuelile pentru 100 şcolarĭ

	Pe lună leĭ	Pe an leĭ
Venitul de la 100 şcolarĭ, câte 60 galbenĭ de fieşĭ-care pe an	—	189.000

Cheltuiala

Un provisor	1.000	12.000
Un censor	500	6.000
Un econom	400	4.800
Un casier	400	4.800
Doĭ repetitorĭ, pe leĭ 300 de om pe lună	600	7.200
Patru sub-învĕţătorĭ, pe leĭ 250 pe lună fieşĭ-care	1.000	12.000
O femeie purtătóre de grije	100	1.200
O femeie îngrijitóre la bólă	100	1.200
Treĭ femeĭ din casă, pe leĭ 50 una	150	1.800
Şése spălătorese, pe leĭ 50 fieşĭ-care	300	3.600
Doĭ bucătarĭ, pe leĭ 80 pe lună fieşĭ-care	160	1.920
Doĭ-spre-zece ómenĭ de slujbă, de om pe leĭ 50	600	7.200

	Pe lună leĭ	Pe an leĭ
Cheltuiala cuhnieĭ pentru 155 persóne, câte un leŭ pe ḑi de fieşĭ-care	4.650	55.800
Imbrăcămintea a 20 pensionarĭ, câte leĭ 600 pe an pentru fieşĭ-care	—	12.000
Pentru meremeturĭ şi alte mĕrunte cheltuelĭ	—	15.000
Léfa doctoruluĭ	—	9.000
		155.520
Economia pentru cumpĕrătórea cărţilor	—	33.480
		189.000

Venitur̆ şi cheltuelĭ pentru 150 şcolarĭ

	Pe lună leĭ	Pe an leĭ
Venitul de la 150 şcolarĭ, câte 60 galbenĭ împĕrătescĭ pe an pentru fieşĭ-care	—	283.500

Cheltuelĭ

Un provisor	1.000	12.000
Un censor	500	6.000
Un econom	400	4.800
Un casier	400	4.800
Treĭ repetitorĭ pe leĭ 300 fieşĭ-care pe lună	900	10.800
Şése suplimentarĭ, 300 idem	1.800	21.600
O femeie purtătóre de grije	100	1.200
O femeie îngrijitóre la bólă	100	1.200
Patru femeĭ în casă, pe leĭ 50 fieşĭ-care pe lună	200	2.400
Ḑece spălătărese, 50 idem	500	6.000
Doĭ bucătarĭ, pe leĭ 100 fieş-care	200	2.400
Cinci spre-zece ómenĭ de slujbă, pe lună câte leĭ 50	750	9.000
Cheltuiala cuhnieĭ, pentru 236 persóne, în carĭ intră şi aceĭ 40 pensionarĭ, de persónă pe ḑi un leŭ	7.080	84.960
Imbrăcămintea a 40 pensionarĭ, pentru fieşĭ-care pe an leĭ 600	—	24.000
Pentru meremeturĭ şi alte mĕrunte cheltuelĭ	—	20.000
Léfa doctoruluĭ	—	15.000
		226.170
Economia pentru cumpĕrătórea cărţilor	—	57.340
		283.500

SECŢIA II

Pensionat pentru fete

§ 231. Un pensionat de fete se va aşeḑa în Bucurescĭ şi se va afla sub îngrijirea Eforieĭ şcólelor.

Se va pune sub protecţia uneĭ persóne din cele maĭ însemnate dupe tóte calităţile cuviincióse pentru un acest fel de aşeḑĕmênt şi cu numele acesteĭ persóne se va cinsti pensionatul spre pomenire de începerea acestuĭ folos obştesc.

§ 232. Pentru încăperile trebuincióse Eforia şcólelor va îngriji a închiria şi a mobila de-o cam-dată o casă potrivită cu acéstă trebuinţă până ce într'o curgere de vreme de 10 anĭ cel mult se va înlesni stăpânirea a dobêndi un local statornic.

§ 233. Numĕrul şcolarelor va fi tot-d'a-una potrivit cu încăperea localuluĭ.

§ 234. Preţul pensionatuluĭ va fi pentru fieşĭ-care fată câte 65 galbenĭ împĕrătescĭ, carĭ se vor plăti pe fieşĭ-care trimestru înainte.

§ 235. Tóte cheltuelile pensionatuluĭ se vor întêmpina din ale sale chiar venitурĭ, afară din închirierea localuluĭ, meremetul încăperilor şi cheltuiala lemnelor şi a cărbunilor de foc, carĭ se vor întêmpina din casa şcólelor.

§ 236. Acest pensionat se va cârmui de Eforia şcólelor; iar îngrijirea cea maĭ de aprópe se va încredinţa uneĭ directorițe, care va avea de ajutor o sub-directoriţă, două dăscăliţe, un econom şi un casier.

§ 237. Indatoririle directoriţeĭ, sub-directoriţeĭ, economuluĭ şi casieruluĭ vor fi aceleaşĭ ce s'aŭ arĕtat pentru provisorul, censorul, economul şi casierul în regulamentul pensionatuluĭ de băeţĭ de la § 202 până la § 209 inclusiv.

§ 238. Cursul învĕţăturilor în pensionatul de fete va fi de cincĭ anĭ şi se vor urma:

In anul I

Citirea şi scrierea;
Lucru de mână.

In anul II

Caligrafia;
Inceputurĭ de gramatică;
» » aritmetică.
Lucru de mână.

In anul III

Elementurile de geografie;
Ortografia limbeĭ franţuzescĭ;
Citirea şi scrierea în limba românéscă;
Catichismul legeĭ creştinescĭ;
Continuaţia de aritmetică, desemn;
Lucru de mână.

In anul IV

Elementurĭ de istorie;
Compunere în limba franţuzéscă;
Exerciţiĭ de scriere în limba românéscă;
Aritmetica aplicată, desemn;
Lucru de mână.

In anul V

Elementurĭ de istoria naturală;
Invĕţăturĭ morale;
Compositie în limba românéscă;
Ţinerea registrelor;
Meşteşugul cuhnieĭ;
Lucru de mână, desemn.

§ 239. După acest curs de cinci ani, fetele ce vor rămâne mai multă vreme în pensionat se vor îndeletnici a învăța cele mai bune mijlóce ce se cuvin a se întrebuința la crescerea fisică și morală a copiilor și economia casei pentru ori-ce privesce la îndatoririle unor soții, unor mume și unor stăpâne de casă.

§ 240. Tóte aceste lecții se vor face în limba franțuzéscă, împărțindu-se între directoriță, sub-directoriță și dăscălițe. Numai catichismul și lecția de limba românéscă se vor face de un dascăl ce va veni de afară.

§ 241. Invățăturile de petrecere de vreme, precum sunt: musica, jocul (danțul), se vor plăti deosebit; însă dăscălițe la acestea să fie muieri ședétóre în lăuntru în pensionat.

Din socotéla alăturată ce s'a făcut pentru tóte cheltuelile ce se pot urma în pensionatul de fete se arată că:

1) Dacă numĕrul fetelor ce vor plăti câte 65 galbeni împĕrătesci pe an fieși-care se va sui la șése-dĕci, atunci tóte cheltuelile acestui pensionat se vor putea întêmpina din acest venit și încă se va face o economie ast-fel în cât pe lângă acele 60 fete ce vor fi cu plată să se pótă ține și alte dĕce fără plată;

2) De se va sui numĕrul fetelor cu plată până la 75, atunci din prisosul veniturilor peste cheltueli se vor putea ține fără plată dou-dĕci de fete și va rĕmânea încă în casa școlelor o reservă de lei 9.000.

§ 242. De aceea, Eforia va îngriji a deschide o subscripție pentru aceia ce vor voi să bage fete într'acest pensionat, cu preț de 65 galbeni pe an pentru fieși-care fată, și îndată ce se va împlini numĕrul de 60 de fete, va găti tóte cele trebuincióse pentru a se deschide pensionatul cât mai fără zăbavă.

§ 243. Fetele ce vor intra în pension fără plată se vor alege din familiile ce vor merita mai mult acéstă facere de bine prin slujbele ce vor fi făcut Statului părinții lor.

§ 244. Nici o fată nu va fi primită în pensionat mai mică de șépte ani saŭ mai mare de doui-spre-dĕce ani.

§ 245. Orênduelile ce s'aŭ aședat pentru pensionatul de băeți de la § 219 până la § 230 se vor potrivi și se vor păzi și la pensionatul de fete.

Veniturile și cheltuelile pensionatului de fete

	Lei
Venitul de la 60 de fete, fieși-care câte 65 galbeni împĕrătesci pe an .	122.850

Cheltuelile

O directoriță, câte 400 galbeni pe an	12.600
O sub-directoriță, câte 250 galbeni pe an	7.875
Dou dăscălițe, câte 200 galbeni fieși-care pe an	12.600
O muere purtătóre de grijă, pe an câte 100 galbeni	3.150
O muere îngrijitóre la bóle, 100 galbeni.	3.150
Trei mueri în casă, câte 50 galbeni fieși-care pe an	4.650
O bucătăresă, 50 galbeni pe an	1.550
Un econom	6.000
Un casier.	6 000
Opt ómeni de slujbă, câte 50 lei pe lună fieși-care.	4.800
Patru spălătorese, câte 50 lei pe lună.	2.400

	Leĭ
Imbrăcămintea a ḑece fete ce se vor primi fără plată, câte leĭ 600 pe an pentru fieşĭ-care	6.000
Cheltuiala cuhnieĭ pentru 94 persóne, câte 1 leŭ pe ḑi pentru fieşĭ-care persónă, coprinḑêndu-se în numĕrul acesta şi cele ḑece fete fără plată	33.840
Pentru meremeturĭ şi alte mĕrunte cheltuelĭ	3.000
Léfa doctoruluĭ	6.000
	113.615
Economie	9.233
	122.850

Veniturile şi cheltuelile pensionatuluĭ de fete

	Leĭ
Venitul de la 75 de fete, fieşĭ-care câte 65 galbenĭ împĕrătescĭ pe an	153.562

Cheltuelile

O directoriţă, câte 400 galbenĭ pe an	12.600
O sub-directoriţă, câte 250 galbenĭ pe an	7.875
Treĭ dăscăliţe, câte 200 fieşĭ-care	18.900
O muere purtătóre de grijă, pe an câte 100 galbenĭ	3.150
O muere îngrijitóre la bólă, idem	3.150
Patru mueră din casă, câte 50 galbenĭ fieşĭ-care	6 300
Două bucătărese, câte 50 galbenĭ idem	3.150
Ḑece ómenĭ de slujbă, câte 50 leĭ pe lună fieşĭ-care	6.000
Şése spălătorese, câte 50 leĭ pe lună fieşĭ-care	3.600
Un econom pe an	6.000
Un casier	6.000
Imbrăcămintea a 15 fete ce se vor primi fără plată, câte leĭ 600 pe an pentru fieşĭ-care	9.000
Cheltuiala cuhnieĭ pentru 119 persóne, câte un leŭ pe ḑi pentru fieşĭ-care persónă, coprinḑêndu-se într'acest numĕr şi cele 15 fete fără plată	42.840
Pentru meremeturĭ şi alte mĕrunte cheltuelĭ	8.000
Léfa doctoruluĭ	8.000
	144.565
Economie	8.997
	153.562

SECŢIA III

Intocmirĭ deosebite

§ 246. Pentru a se întocmi pe nesimţite o bibliotecă în colegiul din Sf. Sava şi alta în şcóla din Craiova, se va întrebuinţa o sumă de leĭ 5.000 pe an pentru cumpĕrătórea cărţilor, iar acum se vor aduna în biblioteca naţională din Bucurescĭ, în colegiul din Sf. Sava, cărţile şi manuscriptele ce se vor afla împărţite la feluri de locurĭ publice, precum: Mitropolia, Episcopiile, monastirile şi altele.

§ 247. Se va face încă o orênduială, ca autorul saŭ editorul ce va publica vre-o

carte în principatul ţĕreĭ românescĭ să fie dator să dea cincĭ exemplare pentru biblioteca şcóleĭ din Bucurescĭ şi treĭ exemplare pentru biblioteca şcóleĭ din Craiova.

§ 248. Redactoriĭ gazetelor şi altor lucrărĭ periodice vor da numaĭ câte un exemplar la fieşĭ-care dintr'aceste două bibliotece.

§ 249. Unul din profesorĭ va împlini slujba de bibliotecar şi pentru acésta i se va da un om de ajutor.

§ 250. Leĭ 5.000 se vor întrebuinţa pe tot anul pentru a se cumpĕra instrumenturĭ de fisică şi de chimie, de geometrie şi de mecanică, modeluri pentru architectură şi pentru agricultură, colecţiĭ pentru istoria naturală, stampe şi altele.

§ 251. O sumă de leĭ 20.000 pe tot anul se va întrebuinţa pentru tipărirea cărţilor trebuincióse la deosebitele învĕţăturĭ ce se urmézĕ în şcólele naţionale.

§ 252. Aceştĭ banĭ se vor lua din suma ce se va aduna din inscripţiile şcolarilor, precum s'a arătat la § 172.

§ 253. Jumĕtate din exemplarele ce se vor tipări cu cheltuiala şcólelor se vor da autoruluĭ, ca să le întrebuinţeze spre al sĕŭ folos, iar cea-laltă jumĕtate va rĕmâne pe séma Eforieĭ, ca să se împărţéscă în dar şcolarilor săracĭ şi celor ce se vor arĕta la examen maĭ cu silinţă.

§ 254. Dintr'aceeaşĭ sumă Eforia va hotărî preţurĭ pentru tâlmăcire şi alte lucrurĭ trebuincióse la învĕţătura publică.

§ 255. Se vor tipări cu cheltuiala şcólelor numaĭ cărţile ce se vor cunósce a fi de neapărată trebuinţă la deosebitele învĕţăturĭ ce se află aşeḑate în şcólele naţionale.

§ 256. Pentru a se forma profesorĭ destoinicĭ de a preda învĕţăturĭ înalte în şcólele naţionale, se vor trămite din vreme în vreme tinerĭ pământenĭ la Universităţile cele maĭ luminate ale Europeĭ, pentru ca să se desĕvîrşéscă la a lor învĕţătură.

Aceiaşĭ se vor alege din pensionariĭ ce se vor arĕta maĭ cu silinţă şi maĭ cu sporire la învĕţătură prin concursul ce se va face la examenul general, după cum s'a arĕtat la art. 181.

Aceştĭ şcolarĭ, ce se vor trămite la Universităţĭ străine, vor fi supuşĭ la tóte îndatoririle ce se coprind în § 213, secţia I, cap. V.

§ 257. Cheltuelile şcólelor se vor întêmpina până la leat 1840, din suma de leĭ 350.000, hotărîtă prin Regulamentul Organic, socotindu-se rĕspunderea lor pe deplin de la 1 Iulie 1831, vremea întru care nouele aşeḑămênturĭ s'a pus în lucrare şi din economiile ce s'aŭ făcut saŭ se vor maĭ face se vor întêmpina cheltuelile ce vor fi de trebuinţă a se maĭ adăugi, înaintând treptelnicesce, după sporirea învĕţăturilor pe tot anul.

§ 258. Rênduelile capuluĭ al V-lea din regulamentul Caselor făcĕtóre de bine şi de obştescul folos se desfiinţézĕ, precum şi rênduelile capuluĭ I, ce se atinge de şcóle, şi în locul acestora se va urma pe vremea viitóre acest de acum Regulament.

STATUL

DE TOATE CHELTUELILE ŞCOALELOR PUBLICE DIN PRINCIPATUL ŢEREI ROMÂNESCĂ, Jasi

	LEFI ŞI CHELTUELI		
	Pe lună	Pe an	Tótă suma
§ I			
Şcólele începetóre de prin judeţe	—	—	114.240
Profesor pentru clasul ântêiŭ şi al doilea	200	2.400	
„ „ „ al treilea	250	3.000	
Doi ómeni de slujbă însărcinaţi cu îngrijirea sălilor, lemne de foc şi alte mĕrunte cheltuelĭ	120	1.440	
	570	6.840	
Cerneţiĭ, lefi şi cheltuelĭ	570	6.840	
Târgu-Jiuluĭ, idem	570	6.840	
Râmnicu din Vâlcea, idem	570	6.840	
Caracalul, idem	570	6.840	
Slatina, idem	570	6.840	
Teleorman, idem	570	6.840	
Giurgiu, idem	570	6.840	
Urziceni, idem	570	6.840	
Brăila, idem	570	6.840	
Focşani, idem	570	6.840	
Buzĕul, idem	570	6.840	
Târgovişlea, idem	570	6.840	
Pitescĭ, idem	570	6.840	
Câmpu-Lung, idem	570	6.840	
Săcueni, idem	570	6.840	
Ploesci, idem	570	6.840	
	9.120	109.440	
Un revisor pentru şcólele de prin judeţe	400	4.800	
	9.520	114.240	

§ II	Pe lună	Pe an	Pe an	
Şcóla centrală din Craiova				
Şcóle începetóre	—	—	10.200	
Profesor pentru clasul I şi II	250	3.000		
„ „ „ III	300	3.600		
„ „ „ IV	300	3.600		
	850	10 200		
Umanióre	—	—	44.400	
Clasul I				
Profesor de învĕţăturĭ gramatice	150	1.800		
„ „ caligrafie	150	1.800		
„ „ învĕţăturile limbeĭ franţozescĭ . .	200	2.400		
„ „ desemn şi chipurĭ	100	1.200		
	600	7.200		
			54.600	114.240

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ			
	Pe lună	Pe an	Pe an	Tótă suma
Clasul II				
Profesor de aplicaţie gramaticală	200	2.400		
„ „ geografie şi chronologie	350	4.200		
„ „ desen de peisagiŭ	100	1.200		
„ „ etimologia limbeĭ franţuzescĭ . .	200	2.400		
Clasul III				
Profesor de istorie, partea I	150	1.800		
„ „ aritmetica rezonată până la frângerĭ inclusiv	100	1.200		
Profesor de desen şi topografie	100	1.200		
„ „ sintaxul limbeĭ franţuzescĭ . . .	200	2.400		
„ „ începĕturile limbeĭ grecescĭ . . .	100	1.200		
„ „ „ „ latinescĭ . . .	150	1.800		
Clasul IV				
Profesor de istorie, partea II	200	2.400		
„ „ aritmetică şi ţinerea registrelor .	100	1.200		
„ „ etimologia şi sintaxul limbeĭ grecescĭ	350	4.200		
Profesor de etimologie al limbeĭ latine . . .	200	2.400		
„ „ literatura limbeĭ franţuzescĭ . . .	500	6.000		
„ „ desemn de architectură	100	1.200		
	3.700	44.400		
Alte cheltuelĭ ale acesteĭ şcóle . . .	—	—	7.800	
Léfa inspectoruluĭ acesteĭ şcóle	250	3.000		
Pentru lemne de foc, meremeturĭ şi alte mĕrunte cheltuelĭ	300	3.600		
Un portar, care va păzi buna orênduială la intrarea şi eşirea şcolarilor	100	1.200		
	650	7.800		
§ III				
Colegiul Sf. Sava din Bucurescĭ . . .	—	—	—	209.400
Şcólele începĕtóre	—	—	40.800	
Profesor pentru clasul I şi II	300	3.600		
„ „ „ III	350	4.200		
„ „ „ IV	350	4.200		
	1.000	12.000		
Alte patru şcóle începĕtóre din patru plăşĭ ale Bucurescilor, din carĭ leĭ 200 pentru profesorul clasuluĭ I şi II şi 250 pentru cel din clasul III, şi leĭ 150 pentru omul de slujbă şi alte cheltuelĭ ale acestor şcóle	2.400	28.800		
	3.400	40.800		
			103.200	323.640

	LEFĬ ŞI CHELTUELĬ			
	Pe lună	Pe an	Pe an	Tótă suma
Umanióre	—	—	49.200	
Clasul I				
Profesor de învĕţăturĭ gramatice	200	2.400		
„ „ caligrafie	200	2.400		
„ pentru învĕţăturile limbeĭ franţuzescĭ	250	3.000		
„ de desemn şi chipurĭ	100	1.200		
Clasul II				
Profesor de aplicaţie gramaticală	200	2.400		
„ „ geografie şi chronologie	400	4.800		
„ „ desemn şi situaţie	100	1.200		
„ „ etimologia limbeĭ franţuzescĭ . .	250	3.000		
Clasul III				
Profesor de istorie, partea I	250	3.000		
„ „ aritmetica resonată până la frângerĭ inclusive	150	1.800		
Profesor de desen de architectură	100	1.200		
„ „ sintaxul limbeĭ franţuzescĭ . . .	250	3.000		
„ „ începĕturile limbeĭ grecescĭ . . .	150	1.800		
„ „ „ „ latinescĭ . . .	100	1.200		
Clasul IV				
Profesor de istorie, partea II	250	3.000		
„ „ aritmetică şi ţinerea registrurilor .	150	1.800		
„ „ desemn de topografie	100	1.200		
„ „ literatura limbeĭ franţuzescĭ . . .	600	7.800		
„ „ etimologia limbeĭ grecescĭ . . .	150	1.800		
„ „ „ „ latine	150	1.800		
	4.100	49.200		
Clasul de învĕţăturĭ complementare . .	—	—	34.200	
Clasul I				
Profesor de retorică şi învĕţăturĭ slobode . .	250	3.000		
„ „ geometrie	250	3.000		
„ „ algebră	250	3.000		
„ „ literatura limbeĭ grecescĭ	200	2.400		
„ „ „ „ latinescĭ	150	1.800		
Clasul II				
Profesor de istoria literatureĭ	250	3.000		
„ „ logică	250	3.000		
„ „ fisică	400	4.800		
	2.000	24.000		
			186.600	323.640

	LEFI ŞI CHELTUELI			
	Pe lună	Pe an	Pe an	Tótă suma
Profesor de moral	250	3.000		
„ „ archeologie	200	2.400		
„ „ chimie	400	4.800		
	2.850	34.200		
Cursuri speciale				
Clasurile legilor	—	—	21.600	
Clasul I				
Profesor de dreptul civil	300	3.600		
„ „ „ comercial	300	3.600		
Clasul II				
Profesor de dreptul criminal	300	3.600		
„ „ procedură	300	3.600		
Clasul III				
Profesor de istoria dreptuluĭ	300	3.600		
„ „ economia politică	300	3.600		
	1.800	21.600		
Matematica aplicată	—	—	24.000	
Clasul I				
Profesor de trigonometrie şi de algebra superióră	400	4.800		
Clasul II				
Profesor de calculul diferenţial şi integral . .	400	4.800		
„ „ geodesie	400	4.800		
Clasul III				
Profesor de mecanică	400	4.800		
„ „ architectură	400	4.800		
	2.000	24.000		
Agricultura practică	—	—	21.600	
Clasul I				
Profesor de principurĭ generale ale culturei .	300	3.600		
„ „ botanică şi mineralogie aplicată .	300	3.600		
Clasul II				
Profesor de medicina veterinară	300	3.600		
„ „ economia pădurilor	300	3.600		
	1.200	14.400		
			253.800	323.640

LECȚIĬ	Ḑilele predăreĭ	CEASURI Semestrul I: Inainte de amiaḑĭ	CEASURI Semestrul I: După amiaḑĭ	Ḑilele predăreĭ	CEASURI Semestrul II: Inainte de amiaḑĭ	CEASURI Semestrul II: După amiaḑĭ
		Clasul IV			*Anul 8-lea*	
K. Aplicaţie de aritmetică cu ţinerea registruluĭ. . . .	M J. S.	8—9	—		7—8	—
N. Sintaxul limbeĭ grecescĭ. .	L. M. V.	8—9	—		7—8½	—
M. Istoria partea II.	L. M. V.	9½—11	—		9—10½	—
O. Literatura l. franţuzescĭ. .	In tóte ḑilele	11—12½	—		10½—12	—
T. Desemn de topografie. . .	L. M. V.	—	2—4		—	3—5
L. Sintaxul limbeĭ latine. . .	M. J. S.	—	2—4		—	3—5
Invĕţăturĭ complementare						
		Clasul I			*Anul 9-lea*	
P. Retorica	In tóte ḑilele	8—9½	—	In tóte ḑilele	7—8½	—
R. Geometria	M. J. S	9½—11	—		9—10½	—
R. Algebra	L. M. V.	9½—11	—		9—10½	—
N. Literatura limbeĭ grecescĭ .	M. J. S.	—	2—4		—	3—5
L. Idem latinescĭ.	L. M. V.	—	2—4		—	3—5
		Clasul II			*Anul 10-lea*	
S. Logica	In tóte ḑilele	—	2—4		—	3—5
P. Istoria literatureĭ	M. J. S.	9½—11	—		8½—10	—
T. Fisica.	In tóte ḑilele	11—12½	—		10½—12	—
		Clasul III			*Anul 11-lea*	
S. Moralu	L. M. V.	8—9½	—		7—8½	—
T. Chimia	In tóte ḑilele	11—12½	—		10½—12	—
M. Archeologia	M. J. S.	8—9½	—		7—8½	—

CURSURI SPECIALE

Legĭ

Clasul I
Anul 12-lea

U { Condica civilă. / Condica comercială. — G — Trigonometria. / Algebra superióră.

Clasul II
Anul 13-lea

{ Condica criminală. — Δ — Calcul diferenţial şi integral.
{ Condica procedureĭ. — G — Geodesia.

Clasul III
Anul 14-lea

{ Istoria dreptuluĭ. — Δ — Mecanica.
{ Economia politică. — Z — Architectura civilă.

Matematica

Clasul I
Anul 12-lea

Trigonometria.
Algebra superióră.

Clasul II
Anul 13-lea

Calcul diferenţial şi integral.
Geodesia.

Clasul III
Anul 14-lea

Mecanica.
Architectura civilă.

Agricultura practică

Clasul I
Anul 12-lea

ϒ Principurĭ generale de cultură.
♂ Botanica şi geognosia aplicată la meşteşugul lucrăreĭ pămêntuluĭ.

Clasul II
Anul 13-lea

♂ Medicina veterinară.
ϒ Economia pădurilor.

Clasul III
Anul 14-lea

u — Economia industrială. / Aplicaţie în agricultură.

CURSURI SLOBODE

Limbĭ { Istoria naturală. / Grecésca vorbitóre. / Rusésca şi slavona.

TOMUL I, PAG. 183, NOTA ***).

Budgetul de venit şi cheltueli a şcólelor muntenescĭ pe 1832, cu note marginale scrise de Kiseleff, 'l-am adus maĭ sus.

TOMUL I, PAG. 186, NOTA *).

Anexa promisă aci este maĭ sus adausă la pag. 177.

TOMUL I, PAG. 194, NOTA *).

Iată discursul în limba franceză rostit în onórea luĭ Kiseleff la solemnitatea împărţireĭ premiilor din 1832.

„Peu de contrées ont été plus favorisées de la nature que la Valachie, et nulle part le bonheur n'a été moins commun que dans ce pays.

Cet affligeant contraste est déjà loin de nous, c'est à l'histoire de le représenter et d'en assigner les causes.

Aujourd'hui nous n'avons que des actions de grâce à rendre à la providence pour les bienfaits qu'elle se plait à répandre sur nous, bienfaits purs dont la jouissance nous est enfin obtenue.

Depuis que les déstinées de notre patrie ont été confiée à Son Excellence le Président plénipotentiaire, Elle s'est occupée avec un soin infatigable à réparer les maux légués par le passé, et à nous préparer un avenir digne d'envie.

Jamais l'amour du bien public ne s'est montré avec plus d'ardeur, d'énergie et de sagesse.

Tout était à refaire, tout a été reformé ou créé avec mesure et justice, sans choc et sans violence, phénomène trop rare dans les fastes des nations.

Si quelque chose doit étonner d'avantage, c'est la promptitude des résultats obtenus, c'est aussi la preuve la moins équivoque de l'excellent esprit de la réforme, et une garantie sure pour son avenir.

Jamais notre pays n'aurait pu acquérir ces avantages inappréciables, s'il n'avait eu le bonheur d'être gouverné par un homme supérieur, capable à la fois de concevoir et d'exécuter de grandes choses. S. E. le Président a examiné tout, dirigé tout, présidé à tout: législation, milice, tribunaux, administration, police, hôpitaux, prisons, lazarets, industrie, commerce, rien n'a echappé à sa solicitude; tout s'est ressenti des lumières d'un esprit vaste et pénétrant, tout s'est animé d'une vie nouvelle; l'instruction publique, pouvait-elle rester en arrière?

Non. Dès les premiers moments son Excellence a porté son attention sur cette partie si importante de l'administration; grâce à sa protection signalée, des nombreux obstacles ont été levés, les principales difficultés vaincus. Une organisation provisoire a déjà porté des fruits heureux: les sources d'une instruction saine et variée ont été ouvertes à la jeunesse, son Excellence a fait plus: pour mieux nous assurer ce bienfait, Elle a voulu que l'instruction publique fût désormais aux rangs de nos institutions fondamentales:

Les Écoles valaques ont été organisées sur le même plan que celles des nations éclairées.

La jeunesse pourra trouver dans ces écoles des études appropriées aux moyens et aux besoins de chacun.

Dans les écoles primaires, qui seront établies dans tons les chef-lieux des districts, les jeunes gens acquérront les connaissances les plus indispensables à l'homme en société. Au sortir de ces écoles, ceux qui auront les moyens de continuer leurs études, pourront passer dans les classes des humanités, introduites dans l'école de Krajova et dans celle de Bucarest. Ils y trouveront, outre l'enseignement des langues savantes, les chaires d'histoire, de géographie, d'arithmétique raisonnée, de la tenue des livres, du dessin.

Des études plus élevées attendent dans les classes comprises sous le titre de *philosophie*. Viennent enfin les connaissances spéciales, qui seront professées au collège de Bucarest, savoir : la médecine, le droit et les sciences mathématiques appliquées.

Nous pouvons donc nous flatter que, d'après les bases adoptées, l'instruction recevra tout le développement dont elle peut être susceptibles dans notre pays.

Les parens ne seront plus obligés de confier à l'étranger leurs enfants dans un âge encore tendre, avant que, préparés par une éducation convenable, ils soient en état de retirer de leurs voyages un profit équivalent à tant de sacrifices.

Sans quitter le toit paternel, ils trouveront dans nos écoles tout ce qui est nécessaire pour former le coeur et l'esprit.

Une géneration nouvelle, formée par des maitres sages et habile, sous les auspices des lois qui nous régissent, apprendra de bonheur à sentir les avantages de ces lois, à les chérir, à les respecter comme la sauvegarde de son honheur.

Chacun désormais trouvera les moyens de développer ses dispositions naturelles de cultiver les talens que la nature lui a départis, dans quelque genre que ce soit. La jeunesse peut aspirer à la gloire, de se rendre utile à la patrie, à l'humanité même.

Hâtez-vous donc, heureux jeunes gens, de profiter des réssources qui vous sont offertes; par vos progrès dans les études vous témoignerez à vos parens la gratitude qui leur est due; vous les récompenserez des sacrifices qu'ils font pour votre instruction, et vous obtiendrez de la patrie l'encouragement que vous mériterez.

Vous avez vu avec quel enthousiasme ont été applaudis vos succès au dernier examen; tous ceux d'entre vous qui se sont distingués ont obtenu les encouragements que chaqun méritait. Maintenant vous voyez encore le vif intérêt que toutes les classes de la société prennent à vos progrès.

Son Excellence le Président plénipotentiare Général de Kisseleff accompagné du haut clergé, de la noblesse, vient, au milieu d'un public empressé assister en personne à l'ouverture des cours pour l'année scolaire qui commence.

Son Excellence, mes amis, vous donne aujourd'hui l'assurance solennelle de sa protection; le clergé vous bénit et tous les bons citoyens vous accompagnent de leur voeux dans la carrière que vous allez parcourir.

Vos parens ont été privés de pareils avantages, félicitez-vous d'êtres nés dans de meilleurs auspices et tâchez de vous rendre digne d'une destinée si belle.

Soyez infatigables dans vos études; irréprochables dans votre conduite; le chemin vous est ouvert; il ne tient qu'à vous de cueillir les palmes que la Patrie vous prépare.

Aujourd'hui la protection du gouvernement vous est garantie; voyez qui préside cette solennité, que ses traits restent gravés dans vos coeurs d'une manière ineffaçable. Un jour viendra où vous pourrez vous sentir à la voie future d'être entré dans la

carrière sous les yeux même de celui qui, digne interprête de la pensée de son magnanime monarque, fut le régénerateur de notre Patrie.

Notre Patrie le confondra dans son amour et dans la vénération avec ce Monarque Auguste, et associera son nom à tout ce qui s'est fait de grand et de salutaire dans notre pays.

Ce nom comblé de bénedictions et transmis d'âge en âge, comme symbole de salut, vivra éternellement dans le coeur de la nation valaque, et brillera par tout d'un éclat immortel.

Tel est, Général, le monument qu les Valaques vous élèveront, c'est le seul digne des bienfaiteurs de l'humanité."

Д. Деплін .ампѕтернічітѕл Презідент, .ан візітарѣ че аѕ фѫкѕт ла 17 але ѕрмхторѕлѕй ла шкоала Gф : Gака, рѫмжінд дескѫкрошіт мѕлцѕміт де кѕна орѫндѕіалх ші де .анаінтѫріле школарілор, прін офіц де ла 21 Окт: сѕкт Но. 731, л архтат а са мѕлцѕміре мѫдѕлхрілор Gфорій, ші спре семн де пхрінтѣскх .ангріжіре аѕ дхрѕіт фіешй кхрѕіа професор л'кфх пх кѫте о лѕнх, кѕм ші лей 2.200 ла 11 школарй че аѕ архтат май мѕлте .анаінтѫрй ла .анекцхтѕра лор. *(Curierul, 1832)*.

TOMUL I, PAG. 196, NOTA **).

Iată actele originale prin carĭ Kisseleff a ordonat sfatuluĭ administrativ extraordinar crearea de eforiĭ speciale pentru spitale şi pentru casele de bine facerĭ.

No. 207

Au Conseil administratif extraordinaire

La Logothétzie des affaires éclésiastiques, indépendamment de ses principales attributions, étant appélée à véiller à l'instruction publique, à la gestion des hôpitaux, ainsi qu'à celle des caisses de bienfaisance, il serait utile et nécéssaire, je pense, de donner à ce fonctionnaire une assistance suffisante pour lui facilliter l'accomplissement de ses devoirs, en établissant à l'instar de l'Éphorie pour l'instruction publique, des Éphories paréilles pour les hôpitaux et les caisses de bienfaisance, et chacune de ces éphories composée de trois membres, qui seraient pris dans les différentes classes de la société, aurait sa chancellerie payée et servirait de conseil à la Logothétzie des affaires éclésiastiques, pour la partie qui la concernerait.

J'appelle toute l'attention du Conseil sur un objet qui est à mes yeux de la plus haute importance, et l'invite à me faire un rapport à ce sujet dans le plus brêf délai possible et dans le cas où il reconnaîtrait la nécéssité de ces Éphories, me présenter à la fois un liste en double candidats, à l'éffet de procéder immédiatement à leurs nominations.

Je rappelle en même temps au Conseil mon office du 16 Février No. 93, sur un projet de tutelle qui aurait dû m'être jusqu'à présent présenté.

(signé) le Président Plénipotentiaire,

Bucarest, le 30 Mars, 1832.

Pour copie conforme, *Gr. Gradishteano.*

No. 223

Au Conseil administratif extraordinaire

Sur le rapport du Conseil administratif extraordinaire du premier Avril No. 673 et considérant l'utilité et les facilités qui résulteraient pour l'administration des hôpitaux et des caisses de bienfaisance, de la création pour ces établissements des deux Éphories, calquées sur celle des écoles publiques, l'une pour l'administration des hôpitaux, l'autre pour celle des caisses de bienfaisance, savoir: l'Hospice des enfants trouvés, la maison ouverte à la mendicité, la caisse des secours à distribuer aux pauvres à certains jours sollennels et à accorder aux églises ou hermitages sans ressource.

En conséquence sont nommés membres de l'Éphorie des hôpitaux, le Vornik Michel Ghika, le Logothète Michel Racovitza, le Camminar Aleko Ghika, et membres de l'Éphorie des caisses de bienfaisance, le Caminar Étienne Mosko, le Comisse Grégoire Cantacuzène, le Serdar Grégoire Obédiano.

Chacune de ces Ephories ayant déjà sa chancellerie établie n'aura plus qu'à en prendre la direction. La survéillance sur tous les établissements de bienfaisance et d'utilité publique, étant dévolue au Logothète des affaires éclésiastiques, qui est l'interprête et l'organe des besoins de ces établissements auprès du Hospodar, ces Éphories se conformeront aux dispositions du Réglement sur les nouvelles attributions du Logothète des affaires éclésiastiques.

Le Conseil administratif procèdera immédiatement à la mise à éxécution en portant les dispositions du présent office à la connaissance de qui il appartient.

(signé) le Président Plénipotentiaire des Divans, *Kisseleff.*

le 2 Avril, 1832.

Pour copie conforme, *Gr. Gradishteano.*

Ыналт Екселенцій Сале Домнеаскэ деплін ымпътерничіторяскэ президент ал Дивануріло прінціпатурілор Молдавіей ші Валахіей, Генерал Ядіотант ші кавалер а фелурій де ордінй Павел Дімітріовічй Кіселеф.

СФЯТУЛ ЯДМІНІСТРЯТІК ЕКСТРЯОРДІНЕР

Рапорт.

„Сфатул Ядміністратік, луънд кэ деадінсул ын кхгаре де селмэ копріндерея офіцялэй Ыналтей Екселенцій Коастре де ла 30 Мартіе кэ No. 207, аш кэноскэт фолосул ші ынлесніріле че ар авея урніреа требілор спітальрілор ші а каселор фэкэторе де біне, ашезънд-се кэте о Сфоріе ла фіеш каре дінтр'ачесте касе, дупэ кіпул Сфорії школалелор, каре Сфорій нэ нэмай кэ нэ пот адуче кре-о ымпіедекаре ла ынгріжіреа че с'аш пзе асупра логофецій прічінілор бісерічещій, чі май кэртос ка фі пентрэ дэнса о ушурінцэ ынтрэ лэкрареа ачещій ындаторій, ажторънд-се де кэтре ачесте Сфорій, ші фіінд кэ канцеларііле сэ афлэ ынсме ынтокміте, аш сэ 'ші урмезе лэкрареа лор сэпт дірекціа Сфоріілор.

Дрепт ачея, Сфатул Ядміністратік, дорінд а педея ашезареа ші ынтемеіареа май сус зіселор Сфорій, грэбеще а супне ла алецереа Ыналтей Екселенцій Коастре ындоіт нумэр де кандідаці, але кэрора нуме май жос се ынсемнеазэ.

Пентрѫ Ефорїи Спіталѫрілор

„Корніка Міхалаке Гіка.

„Спхтарѫ Александрѫ Гіка,

ай кѫрора стрѫмошій сѫнт ктіторій ай спіталѫлуй Пантелеімонѫлуй.

„Хатманѫ Костаке Корнеску.

„Корніка Філіп Ленш.

„Логофхтѫ Міхалаке Раковіцѫ.

„Кѫмінарѫ Алекѫ Гіка.

Стрѫмошій ачестор дой дін ѫрмѫ сѫнт ктіторій ай спіталѫлуй Колцій.

Пентрѫ Ефорїа Каселор фѫкхтоаре де біне

„Кѫмінарѫ Щефан Мосх.

„Корніка Іоан Кокорѫеску.

„Сердарѫ Грігорі: Обедеанѫ.

„Клучерѫ Рѫдѫканѫ Боінеску.

„Комісѫ Грігоріе Кантакѫзіно.

„Пахарніка Костаке Щефѫнеску.

Плекат, рѫгѫндѫ-се сх біне-воіаскх „Ѧнлата Екселенціа Воастрх а да хотѫрѫре.

(Іскѫліцій) Александрѫ Філіпеску, Георгіе Філіпеску, Александрѫ Білара, Барбѫ Щірбей.

No. 673.
Анѫ 1832, Апріліе 1-іѫ
Ескѫрецій.

TOMUL I, PAG. 197, NOTA *).

Iată rezoluţiunea dată de Eforia şcólelor în 20 Septembre 1832, asupra petiţiuneĭ dascălului slovonesc din Urzicenĭ, Mihalcea.

»Astăḑĭ, Septembre 20, 1832, adunându-se mădulările Eforieĭ şcólelor şi luând în băgare de sémă însciinţarea Ocârmuireĭ judeţuluĭ Ialomiţa de sub No. 3.016, prin care încunosciinţéză că Mihalcea Dascălul, de carte ce a fost încă maĭ d'inainte orênduit în oraşul Urzicenĭ, a fi urmat învĕţătura şi până la sfêrşitul luĭ August, cu tóte că de la Aprilie 1 s'a desfiinţat de la Casa şcólelor plata unor asemenea dascălĭ, precum şi dascălilor de cântărĭ; dar fiind-că din greşélă nu s'a trecut şi numele pomenituluĭ Mihalcea în fóia, ce s'a dat la Logofeţia credinţeĭ, ca să facă punerea la cale, vestind pe toţĭ aceĭ dascălĭ ca să contineze învĕţăturile, şi numitul a învĕţat neprecurmat pe copiĭ, s'aŭ hotărît, ca să i se plătéscă leĭ una-sută-douĕ ḑecĭ, şi cincĭ ce i se cuvine de la Aprilie 1 până la sfêrşitul luĭ August, léfă pe lună câte leĭ douĕ-ḑecĭ şi cincĭ, şi aceştĭ banĭ să se slobóḑă din economiile budgetuluĭ.«

TOMUL I, PAG. 198.

La 15 Ianuarie 1832 Eforia numi învĕţător la şcóla din Râmnicul Vâlcea, cu oficiul eĭ No. 78. Şcóla a fost cerută încă în 29 Noembrie 1831 de obştea oraşuluĭ, ḑicênd că acolo la Episcopie a maĭ fost şcólă altă-dată. (Archiva Statuluĭ, dosarul No. 20, pe 1831).

TOMUL I, PAG. 199, NOTA *).

ПꙊБЛІКАЦІЄ

ЄПИТРОПІА ѦМВЪЦЪТꙊРИЛОР ПꙊБЛИЧЄ А ПРИНЦИПАТꙊЛꙊЙ МОЛДОВІЙ

Ѧнтре мъсꙋриле челе мѫнтꙋитоаре, кариле ѧнфіинцѫндꙋсъ, ѧн ꙋрмарѣ органическꙋлꙋй Реглемент, вор ѧнтимеіа́ феричирѣ лъкꙋиторилор пъмѫнтꙋлꙋй ачестꙋіа ши жй вор фаче вредничй де стима алтор націй, сѫнт ѧмбꙋнътъцириле че аꙋ а се адꙋче рамꙋлꙋй де пꙋблика ѧмвъцътꙋръ ѧн капиталіе ши ашезарѣ де ноꙋ а сколилор ѧнчепътоаре прин челелалте де къпитеніе Политій а Принципатꙋлꙋй.

Спре а пꙋте́ плини́ сфѫнта даторіе де а спори́ бꙋнъ крещерѣ тинеримей, прин ѧнсꙋфлецирѣ даторіилор кътръ Зидиторюл, кътръ фамиліе, апроапеле ши окѫрмꙋире, нꙋмай пꙋцин прин лесничоасъ ѧмпъртъширѣ кꙋнощинцелор, адꙋкътоаре фїешкърꙋѧ ѧн парте ши статꙋлꙋй де дорите фолосꙋрй, Єпитропіа се ѧнделетничеще ѧнтрꙋ лꙋарѣ мъсꙋрилор нимерите ши потривите требꙋинцилор ши мижлоачилор де астъзй.

Лꙋѫнд сꙋпт а са́ де апроапе привигере ши повъцꙋире тот рамꙋл де ѧмвъцътꙋръ ши пе тагма ѧмвъцацилор пъмѫнтенй ши стрениий, прецꙋинд о Єпангелмъ ѧн карѣ разимъ нъдежделе пъринцилор ши а статꙋлꙋй, гꙋвернꙋл нꙋ нꙋмай къ аꙋ ѧнтърит векиле єй прономїй, че ѧнкъ, прин леџꙋириле ѧмбꙋнътъциторюлꙋй Ашезъмѫнт, аꙋ хъръзит Корпосꙋлꙋй акадимическ дин Молдова дрепт де аш алеџе депꙋта́т ла общѣска єкстраординаре Адꙋнаре, ръмѫинд мъдꙋлъриле ачестей тагме скꙋтите де орй че даре ши де квартир ощинеск.

Ꙗр тинерилор, че ѧн пꙋблик вор петрече регꙋлатꙋл кꙋрс ал ѧмвъцътꙋрилор ръндꙋите, саꙋ ѧнкизъшлꙋит дрепт де а се протимиси́ ла дрегъторіиле политичещй ши милитаре, кѫнд, пентрꙋ крещерѣ ачелора, афаръ де сꙋс арътателе школй ши де о систематекъ Академіе ѧн Єшй, аре а се зиди ѧн апропіерѣ ачестіа ꙋн Институт ꙋнде, пентрꙋ ѧмвъцътꙋръ, пе рѫнд се вор прими́ кꙋ шидерѣ ши храна фиій дрегъторилор статꙋлꙋй ши алцй тинерй сърачй карій, прин ал лор талент, сар ѧмвредничи́ де ѧмбръцошарѣ гꙋвернꙋлꙋй.

Асеминѣ ѧн апропіерѣ Єшилор се ва ашеза́ ꙋн Институт пентрꙋ кꙋвїинчоаса крещере ши ѧмвъцътꙋра фїичелор де дрегъторій статꙋлꙋй, ши тот пентрꙋ фете се ва ашъза́ ѧн политїе о школъ пꙋбликъ Єлементаръ, спре ѧмвъцътꙋра даторїилор крещинещй, а четирей, а скріерій ши лꙋкрꙋлꙋй де мѫнъ.

Нꙋмай пꙋцин спре ѧмбꙋнътъцирѣ лꙋкръреи пъмѫнтꙋлꙋй, че есте изворꙋл авꙋціей ачестей църй, се ва ѧнкипꙋи́ ꙋн институт Агрономо-икономическ, ꙋнде се вор ѧмвъца Теоретика ши Практика ачестꙋй рам, дꙋпъ методꙋл чел май нимерит. Ꙗр Семинарїа де ла Сокола, ѧндеплинитъ кꙋ тоате челе кꙋвините ꙋнꙋй асемене мѫнтꙋитор ашеземѫнт, се ва дискиде спре а прими́ ла ѧмвъцътꙋръ пе ачій чи вор аве плекаре ши кемаре пентрꙋ сфѫнта тагмъ а преоціей.

Ѧнсъ, пънъ ла рѫндꙋирѣ ши ѧмфіинцарѣ ачестора, черѫнд требꙋинца а се ашеза́ ла Роман, Ботошанй, Бърлад, Галацй ши Фокшанй схолй ѧнчепътоаре, ши пентрꙋ де а се пꙋте́ рѫндꙋи́ пе ла ачеле локꙋрй персоане кꙋ щіинце потривите ꙋней асемене ѧнсърчинърй, де кꙋвіинцъ есте ка чій че вор вои́ а лꙋа аша́ фелю де ѧндаторире съ фіе депринший кꙋ методꙋл, дꙋпъ каре се повъцꙋеск ѧмвъцътꙋриле націо-

нале дин Єшй. Дрепт ачееа, Єпитропіа аў рѫндѹит ка, де ла ѧнтѫй Феврѹаріе кінтор, сѫ се парадосаскѫ деосебит ѧн Гимназїа Василїанѫ, ѧн кѹрс де трїй лѹнй, тоате обіектѹриле че аў а се ѧмвѫца ла сѹс арѫтателе схолй ѧнчепѫтоаре, пентрѹ ачій карій, авѫнд черѹтеле ѧнсѹширй, вор дорй сѫ ѧнкапѫ де кандидацй пентрѹ а се орѫндѹи Професорй пе ла ѧнсемнателе политїй, ѹнде, пре лѫнгѫ лѫкѹинца де доѹѫ одѫй, лемне де фок ши лѹминѫрй, есте хотѫрѫ́т а сѫ да дин каса школилор о лѣфѫ кѫте доѹѫ мїй чинчй сѹте лей пе ан.

Пе асемине темеюрй Длор ѧмвѫцѫторій саў ачій чи аў плекаре а ѧмбрѫцоша ачѣстѫ ѧнсѫрчинаре, фїинд де религіе орѳодоѯѫ, кѹ деплинѫ щіинцѫ де лимба молдовинѣскѫ, де катихис, кѹ щїинцѫ де Исторїе, Географїе ши Аритметикѫ ши авѫнд атестатѹрй де бѹне пѹртѫрй, атѫ́т ачїй дин Єшй, кѫ́т ши де пе ла цинѹтѹрй сѫ се адресѹяскѫ ѧн скрис ши ѧн персо́анѫ ла єпитропїе, спре а фи трекѹцй ѧн нѹмѫрѹл кандидацилор, кѹ ѧндаторире а ѹрма аичй сѹс арѫтатѹл кѹрс де Педагогикѫ, дѹпѫ каре, фѫкѫндѹлисе єпитроческ езамен, вор примй декрет де Професорат кѹ Инстрѹкціиле че аў кѹ сфинценїе але пѫзй ѧнтрѹ ѧмплинирѣ ѧнсѫрчинѫрей лор.

Єшїй, 15 Генарй 1832.

Веніамин, Митрополит Молдовей.
Костантин Маврокордат, Ворник.
Михаиіл Стѹрза, Вел-Вист.

TOMUL I, PAG. 199, NOTA *).

Veḑí acéstă anexă în ḑiarul luĭ G. Asaki din Ianuarie 1832.

TOMUL I, PAG. 201, NOTA **).

Iată instrucţiunile trămise în 20 Iulie 1832 pentru şcólele primare de judeţe:

ІНСТРѸКЦІЙ

ПЕНТРѸ ШКОАЛЕЛЕ ЦІНѸТАЛЕ

1832, 20 Іѹліе

Інстрѹкцій дате де Єпітропіа Ѧнвѫцѫтѹрілор пѹбліче ла ѧмплініторій Професорій школелор цѫнѹтале дін Прінціпатѹл Молдавей.

Сарчіна професорѹлѹй фіінд крещереа тінерілор че і се ѧнкредінцеазѫ, ро ѹл ей требѹе сѫ фіе ѧн формареа лор ѧн крещінй еклавіошй, кредінчіошй четѫценй ші Патріей фолосіторй. Парадосіреа матімілор цінтеще а дещепта талантѹл ші а'й ѧнзестра вѹ щіінцеле ѧнчепѫтоаре, рѫндѹіндѹ-се а се ѧнвѫца ѧн ачеа школѫ. Дар професорѹл нічй одініоарѫ нѹ се кѹвіне сѫ ѹйте, кѫ ѧмпѫртѫшіреа ачестор щіінце нѹ есте нѹмай ачееа че се чере де ла дѫнсѹл, че дін партеа са сѫргѹіндѹ-се а се ѧмбѹнѫтѫці ла інімѫ ші ла мінте, требѹе ѧн практікѫ сѫ кѫлѫѹзеаскѫ пе тінерй пе калеа еклавіей ші а ѧнцелепчіѹній че ле аратѫ ші де ла а кѫрѹіа кѹ пѫтрѹндере ѹрмаре де рѫзѫ статорніка ферічіре а тінерілор, але фамілієй лор ші а соціетѫцій пѹбліче че о алкѫтѹеск. Аша дар, фіінд кѫ фѫптѹіреа ѹнѹй професор цінтеще кѫтре скопосѹріле

челе май ынсемнате, каре подте акеа омъл пе пкмънт, ърмеазъ кь къ кът есте маре кінекъвънтареа ші лаъда Професорълъй че се наще дін чеа къ сфінценіе плініре ъней асеменеа сарчіне, къ атъта май греа есте ръспъндереа, кърія ел ск сънъне ынаінтеа лъй Дъмнезеъ ші ынаінтеа оаменілор атънчі кънд ск акате де ла ачеле леџіъірі, дънпх каре траце асъпра са блестемъл черълъй ші ърџісірея окърмъірей, каре къ пхрінтеаскх ынгріжіре прікігеазъ асъпра ачестъй понт делікат ын каре ск ынкеіе ферічірея сънъшілор скй.

Прецъінд ачестеа дънпх тоатх къкіінца, професоръл трекъе пъръреа ск ынфхцошезе ачеа май маре пхртініре кътре ашезъмънтъл, кареле аъ леџіъіт ші аъ адъс ын лъкраре ачесте мънтъітоаре фолосърй ші ынсъфлецінд пе схолерй къ ачесте сентіменте ск ыналіце ръцй де мълцъміре пентръ а лор дъхтъторъл ші Протекторъл ачестъй пкмънт М. С. Ымпъратъл а тоатх Ръссіа.

СЕКЦІЯ І

Деспре сходлеле цънъстале

Ярт. 1. Сходлеле цънъстале, кареле ын пътерея органіческълъй регламент Ярт. 420, Кап. IX, Секціа IV, леџіъіт прін шасе політій а Прінціпатълъй кътрх каре с'аъ май адлос ъна ла Бакхъ, де ла 1 Септ. 1839, сънт сходле пъбліче ынчепхтоаре ын каре тінерімеа прін къноцінцеле елементаре подте къпіга ші ындемъна міжлоачеле кіецъірій, аъ а ск прегхті пентръ май ыналте ынвхцхтърй. Пентръ фіеш каре дін ачеле сходлі с'аъ леџіъіт ші комітетърй де інспекціе къ ашезареа ын ачел цінът. Дънпх Ярт. 479, Регл. органік, Анекса Б, Кап. III.

СЕКЦІЯ ІІ

Деспре прімірея сходлерілор

Ярт. 2. Сходлеле пъбліче сънт дескісе пентръ тоцй тінерій, фхрх деосебірея етхцій ші а релігіей, ын кът ачестіа нъ ынфхцошазх оаре каре къвінте, каре фак непріінчіоасх ші вхтъмхтоарх а лор ымпрежнх петречере къ алцій, прекъм слъбічіъній, метеахне трънецій ші реле пъртърй.

Ярт. 3. Ежрста леџіъітх пентръ прімірея сходлерілор ла класъл елементар ші ла ачел нормал есте: де ла шеапте пхн ла чінчіспрезече ані.

Ярт. 4. Ла класъл елементар ск пот прімі сходлерій ын тоате зіле, ір ла ачел нормал нъ пот інтра де кът нъмай ла ынчепътъл кърсълъй де ірнх.

Ярт. 5. Професоръл ка ціне каталог сходластік, ын каріле пе тоатх лъна ка ынскріе нъмеле ші аплікаціа сходлерілор дънпх формъларъл лічеа алхтърат сънт Літ. А.

Ярт. 6. О копіе ачестъй каталог, ынтхріть де інспекторъл, ск ва тріметє ла Епітропіе, ла ынчепътъл фіеще кърія лъні, ші ън Екстракт ла ынкіерея фіеш кърія кърс.

СЕКЦІЯ ІІІ

Деспре кърсърй, тімпъл парадосірій ші премій

Ярт. 7. Янъл сходластік ск ынчепе ла 1 Септемвріе ші ціне пхнх ла ынкіерея лъній Ізніе, ір дънпх еъамен, пхн ла 1 Септемвріе, ърмеазъ ваканціе.

Арт. 8. Еѯамене пѹбліче сѫнт доѹъ, ачел де іарнъ ші ачел де варъ, ѫмбе кѹ церемоніе ші сърбіре кѹвенітъ дѹпъ ꙟнаінте пѹблікаціе де опт зіле.

Арт. 9. Еѯаменѹл пѹблік а семестрѹлѹй дінтъй ва фі кѹ ꙟнкіереа лѹній Феврѹаріе. Дѹпъ каре ва ѹрма ваканціе де 7 зіле.

Арт. 10. Еѯаменѹл де варъ, саѹ а семестрѹлѹй ал доіле, съ ва фаче ꙟн лѹна лѹй Іѹліе, ші де кѹвіінцъ фіінд ка Епітропіа саѹ Дірекціа съ фіе де фацъ ла еѯаменеле цѫнѹтáле, апой ꙟнтре ꙟнтъй ші доѹъ зечй Іѹліе, прін ꙟнадінсъ порѹнкъ, анѹме съ ва хотърѫ пе рѫнд зіѹа еѯаменѹлѹй семестрѹлѹй ал доілеа ла фіеш каре дін ачеле схоале.

Арт. 11. Парадосіреа ѹрмеазъ ꙟн тоате зілеле дімінеаца де ла опт пън ла ѹнспрезече, ші дѹпъ прѫнз де ла доѹъ пън ла чінчй чеасѹрй сеара, іар іарна пън ла патрѹ, афаръ де Дѹмінічіле ші сърбъторіле марй, ꙟнсемнате ꙟн алътѹрата фоае сѹпт Літ. Б.

Арт. 12. Ꙟнчепереа кѹрсѹлѹй ва фі пѹблікъ, професорѹл ва фаче ѹн кѹвѫнт потрівіт кѹ асеменеа ꙟмпрежѹраре; ел ва аръта школарілор фолосѹріле ꙟнвъцътѹрей ші ꙟй ва ꙟнкредінца де ръсплътіреа чінстітоаре, каре, ла еѯаменѹл де варъ, аѹ а нъдъждѹі ачей а кърора бѹне аднотацій де ꙟнвъцътѹръ ші пѹртърй вор фі ковършітоаре, а кърора дреаптъ преміаре се ва контрола де Епітропіе дѹпъ каталоаціле трімесе. Иѹміле ачелор кѹ сіргѹінцъ съ вор адѹче ла кѹнощінца Епітропіей, каре, пе ачей май вреднічй де лаѹдъ ꙟй ва пѹтеа прімі прін конкѹрс ꙟн локѹрй ваканте ші ліпсъ де міжлоаче ла інстітѹтѹл стипендистилор, ачей сѫргѹіторй съ поатъ къщіга протекціа окърмѹирей прін а лор протімісіре ꙟн слѹжбеле Статѹлѹй дѹпъ леціѹіріле органіческѹлѹй реглемент.

Арт. 13. Дін каре ѹрмеазъ къ ачей фъръ ꙟнвъцътѹръ ші кѹ неꙟнкѹвіінцате пѹртърй, нѹ нѹмай къ вор фі депъртацй дін схоалъ, чі ꙟнкъ вор фі ліпсіцй де фолосѹріле хъръзіте челор ꙟмбѹнътъціцй.

СЕКЦІА IV

Деспре повъцѹіреа релігіоасъ ші моралъ а схоларілор

Арт. 14. Моралѹл тінерімей фіінд чел дін тъй рам а крещерій лор, ші фіінд къ ачеаста нѹ требѹе съ фіе нѹмай о депріндере механікъ, ничй невоітъ де теама челор май марй, саѹ а педепсій, тоатъ ꙟнгріжіреа професорѹлѹй ва фі а ꙟнтіпърі ꙟн ініма ші ꙟн мінтеа тінерімей кѹръціа кѹцетърілор, драгостеа кътръ Дѹмнезеѹ, кътръ апроапеле, ꙟндаторіріле кътръ патріе, респект ші кредінцъ кътръ Домніторѹл църій ші кътръ леціѹіріле сале.

Арт. 15. Пентрѹ ачеаста, афаръ де катіхісіс, че професорѹл ва ꙟнвъца пе схоларй, преотѹл локѹлѹй, рѫндѹіт де Просфінціа Са Пър. Митрополитѹл, саѹ де Просф: Епіскопй ай Епархіилор респективе, ва фі Доховнік схолерілор.

Арт. 16. Професорѹл, ꙟмпреѹнъ кѹ схолерій, ва фі ꙟндаторіт а съ мъртѹрісі ші а съ ꙟмпъртъші ла ѹн лок ꙟн фіеш каре дін патрѹ постѹрй але анѹлѹй.

Арт. 17. Ꙟн тоате дѹминичиле ші сърбъториле, сѹпт повъцѹіреа професорѹлѹй, схолерій кѹрат ꙟнбръкацй вор мерце ла бисерикъ, ѹнде, стѫнд кѹ кѹчеріе, вор аскѹлта Сф: Літѹргіе. Деспре ꙟмплініреа ачестор ꙟндаторирй съ ва ꙟнсъмна ꙟн рапортѹл кътръ Епитропіе, іскъліт де Інспекторѹл, де Дѹховнік ші де Професор.

СЕКЦІЯ V

Despre materia învățătorilor

Art. 18. Școala primară se împarte în clasa elementară și în clasa Normală.

Art. 19. În clasa elementară se învață citirea și scrisoarea, apoi numărarea și științele reale. Citirea și scrisoarea ca formă după metoda lui Lancaster în tablele împărțite în mai multe tipuri, deprinzând citirea și rostirea răspunsurilor și datoriile școlarilor pân la împărțirea feciorilor după vârstă și patru în cărticica împărțită: Întâiele cuvinte.

Însemnare: Întrebuințând pentru esplicația școlarilor în cursul paradosirei ordinile relative la metoda lui Lancaster.

Art. 20. În clasa normală școlarii învață:

I. Pe scurt gramatica românească, alcătuită de D: Prof: Cipariu după manuscriptul adeverit de Epitropie.

B. Aritmetica, esclusive pân la împărțire, alcătuită de D: Prof: Filipescu, asemenea după manuscriptul adeverit.

Ch. Geografia generală a patriei, după manuscriptul D: Prof: Fabian, ce asemenea adeverit de Epitropie.

G. Întâiele cuvinte cât arătate de la fața 24 pân la înțelegerea cărții.

Art. 21. Paradosirea celor cuprinse în clasa elementară va forma întâia curs de cinci ani; iar a celor rânduite în clasa normală cu a învață în trei curși următori câte un an; pentru care după vârstă cuprat cu lit: G.

Art. 22. Înaintarea de la un clas la altul va fi în forma examenului public după care se va face clasificație, fără care îndatorit va fi școlarul a repetă același clas. Iar tabla zilnică a învățătorilor în curgere de câte unul $^1/_2$ an cu va face după arătată cuprat litera K.

Însemnare: La deschiderea școalei cinului, profesorul va începe paradosirea cu clasa elementar, dar afară după copii istorii de citire și scriere, atunci cu cei din clasa Normală, în celelalte după cum practisire, va începe cu cei mai mari școlari în curând, curgându-se a adăuga pe unul câte unul mai mari școlari în curând, cuprinde, cuprinzând profesorul, postul de cuplent clasicul elementar, după metoda lui Lancaster, cu care, potrivindu-se cu însărcinezе de la începerea anului școlar viitor, ce curgia va plăti după cuget cinci ce-te lei.

СЕКЦІЯ VI

Despre pedepsa școlarilor

Art. 23. Școlarul, carele nu va împlini datoriile sale, atât prin rele purtări, cât și prin neregulată venire la școală, cel dintâi și a doua oară cu mustra, arătându-se cu asemenea formări cunt însuși lui bătându-se; a treia oară al va cu sfetnicul înaintea inspectorului, după care de va forma a cu depărta de la datoriile sale, atunci, cercând ai deciența filotimia prin canonisiri, prin: înțelepciune și sedere la locul defăimării, atunci formând neîndreptarea școlarului, în deosebi cu va pedepsi după curtea de la cinci pân la douăzeci locuri-

тѣрій де карте, ші не фолосінд нічі ачестя, апой, прін рапорт сѫ ка фачі кѫноскѫт Инспекціуні кінд ачестѣй сфолѳр спре а лѫа дезлегаре.

Арт. 24. Ла фіеш каре дин ачесте ампрежърѣрій, Професорѣл ка директріца май пѫнѣте пе пѫрінціій сѫѣ Епитропій ачілор нѣмѫторій даторіі лор, ка ѳніі чі петрѫнд май десе орі кѫ дѫнсѫій, сѫнт дін старе а прикігіа ѳрмѫріле лор ші а сѫ дицілуе кѫ Професорій пентрѳ а лор андрептаре.

СЕКЦІѪ VII

Даторіиле Професорілор кътре Епитропій ші Инспекторій

Арт. 25. Трекѳінца фінд ка Епитропій сѫ дійкѫ кѫноцінце де стареа дисциплінѣрілор пе ла цѫнѣтѣрій ші де латѣ ампрежърѣрій чі сѫ пот дитжмпла, Професорѣл рѫѣлат ла дичепѣтѣл фіеш кърія ан, сѫѣ чержнд трекѳінца ші май адесе, пе лѫнгѫ катагогѣл сфолѳрілор сѳс дисѫмнат, ка май фачі ѳн рапорт пе ан трекѳтѫ, дифѫцишіторію тѣтѳрор ампрежърѣрілор, каре рапорт дѫ кор дикредінца Инспекторѣлѳй, іар дн екстраорданаре класѳрі сѫ ка пѳтеа адреса ші Департѣл ла Епитропіе.

Арт. 26. Чержнд о неапърата трекѳінцѫ а сѫ фачі оаре каре анкѫ ла алт дикѫцѫтѣрій, аѳ дитрѳ чеа матеріале, никѳпринсе дитрѳ ачестя инстрѳкціі, атѳнчі Професорѣл дикінд Жѳрнал ампреѳнѫ кѳ Инспекторій, ка пѳне дн анкаре, дицінцѫнд тот одатѫ ші пе Епитропіе де ачеста.

Арт. 27. Пентрѳ тоате ачестя анкърій сѫ кѳкине сѫ ціе Професорѣл о кондикѫ де примире ші де ешире а хъртіілор адресѳте кътрѫ Епитропіе сѫѣ кътрѫ Инспекторѣл.

Арт. 28. Мобилеле сфолѳй, прекѳм скаѳне, месе ші табле, Професорѣл ка примѣ прін Инспектор де ла Офорія локѫѣѳй, пентрѳ а кърора примире ка искѫлѳ ѳн дѳплікат инкентар, дин карле ѳніа ка сѫ а ла Инспектор, іар латѣл сѫ ка тримѣтѫ ла Епитропіе. Пе лѫнгѫ ачестеа, Офорія ка дн датоаре а да ѳн рѫндаш слѫжіторію атѫт пентрѳ слѫжеа кѫт ші пентрѳ паза сфолій [1]).

Арт. 29. Пеміпеа ка искѫлѳ Инкентарюл пентрѳ нѳмѫрѳа плачілор, а кондіілор, а табілор, кърділор, хъртіілор ші а пъѳілор, каре окупктѳрій лі се кор да дин каса сфолѳй, ші пентрѳ а кърора цінере дн кѳнѫ орѫндѳіала Професорѣл есте рѫспѳндѫтор. Кърділе, пъѳіле ші плачіле че н се кор да дн комісіоане ле ка кінда кѳ таксіа лишѳіте.

Арт. 30. Ачій карій кор стріка ѳн деміпеа окупкт даторій кор фі а ле кѳмпъра де неѳ.

Арт. 31. Акѳінца, лемнеле де фок ші кѳмпнаре, Професорѣл ка примѣ де ла Офорія локѫѣѳй.

Арт. 32. Лефа ка примѣ де ла Сампсѳа, дѳпѫ орѫндѳіреа Епитропіій, дѫнд адеверінце де примире дитжрітѫ ші де Инспектор.

Арт. 33. Ретрацціа челор трекѳінчіоасе ла сфолѫ сѫ ка фачі де Офорія прін желет ла ачій кѳ прічѳа май жос, дѳпѫ че ка рапортѳй Професорѣл ші Инспекторѣл кътрѫ Епитропіе.

Іаші, дн 20 Іѳліе 1832.

---

[1]) Verbalele «rotunde» și până la finea articolului sunt adause cu creionul de mâna lui G. Sculeanu. La câte-va articole sunt de asemenea corecții și adause.

Літ: А.

Схоала ѧнчепътоáре дін Ц: Р:

КАТАЛОГУЛ СХОЛЕРИЛОР КЛАСУЛУИ (ЕЛЕМЕНТАР)

Карій аў ўрмат кўрсўл де (іарнъ) де ла Септемвріе 1832 пън ла Феврўаріе 1833

Пе лўна Септемвріе

Но.	Нўмеле фамілієй ші а схолерўлўй	Стареа пъри́нци́лор	Вѫрста лор	Інтрареа ѧн ачест клас	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	Талант	Сѫргўінцъ	Морал

Літ: Б.

Фоаіа схоластічілор ферій де престе анȣ̆

Іанȣаріе	1. Анȣл ноȣ̆ ші Сф: Васіліе. 5. Ажȣнȣл Ботезȣлȣй. 6. Арътареа Домнȣлȣй ші Мѫнтȣіторȣлȣй Іс: Хс: 7. Соборȣл Сф: Іоан Ботезъторȣл. 30. Сф: трій Іерархй Василе, Григорі ші Іоан.
Феврȣаріе	2. Ѧнтѫмпи́нареа Д: Іс: Хс:
Мартіе	25. Бȣна вести́ре а Нъскътоарей де Дȣмнезеȣ̆.
Апріл	23. Сф: Мареле Мȣченік Георгіе.
Май	21. Сф: Ѧмпъраций Константин ші Єлена.
Іȣніе	24. Нащереа Сф: Іоан Ботезъторȣл. 29. Сф: Апостолй Петрȣ ші Павел.
Іȣліе	Де ла 20 Іȣліе ші пън ла 1 Септемвріе ваканціе.
Септемвріе	8. Нащетереа нъскътоарей де Дȣмнезеȣ̆. 14. Ѧнълцареа чинсти́тей Крȣчй.
Октомвріе	14 Преа кȣвиоаса Параскева. 26. Сф: Мареле Мȣченик Димитріе.
Ноемвріе	8. Сф: Архангелй Михаил ші Гаврил. 13. Сф: Іоан гȣръ де аȣр, тѫмплѫндȣсъ ѧн ачеастъ зи а фи лъсатȣл де сък, алминтрелеа нȣмай ѧн зиȣа лъсатȣлȣй де сък де ла аміазъзи ва фи феріе. 21. Ѧнтрареа ѧн бисерикъ а Пресф: Нъскътоарей де Дȣмнезеȣ̆. 30. Сф: Апостол Андрей.
Декемвріе	6. Сф: Іерарх Николае. 12. Сф: Іерарх Спиридон. 24. Аџȣнȣл Нащерій. 25. Нащереа мѫнтȣіторȣлȣй Іс: Хс: 26. Соборȣл Пресф: Нъскътоарей де Дȣмнезеȣ̆. 27. Сф: Архидиакон Стефан.
	Осебит де ачестеа съ май сърбеазъ съптъмѫна ѧнтъй а марелȣй пост, съптъмѫна патимилор ши съптъмѫна лȣминатъ, Ѧнълцареа лȣй Хс:, Сф: Іоан де ла Сȣчавъ, саȣ̆ џой дȣпъ дȣминика маре. Асеменеа пе съптъмѫнъ сѫмбътъ дȣпъ масъ феріе.

Літ. В.

ТАБЛА ЗИЛНИКЪ А ПАРАДОСИРЕИ

Ла класȣл Нормал, че аре а съ ȣрма ѧн трій кȣрсȣрй

	Ѧнаінте де аміазъзи		Дȣпъ аміазъзи
Дȣминикъ	Шкоаарій съ вор адȣна ла схоалъ тотдеаȣна сȣпт повъцȣиреа Професорȣлȣй, ші ѧн рѫнд вор мерце ла бисерикъ.		
Лȣнй	Де ла 8 пън ла 9½ Граматика ромѫнеаскъ.	Де ла 9½ пън ла 11 Географіа.	Де ла 2 пън ла 4 саȣ 5 Аритметикъ; іар вара ші калиграфіе.
Марцй	Ѧнтѫиле кȣнощинце.	Катихисіс.	Граматикъ.
Меркȣрй	Аритметикъ.	Калиграфіе.	Ѧнтѫиле кȣнощинце.
Жой	Граматикъ.	Географіе.	Катихисіс.
Вінерй	Ѧнтѫиле кȣнощинце.	Аритметикъ.	Географіе.
Сѫмбътъ	Репетиціа. *)	Репетиціа.	

*) Ѧнсъмнаре: Ла кȣрсȣл ал трііле съ ва фаче сѫмбъта практісіре Єпістоларъ.

Літ: Г.

ТАБЛА

Матеріилор че аў а сѫ ꙟнвѫца ꙟн трій кѹрсѹрй

КѸРСѸЛ I

Граматика ромѫнеаскѫ: де ла ꙟнчепѹт пѫн ла пронѹме.
Географіа: де ла ꙟнчепѹт кѹ Єѹропа.
Аритметикѫ: нѹмѫрареа, адиціа ші сѹбтраџереа.
Катихисіс: Партеа I.
Ꙟнтѫиле кѹнощинце: де ла фаца 24 пѫн ла 60.
Калиграфіа: ꙟнчепѹтѹріле дѹпѫ ꙟнадінс Но. 1 моделѹрй.

КѸРСѸЛ II

Граматика: де ла пронѹме пѫн ла вербѹриле нерегѹлате.
Географіа: Асіа ші Африка.
Аритметикѫ: репетиціа, табла питагорикѫ, ꙟмѹлціреа ші ꙟмпѫрциреа.
Катихисіс: Партеа II.
Ꙟнтѫиле кѹнощинце: де ла фаца 60 пѫн ла 78.
Калиграфіа: дѹпѫ моделѹріле Но. 2.

КѸРСѸЛ III

Граматика: де ла вербѹриле нерегѹлате пѫн ла ꙟнкіереа пѫрцій етимолоџиче.
Географіа: Америка, Аѹстраліа ші дескриереа Молдовей.
Аритметикѫ: Генерал репетиціа ші апликаціа практикѫ.
Катихисіс: Партеа III.
Ла кѹнощинцеле ꙟнчепѫтоаре: кѹноащереа литерилор латине ші четіреа де ла фаца 74 пѫн ла ꙟнкіереа кѫрцій ші практисиреа Єпистоларѫ.
Калиграфіа: Но. 3.

Ачесте інстрѹкцій с'аў хотѫрѫт де Єпитропіе сѫ фіе де повѫцѹире ꙟмплиниторилор Професорй схоалелор цѫнѹтале ꙟн Молдова.—Іашй, ꙟн 20 Іѹаіе 1832.

TOMUL I, PAG. 205, NOTA *).

ALBINA ROMÂNÉSCĂ

No 63, 11 Avgust 1832

Epitropia învĕţăturilor publice

In urmarea Organicesculuĭ Regulament, avênd, pe lângă o academie, a se face în Eşĭ un institut pentru crescerea fiilor de aceĭ boerĭ carĭ se află în publice dregĕtoriĭ a Statuluĭ, Epitropia, trebuind a iconomisi veniturile şcólelor, spre a putea, după tótă rênduiala şi cât maĭ în grabă, a întemeia aceste douĕ aşeḑămênturĭ, dar tot o-dată dorind a nu se pierde o vreme atât de preţiósă pentru crescerea tinerimeĭ nobile, căreia Regulamentul aŭ hărăzit îndemânarea uneĭ învĕţăturĭ sistematice, aŭ hotărît: ca la institutul aflător alăturea cu gimnasia Vasiliană, să se aşeḑe acum de o dată un numĕr de 20 fiĭ aĭ sus arĕtaţilor boerĭ, carĭ, avênd acolo hrană şi îngrijitóre căutare, vor petrece pururea sub privegherea de înadins vrednicĭ pedagogĭ, fieşĭ-care tînĕr după a sa putere urmând

învĕţăturilor orênduite, carĭ sunt: în limba patrieĭ: catihisis, filologhia, retorica, matematica, istoria şi geografia; apoĭ, după voinţă, limba latină saŭ elinéscă, acea franceză, germană, rosiană, înalta caligrafie, facerea planurilor geometrice şi a hârţilor geografice.

Drept aceea, se aduce la cunoscinţa tuturor boerilor moldovenĭ, aflătorĭ astăḑĭ în posturile Statuluĭ, carĭ doresc a folosi pe fiĭ lor de acest aşeḑământ, ca până la 25 a curgĕtóreĭ luní să se adreséscă la acéstă Epitropie, arĕtând în scris numele şi vêrsta fiilor, ce trebue a nu fi maĭ tênĕr de 7, nicĭ maĭ în vêrstă de 15 anĭ. Apoĭ, pentru că fieşĭ-care din aceştĭ boerĭ, prin hărăzirea ḑeciueleĭ lefeĭ sale, în privinţa acestuĭ aşeḑământ, are un drit de o potrivă pentru a aşeḑa câte un al sĕŭ fiŭ la institut, carele acum de o-dată, până la gătirea uneĭ zidirĭ maĭ încăpĕtóre, nu póte coprinde maĭ mult de 20 tinerĭ, s'aŭ găsit de cuviinţă, ca: din totalul numĕr al candidaţilor ce se vor adresui, Epitropia, în a eĭ sesie, să alégă prin sorţĭ pe aceĭ douĕ-ḑecĭ carĭ, de la 1 Septembrie viitor, se vor aşeḑa la institut până la încheiarea cursuluĭ lor de învĕţătură.

Epitropia învĕţăturilor publice

Prin înaintarea şcolarilor, deschiḑându-se câte-va posturĭ de stipendiştĭ, fiĭ sĕrmanĭ saŭ a părinţilor scăpătaţĭ, carĭ cu cheltuiala Statuluĭ aŭ a lor locuinţă şi hrană în gimnasie, şi cu drept fiind că asemenea aşeḑământ de crescere să aducă folos patrieĭ, cu a căreia cheltueală eĭ se ţin, spre nemerirea scoposuluĭ de a hărăzi aceste îndemânărĭ la aceĭ maĭ vrednicĭ, se cere ca afară de condiţia sărăcieĭ, să fie aceştĭ tinerĭ înzestraţĭ cu *talant* însemnat şi cu bune plecărĭ. Aşa dar, aceĭ carĭ doresc a câştiga posturĭ de stipendiştĭ, să fie datorĭ a se supune maĭ înainte cercetăreĭ profesorilor, spre a se putea cu tótă nepărtinirea adeveri acéstă neapĕrată condiţie.

Eşĭ, 7 August 1832.

Veniamin, Mitropolitul Moldavieĭ.

M. Sturza.

Dosar No. 179 vechiŭ, No. 20 curent (Archiva Statuluĭ).

1832. PUBLICAŢIĬ

Epitropia învĕţăturilor publice în Principatul Moldaveĭ

Prin a sa publicaţie din 16 Ghenarie anul curgĕtor, Epitropia a adus la cunoscinţa obştéscă mĕsurile carĭ pe temeiul Organicesculuĭ Regulament s'aŭ închipuit pentru sporul învĕţăturilor prin aşeḑarea şcólelor ţinutale şi anume: la Roman, Huşĭ, Bêrlad, Focşanĭ, Galaţĭ şi Botoşanĭ, prin care tinerimea să pótă câştiga cunoscinţele începĕtóre. Deosebite împregiurărĭ neprevĕḑute aŭ fost întârḑiat până acum a pune în lucrare aceste mĕsurĭ. Astăḑĭ însă se aduce la cunoscinţa tuturor, că şcolile ţinutale s'aŭ înfiinţat şi că Epitropia a rênduit la aceste pe următorĭĭ împlinitorĭ aĭ profesorieĭ: D-niĭ Ioan Nanu la Roman, Costake Zefirescul la Huşĭ, Ioan Zaharescul la Bêrlad, Vasilie Pavlovicĭ la Focşanĭ, Toma Giuscă la Galaţĭ, Anton Gheorghiu la Botoşanĭ, carĭ, sub povăţuirea Eforilor şi a inspectorilor aleşĭ din persónele cele maĭ însemnate a ţinuturilor, vor urma paradosirea după instrucţiile ce li s'aŭ dat. Şi fiind-că înţelepciunea nu rézimă în sciinţa a multor limbĭ, ci în cunoscinţele folositóre, cărora limbile slujesc numaĭ de organ saŭ de unéltă, Epitropia, pentru de a pune maĭ întâĭ temeiul uneĭ crescerĭ hristiane, aŭ rênduit a se învĕţa la şcolile ţinutale, în limba patrieĭ: citirea, scrierea, aritmetica,

geografia, catehis şi întăiele felurite folositóre cunoscinţe, care pentru ceĭ ce nu aŭ nicĭ un început, se vor urma în curs de doĭ anĭ, putênd în acéstă diastemă învĕţa tineriĭ îndatoririle lor către Dumneḑeŭ, către însuşĭ eĭ, către aprópele lor, iar prin cele-l-alte învĕţăturĭ vor câştiga cunoscinţele cele maĭ neapĕrate pentru drépta a minţeĭ luminare, pentru înlesnirea trebilor şi a interesurilor sale, când aceĭ cu dorinţă de maĭ nainte învĕţăturĭ, vor avea tótă îndemânarea de a le putea câştiga la şcolile Eşuluĭ.

Drept aceea, părinţiĭ, epitropiĭ şi toţĭ doritoriĭ de bune învĕţăturĭ, să nu pregete a trimite pe tinerime de prin têrgurĭ, la acea maĭ apropiată şcólă ţinutală, bine-cuvêntând aşeḑământul ce aŭ legiuit fiilor aceste folosurĭ, prin care înstăriţiĭ vor învĕţa mijlócele păstrăreĭ şi sporireĭ avereĭ lor, şi prin care acelor lipsiţĭ se va deschide îndemânarea buneĭ şi legiuiteĭ petrecerĭ, care singure statornicesc averile şi revarsă darul asupra familieĭ lor.

Eşĭ, Septembrie 1832.

Veniamin, Mitropolitul Moldavieĭ.

M. Sturdza.

No. 44. (Dosar No. 20 curent. — Archiva Statuluĭ).

TOMUL I, PAG. 210, NOTELE *, ** şi ***).

Se póte ceti în Albina românéscă darea de sémă despre examenul de vară a şcólelor din Iaşĭ din 1832.

Lista persónelor carĭ se invitaŭ la serbările şcolastice:

Logofeţĭ: Alex. Ghica, Cost. Balş, T. Balş, C. Cantacuzino, C. Sturdza.

Visternic: Iorgu Ghica.

Hatmanĭ: Iordache Lăţescu, Alecu Aslan.

Vornicĭ: Ioan Luca, Scarlat Miclescu, Lascar Cantacuzino, Mavrogheni, C. Sturdza, Al. Sturdza, Iancu Cantacuzino, D. Paşcan, Iordache Balş, Sandu Krupensky, Vornicéasa Zoiţa Miclescu.

Aga: I. Ralet, Ilie Cogălniceénu, A. Cantacuzino, D. Manu, I. Hermeziu, Manolache Radu, Răḑucanu ispravnicu ţin. Iaşĭ.

Spătarĭ: M. Cantacuzino, Ilie Burchi, Iordache Grigoriade, Antochie Ion, Burghele, Iorgu Razu, N. Milu, C. Mereacre, Mihăiţă Mihalache, Ioniţă Duca, Vasile Pogor, Iacovache Veisa, Iordache Brănişteanu, Ion Casul, Vârnav president j decătorieĭ Iaşĭ, Vasile Alexandri, Plitos, C. Tomaziki, Iancu Adamachi.

Banĭ: Pavel Stoianovicĭ, D. Hasnaş, V. Costin, M. Idieru, Pascu.

Comis: Procopie Florescu, Vasile Carp, Costache Pangrate, Christodor Adamache.

Căminarĭ: Christian Flechtenmacher, Iordache Pangrate, Stefanache Grigoriu.

Paharnicĭ: Damaschin Bojinca, Caramfil Nic. Soroceanu.

Serdarĭ: Vasile Drăghicĭ, Docan, Cuza, Grigore Drăghicĭ, Christea Ciucă, V. Măcărescu, V. Dobrovicĭ, Costache Polizu, I. Pleşescu.

Stolnicĭ: G. Pomer, I. Alexandrescu, I. Drăghicĭ, D. Urzică.

Sluger: D. Cracte.

Boerul: N. Cantacuzino.

Colonelĭ: Toderiţă Balş, Singuroff.

Maior: Casmir.

Archimandriţĭ: Isaia Socoleanu, Teodorit.

Neguţătorĭ : Micoli, Alexie Hiot, Zamfirovicĭ, Boguş, Nicol.
Căpitan : M. Cogălniceanu, Parucic Pavlov.
Arch.: Suhopan.
Riter : Bleileben.
Mdame Garé.
Căminar : Spiru.
Stolnic : Burada.
Serdarĭ : Petrache Cosmiţă, Gh. Cosmiţă.
Căminar : D. Filipescu.
Spiţerĭ : Degre, Thorenburg, Lochmann, Alex. Emanoil, Blumental, Padure.
Paharnic : N. Bucur.
Logofet Conache, Cucioreanu, Ilascec, Cihac, M. Cuciureanu, Caitan N., Dr. Vârnav, Protomedicul, Dr. Viola, Hătmăneasca Scorţescu, Stefan Grigoriu, Vasile Grigoriu, Comis Mihalache Dimitriu ; D-niĭ: de Coţebu, Eberhardt, Samson, Valemburg, C. Rozolino Drăgoman, Zota, Dorneanu, Gartner, Huber cu Dómna, Kuch, Mano, Dr. Rischel.

(Dosarul 18 curent, Archiva Statuluĭ).

ALBINA ROMÂNÉSCĂ

No. 57. — 21 Iulie 1832

Sâmbătă, în 16 a acesteĭ luniĭ, s'a făcut public examen şcolarilor gimnazieĭ, în fiinţa Préosfinţieĭ sale părinteluĭ Mitropolitul,ântêiul Epitrop şi ales potector al învĕţăturilor ; a D-sale boerilor Epitropĭ: Vorn. Constantin Mavrocordat şi Vist. Mihalache Sturza, a logofĕtuluĭ dreptăţiĭ D. Costache Conachi, şi a altor boerĭ dregĕtorĭ pământenĭ şi străinĭ.

Sala examenuluĭ a fost după cuviinţă împodobită, în faţă avênd portretul Ecs S. D. Plenipotent.

D'ântêiŭ s'a supus cercetăreĭ D-lor candidaţiĭ, carĭ aŭ a se rêndui pe la ţinuturĭ la posturile de profesorĭ a învĕţăturilor începĕtóre.

Iar examenul şcólelor s'a făcut după programa următóre:

1) Clasul elementar după metodul lancastruluĭ;

2) Clasul normal: Din catihisis;

3) Clasul gimnasial: Din gramatica latină. Clasul I. Despre nume substantive şi adjective cu declinaţiile lor.

Alin. II. Din etimologie. Părţile cuvêntuluĭ, numele, pronumele şi verburile, împreună cu perfectele şi supinile lor.

Alin. III. Tălmăcirea din istoria naturală în 28 leţiĭ cu anal. etimologic şi sintactic;

4) Din aritmetică : Fracţiile fracţiilor, rădăcina cvadrată, rădăcina cubă, proporţiile;

5) Din geografie: Asia, Staturile : Turcia asiatică, Rusia asiatică, Tataria, Mongolia, Imperia Hineĭ, Japonu, Ost-India, Persia, Aravia, despre Africa în de-obşte, despre America în de-obşte;

6) Din logică: Elementele logiceĭ curate, pe scurt şi ale metodologieĭ.

7) Din istorie: Istoria imperieĭ macedonice şi a Staturilor Greciei până la căderea lor subt domnirea universală a Romanilor, de la 360 până la 87 înainte de Christos.

8) Din legĭ: Practica judecătorĕscă în materie politică;

9) Limba rosiană: Exerciţiĭ din gramatică;

10) Limba franceză: Exerciţiĭ din gramatică;

11) Limba germană: Exerciţiĭ gramaticale.

Inţelegerea şi cursul cel liber (slobod) cu care aŭ rĕspuns şcolariĭ nu numaĭ la întrebările profesorilor, ci şi la acele de D. Vist. M. Sturza şi de D. Spăt. I. Balş şi de D. Referendarul făcute; aŭ adus îndestulare ascultătorilor, şi încă mirare cu adâncă înţelegere, carĭ cumpănesc greutăţile ce întêmpina corposul academic întru urzirea scriptelor de învĕţătură, în limba patrieĭ, ne deprinsă a tractarisi asemenea înalte materiĭ, şi întru paradosirea la tineriĭ noĭ întru statornica îndeletnicire a învĕţăturilor Rostirile favoritóre ce aŭ arĕtat din partea Epitropieĭ, D. marele Vist. Mihaill Sturza D-niilor sale profesorilor gimnazieĭ, aŭ fost doveḑĭ a sîrguinţelor vrednice de preţuit, ce pun D-lor întru împlinirea însărcinărilor sale, nu numaĭ a paradosi, ci şi a alcătui cărţile şcolastice.

Şcolariĭ carĭ, la acéstă împrejurare, aŭ agonisit a fi lăudaţĭ şi a primi premiĭ, adică publică mulţămită, sunt: Teodor Stamati, Alecu Costinescu, Iancu Stavrat, Nastase Fĕtu, Leon Filipescu, George Călimănescu, Dimitrie Grigoriu. Când D. Refendarul a numit ântêiŭ pe acel ântêiŭ prémiat Teodor Stamati, atuncĭ D. M. Logofĕt Conachi, preţuitor merituluĭ şi învĕţăturilor, de la sine a hărăzit acestuĭ tĕnĕr o mulţămită de una miie leĭ.

Numĕrul şcolarilor care în acéstă şése lune s'aŭ împărtăşit de învĕţătura publică în gimnazie este de 299, din carĭ 25 sunt aşeḑaţĭ la institut cu cheltuiala Statuluĭ.

Vacanţele s'aŭ început la 19 Iulie şi vor ţinea până la 1 Septembre.

De dorit este ca aceste publice doveḑĭ a sporuluĭ de învĕţătură să pótă îndemna pe toţĭ părinţiĭ a împărtăşi pe fiiĭ lor, de un asemenea sistematic şi folositor aşeḑĕmânt, carele va primi încă o simţitóre îmbunĕtăţire.

La încheerea acestuĭ articol, redacţia a primit următórea scrisóre spre a se face cunoscută«.

Către cinstit D. Aga Asachi Referendar şcólelor pu'dice

»La examenul cel public, urmat în 16 Iulie în gimnazie, mare mângăiere am simţit încredinţându-mĕ de sporirea învĕţăturilor sistematice ţintitóre a înzestra pe junime cu principiĭ de religie, de moral, şi cu acele sciinţe, a căror aplicaţie aduce îndemânarea traiuluĭ şi înflorirea Patrieĭ.

»Atribuind un asemenea resultat la sirguinţa direcţieĭ, potrivit cu instrucţiile Epitropieĭ, şi la neobosita ostenélă şi râvnă a D-lor profesorĭ, cu dreptate este a nu trece cu vederea nicĭ pe tineriĭ, carĭ în ḑiua aceea aŭ cules laudele şi mulţămita adunăreĭ pentru sirguinţa, înţelegerea şi plecarea lor către învĕţătură.

»Dorind şi prin alte mijlóce a îndemna pe tinerime într'o cale atât de mântuitóre, am hărăzit pe curgerea de treĭ anĭ câte una mie de leĭ pe an, care la examenul de véră să se împarţă la treĭ ceĭ maĭ vrednicĭ şcolarĭ aĭ gimnazieĭ. Socotind pe Alexandru Costinescu din numĕrul acestora, eŭ rênduesc acuma 300 leĭ cu hotărîre, ca în viitorime agonisind a fi de asemenea, să aibă în curgere de treĭ anĭ pe fie-care a trage o a treia parte din sus arĕtata sumă.

»Rugând să bine-voescĭ a împărtăşi coprinderea acestia cuĭ se cuvine, am cinstea a mĕ numi a D-tale slugă.

Iaşĭ, 17 Iulie 1832.

(Iscălit) *Mih. Sturza.*

TOMUL I, PAG. 212, NOTA *).

Dăm în limba francesă regulamentul instrucţiuneĭ publice al Moldoveĭ, precum a fost presentat luĭ Kisseleff înainte de finea luĭ Martie 1832 :

Dosarul No. 27 curent, Arh. Stat.

RÈGLEMENT DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE EN MOLDAVIE

SECTION I

De la curatelle et la direction des écoles

Art. 1. L'instruction confiée par le Règlement organique aux soins de la Curatelle est réglée et dirigée par la coopération de tous les trois membres qui la composent et qui dans leurs décisions ont une égale voix déliberative. La Curatelle règle la partie scientifique, administrative et celle de police intérieure des écoles publiques et les institutions privées d'éducation ; elle encaisse les revenus, dresse chaque année le budget des dépenses, nomme les employés, les professeurs et le personnel des écoles et les destitue dans le cas de la non exécution de leurs dévoirs. La Curatelle règle le cours des leçons, surveille la rédaction et la publication des ouvrages élémentaires et prend toutes les mesures convenables pour faire prospérer une des branches les plus importantes des institutions sociales, par la propagation des lumières et l'introduction dans le pays des arts les plus utiles.

Art. 2. La direction spéciale de l'instruction publique est dévolue au référendaire ou directeur des écoles nommé par la Curatelle, qui, dans toutes les affaires y relatives, a une voix consultative. Le référendaire est le chef de chancellerie de la Curatelle et met à éxecution les décisions de la Curatelle.

Art. 3. Tous les actes et correspondances concernant les études se font au nom de la Curatelle, et les spéciales de par la Direction suivant la décision de la Curatelle ; tous ces offices sont expédiés de la chancellerie de la Curatelle, où également a lieu la réception des papiers, rapports des proffesseurs, des inspecteurs, offices du département et autres.

Art. 4. Tous ces papiers sont soumis à la Curatelle par le Référendaire qui, en sa qualité de chef de chancellerie, travaille ces papiers d'après la résolution de la Curatelle. Pour cet effet il y a dans la chancellerie un écrivain qui fait en même temps les fonctions de registrateur des pièces, lesquelles signées au moins par deux membres de la Curatelle, sont contre-signés par le référendaire.

Art. 5. Le référendaire surveillera les professeurs et le personnel des écolles dans l'exercice de leurs devoirs. Pour cet effet, il visite chaque jour les écoles de Jassy et dresse chaque mois les rapports sur leur état, ainsi que sur celui des écoles de la Province d'après les rapports et les correspondances des inspecteurs et des professeurs des districts.

Art. 6. L'encaissement des revenus des écoles, leur maniement et les dépenses d'après le budget et les ordonances de la Curatelle se font par le caissier des écoles et de la manière suivante :

a) A la suite d'une demande formelle de la part de la Curatelle, le caissier encaissera de la Vestiarie les sommes allouées par le Règlement, et il en accusera réception dans le livre de la Vestiarie ;

b/ Jusqu'à la formation de l'Academie, les fonds appartenants aux écoles seront déposés à la Métropole, dans un coffre-fort dont la clef sera confiée à l'un des Boyards, membre de la Curatelle ;

c/ La déposition des sommes dans ce coffre et leur prélèvement se fera toujours en présence de ce Curateur et du caissier ; pour cet effet il y aura dans ce coffre un livre général côté et paraphé ; d'un côté l'on y inscrira chaque foi la somme encaissée et sur l'autre la somme qui en sera prise pour les dépenses, et cet encaissement sera vérifié par la signature du Curateur et du caissier ;

d/ Les dépenses des écoles sont ordinaires et extraordinaires.

1. Les ordinaires sont contenues dans un budget signé par tous les membres de la Curatelle et dont copie vidimée est inserée dans le livre des dépenses. Le payement se fera au premier des mois de Janvier, Avril, Juillet et Octobre.

2) Les dépenses extraordinaires ne pourront se faire qu'à la suite des ordonances de la Curatelle, adressées au caissier ;

e/ Le payement ordinaire se fera au même cours que les sommes sont reçues;

f/ Le caissier aura le livre spécial des dépenses côté et paraphé dans lequel chacun inscrira et vérifiera la somme reçue ;

g/ Les appointements des professeurs des écoles de la Province et les dépenses y relatives sont expédiées aux Samèchs et les inspecteurs respectifs, après le payement fait, les vérifieront sur les reçus signés de la part de ceux qui en auront touché le montant. Les reçus sont expédiés à la Curatelle et leur montant, après avoir été inscrit dans le livre des dépenses, y sera vérifié sur les reçus par le référendaire ;

h/ Chaque trimestre le caissier présentera à la Curatelle la balance de la caisse, et à la fin de l'année il dressera les comptes des dépenses, lequel, signé par la Curatelle, sera soumis à l'examen de l'Assemblée générale ordinaire, d'après les stipulations du Règlement organique.

Art. 7. Les travaux concernant l'instruction publique étant nouveaux dans ce pays et comme tels assujettis à beaucoup de difficultés par le manque des livres élémentaires dans la langue moldave, sera formée une commission du sein du corps academique, institué par le Règlement.

Les devoirs de cette commission sont de réviser les manuscrits composés ou traduits pour servir de livres élémentaires aux classes ; de se consulter sur les néologismes dont l'introduction serait jugée indispensable dans la langue pour l'exactitude des expressions, en attachant la plus grande attention que ces mots soient faits dans l'esprit de la langue moldave et de manière à pouvoir être adoptés par la majorité.

Art. 8. Cette commission, sous la présidence du référendaire, sera composée d'un professeur de l'Academie, lequel, jusqu'à son organisation, sera actuellement répresenté par celui de droit ; de deux professeurs de classes d'humanités et d'un professeur de la classe normale. — Le résultat de leurs travaux sera soumis dans un rapport à la Curatelle pour en être sanctionné ou pour prononcer sur les points qui n'auraient pu être décidés par la commission.

Art. 9. Cette commission est chargée de se consulter sur le maintien de la bonne discipline dans l'institut, pour la distribution des récompenses à l'examen public et des punitions à ceux qui en auraient mérité.

Art. 10. Pour cet effet les membres de cette commission se rendent dans la salle

du gymnase, Dimanche après la messe, examinent les affaires de leur compétence et en donnent le procès-verbal qui sera communiqué à la Curatelle.

Art. 11. Le plus ancien de ces professeurs établi à l'école aura l'inspection spéciale sur le maintien de l'ordre dans la discipline et le ménage, dont il sera tenu de présenter des rapports tous les jours au référendaire.

SECTION II

Des écoles

Art. 12. Pour l'instruction publique en Moldavie se trouvent huit établissements, savoir :

a/ Le gymnase Basilien, fondé dans le couvent des Trois-Saints l'an 1644 par le Prince Basile et retabli par la Curatelle le 1 Janvier 1828. A côté du gymnase il a été bâti un institut provisoire pour l'entretien des fils des employés et l'Etat et des enfants pauvres ;

b/ Six-écoles élémentaires établies suivant les dispositions du Règlement organique et nommément à Roman, Houche, Botochani, Berlade, Galatz et Focchany ;

c/ Le seminaire de Socola destiné à la formation des ecclesiastiques.

Remarque.—Indépendamment des établissements ci-dessus, d'après les dispositions du Règlement organique, il sera bâti une Academie et à côté un institut pour l'entretien de cent élèves fils des employés de l'Etat, et en outre une maison d'éducation pour les filles de ces employés et alors le gymnase actuel servira d'école élémentaire.

Art. 13. Le gymnase se compose :

a/ D'une classe élémentaire ;

b/ D'une classe normale ;

c/ De quatre classes d'humanités.

Art. 14. Dans la classe élémentaire dont le cours est fixé pour six mois, on apprend d'après la méthode de l'enseignement mutuel :

a/ La lecture ;

b/ L'écriture ;

c/ Les saintes prières ;

d/ La numération ;

e/ La mémorisation.

Art. 15. A la classe normale dont le cours est fixé pour deux ans, on apprend :

a/ Les premières connaissances d'après le livre imprimé pour cet effet en Moldave ;

b/ Le cathéchisme d'après celui imprimé à la Métropole ;

c/ L'abrégé de la grammaire moldave ;

d/ Les elements de l'arithmétique, les quatre règles et leur application pratique ; extraits du cours des mathématiques de Rezout, traduit par Monsieur l'Aga Asaky ;

e/ Elements de géographie générale et la connaissance des cartes, extraits de la géographie de Stein, traduite par Monsieur le professeur Fabian ;

f/ Connaissance des lettres, écriture et lecture latine ;

g/ Calligraphie.

Art. 16. L'enseignement de ces objets se fait provisoirement sur des manuscrits autorisés par la Curatelle jusqu'à l'impression des livres élémentaires.

Art. 17. Les écoles de la Province se composent également d'une classe élémen-

taire et de deux normales, dont le cours est fixé pour deux années et se fait d'après les instructions spéciales de la Curatelle.

Art. 18. Dans le gymnase, composé de 4 classes, dont le cours est fixé a 4 années, on enseigne des matières ordinaires et extraordinaires.

Art. 19. Chaque élève inscrit dans le catalogue et frèquentant les classes est tenu de suivre le cours régulier des matières ordinaires, qui sont :

a) Le cathéchisme ;
b) Grammaire et syntaxe moldave ;
c) Grammaire et syntaxe latine ;
d) Les éléments de l'histoire universelle ;
e) » » des mathématiques ;
f) » » de la rhétorique ;
g) » » » » poésie ;
h) » » » » logique.

Ces objets sont enseignés d'après les manuscrits autorisés par la Curatelle.

Art. 20. Les matières extraordinaires sont :

a) Langue hellénique ;
b) » française ;
c) » russe ;
d) » allemande ;
e) Le dessin topographique ;
f) La connaissance pratique du code civil de Moldavie.

Art. 21. Les élèves des classes du gymnase peuvent suivre un ou deux de ces objets extraordinaires lorqu'ils remplissent exactement leurs devoirs, et ont assez de talent et de temps pour pouvoir les suivre avec succès.

Art. 22. L'enseignement des objets ordinaires et extraordinaires et la distribution des heures est suivie pendant chaque semestre d'après un tableau dressé par la commission des professeurs et confirmé par la Curatelle.

Art. 23. Indépendamment des examens partiels de la Direction, il y a des examens publics au mois de Février et le 1 de Juillet, en présence de la Curatelle et du public, et dans lesquels les élèves diligents sont récompensés et après l'examen d'été, promus aux classes supérieures.

Art. 24. Les professeurs sont tenus de suivre le cours des leçons d'après le tableau ci-dessus mentionné, et ce n'est qu'un cas avéré de maladie qui peut causer le manque des heures du professeur, et en ce cas il est tenu d'en prévenir la Direction à temps pour pouvoir être remplacé soit par un autre professeur, soit par un des meilleurs élèves.

SECTION III

De l'Institut

Art. 25. Le Règlement organique ayant établi la formation d'un institut d'éducation pour les fils des employés de l'Etat jusqu'à la réalisation de cette disposition, il a été établi un institut provisoire dans la maison attenante au gymnase, dans lequel les élevès occuperont le premier étage ; auront leur logement, nourriture, chauffage, éclairage et suivront les leçons dans les différentes classes publiques. Le nombre de ces élèves est provisoirement fixé à 25.

Art. 26. Indépendamment de ces élèves, y seront reçus 40 enfants orphelins ou de parents pauvres, qui, logés dans les chambres du rez-de-chaussée de cet Institut, y seront entretenus comme les premiers et qui s'appellent boursiers.

L'âge des uns et des autres ne peut être au-dessous de sept-aus, ni au-dessus de quinze ans.

Art. 27. Pour la réception des élèves, tous les employés de l'Etat, désirant y faire participer leurs enfants, adresseront par écrit leur demande à la Curatelle, en y exposant les noms et l'âge des fils qu'ils veulent placer a l'Institut; et comme ils ont tous un égal droit, le choix du nombre provisoire de 25 se fera par le tirage au sort.

Art. 28. Pour étendre l'avantage de cet établissement, il a été decidé comme mesure provisoire qu'un employé public ayant obtenu par le sort ce droit, peut le céder à un autre, soit actuellement employé ou bien qui avait rendu à l'Etat des services signalés.

Art. 29. En établissant son fils dans l'Institut, chaque parent est tenu d'y déposer une déclaration, qu'exception faite des cas extraordinaires, il ne distraira son fils des études, avant qu'il n'en ait achevé le cours complet, et chaque élève est tenu à son entrée d'apporter à l'Institut des objets désignés par le règlement à cet égard.

Art. 30. La réception des boursiers se fait du nombre des étudiants de la 2-e et 3-e classe qui ont donné des preuves de talent et de diligence, mais qui sont orphelins ou pauvres; les enfants qui n'ont point fréquenté les classes publiques peuvent également y être reçus après un examen préalable constituant leur capacité qui promet des succès et un avantage réel.

Art. 31. Les élèves et les boursiers sont placés dans l'Institut sous la surveillance de deux ou de plusieurs pédagoques qui y sont logés; l'emploi de leur temps se fera d'après le tableau d'études arrangé a cet égard.

Art. 32. Les pedagogues sont chargés des soins concernant la santé et la conduite des élèves et l'accomplissement de leurs devoirs; ils ne peuvent jamais s'absenter de l'Institut sans un permis de la Direction et ils exercent à tour de rôle la surveillance dans les classes et les corridors.

Art. 33. En cas de désordre parmi les élèves, le pédagogue est tenu d'en informer l'Inspecteur spécial de l'école, et la punition corporelle pour un désordre plus grand se fera à la suite de l'examen et la décision de la commission des professeurs ou dans les cas extraordinaires suivant la décision de la Curatelle, et les élèves incorrigibles seront renvoyés des écoles publiques à la suite d'un rapport de la commission des professeurs; il est défendu aux professeurs et aux pedagogues d'infliger des punitions graves, ou par des coups inconsidérés de léser la santé des élèves et l'auteur en sera responsable. En général, les professeurs tâcheront de maintenir l'ordre, l'esprit de subordination et le zèle pour les études par des moyens d'émulation et en agissant sur le moral de la jeunesse.

Art. 34. Ni les élèves ni les boursiers ne pourront sortir de l'enceinte de l'Institut ni retourner chez leurs parents sans un permis par écrit de l'inspecteur, lequel n'en délivrera que comme marque de récompense de bonne conduite et de diligence et surtout les Dimanches ou les grandes fêtes.

Art. 35. Les élèves sont tenus d'observer les règles du bon ordre non seulement dans l'enceinte de l'Institut, mais aussi au dehors; il n'est permis à aucun de frequenter les théâtres ou les bals publiques ou privés sans la présence de leurs parents; en

cas contraire, il sera puni pour la première fois par une réclusion au pain et à l'eau pendant 24 heures ; et à la récidive d'une manière plus grave.

Art. 36. La surveillance sanitaire et l'ordonnance des médicaments aux élèves et au personnel établi à l'Institut se fera par un médecin que la Curatelle sanitaire aura designé. Ce médecin visitera tous les jours l'établissement et prescrira au besoin les recettes qui seront contresignées par le référendaire et pour lesquelles il a été fixé une somme.

Au défaut d'une chambre pour les malades, il a été provisoirement fixé que les élèves que seront attaqués d'une grave maladie seront transportés chez leurs parents ou amis, et ceux qui n'en auront pas, seront envoyés à l'hopital public.

Art. 37. La nourriture des élèves et des boursiers est la même.

a) Pour un dejeûner : la moitié d'un pain blanc, et l'été quelquefois....

b) Le dîner de trois plats ;

c) Le souper de deux plats.

Art. 38. Le blanchissage du linge des élèves et des boursiers se fait dans l'Institut ; il y sera maintenu la plus grande propreté.

Art. 39. Le Médecin et le référendaire auront soin de l'exécution de cette mesure ; ils visiteront en détail tous les jours l'Institut ; ordonneront des mesures efficaces et les rapporteront à la Curatelle.

TOMUL I, PAG. 214, NOTA **).

Din următórele publicaţiuni ale Epitropieĭ învĕţăturilor publice din Moldova, se póte vedea populaţiunea internatelor din Iaşi cu fiiĭ de boerĭ în anul 1832.

Epitropia învĕţăturilor publice din principatul Moldavieĭ

In urmarea publicaţieĭ din 7 August, pentru primirea la publicul Institut pe fiiĭ dregĕtorilor Statuluĭ, carĭ, pentru plata ḑeciueleĭ din a lor léfă şi slujbe îndelungate aŭ drit a'ĭ aşeḑa la acel Institut, primindu-se jalobile din partea părinţilor şi altor boerĭ carĭ lipsiţĭ fiind de fiĭ, în a lor însuşime că slujesc Statuluĭ, cere acel drit pentru a lor rudeniĭ, Epitropia, în loc de 20, a ales 24 tineri, anume maĭ jos însemnaţĭ.

Drept aceea, făcêndu-se acéstă alegere cunoscută, părinţiĭ şi protectoriĭ a tinerilor se vor îngriji a'ĭ trimite aicea la Institut până la 15 Octombrie, când se va începe cursul regulat al învĕţăturilor, după regulamentul scolastic, după carile toţĭ eleviĭ şi şcolariĭ sunt datorĭ a se povăţui sub priveghierea de înadinşĭ pedagogĭ întru acésta aşeḑaţĭ, şi carĭ vor avea cea maĭ neadormită purtare de grijă pentru sănĕtatea, moralul şi folositórea întrebuinţare a vremeĭ lor, îndatorindu-se părinţiĭ saŭ protectoriĭ a nu sminti educaţia tinerilor, prin a lor timpurie depărtare de la Institut, până la încheierea cursuluĭ de învĕţătură ; prin care, după o sistemă aşeḑată, să câştige mântuitóre moralice învĕţăturĭ şi folositóre sciinţe.

De şi prin a eĭ punere la cale Epitropia a fost hotărîtă, a se primi 20 fiĭ sermanĭ, saŭ a părinţilor cărora li se cuvine ajutor, dar pentru mare numĕr acelora ce stăruesc a câştiga o asemenea îndemânare, Epitropia a adaus încă ḑece alte posturĭ de stipendistĭ, aleşĭ din totalul numĕr din aceia carĭ în publica cercetare urmată la gimnasiĭ în 24 a trecuteĭ lunĭ, înfăţişându-se, se socotesc cu óre-care talent pentru cea cu

spor urmare a învĕţăturilor ; îndatorindu-se şi aceia a nu putea eşi din şcólă până a nu încheia tot cursul de învĕţătură.

Decĭ, îndeplinindu-se acum numĕrul elevilor la Institut şi a stipendiştilor alţiĭ, nu vor fi primiţĭ până la viitórea vacanţie de posturĭ.

Fóia tinerilor primiţĭ în numĕrul elevilor la publicul Institut din Eşĭ

Ioan Crupenschi, fiul rĕposatuluĭ Post. Vasili Crupenschi, din partea Dumisale Logofĕtuluĭ Teodor Balş, presidentul Inaltuluĭ Divan.

Teodor Iamandi, fiul rĕposatuluĭ Spătar Ioaniţă Iamandi, din partea Dumisale Costachi Conachi, M. Logofĕt a justiţieĭ.

Alecu Mavrocordat, fiŭ a Dumisale Vorniculuĭ Costachi Mavrocordat, nazirul Eghiptenilor domnescĭ.

Dimitrie Miclescul, fiul rĕposatuluĭ Spătar Miclescu, din partea Dumisale Vorniculuĭ Niculaĭ Dimachi.

Teodor Balş, fiŭ al Dumisale Vorniculuĭ Lupu Balş, Mădular înaltuluĭ Divan.

Constantin Vârnav, fiŭ al D. Postelnic Petrache Vârnav, din partea D. Postelnic Iancul Cantacuzino, Mădular Divanuluĭ judecătoresc.

Ilie Hermeziu, fiul Domnuluĭ Aga Georgie Hermeziu.

Petrachi, fiŭ al D. Aga Mihaiŭ Veĭsa.

Dumitrachi Veĭsa, din partea D. Spătar Vasile Veĭsa, directorul departamentuluĭ ministeruluĭ din lăuntru.

Costachi Dimitriu, fiŭ al D. Spătar Enacachi Dimitriu, inspectorul ţinutuluĭ Fălciŭ.

Iancul, fiŭ al D. Spătar Vasile Alexandri, casierul Vistieriеĭ.

Costachi, fiŭ al D. Spătar Ioan Duca, presidentul poliţieĭ îndreptătóre.

Direcţia învĕţăturilor publice

După înfăţişarea a multor jalobe adresuite către cinstita Epitropie a învĕţăturilor publice, din partea părinţilor stăruitorĭ pentru primirea fiilor în numĕrul stipendiştilor, carĭ cu cheltuiala şcóleĭ să aibă acolo locuinţă, hrană şi învĕţătură, Epitropia întru a eĭ îngrijire a bine-voit întru numĕrul celor 19 vechĭ stipendiştĭ, carĭ aŭ dat până acum doveḑĭ de sârguinţă şi talent întru învĕţătură a adăogi încă alţĭ 11 aleşĭ din ceĭ pentru carĭ s'aŭ primit jalobile sus însemnate.

Dar pentru de a împărtăşi şi maĭ multe familiĭ de acéstă folositóre punere la cale, din fieşĭ-care nu s'aŭ putut primi maĭ mult de cât câte un fiŭ, încă cu acéstă îndatorire : ca părinţiĭ saŭ Epitropiĭ acelor primiţĭ copiĭ, să iscăléscă o declaraţie : cum că afară de întêmplărĭ extraordinare, să nu-ĭ pótă sminti de la învĕţătură, până la deplina încheiere a cursuluĭ, iar despre altă parte dovedindu-se că primitul nu înfăţişéză cerutul talent saŭ plecare către învĕţătura şi bunele deprinderĭ, ca unul ce póte fi de vătĕmare altora, şi spre a nu întrebuinţa spre rĕŭ un aşeḑământ menit de a nasce folositóre roduri, asemenea tênĕr se va depărta din numĕrul stipendiştilor, spre a face loc altuia maĭ vrednic.

Drept aceea, se aduce la cunoscinţa celor interesaţĭ întru acésta, ca pe fiiĭ saŭ proteguiţiĭ lor, să-ĭ trimiţă la şcólă în 17 Octombrie, spre a fi după rênduială aşeḑaţĭ, însciinţându-se maĭ nainte la Direcţie despre lucrurile ce aŭ a le aduce.

Numele Stipendiştilor

Din gimnazie

Alecu Costinescul.
Iancul Stavrat.
Nastase Fătul.
Leon Filipescul.
Ghiţă Călimănescul.
Dimitrie Guste.
Iancul Albineţŭ.
Dimitrie Tudorii.
Niculaĭ Georgescu.
Niculaĭ Manu.
Iorgul Stihe.
Vasile Poppescu.
Costachi Facâşĭ.

Din Normă

Iancu Canta.
Gheorghi Galuşcă.
Codreanu.
Costache Nan.
Gavrina Dimitrie.
Lachi.
Dimitrachi Neculau.
Iancul Caracaş.
Enachi Crupenschi.
Iancul Naĭman.
Iliescu.
Alecul Giorgiu.
Costache Macrovis.
Edilio.
Iancu Iorasco.
Alhaz.
Giorgie Psaltul.

Iordachi, fiiŭ a D. Spăt. Antohi Sion is. Bacăŭ, fiiŭ D. Spăt. Nicu Ranet, Mădular tribunaluluĭ de criminal.

Vasile, fiiŭ a D. Chirică, Mădular Divanuluĭ judecătoresc.

Alecul Iconom, fiiŭ D. Cam. Enache Dragoş, Mădular judeţ Tutova.

Alecul Milicescul, fiŭ D. Cam. Grigorie Milicescul, Mădular judeţuluĭ Roman.

Nicolae Nicolaicĭ, fiiŭ a D. Paharnic Grigorie Anghelichi, Mădular jud. Vaslui.

Iordachi Cerneĭ, fiiŭ răposatuluĭ Stolniculuĭ Nicolaie Cerneiŭ, din partea D. Vasilie Drăghiciŭ, şef secsieĭ Vistieriĭ.

Cosmiţa din partea D. Serd. Georghi Cosmiţa, Director jud. Fălciŭ.

Iordachi Gane, fiiŭ a D. Stolnicu Pascal Gane, Mădular jud. Tutova.

Iordachi, fiiŭ a D. Paharnic Vasille Lazareschi, şef secsiĭ la Divanul judecătoresc.

TOMUL I, PAG. 218, NOTA **).

Articolul luĭ Eliad de care se face menţiune aci, să se vadă în Curierul luĭ.

TOMUL I, PAG. 219, NOTELE *, **).

Vornicul Iordache şi gramatica luĭ

Am descoperit, nu de mult, o interesantă petiţiune adresată Eforieĭ şcólelor din Muntenia, la 15 Octombre 1832, prin care acel boer bun român cerea să se tipărescă gramatica ce a lucrat pentru limba românéscă.

Iată acéstă petiţiune :

Către cinstita eforie a şcólelor

De când mă aflam între boeriĭ eforĭ de maĭ nainte aĭ şcólelor, vĕdĕnd lipsa şi trebuinţa cea mare ce avem de două cărţĭ fórte trebuincióse la şcólă şi fără care nu se póte împodobi o limbă la preînnoirea ieĭ, adică lexicon şi gramatică.

La amêndouă aceste trebuinţe străduindu-mă după datorie le-am şi săvêrşit pe

deplin; însă la lexicon fiind trebuință de a adăoga și limba grecească, pentru înlesnirea celor ce vor bine-voi a tălmăci cărțile elinești pe limba nóstră, (căci atât de trebuincióse sunt și acestea, în cât mai nici un neam nu se găsesce astădi a nu le avea tălmăcite în limba lor, și a nu fi dobândit cele mai înalte științe filosofice dintr'aceste cărți) pentru acésta mĕ ostenesc acum a'l închipui grecesc și rumânesc, avênd pentru acéstă trebuință cele mai destoinice lexicóne elinescĭ, și nu în îndelungată vreme se va sĕvêrși cu tótă îndeplinirea. Iar gramatica fiind trebuincióssă numai în limba rumânéscă, este sĕvêrșită pe deplin și împărțită în șase părți coprinḍĕtóre:

1) De tóte regulile grămăticescĭ după care se înduplecă numele, graiurile și celel-alte părți ale vorbeĭ;

2) De multe băgări de sémă asupra aestor regulĭ, dând și cuvinte pentru informarea lor;

3) De câte privesc la glăsuire;

4) De ortografie (cuviinciósă scrisóre);

5) De sindacsis (înclinarea vorbeĭ), și

6) De sintesis (întocmirea vorbeĭ).

Acéstă gramatică fiind îndreptată la multe alcătuirĭ de însuși profesoriĭ acestor șcóle și de unii din prea cinstiții boerĭ divanițĭ ce în trecuții anĭ se aduna la asemenea trebuințe ale șcólelor, o supuĭ la iubirea de șciință ale cinstiților mădularĭ ale aceștiĭ Eforiĭ, ca precum s'a sîrguit a aduce șcólele în scurtă vreme în cea mai bună orînduială, după cum este vĕḍut de către toți, așa să se silésca a împodobi aceste șcóle cu cele mai bune și mai trebuincióse cărți, dând spre tipar pe lângă alte cărți și acéstă gramatică, care am numit'o: »Băgări de sémă asupra canónelor grămăticeșcĭ«, până când cu îndreptările ce se vor mai face după vremĭ, să'și pótă dobêndi nume de: Gramatica limbeĭ românescĭ«. *Iordache Golescu.*

Eforia șcólelor, rĕspunde luĭ Iordache Golescu în următorul mod:

EFORIA ȘCÓLELOR NAȚIONALE
Anul 1832
Octombreie
No. ....
BUCUREȘTI

Cinstituluĭ D. biv vel Vornic Iordache Golescu

Eforiea primind otnojeniea ce D-ta aĭ bine-voit a'ĭ trimite, am vĕḍut cu bucurie cererea ce D-ta facĭ spre a se da în tipar o gramatică rumânéscă compusă de D-ta, și are cinstea a rĕspunde, că de o camdată Casa șcólelor nu este în stare ca să facă o asemenea cheltuială.

Dorirea ce aĭ avut D-ta a face acéstă lucrare pentru folosul obștesc cum și santimentul cel nobil al iubireĭ de ném, ar putea fi îndestule titluri de recomandație, că acéstă carte este fără îndoială vrednică de a se da în mânile tinerimeĭ; dar fiind-că după regulile așeḍămênturilor de instrucția publică, trebue ca orĭ-ce carte va fi să se dea la lumină în trebuința șcólelor, să se trécă mai întâiŭ prin cercĕtarea uneĭ comisiĭ profesorale, dumnéta veĭ bine voi a trimite la Eforie acea gramatică, spre a se face cunoscută profesorilor colegiuluĭ național. **N. Iliescu.**

Refuzul Eforiei şcólelor, nu descuragiază pe vrednicul patriot. El se adreséză atunci la Kisilef, preşedinte Divanurior ambelor principate. Cam naivă încercare să aştepte de la muscali tipărirea unei gramatici românesci!

Iată petiţiunea dată lui Kiselef.

»Óre la cine altul s'ar cuveni a mĕ înfăţişa şi cu acest obştesc folos? De cât la firească excelenţiei vóstre iubire de şciinţe, la excelenţia vóstră, ţic, pe care cum s'a învrednicit acéstă ţéră a o dobândi stăpână apărătóre, pociŭ ţice că într'acel ceas aŭ săltat inima ei de bucurie, s'aŭ înveselit de la mic până la mare şi s'a ivit veacul cel de aur al acestii ţĕri; căci cine póte pune supt uitare mulţimea bărbăţiilor vóstre? Cu iscuţenia minţei aĭ izgonit două primejdióse bóle ce cuprinsese tótă ţéra: ciuma adică şi holera. Cu iubirea de omenire aĭ depărtat primejdia vieţei la întêmplare de fómete, întocmind provizii prin tóte satele. Cu părintésca dragoste către norod, aĭ scăpat pe locuitorii acestii ţĕri ce pătimea de către ocârmuitorii de maĭ nainte. Cu iubirea de dreptate aĭ întocmit judecătorii carĭ cu anevoie se pot abate din calea dreptăţei. Cu iubirea de podóbă aĭ înzestrat tóte oraşele cu îndestule venituri, spre cele trebuincióse la înfrumuseţarea lor, şi în sfârşit cu iubirea de şciinţă aĭ adus şcólele la cea desăvêrşită a lor întregime; şi aceste tóte în cea maĭ scurtă vreme, în cât peste putiţă le socotea mintea omenéscă. Către un asemenea domn şi stăpân, şi maĭ bine a ţice către singur iubitorul de şciinţe, către singur folositorul patriei nóstre, şi către izvorul cinstei şi luminei neamului rumânesc, mă înfăţişez rugându-mĕ a fi primit acest dar ca darul văduvei către Domnul.

Şi voĭ muselor din cer
P'un asemenea domn vĕ cer,
In slavă să'l rădicaţĭ
Pe mânĭ să'l şi arĕtaţĭ,
In cântece să'l lăudaţĭ,
In viersurĭ să'l desmerdaţĭ,
Ca toţĭ să ni'l privéscă,
Mic şi mare să'l numéscă:
Părinte isbăvitor,
Al nostru mântuitor,
Şi toţĭ c'un glas să strigăm,
Domnului să ne rugăm,
La mulţĭ anĭ să ne trăiască,
La mulţĭ anĭ să stăpânéscă,
Cel ce nu se póte ascunde
Măcar fie subt orĭ unde!«

De sigur că nu Kiselef activă tipărirea gramaticei boeruluĭ Golescu. Ea vĕţu lumina ţilei numaĭ maĭ târţiŭ, publicându-se de cătră Eliad.

*

Inainte de a trece la documentele din 1833, consemnez aci câte-va date:

Şcóla de băeţĭ din Botoşanĭ s'a deschis în 1832 cu 103 şcolarĭ.

Şcóla primară din Bêrlad s'a deschis la 1 Decembre 1832 cu 50 de şcolarĭ.

Şcóla primară din Galaţĭ s'a deschis în 1832, dar în Galaţĭ am vĕţut că exista la biserica Mavromolu o şcólă încă în secolul al 18-lea. Maĭ existară şcolĭ şi pe la unele bisericĭ. Aşa la Sf. Spiridon era şcóla dascăluluĭ Ştefanachi ajutat de dascălul Ionică Nedu şi de ajutorul acestuia Alecu Franga.

ANEXELE LA TOMUL I, CAP. V

1833

TOMUL I, CAP. V

TOMUL I, CAP. V, PAG. 226.

Legea şcólelor muntenescĭ, de care se face menţiune la acest loc, este aci reprodusă maĭ sus, la cap. IV (1832).

TOMUL I, PAG. 230, NOTA ***).

Iacă întreg budgetul de venitură şi cheltuelĭ al şcólelor muntenescĭ pe 1833:

Socotelile de veniturile şi cheltuelile şcólelor pe anul 1833

No.	Luna	Diua		Leĭ	Par.
1.	Ianuarie	1.	Rezerva ce s'aŭ aflat în casă, Ianuarie 1, 1833, după socotelile controralite pe 1832.	2.492,39	
2.	„	28.	Primiţĭ de la cinstita Vistierie după otnoşenia Eforieĭ sub No. 5, Ianuarie 14	20.000,—	
3.	Martie	16.	De la cinstita Vistierie după otnoşenia Eforieĭ No. 68 . .	15.000,—	
4.	„	31.	Asemenea de la cinstita Vistierie după otnoşenia Eforieĭ No. 90.	15.000,—	
5.	Aprilie	23.	Dobênda din suma de leĭ 7.500, ce sunt aĭ şcóleĭ oraşuluĭ Pitescĭ şi daţĭ cu amanet Stolniculuĭ Socolescu, pentru 1832, Aprilie 23, până la 1833, Aprilie 23 . . .	600,—	
6.	—	—	Asemenea baniĭ arenḑiĭ a douĕ moşiĭ ale şcóleĭ Ionaşcu-din Slatina pe anul d'âmtêiŭ, de la 1833, Aprilie 23, până la 1834, Aprilie 23	16.300,—	
7.	—	—	Asemenea baniĭ arenḑiĭ moşiilor mŏnăstireĭ Obedeanuluĭ din Craiova pe anul d'âmtêiŭ, de la 1833, Aprilie 23, până la 1834, Aprilie 23.	15.500,—	
8.	—	—	Asemenea baniĭ arenḑiĭ a 15 moşiĭ ale mŏnăstireĭ Glavacioculuĭ pe anul al 2-lea, de la 1833, Aprilie 23, până la 1834, Aprilie 23 . . . . . 53.220,—		
			Baniĭ ce dintr'aceştia se scad, după deslegarea Eforieĭ sub No. 326, August 6, 1834, însă 3.100,—		
			Daţĭ în cheltuiala bisericeĭ Glavacioculuĭ câte leĭ 150 pe lună, de la 1833, Ianuarie 1, până la 1834, Ianuarie 1 . . . . . 1.800,—		

No.	Luna	Ţiua		Leĭ	Par.
			In cumpĕrătórea a 6.000 oca mălaiŭ, ocaua po parale 6, ce s'aŭ dat la 100 ţigani pentru facerea cărămiḑiĭ spre meremetul mŏnăstireĭ după hârtia No. 190	900,—	
			La doĭ meşterĭ cărămidarĭ ce aŭ învĕţat pe ţiganĭ să facă cărămidă, po leĭ 100 pe lună.	400,—	
				3.100,—	50.120,—
					135.012,39
9.	Iunie	17.	Primiţĭ de la cinstita Vistierie după otnoşenia Eforieĭ sub No. 112.		17.500,—
10.	Iulie	17.	Asemenea de la cinstita Vistierie după douĕ otnoşeniĭ ale Eforieĭ, No. 155 şi No. 193		30.000,—
11.	August	21.	Asemenea de la cinstita Vistierie cu otnoşenia Eforieĭ de sub No. 271.		15.000,—
12.	Octomb.	21.	Asemenea de la cinstita Vistierie, ceruţĭ cu otnoşenia Eforieĭ, de leĭ 57,750, cu No.307		20.000,—
13.	»	22.	Asemenea trimişĭ de la cinstita Logofeţie Bisericeştilor cu otnoşenia No. 2.224, ce s'aŭ împlinit baniĭ şcólelor pe anul 1833 de la năstavnicul mŏnăstireĭ Câmpulungul		450
14.	»	31.	Asemenea de la cinstita Vistierie, tot în socotéla otnoşenieĭ Eforieĭ de sub No. 307		20.000,—
15.	Decemb.	8.	Asemenea de la cinstita Vistierie		25.000,—
18.	»	22.	Asemenea de la cinstita Vistierie cu otnoşenia Eforieĭ de sub No. 459, de leĭ 71.500, carĭ baniĭ fiind a se primi toţĭ de la Vistierie, s'aŭ primit dintr'ênşiĭ în treĭ rênduriĭ leĭ 60.000 şi aŭ rĕmas a se maĭ maĭ primi leĭ 11.500		71.500,—
					334.462,39

Adică treĭ sute treĭ-ḑecĭ şi patru de miĭ, patru sute şése-ḑecĭ şi doĭ, parale treĭ-ḑecĭ şi nouĕ, însuméză tótă primirea.

RĔSPUNDEREA

No.	No. hârtieĭ	Luna	Ţiua	Paragraf	
1.	9.	Ian.	15,	5.	Rĕspunşĭ cu deslegarea Eforieĭ în primirea D-luĭ N. Simonid, profesorul oraşuluĭ Pitescĭ, pentru plata progonuluĭ până acolo	80,—
2.	22.	»	22,	4.	Asemenea luĭ Ianache Iconomul, contracciul de 100 stânjenĭ lemne de foc, câştiul al 2-lea. .	1.833,10
3.	27.	Febr.	3.	—	Asemenea în lefile profesorilor şcólelor după statul Eforieĭ pe luna luĭ Ianuarie	17.909,—
4.	28.	»	4,	5.	Asemenea în primirea D-luĭ provizoruluĭ pentru cheltuelĭ mĕrunte făcute în şcóla Sf. Sava, şi Ianuar.	349,21

No.	No. hârtiei	Luna	Ziua	Paragraf		Lei	Par.
5.	29.	—	—	—	Asemenea în primirea luĭ Ianache Iconomul contracciul, câştiul al 3-lea, i pentru ceea ce aŭ adus maĭ mult peste contract.	2.479	24
6.	31.	Febr.	6.	—	Asemenea în primirea D-luĭ Valian, pentru cheltuiala ce s'aŭ făcut deosebit la pensionerii şcóleĭ	238	15
7.	50.	»	19.	—	Asemenea în primirea numituluĭ Valian, pentru trimestrul de Ianuarie, Februarie şi Martie, a şése pensionarĭ	1.800	—
8.	52.	»	20,	4.	Asemenea în primirea D-luĭ provizoruluĭ pentru ajutorul luĭ G. Strâmbeanul, şcolarul, pe lunile luĭ Decembre şi Ianuarie	100	—
9.	66.	»	22.	—	Asemenea în primirea luĭ Hartel, architectul, în socptéla meremetuluĭ ce s'aŭ făcut la şcóla Sf. Sava	4.000	—
10.	71.	»	27.	—	Asemenea în lefile profesorilor pe luna luĭ Februarie, după statul Eforieĭ	18.337	—
11.	76.	Martie	8,	4.	Rĕspunşĭ pentru 30 trupurĭ cărţĭ, ce se numesc »Dascălul Franţuzesc«, în primirea luĭ I. Gherasim Gorjanul	270	—
12.	82.	»	16.	—	Rĕspunşĭ în primirea D-luĭ provizoruluĭ pentru cheltuielĭ mĕrunte făcute în trebuinţa şcóleĭ pe Februarie	376	30
13	83	—	—	5	Asemenea în primirea D-luĭ provizoruluĭ pentru nişte cărţĭ ce s'aŭ cumpărat în socotéla bibliotecei Colegiuluĭ.	917	—
14.	91.	Martie	21.	—	Asemenea pentru lefile profesorilor pe luna luĭ Martie.	18.420	—
15.	93.	»	22.	—	Asemenea în primirea D-luĭ provisorului spre a'ĭ trimite luĭ Dimitrie din Paris pentru cheltuiala la venirea sa în Bucurescĭ	5.000	—
16.	96.	Aprilie	11,	5.	Asemenea în primirea D-luĭ Valian, pentru trimestrul de Aprilie, Maiŭ şi Iunie, a cincĭ pensionerĭ.	1.500	—
—	—	—	—	—	Asemenea în primirea numituluĭ pentru deosebite cheltuelĭ făcute în trebuinţa acestor pensionerĭ	112	—
17.	98.	Aprilie	15.	—	Asemenea în trebuinţa revisoruluĭ şcólelor de prin judeţe la trimiterea sa prin oraşele judeţelor	600	—
18.	114.	»	24.	—	Asemenea în primirea D-luĭ provizorul pentru cheltuelile şcóleĭ urmate pe luna luĭ Martie .	540	10
19.	115.	—	—	—	Asemenea în primirea numituluĭ provizor, în 22 galbenĭ, pentru cumpĕrătórea uneĭ căruţe de Braşov în trebuinţa şcóleĭ	693	—

No.	No. hârtieĭ	Luna	Ziua	Paragraf		Leĭ	Par.
20.	121.	Aprilie	29,	1.	Asemenea vistiereseĭ Dobriţeĭ Amzeĭ, pentru chiria şcóleĭ de la biserica Amzeĭ pe 6 luniĭ, de la 1833, Aprilie 23, până la Octombre 23.	500,	—
21.	122.	»	29,	—	Răspunşĭ în primirea D.D. clucerul Brăiloiu şi paharnicul N. Brăiloiu, pentru cheltuiala bisericeĭ Obedeanuluĭ pe 6 luniĭ, de la 1833, Aprilie 23, până la Octombre 23	2.000,	—
22.	125.	Maiŭ	4.	—	Asemenea în lefile profesorilor pe luna luĭ Aprilie	17.840,	—
23.	128.	»	7.	—	Asemenea în primirea luĭ Hartel, architectul, din leĭ 8.480, ce are să maĭ priméscă în socotéla meremeturilor ce prin contract aŭ făcut la şcóla Sf. Sava	4.000,	—
24.	162.	»	31.	—	Asemenea în lefile profesorilor pe luna luĭ Maiŭ.	17.807,	—
25.	165.	Iunie	5.	—	Asemenea în primirea stolniculuĭ D. Casierul, pentru cheltuiala drumuluĭ cu trimiterea sa la moşia Ghimpeni sud Olt, când s'a hotărnicit	500,	—
26.	191.	»	23,	5.	Asemenea în primirea D-luĭ Valian, şeful pensionuluĭ, pentru deosebite cheltueli ale pensionarilor şcóleĭ	143,	—
27.	195.	—	—	4.	Asemenea în primirea D-luĭ provizor, pentru cheltueli mĕrunte făcute la şcóla Sf. Sava pe Aprilie şi Maiŭ	283,	30
28.	204.	—	28.	—	Asemenea în primirea magistratuluĭ Slatineĭ pentru cheltuiala bisericeĭ şi a Neagăĭ ctitoreseĭ pe Iulie, August şi Septembre	500,	—
29.	205.	Iunie	30.	—	Asemenea în lefile profesorilor pe luna luĭ Iunie	17.990,	—
30.	229.	Iulie	19,	6.	Asemenea în primirea luĭ G. Pop, trimestrul a 5 pensionarĭ aĭ şcóleĭ, luându-se sub îngrijirea Eforieĭ pe Iulie, August şi Septembre . . .	1.500,	—
31.	236.	»	29,	5.	Răspunşĭ în primirea luĭ Vasilache Ciocârlan, contracciul de 120 stânjenĭ lemne de foc, stânjenul po leĭ 55, daţĭ pe jumĕtate din tótă suma	3.300,	—
32.	237.	--	—	—	Răspunşĭ în lefile profesorilor pe luna luĭ Iulie .	17.940,	—
33.	241.	August	8.	—	Asemenea în primirea luĭ N. Stoian Gabrovalâu, clironomul răposatuluĭ dascăluluĭ Constantin Vardalac, fostuluĭ după vremĭ profesor al şcóleĭ grecescĭ de aicĭ, pentru léfa sa, ce s'aŭ dovedit că a rĕmas neplătită pe treĭ luniĭ ce a slujit din 1820	4.225,	—
34.	275.	»	31.	—	Asemenea în lefile tuturor profesorilor pe luna luĭ August	17.940,	—

No.	No. hârtiei	Luna	Ziua	Paragraf		Lei Par.
35.	280.	Sept.	12,	5.	Asemenea în primirea mai jos aretatelor persone, pentru cheltuiala făcută la examenul public, însă:	3.169,20
					Daţi lui Ghiri, libreru, pentru cărţile ce s'aŭ cumpĕrat şi s'aŭ dat dar . . 762,20	
					Tot numitului, pentru două atlase, unul la şcóla din Bucurescĭ şi altul la Craiova . . . . . 640,—	
					D-lui Eliad, pentru câte s'aŭ tipărit în trebuinţa examenului . . . . . 766,—	
					D-lui Dionisie Iovart, pentru legatul cărţilor . . . . . 474,—	
					Iosiv Romanov, pentru 10 trupuri de Ghelemeh şi 5 trupuri de Encolton. 342,20	
					Lui Falţ Bilţ, pentru 17 testele hârtie Olanda 116,20	
					Lui A. Libraru, pentru cărţile grecescĭ ce s'aŭ hărăzit şcolarilor. . . . . 68,—	
					3.169,20	
36.	281.	Sept.	12,	4.	Rĕspunşĭ în primirea D-lui directorului, pentru cheltuelĭ mĕrunte făcute în trebuinţa şcóleĭ, i meremeturĭ pe lunile lui Iunie. Iulie şi August	1.204,20
37.	282.	Oct.	12.	—	Asemenea în primirea maghistratului Craioveĭ, pentru 5 sobe ce s'aŭ făcut, şi alte meremeturĭ la şcóla de la biserica ot Dud din Craiova . .	800,—
38.	306.	—	—	—	Asemenea D-lui fostului revisor al şcólelor pentru cheltuiala ce a făcut pe drum. . . .	88,37
39.	310.	Oct.	20.	—	Asemenea în lefile profesorilor pe luna lui Septembre	17.890,—
40.	314.	»	23,	5,	Asemenea lui N. Iliescu, îndeplinitorul slujbeĭ de casier în pension, trimestrul a 9 pensionarĭ al lunilor Octombre, Noembre şi Decembre .	2.700,—
41.	323.	»	27,	1.	Asemenea vistiereseĭ Amzeĭ, chiria odăilor şcóleĭ din Amza pe 6 lunĭ, de la 1833, Octombre, până la 1834, Aprilie	500,—
42.	327.	»	28,	5.	Asemenea în primirea D.D. Brăiloiu, pentru cheltuiala biserice Obedeanului ot Craiova pe 6 lunĭ, de la 1833, Octombre, până la 1834, Aprilie.	2.000,—
43.	368.	Noem.	3.	—	Asemenea în lefile profesorilor pe luna lui Octombre	18.995,—
44.	369.	»	6,	4.	Asemenea în primirea D-lui provizorul pentru cheltuelĭ mĕrunte făcute în trebuinţa şcóleĭ lunile lui Septembre şi Octombre	1.204,—
45.	384.	—	—	—	Asemenea în primirea damelor De Combal şi Boné, proprietarilor pansionatului de fete, pentru ajutorul la plata chirieĭ localului	3.000,—

No.	No. hârtieĭ	Luna	Diua	Paragraf		Leĭ	Par.
46.	451.	Dec.	10.	—	Rĕspunşĭ în primirea profesorilor pentru lefile pe luna luĭ Noembre	19.020,	—
47.	452.	—	—	—	Asemenea în primirea contracciuluĭ de lemne V. Ciocârlan	1.650,	—
48.	453.	—	—	4.	Asemenea D-luĭ I. Eliad, pentru câte a tipărit în trebuinţa şcóleĭ	287,	—
49.	456.	Dec.	18.	—	Asemenea în primirea D-luĭ Valeinştein, profesor de desemn, pentru cumpĕrătórea a 479 bucăţĭ isvóde în trebuinţa învĕţăturilor de desemn .	1.051,	30
50.	457.	—	—	—	Asemenea în primirea D-luĭ Hartel, architectul, spre răfuirea socotelilor de meremeturile ce aŭ făcut la şcóla din Sf. Sava.	4.480,	—
51.	462.	Dec.	31.	—	Asemenea în lefile profesorilor pe luna Decembre	19.720,	—
52.	463.	—	—	—	Asemenea în primirea maghistratuluĭ Craioveĭ pentru meremeturile ce s'aŭ maĭ făcut la şcóla de la biserica ot Dud şi la şcóla de la Obedeanu.	1.210,	38
53.	464.	—	—	—	Asemenea în primirea maghistratuluĭ oraşuluĭ Slatina, trimestrul de Oct., Noemb. şi Decemb., pentru cheltuiala bisericeĭ şi a Neagăĭ Ctitorésa.	500,	—
54.	465.	—	—	—	Asemenea în primirea provizoruluĭ şcóleĭ, pentru cheltuelile mărunte făcute în trebuinţa şcóleĭ Sf. Sava	690,	38
55.	466.	—	—	—	Asemenea în primirea luĭ Hartel, architectul, pentru cheltuiala ce s'a făcut la grădină în dosul pensionuluĭ.	1.062,	—
56.	—	Dec.	31.	—	Rĕspunşĭ cu deslegarea Eforieĭ No. 99, Martie 11, anul 1834, în primirea D-luĭ provizoruluĭ, pentru 30 stânjenĭ lemne de foc ce s'aŭ cumpĕrat în socotéla contracciuluĭ de 120 stânjenĭ lemne, pentru lipsa ce a fost în şcólă, răfuindu-se cu aceştĭ banĭ contractul de lemne . .	1.650,	—
57.	—	—	—	—	Asemenea în primirea cinstiteĭ Logofeţiĭ Bisericeştilor, spre a se trămite luĭ N. Gănescu, ce se află la Universitatea de la Moscova, ajutor la cheltuelile sale, în 85 galbenĭ	2.677,	20
58.	—	—	—	—	Asemenea în primirea mădularelor maghistratuluĭ Craioveĭ, din veniturile şcólelor, pe acest an 1833, spre a se începe zidirea şcóleĭ din oraşul Craioveĭ	30.000,	—
59.	—	—	—	—	Banĭĭ ce s'aŭ poprit de către cinstita Vistierie din banĭĭ şcólelor pentru progónele ce s'aŭ dat în trebuinţa şcólelor pe acest an 1833 . . .	2.912,	—
						320.489,	19

Adică treĭ sute douĕ-ḑecĭ de miĭ, patru sute opt-ḑecĭ şi nouĕ, parale 19, însuméză rĕspunderea.

Perilipsis de veniturile şi cheltuelile şcólelor pe 1833

Leĭ	Par.	
334.462	39	însuméză tótă primirea Caseĭ şcólelor de la 1833, Ianuarie 1, până la 1834, Ianuarie 1.
320.489	10	însuméză tóte cheltuelile şcólelor pe acest an.
13.973	20	Adică leĭ treĭ-spre-ḑece miĭ, nouĕ sute şépte-ḑecĭ şi treĭ, parale douĕ-ḑecĭ, rĕmân reservă în casa şcólelor, Ianuarie 1834; însă leĭ 11.500, ce sunt a se primi de de la departamentul cinstiteĭ Vistieriĭ, şi leĭ 2.473, parale 20, ce sunt la Casă în naht.

Dumitrache Stolnicu.

TOMUL I, PAG. 231, NOTA *).

Dăm aci un extract din regulamentul şcólelor pentru colegiul Sf. Sava :

§ 1. In colegiul din Sf. Sava se va aşeḑa pe séma Statuluĭ un pensionat pentru şcolariĭ ce trebue să locuéscă în lăuntru.

§ 2. Numĕrul şcolarilor va fi tot-d'a-una potrivit cu încăperea localuluĭ.

§ 3. Preţul pensionatuluĭ va fi pentru fie-care şcolar, de 60 galbenĭ împĕrătescĭ pe an, care se vor plăti pe fieşĭ-care trimestru înainte.

Acéstă plată se socotesce pentru îngrijire, locaş, mâncare, lumină, spălătură, căutare la bólă cu doctor, şi pentru lucrurile cele mĕrunte ce sunt trebuincióse la învĕţătură, precum: hârtie, cernélă, condee şi altele asemenea. Iar îmbrăcămintea şi cărţile se vor întêmpina de părinţĭ, după însemnarea ce se va da de la direcţia pensionatuluĭ.

§ 4. Se vor lua şi jumĕtate pensionarĭ, adică şcolarĭ carĭ vor avea numaĭ prânḑul în pensionat fără a şedea în lăuntru.

Aceştia vor plăti câte opt galbenĭ împĕrătescĭ fieşĭ-care pe trimestru, care se vor rĕspunde tot-d'a-una înainte.

§ 5. Tóte cheltuelele pensionatuluĭ se vor întêmpina din ale sale chiar venitурĭ, adică din plata şcolarilor, afară din cheltuiala lemnelor şi a cărbunilor de foc, care se va întêmpina din Casa şcólelor.

§ 6. Acest pensionat socotindu-se ca o parte din colegiul Sf. Sava va fi sub direcţia Eforieĭ, iar îngrijirea cea maĭ de aprópe se va încredinţa unuĭ provizor. Acesta va avea de ajutor un censor, un iconom, un casier şi un numĕr de sub-învĕţătorĭ şi de repetitorĭ, potrivit cu numĕrul şcolarilor, adică pentru 50 de şcolarĭ va avea duoĭ sub-învĕţătorĭ şi un repetitor.

Pentru provizor

§ 7. Provizorul va priveghea la tóte câte privesc la paza buneĭ orênduelĭ în pensionat ; toţĭ ceĭ întrebuinţaţĭ în slujba acestuĭ pensionat trebue să 'ĭ dea sémă de tóte lucrările lor ; iar provizorul va arăta Eforieĭ starea pensionatuluĭ la sfêrşitul fieşĭ-căria luniĭ, va căuta cu luare aminte îmbunătăţirile ce vor trebui să se facă, şi va da în scirea Eforieĭ prin raporturĭ tóte băgările de sémă ce va face asupra deosebitelor părţĭ, ce se vor afla date sub a sa îngrijire.

§ 8. Sub autoritatea ce să dă provizoruluĭ de către Eforie, administraţia pensionatuluĭ se va afla împărţită în treĭ ramurĭ, adică :

I. Invĕţătura şi disciplina.

II. Materialul.

III. Finanţa.

Partea cea d'âuteiŭ se va încredinţa censoruluĭ ; cea de a doua iconomuluĭ ; şi cea de a treea casieruluĭ.

Pentru censor

§ 9. Indatoririle censoruluĭ sunt să privegheze a se păzi între şcolarĭ o bună purtare, să mérgă adesea prin clasurĭ, ca să se înscliinţeze dacă şcolariĭ împlinesc tóte lucrările ce li se daŭ a face de către profesorĭ; să priméscă însemnările ce profesoriĭ vor face asupra înaintăreĭ şcolarilor la învĕţătură şi asupra purtăreĭ lor.

§ 10. Cât pentru disciplină, privegherea censoruluĭ se va întinde în tot locul peste toţĭ ómeniĭ întrebuinţaţĭ în slujba pensionatuluĭ; pentru a se păzi buna orênduială întru tóte, va întrebuinţa străşnicie către aceea-ce staŭ împotrivă, va scrie pe tótă luna buletinurĭ arĕtătóre de gradul învĕţăturеĭ şi de purtarea fieşĭ-căruia şcolar şi aceste buletinurĭ le va adresa către provizorul împreună cu alte băgărĭ de sémă ce va face în sfera lucrărilor sale.

Pentru iconom

§ 11. Iconomul va avea sub a sa îngrijire materialul, provizionul, ómeniĭ de slujbă şi lucrătoriĭ ce se vor întrebuinţa în pensionat; va ţinea registru de tóte cheltuelile ce se vor face prin scirea provizoruluĭ cu cuhnia şi cu alte trebuinţe ale pensionuluĭ.

Va ţinea încă un alt registru în care va trece tóte bucăţile de îmbrăcăminte ale şcolarilor, tóte mobilele şi alte lucrurĭ ce aduc şcolariĭ cu sine când intră întâiaşĭ dată în pensionat.

§ 12. Iconomul va fi rĕspunzĕtor de tot materialul pensionatuluĭ, de aceea îndată ce se va perde saŭ se va strica cevaşi dintr'acest material, va avea grije a se pune la loc de orĭ-cine se va cuveni; va visita adesea tóte părţile pensionatuluĭ ca să vadă de se păzesce buna orênduială la lucrul ómenilor de slujbă, şi va da în scirea provizoruluĭ neorênduele saŭ abusurile ce va descopri, arĕtând de o-dată şi mijlócele prin care se pot îndrepta acele neorênduelĭ.

§ 13. Iconomul va da casieruluĭ la 1, la 10 şi la 20 ale fieşĭ-căria lunĭ o fóie iscălită de provizor, de lucrurile ce se vor fi luat pe séma pensionatuluĭ şi de meremeturile ce se vor fi făcut, ca după acea fóie să se plătéscă acelora ce vor face cerere.

Indată ce se va face schimbare în personalul ómenilor de slujbă, iconomul va face de acéstă scire casieruluĭ prin înscris; va lua socotélă în tóte serile de cheltuelile cu care vre-unul din ómeniĭ de slujbă va fi fost însărcinat; va face cercetare cu de ameruntul de s'aŭ urmat dréptă socotélă la orĭ-ce cumpĕrătóre.

Pentru casier

§ 14. Casierul va fi însărcinat cu tóte câte privesc la veniturile şi cheltuelile pensionatuluĭ; a ţinea registrele şi orĭ-care hârtiĭ se cuvin la ţinerea socotelilor.

La dênsul trebue să se adreseze persónele ce vor avea a da saŭ a lua cu înscrisurĭ sub iscălitura provizoruluĭ.

Pentru sub-învĕţătoriĭ

§ 15. Sub-învĕţătoriĭ sunt ceĭ maĭ de aprópe îngrijitorĭ, pentru a se păzi buna orênduială între şcolariĭ pensionarĭ.

§ 16. Aceştia vor priveghea pe şcolarĭ în tótă vremea, la tóte mişcările lor, 'ĭ vor duce pân clasurĭ şi 'ĭ vor scóte la vremea orênduită.

Când şcolariĭ se vor afla în salele de predare, sub-învĕţătoriĭ vor merge adesea să se înscliinţeze dacă pensionariĭ împlinesc datoriile cu silinţă şi cu luare aminte, vor sta lângă şcolarĭ în sala de meditaţie, îndemnându-ĭ a împlini datoriile ce li se daŭ de

către profesorĭ; vor îngriji la masă să mănânce toţĭ cu curăţenie, şi să nu vorbéscă cevaşĭ necuviincios; vor duce pe şcolarĭ de duoĕ orĭ la plimbare pe sĕptĕmână, şi în tótă vremea de recreaţie se vor afla nelipsiţĭ de lângă şcolarĭ, păzindu-ĭ să nu se abată din buna orênduială. Se vor culca în sala de dormire a şcolarilor, şi vor îngriji a se păzi acolo cea maĭ mare linisce până la vremea sculăreĭ.

Vor obicĭnui pe şcolarĭ să fie grabnicĭ la sculare şi la gătire, cu cucernicie la închinăciune, după datoria religieĭ, şi iubitorĭ de curăţenie întru tóte.

Unul din sub-învĕţătorĭ va fi însărcinat cu acéstă îngrijire de diminéţă, de la sculare până la prânz şi cel-alt de la prânz până séra la culcare. Iar nóptea vor dormi amênduoĭ cu şcolariĭ.

Sub-învĕţătoriĭ vor da ascultare la tóte băgările de sémă ce va face Censorul asupra îndatoririlor fieşĭ-căruia.

Pentru repetitor

§ 17. Repetitorul ţine de profesor în ceasurile de repetiţie, de aceea şcolariĭ pensionarĭ ĭĭ vor da tótă supunerea; iar repetitorul se va îndeletnicĭ în ceasurile orênduite a înlesni şcolarilor pe cât va putea meditaţia lecţiilor ce li se vor da de către profesorĭ.

Pentru întrebuinţarea vremeĭ în pensionat

§ 18. Şcolariĭ se vor scula la 5 ceasurĭ véra şi la 6 ceasurĭ iarna, vor gustăra între 7 şi 8 ceasurĭ; după aceea se vor îndeletnici la învĕţătură în sălele unde se daŭ lecţiĭ publice, până la 12 ceasurĭ (amiaḑi).

Toţĭ aceştia vor avea un sfert de ceas odihnă la fieşĭ-care ceas, saŭ cel puţin la fieşĭ-care douĕ ceasurĭ. La o jumĕtate ceas după amiaḑĭ şcolariĭ vor prânḑi, după aceea va fi recreaţie până la 3 ceasurĭ véra şi până la 2 iarna, apoĭ se vor apuca iarăşĭ de învĕţătură şi vor ţinea până la 5 véra şi până la 4 iarna; după acésta se vor odihni până la 7 véra şi până la 6 iarna, apoĭ vor medita până la 9, vor cina până la 9 şi jumĕtate şi la 10 ceasurĭ se vor culca.

Ceasurile de deosebitele îndeletniciriĭ ale şcolarilor se vor însciinţa prin sunatul unuĭ clopot.

Pentru scularea diminéţa

§ 19. Un sfert de ceas după ce se va trage clopotul pentru deşteptare, ómeniĭ ce vor fi însărcinaţĭ cu privegherea salelor de dormire vor fi datorĭ a merge pe la tóte paturile, ca să grăbéscă pe şcolarĭ a se scula şi a se găti maĭ curênd.

O jumĕtate de ceas după însciinţarea de sculare, clopotul va însciinţa eşirea şcolarilor din sălile de dormire, ca să mérgă îndată şi cu bună orênduială în clasurile lor.

Censorul după aceea va âmbla de iznóvă prin sălile de dormire, ca să vadă de aŭ eşit şcolariĭ şi să închiḑă tóte uşile.

Ceasurile de intrare şi de eşire din sălile de învĕţătură fiind însciinţate prin sunatul clopotuluĭ, nicĭ un şcolar nu va putea, sub orĭ-care pricinuire, să iasă din sălile de învĕţătură maĭ înainte, saŭ să intre maĭ târḑiŭ de cât la ceasurile hotărîte.

Toţĭ vor fi datorĭ a aştepta semnul ce li se va da şi a urma întocmaĭ precum va fi rênduiala.

Nicĭ un şcolar nu va putea să umble prin sălile carĭ nu sunt de clasul sĕŭ; de va avea ca să vorbéscă cu vre-unul din şcolarĭ, saŭ cu vre-unul din profesorĭ, va aştepta ceasul de recreaţie.

Afară din vremea recreaţieĭ, şcolariĭ vor sta în sălile de învĕţătură şi la masă cu zmerenie şi mare linişte.

In scurt, trebue să păzéscă întru tóte cea maĭ bună orênduială şi să dea cel maĭ bun respect şi cinste tutulor celor însărcinaţĭ cu îngrijirea învĕţăturilor, asemenea se vor arăta cu zmerenie şi către străiniĭ ce vor veni să vadă pensionatul.

Pentru mâncare

§ 20. La mâncare va fi de faţă Censorul şi va priveghia a se păzi buna orênduială; şcolariĭ vor putea să vorbéscă, însă cu mĕsura ce trebue să se păzéscă, după a lor vêrstă şi învĕţătură.

Orĭ-ce şcolar va turbura buna orênduială, saŭ nu se va purta după cuviinţă, se va scóte îndată afară din refectoriŭ (sala de mâncare).

Pentru mâncare se va trage clopotul cu ₫ece minute maĭ înainte, ca să aibă vreme şcolariĭ a se aduna şi a intra toţĭ de obşte şi de o-dată în sală, şi prin urmare să se pótă face slujba meseĭ regulată; la a doua tragere de clopot şcolariĭ vor intra în bună orênduială şi vor şedea fieşĭ-care la locul sĕŭ cel obicĭnuit.

Pentru recreaţie

§ 21. Lecţiile de petrecere trebue să se facă de obşte în vremea recreaţieĭ, adică precum sunt: musica, jocul (danţul) şi altele asemenea.

Aceste lecţiĭ se vor plăti deosebit.

Injurăturile saŭ orĭ-carĭ alte vorbe necuviincióse vor fi oprite cu străşnicie; asemenea va fi oprit de a se întrebuinţa între şcolarĭ tutunul saŭ alte bĕuturĭ spirtuóse, de a se citi cărţĭ imorale şi a se întrebuinţa jocul cărţilor, saŭ altor asemenea; se va depărta încă din conversaţia şcolarilor orĭ-care desbatere politică.

Şcolariĭ, când se vor juca, se vor opri de a arunca cu petre, se vor păzi de a se sui pe zidurĭ saŭ în copacĭ, de a alerga şi a se sui pe scărĭ şi pe pălimarurĭ, cu bună chibzuire însă li se vor da mijlóce a face exerciţiĭ gimnastice, carĭ le pot întări corpul şi 'ĭ face îndrăsneţĭ.

In tótă vremea recreaţieĭ, la joc saŭ la plimbare, sub-învĕţătoriĭ orênduiţĭ vor avea mare băgare de sémă la tóte mişcările şcolarilor şi vor fi nelipsiţĭ de lângă dênşiĭ.

Pentru vizite

§ 22. Şcolariĭ nu vor putea primi vizite în ceasurile de învĕţătură; de aceea părinţiĭ şi rudele vor fi poftiţĭ a veni să 'ĭ vadă de la 12 $^1/_2$ până la 2 ceasurĭ după amiaḑĭ şi de la 6—8 ceasurĭ séra.

Pentru ₫ilele eşireĭ

§ 23. Şcolariĭ vor putea să iasă numaĭ Duminica şi în sĕrbătorile cele marĭ.

Eşirile vor fi cu totul oprite în curgerea sĕptĕmâneĭ; şcolariĭ vor fi sloboḑĭ a eşi numaĭ după slujba bisericeĭ, la care se vor duce orĭ cu censorul saŭ cu sub-învĕţătoriĭ.

Provizorul singur are dreptul a opri eşirea şcolarilor acelora carĭ în curgerea sĕptĕmâneĭ vor fi meritat acéstă pedépsă; în lipsa provizoruluĭ, censorul va avea acest drept; şcolariĭ nu vor putea să iasă nicĭ o-dată singur, nicĭ să petrécă nóptea afară din pensionat.

Şcolariĭ nu vor aduce în pensionat nicĭ bĕuturĭ spirtuóse, nicĭ cărţĭ imorale, nicĭ gazete saŭ alte scrisorĭ politice.

Orênduelele acestuĭ articol se vor păzi şi pentru şcolariĭ după afară din pension; acestora încă le va fi oprit a se însărcina cu vre-un comision al şcolarilor pensionarĭ.

In ḑiua eşireĭ, fieşĭ-care pensionar va fi dator a se iscăli în condica portaruluĭ şi a însemna la întórcere ceasul în care va intra în pensionat.

Pentru datoriile de religie

§ 24. Censorul precum şi cele-alte persóne însărcinate cu privegherea sunt datorĭ a îngriji, ca şcolariĭ să 'şĭ împlinéscă datoriile de religie.

Duminica şi în ḑilele de sĕrbătóre clopotul va însciinţa vremea de a merge la biserică şi Censorul va chiama pe toţĭ şcolariĭ după catalog; orĭ-care şcolar va lipsi la acea chiamare se va opri tótă ḑiua în pensionat.

Şcolariĭ vor fi îmbrăcaţĭ curat şi vor sta în biserică la regulă şi cu tótă zmerenia ce se cuvine a se păzi într'acest sfânt locaş.

Tóte orênduelele de maĭ sus se vor păzi şi pentru şcolariĭ ce nu sunt de legea creştinéscă domnitóre.

Părinţiĭ acestora vor trămite să 'ĭ ia ca să 'ĭ ducă la biserica de a lor credinţă şi să 'ĭ aducă înapoĭ.

Pentru materialul

§ 25. Fieşĭ-care şcolar pensionar va trebui să aducă, când va intra ântêiŭ în pensionat, şése şervete, un tacâm de masă, adică un cuţit, o furculiţă, o lingură şi un pahar de argint.

Pentru îmbrăcăminte vor aduce rufele trebuincióse şi hainele de casă şi de eşire: acestea după urmă vor fi uniformă.

Şcolarul jumĕtate pensionar va aduce numaĭ un pahar de argint.

Lucrurile ce se vor aduce de şcolarĭ, seaŭ se vor face de către administraţie, cu un preţ hotărit, se vor trece în registru şi se vor însemna cu numĕrul cu care se va scri şcolarul în registrul pensionaruluĭ.

Şcolarul va fi rĕspunḑĕtor de lucrurile ce i se vor da şi va fi dator a le arĕta totd'a-una în fiinţă.

Orĭ-ce lucru se va strica (afară dacă acésta se va pricinui de vechitură) se va pune la loc de acela care va fi făcut stricarea.

Sub-învĕţătoriĭ vor ţine fóie de tóte stricările ce se vor face de şcolarĭ şi o va da în cunoscinţa economuluĭ; spălatul rufelor precum şi cârpitul lor se va face cu cheltuiala pensionatuluĭ.

Pentru sala de bolnavĭ

§ 26. Sala de bolnavĭ va fi osebită de sala de dormit; o muĭere îngrijitóre va fi nelipsită de acolo, ca să îngrijéscă de tóte cele trebuincióse pentru îndreptarea sĕnĕtăţeĭ şcolarilor ce se vor bolnăvi.

Acéstă muĭere va trebue să scie să scrie şi citéscă.

Şcolarul, îndată ce se va simţi bolnav, va da în scire muĭereĭ îngrijitóre prin sluga ce se va afla de rênd; muĭerea îngrijitóre va însciinţa pe doctor şi va merge cu dênsul ca să cerceteze pe şcolar. Dacă doctorul va socoti de trebuinţă a se da şcolaruluĭ doctoriĭ, se va duce acesta îndată în sala de bolnavĭ.

Muĭerea îngrijitóre va da doctoruluĭ registrul săleĭ de bolnavĭ, ca să însemneze într'ênsul cum trebue să se dea doctoriile şi ce dietă să păzéscă pentru fieşĭ-care bolnav; de doctoriile şi de bucatele ce 'ĭ va trebui, va da în scirea spiţeruluĭ şi economu-

luĭ şi va avea în grijă a se face tóte la vreme; va cere încă la econom tóte câte 'i vor fi de trebuinţă la slujba cu care ea se află însărcinată şi va ţine un registru deosebit pentru tóte lucrările ce i se vor da.

Deacă şcolarul va fi tot bolnav, însă nu greŭ, se va da de scire părinţilor luĭ saŭ corespondentuluĭ, în soroc de treĭ ḑile cel mult; iar dacă bóla şcolaruluĭ va fi grea, se va da scire în soroc de 24 ceasurĭ, saŭ maĭ în grabă, ca să hotărască dacă bolnavul va trebui să se caute în pensionat saŭ acasă.

Pentru finanţe

§ 27. Casierul va ţine registrul matricul (matcă), în care, la intrarea şcolaruluĭ în pensionat, se va scrie numele şi pronumele sĕŭ, vêrsta, locul nascereĭ, locuinţa şi religia sa; se va însemna atestatul ce va avea de altoire ; se va scrie numele şi pronumele părinţilor luĭ, saŭ corespondentuluĭ luĭ, profesia şi locuinţa lor; se va însemna ḑiua intrăreĭ şcolaruluĭ în pensionat ca întreg saŭ ca jumĕtate pensionar.

Tóte registrele şi alte hârtiĭ câte vor privi la finanţele pensionuluĭ se vor ţine de casier.

La dênsul se vor adresa părinţiĭ, ca să li se dea socotéla trimestruluĭ.

Casierul nu va putea să plătéscă, nicĭ să împrumute vre-o sumă fără de a avea maĭ înainte în scris voia provizoruluĭ, care trebue să cerceteze tóte socotelele.

Când va intra saŭ eşi verĭ-un şcolar, casierul va da îndată de scire economuluĭ, ca să 'şĭ ia fieşĭ-care mĕsurile cuviincióse; plata pensionuluĭ trebue să se facă pe fieşĭ-care trimestru înainte.

Un trimestru început se socotesce pentru plată ca şi isprăvit; de aceea nu se va face nicĭ o întórcere de banĭ când va eşi saŭ va lipsi verĭ-un şcolar din pensionat, cu orĭ-care pricină.

Despre purtarea şi învĕţătura şcolarilor

§ 28. Şcolariĭ pensionarĭ vor fi datorĭ să urmeze a lor învĕţătură după rênduiala ce se arată în tabla alăturată, şi nu vor putea să schimbe acéstă orênduială cu nicĭ un chip de pricinuire.

§ 29. In cele d'âncêiŭ ḑile ale fieşĭ-căreia lunĭ, administraţia pensionatuluĭ va trămite părinţilor o însciinţare de însemnările ce se vor da de fieşĭ-care profesor pentru înaintarea saŭ înapoierea şcolarilor la a lor învĕţătură. Asemenea se va face cunoscută starea sănĕtăţeĭ lor, care trebue să fie cea maĭ d'âncêiŭ îngrijire a administraţieĭ, pentru că este cea maĭ de trebuinţă la învĕţătură şi cea maĭ dorită părinţilor.

In sfêrşit, provisorul va da încă în cunoscinţa pârinţilor purtarea şcolarilor, arĕtând fiinţa adevĕruluĭ fără de cea maĭ mică pârtinire.

Pentru buna purtare a şcolarilor se va păzi drept regulă generală ca censorul şi sub-învĕţătoriĭ să întrebuinţeze povĕţuirĭ cu vorbe dulcĭ spre îndreptarea greşelelor ce vor face şcolariĭ şi să dea pedepse numaĭ la verĭ-o vină mare şi făcută de multe orĭ.

Pedepsele să se facă cu dojenirĭ părintescĭ şi cu durere de inimă, iar nu cu mânie şi cu străşnicie fară mĕsură.

Nu trebue să se caute a se potoli de tot iuţimea şi vioiciunea care este firéscă la copilărie, şi, când va eşi afară din orênduială, censorul şi sub-învĕţătoriĭ se vor sili a face îndreptărĭ, însuflându-le cu bune mijlóce iubirea de cinste şi buna orênduială.

TOMUL I, PAG. 237, NOTA *).

Nu maĭ dăm în limba francesă discursul rostit de Marele Logofĕt al credinţeĭ Ştirbey, de óre-ce l-am adus în limba română, cum a şi fost rostit, la pagina din urmă 233.

No. începerilor de școlă	No. școlarilor	NUMIREA ȘI LOCUL	Létul clădirei	NUMELE FONDATORULUI
		Mŏnăstirĭ		
		Glavaciocu	1495	Clădită de Mircea-Vodă după hrisovu luĭ Radu-Vodă, fiul luĭ Vlad-Vodă Călugărul, înzestrată la arĕtata vreme de numitul Radu-Vodă.
		Biserica Ionasculuĭ din Slatina	1806	Clădită de rĕposatul Ionașcu Cupeţul, înzestrată cu douĕ moșiĭ pentru ţinerea școleĭ din Slatina.
		Obedeanul	—	Clădită de neamul Obedenilor și închinată școlelor cu întărirea Domnuluĭ Grigorie Ghica la 1826.

15 școle particulare în plășile Bucuresciuluĭ însă fără plată, una la biserica Colţeĭ ţinută cu cheltuiala spitaluluĭ acesteĭ biserici, și alta la biserica Dómneĭ Bălașa ţinută de D-neĭ Băneasa Brâncoveanca, și cele-l-alte sunt cu plată.

C. N. Iliescu.

TOMUL I, PAG. 241, NOTA *).

Extractul de regulament al pensionuluĭ de la Sf. Sava 'l-am adus maĭ sus ca anexă la pagina 231, nota *).

TOMUL I, PAG. 244.

Epitropia școlelor din Moldova numesce șef pedagog institutuluĭ pe Teodor Mare-Munteanu (Vilohorski) din Bucovina, posedând atestate „mărturisitóre moraluluĭ și temeĭnicelor sale cunosciinţe în ramul pedagogieĭ și al profesorieĭ“ până la înfiinţarea Academieĭ. 13 Ianuarie 1833.

(Dosar No. 20 curent, Arch. Stat).

TOMUL I, PAG. 248, NOTA **)

Iată numele persónelor cărora se trămité Gazeta oficială în Moldova în 1833:

I. Mădularele Epitropieĭ învĕţăturilor publice

1) Prez. Prea St. Mitropolit Veniamin;
2) Logofĕt N. Cantacuzino;
3) Luminarea Sa Prinţul N. Suţu;
4) „ „ „ G. Suţu.

II. Personalul direcţieĭ

1) Referendar învĕţăturilor publice, Aga G. Asaki;
2) Secretar Serd. G. Caliman;
3) Casier Spătar Ioan Casul.

III. Profesorii învĕţăturilor înalte

1) Doctor şi Căminar Petre Câmpeanu, profesor public ordin. de filosofie şi de matematicĭ, precum şi suplinitor de istoria romanilor şi sciinţele politice;

2) Pah. G. Seulescu, profesor de statistică;

3) Dr. T. Stamati, profesor de înalta matem. şi fisica;

4) Doctor Maior şi Cavaler Cihac pentru istoria naturală;

5) D. Alexandru Costinescu, profesor de architectură şi inginerie.

6) Comis Gherasim Crasa pentru literatura elină.

IV. Profesorii claselor colegiale

1) Protosinghelul Ghedeon Proca pentru religie;

2) D. Constantin Evnomie pentru limba grecéscă;

3) Stolnicul Nicolae Drăghinicĭ pentru limba latină, matematica, adică: algebra şi geometria;

4) Stolnicul Iancu Albineţ pentru istoria universală şi retorica;

5) Stolnicul D. Gusti pentru mitologie, geografia veche, poesie şi bibliotecar.

6) Slugerul V. Paulini, limba latină şi aritmetica.

7) Stoln. Iancu Stavrat, de cronologhie şi geografie;

8) Slugerul Partenie Anton, de înaltă caligrafie;

Clasele începĕtóre

1) Iconomul Ion Mielul, de religie;

2) Medel. V. Peltechi, de aritmetică şi geografie;

3) Stoln. Gheorghe Stihi pentru gramatica românéscă, istoria naturală, şi

4) Neculaĭ Măcărescu la clasul 1-iŭ elementar.

Clasele extraordinare şi limbĭ streine

1) D. Jordan, profesor, de literatura francesă;

2) D. Malgouverné, de gramatica şi sintaxa francesă.

3) D. St. André şi Codrescu, la clasul începĕtor;

4) Serd. Botezatu pentru limba nemţéscă;

5) Med. Peltechi pentru limba ruséscă;

6) Moritz Metzler pentru zugrăvitură.

7) Luţato pentru gimnastică.

Institutul de fete

1) Iconomul Proca, religie şi gramatica română;

2) Diaconul Bucur pentru clasul 1-iŭ începĕtor;

3) Serd. I. Botezatu, geografie;

4) D-na Elena Fotino, lucru de mână;

5) Monachia Susana, privighetóre;

6) D. Stavski, de desemn.

Şcóla de arte şi meseriĭ

1) D. Carl Mihalic de Hodocin, director.

Comitetul academic

1) Prezident, D. Aga G. Asaki ; 2) Dr. P. Câmpeanu, membru ; 3) Pah. Sĕulescu, id. ; 4) Dr. Cihac, id. ; 5) Jordan, id. ; 6) Dr. Stamati.

(Dosar No. 42 curent, Arch. Stat.).

ADDENDA.

In cursul anuluĭ 1833, Eforia şcólelor din România a introdus diverse modificaţiunĭ, ce se pot vedea în actul ce dăm aci :

ADDENDA LA PAG. 361 LA ŞCOLILE MUNTENE (fine).

1833—1837

Arĕtare pe scurt de lucrările şi modificaţiile se s'aŭ găsit cu cale de Eforie a se face în administraţia şcólelor, după întărirea regulamentuluĭ şcólelor la 1833, atât în partea financială şi în urmarea învĕţăturilor.

1833

Pentru cheltuelile şcólelor pe acest an se întocmesce budget pe suma de leĭ 350.000, hotărîţĭ a se primi de la Vistierie şi Sînta Mitropolie.

50 pe lanuar ce s'aŭ dat maĭ mult peste budgetul obştesc al regulamentuluĭ la fie-care din douĕ şcóle de prin plăşile Bucuresciuluĭ, cum şi sîntul Gheorghe şi biserica Amzeĭ, cheltuială după cererea ce profesoriĭ aŭ făcut, cum şi trebuinţa ce s'a cunoscut.

Ianuar 23. Se încheie jurnalul Eforieĭ, ca să se începă clădirea şcóleĭ din Craiova şi să se slobóḑă din Casa şcólelor câte leĭ 20.000 pe tot anul.

50. In Februarie se adaugă leĭ 50 la léfa profesoruluĭ de rusesce, ce are după regulament leĭ 400.

In Martie se scade din suma de leĭ 450 a şcólelor sfîntuluĭ Gheorghe şi biserica Amziĭ câte leĭ 100 la fieşĭ care, pentru cheltuelile de vară.

In Aprilie se urméză întocmaĭ scăḑêndu-se şi de la tóte şcólele de prin judeţe cheltuiala pe jumĕtate pentru cheltuelile de vară.

In Maiŭ urméză aşeḑările din Aprilie.

In Iunie idem din Maiŭ.

In Iulie idem din Iunie.

In August idem din Iulie.

In Septembrie idem din August.

50. In Octombrie se adaugă cheltuială pentru lemne pe la şcólele de prin judeţe.

Se scóte leĭ 50 aĭ luĭ Toma, care prin jurnalul Eforieĭ de la 20 Ianuarie 1833 s'aŭ aşeḑat după examen între şcolariĭ naţionalĭ.

In Octombrie se închee jurnalul spre a se face punere la cale pentru clădirea şcóleĭ din Slatina, cu venitul acesteĭ şcóle.

In Noembrie se urméză aşeḑările din Octombrie.

In Decembrie idem din Noembrie.

Cele-l-alte cheltuelĭ pe acest an s'aŭ urmat întocmaĭ după paragrafele budgetuluĭ anuluĭ, afară de leĭ 5.000 ce s'aŭ sloboḑit din iconomiile budgetuluĭ d-luĭ Paaledel la Paris pentru ajutorul cheltueleĭ drumuluĭ ca să vie în Bucurescĭ şi să predea matematica, potrivit cu jurnalul Eforieĭ de la 20 Octombrie 1833.

La Iunie 19 rămâne pensionatul sub îngrijirea Eforieĭ şi se încep orênduelile după cuprinderea regulamentuluĭ acestuĭ pensionat.

Din suma venituluĭ ce s'aŭ hotărît a se lua într'acest an, cum şi de la 1 Iulie 1831 şi până la sfêrşitul anuluĭ 1833, aŭ rêmas rêmăşiţă a se lua de la Vistierie leĭ 95.728.

1834

Pentru cheltuelile şcólelor pe acest an se înaintéză budget către înalta stăpânire pe suma de leĭ 350.000 aĭ venituluĭ hotărît.

La 1834, Martie 25, se încheie jurnalul Eforieĭ cu No. 45 din dela 73 prin care se hotărêsce pentru maĭ bună înlesnirea învĕţăturilor, a se introduce în colegiĭ şése clasurĭ de *Umanióre* în loc de patru ce era, cu adăogirile lefilor ce în budgetul acestuĭ an se vĕd. Să nu se maĭ predea limba grecéscă vorbitóre după jurnalul No. 46 din arĕtata Delă şi în şcóla din Craiova să fie numaĭ treĭ clasurĭ. Plata lefilor însă s'aŭ urmat întocmaĭ după staturile anuluĭ trecut, potrivite cu budgetul obştesc din regulament, afară din alte puţine modificaţiĭ, adică :

50 se adaogă în Ianuarie pentru cheltuiala din Craiova peste suma budgetuluĭ pe 1834.

100 idem pe Februarie pentru un repetitor în clasurile colegiuluĭ după jurnalul Eforieĭ No. 48, Ianuar 27 din dela 67.

In Martie se urméză precum în Februarie.

In Aprilie după întocmirile aşeḑate; se scad numaĭ cheltuelile pe semestrul de vară.

In Maiŭ idem ca şi în Aprilie.

In Iunie idem ca şi în Maiŭ.

In Iulie se plătesce léfa profesoruluĭ de franţuzesce din Craiova după budgetul anuluĭ 1834, adică cu leĭ 500. Se aşéḑă profesor de caligrafie şi de desemn cu leĭ 300 pe lună, după jurnalul Eforieĭ No. 307 în dela 62.

In August se urméză ca şi pe Iulie.

In Septembrie idem ca şi pe August.

In Octombrie se adaogă după obiceiŭ cheltuelile şcólelor de prin judeţe pe semestrul de iarnă, cu deosebire că la şcóla din Craiova, după arĕtarea inspectoruluĭ se maĭ adaogă alţĭ 50 leĭ pentru cheltuiala şcóleĭ peste budget, unde sunt trecuţĭ numaĭ talerĭ 300 pe lună.

200) In Noembrie se adaogă leĭ 200 profesoruluĭ de gramatică din colegiŭ după
400) jurnalul Eforieĭ No. 592, Noembrie 16, şi 400 léfa sub-directoruluĭ a căruia slujbă s'aŭ aşeḑat din noŭ în colegiŭ după trebuinţa ce s'aŭ cunoscut şi întocmirile ce se vĕd în jurnalul Eforieĭ No. 329 şi 571 din dela 73.

Acéstă adăogire se face cunoscută departamentuluĭ bisericesc prin băgările de sémă ale anuluĭ 1835.

La Martie 11, 1834, se hotărêsce după jurnalul Sfatuluĭ Administrativ a se plăti din venitul şcóleĭ din Slatina pe tot anul câte leĭ 4.000 pentru doftorul aceluĭ oraş.

Se face punere la cale după jurnalul Eforieĭ ca să se tipăréscă din Casa şcólelor într'acest an evanghelia şi catihismul şi baniĭ să intre iarăşĭ în Casa şcólelor.

Din suma venituluĭ hotărît pe acest an aŭ rêmas rêmăşiţă a se lua de la Vistierie 109.413, şi cu ceĭ rêmaşĭ din aniĭ trecuţĭ se face suma de leĭ 205.403 să dea cinstita Vistierie.

100 se adaogă în Ianuarie după jurnalul Eforiei No. 17 din dela 73, la léfa de lei 300 a profesoruluĭ de desen din Craiova.

In Februarie se urméză ca şi în Ianuarie.

In Martie idem ca şi pe Februarie.

Se hotărĕsce potrivit cu paragraful 4 din regulamentul organisaţieĭ mŏnăstirilor, ca din tot venitul moşiilor mŏnăstireĭ Glavacioculuĭ să se opréscă a treia parte pe tot anul, ca să fie pentru îmbunĕtăţirile acesteĭ mŏnăstirĭ şi să se numéscă acea sumă reserva mŏnăstireĭ Glavacioculuĭ ; aşa dar, din leĭ 137.000, arenda pe fieşĭ-care an îşĭ opresce câte leĭ 45.000 drept reservă pe tot anul.

200
300
500
In Aprilie, după jurnalul Eforieĭ No. 155 din dela 73, se hotărĕsce a se face léfa profesoruluĭ de aritmetică în colegiŭ leĭ 500, dându-i-se şi predarea geometrieĭ. Léfa profesoruluĭ de algebră leĭ 800, făcênd acesta şi predarea trigonometrieĭ ce se făcea de d. Poenaru, rĕmâind léfa d-luĭ director tot leĭ 1.250 pe lună.

Lefile profesorilor de prin judeţe se începe a se plăti de la ocârmuirĭ până la sfêrşitul anuluĭ 1835.

In Maiŭ se urméză ca şi în Aprilie.

In Iunie idem ca şi pe Maiŭ.

In Iulie idem ca şi pe Iunie.

In August idem ca şi pe Iulie.

In Septembrie idem ca şi pe August.

In Octombrie se adaogă după orênduială cheltuelile şcólelor pe semestrul de iarnă.

In Noembrie se urméză ca şi în Octombrie.

In Decembrie idem ca şi în Noembrie.

Cele-l-alte cheltuelĭ pe acest an s'aŭ urmat întocmaĭ după paragraful budgetuluĭ anuluĭ, afară numaĭ că la Aprilie 3, 1835, se hotărĕsce după înaltă poruncă a M. S. cu jurnalul Eforieĭ No. 178 (din dela cu No. 94), ca să dea pe tot anul câte leĭ 500 unuĭ şcolar anume Panait Petre.

S'aŭ dat la pensionatul Dameĭ Baleant leĭ 3.000 maĭ mult peste leĭ 3.000 hotărîţĭ prin budget.

Se hotărasce a se face examenul general la sfêrşitul luĭ Iunie, ca să fie vacanţie în Iulie şi August.

La Iunie 20, după jurnalul Eforieĭ No. 305, se hotărasce a se face concurs între şcolariĭ clasurilor de *Umanióre* şi a li se da testimoniĭ după gradul ce va avea fieşĭ-care.

La August 24, după jurnalul Eforieĭ No. 440, se face orênduială ca să fie un registru în canţelarie, în care să se însemneze lipsurile profesorilor de la ceasurile predăreĭ.

In August, prin raport către M. Sa, se dă în cunoscinţă trebuinţa ce este de a se tipări un jurnal literal intitulat »*Muzĕŭ Naţional*«, care să şi începe cu ajutor de la fieşĭ-care casă făcĕtóre de bine, dându-se câte o sumă de banĭ spre ţinerea acestuĭ jurnal.

1836

Prin budgetul acestuĭ an s'aŭ mărginit cheltuelile regulate ale şcólelor pe suma de leĭ 350.000; iar din suma de leĭ 207.825 ce aŭ rĕmas să ia Casa şcólelor de la Vistierie din aniĭ trecuţĭ, s'aŭ chibzuit a se lua numaĭ leĭ 117.000 şi a se face zidirea uneĭ case pentru muzĕŭ, a se cumpĕra instrumenturĭ de fisică şi a se face învelitórea zidireĭ colegiuluĭ.

Dupe înalta resoluţia M. S. şi după jurnalul Eforieĭ No. 565 din dela No. 89, se chibzueşce a se da pe tot anul câte 100 galbenĭ luĭ Hristea Căpitanovicĭ, şcolar român, ce se află la Universitatea de la Viena învĕţând botanica.

In Iulie se hotărĕşce, după înalta resoluţie M. Sale, a se da un ajutor de 100 galbenĭ pentru Hariton, fiul dohtoruluĭ Gheorghiadis, ce se află la Edinburg, precum în dela No. 89.

In August se daŭ D. F. Aaron, profesor de istorie, după chibzuirea Eforieĭ şi ofiţul M. Sale, leĭ 2.500 drept prenumeraţie pentru tipărirea tomuluĭ al 2-lea de istoria ţĕreĭ românescĭ.

Prin jurnalul Eforieĭ No. 515, dela No. 126, se întocmesce un comitet literal dintre profesorĭ ale căruia lucrărĭ sunt de a aduce limba la uniformitate.

Lefile pe lunile aceluĭ an se plătesc întocmaĭ după budgetul întărit.

Până la sfârşitul anuluĭ 1836 s'aŭ rĕspuns pentru clădirea şcóleĭ din Craiova leĭ 110.300, parale 20, şi s'aŭ cheltuit leĭ 108.452.

1837

Se întocmesce budget pe acest an atât pe suma de 350.000, cât şi pe 117 ce aŭ să ia şcólele de la Vistierie în socotéla anilor trecuţĭ.

Dintre acéstă din urmă sumă se hotărĕsce a se aşeda în Colegiul Naţional o tipografie, care s'a şi poruncit la D. Dedot de la Paris în preţ ca de 2.000 galbenĭ.

Prin jurnalul încheiat la 1 Maiŭ se orênduesce 5 persóne din profesoriĭ colegiuluĭ, adică: D. director Poenaru, C. Marcovicĭ, I. Pop, C. Ioanid şi F. Aaron ca să traducă în românesce dicţionarul numit »L'abrégé du dictionaire de l'Academie française«, se aşeadă dispositiĭ pentru folosul acestor colaboratorĭ şi se începe acéstă folositóre lucrare.

Pentru aşedarea Biblioteĭ Naţionale se orênduesce conservator D. Ioanid, iar pentru Muzĕul Naţional D. Valenstein.

După trebuinţa ce s'aŭ cunoscut, se hotărĕsce prin jurnalul Eforieĭ încheiat la 31 Iulie, a se da o medalie de aur la acea persónă ce va traduce atlasul luĭ Pesav în românesce şi cu acéstă lucrare se însărcinéză D. Iosef Genilie, profesor de geografie.

In August se face o nouă aşedare la învĕţăturile şcóleĭ din Craiova, adăugându-se acolo predarea Istorieĭ Universale şi a Aritmeticeĭ.

Lefile se urméză întocmaĭ după budgetul acestuĭ an.

Din suma ce trebuia să ia Casa şcólelor în socotéla acestuĭ an a rĕmas rĕmăşiţă a se lua de la Casa centrală leĭ una sută un-spre-dece miĭ, carĭ aŭ a se rĕspunde în anul următor 1838.

In Noembre se întocmeşte comiteturĭ de inspecţie pe la şcólele de prin judeţe, orênduindu-se după şciinţa ce s'a dat Cinstiteĭ Marĭ Vornicĭi, mădularĭ aĭ acestor comiteturĭ, persónele ce se arată maĭ jos, şi president ocârmuitor judeţuluĭ, adică:

La Craiova D. Clucer Iordache Oteteleşanu şi maĭ la urmă Serdarul Cnezu;

Cerneţĭ, Serdarul I. Gărdăreanu şi Serdarul Buricleanu;

Târgu-Jiuluĭ, Logofeţelul Vasilie Bungescu şi Medelnicerul Grigore Bălăceanu;

Caracal, Slugerul Amza Jianul şi D. Andreiŭ Prispeanu;

Râmnicu-Vâlceĭ, Pitarul Borănescu şi II Vistier N. Giulescu;

Slatina, Sĕrdarul Deleanu şi Grigore Obozénu;

Piteştĭ, Stolnicu D. Brătianu şi Stolnicu Socolescu;

Giurgiu, dohtoru Sibineanu şi D. Constantin Popa Luca;

Câmpu-Lung, Stolnicu Urianu şi Vistierul D. Aricescu;
Ploescĭ, Medelnicerul Suslănescu şi Slugeru Coţarida;
Târgovişte, Serdarul C. Hiotu;
Buzĕŭ, Serdarul Gand şi Serdarul Gavrilă;
Vălenĭĭ-de-Munte, Medelnicerul Mârzea, căcĭ Căminarul N. N. Filipescu s'aŭ lepădat;
Focşanĭ, Paharnicul Alecu Mărgărit şi Sĕrdarul Ghiţă Şonţu;
Ruşiĭ-de-Vede, Slugerul Sandu şi Şătrarul Gheorghe Butculescu;

Spre a se vedĕa care era cultura literară a institutorilor din 1833, dăm aci în facsimile o scriere ce aŭ adresat în 16 Noembre 1833 învĕţătorul de la şcóla din Ploescĭ, G. Mălureanu, „către D-luĭ Stolnicu Dumitrake, casierul şcólelor naţionale, cu respect“.

Iacă acel facsimil:

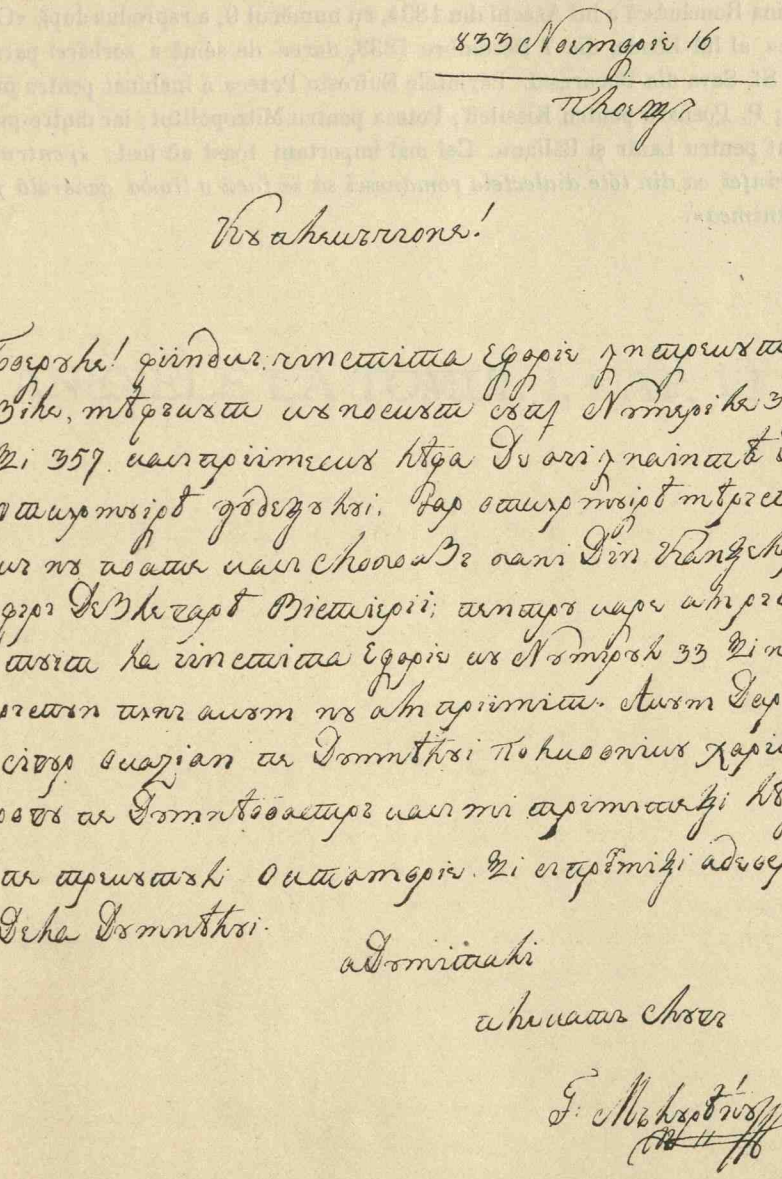

ADDENDA LA ANUL 1833, DUPĂ PAG. 256, TOMUL I.

No. 4 al Albineĭ Românescĭ, 17 Decembre 1833, vorbesce despre concertul vocal şi instrumental, dat în Iaşĭ de D-şóra Giesler, din Elveţia, în salonul Logofĕtuluĭ I. Balş.

Damele din Iaşĭ aŭ oprit pentru maĭ mult timp pe D-na Giesler, ca să le deie lecţiunĭ pentru musică.

No. 6 al Albineĭ Românescĭ, 24 Decembre, la Iaşĭ se representézĕ opera luĭ Boildieu: *Dama cea albă*, de trupa luĭ Baptisforo.

Orchestra dirésă de *Herfner*. In orchestră aŭ luat parte musica militară a miliţieĭ. Herfner a rĕmas mulţĭ anĭ cap de orchestră militară.

In acest an 1833, încep în Iaşĭ lucrările construireĭ Catedraleĭ mitropolitane. (Veḑĭ Istoria Mitropolieĭ de Iaşĭ, pag. XCXI).

Albina Românéscă a luĭ Asachi din 1834, cu numĕrul 9, a reprodus după »Curierul Românesc« al luĭ Eliade, din 7 Decembre 1833, darea de sémă a serbăreĭ patronuluĭ colegiuluĭ Sf. Sava din Bucurescĭ. Părintele Eufrosin Poteca a închinat pentru patronul colegiuluĭ; P. Poenaru pentru Kissileff; Poteca pentru Mitropolitul; iar dintre profesorĭ aŭ închinat pentru Lazăr şi Bălianu. Cel maĭ important toast aŭ fost: »*pentru realizarea dorinţeĭ ca din tóte dialectele românescĭ să se facă o limbă generală pentru tótă românimea*«.

ANEXELE LA TOMUL I, CAP. VI

TOMUL I, CAP. VI

TOMUL I, PAG. 259, NOTA **) şi PAG. 262 NOTA *).

Iacă legea din 1834 pentru seminariĭ în ţéra rumânéscă.

Lege pentru seminaruri, protopopi şi preoţi

Art. 1. Se va ţine câte un seminar pe lângă Sf. Mitropolie şi pe lângă fieşĭ-care Episcopie; iar seminarul va avea întinderea ce va cere trebuinţa fieşĭ-căreĭ Eparhiĭ.

Clădirea zidirilor trebuincióse se va face cu venitul ce s'a adunat din ploconul de la preoţi şi diaconi din anul 1832 şi anul 1833; iar cu plocónele fieşĭ-care an se vor întêmpina în vremea viitóre cheltuelile ce se vor urma pe tot anul pentru ţinerea fieşĭ-căruĭ seminar.

Art. 2. Episcopiile Argeşuluĭ şi Buzĕuluĭ vor ţine un seminar cu hrana şi îmbrăcămintea lor 20 şcolarĭ, copiĭ de preoţi.

Episcopia Râmniculuĭ va ţine 30 şi Mitropolia 40 şcolarĭ, aceştia după datorie, iar după *proeris* rĕmâne a se primi peste arĕtata sumă, câţi vor voi maĭ mulţi. Numĕrul însă al şcolarilor ce nu vor şedea în seminare rĕmâne nemărginit, slobod fiind a veni să asculte învĕţăturile din seminar. Eĭ pot şedea şi înlăuntru, însă cu hrana şi îmbrăcămintea de la dênşiĭ.

Lipsa ce nu se va ajunge din baniĭ ploconuluĭ pentru ţinerea seminarurilor, cu orênduiala de maĭ sus, se va îndeplini din venitul fieşĭ-căreĭ Eparhiĭ.

Art. 3. Mitropolitul va îngriji a trămite adesea ca să cerceteze tóte seminarurile de se urméză învĕţăturile şi buna orênduială întru tóte, saŭ în vremea examenuluĭ, care trebue a se face pe fieşĭ-care an negreşit, saŭ de nu se va putea atuncĭ, şi în altă vreme.

Art. 4. Ploconul se hotărĕsce acum pentru tot-d'a-una, câte 10 leĭ pe an de preot şi diacon, precum se urméză şi acum, fără a se maĭ însărcina preoţiĭ de acum înainte cu nicĭ o altă dare sub verĭ-ce numire saŭ sub verĭ-care pricină: şi acéstă ajutorinţă va da feciorilor de preoţi dreptul de a fi primiţi maĭ cu osebire în seminaruri, spre a dobêndi trebuincióselе învĕţăturĭ şi sciinţe, ca în urmă să pótă şi eĭ avea acest privilegiŭ de a intra în orênduiala preoţéscă.

NB. Restul legeĭ de la art. 5 la art. 9 privesce pe protopopi şi pe preoţi; de aceea nu le maĭ aducem aci.

Acéstă lege a fost primită de Obştésca Adunare şi întărită de Kissileff la 11 April 1834.

Acéstă lege e din 1834 şi în puterea eĭ Eforia supune la promulgare în 12 Noembre 1834 Regulamentul de »Intocmirea seminaruluĭ central de învĕţăturĭ complementare«.

Dăm aci atât raportul la Domn de promulgare, cât şi legea nouă aprobată de Sfatul administrativ, urmată de regulamentul întocmit de Eforie, cum şi budgetul de cheltuelile seminaruluĭ pe 1834.

Totuşĭ numaĭ în 1835, Maiŭ 27, legea fu promulgată de Domnitorul Alex. Ghica.

Prea Înălţate Dómne,

Am cinstea a supune la cunoscinţa Înălţimeĭ Vóstre proiectul de »Intocmirea unuĭ seminar central (ценτραλ) la Sfânta Mitropolie de învĕţăturĭ complementare, care găsindu-se de bun de cătră Prea Sfinţia Lor Părinţiĭ Episcopĭ, ocârmuitoriĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ, şi primindu-se de către Sfatul administrativ extraordinar, rĕmâne la buna chibzuire a Înălţimeĭ Vóstre, ca de se va găsi cu cale, să se trimită în cercetarea Obşteşceĭ Adunărĭ.

Anul 1834, Noembre 12.

No. 2.585.

Intocmirea seminaruluĭ central de învĕţăturĭ complimentare

§ 1. Pentru îndeplinirea învĕţăturilor şcolaricescĭ, deosebit de clasurile preparande, Mitropolia va ţine un seminar central de învĕţăturĭ complimentare pentru clericiĭ ce vor aspira la graduri maĭ înalte, precum: protopopĭ, egumenĭ ş. a.. Acest seminar se va alcătui de treĭ clasurĭ, după cum în alăturata tablă se arată.

§ 2. In clasul âncêiŭ se va învĕţa ritorica bisericéscă, adică deprinderĭ în predicaţie saŭ cuvinte ce se ţic la deosebite întêmplărĭ carĭ privesc la slujba pastorală, avênd drept model cuvintele S-tuluĭ Ion Hrisostom, S-tuluĭ Grigorie, S-tuluĭ Vasilie, precum şi cuvintele predicatorilor celor maĭ însemnaţĭ.

Acéstă învĕţătură se va continua în cele-l-alte douĕ următóre clasurĭ. Tot într'acest clas se va învĕţa Istoria sfântă şi Ermineutica, adică tâlcuirea S-teĭ Scripturĭ. Se vor preda încă şi elementurile limbeĭ latinescĭ, care se va continua în clasurile următóre.

§ 3. In clasul al doilea se vor preda pravila bisericéscă şi istoria universală, făcêndu-se cursul acesteĭ învĕţăturĭ maĭ cu întindere la întêmplările ce privesce la istoria bisericéscă.

§ 4. In clasul al treilea se va continua ritorica bisericéscă, se va preda pravila ţĕreĭ, se va urma încă şi un curs de pedagogie, prin care aceia carĭ vor voi a se da la crescerea şi învĕţătura copiilor vor cunósce mijlócele cele maĭ cuviincióse la acéstă îndeletnicire.

Deosebit de acésta, se vor învĕţa într'acest clas şi elementurile fisiceĭ, pentru ca din minunatele fenomene ale natureĭ să se cunóscă învederat mărimea luĭ Dumneḑeŭ.

§ 5. La sfêrşitul fieşce-căruĭ an se va face examen şi se vor da atestaturĭ acelora carĭ vor fi urmat regulat învĕţăturile clasuluĭ lor. La sfêrşitul cursuluĭ de învĕţăturile complimentare ce alcătuesce aceste treĭ clasurĭ ale seminaruluĭ central se va da diplomă în locul atestaturilor parţiale. Şi într'acéstă diplomă se va arĕta gradul sciinţeĭ şcolaruluĭ pentru fieşce-care învĕţătură în parte.

§ 6. Intr'acest seminar se vor ţine duoĭ-spre-ḑece şcolarĭ internĭ, carĭ vor avea mâncarea şi îmbrăcămintea din seminar.

Acest regulament pentru întocmirea unuĭ seminar central la Sf. Mitropolie de

învĕţăturĭ complimentare, desbătându-se în seanţa extraordinară a Sfatuluĭ administrativ, s'aŭ primit întréga coprindere.

Dumnealuĭ Marele Logofĕt a trebilor bisericescĭ 'l va supune dar cu raportul sĕŭ Mărieĭ Sale luĭ Vodă, ca găsindu-se cu cale să se priméscă în cercetarea Obşteşceĭ Adunărĭ, spre a se face legiuite pe vremea viitóre.

Semnaţĭ: *Gheorghe Filipescu, Ştirbeiŭ, Alex. Filipescu, K. Ghica* (nedescifrabil).

Seminarul central de învĕţăturĭ complimentare

	Dilele predăreĭ	Ceasurĭ
Anul al V-lea		
A. Ritorica bisericéscă, teoretică şi practică	L. M. V.	8—9½
B. Ermitretica	M. J. S.	— —
C. Istoria Sfântă	M. J. S.	9½ - 11
D. Limba latinéscă	L. M. V.	9½—11
Anul al VI-lea		
A. Ritorica bisericéscă, teoretică şi practică	M. J. S.	8—9½
B. Pravila bisericéscă	L. M. V.	9½—11
C. Istoria universală	M. J. S.	2—4
D. Continuaţia de limba latinéscă	L. M. V.	8—9½
Anul al VII-lea		
A. Elementurile de fisică	L. M. V.	8—9½
B. Pravila ţĕreĭ	M. J. S.	9½—11
C. Continuaţia de ritorica bisericéscă practică	L. M. V.	9½—11
D. Pedagogia	In tóte dilele	2—4
D. Continuaţia de limba latinéscă	M. J. S.	8—9½

De cheltuiala seminaruluĭ central	Leĭ
Léfa a treĭ profesorĭ, câte 500 leĭ pe lună fie-care	18.000
» inspectoruluĭ	3.600
» epistatuluĭ	2.400
Cheltuiala consumaţieĭ pentru douĕ-ḑecĭ şcolarĭ, socotindu-se câte leĭ 1 ½ pe ḑi de fieşĭ-care persónă, coprinḑêndu se şi léfa ómenilor de slujbă, precum : bucătar, rêndaşĭ şi alţĭi	6.588
Imbrăcămintea, cărţile şi alte trebuincióse, câte leĭ 451 pe an de fieşĭ-care	5.412
	36.000

REGULAMENTUL PENTRU INVĔŢĂTURILE IN SEMINARE ŞI ŢINEREA LOR IN BUNĂ ORÊNDUIALĂ

SECŢIA I

Invĕţăturile ce trebue să se urmeze în seminariile preparande

1) Seminariile preparande, ce aŭ a se întocmi la Mitropolie şi la fieşĭ-care Episcopie, potrivit cu art. 1, 2, 3 şi 4 din legiuirile pentru seminare, protopopĭ şi preoţĭ, vor cuprinde 4 clasurĭ:

2) In clasul I-iŭ se va învĕţa citirea, scrierea şi începuturĭ din gramatică şi de

aritmetică. Pe lângă acestea, se va începe și se va continua în cele-l-alte două clasuri următóre: învățăturĭ, cântărĭ bisericescĭ, asemenea și tîlcul evangheliei, care se va face în tóte Sâmbetele diminéța asupra evangheliei ce se citesce în următórea Duminică;

3) Clasul I-iŭ se va socoti deosebit de învățăturile teologice și se va urma numaĭ de aceĭ clericĭ, carĭ vor veni nepregătiți în învățăturile acestuĭ clas. Va fi însă clasul deschis în tótă vremea pentru maĭ mulți alțĭ tinerĭ de orĭ-ce stare, carĭ vor veni din afară să urmeze aceste învățăturĭ începétóre;

4) In clasul al II-lea clericiĭ se vor deprinde la stilul scriereĭ cu aplicarea regulelor gramaticescĭ, vor învăța elementurĭ de geografie și catehetică, adică deprinderĭ în compunerea de cuvinte pe teme date din Sf. Scriptură, având de model cazaniile și chiriacodromion. Se vor desĕvîrși încă la învățăturile aritmeticeĭ luând și câte-va cunoscințe de mĕsurătórea locurilor și de legiuirile ce sunt în atribuțiile juraților satuluĭ.

Printr'acéstă cunoscință preotul, ca unul ce este firesce povățuitorul cel maĭ de aprópe al locuitorilor de prin sat, póte să fie și împăciuitorul lor la prigonirile saŭ nedumeririle ce vor avea;

5) In clasul al III-lea se vor preda teologia dogmatică și morală, se va învăța însă una după alta hronologia și istoria bisericéscă. Deosebit de acésta, clericiĭ se vor îndeletnici în ceasurile slobode la citirea Sf. Scripturĭ cu înțelegere;

6) In clasul al IV-lea se va învăța teologia pastorală; într'acest clas clericiĭ se vor deprinde încă în corespondența profesieĭ parochiale și în ținerea registrurilor ce privesce a acéstă slujbă.

Deosebit de acésta, clericiĭ vor urma într'acest clas câte-va lecțiĭ de vaccinație, de medicină veterinară și de fisică populară, care curs se va face de doftorul orașuluĭ.

Invățătura vaccinațieĭ este de neapĕrată trebuință preoților, ca să scape prunciĭ de prin sate de o molimă prin care numaĭ din neîngrijire se dă omenirea pradă morțeĭ.

Prin cunoscința în medicina veterinară, preotul iarăși va putea da țĕranilor órecarĭ mijlóce economicescĭ de a scăpa vitele lor de bóle ce se pot lesne vindeca.

Prin ideĭ în fisica populară, preotul care trebue să se străduiască a îmbunătăți obiceiurile enoriașilor seĭ, va face să le iasă din cap prejudecățile de farmece, năluciri și alte părerĭ deșérte, făcându-le tâlcuire de pricina fenomenelor carĭ 'ĭ aduc la rătăcire.

Intr'acest clas, precum și în al treilea, clericiĭ vor continua a se îndeletnici în cĕsurile slobode la citirea Sf. Scripturĭ, la care li se va deslui înțelegerea de profesorul învățăturilor teologicescĭ.

SECȚIA II

Administrația seminarelor

7) Mitropolia și Episcopiile având a administra întru tóte fieși-care seminarul eparchieĭ sale, vor pune profesoriĭ ce vor trebui pentru predarea învățăturilor ce s'aŭ arĕtat în alăturata tablă No. 1;

8) Unul din profesorĭ va împlini slujba de inspector, care va priveghia ca atât profesoriĭ cât și clericiĭ să'și împlinéscă datoriile de învățătură după cuviință; asemenea să îngrijéscă a se ține seminarul în cea maĭ bună stare.

Inspectorul va avea de ajutor un iconom, care va ține tótă cheltuiala seminaruluĭ și va da inspectoruluĭ socotélă cu deamĕruntul pentru tóte.

SECŢIA III

Încăperĭ şi cheltuelĭ

9) Pentru seminarele preparande se vor găti patru sălĭ de predare, încăpĕtóre fieşĭ-care de cincĭ-ḑecĭ şcolarĭ cel puţin.

Deosebit de aceste încăperĭ, se vor găti încă treĭ sălĭ, din carĭ una va fi pentru refectoriŭ, alta pentru dormitoriŭ şi alta pentru spital;

10) Toţĭ clericiĭ internĭ vor mânca la o masă, supă şi douĕ felurĭ de bucate;

11) Vor avea toţĭ câte un rênd de haine noue pe tot anul. Aceste haine vor fi de postav şi tot de o formă; primineliĭ li se vor face îndestule ca să pótă fi tot-d'a-una curaţĭ;

12) Pentru mâncare, spălătură, luminare şi încălḑire, socotindu-se câte un leŭ pe ḑi şi pentru îmbrăcăminte, cărţĭ şi alte trebuinţe mĕrunte, câte 300 leĭ pe an pentru fieşĭ-care cleric, va fi cheltuiala pentru ţinerea unuĭ cleric intern, leĭ 660 pe an; la acésta adăugându-se léfa a patru profesorĭ, a inspectoruluĭ şi a iconomuluĭ, se suie tótă cheltuiala pe an pentru ţinerea unuĭ seminar de 20 internĭ la leĭ 32.500, pentru 30 internĭ la leĭ 39.150 şi pentru 40 internĭ la 49.100, după cum în tabla No. 2 se arată.

SECŢIA IV

Deosebite întocmirĭ

13) La sfêrşitul fie-căruĭ an se va face examen tuturor şcolarilor internĭ şi externĭ şi se va da fieşĭ-căruia un atestat în care se va arĕta: 1) silinţa cu care a urmat la fieşĭ-care învĕţătură în parte; 2) gradul sciinţeĭ ce are peste tot, în tóte învĕţăturile clasuluĭ; 3) purtarea sa; iar la al 4-lea an, după sĕvîrşirea cursuluĭ întreg de teologia preparandă, se va da, în locul atestaturilor parţiale, un atestat general în care se va coprinde sciinţa candidatuluĭ de tóte învĕţăturile seminaruluĭ;

14) Pentru patru anĭ, de la 1 Genar 1835, la neajungerea numaĭ a seminariştilor şi după o neapărată trebuinţă, se vor hirotonisi preoţĭ saŭ diaconĭ din ceĭ ce nu vor fi ascultat cursurile seminarelor, iar în urmă de opt anĭ nimenĭ nu se va maĭ putea hirotonisi de cât din ceĭ ce vor dovedi prin atestat învĕţăturile acelor patru clasurĭ aşeḑate în seminare;

15) Ceĭ ce se vor hirotonisi preoţĭ după desĕvîrşirea învĕţăturilor statornicite în seminare vor primi îndoite cele ce legiuesce a li se da prin art. 7 al regulamentuluĭ pentru seminare, protopopĭ şi preoţĭ; iar sătenĭĭ să se îndatorésc̆ă a le lucra în toţĭ anĭĭ pogónele cu semĕnăturĭ;

16) Din preoţiĭ fieşĭ-căruia sat carĭ vor eşi din seminare cel maĭ tênĕr va fi dator a ţinea în satul sĕŭ şcólă pentru citire, scriere şi patru lucrărĭ ale aritmeticeĭ. Intr'acéstă şcólă toţĭ locuitoriĭ îşĭ vor trimite pe copiĭ, avênd a plăti fieşĭ-care părinte de copil câte leĭ 6 pe an.

Acest regulament pentru organisaţia seminarelor preparande şi întocmirea învĕţăturilor, desbătêndu-se în seanţa extraordinară a Sfatuluĭ administrativ, s'aŭ primit întru a sa coprindere. Şi D-luĭ Marele Logofĕt a treburilor bisericescĭ 'l va supune cu raportul sĕŭ Mărieĭ Sale luĭ Vodă, ca găsindu-se cu cale să se trimită în cercetarea Obicĭnuiteĭ Obştesceĭ Adunărĭ spre a se face legiuire pe vremea viitóre.

Anul 1834, Noembre, Bucurescĭ.

Semnaţĭ: *George Bibescu, Ştirbeiŭ, Alexandru Filipescu, Gheorghe Ghica, C. Ghica.*

Tabla No. 2.

Budget de cheltuelile unuĭ seminar

	Pe lună	Pe an			
	Leĭ	Leĭ			
Léfa profesorilor ce vor preda învĕţăturile însemnate cu literile . . . . A.	200	2.400	pentru 20	pentru 30	pentru 40
B.	400	4.800			
C.	300	3.600			
D.	300	3 600			
Adăugarea de léfă a celuĭ ce va împlini slujba de inspector, care va avea şi locuinţă. .	200	2.400			
Iconomul	200	2.400			
	1.600	19.200	19.200	19.200	22.500[1]
Cheltuiala mâncăreĭ, socotindu-se câte 1 leŭ de persónă şi coprinzêndu se într'aceştia şi plata ómenilor de slujbă pe ḑi, face pe an.	—	—	7.300	10.950	14.600
Imbrăcămintea, cărţile şi alte trebuincióse, câte 300 leĭ pe an de fieşĭ care persónă .	—	—	6.000	9.000	12.000
	—	—	32.500	39.150	49.100

TOMUL I, PAGINA 263.

La ocasiunea examenelor de vară de la colegiul din Sf. Sava din Bucurescĭ, Eforia şcólelor, prin vocea eforuluĭ Ştirbey, a adus o dare de sémă generală asupra şcólelor în genere şi a colegiuluĭ în deosebĭ. La acest discurs a rĕspuns Domnitorul cu alt discurs.

Buletinul No. 33 din 11 Octombre 1834 coprinde cuvêntul Eforuluĭ Ştirbey la examenul colegiuluĭ din Sf. Sava.

»Adunarea prin care se cinsteşce astăḑĭ colegiul spre a se vedea resultatul învĕţăturilor de peste anul şcolar ce acum se încheie, se însufleţéză de o bucurie nouĕ, vĕḑênd cu câtă dorire P. I. nostru Domn, ca un adevĕrat părinte al obşteĭ, a bine-voit a cerceta de aprópe urmarea tinerimeĭ la învĕţătură.

»La o epocă de renascere pentru neamul românesc, când instituţiile strămoşescĭ ce din nenorocite întêmplărĭ ajunseră la o jalnică dărăpănare, aŭ luat iarăşĭ înfiinţare. Dumnezeiasca provedinţă ne arată maĭ cu prisos sprijinéla sa în viitorime prin alegerea Inălţimeĭ Sale Alexandru Dimitrie Ghica, care, pĕtruns de înalte sentimenturĭ şi plin de dragoste pentru binele obştesc, este chemat la acéstă epocă însemnătóre spre a statornici drepturile acesteĭ ţĕrĭ şi a ridica din a sa amorţire numele român.

»In întemeierea însă şi înflorirea instituţiilor uneĭ societăţĭ neputênd rezema nicĭ odinióră de cât pe fapte de bărbaţĭ vrednicĭ şi vêrtoşĭ, s'a cunoscut că una din cele d'ântêiŭ trebuinţe a unuĭ Stat este îngrijirea pentru educaţia publică; de aceea, când tóte cele-l-alte ramurĭ ale administraţieĭ s'aŭ organisat, acésta nu se putea trece cu vederea de către puterea ocrotitóre, sub a căruia vremelnică administraţie sórta acesteĭ ţĕrĭ, fiind încredinţată în mânile celuĭ maĭ vrednic ocârmuitor şi maĭ ferbintele voitor

[1]) Se adaugă la Mitropolie leĭ 3.300 pe an, carĭ urméză a plăti maĭ mult atât la profesorul D., cât şi la alţiĭ.

de bine obştesc, s'aŭ pus temeiurĭ de o fericită tinerime a neamuluĭ românesc, care nu va uita cât va fi că de la General Kiseleff împlinitorul înaltelor voinţe, prea puterniculuĭ sĕŭ Monarh, a dobêndit o nouĕ suflare de viéţă.

»Cunoscută este de obşte starea şcólelor până la 1831, când s'aŭ aşeḑat cea de acum Eforie. Ingrijirea sa cea d'âmtêiŭ a fost a se pĕtrunde de întinderea acesteĭ trebuinţe şi a aşeḑa temeiurĭ pentru a se urma învĕţăturile după o sistemă regulată şi primitóre de o treptelnicéscă desvoltare. După acea îndată după năspravnica bólă a holereĭ s'aŭ deschis şcólele în Sf. Sava, în Craiova şi în alte judeţe. Invĕţăturile s'aŭ urmat de atuncĭ neîncetat, luând din ḑi în ḑi maĭ multă întindere şi înlesnindu-se înaintarea prin un metod regulat şi a adus prin cercare din ce în ce maĭ mare desĕvîrşire.

»Maĭ la urmă Eforia luminându-se din experienţe, a alcătuit regulamentul învĕţăturilor publice, care în leat 1833 a luat putere de pravilă, statornicindu-se acéstă ramură în rêndul instituţiilor celor maĭ de întemeiŭ al acesteĭ ţĕrĭ.

»După acéstă legiuire începêndu-se învĕţăturile în şcóle publice, s'aŭ arĕtat la examenul anuluĭ trecut cel maĭ d'âmtêiŭ resultat. De atuncĭ în curgerea acestuĭ an s'aŭ dat învĕţătureĭ publice înlesnirĭ noue, cari era de o netăgăduită trebuinţă şi de un simţitor folos.

»Âmtêiŭ prin o clasificaţie a cursurilor maĭ potrivită cu natura învĕţăturilor şi cu firésca gradaţie a desvoltăreĭ cunoscinţelor, s'aŭ luat într'acésta drept sfêrşit întemeiarea şi desvoltarea şcolarilor, învĕţătura limbeĭ românescĭ şi altor limbĭ clasice, care maĭ înainte se urma într'o vreme fórte mărginită şi tot-o-dată cu sciinţele exacte, în cât şcolaruluĭ ce nu scia încă a scrie limba sa, învĕţa algebra, geometria şi altele maĭ presus de a sa putere. Al doilea s'aŭ înlesnit mijlócele învĕţătureĭ prin tipărire de cărţĭ de carĭ şcólele nóstre eraŭ cu totul lipsite, în cât tóte cursurile s'aŭ urmat până astăḑĭ dupe manuscripte, şi dintr'acésta se póte judeca nemărginita împedicare ce se pricinuia tinerimeĭ la învĕţătură.

»Acum din cărţile cele maĭ de trebuinţă, unele s'aŭ tipărit, altele se află sub tipar, carĭ şi aceste aŭ a se sĕvîrşi până la viitórea deschidere a cursurilor. Cărţile acestea sunt: Catechisul, geografia, aritmetica, caligrafia şi retorica. S'aŭ alcătuit tóte dintre profesoriĭ colegiuluĭ a cărora osârdie meritéză tótă lauda şi după o scumpă cercetare saŭ găsit vrednice de a se tipări prin ajutorul Eforieĭ şi a se da în mâna şcolarilor. Pe lângă acestea, luându-se în băgare de sémă că de deprinderea din vêrsta vrajetă cu principurile religieĭ este temeiul cel maĭ neclintit a educaţieĭ, s'a făcut chibzuirĭ de a se aşeḑa învĕţăturile evangheliеĭ în şcólele publice, ca una ce coprinḑe moralul cel maĭ curat potoveduit de însuşĭ Mântuitorul nostru şi al căruia stil tot într'o vreme póte sluji drept model la scrierea în limba românéscă; de aceea s'aŭ tipărit acéstă carte cu cheltuială din Casa şcólelor şi astăḑĭ se dă ucenicilor ce s'aŭ deosebit printr'a lor silinţă ca cel maĭ scump encolpion.

»Dupe clasificaţia cea din urmă a cursurilor, un şcolar începênd abecedarul, urméză în doĭ anĭ treĭ clasurĭ elementare, unde învaţă a ceti, a scrie, declina, a conjuga, se deprinḑe cu învĕţătura, în elementele catechismuluĭ, în cele patru operaţiĭ ale aritmeticeĭ şi óre-carĭ ideĭ ale geografieĭ. Douĕ dintre aceste clasurĭ se află întocmite în tóte oraşele de căpetenie ale judeţelor.

»Afară din treĭ clasurĭ s'aŭ aşeḑat şi a patru-lea în Bucurescĭ şi Craiova, spre óre-care îndeplinire a cunoscinţelor acelor şcolarĭ ale căror învĕţăturĭ se mărginesc aci, neputêndu'ĭ ierta starea părinţilor a urma în clasurĭ maĭ înaintate.

»Din cele mai elementare şcolarul trece în clasul de umanióre, carĭ sunt în număr de şése, fieşĭ-care de câte un an. In cele d'ântêiŭ treĭ clasurĭ, şcolariĭ se desĕvîrşesc în învĕţătura gramaticeĭ şi se deprind în stilul scriereĭ prin felurite compuneriĭ. Intr'aceeaşĭ vreme se desĕvîrşesc încă la învĕţătura caligrafieĭ şi trec cursurile geografieĭ şi al chronologieĭ. In cele-l-alte treĭ clasurĭ de umanióre se deprind şcolariĭ la compuneri de un stil mai înalt; trec cursul istorieĭ universale şi, în sfîrşit, cursul retoriceĭ. Limba franţuzéscă se începe cu clasul I-iŭ şi se urméză 6 anĭ de rênd în tóte clasurile de umanióre; iar limba elinéscă şi cea latinéscă începêndu-se într'al treilea clas de umanióre, se urméză până la cel mai de pe urmă al retoriceĭ în curgere de treĭ anĭ.

»Pe lângă acésta se urméză încă în treĭ din aceste clasurĭ desenul şi în douĕ deosebite limba ruséscă.

»Patru clasurĭ de umanióre se află acum înfiinţate şi în şcóla din Craiova, cele-l-alte douĕ nefiind până acum întocmite din pricina neajungereĭ profesorilor şi a nepregătireĭ şcolarilor, şi mai ales din pricina lipseĭ încăperilor trebuincióse până a se găti zidirea ce acum se clădesce din noŭ cu cheltuiala din Casa şcólelor.

»Cu acest chip, un şcolar începênd abecedarul la o vêrstă de 7 anĭ şi urmând regulat clasurile de mai sus arĕtate, póte eşi în vêrsta de 15 saŭ 16 anĭ deplin la literatura limbelor clasice şi acelea naţionale, pregătit încă şi cu tóte cele-l-alte cunoscinţe filologice.

»După aceea încep cursurile complimentare şi speciale, adică filosofia, legile şi matematica. Până acum se află deschise în colegiul din Sf. Sava dintre aceste învĕţăturĭ numaĭ cursul legilor, al algebreĭ, al geometrieĭ şi al trigometrieĭ rĕmâind a se deschide şi cele-l-alte treptelnicesce, după trebuinţa ce se va cere.

»Printr'acéstă întocmire ce s'a dat şcólelor, instrucţia publică va dobêndi tótă întinderea trebuincióşă. Părinţiĭ nu vor maĭ fi siliţĭ a'şĭ înstrăina copiiĭ încă într'o vêrstă vrajetă, maĭ înainte de a se pregăti printr'o educaţie temeĭnică şi a se face printr'acésta vrednicĭ de a dobêndi dintr'a lor înstrĕinare un folos potrivit cu atâtea jertfe ale părinţilor, nădăjduindu-se că, fără a se depărta din casa părintéscă, copiiĭ vor putea găsi în şcólele nóstre tóte învĕţăturile câte sunt trebuincióse a împodobi duhul şi a insufla bune sentimenturĭ. Iar resultatul cel maĭ mare al organisaţieĭ şcólelor de acum, este că tóte învĕţăturile se urméză în limba românéscă, resultat nepreţuit, care singur póte insufla un harafter naţional, şi tênĕrul înstrăinat pentru îndeplinirea învĕţătureĭ sale va păstra în sine în tot locul neşters aceste sentiment de naţionalitate«.

Ştirbey aduce apoĭ informaţiunĭ despre numĕrul şcolarilor în şcólele publice. Acesta e de 2.900, din carĭ 1.600 în şcólele începĕtóre de prin judeţe, 560 la Craiova şi 890 la Bucurescĭ.

Numĕrul şcolarilor a trebuit să se mărginéscă din causa localuluĭ, dar acum aŭ început a se zidi anume locale, aşa bună-óră la Giurgiu, care va servi de pildă altor judeţe.

Domnilor Eforĭ şi profesorĭ!

»Eŭ simţ o adevĕrată bucurie de a putea arĕta D-vóstre în vilag a mea mulţămire.

»Prin osîrdnicile D-vóstră ostenelĭ întru desvoltarea obşteştilor învĕţăturĭ, a'ţĭ dobêndit netăgăduite drepturĭ la recunoscinţa patrieĭ.

»Inaintarea care aŭ făcut şcóla naţională în cursul de aceştĭ treĭ anĭ, de când s'aŭ

aşeḑat pe nouile temeiurĭ, îmĭ sunt de o bună nădejde pe viitorime, şi nu sunt la îndoială că vor fi pricinuitóre de noue progresurĭ şi că rîvna D-vóstră, în loc de a se micşora, va spori cu prisos.

»Precum însă la orĭ-ce lucru este o dréptă măsură, peste care nu póte păşi cinevaşĭ fără vătĕmare, aşa şi la obştésca învĕţătură acest adevĕr este, precum şi înşi-vĕ cunóscetĭ, maĭ cu osebire simţitor.

»S'aŭ vĕḑut ómenĭ cu duhurĭ şi cu înalte sciinţe, care nu aŭ putut scóte de cât ucenicĭ fórte slabĭ, fiind-că nu aŭ sciut să se asemene cu a acestora neputinţe; şi iarăşĭ profesorĭ cu cunoscinţe maĭ mărginite aŭ făcut ucenicĭ deosebiţĭ, căcĭ aŭ cunoscut mijlocul de a fi tot-d'a-una înţeleşĭ de dênşiĭ, şi n'aŭ întrebuinţat de cât învĕţăturĭ potrivite cu a lor slabă destoinicie.

»Nu sciŭ dar cum am putea maĭ îndestul a îndemna pe D-lor profesoriĭ a fi a pururea cu îngrijire de a nu se lăsa trage prin prisos de rîvnă, afară din hotarul însemnat de vêrsta şi priceperea şcolarilor lor.

»Omul, după ce învaţă şi dobêndesce cunoscinţa unuĭ lucru, maĭ tot-d'a-una uită ostenelile ce 'ĭ-aŭ pricinuit acea învĕţătură, şi socotesce că firesce urméză a fi înţeles de către cel ce'l ascultă cu aceeaşĭ înlesnire cu care însuşĭ se înţelege pe sineşĭ.

»Aceste, Domnilor, le puiŭ în a D-vóstră vedere, îndemnat fiind de băgările de sémă ce am avut prilej a face maĭ 'nainte şi acum pe la unele şcóle primare de ale principatuluĭ, unde înaintările fără îndoială ar fi fost mult maĭ însemnătóre deacă aceste temeiurĭ s'ar fi păzit maĭ de aprópe.

»Acea însă asupra căreia maĭ cu deosebire chem luarea aminte, atâta dumnealor Eforilor cât şi a domnilor profesorĭ, este statornicul sfêrşit al învĕţătureĭ.

»Un mare om a ḑis: că legile crescereĭ fiind acelea carĭ ne pregătesc a fi cetăţenĭ, urméză să fie tot-d'a-una potrivite cu prinţipurile norodului şi ale oblăduireĭ. Aşa dar, sfêrşitul crescereĭ nu este asta de a dobêndi cinevaşĭ cunoscinţe, ci de a dobêndi acelea carĭ sunt maĭ de trebuinţă în ţéra unde s'aŭ născut şi unde este a vieţui. Românul întru a sa crescere, pe lângă frica luĭ Dumneḑeŭ şi respectul către pravilĭ, neapărat trebuincióse la tot locul, se cuvine a dobêndi din vreme cunoscinţa celor străine, a cărora învĕţătură urméză a fi numaĭ ca o desĕvîrşire şi o podóbă a acesteĭ cresceri.

Acestea sunt, domnilor, băgările de sémă cu carĭ am socotit de cuviinţă a vĕ împărtăşi, pornit numaĭ de dorinţa a vedea lăudatele D-vóstre ostenelĭ încoronate cu o desĕvîrşită ispravă, şi şcóla naţională adusă curênd într'o stare de a putea fi asemĕnată cu şcólele naţiilor celor maĭ civilisate şi vrednic monument a jertfelor ce aŭ făcut strămoşiĭ noştri, carĭ întemeia şcóle bine înzestrate pe vremĭ când casele lor le năpustea pentru năvăliri vrăjmăşescĭ şi alte nenorocirĭ obştescĭ, precum şi acele din urmă acum ostenelĭ ale aceluĭ mare bărbat, carele nu de mult s'a despărţit de oblăduîrea acestuĭ principat, şi pe care, după tótă dreptatea, Românĭĭ se cuvine a'l socoti cu vecĭnica recunoscinţă reîntocmitor al tutulor bunelor aşeḑĕmênturĭ.

»Şi voĕ tinerilor şcolarĭ, vi se mulţămesce pentru a vóstră silinţă. Urmaţĭ cu bărbăţie carierea care aşa de bine aţĭ început. Arĕtaţi-vĕ prin a vóstră osîrdie vrednicĭ de îngrijirea şi ostenelile ce jertfim pentru voĭ. Nu perdeţĭ nicĭ odinióră din vedere că voĭ sunteţĭ nădejdea patrieĭ pe viitorime, şi că fericirea eĭ nu póte isvorî de cât din printinurile unuĭ bun moral, care este temeiul fericireĭ tutulor naţiilor. Aveţĭ a pururea în inimile vóstre frica luĭ Dumneḑeŭ, rĕsplătitorul a tot binele şi rĕul, fiţĭ supuşĭ părinţilor voştri, ascultaţĭ povăţuirile învĕţătorilor voştri şi puteţĭ fi încredinţaţĭ că aşa

veţĭ dobêndi sfêrşitul pentru care vĕ adunaţĭ aicea şi veţĭ arĕta adevĕrate nădejdiile ce astăţĭ punem în voĭ«.

La 5 Decembrie 1834 gimnasiul Sf. Sava a serbat aniversarea sa prin Te deum şi banchet. S'aŭ purtat multe toaste pentru Eforĭ, pentru tinerime, pentru întemeierea miliţieĭ românescĭ, pentru memoria rĕposatuluĭ întru fericire George Lazăr »*Cel d'ântêiŭ profesor din Sf. Sava, carele a aruncat cele d'ântêiŭ seminţe de naţionalitate, prin urmare şi de viitórea fericire a patrieĭ.*« S'a maĭ ridicat un toast pentru memoria luĭ C. Bălăcianu, »sprijinitorul şi ocrotitorul nemuritórelor ostenelĭ ale rĕposatuluĭ Lazăr«. In urmă un şcolar a rostit un cuvênt de mulţămire din partea tinerimeĭ. *[Veḑĭ Buletinul oficial No. 42 din 1834].*

TOMUL I, PAG. 275.

Credem util să dăm aci, în tótă întregimea lor, statutelor societăţeĭ medico-naturale înfiinţată la 1834 :

§ 1

Prin mijlocirea lucrare a doftorilor de Zota şi de Cihac, doftoriĭ din Iaşĭ s'aŭ întrunit spre a formarisi o societate, a căreia scopos să nu fie numaĭ sciinţa vindecăreĭ, ci să îmbrăţoşeze încă şi tóte sciinţele naturale.

§ 2

Drept aceea, spre a maĭ spori sfera lucrărilor societăţeĭ, a se numi societatea medico-istorieĭ-naturale în principatul Moldoveĭ.

§ 3

Inchegarea acestor societăţĭ s'aŭ legiuit de guvern prin prescriptul adresuit către doftorĭ, în 12 Martie 1833, sub No. 279.

§ 5

Scoposul de căpetenie al societăţeĭ este :

A] A păşi, pre cât va fi cu putinţă, de o potrivă cu literatura.

1. Prin aducerea deosebitelor jurnale şi a cărţilor medico-istorieĭ-naturale;

2. A folosi sciinţa prin reciproca împărtăşire a învĕţămênturilor însemnătóre de bóle şi a curiositalelor vrednice de luare aminte;

3. Prin publicaţiĭ neregulate a face Europeĭ cunoscute lucrurile Moldoveĭ, vrednice de sciinţă în ale medico-istorieĭ-naturale ;

4. Pe cât se va putea, a închega legăturĭ cu societăţile învĕţate de prin ţĕrile strĕine şi cu printoriŭ uneĭ asemenea chemărĭ.

B] Sporirea ramuluĭ medicinal în Moldova.

1. Prin mărginirea, în cât va fi cu putinţă, al abusurilor de ce orĭ în astă ţĕră urmate, atât în medicină cât şi în spiţerie ;

2. A spori tóte învĕţămênturile medico-istorieĭ-naturale şi colecţieĭ în Moldova.

§ 6

Mădularĭĭ societăţeĭ se împart:

1. In aceĭ ordinarĭ adevăraţĭ ;

2. In extraordinarĭ împreună lucrătorĭ;
3. In mădularĭ onorarĭĭ saŭ cinstitorĭĭ;
4. In corespondenţĭ.

§ 7

Toţĭ doftorĭĭ practicanţĭ, naturaliştĭ şi spiţerĭĭ, locuitorĭ în Iaşĭ, pot fi mădularĭ ordinarĭ.

§ 8

Toţĭ doftorĭĭ locuind în cele-l-alte părţĭ a Moldoveĭ, asemenea chirurgiĭ-istorio naturaliştiĭ şi spiţerĭĭ pot fi mădularĭ lucrătorĭ extraordinarĭ.

§ 9

Mădularĭĭ onorarĭ saŭ cinstitorĭ pot fi bărbaţĭ din principat saŭ şi din ţĕrĭ strĕine, carĭ saŭ se îndeletnicesc cu sciinţe naturaliste, saŭ vor da doveḑĭ a lucrăreĭ lor potrivite cu scoposul societăţeĭ.

§ 10

De mădularĭ corespondenţĭ pot fi primiţĭ toţĭ doftorĭĭ şi naturaliştiĭ din ţĕrĭ strĕine.

§ 11

Toţĭ mădularĭĭ ce aŭ a se primi trebue să se propue de un mădular ordinar saŭ extraordinar în adunările cele de pe tótă luna, iar a lor propunere se va hotărî prin balotagie.

§ 12

Primirea unuĭ mădular ordinar se va hotărî de douĕ treimĭ a voturilor în favorul sĕŭ.

§ 13

Primirea celor-l-alţĭ mădularĭ se va hotărî prin covêrşirea voturilor.

§ 14

Mădularĭĭ ceĭ ordinarĭ aleg din sînul lor prin covêrşirea glasurilor :
a) Un prezes ;
b) Un vice-prezes ;
c) Pe ântêiul secretar ;
d) Pe al doilea secretar.

§ 17

Prezesul presidueşce tóte întrunirile. Tóte hârtiile atingĕtóre de societate ce se vor supune maĭ înainte. La întêmplare de înjumĕtăţirea voturilor, glasul sĕŭ este covêrşitor.

§ 18

Vice-prezesul are priveghere asupra colecţieĭ societăţeĭ. La întêmplare de împiedicare a prezesuluĭ, vice-prezesul va coprinde locul acestuia.

§ 19

Tóte hârtiile atingătóre de societate se vor trimite sub adresă vice-prezesuluĭ, care va avea direcţia tóteĭ corespondenţeĭ.

§ 20

Secretarul cel ântêiŭ povăţuesce corespondenţa, expeduesce diplomele, le primesce mădularilor celor alese, şi împreună cu vice-prezesul are înadinsa priveghere asupra colecţiilor adunăreĭ.

§ 21

Secretarul cel ântêiŭ este tot o-dată şi casier, şi pe tot anul este dator a da socotélă despre datoriile şi luasturile, carĭ aŭ a fi iscălite de prezesul şi de vice-prezesul.

§ 22

Al doilea secretar este ajutător aceluĭ ântêiŭ în tóte lucrurile; el este purtător protocoluluĭ în cursul întrunirilor ; este archivar şi bibliotecar al societăţeĭ şi întêmplându-se împiedicare, el coprinde locul aceluĭ ântêiŭ secretar.

§ 23

Aceştĭ patru dregĕtorĭ a societăţeĭ sunt însărcinaţĭ în numele sĕŭ cu privegherea direcţieĭ, împlinirea hotărîrilor şi administraţia avutuluĭ obştesc, cu înscrierea şi expediţia diplomurilor, a documenturilor, protocólelor şi învêrtirea lor.

§ 24

Intrunirile cele ordinare se vor face Sâmbăta ântêiŭ a fieşce-căreia lunĭ, când tóte mădularele cele ordinare sunt datóre a se afla faţă; acela ce nu va veni va fi supus a plăti la casă câte o rublă argint, şi numaĭ adevĕrată bólă saŭ nefiinţă în Iaşĭ îl póte scuti de asemenea plată. Onorariĭ mădularĭ pot intra la fieşce-care ordinară întrunire.

§ 25

In acest fel de întrunire mădularĭĭ şi ordinariĭ şi împreună lucrătoriĭ aŭ votul hotărîtor, iar aceĭ onorarĭ vot sfătuitor. Mădulariĭ corespondenţĭ ce s'ar afla în Iaşĭ sunt poftiţĭ a fi faţă la aceste întruniri.

§ 26

La întrunirile cele ordinare se vor tractarisi prin covêrşirea glasurilor tóte hotărîrile atingĕtóre de acéstă societate.

§ 27

In ḑiua aniversată a întemeieriĭ societăţeĭ, adică la 29 Iunie, se va face o generală întrunire, în care în public se vor arĕta tóte lucrările şi tractarisirile urmate în cursul anuluĭ, precum şi toţĭ de noŭ primiţĭ mădularĭ. La acéstă întrunire sunt poftiţĭ toţĭ mădulariĭ ceĭ de aicĭ şi din depărtare.

§ 28

1. Fieşi-care mădular ordinar este dator, după § 5, a înfăţoşa pe tótă şălăşluirea vre-o tractaţie vrednică de a fi cunoscută în Moldova saŭ în ţĕrile strĕine.

2. Mădularele lucrătóre pe tot anul vor da societăţeĭ asemenea lucrărĭ.

3. Orĭ-ce împărtăşire sciinţifică saŭ dănuire pentru folosul societăţeĭ se primesce cu mulţămire de la mădularĭĭ onorarĭ saŭ şi corespondenţĭ.

§ 29

Tóte în scris primite împărtăşirĭ, composiţieĭ şi tractaţieĭ, se vor citi la întrunirile cele ordinare.

Aceste lucrărĭ literare se vor da la tipar:

A. Când unul din mădularĭ va cere tipărirea;

B. Când aceste lucrărĭ de către prezesul se vor supune votarisireĭ;

C. Când 3 din 4 părţĭ al adunăreĭ vor votarisi pentru tipărire;

D. In cuprinderea statutelor nu póte un mădular a tipări în deosebĭ a sale tractarisirĭ.

§ 31

Mădularĭĭ ceĭ ordinarĭ şi ceĭ împreună lucrătorĭ, carĭ nu vor înfăţoşa lucrările lor cerute de statute, vor plăti la casa societăţeĭ câte un galben.

§ 32

Spre întêmpinarea cheltuelilor societăţeĭ pe tot anul vor ajutora:

1) Mădularĭĭ ordinarĭ, câte 4 galbenĭ;

2) Impreună lucrătorĭĭ, câte 3 galbenĭ;

3) Mădularĭĭ onorarĭ din Moldova şi Ţéra Românéscă, cu 4 galbenĭ.

§ 33

Aceste sume adunate se vor întrebuinţa:

1) Spre cumpĕrarea cărţilor şi jurnalurilor medicinale şi istorio-naturale;

2) Spre cumpĕrare a rarităţilor istorio-naturale pentru cabinet;

3) Spre gătirea apartamenturilor acestuĭ cabinet;

4) Spre întêmpinarea cheltuelilor de corespondenţă în ţéră şi afară din ţéră şi altor cheltuelĭ a societăţeĭ.

§ 34

Societatea primesce cu mulţămire orĭ-ce dănuire, atât în banĭ cum şi în rarităţĭ naturo-istorice pentru cabinet şi va face publică mulţămită a sciinţelor.

§ 35

Toţĭ mădularĭĭ lucrătorĭ în Moldova aŭ drit asupra dănuirilor ce aŭ făcut şi se vor putea folosi de bibliotecă, de cabinetul şi de cele-l-alte. Mădularilor împreună lucrătóre, ce locuesc afară din Iaşĭ, se vor împărtăşi jurnalurile şi cărţile circulare saŭ acele ce se vor cere; însă acestea după recenise în fie-care lună trecerea a şése săptĕmânĭ, aŭ a se înapoia fără vre-o plată a portuluĭ.

§ 36

Fiind-că colecţia societăţeĭ este menită atât pentru învĕţătura tinerimeĭ moldovene, cât şi pentru folosul obştesc, apoĭ de sine se înţelege că clironomiĭ unuĭ mădular rĕposat asupra uneĭ părţĭ de avut ale acesteĭ societăţĭ.

§ 37

Tóte dănuirile făcute din partea mădularilor saŭ şi a strĕinilor trebue a se trece în protocol.

§ 38

Atât mădulariĭ cum şi strĕiniĭ sunt sloboḑĭ de a înfăţoşa spre arĕtarea în Muzeum óre-care obiecturĭ naturo-istorice carĭ încă nu s'aŭ dănuit acesteĭ societăţĭ, şi până când proprietarul nu va adresui către societate actul de dănuire, apoĭ acele obiecte aşeḑate în Muzeum se vor socoti încă ca nisce acuturĭ private.

§ 39

Spre a se putea cerceta acest Muzeum de publicul doritor de sciinţă, apoĭ în ḑile hotărîte el va fi deschis de douĕ orĭ pe sĕptĕmână.

§ 40

In urmarea hotărîrilor acestor statute, toţĭ mădulariĭ se vor sârgui ca prin unire şi împreună lucrare să se pótă spori scoposul şi ţintirea de învĕţătură a societăţeĭ spre înaintirea luminilor în ţéră.

*

ADDENDA LA PAG. 278.

Cu referinţă la şcóla publică din Cerneţĭ, publicăm aci maĭ multe documente inedite, carĭ amintesc de o frumósă donaţiune făcută şcóleĭ la 1834. Originalele acestor documente se conservă la Biblioteca Urechiă din Galaţĭ.

Documentele ce se ating de dania ce a lăsat la şcóla de la Cerneţĭ Hagi Iordan Severineanu Medelniceru, şi carĭ documente s'aŭ dat de mine Comisuluĭ C. Glogoveanu la canţelaria *cinstiteĭ Eforiĭ a şcólelor:*

1. Hrisovul M. S. repausatuluĭ Constantin Ipsilant, cu leat 1804, Iulie 22, prin care se întăresce dăruirea ce a făcut Medelnicerul Hagi Iordan de câte-va acareturĭ în folosul şcólelor ce a lăsat D-luĭ a se întocmi în oraşul Cerneţĭ.

2. Dela pricineĭ de judecată ce s'aŭ urmat în urma danieĭ între orăşeniĭ din Cerneţĭ cu rudele dănuitoruluĭ Hagi Iordan. Acéstă delă, compusă de 24 foĭ, se află şnuruită cu iscălitura şi pecetea mea.

3. Inscrisul orăşenilor din Cerneţĭ, cu 25 iscălituri, prin care înscris arată D-lor că ar fi luat socotélă pentru capitalul şi dobênda banilor ce sunt daţĭ de repausatul Clucerul Glogoveanu la patru deosebite obraze. După acest înscris s'a şi dat copie întocmaĭ în primirea mea Comisul C. Glogoveanu.

4. Inscrisul orăşenilor, prin care arată că aŭ primit leĭ 2.956 de la D-luĭ Comisul C. Glogoveanu pentru clădirea şcóleĭ din noŭ din baniĭ ce a luat D-luĭ de la Serdarul I. Gărdăreanu, cu lét 1834, August 30.

5. Zapisul luĭ Ţena Coşerin de leĭ 1.533, ce i s'aŭ dat cu dobêndă pravilnică de mine Comisul C. Glogoveanu din baniĭ ce am luat de la Serdarul Gărdăreanu, cu lét 1834, August 22.

C. Glogoveanu. Bucurescĭ, 1838, Septembre 7.

Talerĭ 12.956 ce aŭ prins lucrurile repausatuluĭ Medelnicer Hagi Iordache ce sunt dăruite şcólelor acestuĭ oraş Cerneţul, asupra cărora lucrurĭ fiind epitrop repausatul Clucer Nicolae Glogoveanu, şi lucrurile acelea fiind supuse stricăciuneĭ, prin scirea stăpânireĭ, cu voinţa orăşenilor, s'aŭ vîndut de repausatul Clucer Glogoveanu, şi prinḑênd arĕtaţiĭ banĭ, s'aŭ dat de numitul repausat epitrop la patru feţe de boerĭ orăşenĭ de aicĭ, însă caseĭ repausatuluĭ Serdar Ştefan Miculescu, i II Vistier Dimitrache Pliniceanu, i III Logofĕt Ión Gărdăreanu şi caseĭ Armaşuluĭ Stanciu Fratoţişteanu, şi după întrebuinţarea oraşuluĭ de folosul acestor banĭ după cum sunt orênduiţĭ. D-luĭ Comisul Costache Glogoveanu, fiul repausatuluĭ Clucer, după a nóstră a orăşenilor cerere urmând socotélă cu numiţiĭ creditorĭ, s'aŭ adunat asupră-le leĭ 17.956, însă 12.956 capete şi leĭ 5.000 dobêndă, bez alţĭ talerĭ 5.000 ce s'aŭ dat simbrie prin arĕtatele patru feţe la dascălĭ, până când s'aŭ orênduit dascăl de la stăpânire, din carĭ aceştĭ banĭ asigurând D-luĭ epitropul şi cu noĭ împreună numaĭ talerĭ 4.489 de la D-luĭ Logofĕtul Ión Gărdăreanu, iar ceĭ-l-alţĭ banĭ de la arĕtatele treĭ feţe rĕmân încă neîmpliniţĭ, aŭ orênduit pe doĭ dintre noĭ orăşeniĭ vechilĭ din partea D-luĭ, pe D-luĭ II Logofĕtul Burileanu şi pe D-luĭ II Vistierul Stanciu Boboiceanu a primi şi aceĭ banĭ şi din suma de talerĭ 4.489 ce aŭ primit D-luĭ de la III Logofĕt Ión Gărdăreanu, după a nóstră cerere aŭ dat D-luĭ talerĭ 2.956 în trebuinţa facereĭ Caseĭ şcóleĭ din oraş, rĕmânênd banĭ şcóleĭ numaĭ leĭ 15.000, carĭ împlinindu-se toţĭ, se vor asigura de D-luĭ epitropul şi cu scirea nóstră, spre a lor crescere şi spre încredinţarea D-luĭ Comisuluĭ de buna purtare şi că suntem toţĭ orăşeniĭ mulţămiţĭ pe socotéla şi chivernisirea acestuĭ dar al nostru, asupra căruia este D-luĭ îngrijitor, dăm acest înscris sub ale nóstre iscăliturĭ.

1834, August 20.

Leĭ

2.956 Adică douĕ miĭ, nouĕ sute cincĭ-ḑecĭ şi şése am primit de la D-luĭ Coconu Costache Glogoveanu, Biv vel Comis, din baniĭ şcóleĭ aĭ oraşuluĭ Cerneţu, ce sunt sub epitropia D-luĭ, pentru clădirea şcóleĭ de acum, cu care m'am însărcinat a o sĕvîrşi, şi isprăvindu-se cu tótă gătirea eĭ, să daŭ curată socotélă şi să 'mĭ primesc acest răvaş să mi 'l sparg.

C. Hrist. 1834, August 20.

Cu a nóstră voinţă şi cerere s'aŭ dat aceştĭ banĭ a se sĕvîrşi şcóla oraşuluĭ.

Stanciu Burileanu, Gheorghe Ilie, Ţena Coşerin şi alte douĕ nedescifrabile.

Leĭ

1.530 Adică una mie, cincĭ-sute treĭ-ḑecĭ leĭ am primit de la D-luĭ Cuconu Costache Glogoveanu în banĭ trecĕtorĭ, pe carĭ, după douĕ lunĭ, să am a'ĭ rĕspunde, plătind şi pravilnică dobêndă la dênşiĭ, şi spre încredinţare iscălesc.

Ţena Coşerin. 1834, August 22.

Ipac am maĭ primit talerĭ treĭ, peste suma de sus.

ADDENDA.

In August 1834 s'a anunţat la Iaşi deschiderea, cu începere de la 1 Septembrie, a unuĭ pensionat de băeţi de către francezul Tissot, prin următorul prospect:

Prospectus du pensionnat de Mr. Tissot, à Iassy

Dans le but de concourir à la propagation de l'instruction en Moldavie et de procurer aux parens les moyens de soigner l'éducation de leurs enfans, Mr. Tissot, à la demande d'un grand nombre de personnes de qualité, et sous les auspices de la Curatelle de l'instruction publique, ouvrira dès le 1er Septembre 1834 un pensionnat de garçons de l'âge de 8 à 14 ans inclusivement.

Dans cet établissement seront enseignées les langues moldave, française et allemande, par des maîtres dont les moeurs et les capacités sont reconnues. Lorsque les éléves seront assez avancés pour comprendre sans difficulté la langue française, on leur enseignera la géographie, l'histoire et les mathématiques.

Les pensionnaires recevront un logement commode, la nourriture, le blanchissage, le chauffage et l'éclairage.

Pendant les récréations ou les fêtes, et pour tout ce qui concerne l'intérieur de la maison, les pensionnaires seront sous la surveillance de Mr. Breguet, que Mr. Tissot vient d'appeler de la Suisse française pour lui confier une partie des travaux.

Dans ce pensionnat seront également admis des externes.

Iassy, le 20 Août 1834.

*

La 27 Iulie 1834 Pârcălabul de Galaţĭ, Postelnicul Ión Cuza, aŭ asistat la examenele publice şi raportéză Epitropieĭ învĕţăturilor publice că tótă lumea a rĕmas fórte mulţămită de progresele realisate de profesorul Toma Giuşcă. *(Veḑi dosarul No. 54 de la Archiva Statuluĭ).*

Examenele de iarnă (Martie) la şcólele primare din ţinuturĭ se fac cu aceeaşĭ solemnitate ca cele de véră. La 4 Martie 1833 se ţinură, de exemplu, examenele la şcóla publică din Huşĭ, în presenţa ispravniculuĭ Paharnicul Mih. Kinezu, în lipsa Episcopuluĭ, »a unuĭ însemnător numĕr de boerĭ, de neguţătorĭ şi alte persóne«, scrie »Buletinul Oficial« al Moldoveĭ din 8 Martie 1834. Învĕţătoruluĭ Alexandru Corlataru i se aduce de orăşenĭ mulţămirĭ în scris.

*

O importantă faptă se petrece în Ţéra românéscă în 1834: Turcia a dat Firmanul relativ la vama ţĕreĭ şi la vasele românescĭ carĭ vor pluti în apele turcescĭ. »Buletinul Oficial« al Ţĕreĭ (suplimentul No. 33) coprinde şi Firmanul recunóscereĭ drapeluluĭ Românieĭ la vasele de comerciŭ, cum şi al drapeluluĭ oştireĭ.

Acéstă recunóscere era indispensabilă, căcĭ Hatmanul Alexandru Vilara, sub domnia luĭ Alexandru Dumitru Ghica-Vodă, înfiinţase primul vas românesc şi avea nevoiă de a'l împodobi cu pavilionul ţĕreĭ, recunoscut de Turcia. Când ḑicem că acesta era primul vas românesc, nu uităm de primele Galióne înfiinţate pe Dunăre încă din secolul al XVIII-lea, dar carĭ de sigur dispăruseră în urma atâtor grele împregiurărĭ prin carĭ trecuse Ţéra.

*

TOMUL I, PAG. 281, ANUL 1835.

Regulamentul întocmit de Obştésca Adunare a Moldoveĭ avu titlul acesta :

«Reglement al şcólelor publice din Principatul Moldoveĭ, sub auspiciile Prea Inălţatuluĭ Domn Michail Grigoriŭ Sturdza Voevod, întocmit de Epitropia învĕţăturilor publice». — Iaşi, 1835

Epitropia învĕţăturilor publice în Principatul Moldoveĭ

In urmarea dispoşiţiilor Organicesculuĭ Reglement, cap. IX, secţia III, § . . , punêndu-se asupra Epitropieĭ îndatorire a închipui un reglement special pentru organisaţia ramuluĭ de învĕţăturile publice în Principat, Epitropia aŭ adus întru împlinire acéstă îndatorire, alcătuind următorul reglement, coprinzĕtor de două sute treĭ-ţecĭ şi patru articole, în cincĭ capete împărţit, care reglement următor este întărit de iscăliturile mădularilor Epitropieĭ. Iaşĭ, 1 Iunie 1835.

SCARA MATERIILOR

INTRODUCERE

Cap. I

Secţia I

Despre şcólele publice în Principat, a lor împărţire.

Cursurĭ ordinare

1. Şcóla elementară lancastrică.
2. Normală.
3. Gimnasiala clasul I.
   „ „ II.
   Umanióre „ III.
   „ „ IV.

Şcólele academice

Facultatea filosofică clasul I.
„ „ „ II.
„ juridică „ I.
„ „ „ II.
„ „ „ III.

Cursurĭ extraordinare

Cursul geometro-practic clasul I.
„ „ „ „ II.
„ economic clasul I.
„ „ „ II.

INSTITUTUL TECHNIC

Clasul pedagogic

Şcóla pentru fete

Clasul I.
„ II.
„ III.

Secţia II

Dispoşiţiĭ generale atingĕtóre de felurile şcólelor şi de a lor organisaţie.

Cap. II

Pentru administraţia şcólelor publice.

Secţia I

Pentru Epitropie şi comiteturile inspectorale.

Secţia II

Pentru Referendarul saŭ Directorul.

Datoriile sale în deobşte în privirea şcólelor ţinutale.

Secţia III

Pentru canţileria şcólelor.

Indatoririle secretaruluĭ în deobşte.

Indatoririle luĭ în privirea către institut.

Casierul.

Pentru inspectorul şcólelor începĕtóre din Iaşĭ.

Pentru bibliotecar şi custodul.

Cap III

Pentru profesorĭ şi şcolarĭ.

Secţia I

Pentru numirea profesorilor.

Secţia II

Pentru îndatorirea profesorilor.

Secţia III

Pentru institutorĭ şi profesorĭ privaţĭ.

Secţia IV

Driturile şi rĕsplătirea profesorilor.

Secţia V

Pentru primirea şcolarilor în clasurĭ publice.

Secţia VI

Pentru disciplină.

Secţia VII

Pentru examene.

Secţia VIII

Pentru diplome.

Secţia IX

Pentru vacanţe.

Cap. IV

Pentru institutul de educaţie.

Secţia I

Pentru elevĭ şi stipendiştĭ.

Secţia II

De personalul dregĕtorilor institutuluĭ.
Provisorul.
Pedagogiĭ repetitorĭ.
Despre iconomĭ.
„ censorĭ.
„ pedel.

Secţia III

Pentru rênduiala şi disciplina institutuluĭ.

Secţia IV

Pentru pedepse.

Secţia V

Infirmeria saŭ cămara bolnavilor.

Cap. V

Intocmirĭ deosebite.

Secţia I

Comitetul academic.

Secţia II

Redacţia şi cercetarea cărţilor.

Secţia III

Pentru informarea biblioteceĭ.

Secţia IV

Pentru tipăritul cărţilor.

Secţia V

Pentru trămiterea şcolarilor pe la Universităţĭ strĕine.

INTRODUCERE

Educaţia saŭ buna crescere este trebuinţa cea maĭ de frunte a unuĭ neam; ea este temeiul şi închiezlăşuirea trăĭnicieĭ tuturor aşeḑĕmintelor obştescĭ; înrîurirea eĭ asupra fericireĭ persónelor în parte şi a naţiilor în deobşte este atât de mare, cât şi netăgăduită, în cât meşteşugul de a cresce şi a formarisi pe ómenĭ, de a-pururea a fost îngrijirea legiuitorilor celor maĭ luminaţĭ, precum de asemenea aŭ fost şi obiectul cugetăreĭ acelor maĭ marĭ filosofĭ.

Drept de datorie este a fieşce-căreia ocârmuirĭ de a înlesni tinerimeĭ mijlócele de

a desveli înţelegătórele şi moralicele sale însuşimĭ, şi de a'ĭ da o povăţuire mântuitóre şi cuviinciósă pe calea vieţuireĭ; căcĭ deacă nu se pórtă de grije despre educaţie în vêrstă fragetă, când ómeniĭ se deprind cu cele ântêiŭ obiceiurĭ, carĭ vor înrîura asupra tot cursul vieţeĭ lor, atuncĭ cele maĭ bune plecărĭ rĕmân amorţite saŭ abătute spre rĕŭ; atuncĭ nenemerindu-se educaţia, binele ce avea să rĕsară din aceste bune plecărĭ rĕmâne perdut atât pentru persónă, cât şi pentru societate. Rele deprinderĭ nu întârdie, atuncĭ tótă societatea ce se vede lipsită de bunele principiĭ menite de a se împotrivi aceluĭ rĕŭ, şi acesta este pricina pentru care naţiile se cufundă în rĕutăţĭ.

De aceea, o educaţie cuviinciósă şi împotrivită tinerimeĭ tutulor clasurilor este lucrul cel maĭ folositor şi cel maĭ însemnător pentru patria nóstră; fie lucrător saŭ meşter, plugar saŭ dregĕtor, bisericesc saŭ al patrieĭ apărător, omul pururea va avea o înrîurire asupra societăţeĭ, acéstă înrîurire va fi vătĕmătóre dacă priceperea şi moralul persónelor ce o alcătuesc nu s'aŭ cultivat potrivit cu trebuinţele petrecereĭ lor în societate.

Dintru început Dumneḑeŭ a aşeḑat datoria educaţieĭ tinerimeĭ în inima părinţilor. într'adevĕr, se pare că drept mulţămită a îngrijireĭ părinteluĭ şi a maĭceĭ, însuşĭ natura le-aŭ hărăzit folosurile ce urméză din a fiilor bună educaţie. Aşa dar, părinţiĭ sunt ceĭ ântêiŭ învĕţătorĭ a copiilor, însă puţinĭ dintre părinţĭ prin a lor sciinţă saŭ a lor împrejurărĭ sunt în stare de a împlini acéstă însemnătóre datorie. Uniĭ nu sunt îndestul de luminaţĭ; alţiĭ s'aŭ îndatorat prin o necurmată ostenélă a întêmpina nevoile familiilor sale, saŭ însărcinaţĭ cu posturĭ publice se află îndatoraţĭ a întrebuinţa întru acésta tótă a lor vreme; alţiĭ, în sfêrşit, sunt aşa de ticăloşĭ în cât nu sciŭ a preţui folosurile cele marĭ ce se nasc din împlinirea acesteĭ sfinţite datoriĭ. Pe lângă acestea, educaţia este un meşteşug şi încă un meşteşug mare; el are a sa teorie şi a sale regule ca şi tóte cele-l-alte meşteşuguri; el a avut periódele sale de pruncie şi de sporire, se înavuţesce pe tótă ḑiua de observaţiĭ şi de nouĭ experienţe. Cu neputinţă este ca un părinte de familie să pótă cunósce tóte părţile acestuĭ meşteşug saŭ de a le îndeplini prin a sa rîvnă. Educaţia publică, deci, înfăţişând deci maĭ marĭ folosurĭ de cât orĭ-care alta, de neapărată trebuinţă este de a organisa şcolĭ publice şi de a încredinţa educaţia tinerimeĭ la bărbaţĭ a cărora vrednicie şi talenturĭ sunt cercate; şi ca aşeḑĕmênturile acestea să fie sub privigherea şi direcţia ocârmuireĭ de a înavuţi mintea cu folositóre sciinţe, de a desvolta şi a desvĕli însuşirile cugetătóre şi moralice, şi prin o gânditóre îndeletnicire a le îndrepta şi a le întemeea. A întări trupul, a deschide mintea, acesta este scoposul uneĭ bune educaţiĭ.

CAP. I

SECŢIA I

Impărţirea şcólelor

§ 1. Şcólele în acest Principat se vor împărţi în douĕ, adică în şcóle ordinare şi extraordinare.

§ 2. Cele ordinare sunt neapărat a se petrece de către fieşĭ-cine carele ar dori să urmeze cursul învĕţăturilor celor maĭ înalte sciinţifice.

§ 3. Pentru urmarea celor extraordinare, neapărat este a fi petrecut cel puţin acele patru clasurĭ începĕtóre ordinare.

§ 4. Şcólele cele ordinare se vor împărţi în: A. Incepĕtóre; B. Gimnasiale; C. Academice.

Şcólele începĕtóre, carele sunt ântêiul fundament acelor următóre, se vor coprinde în două, adică din şcóla lancastrică şi din cea normală ; şcóla lancastrică va fi de un an, iar cea normală de doĭ anĭ.

§ 5. Şcólele gimnasiale unele vor fi pregătitóre, iar altele umanióre ; cele pregătitóre se vor coprinde din două clasurĭ ; aşişderea şi cele umanióre iar din două, fieşĭcare clas de un an ; cursul gimnasial vor fi îndatoriţĭ a'l sĕvîrşi toţĭ aceĭ ce vor dori a intra în cursul filosoficesc.

§ 6. Şcólele academice vor coprinde treĭ facultăţĭ, adică : facultatea filosofică, juridică şi teologică, şi două cursurĭ speciale extraordinare, precum : cursul geometrico-practic şi cursul economic.

§ 7. Fieşĭ-care dintr'aceste cursurĭ va coprinde maĭ multe clasurĭ câte de un an ; cursul filosofic va fi neapărat pentru aceĭ ce doresc a face cursurĭ de legĭ saŭ de teologie, care se va paradosi în seminar, iar apoĭ ceĭ ce aŭ sĕvîrşit cursul filosofic va putea, după plăcere, a urma acel curs academic, care i se va vedea maĭ potrivit cu scoposul sĕŭ.

§ 8. Intre şcólele cele extraordinare se vor numĕra :

I. Şcóla reală ;

II. Institutul technic ;

III. Cursurile filologice ale limbilor strĕine, precum :

1) Elinesce ;

2) Francesă ;

3) Germană ;

4) Rosiană ;

5) Italiană.

IV. Cursul frumóselor meşteşugurĭ, precum :

1) Desemnurĭ de architectură şi geometrie ;

2) Desemnul de figurĭ istorice.

SECŢIA II

Cursurĭ ordinare

Şcóle începĕtóre

A. ŞCÓLA LANCASTRICĂ

Clasul I

§ 9. In clasul I după metodul lancastric se va învĕţa : citirea şi scrierea, numĕrarea, adiţia şi sustracţia practică ; după aceea se vor învĕţa semnele numerelor arabice, precum şi scrierea şi rĕspunderea numerelor complexe ; din învĕţătura religieĭ sfintele rugăciunĭ.

B. ŞCOLA NORMALĂ

§ 10. In acéstă şcólă, alcătuită de doĭ anĭ, se va învĕţa în anul d'ântêiŭ a scrie din auz (dictandă) şi a citi slobod după orênduitele cărţĭ ; caligrafia ; din gramatica românéscă etimologia ; se va învĕţa a citi latinesce, cele patru speciĭ din aritmetică ; iar din învĕţătura creştinéscă catehisul, partea I.

§ 11. In anul al II-lea al normeĭ se va învĕţa : elementele geografieĭ pe scurt ; din aritmetică cele patru speciĭ, până la fracţiĭ inclusive ; scrierea şi declinaţia latină ; din catihis partea II-a ; din istoria naturală, regatul animalelor.

§ 12. După acestea va urma, ca o clasă extraordinară, şcóla reală; în acésta se va învĕţa: sintaxul limbeĭ românescĭ, geografia Moldoveĭ şi a Ţĕreĭ românescĭ, şi se vor deprinde şcolariĭ întru alcătuirile cele trebuincióse pentru viéţa de obşte; se va paradosi urma istorieĭ naturale; din aritmetică regula de treĭ; purtarea registrurilor; geometria şi mecanica populară şi desemnul.

§ 13. In acest clas vor intra: *a)* Aceĭ din şcolariĭ carĭ, neputênd a urma cursul gimnasieĭ, vor dori a se deprinde la verĭ-un meşteşug saŭ meserie; *b)* Aceĭ şcolarĭ carĭ, până a nu intra în gimnasiŭ, vor avea trebuinţă a se maĭ întări în învĕţăturile orênduite la clasele normale.

C. ŞCÓLELE GIMNASIALE

I. MATERIILE ŞCÓLELOR GIMNASIALE ACELOR PREGĂTITÓRE

§ 14. In clasul I-iŭ de gimnasiŭ se va învĕţa: 1) din gramatica românéscă sintaxa; 2) gramatica latină, partea etimologică; 3) geografia universală, introducerea în special din staturile Evropieĭ-Moldova, Ţéra-Românéscă şi Turcia Europeĭ, Rusia şi Prusia; 4) istoria naturală, regatul plantelor; 5) din aritmetică de la început până la regula de treĭ cea simplă inclusivă; 6) din învĕţătura religieĭ istoria biblică.

§ 15. In clasul II de gimnasiĭ se vor paradosi următórele materiĭ: 1) din filologhia românéscă compositiĭ de perióde şi naraţiĭ; 2) din gramatica latină sintaxul vulgar; 3) din geografie, Statul Austrieĭ, Staturile Germanieĭ şi a Italieĭ; 4) din istorie, chronologia istorică de la urzirea lumeĭ până la Domnul Isus Hristos; 5) istoria naturală, regatul mineralelor; 6) din aritmetică regula de treĭ cu tóte speciile eĭ, apoĭ învĕţătura despre mĕsurĭ; 7) din religie urmarea istorieĭ sfinte.

II. MATERIILE ŞCÓLELOR UMANIÓRE

§ 16. In clasul I-iŭ de umanióre (a treia gimnasială) se va învĕţa: 1) retorica; 2) sintaxul ornat al limbeĭ latine şi analisul autorilor viitorĭ; 3 archeologia Egiptenilor, Grecilor şi a Romanilor; 4) principiile algebreĭ practice; 5) geografia Franţeĭ, Olandeĭ, Belgieĭ, Spanieĭ, Portugalieĭ şi a Angliеĭ, după aceea America şi Australia; 6) din istorie urma chronologieĭ de la Domnul Isus Hristos până la Marele Carol; 7) din religie învĕţătura moraluluĭ creştinesc; 8) limba elinéscă, începuturile şi partea etimologică.

§ 17. Iar în al II-lea clas de umanióre se va urma: 1) poesia; 2) mitologia; 3) citirea şi analisirea autorilor celor poeticĭ a Romanilor; 4) geografia Asieĭ, Africeĭ, după aceea geografia matematică şi geografia cea veche; 5) geometria; 6) din istoriă, urma chronologieĭ de la Carol până în ţilele de acum; 7) din religie urma moraluluĭ creştinesc; 8) urmarea limbeĭ elinescĭ, sintaxul vulgar şi analisul din autoriĭ Grecieĭ.

D. ŞCÓLELE ACADEMICE

MATERIILE ŞCÓLELOR ACADEMICE

Clasul I-iŭ

I. In facultatea filosoficéscă

§ 18. Acéstă facultate se va coprinde din două clasurĭ:

In clasa cea d'ântêiŭ a filosoieĭ se va învĕţa: 1) Introducerea în filosofie,

istoria filosofieĭ, logica, metafisica cea curată ; 2) algebra şi geometria ; 3) pragmatica universală.

Clasul al doilea

§ 19. In clasa a II-a se va învĕţa următórele sciinţe : 1) fisica cu tóte ramurile eĭ ; 2) metafisica cea aplicată şi filologia morală ; 3) încheierea istorieĭ universale.

II. Facultatea juridică

§ 20. Acéstă facultate va coprinde treĭ clasurĭ :

§ 21. In clasul I-iŭ se va învĕţa ântêiŭ dreptul natureĭ, dreptul public universal şi cel particularnic al ţĕreĭ, statistica Staturilor, precum celor din Europa aşa şi celor din afară de Europa ; 3) dreptul metalic.

§ 22. In clasa II-a se va învĕţa : 1) dreptul civil al Romanilor şi al 2) sciinţele politice.

§ 23. In clasa 3-a va urma dreptul civil privat al Moldoveĭ, dreptul criminal ; 3-lea procedura precum cea civilă şi cea criminală ; 4) dreptul comercial şi dreptul cambial ; 5) stilul politico-judecătoresc.

Cursurĭ extraordinare

Cursul geometro-practic

§ 24. Acest curs va fi de treĭ clase, câte un an fieşĭ-care.

§ 25. In clasul I-iŭ se va învĕţa:

Anul I-iŭ

1) Matematica elementară;
2) Architectura ;
3) Desemnul topografic ;
4) Geodesia.

Anul al II-lea

1) Aplicaţia algebreĭ la geometrie;
2) Calculul diferenţial şi integral;
3) Cursul de geometrie descriptivă cu aplicaţiile eĭ;
4) Desemnul topografic şi de architectură.

Clasa a 3-a

1) Fisica mecanică ;
2) Chimia ;
3) Astronomia;
4) Cursul zidirilor şi a drumurilor de comunicaţie;
5) Compositiĭ de planurĭ şi de devise (tahminurĭ).

§ 26. Cursul economic.

§ 27. Acest curs va coprinde douĕ clase:

§ 28. In clasa I-a se va învĕţa istoria naturală şi economia câmpuluĭ în deobşte.

§ 29. In clasa a II-a se va păși mai departe cu economia și cu a ei aplicație practică; apoi se va învăța sciința forestieră și veterinăria.

Institutul technic

§ 30. Mecanica practică fiind neapărată pentru economia rurală și pentru alte îndeletniciri de industrii, și în privire că acest ram se află în Moldova înapoiat, apoi, spre a 'l aduce la îndeplinire, s'au hotărît ca alăturea cu școla începetóre din Iași să se așeze o școlă de technică.

§ 31. Drept aceea, se vor alcătui de o-dată meșteri, din cari unul va învăța în practică facerea feluritelor instrumenturi și unelte de mecanică și hidraulică, precum a morilor de apă, de vênt, de dobitóce, pompe de foc și alte mașine folositóre agriculturei și industriei, iar altul de osebite manufăcturi de comodisate în lemn și metal.

§ 32. După ce școlarii se vor deprinde întru unele, apoi învățătorii de technică se vor numi pe rênd alții pentru alte meșteșuguri ce se vor socoti mai de trebuință în urma celor învățate.

§ 33. Un numĕr de tineri cari vor fi petrecut clasul al patrulea se vor primi de școlari și se vor ține cu cheltuiala școlei până la deplinirea învățăturei lor.

§ 34. Meșterii vor avea o léfă hotărîtă și locuință de la Casa școlelor, tot lucrul ce 'l vor face ei cu școlarii lor vor fi sloboḑi a 'l vinde, depunênd însă de tóte felurile câte un exemplar la muséul technic.

§ 35. Școlarii după ce vor fi sĕvîrșit a lor învățătură, vor primi atestat de maestru și vor fi datori în curs de trei ani a fi în slujba Statului cu léfă saŭ învățători de technică pe la ținuturi.

Cursul pedagogic

§ 36. Ca materie extraordinară se va învăța și pedagogica la acei școlari cari, după vêrstă și sciință, ar dori să îmbrățișeze epanghelma profesoriei; acest clas va fi de un an, în care se va învăța metodul pentru crescerea și luminarea tinerimei.

Unul din profesorii ordinari se va însărcina cu acéstă materie.

Școla publică elementară pentru fete

I. Materiile învățăturei

§ 37. Cursul acestei școle se alcătuesce de trei ani.

§ 38. In anul ântêiŭ vor învăța elevele citirea, scrierea, aritmetica de rost și sfintele rugăciuni. Impletituri de colțuri și cusutul.

§ 39. In anul al doilea, partea ântêiŭ a gramaticei românesci prescurtată; patru speții a aritmeticei; partea ântêiŭ de catehisis; ântêile cunoscințe și lucrul de mână femeesc, precum: cusutul de cămăși, de strae, de gherghef, spălatul și călcatul pânzăriilor fine.

§ 40. In anul al treilea, partea a doua a gramaticei românesci, sintaxul vulgar și cunoscința citirei cu litere latine din aritmetică, numerile complexe, fracții, ținerea catastihurilor de cheltuială casnică, catehisis, deosebite învățături a economiei și a industriei casnice și facerea tapisăriei (covórelor), a horbotelor și a altor mânufăcturi; desemnul florilor și de peisagiuri.

II. Chipul primireĭ şi urmăreĭ la învĕţătură

§ 41. Tóte fiicele de religie creştinéscă, începênd de la vêrsta de 8—15 anĭ, se vor primi ca să vie la acéstă învĕţătură, recomânduite fiind de aĭ lor părinţĭ, saŭ a lor patronĭ, înscriindu-li-se numele în catalogul scolastic, ce va sta la mâna privighitóre acesteĭ şcóle; numĕrul lor se va potrivi de o-dată după încăperea paradosuluĭ.

§ 42. Primirea se va face numaĭ la începutul cursuluĭ de tómnă, iar afară de acéstă epocă, numaĭ acelea se vor primi carele vor avea cunoscinţa acelor ce se vor paradosi până în ţiua intrăreĭ lor în şcólă, pentru care se vor supune maĭ înainte uneĭ cercetărĭ.

§ 43. Învĕţătura va urma în tóte ţilele, afară de sĕrbătorĭ, de la 8—11 şi de la 1 după prânz până la 4, iar véra până la 6 ceasurĭ.

§ 44. Elevele vor face de douĕ orĭ pe an examen public, înaintea Epitropieĭ şcólelor; la acele sîrguitóre se vor da premiĭ.

§ 45. La încheierea învĕţăturilor cu spor şi bune purtărĭ, se vor da elevelor mărturie scolastică.

§ 46. Elevele de la ţece anĭ maĭ înainte vor fi datóre, în tótă Duminica, a veni spre ascultarea sfinteĭ liturghiĭ la biserica şcóleĭ; acele depărtate cu locuinţa vor aduce după fieşĭ-care sĕrbătóre ţidulă de la biserica poporuluĭ lor, cum că aŭ ascultat sfânta liturghie, saŭ de la părinţĭ însemnare de pricina neîmplinireĭ acesteĭ îndatoririĭ; asemenea elevele se vor mărturisi cel puţin de douĕ orĭ pe an.

§ 47. Pentru disciplina scolastică se vor întrebuinţa chipurĭ de emulaţie, de îndemnare şi de înfrênare prin mustrărĭ; iar fetele ce nu se vor îndrepta prin asemenea mijlóce se vor depărta de la şcólă spre a nu fi altora de rea pilduire.

§ 48. Pentru acéstă şcólă se va orêndui o maică călugăriţă cu însuşimĭ cerute, ce se va povăţui prin înadinsă instrucţie, avênd pe lângă sine o altă maică ascultătóre, care să se deprindă atât la învĕţătura elementară, cum şi la lucrărĭ de mână, carĭ însă vor locui în o cămară a şcóleĭ; pe lângă acésta vor fi duoĭ profesorĭ pentru învĕţarea sciinţelor elementare; un katihet pentru învĕţătura religieĭ şi douĕ cusătoriţe.

SECŢIA A II-a

Dispositiĭ generale atingĕtóre de felurimea şcólelor şi de a lor organisaţie

§ 49. Scoposul învĕţăturilor publice fiind a revĕrsa o drĕptă şi vieţeĭ folositóre luminare între tinerimea patrieĭ, apoĭ tóte sciinţele de la clasurile începĕtóre până la încheierea înaltelor învĕţăturĭ se vor paradosi în limba românéscă, cu ajutorul aceĭ latine şi elenice, carĭ acestea sunt nedespărţite de curs ordinar al studiilor.

§ 50. Învĕţăturile începĕtóre fiind temeiŭ luminăreĭ publice, apoĭ şcólele ţinutale statornicite în urmarea organicesculuĭ regulament, la Iaşĭ, Roman, Botoşanĭ, Bêrlad, Huşĭ, Focşanĭ şi Galaţĭ, se vor organisa după §§ 9, 10 şi 11; iar la Iaşĭ se va aşeda de o-dată al 4-lea clas saŭ şcólă reală, şi îndată ce din numĕrul şcolarilor se vor putea alege vrednicĭ profesorĭ pentru acea clasă, eĭ se vor rêndui a fi profesorĭ de acea clasă care se va adăogi la şcólele începĕtóre de la Botoşanĭ, Roman, Bêrlad şi Galaţĭ.

§ 51. Gimnasia va fi numaĭ în Iaşĭ, unde vor putea intra şcolariĭ din orĭ-carĭ şcolĭ începĕtóre, carĭ vor fi făcut public examen şi vor fi câştigat atestaturĭ despre sĕvîrşirea cursuluĭ orênduit, cu sîrguinţă şi cu bune purtărĭ.

§ 52. Facultăţile filosofieĭ, teologieĭ şi a legilor, precum şi cursurile extraordinare ca unele ce alcătuesc sistema Academieĭ, se vor aşeda în Iaşĭ.

§ 53. După sĕvîrşirea clasurilor filosofice, şcolarul póte alege teologia, legile saŭ cursul de inginerie; iar la cursul de agronomie se vor primi şi tinerĭĭ carĭ vor eşi din a patra clasă reală.

§ 54. Limba elinéscă fiind clasică şi neapĕrată pentru aceĭ carĭ s'ar hărăzi uneĭ întemeiate literaturĭ, archeologiĭ şi teologiĭ, apoĭ, afară de învĕţarea eĭ în clasele ordinare a umanióreĭ, ea se va paradosi în tóte ţilele ca un obiect extraordinar.

§ 55. Limba francesă, rosiană, germană şi italiană, fiind folositóre pentru obştésca lor întrebuinţare, asemenea se vor paradosi în tóte ţilele.

§ 56. Invĕţarea cursurilor extraordinare, precum şi a limbilor moderne şi a frumóselor meşteşugurĭ, va fi învoită numaĭ la aceĭ din şcolarĭ carĭ vor fi petrecut cel puţin a patra clasă reală a învĕţăturilor începĕtóre, şi vor împlini cu amĕruntul a lor datorie la învĕţarea materiilor ordinare, în cât urmarea cursurilor extraordinare să nu fie vătĕmătóre sporireĭ în acele ordinare, nicĭ sănĕtăţeĭ şcolaruluĭ.

§ 57. Afară de şcolariĭ înmatriculaţĭ saŭ trecuţĭ în catalogul şcólelor, orĭ-care doritor de învĕţătură póte, sub nume de ascultător, a fi faţă la paradosire, fără a fi îndatorit a face public examen, supuindu-se însă la regulele scolastice statornicite pentru ţinerea buneĭ orênduelĭ.

§ 58. In Iaşĭ şcóla începĕtóre cu a patra clasă va rĕmânea aşedată în coprinsul mŏnăstireĭ a sfinţilor Treĭ-Ierarchĭ; iar Academia şi institutul de educaţie se vor statornici în casele pentru acest scopos cumpĕrate.

§ 59. Casele trebuitóre pentru paradosire şi locuinţa profesorilor pe la ţinuturĭ, asemenea a lor mobilisire, încălzăminte şi luminarea, va fi în sarcina Eforiilor orăşenescĭ; iar acolo unde acestea vor lipsi, cheltuiala cuvenită se va întêmpina din Casa şcólelor.

§ 60. Cursurile agronomieĭ se vor urma într'un institut aşedat în apropierea Iaşuluĭ, la vre-o moşie ce va sluji drept model de economie rurală.

§ 61. Acéstă moşie model va trebui să aibă o întindere de vre-o douĕ miĭ fálcĭ, în care să se pótă cuprinde tóte felurile iconomieĭ, precum: câmp de arat, fêneţe, móră, pădure, sat şi iaz, pentru ca să se pótă face aplicaţia teorieĭ şi practiceĭ asupra tutulor acestor părţĭ; pe acésta se vor face tóte zidirile trebuincióse pentru lucrarea şi pentru cursul de învĕţătură.

§ 62. Un profesor înzestrat cu tóte părţile acesteĭ sciinţe teoretice şi practice se va întrebuinţa la acéstă şcólă, avênd spre a sa înlesnire şi douĭ ajutătorĭ, carĭ, după a sa povăţuire, vor paradosi una din părţile agriculturieĭ; acel profesor va fi însărcinat cu tótă îngrijirea acestuĭ aşedĕmênt; va cârmui lucrarea moşieĭ; va priveghia a se păzi buna orênduială în şcólă, şi va povăţui pe şcolarĭ la a lor învĕţătură, ducêndu-ĭ adesea pe moşie ca să le arate în faptă şi cu deamĕnuntul chipul lucrăreĭ pămêntuluĭ.

§ 63. Intr'aceeaşĭ vreme se va face pe tot anul un concurs la moşia model, pentru ca să se dea premiĭ locuitorilor de pe la sate, carĭ se vor arĕta maĭ cu deosebire silitorĭ la lucrarea pămêntuluĭ saŭ la crescerea vitelor şi la îmbunĕtăţirea soiurilor.

§ 64. Este de neapĕrată trebuinţă ca moşia modelă să se afle cu apropiere de Iaşĭ, 1) pentru că în mulţimea lucrătorilor ce alérgă la acéstă capitală se vor putea lesne găsi braţele trebuincióse la lucrarea moşieĭ; 2) pentru că productele acesteĭ moşiĭ se vor putea trece cu înlesnire în Iaşĭ; în sfêrşit, pentru că ceĭ maĭ mulţĭ proprietarĭ,

posesorĭ şi alţĭ speculanţĭ de moşiĭ, aflându-se în acéstă capitală şedĕtorĭ saŭ trăitorĭ, vor putea avea prilejul să vadă şi eĭ înşuşĭ de aprópe lucrarea acesteĭ moşiĭ şi să ia dintr'acéstă pildă de o lucrare a pămêntuluĭ bine chibzuită.

§ 65. Pentru tóte obiectele ce aŭ a se paradosi în tóte şcólele şi clasele, atât ordinare cât şi extraordinare, în privirea semestruluĭ, a ḑilelor, a ceasurilor cât şi a metodurilor ce aŭ a se urma în special pentru fieşĭ-care materie, Epitropia va hotărî, după împregiurărĭ, prin deosebite speciale programe şi instrucţiĭ date către profesoriĭ respectivĭ.

CAP. II

PENTRU ADMINISTRAŢIA ŞCÓLELOR PUBLICE

SECŢIA I

Pentru Epitropie

§ 66. Administraţia şcólelor se va încredinţa unuĭ Sfat de învĕţăturĭ, alcătuit de Prea-osfinţitul Mitropolit Veniamin, de treĭ boerĭ directorĭ şi de un referendar saŭ director.

§ 67. Aceĭ treĭ mădularĭ aĭ Epitropieĭ se vor alege din boerĭ pămêntenĭ ce se vor arĕta maĭ vrednicĭ prin a lor sciinţă şi a lor rîvnă pentru binele şi luminarea tinerimeĭ patrieĭ.

§ 68. Acéstă Epitropie va ocârmui avuturile mişcătóre şi nemişcătóre ale Caseĭ şcólelor, va priveghia pentru orĭ-ce va putea fi de folos spre înaintarea învĕţătureĭ într'acest pământ, va purta de grijă a se păzi în şcóle buna orênduială, va orêndui profesorĭ şi învĕţătorĭ după ce maĭântêiŭ se va încredinţa de vrednicia fieşĭ-căruia şi va priveghia purtările lor.

§ 69. Iar la alegerea şi orênduirea profesorilor, Epitropia va păzi cea maĭ mare nepărtinire, va purta grijă în fieşĭ-care şcólă să se puĭe în lucrare cele întocmite, la care Epitropia nu va putea face de sine înşuşĭ nicĭ o schimbare. Iar când sporirea învĕţăturilor înmulţind trebuinţele se va cere a se lua alte măsurĭ, atunci Epitropia va face raport către Domn, prin care îşĭ va da părerea de ceea ce va socoti de trebuinţă şi va aştepta a i se da poruncile cuviincióse.

§ 70. Mădularele Epitropieĭ se vor aduna o-dată pe sĕptĕmână la un loc hotărît; acolo se vor sfătui împreună pentru tóte interesurile administraţieĭ ce li s'aŭ încredinţat, dar îndatoririle nu vor fi împărţite pe mădularĭ, ci toţĭ se vor îndeletnici colectiv despre cele atingĕtóre de şcóle, pentru ca la orĭ-ce întêmplare de lipsire a vre-unuĭ mădular să nu se pricinuiască vre-o smintélă la vre-un obiect.

§ 71. Epitropiĭ se vor îngriji ca învĕţăturile să se urmeze după orênduiala ce s'aŭ aşeḑat, şi ca fieşĭ-care profesor să 'şĭ împlinéscă datoriile sale.

§ 72. La tractarisirile ordinare atingĕtóre de trebile şcólelor, tóte mădulările vor fi împreună lucrătóre, avênd de o potrivă vot şi responsabilitate; iar referendarul are vot consultativ. La trebile extraordinare şi neprevĕḑute, precum: rênduirea la post de profesorat, scóterea din post, Epitropia va da hotărîrea cu covêrşirea glasurilor.

§ 73. Epitropia va da încă D-luĭ, la sfêrşitul fieşĭ-căruia an scolastic, un raport prin care va da socotélă cu deaméruntul de starea şcólelor, de sporirea şi de trebuinţele învĕţătureĭ, precum şi din îmbunĕtăţirile ce s'ar putea face.

§ 74. Fiind-că Epitropia se află aşeḑată în Iaşĭ şi nu póte avea trebuinciósa pri-

veghere şi pe la şcólele ţinutale, pentru aceea se vor aşeda comiteturĭ de inspecţie pentru fieşĭ-care şcólă ţinutală.

§ 75. Aceste comiteturĭ se vor alcătui de treĭ boerĭ saŭ mădularĭ a Eforieĭ orăşenescĭ saŭ altă persónă în care va avea Epitropia încredere, fiind ceĭ maĭ cunoscuţĭ pentru a lor rîvnă şi sciinţă întru învĕţăturĭ şi ceĭ maĭ cu stare.

§ 76. Indatoririle acestor comiteturĭ se vor mărgini numaĭ într'o singură inspecţie.

Acestea vor priveghia pentru a se păzi buna orênduială în şcólă şi sporirea învĕţătureĭ, cercetând şi aflându-se faţă la examenele publice; vor ţine corespondenţă cu Epitropia şi vor însciinţa regulat, cel puţin o-dată pe lună, despre starea şi trebuinţele învĕţăturilor în ţinuturile respective; vor însemna pe profesoriĭ ce nu 'şĭ vor împlini datoriile, şi vor recomândui pe aceĭ ce 'şĭ vor împlini slujba cu cinste; asemenea şi pe şcolariĭ ce se vor deosebi prin a lor silinţă şi sporire la învĕţătură.

SECŢIA II

Pentru referendarul saŭ directorul

Datoriile sale în deobşte

§ 77. Referendarul ce va împlini slujba de director şcólelor trebue să se deosibéscă maĭ cu sémă prin ale sale sciinţe şi rîvnă pentru însufleţirea învĕţăturilor.

§ 78. Referendarul va ajuta Epitropieĭ la punerea în lucrare a întocmirilor speciale administraţieĭ şcólelor şi va cârmui cancelaria Epitropieĭ.

§ 79. El va fi dator să aibă scire de orĭ-ce urméză în şcólele Principatuluĭ. Pentru acésta, se va însciinţa adesea prin corespondenţĭ saŭ prin visitaţiĭ în persónă de starea fieşĭ-căreia şcóle şi de se păzesc întocmaĭ legiuirile şi aşeḑămênturile; şi prin raporturĭ va aduce la cunoscinţa Epitropieĭ, adesea şi cu de-amĕnuntul, tóte luările aminte ce va face asupra cursuluĭ învĕţăturilor; va căuta şi va supune în chibzuirea Epitropieĭ îmbunĕtăţirile ce s'ar putea face în şcólele naţionale; va da profesorilor instrucţiile ce va socoti cuviincióse a se înlesni punerea în lucrare a aşeḑămênturilor şi legiuirilor hotărîte de Epitropie spre înaintirea învĕţăturilor.

§ 80. Ţinerea buneĭ orênduelĭ este pusă asupra referendaruluĭ; el va priveghia despre buna purtare a dregĕtorilor şcólelor, bunele obiceiurĭ între şcolarĭ şi pentru buna orênduială între toţĭ aceĭ ce locuesc în şcólă, luând în sciinţă purtarea fieşĭ-căruia şcolar, şi despre tóte acestea raportuind în scris Epitropieĭ, va pune în lucrare a eĭ hotărîre, ţintitóre a depărta pe aceĭ a cărora rele urmărĭ ar fi primejduitóre altora.

§ 81. El va priveghia tóte aşeḑămênturile de învĕţătură în Iaşĭ, asemenea Institutul academic.

§ 82. Ca şeful cancelarieĭ şcólelor, referendarul va regularisi lucrările eĭ; se va îngriji pentru redacţia acturilor Epitropieĭ şi va priveghia a se păzi buna orênduială în deosebitele condicĭ ale şcólelor.

Datoriĭ speciale ale directoruluĭ în privirea şcólelor ţinutale

§ 83. Datoriile directoruluĭ în acéstă privinţă sunt: a priveghia spre a se păzi buna orênduială la învĕţăturĭ în şcólele ţinutale; se va sîrgui, prin ajutorul Comitetuluĭ de inspecţie, a îndeplini starea morală şi materială a fieşĭ-căreia şcóle; va căuta mijlócele pentru a întêmpina neînlesnirile şi împotrivirile ce se pot ivi la înaintirea învĕţă-

tureĭ publice; pentru acésta el va visita fieşĭ-care din şcólele ţinutale cel puţin o-dată pe an, îndatorit fiind a fi la examenul şcólelor ţinutale, pentru care epoca acestor examene aşa se va orêndui de Epitropie, ca să 'l înlesnéscă a fi faţă o-dată pe an la unul din examenele semestriale.

§ 84. Dregĕtoriĭ loculuĭ vor întovărăşi pe directorul la cercetarea şcóleĭ, ca să dea prin acésta curagiŭ învĕţătoruluĭ şi şcolarilor şi să pótă vedea şi dregĕtoriĭ însuşĭ starea şcóleĭ, şi să se sfătuiască cu directorul asupra mĕsurilor ce vor trebui a se lua ca să se împlinéscă lipsele ce se vor găsi în şcóle.

§ 85. Directorul va face un jurnal de urmarea cercetăreĭ luĭ în şcóle, va însemna în acel jurnal numele dregĕtoruluĭ şi acelor ce se vor afla de faţă, va arĕta starea morală şi materială a şcóleĭ acesteia. Jurnalul se va iscăli de el şi de mădulările comitetuluĭ.

§ 86. Invĕţătoriĭ trebue să fie în tot-d'a-una gata a'ĭ da tot felul de relaţie atingĕtóre de şcólele lor. Drept acésta, 1) Invĕţătoriĭ trebue să aibă o listă de toţĭ copiiĭ loculuĭ câţĭ sunt în vêrstă a urma în şcólă; 2) Un catalog de copiiĭ ce se va afla în şcólă; 3) O listă de copiiĭ săracĭ; 4) O tablă de învĕţăturile ce se urméză fieşĭ-care înainte şi după amiaḑă-ḑi; 5) O însemnare de urmarea examenuluĭ după urmă. Intr'acéstă însemnare se va arĕta: purtarea şi silinţa fieşĭ-căruia şcolar; se va alătura la acésta şi lucrările în scris ce vor fi făcut şcolariĭ spre cercare la examen; 6) Un registru de tóte acturile ce vor fi primit învĕţătoriĭ de la Epitropie; 7) In sfêrşit, o însemnare de tóte raporturile, cererile, saŭ plângerile ce li se vor fi făcut de pe afară pentru pricinĭ carĭ se ating de şcóle, saŭ ce vor avea eĭ înşuşĭ a face către Epitropie.

§ 87. Pentru ca să se cunóscă maĭ bine starea şcóleĭ, Directorul va avea luarea aminte:

1⁰ Asupra învĕţătorilor;
2⁰ » şcolarilor;
3⁰ » părinţilor;
4⁰ » zidireĭ în care se află şcóla;
5⁰ » dregĕtorilor ce se află însărcinaţĭ cu privegherea şcóleĭ.

1) Asupra învĕţătorilor pentru aceea ce privesce la a lor purtare în şcólă şi în societate, a lor vrednicie, a lor silinţă, a se afla în şcólă la ceasurile hotărîte pentru lecţiĭ şi a le împlini după cuviinţă, a lor îngrijire a însemna în tóte ḑilele curgerea învĕţăturilor în clasul lor, şi a trece în registru tóte hârtiile câte li se trămit formal, a lor plecare şi, în sfêrşit, a lor rîvnă a'şĭ spori sciinţa prin citire, traducere şi compunere.

2) Asupra şcolarilor, pentru ceea ce privesce la a lor maĭ multă saŭ maĭ puţină sirguinţă a urma în şcólă; a lor sporire la învĕţătură; a lor purtare; a lor sănĕtate; a lor curăţenie şi ale lor mijlóce fisice şi intelectuale.

3) Asupra părinţilor, pentru a cunósce, pre cât se póte, preţuirea ce eĭ daŭ învĕţăturiĭ; îngrijirea ce aŭ a da bună crescere copiilor; neînlesnirile ce'ĭ opresc a împlini acéstă sfântă datorie; mijlócele a depărta, saŭ a întêmpina aceste neînlesnirĭ; în sfêrşit, directorul se va însciinţa de chipul cu care se pórtă părinţiĭ către învĕţătorĭ.

4) Asupra zidireĭ în care se află şcóla, pentru ca să vadă dacă acéstă zidire se află la un loc sănĕtos şi de este îndestulă a împlini trebuinţele şcóleĭ; în sfêrşit, dacă îşĭ are tóte materialurile trebuincióse, precum: lemne, apă şi cele-l-alte.

5) Asupra dregĕtorilor ce se află însărcinaţĭ cu priveghiarea şcóleĭ, ca să se însciinţeze dacă aceştia se îngrijesc din tótă inima de interesurile şcóleĭ; dacă împlinesc

cu rîvnă priveghiarea ce le este încredințată; dacă merg adesea spre visitarisirea școleĭ, pentru ca să se dea îndemnare învĕțătoruluĭ și școlarilor; dacă se pórtă bine cu învĕțătoriĭ; dacă se silesce să fie cinstită, în ochiĭ tutulor, trépta învĕțătorilor după a lor vrednicie; dacă îndémnă pe părinți să dea copiilor bună crescere; în sfĕrșit, dacă fac tot mijlocul cuviincios a înlesni înaintarea școleĭ pe calea desĕvîrșireĭ.

SECȚIA III

Pentru cancelaria școlelor

Îndatoririle secretaruluĭ în de-obște

§ 88. Cancelaria va fi alcătuită: de un secretar, de un casier și de un scriitor, care va fi și archivar.

Tóte hârtiile ce intră și ies din cancelarie se vor supune de către referendar Epitropieĭ, care va iscăli acele de ea orênduite și va pune resoluție asupra celor intrate.

Hârtiile iscălite se vor protocoli de referendar și, trecêndu-se la condică de secretar, se vor expedui; iar hârtiile asupra cărora se vor pune resoluție, se vor lucra de secretar și de către el se vor expedui cu cea maĭ mare grijă și grăbire, priveghiând a se urma regulat slujba cancelarieĭ și ca tóte acturile hârtiilor intrate și eșite să se ție în cea maĭ bună orênduială. Secretarul încă va fi dator a protocoli hârtiile câte ies de la Epitropie, ca unul ce prin a sa lucrare se vor și expedui.

§ 89. Secretarul se va îngriji a trece la registru tóte hârtiile ce intră și ies din cancelarie, va ține un catalog matricul pentru toțĭ școlariĭ ce se vor primi a urma deosebite învĕțăturĭ în Academia din Iașĭ; va trece într'un registru notele ce vor da profesoriĭ asupra purtăreĭ, silinței și sporul învĕțătureĭ fieșĭ-căruia școlar, și va face un perilipsis din examenele generale, și va trece în condica generală numele tutulor școlarilor carĭ vor urma învĕțăturile publice în Moldova.

Pentru îndatoririle secretaruluĭ în privirea trebilor institutuluĭ

§ 90. Secretarul va ține registrul matricular, în care, la intrarea școlaruluĭ în institut, se va înscrie numele și pronumele sĕŭ, vêrsta, locul nascereĭ, locuința și religia sa; se va însemna atestatul ce va avea de altoire; se va înscrie încă numele și pronumele părinților luĭ saŭ al patronuluĭ luĭ, profesia și locuința lor; se va însemna ziua intrăreĭ școlaruluĭ în institut ca elev saŭ stipendist.

Tóte registrurile și alte hârtiĭ câte vor privi la finanțele institutuluĭ se vor ține de secretar.

La dênsul se vor adresui părinții elevilor, ca să li se dea socotéla șése-lunieĭ.

Secretarul nu va putea să plătéscă în socotéla elevilor vre-o sumă, fără de a avea maĭ înainte în scris voia provisoruluĭ, care trebue să cerceteze tóte acele socotelĭ.

§ 91. Elevii carĭ vor fi primiți pe a lor cheltuială, trebue să plătéscă pe fieșĭ-care șése lunĭ baniĭ înainte.

§ 92. O șése-lunie începută se socotesce pentru plată ca și isprăvită; pentru aceea nu se va face nicĭ o întórcere de banĭ când va eși saŭ va lipsi vre-un elev din institut, sub orĭ-care pricină.

§ 93. Intru împlinirea slujbeĭ cancelarieĭ se va ajutora secretarul și de către un scriitor ce se va orêndui, carele va fi și archivar.

Pentru îndatoririle casierului

§ 94. Casierul va fi însărcinat cu tóte câte privesc la veniturile şi cheltuelile şcólelor; va ţine condicele ce se ating de socotelĭ.

§ 95. El va rĕspunde sumele ce se vor hotărî prin budgetul cheltuelilor, ce i se va da iscălit de Epitropie, despre care va da la fieşĭ-care treĭ lunĭ raport.

§ 96. Casierul nu va putea să rĕspundă, saŭ să împrumute nicĭ o sumă fără a fi maĭ înainte întru acésta de Epitropie împuternicit.

§ 97. Casierul va fi dator a rĕspunde de orĭ-ce abus se va pricinui din a sa neîngrijire la întrebuinţarea sumelor ce 'ĭ sunt încredinţate.

§ 98. Casierul se va alege de Epitropie cu însuşirile cerute pentru asemenea îndatoriri şi el va urma după regulele de contabilitate ce s'aŭ aşedat pentru tóte casele Statuluĭ.

§ 99. Socotelile pentru fieşĭ-care an trecut, cu tóte dovedile şi cu budgetul pe anul viitor, se vor înfăţişa Domnuluĭ în toţĭ anĭĭ prin un raport, ca să se hotărască budgiaoa anuluĭ viitor.

Pentru inspectorul şcólelor începĕtóre din Iaşĭ

§ 100. Unul din ceĭ maĭ vechĭ şi maĭ vrednicĭ din profesorĭ va împlini slujba de inspector acestor şcóle; sub acéstă îndatorire va priveghea a se păzi nesmintit regulele întocmite pentru rênduiala învĕţăturilor, va păzi buna orênduială între şcolarĭ şi între toţĭ aceĭ carĭ locuesc în şcólă.

Pentru bibliotecar şi custodul cabinetuluĭ de fisică şi mecanică a şcólelor din Iaşĭ

§ 101. Pentru ţinerea buneĭ orênduelĭ la biblioteca şcólelor se va întrebuinţa o persónă cu însuşirile cerute, care va fi şi îngrijitor de cărţile, manuscriptele şi instrumentele Academieĭ. Despre carĭ lucrurĭ va ţine osebit catalog şi inventariŭ iscălit de Epitropie şi pentru a cărora bună păstrare bibliotecarul va fi rĕspunzĕtor.

CAP. III

PENTRU PROFESORĬ ŞI ŞCOLARĬ

SECŢIA I

Pentru numirea profesorilor

§ 102. Când un loc de profesor la vre-o şcólă va fi vacant, Epitropia va alege o persónă vrednică pentru ale sale cunoscinţe şi calităţĭ pentru ca să împlinéscă acel post.

§ 103. Fieşĭ-care candidat de profesorie, pentru de a câştiga vre-o catedră la orĭcare din clasurĭ, va înfăţişa Epitropieĭ atestaturĭ mărturisitóre de sĕvîrşirea cursuluĭ obiectelor ce are a paradosi, potrivit cu reglementul scolastic; şi după ce aceste atestaturĭ se vor cerceta, apoĭ candidatul va fi dator în vreme hotărîtă spre cercare a pune în lucrare şi metodul paradosireĭ, după care încuviinţându-se, va fi rênduit de profesorĭ după paragraful următor.

§ 104. Numirea profesoruluĭ se face de Epitropie şi se va supune întărireĭ Domnuluĭ, afară de aĭ normeĭ, care se vor întări numaĭ de Epitropie. Profesorul va fi ne-

strămutat în post, de cât numaĭ dacă nu 'şĭ va împlini datoriile, saŭ nu va avea bună purtare.

Se va păzi însă drept regulă generală a se împlini vremelnicesce locul vacant prin un supleant, şi dacă acesta în vreme de un an va da doveḑĭ netăgăduite de a sa vrednicie şi de a sa bună purtare se va numi profesor.

§ 105. Candidaţiĭ de învĕţătorĭ pentru şcólele de prin ţinuturĭ vor fi datorĭ, acum de o-dată, a cunósce cel puţin învĕţăturile ce se învaţă în clasurile începĕtóre; aceştia vor fi încă datorĭ a cunósce metodul învĕţătureĭ lancastrice.

§ 106. Un profesor va putea avea două catedre de o-dată şi să priméscă léfa întrégă pentru fieşĭ-care în parte ; de va maĭ lua însă a treia catedră, va fi la aceea numaĭ ca un supleant şi cu acest titlu va avea numaĭ jumĕtate léfa hotărîtă pentru acéstă catedră.

§ 107. Afară de şcólele începĕtóre, în tóte cele-l-alte se va aşeḑa câte un repeţitor pentru fieşĭ-care clas, ce se va alege dintre şcolariĭ ceĭ maĭ înaintaţĭ din clasurile de maĭ sus; aceştĭ repetitorĭ vor face în şcólă repetiţia cu óre-care mulţămită din partea şcolarilor, carĭ vor avea să urmeze aceste repetiţiĭ. Repeţitoriĭ aceştia vor putea să paradoséscă în lipsa profesorilor şi atuncea vor avea de la casa şcólelor o gratificaţiune.

SECŢIA II

Pentru îndatoririle profesorilor

§ 108. Eĭ sunt datorĭ a se afla regulat la ceasurile hotărîte pentru a lor cursurĭ respective. Numaĭ la întêmplare de bólă neputênd, profesorul va însciinţa direcţia spre a se orêndui în locul sĕŭ un suplinitor ca să nu rĕmâe prelecţia hotărîtă.

Profesoriĭ vor priveghia a se urma buna orênduială şi liniştea în cursul paradosireĭ lor. Eĭ vor depărta pe şcolariĭ ce ar cuteza a 'ĭ turbura ; vor citi catalogul nominal şi vor însemna pe ceĭ ce nu vor fi de faţă.

§ 109. Până a nu începe lecţia ḑileĭ, profesorul va face prescurtătóre repetiţie a lecţieĭ trecute, saŭ va face acésta prin şcolarĭ, întrebându-ĭ despre acele obiecturĭ. El adesea-orĭ va practisi a lor judecată şi a lor pricepere, dându-le óre-carĭ materiĭ atingĕtóre de obiectul ce s'a paradosit. El va îndatori pe şcolarĭ a scrie prescurtarea lecţiilor şi de a trece alăturea însemnările ce se vor face în cursul lămurireĭ ceĭ din viŭ graiŭ a profesoruluĭ. Va cere de la şcolarĭ a i se înfăţişa acele scrisorĭ la vreme cuviinciósă.

§ 110. In cursul paradosireĭ, profesorul va face şcolarilor dese întrebărĭ spre a se încredinţa de aŭ înţeles bine tâlcuirile ce le-aŭ rostit; el va cere ca şcolariĭ să aducă analisurĭ de lecţiile trecute, va întocmi acele analisurĭ, va însemna la sfêrşit a sa socotinţă şi le va înturna şcolarilor.

§ 111. In acele ântêiŭ ḑile a fieşĭ-căreia lunĭ se vor cerceta şcolariĭ asupra materiilor de carĭ s'aŭ îndeletnicit în curgerea luneĭ trecute ; acest examen se va face — putêndu-se — şi în fiinţa directoruluĭ. După acest fel de examen, profesoriĭ respectivĭ vor trămite la canţileria şcólelor foile de aĭ lor şcolarĭ însoţite de luările aminte, ce vor fi făcut în curgerea luneĭ asupra înaintărilor, saŭ nesirguinţeĭ a fieşĭ-căruia şcolar, atât ale învĕţătureĭ cât şi ale purtăreĭ.

§ 112. Spre a cruţa şcolarilor ostenéla de a notarisi scriptele lecţiilor ce aŭ să urmeze şi însemnătóre perderĭ de vreme, profesoriĭ trebue să gătéscă ale lor cursurĭ,

în limba românéscă, după autorii ce se vor însemna de la Epitropie. Aceste cursuri, cercetându-se mai înainte de Comitetul profesorilor, potrivit cu paragraful 221, după ce se vor autoriza de Epitropie, se vor da cât mai în grabă în tipar.

Epitropia va îndemâna acest fel de lucrări prin mulţămite ce va hărăzi la acei cari vor fi alcătuit cele mai bune cărţi în acele materii.

§ 113. Tótă învĕţătura trebue să fie întemeiată pe religie şi pe moral, tot o-dată când se prelucréză mintea tinerilor, când se înavuţesce de felurite cunoscinţe; mai ales se cuvine a formarisi a lor năravuri şi a lor haractire prin pilde şi prin învĕţături, sirguindu-se mai vêrtos a le arĕta princiósă fapta cea bună.

Invĕţătura cea mai mare nu numai că le-ar fi deşartă, ci încă şi vătĕmătóre când nu ar fi însoţită de bunele însuşiri ale inimei.

Acest adevĕr nici odinióră nu se cuvine a fi perdut din vederea acelora cari sunt însărcinaţi cu paradosirea publică, a cărora de căpetenie sirguinţă trebue să fie de a însufleţi şcolarilor: simţire de cinstire pentru lucrurile sfinte; supunerea şi respectul pentru legi, dregĕtoriile statornicite; dragostea bunei orênduieli şi a Patriei; sirguindu-se de a face dintr'ênşii ómeni cinstiţi mai înainte decât învĕţaţi. Atuncea ei vor împlini scoposul cel adevĕrat al învĕţăturei, şi se vor putea măguli cum că adevĕrat aŭ agonisit mulţămita Patriei.

§ 114. Profesorii, institutorii saŭ pedagogii, cari, nepreţuind asemenea îndatoriri a însărcinărei lor cei nobile, s'ar depărta de la aceste principii şi ar cuvênta alte ţintitóre de a zminti mintea şcolarilor şi de a strica inimile lor; uniĭ ca aceia dovedindu-se, după cercetare îndată se vor depărta din ale lor posturi şi se vor declara nevrednici de a îndeplini sarcina de profesor la vre-o şcólă publică.

SECŢIA III

Pentru institutori şi profesori privaţi

§ 115. Privaţii învĕţători nu vor avea voie a înfiinţa particularnice instituturi fără autorisaţia Epitropiei învĕţăturilor; care, mai întâiŭ cercetându-i şi aflându-i vrednici, le va sloboḑi voie, însemnându-le şi metodul după carele vor avea a urma, datori fiind a face examenele lor scolastice în fiinţa unui însărcinat din partea Epitropiei.

SECŢIA IV

Driturile şi rĕsplătirea profesorilor

§ 116. Spre a însufleţi sarcina profesoriei publicei învĕţături, care este una din cele mai grele şi din cele mai însemnătóre, este de neapĕrată trebuinţă de a înălţa în faţa publicului vrednicia persónelor, care se jertfesc la acéstă profesie, de a le însemna gradul ce aŭ să coprinḑă în societate, a le hărăzi titluri şi mulţămite, dacă prin a lor slujbe ar fi agonisit, şi în urmă a le siguripsi o stare, când vor ajunge la încheierea unei sarcini atât de însemnătóre, cât şi cinstitóre.

§ 117. Spre a ajutora bĕtrâneţele saŭ neputinţele acelora, cari vor fi jertfit a lor viéţă pentru învĕţarea tinerimei, şi spre a siguripsi sórta de a lor vĕduve şi fii sărăimani, este hotărît, ca profesorul, saŭ alt povăţuitor învĕţăturilor, carele 10 ani de rênd va fi împlinit cu cinste a sa îndatorire, la întâmplare de tragere din slujbă va primi pe tótă viéţa pensie o a treia parte din léfa ce va avea în

cea de pe urmă a sa slujbă; două treimi din a sa léfă de va sluji șése-spre-ḑece ani, și în urmă va primi tótă a sa léfă de va sluji două-ḑeci și patru de ani.

§ 118. Anii slujbei se vor începe a se numĕra după publicarisirea acestui regulament, luându-se însă aminte de va cere trebuința la slujbele persónelor și a dregĕtorilor ce aŭ slujit până acum.

§ 119. Mădulările corposului de învĕțătură cari în cinste vor împlini a lor sarcină în curgerea unei hotărîte vremi, vor avea asemeneași drit de nobleță personală saŭ moștenitóre, după mărimea slujbelor făcute, precum și asupra înaintărilor în ierarchia rangurilor după principiile cari într'acésta s'aŭ statornicit de Organicescul regulament.

DISPOSIȚII ATINGĔTÓRE DE ȘCÓLĂ

SECȚIA V

Pentru primirea școlarilor

§ 120. Școlarii, pentru a se primi în școlă, trebue să se adresariséscă, pentru școlele începĕtóre ținutale, la Comitetul de inspecție, iar pentru școlele din Iași la Direcția școlelor.

§ 121. Școlarii trebue să se înfățișeze la școlă de ai lor părinți, saŭ de ai lor patroni, și să aducă mărturii despre a lor familie și religie, iar acei cari vor fi fost învĕțați pe la alte școle, vor înfățișa atestaturile doveditóre de a lor vrednicie pentru clasul în care vor voi să intre; acest atestat trebue să arĕte dacă școlarul a fost silitor, dacă a sporit la învĕțătură și dacă a sa purtare a fost neprihănită; iară tinerii ce nu vor avea atestaturi, mai întêiŭ se vor cerceta de însărcinatul cu inspecția clasurilor începĕtóre, asupra învĕțăturilor ce vor fi urmat, și apoi se vor așeḑa în clasurile ce li se cuvine. După aceea va da școlarului adeverință de clasul în care are a intra, cu care se vor înfățișa la cantilarie spre a fi înmatriculați și cu bilet vor merge la profesorii respectivi.

§ 122. La înmatriculare se va cere școlarului adeverința ce'i va fi dat examinatorul, adeverințele de botez și de altoire; aceste două după urmă se vor cere acum de o-dată numai de la școlarii a cărora vêrstă nu va trece peste șépte ani; după aceea se va înscrie în registrul școlei numele și porecla școlarului, vêrsta, locul nascerei și al locuinței, religia, numele părinților, saŭ a patronului, profesia și locuința lor.

§ 123. Școlarii lipsiți de stare, dacă la sĕvîrșirea școlelor începĕtóre nu vor agonisi în examen public, din învĕțătură și purtare, eminență, unii ca aceștia nu se vor primi să intre în gimnasii, ci se vor îndrepta la unul din cursurile extraordinare, aŭ la frumóse meșteșuguri, saŭ la acele technice.

§ 124. Școlarii ce vor fi să urmeze regulat cursul învĕțăturilor, se vor primi a se scrie în registru numai tómna până la 8 ḑile înaintea deschiderei cursurilor.

Dintr'acéstă regulă se deosibesc școlele începĕtóre lancasterice, în cari se vor primi școlari noui în tótă vremea de peste an, ori de câte ori vor fi în scaune locuri slobode, asemenea și la cursul frumóselor meșteșuguri și la technică.

SECȚIA VI

Pentru disciplină

§ 125. Școlarii cari nu vor rĕspunde chiămărei lor cu învĕțarea lecțiilor, din lenevire, pe unii ca aceștia din clasurile începĕtóre, profesorul, pentru de a'i îmboldi spre sirguință, va întrebuința mijlóce de emulație, și neajutând acestea în cea de pe urmă, îi va și certa.

§ 126. Şcolariĭ carĭ nu vor corespunde chiămăreĭ lor cu învĕţarea lecţiilor din lipsa talentuluĭ şi din nesirguinţă, după sfătuirea şi mustrarea în clase din partea profesorilor, urmând asemenea nesirguinţă, profesorul respectiv prin raport încunoscêndu'l Direcţieĭ, acésta va împărtăşi şi Comitetuluĭ scolastic notele atingĕtóre de şcolarul; Comitetul luând în băgare de sémă lipsa talentuluĭ şi a sirguinţeĭ, ca pe uniĭ de la care nu se póte aştepta vre-un rod bun, îĭ va depărta din clasa publică, raportând prin direcţie Epitropieĭ.

§ 127. Şcolariĭ carĭ avênd talent la învĕţătură se vor arĕta nesupuşi şi dăstrămaţi, călcând datornica cuviinţă către maĭ mariĭ lor şi conşcolarĭ, şi urmând împotriva regulelor şi disciplineĭ, arĕtându-se neastêmpăraţĭ, pricinuitorĭ de turburărĭ liniştеĭ, atât în parados, cât şi în afară; pe uniĭ ca aceştia, maĭ întêiŭ îĭ va sfătui, după acésta îĭ va mustra înaintea conşcolarilor lor, în urmă, pentru clasele începĕtóre până la cele umanióre, va păşi cu certare, dupe care neîndreptându-se va raportui Direcţieĭ, care va urma după paragraful de maĭ sus; iar pentru clasele umanióre şi academice, după sfătuire şi mustrărĭ, profesoriĭ vor raportui Direcţieĭ care, cu sfătuirea Comitetuluĭ, va hotărî: pentru aceĭ din umanióre vre-o certare potrivită; iar pentru ceĭ din academie, neputênd prin sfaturĭ a'ĭ îndrepta, va raportui Epitropieĭ de a fi depărtaţĭ.

SECŢIA VII

Pentru examene

§ 128. Şcolariĭ vor trece de la un clas la altul numaĭ după ce vor dovedi a lor vrednicie la examenul de vĕră, ce li se va face pentru tóte învĕţăturile ce vor fi urmat până atuncĭ.

§ 129. Acela care va voi să fie primit la examenul public, va fi dator să se înscrie la începutul anuluĭ scolastic în registrul şcóleĭ, ca un şcolar al claseĭ, pentru care se va fi judecat vrednic şi să urmeze regulat tóte lecţiile acestuĭ clas.

§ 130. Două examene se vor face pe an, cel întêiŭ se va face pentru tóte şcólele în cea întêiŭ jumĕtate a luneĭ Februarie; al doilea se va face în cele d'întêiŭ 15 ţile ale luĭ Iulie; numaĭ pentru şcólele ţinutale în cele după urmă ţile ale acesteĭ luni.

§ 131. Examenele vor fi publice; fieşĭ-care profesor va face examen şcolarilor sĕĭ în sala unde îşĭ face cursul, în fiinţa directoruluĭ.

Profesorul va face fieşĭ-căruia şcolar treĭ întrebărĭ şi va însemna meritul fieşĭ-căruia din eĭ; însemnarea însă cea desĕvîrşită nu se va face numaĭ după acest examen, ci se vor lua în băgare de sémă tóte însemnările ce se vor fi trecut în tot semestrul, şi se va alătura resultatul cercetărilor ce se vor fi făcut în parte în curgerea semestruluĭ cu resultatul examenuluĭ general. Gradurile merituluĭ se vor însemna prin No. 1, 2, 3 şi 4.

§ 132. Şcolariĭ ce vor avea numĕrul 4, vor fi datorĭ a rĕmânea încă un an întreg în acel clas maĭ înainte de a trece la altul. Cu tóte acestea, directorul va putea da voie şcolarilor a da examen a doua şi a treia óră în vreme hotărîtă, dacă va vedea că este pricină bine-cuvêntată.

§ 133. Şcolarul ce se va lepăda de treĭ orĭ de la examen, nu va putea trece la alt clas sub nicĭ un pretext.

§ 134. După examenul special ce se va face la sfîrşitul semestruluĭ al doilea, va urma îndată examenul public cu solemnitate, în care se va citi clasificaţia şcolarilor

şi se va face concursul acelora ce trebue să se ţie cu cheltuila din Casa şcólelor, făcêndu-se şi împărţirea premiilor.

§ 135. La masa cercetătorilor pentru acest concurs vor prezidui Eforiĭ saŭ Comitetul de inspecţie, iar în Iaşĭ Epitropia învĕţăturilor. Maĭ înainte de a se începe examenul se va rosti un cuvênt în şcólele ţinutale de către unul din profesoriĭ acestor şcóle, iar în şcóla din Iaşĭ de Directorul şcólelor. Prin acest cuvênt se va încunosciinţa publiculuĭ starea materială şi morală a şcóleĭ, se va arĕta numĕrul şcolarilor ce vor fi urmat la învĕţătură în curgerea anuluĭ, se vor recomăndui şcolariĭ ce se vor fi arĕtat vrednicĭ de premiĭ, în sfêrşit se va arĕta folosul ce curge din buna crescere şi se va face şcolarilor îndemnare a fi silitorĭ la învĕţătură şi a păzi nesmintit regulele de bună purtare.

§ 136. După ce va rosti cuvêntul, se va urma cercetare începêndu-se de la clasurile cele maĭ de jos, şi se vor lua după fieşĭ-care clas câte doĭ şcolarĭ, cărora li se vor face întrebărĭ la învĕţăturile ce vor fi urmat.

§ 137. După ce se vor cerceta într'acest chip tóte clasurile, prezidenţia, pe temeiul clasificaţiilor § 131, va împărţi cu mâna sa şcolarilor premiile ce li se vor fi hotărît; cercetătoriĭ, după aceea, se vor retrage într'o parte ca să se sfătuiască pentru alegerea şcolarilor stipendiştĭ din candidaţiĭ ce se vor fi înfăţişat şi se vor fi supus cercetăreĭ; în sfêrşit, cercetătoriĭ vor intra iarăşĭ în sală, ca să dea în cunoscinţa publiculuĭ numele acelora ce vor fi aleşĭ de stipendiştĭ.

§ 138. Dupe examenul din urmă, la sfêrşitul anuluĭ scolastic, fieşĭ-care profesor va da şcolarilor sĕĭ atestaturĭ arĕtând purtarea lor, învĕţăturile ce vor fi urmat şi gradul sciinţelor.

§ 139. La sfêrşitul cursuluĭ întreg de umanióre şi la sfêrşitul învĕţăturilor academice a unora din cursurile extraordinare, se vor supune unuĭ examen general scolariĭ ce vor dori a primi diplome.

§ 140. Examenul pentru diplome se va face de profesoriĭ cursurilor respective sub preşedenţia Epitropieĭ, carele se va iscăli de Epitropie, directorul, sineorul şi de unul din profesoriĭ facultăţeĭ respective.

SECŢIA VIII

Pentru diplome

§ 141. Diploma va da şcolaruluĭ pentru umanióre titlul de »Laureat în literatură«. Pentru învĕţăturile academice din facultatea filosofică, titlul de »Laureat în sciinţe şi arte«. Din facultatea juridică titlul de advocat şi, în sfêrşit, de inginer civil pentru cursul de matematică aplicată.

§ 142. Taxa diplomeĭ de laureat în învĕţăturile umanióre se va plăti doĭ galbenĭ, a filosofieĭ pentru sciinţe şi arte, cincĭ galbenĭ; iar taxa diplomeĭ de legĭ şi de inginerie se va plăti opt galbenĭ, carĭ banĭ vor intra în Casa şcólelor pentru întêmpinarea cheltuelilor extraordinare.

§ 143. Asemenea diplome vor fi neapĕrate pentru aceĭ carĭ vor avea scopos a intra în slujba Statuluĭ; drept aceea, douĭ-spre-ţece anĭ în urma publicaţieĭ acestuĭ aşeţământ, toţĭ tineriĭ ajungênd la vêrstă şi dorind a intra în slujbă publică, vor fi datorĭ a câştiga maĭ înainte asemenea documenturĭ.

§ 144. Şcolariĭ carĭ înzestraţĭ fiind cu bune purtărĭ, cu tótă cuviinţa şi lauda, vor sĕvîrşi cursurile umaniórelor şi învĕţăturilor academice, se vor folosi de drit de a avea protimisis la posturile vacante ale Statuluĭ în deosebitele slujbe administrative, saŭ jude-

cătorescĭ. Pentru aceea, Epitropia se va îngriji de a supune Domnuluĭ numele unor asemenea tinerĭ, spre a fi recomănduiţĭ la şefiĭ deosebitelor Departamenturĭ.

SECŢIA IX

Pentru vacanţe

§ 145. Vacanţiile se vor face după fieşĭ-care examen; vacanţia semestruluĭ I va fi numaĭ de opt ḑile pentru tóte şcólele; cea de al doilea va ţine pentru şcólele începĕtóre de la 15 Iulie până la 15 August, pentru tóte cele-alte şcóle de la 15 Iulie până la 1 Septembre.

§ 146. La sfêrşitul vacanţiilor tóte cursurile se vor deschide.

Ḑiua deschidereĭ clasurilor se va serba maĭ ântêiŭ în biserică pentru chiămarea Duhuluĭ Sfânt, unde trebue să se afle toţĭ profesoriĭ cu şcolariĭ lor şi toţĭ dregĕtoriĭ întrebuinţaţĭ în instrucţia publică. După eşirea din biserică, vor merge toţĭ în sală, unde din partea Direcţieĭ se va rosti un cuvênt în care va arĕta şirul învĕţăturilor ce aŭ a se urma în anul scolastic ce se începe, şi rênduiala ce trebue să păzéscă şcolariĭ la a lor învĕţătură şi purtare.

§ 147. A doua-ḑi fieşĭ-care profesor în parte îşĭ va începe cursul prin o introducere şi o desvălire pe scurt a învĕţătureĭ ce are a paradosi.

CAP. IV

INSTITUTUL DE EDUCAŢIE

Despre organisaţia din lăuntru a institutuluĭ

SECŢIA I

Pentru elevĭ

§ 148. Acest institut s'a statornicit pentru de a îndemâna educaţia tinerilor fiĭ aĭ dregĕtorilor Statuluĭ şi acelor carĭ, înzestraţĭ de talent şi sirguinţă, ar fi lipsiţĭ de mijlócele cuviincióse de a putea urma învĕţătura.

Aceĭ ântêiŭ se vor numi *elevĭ* în numĕr de cinci-ḑecĭ, iar ceĭ al douilea, *stipendiştĭ*, carĭ se vor alege în numĕr de două-ḑecĭ şi patru.

§ 149. Intêmplându-se să fie maĭ mulţĭ concurenţĭ, apoĭ din numĕrul total se vor trage prin sorţĭ până la numĕrul hotărît.

§ 150. Uniĭ şi alţiĭ vor avea la institut a lor locuinţă, hrană şi încălḑămênt, iar îmbrăcămintea va fi cu cheltuiala părinţilor, urmând învĕţătura în clasurile publice.

§ 151. Eşind dregĕtorul din slujba Statuluĭ şi dorind ca fiul sĕŭ să urmeze a şedea în institut spre învĕţătură, apoĭ va plăti pe an suma de 1.200 leĭ.

§ 152. Afară de eleviĭ carĭ, după treĭ anĭ de petrecere la institut, s'ar arĕta la învĕţătură şi la purtărĭ cu *eminenţie* şi la eşirea părinteluĭ saŭ a patronuluĭ sĕŭ din slujbă, n'ar avea chipurĭ de a împlini îndatorirea de maĭ sus, pe uniĭ ca aceia Epitropia iĭ va primi în numĕr de elevĭ *supranumĕraţĭ*, până la încheierea cursuluĭ învĕţătureĭ, dacă vor urma cu acele alese însuşirĭ.

§ 153. Spre a înlesni crescerea fiilor acelor părinţĭ, carĭ nu s'ar găsi în slujba Statuluĭ, uniĭ ca aceştia se vor primi la institut cu plată de 1.400 leĭ pe an; însă

numĕrul unor asemenea tinerĭ va fi potrivit cu încăperea localuluĭ, ca să nu se strîmtoreze fiiĭ dregĕtorilor Statuluĭ.

§ 154. Eleviĭ carĭ vor fi primiţĭ pe a lor cheltuială trebue să plătéscă pe fieşĭ-care şése lunĭ baniĭ înainte.

§ 155. O şésă-lunie începută se socotesce pentru plată ca şi isprăvită; pentru aceea nu se va face nicĭ o întórcere de banĭ, când va eşi, saŭ va lipsi verĭ-un elev din institut, sub orĭ-care pricină.

§ 156. Tineriĭ institutuluĭ sunt puşĭ sub nemijlocita privighere a provizoruluĭ şi se împart în două secţiĭ, din care una este alcătuită din fiiĭ dregĕtorilor Statuluĭ, iar alta din stipendiştĭ.

§ 157. Spre a fi primit la acest institut, tînĕrul trebue să fie sănĕtos şi cu bune purtărĭ; aceĭ cu metehnĭ trupescĭ a organelor nu se vor primi. Stipendiştiĭ se vor alege dintre ceĭ săracĭ şi cu talent însemnat.

§ 158. Vêrsta primireĭ este de la 8 până la 13 anĭ, saŭ în vêrstă maĭ înaintată, dacă tînĕrul ar fi petrecut cursul învĕţăturilor, potrivit cu aniĭ sĕĭ.

§ 159. Spre a fi primit la institut ca elev, tînĕrul trebue să fi petrecut şcólele începĕtóre în public saŭ în privat, însă după ce s'aŭ supus la un examen şi aŭ câştigat cuvenitul atestat aicĭ în Iaşĭ, de la şcóla începĕtóre din Sfinţiĭ Treĭ-Ierarchĭ, iar la ţinuturĭ de la aceleaşĭ începĕtóre.

§ 160. Mĕsura de maĭ sus se va începe a se pune în lucrare de la anul 1837, 1 Septembre, iar acum spre îndemnarea tinerilor ce se vor primi la institut, şi carĭ nu vor fi petrecut clasurile începĕtóre; repetitoriĭ le vor paradosi aceste obiecturĭ.

§ 161. Tot la acel institut şi de o potrivă cu eleviĭ se vor ţine cu cheltuiala şcólelor şi stipendiştiĭ.

§ 162. Spre a putea fi primiţĭ în numĕrul de stipendiştĭ, se cuvine a face concurs, şi numaĭ aceĭ copiĭ sărmanĭ şi aĭ părinţilor scăpătaţĭ cu talant deosebit, şi carĭ vor da cele maĭ bune nădejdĭ pentru a lor sporire, se vor primi de stipendiştĭ. Aceştĭ stipendiştĭ, după ce vor trece cursul învĕţăturilor, vor fi datorĭ a paradosi în şcólele naţionale învĕţăturile la carĭ se vor găsi maĭ vrednicĭ, cu jumĕtate de léfă în curs de treĭ anĭ. Dacă verĭ-unul dintr'aceştĭ stipendiştĭ nu va rĕspunde scoposuluĭ, apoĭ se va depărta din institut, primindu-se altul în locul sĕŭ prin concurs.

§ 163. Eleviĭ şi stipendiştiĭ vor fi datorĭ să urmeze a lor învĕţătură după orînduiala ce li se va arĕta, şi nu vor putea să schimbe acéstă orênduială, saŭ să'şĭ curme învĕţătura sub nicĭ un pretext.

§ 164. Imbrăcămintea elevilor Statuluĭ precum şi a acelora cu plată şi a stipendiştilor va fi cu a lor cheltuială: uniforma pentru eşire, şi, după voinţă, în casă; însă tot-d'a-una se va păzi la îmbrăcăminte cea maĭ mare curăţenie.

SECŢIA II

De personalul dregĕtorilor institutuluĭ

§ 165. Personalul dregĕtorilor institutuluĭ se alcătuesce: de provizorul, de pedagogĭ-repetitorĭ, de econom, de censor-pedel şi slujitoriĭ trebuitorĭ.

Provizorul

§ 166. Povăţuitorul institutuluĭ este provizor, carele va avea sub a sa ascultare un censor, doĭ pedagogĭ-repetitorĭ, carĭ cu toţiĭ vor împlini datoriile orênduite.

§ 167. Provizorul este ca un părinte elevilor cu asemenea îndatorire. El va povățui crescerea fisică și morală a tinerilor, va priveghia a lor purtări și paza bunelor orênduelĭ în cursul deosebitelor îndeletniciri; ḑiua și nóptea va fi față la a lor sculare, la mâncare și la sculare; visitând repetitoriile și dormitórele elevilor, ca pedagogiĭ să fie pururea nedespărțiți de aĭ lor elevĭ, și va primi în tótă séra raportul acestora; povățuind și priveghiând ca aceștia să pregătéscă pe elevĭ la învĕțarea lecțiilor ce li se vor da de către respectivii profesorĭ. Ingrijirea sa va fi ca, potrivit cu instituțiile scolastice, să înfățișeze pe elevĭ de a fi vrednicĭ chiămăreĭ lor de față și dreptul ce aŭ să coprindă în societate, urmând cu rîvnă și curățenia cugetuluĭ întru împlinirea sarcineĭ ce i s'a încredințat.

§ 168. Provizorul va face aplicație de tóte mĕsurile ordinare legiuite pentru ținerea institutuluĭ, iar la întêmplări extraordinare va cere nouĕ instrucțiĭ de la ocârmuirea școlelor.

§ 169. Provizorul va fi îndatorit a se supune inspecțieĭ directorale și a urma instrucțiilor date de către Epitropie.

§ 170. Provizorul va avea asupra sa priveghierea învĕțăreĭ și purtăreĭ elevilor, și va face în tótă luna raport întemeiat pe noatele profesorilor și ale sale, despre sporul tinerimeĭ. Acest raport al provizoruluĭ, Directorul, adăogênd încă și observațiile sale cele trase din inspecție, îl va supune Epitropieĭ în parte.

Pedagogiĭ repetitorĭ

§ 171. Pedagogiĭ sunt în special împlinitoriĭ îndatoririlor provizoruluĭ; eĭ sunt nedespărțiți de elevĭ, când aceștia petrec: în sala dormitóre, în aceea a studiilor, la masă și la recreație. Eĭ vor duce pe elevĭ la clasurile respective și 'ĭ vor încredința profesorilor, de unde iar la încheerea lecțiilor îĭ vor însoți la locul hotărît, primind de la respectivul profesor însemnare de lecția dată și de purtarea lor, și vor ține jurnal de purtările elevilor, pe care în fieșĭ-care séră îl vor împărtăși provizoruluĭ.

§ 172. Pedagogiĭ repetitorĭ vor stărui cu amĕnuntul la tâlcuirea și învĕțarea lecțiilor elevilor în sala studiilor.

§ 173. Pedagogiĭ repetitorĭ trebue să fie de un haractir păciuitor, drept și nepărtinitor; eĭ nu vor favorisi pe uniĭ maĭ mult decât pe alțiĭ; se vor sirgui de a câștiga dragostea elevilor, pentru ca mijlócele blânde să fie maĭ puternice de cât asprimea; care și acésta se va întrebuința cu cumpănire, avênd cea maĭ mare trezvie întru tóte, și netrecênd cu vederea cea maĭ mică greșélă, cerênd întru tóte povățuirĭ de la provizorul·

§ 174. Drept aceea, pedagogiĭ repetitorĭ vor face cunoscut elevilor datoriile ce aŭ să urmeze, pentru ca să nu aibă cuvênt de a lor nesciință, și tóte nouele dispositiĭ atingĕtóre de acestea, se va citi de provizorul în auzul tutulor.

§ 175. Se va lua mare luare aminte ca evlavia și dragostea adevĕruluĭ și supunerea către legĭ, Domnul Ocârmuitor, adânc să se înrădăcineze în inimele tinerimeĭ; acea întêiŭ se va câștiga prin plinirea datoriilor creștinescĭ, iar al doilea prin defăimarea și pedépsa fieșĭ-căruia neadevĕr, precum prin lauda și rĕsplătirea aceluĭ care n'ar face asemenea greșélă; pedépsa va fi maĭ simțitóre dacă eleviĭ ar cerca să înșele și să viclenéscă, căcĭ cea maĭ mică îngăduire de asemenea va fi vătĕmătóre ținereĭ disciplineĭ institutuluĭ.

Despre economul

§ 176. Economul va avea sub a sa îngrijire materialul, provisiónele, ómenii de slujbă şi lucrătorii, ce se vor întrebuinţa la institut, va ţine registru de tóte cheltuelile cu bucătăria şi cu alte trebuinţe ale institutului.

§ 177. Va ţine încă un inventariu în care va trece tóte mobilele şi alte lucruri ce aduc şcolarii cu sine când intră întâiaşi dată în institut, şi cari se vor încredinţa pedelului spre întrebuinţarea elevilor.

§ 178. Economul va fi răspunzĕtor de tot materialul institutului; de aceea, îndată ce se va perde, saŭ se va strica ceva dintr'acest material, va avea grijă a se pune la loc de ori-cine se va cuveni; va vizita adesea tóte efecturile institutului Academiei, ca să vadă de se păzesce în bună stare şi va însciinţa pe Direcţie despre a lor stare, cerênd cuvinciósa punere la cale.

Indată ce are a se face vre-o schimbare în personalul ómenilor de slujbă, economul va face acésta prin scirea Direcţiei, va lua socotélă în tóte serile de cheltuelile cu cari vre-unul din ómenii din slujbă va fi fost însărcinat; va face cercetare cu deamĕnuntul de s'aŭ urmat dréptă tocmélă la ori-ce cumpĕrătură.

§ 179. Economul primesce de la Casa şcólelor suma orênduită de Epitropie prin budget, pentru cheltuelile ordinare şi extraordinare ale institutului, pentru care va ţine condică şnuruită, unde vor iscăli toţi primitorii banilor, şi despre cari pe fieşi-care lună va încheia socotelile, controlate mai întâiŭ de provizorul, prin samă curată cu casierul şcólelor.

Pentru înlesnirea cumpĕrărei celor trebuincióse, va primi banii înainte pe fieşi-care lună de la casier, iar la facerea din noŭ a vre-unui lucru mai însemnat, saŭ reparaţie, economul va însciinţa pe Direcţie, care, după hotărîrea Epitropiei, urmând formalităţile întru acésta păzite, va pune în lucrare facerea lor.

§ 180. Acest econom se va îngriji, în sfêrşit, pentru tóte cele atingĕtóre de economia institutului, curăţenie şi altele.

Pentru censor

§ 181. Privegherea lui se va întinde peste toţi ómenii în slujba institutului, va ţine buna orênduială între elevii interni şi şcolarii externi, va primi comisiónele şi pacheturile, ce se vor adresui către elevi, pe cari le va împărtăşi provizorului. Pentru acésta, va ţine condică de intrare şi eşire; în aceeaşi condică va înscrie ceasul eşirei şi înturnărei elevilor la institut, cari vor primi întru acésta bilet de la provizorul.

§ 182. La întêmplare când pentru pricini neprevĕzute ar rĕmânea vre-un profesor de la ceasul paradosului sĕŭ, censorul se va însciinţa despre acéstă pricină, o va raportui Direcţiei, care va pune la cale a se urma paradosirea prin supleant.

§ 183. Asemenea el va priveghia asupra curăţeniei apartamenturilor, înţelegêndu-se întru acésta cu economul, şi se va îngriji a se da semi la timpul hotărît prin tóte ceasurile scolastice.

Pentru pedel

§ 184. Pedelul, care va fi sub ascultarea censorului, se va ajutora de patru slugi; el este însărcinat cu ţinerea garderobei elevilor, cu curăţitul straelor şi a lor ţinere în bună stare şi orênduială, tóte după fóie, precum i se vor încredinţa, ţiind şi o condică

şnuruită întru acésta, unde să se trécă tóte lucrurile ce vor fi adus eleviĭ cu sine; el va avea grijă şi despre curăţarea tutulor sălilor, odăilor şi a paradosurilor, despre a lor încălţăminte şi aerisire; el va fi purtător comisiónelor din partea administraţieĭ institutuluĭ către părinţiĭ elevilor, pentru care va ţine condică.

SECŢIA III

Pentru rênduiala şi disciplina institutuluĭ

§ 185. Vremea sculăreĭ elevilor, véra şi iarna, este la cincĭ ceasurĭ diminéţa; ceasul culcăreĭ este la 10 ceasurĭ séra, pentru care se va da semn cu clopoţelul institutuluĭ; iar pentru intrarea şi eşirea din clasurĭ va fi un clopot maĭ mare.

§ 186. După ce eleviĭ se vor scula, se vor spăla, îmbrăca, care acésta se vor împlini în 30 de minute, eĭ cu bună rênduială vor trece în sala studiilor, unde se vor inspectui de provizorul, şi, împreună sub povăţuirea pedagogilor, vor trece în sala mâncăreĭ, aicea Eſimeriul va face rugăciunile de diminéţă, după care va urma gustarea; tóte acestea aŭ a se încheia până la 6 ceasurĭ.

§ 187. La 6 ceasurĭ pedagogiĭ repetitorĭ duc pe elevĭ în sălile studiilor, unde le tălmăcesc lecţiile date şi priveghiază a le învĕţa, urmând acésta până la 8 ceasurĭ.

§ 188. La 8 ceasurĭ pedagogiĭ repetitorĭ duc pe elevĭ în a lor clasurĭ respective, de aicĭ la 11 ceasurĭ eşind din clas iĭ vor primi iar pedagogiĭ, şi ducêndu-ĭ în sala studiilor, acolo depune fieşĭ-care a sale cărţĭ, se o lihnesc până la 12 ceasurĭ, iar aceĭ carĭ aŭ a urma şi alte clasurĭ, vor trece în clasurile cuvenite.

§ 189. Chiar la amiadă-ḑi clopoţelul chiamă pe elevĭ la prânz, pedagogiĭ repetitorĭ duc la trepezariŭ, unde, după meritul purtăreĭ în cursul sĕptĕmâneĭ, provizorul va însemna locul fieşĭ-căruia; prânzul, care va ţine până la treĭ sferturĭ, va fi propăşit şi urmat de cuviinciósele rugăciunĭ.

§ 190. Sculându-se de la prânz, eleviĭ vor avea treĭ sferturĭ de ceas recreaţie în sală, saŭ în grădină; după acésta, la semn de clopoţel, începe pregătirea lecţiilor până la 2 ceasurĭ iarna, iar véra clasul va începe după prânz la treĭ ceasurĭ.

§ 191. La semnul mareluĭ clopoţel, pedagogiĭ repetitorĭ duc pe elevĭ în clasurĭ, carele vor ţine douĕ ceasurĭ, după carĭ aceĭ ce ar urma altor cursurĭ trec în clasul respectiv.

§ 192. După încheierea clasurilor ordinare şi extraordinare, pedagogiĭ repetitorĭ duc pe elevĭ în sala studiilor unde îşĭ depun cărţile, de aicea trec la trepezar unde fac gustare, apoĭ iarna trec în sala cea mare spre petrecere, iar véra la aer curat saŭ în grădină până la 7 $^1/_2$ ceasurĭ.

§ 193. La 7 $^1/_2$ ceasurĭ eleviĭ trec în sala studiilor unde, sub povăţuirea pedagogilor repetitorĭ, învaţă lecţiile până la 9 ceasurĭ.

§ 194. La 9 ceasurĭ clopoţelul pensionatuluĭ dă semn de cină, care se va urma cu rênduiala însemnată la prânz.

§ 195. După cină petrec eleviĭ în sala studiilor şi la 9 $^3/_4$ merg la închinăciune, după care se culcă.

§ 196. Pedagogiĭ repetitorĭ vor dormi în sala secţieĭ elevilor, iar cabinetul lor, despărţit fiind de dormitórea elevilor prin un părete de sticlă, vor putea priveghia de a se păzi cea maĭ bună rênduială şi linişte între elevĭ; la întêmplare de bolnăvire, va face îndată sciut provizoruluĭ.

§ 197. La tóte aceste îndeletniciri și strămutări a elevilor, provizorul va fi față asemenea la culcat și la sculat.

§ 198. Fieșĭ-care elev venind la institut trebue să aibă deplină îmbrăcăminte, care va fi: uniformă și schimburĭ, și anume două uniforme de tóte ḑilele, una pentru sĕrbătorĭ, o manta, cușmă, 2 perechĭ ciobote, 12 cămășĭ, 6 prostirĭ, 12 perechĭ ismene, 12 perechĭ călțunĭ, 6 peptare ușóre, 12 basmale de nas, 6 prosópe, o pereche mănușĭ, 1 halat, 1 mindir de lână, 2 perinĭ, 1 oghial și un macat de merinos verde închis pentru acoperirea crevatuluĭ, o toaletă cu acele trebuitóre pentru ținerea curățenieĭ trupuluĭ și a straielor; carĭ aceste, vor trebui a se înoui de către părinți, spre a fi în stare bună, și tóte se vor încredința provizoruluĭ, care, după ce le va însemna, va încredința pedeluluĭ prin scirea și a economuluĭ, după paragraful 177, spre a se așeḑa la garderobă sub numĕrul elevuluĭ. Necurățenia și neorênduiala elevilor în a lor îmbrăcăminte și în ținerea lucrurilor, nu se va îngădui și la întêmplare se va certa.

§ 199. Pentru curățenie va fi la institut un feredeŭ, unde elevĭĭ pe rênd se vor spăla.

§ 200. Nu este ertat elevilor a avea vre-un amestec cu slugile și călcătorul se va supune mustrăreĭ.

§ 201. Nu este volnic elevul a eși din coprinsul institutuluĭ fără voia provizoruluĭ și fără a fi însoțit de un om înadins; nicĭ póte el în ḑi de sĕrbătóre saŭ Duminică, să mérgă la părinții saŭ prieteniĭ sĕĭ la prânz, saŭ să petrécă o parte a ḑileĭ; provizorul va putea da acéstă voiă la aceia carĭ se vor deosebi prin a lor bună purtare și sirguință; în ḑiua eșireĭ elevul va fi dator a iscăli în condica censoruluĭ, și la înturnare a însemna ceasul în care va intra la institut.

§ 202. Acele ce s'a ḑis la paragraful de maĭ sus se vor aplica: la balurĭ, adunărĭ saŭ teatru.

§ 203. Sloboḑí sunt părinții saŭ patroniĭ și din aĭ familieĭ a vizita pe elevĭ Dumineca și în ḑi de sĕrbătóre, însă oprit este a le aduce lucrurĭ de mâncare și alte lucrurĭ fără scirea provizoruluĭ.

§ 204. Joile după prânḑ și ḑilele de Duminecă și de sĕrbătóre sunt hotărîte parte pentru recreație, care se va întrebuința pentru întemeierea sănĕtățeĭ și a vîrtuțeĭ elevilor, și parte pentru gătirea la lecțiile viitóre; asemenea se va urma și în cursul vacanțiilor cu elevĭĭ ce vor rĕmânea la institut; iar la aceia carĭ vor merge la țéră cu părinții lor, li se vor da instrucțiĭ pentru împlinirea acestor orênduite mĕsurĭ.

§ 205. Dumineca și în ḑi de sĕrbătóre, elevĭĭ cu provizorul și pedagogiĭ repetitorĭ vor merge la biserica Academieĭ, spre a asculta sfânta liturgie.

§ 206. In postul cel mare și al Nascereĭ, elevĭĭ se vor mărturisi și se vor comunica, fiind întru acésta povățuițĭ de Efimeriul institutuluĭ; orĭ-care elev nu va împlini acéstă sfântă îndatorire, se va supune pedepseĭ.

SECȚIA IV

Pentru pedepse

§ 207. Pedepsele se vor face pe graduri și vor fi maĭ întêiŭ mustrărĭ în deosebĭ, maĭ în urmă, în ființa clasuluĭ, saŭ a institutuluĭ.

§ 208. Dacă mustrările și sfătuirile nu vor ajuta, atuncĭ fără preget se va păși la pedepse maĭ simțitóre, însă acestea vor fi potrivite cu vêrsta, haractirul și tempera-

mentul vinovatuluĭ; pentru că în deosebite haractirurĭ tot acele pedepse pot nasce deosebite lucrărĭ. Pedepsele sunt:

1) Mustrările;
2) Amenințărĭ;
3) Prânz în deosebĭ;
4) Prânz după ce se vor scula alțiĭ de la masă;
5) Neîmpărtășirea de recreațiĭ în ḑilele săptămâneĭ;
6) Neîmpărtășirea de recreațiĭ în ḑilele de sărbătorĭ;
7) Inmulțirea lecțiilor peste cele hotărîte;
8) Arest în cămară;
9) Arest la carcera (închisóre) institutuluĭ de la 12 ceasurĭ până la 3 ḑile;
10) Scóterea din institut.

§ 209. Drept aceea, întemeiat pe lista de conduită se va ține o condică, unde se va înscrie numele celor vinovațĭ și a lor pedepse.

§ 210. Aceĭ carĭ, după tóte mijlócele întrebuințate pentru a lor îndreptare, n'ar da nicĭ o bună nădejde, apoĭ, spre ferirea uneĭ rele pilduirĭ, se vor depărta de la institut, în urmarea raportuluĭ făcut de provizorul, prin Comitet, către ocârmuirea scolastică, pentru a se face cuviinciósa punere la cale.

§ 211. Eleviĭ vor primi la fieșĭ-care lună mărturiĭ despre a lor purtare și învățătură, despre care făcêndu-se un tabloŭ general se va raportui Epitropieĭ, ca să cunóscă starea morală a institutuluĭ.

§ 212. Drept aceea, pedagogiĭ repetitorĭ se vor aduna Dumineca după biserică la provizor, unde va face fieșĭ-care raportul sĕŭ pentru eleviĭ supușĭ privegherei sale, și aceste împărtășirĭ vor sluji de temeiŭ la mărturiile sus însemnate.

SECȚIA V

Infirmeria saŭ cămara bolnavilor

§ 213. Spre căutarea bólelor ce s'ar putea întêmpla între elevĭ, va fi la institut o infirmerie în apropierea locuinței provizoruluĭ, unde vor petrece eleviĭ nesănĕtoșĭ, carĭ nu se vor putea înscrie de censor în fóia bolnavilor fără autorisația doctoruluĭ.

§ 214. Drept aceea, un doctor se va orêndui ca să vie în tóte ḑilele să cerceteze la provizorul despre starea sănĕtățeĭ elevilor și acelor aflătorĭ în coprinsul institutuluĭ, ca să rênduiască la ceĭ bolnavĭ cuvenite dohtoriĭ. La bólă grea, provizorul va înștiința îndată pe părinți, carĭ vor hotărî de are elevul a rĕmânea la institut, saŭ a se doftori la casa sa.

§ 215. Rețetele se vor controla de provizorul și se vor plăti de Casa școlelor.

§ 216. La acéstă infirmerie va fi o femee în vêrstă, spre purtare de grijă a bolnavilor; ea va împlini tóte cele orênduite de doctor, pentru paza și luarea dohtoriilor, făcênd raport la a sa venire; ea va fi însărcinată cu spălatul celor micĭ elevĭ.

§ 217. Doctorul Academieĭ va fi dator a căuta și pe personalul profesorilor și a celor aflătorĭ în slujba școlelor.

CAP. V

INTOCMIRI DEOSEBITE

SECȚIA I

Comitetul academic

§ 218. Pentru de a representa pe corposul profesorilor, apoĭ profesoriĭ ordinarĭ aĭ facultăților, din ceĭ de umanióre și din a gimnasieĭ, precum și din aceĭ ordinarĭ aĭ cursuluĭ de inginerie, vor alcătui un corpos numit: »Comitetul academic«.

§ 219. In tot anul, la ḑiua aniversară a urzireĭ Academieĭ, în solemnitatea ce întru acésta va urma, Comitetul va alege pe rênd din sînul sĕŭ un senior, carele la solemnitățile scolastice va representa pe Comitet. Și când loc-ţiitorul Epitropieĭ va declara că din împregiurărĭ nu póte fi față la adunarea Comitetuluĭ, atuncea seniorul va apuca locul preşedenţieĭ și la tractația obiectuluĭ hotărît va avea vot de asemenea cu cele-l-alte mădulărĭ.

§ 220. La încheierea fieşĭ-căreia lunĭ, acest Comitet se va aduna în sala seanţeĭ sub preşedenţia a unuĭ mădular al Epitropieĭ, iar în nefiinţă, sub preşedenţia Directoruluĭ.

§ 221. Pe temeiul raporturilor profesorilor, acest Comitet va tractarisi despre ramul de învĕţătură urmat în luna trecută, de materia sciinţifică și filologhică a manuscriptelor, ce aŭ să se tipăréscă spre publica paradosire, și va judeca despre acele ce atârnă de disciplina și rênduiala statornicită între profesorĭ și între școlarĭ; în adunare va propune chibzuirile sale, potrivit cu statutele coprinse în regulamentele scolastice, atingĕtóre de disciplina și sporul învĕţăturilor, și încheiând jurnal de a sa socotinţă după mulţimea voturilor, îl va supune Epitropieĭ.

Cu sporul facultăților și a clasurilor, Epitropia va hotărî numĕrul mădularelor acestuĭ Comitet.

La chiămarea Epitropieĭ, acest Comitet se va aduna extraordinar, și se va sfătui asupra materiilor propuse de Epitropie.

SECȚIA II

Redacția și cercetarea cărților

§ 222. Invĕţăturile în limba patrieĭ fiind nouĕ și cerêndu-se mare cumpănire și chibzuire întru alcătuirea saŭ tălmăcirea cărților sciinţifice și înavuţirea limbeĭ românescĭ, pentru maĭ exactă rostire a ḑicerilor abstracte și technice, Comitetul academic, la care va fi de față și auctorul, va corecta manuscriptul ce i se va trămite de Epitropie și dacă cu a sa observație se va uni auctorul, apoĭ prescriindu-se, se va supune Epitropieĭ spre întărire.

Nemulţămindu-se auctorul, manuscriptul cu observațiile Comitetuluĭ se va supune Epitropieĭ, cu cuvintele auctoruluĭ, spre deslegarea ponturilor împricinuite, și numaĭ după întăritura ce va da Epitropia se va putea tipări asemenea alcătuire și a se paradosi în public.

§ 223. Auctoriĭ cărților de paradosire a învĕţăturilor, în orĭ-ce ram, se vor însemna de Epitropie, spre a fi aceste cărțĭ: aŭ aduse pe românie, saŭ numaĭ în extracturĭ tălmăcite.

SECȚIA III

Pentru informarea bibliotecei

§ 224. Intru a se întocmi pe încet o bibliotecă în Academia Iașuluĭ, se va întrebuința pe fieșĭ-care an o sumă de banĭ din casa școlelor hotărîtă prin budget pentru cumpĕrarea cărților.

§ 225. Se va face încă orênduială ca auctorul saŭ editorul ce va publica vre-o carte în prințipat, să fie dator a da cincĭ exemplare pentru biblioteca publică.

§ 226. Redactoriĭ gazetelor și altor lucrărĭ periodice vor da numaĭ câte un exemplar.

§ 227. Sporindu se numĕrul cărților, Epitropia va orêndui un bibliotecar cu corecte însușimĭ.

§ 228. Se va întrebuința o sumă pe tot anul pentru a se cumpĕra instrumenturĭ de fisică și de chimie, de geometrică și de mecanică, modeluri pentru architectură și agricultură, colecțiĭ pentru istoria naturală, stampe și altele.

SECȚIA IV

Pentru tipăritul cărților

§ 229. Pe tot anul se va întrebuința o sumă pentru tipăritul cărților trebuincióse la deosebitele învĕțăturĭ ce se urmézĕ în școlele naționale.

§ 230. Jumĕtate din exemplarele ce se vor tipări cu cheltuiala școlelor se vor da auctoruluĭ, ca să le întrebuințeze spre al sĕŭ folos, iar cea-l-altă jumĕtate va rĕmânea pe séma Epitropieĭ, ca să se împărțéscă în dar școlarilor sărac̆ĭ și celor ce se vor arĕta la examen cu eminență.

§ 231. Dintr'acéstă sumă Epitropia va hotărî prețurĭ pentru tălmăcirea și alte lucrurĭ trebuincióse la învĕțătura publică.

§ 232. Se vor tipări cu cheltuiala școlelor numaĭ cărțile ce se vor cunósce de neapĕrată trebuință la deosebitele învĕțăturĭ, ce se află aședate în școlele naționale.

SECȚIA V

Pentru trămiterea școlarilor pe la universități străine

§ 233. Pentru a se înforma profesorĭ vrednicĭ a paradosi învĕțăturĭ înalte în școlele naționale, se vor trămite din vreme în vreme tinerĭ pămêntenĭ la universitățile cele maĭ luminate ale Europeĭ, pentru ca să se desĕvîrșéscă la a lor învĕțătură.

Aceștia se vor alege din stipendiștiĭ ce se vor arĕta maĭ cu talent, cu eminență, în cursul învĕțăturilor și cu haracter moral.

Acéstă preferență se va câștiga prin concursurĭ ce se vor face la examenurĭ generale, după cum s'aŭ arĕtat la § 139.

§ 234. Stema și sigiliul Academieĭ va fi: în cerc albastru, un lucéfăr de argint, avênd în mijloc pe sfântul Duh în forma porumbuluĭ, iar la margine prin prejur înscrisul: „Academia Michăileană, anul 1834“.

Personalul

Profesorĭ de filosofie

1. D. Doctor E. Murgu, profesor de filosofie.
2. D. Paharnicul G. Seulescul, profesor de istoria pragmatică.

3. D. Paharnicul V. Fabian, profesor de matematică.

1. D. Cămin. Flehtenmaher, profesor de legĭ.

Extraordinare

1. D. Maiorul Singurov, profesor de matematică aplicată.
2. D. A. Fraivald, profesor de architectură şi desemn.
3. D. I. Miler, profesor de zugrăvia figurilor.
4. D. Paulo Cervati, profesor clasuluĭ filarmonic.

Clasurĭ filologice

1. D. Cuculi, profesor de literatura elinéscă.
2. D. Tiso, profesor de gramatica francesă.
3. D. Repe, profesor de literatura francesă.
4. D. Malguverne, profesorul clasuluĭ I-iŭ.
5. D. Medeln. G. Botezatu, profesor de gramatica germană.
6. D. Căminarul Flehtenmaher, profesor de literatura latină şi germană.
7. D. Medelnicerul V. Peltechi, profesor de limba rosiană.
8. D. G. Crasa, profesor de limba italiană.

Profesoriĭ şcólelor începĕtóre

1. D. Nicolaĭ Simionescu, ad. de Lancastru.
2. D. Medelnicerul Peltechi, profesor în normă pentru aritmetică şi geografie.
3. D. Medelnicerul T. Verescul, profesor de gramatica română şi citirea latină.
4. D. I. Adler, profesor de caligrafie.
5. D. A. Fraivald, profesor de aritmetică şi geometrie.
6. Sfinţia Sa Părintele Iconomu Ioan, catiheta.
7. D. Dr. Cihacu, profesor de istorie naturală.

1. D. Medelnicerul C. Botezatu, ântêiul profesor la şcóla fetelor.
2. Sfinţia Sa Părintele Iconomu Ioan, catiheta şi profesor al 2-lea.
3. Sfinţia Sa Maica Susana, privighetóre la acéstă şcólă.
4. D-na Elisaveta Alexandreasca, învĕţătóre a lucruluĭ de mână.
5. Madame Iosepha Hofmann, învĕţătóre lucruluĭ de mână.
6. D. Hofmann, politechnic.

Profesoriĭ ţinutuluĭ

1. D. Pitarul I. Nanul, profesor la Roman.
2. D. A. Corleţan, profesor la Botoşanĭ.
3. D. Pitarul Zăhărescu, profesor la Bêrlad.
4. Sfinţia Sa părintele Iconomu Ioan, profesor la Huşĭ.
5. D. Const. Paulini, adjunct la Focşanĭ.
6. D. Pitarul T. Giuşcă, profesor la Galaţĭ.

Profesoriĭ de gimnasie

1. D. I. Stavrat, adjunct de filologie şi cronologie.
2. D. H. Drăghinicĭ, adjunctul limbeĭ latine.

3. D. Slugerul V. Paulini, adjunct de aritmetică şi geografie.
4. D. N. Porphirogenit, adjunct de limba elinéscă.
5. D. Medelnicerul T. Verescu, catiheta.
6. D. Paharnicul T. Seulescul, profesor de retorică şi arheologie.
7. D. Paharnicul V. Fabian, profesor pentru literatura latină, matematice şi poesie.
8. D. D. Cihacu, profesor de istoriă naturală.

D) EXTRAORDINARE

Programe

Cursul geometrico-practic

Anul	*Clasul I-iŭ*	Cursurĭ filologice
I	*a)* Geometrie practică. *b)* Matematica cea maĭ înaltă. *c)* Architectura civilă. *d)* Desemnul proiectariŭ şi facerea de planurĭ atât geometrice cât şi architectonice.	Limba elinéscă. 1. Clasa elementară. 2. Clasa literaturel.

Clasul al II-lea

II	*a)* Idrotechnica. *b)* Mecanica cea maĭ înaltă. *c)* Architectura cea maĭ înaltă. *d)* Astronomia. *e)* Urma de planurĭ atât geometrice cât şi architectonice.	Limba francesă. 1. Clasa elementar. 2. Clasa literaturel.

Cursul economic

Clasul I-iŭ

I	1. Istoria naturală. 2. Economia câmpuluĭ în deobşte.	Limba germană. 1. Clasa elementar. 2. Clasa literaturel.

Clasul al II-lea

II	1. Urmarea maĭ departe cu economia. 2. Sciinţa forestrală. 3. Veterinăria.	Limba rosiană.
	Şcóla de zugrăvitură. Institutul technic. Clasul pedagogic de un an.	Limba italiană.

Incepênd de la al 4-lea clas elementar pentru tóte clasele.

C) ACADEMIE

Facultatea filosofică

Clasul I-iŭ

Anul

I
1. Introducerea în filosofie, istoria filosofieĭ, logica şi metafisica cea curată.
2. Algebra şi geometria.
3. Istoria pragmatică universală.

Clasul al II-lea

II
1. Fisica cu tóte ramurile eĭ.
2. Metafica cea aplicată şi filosofia morală.
3. Incheierea istorieĭ universale.

Facultatea juridică

Clasul I-iŭ

I
1. Dreptul natureĭ, dreptul public universal şi cel particularnic al ţĕreĭ.
2. Statistica Staturilor, precum celor din Evropa aşa şi celor din afară de Evropa.
3. Dreptul metalic.

Clasul al II-lea

II
1. Dreptul civil al Romanilor.
2. Sciinţele politice.

Clasul al III-lea

III
1. Dreptul civil privat al Moldoveĭ.
2. Dreptul criminalicesc.
3. Procedura, precum cea civilă aşa şi cea criminală.
4. Dreptul comercial şi dreptul cambial.
5. Stilul politico-judecătoresc.

B) GIMNASIALE

Pregătitóre

Clasul I-iŭ

Anul

I
1. Sintaxul român.
2. Gramatica latină, etimologia.
3. Geografia universală şi în special a Moldoveĭ şi Ţĕreĭ Românescĭ, Turcieĭ, Evropeĭ, Rusieĭ şi Prusieĭ.
4. Istoria naturală, rigatul plantelor.
5. Aritmetica până la regula de treĭ.
6. Istoria biblică.

Clasul al II-lea

II
1. Din filologia română compositiĭ de perióde şi oraţiĭ.
2. Din gramatica latină sintaxul vulgar.
3. Din geografie: Statele Austrieĭ, Germanieĭ şi Italieĭ.
4. Istoria naturală, rigatul mineralelor.
5. Din aritmetică regula de treĭ cu tóte speciile; învĕţătóre despre mĕsurĭ.
6. Din istoria cronologică: istoria de la urzirea lumeĭ până la Hristos.
7. Din religie istoria sfântă.

Umanióre

Clasul I-iŭ

III
1. Ritorica.
2. Sintaxul ornat al limbeĭ latine şi analisa autorilor ritorĭ.
3. Archeologia Egiptenilor, Grecilor şi a Romanilor.
4. Principiile algebreĭ practice.
5. Geografia Franţeĭ, Belgieĭ, Olandeĭ, Ispanieĭ, Portugalieĭ, Angliеĭ; după aceea a Americeĭ şi Australieĭ.
6. Din istoria cronologică de la Hristos până la Carlos.
7. Din religie, învĕţătura moraluluĭ creştinesc.
8. Limba elenă, începuturĭ şi partea etimologică.

Clasul al II-lea

IV
1. Poesia.
2. Mitologia.
3. Citirea şi analisa autorilor celor poeticĭ aĭ Romanilor.
4. Geografia Asieĭ, Africeĭ, după aceea geografia matematică şi geografia cea veche.
5. Geometria.
6. Din istorie urmarea chronologică de la Karlu până în ḑilele de acum.
7. Religia, urmarea moraluluĭ creştinesc.
8. Urmarea limbeĭ elinescĭ, sintaxul vulgar şi analisurĭ.

Şcóla elementară pentru fete

Clasul I-iŭ

I
1. Citirea şi scrierea românéscă.
2. Cunóscerea numerilor, rĕspunderea cu cele patru lucrărĭ ale aritmeticeĭ.
3. Catihisie.

Clasul al II-lea

II
1. Citirea după ton din cărţile orênduite.
2. Scrierea după dictando.
3. Caligrafia.
4. Partea etimologică din gramatica românéscă, — vor îndeletnici cu ortografia.
5. Aritmetica cu numere complexe.
6. Din istoria naturală clasa animalelor.
7. Lecţiĭ morale şi simbolul credinţeĭ.

Clasul al III-lea

III
1. Sintaxul limbeĭ românescĭ.
2. Alcătuirile de trebuinţă pentru viéţa de obşte.
3. Aritmetică, fracţiile până la regula de treĭ inclusive, împreună cu ţinerea registrelor.
4. Istoria naturală până la sfêrşit
5. Moralul după orênduită carte. Pe lângă aceste treĭ clasurĭ, se vor învĕţa lucrurĭ de mână trebuincióse pentru partea femeiască.

A. ÎNVĔŢĂTURILE ÎNCEPĔTÓRE

Şcóla lancastrică

I
1. Citirea.
2. Scrierea.
3. Numĕrarea, adiţia şi substracţia practică.
4. Sfintele rugăciunĭ.

Şcóla normală

Clasul I-iŭ

II
1. Scrierea din dictando.
2. Lectura după orênduite cărţĭ.
3. Caligrafia.
4. Din gramatica română, etimologia.
5. Citirea latinéscă.
6. Patru speţiĭ din aritmetică.
7. Catihisie, partea I-a.

Clasul al II-lea

III
1. Gramatica română, sintaxul vulgar.
2. Elementele geografieĭ pe scurt.
3. Din aritmetică până la fracţiĭ inclusive.
4. Scrierea şi declamaţia latină.
5. Din catihisie, partea a II-a.
6. Din istoria naturală rigatul animalelor.

Şcóla reală

Clasul al III-lea

IV
1. Sintaxul limbeĭ române.
2. Geografia Moldoveĭ şi Ţĕreĭ Românescĭ.
3. Exerciţie în alcătuire.
4. Din istoria naturală urmare.
5. Din aritmetică regula de treĭ, purtarea registrelor.
6. Geometrie şi mecanică populară.
7. Desemnul.

ANEXELE LA TOMUL I, CAP. VII

1835

TOMUL I, CAP. VII

TOMUL I, PAG. 286.

Inainte de ce Epitropia învĕţăturilor publice să intre la Domnitorul M. Sturdza cu anaforaoa ce am reprodus la acest loc, era nevoie de a se găsi case în care să se aşeḑe »Academia«. Cu acest scop, Asaki pune pe Epitropie să adreseze luĭ Vodă următórea anafora :

Prea Inălţate Dómne,

Urmând sistemeĭ şi menirilor începute şi povăţuite cu adâncă înţelepciune de Inălţimea Vóstră pentru organisaţia Academieĭ sciinţelor în Iaşĭ, Epitropia aŭ ajuns la pontul de a avea trebuinţă de o încăpĕtóre zidire, în care nu numaĭ să se aşeḑe institutul pentru locuinţa şi ţinerea de o sută de tinerĭ, ci încă să'şĭ şi paradoséscă clasurile gimnasiale, a filosofieĭ şi a legilor, şi a cursurilor slobode, după coprinderea reglementuluĭ scolastic, căutând o asemenea zidire, care pe lângă acésta să fie şi în mijlocul politieĭ, Epitropia n'aŭ găsit nicĭ una gata pentru tóte aceste, însă aŭ aflat casele rĕposatuluĭ Spătar Petrache Cazimir, care de clironomĭ s'aŭ scos la mezat şi care din osebite împrejurărĭ s'aŭ arĕtat a putea fi potrivite scoposuluĭ, şi maĭ ales de sub cuvintele următóre :

1) Casele sunt în mijlocul politieĭ, bine zidite, acoperite cu fer, fără a cere mare reparaţie, fiind pe lângă Biserica Talpalarilor, care se póte otărî a fi biserica Academieĭ.

2) De şi aceste case sunt neîncăpĕtóre la sus pomenita trebuinţă, totuşĭ, spre a scăpa de grele cheltuelĭ şi de întârḑierea care ar pricinui zidirea din noŭ a binalelor ce ar trebui a se adăogi, s'aŭ înfăţoşat înlesnire de a se alătura către aceste casele rĕposatuluĭ Voinescu, aflătóre peste uliţă, şi care se pot *lega cu acele ale rĕposatuluĭ Cazimir prin galerie zidită*, care să fie de îndemânare şi de podóba uliţeĭ, înfăţoşând încă şi alt folos, că fiind în acéstă de pe urmă casă institutul locuinţeĭ elevilor, să fie tot o-dată paza *disţiplineĭ* şi despărţită de Academie, unde aŭ să urmeze şi şcolariĭ externĭ. Asemenea cuvinte întrunite în favorul aşeḑĕmêntuluĭ de învĕţătură, aŭ îndemnat pe Epitropie a ţinti a eĭ alegere pe aceste douĕ case, şi a stărui întru a lor cumpĕrare, încredinţată fiind, că orĭ-ce jertfă întru acésta făcută, va fi pururea maĭ de protimisire decât cheltuiala neprevĕḑută, care ar întêmpina întru zidirea uneĭ Academiĭ cu institut, aŭ măcar a una din aceste douĕ. Drept aceea, de vreme ce termenul vîndĕreĭ caselor se apropie, şi nu maĭ puţin de cuviinţă fiind a se îndestula Academia cu institutul, Epitropia, cu adâncă supunere, aduce aceste împrejurărĭ la cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre, rugându-vĕ să bine-voiţĭ a da întru acésta aice maĭ de pe urmă hotărîre.

Al Inălţimeĭ Vóstre, către Dumneḑeŭ smerit rugător,
Veniamin, Mitropolitul Moldoveĭ şi Suceveĭ.

Şi plecate slugĭ :
C. Mavrocordat Vornic ; *Canta* Vistier ; *G. Asaki*, referendar.
Secretar, *Mavrodin.*

No. 53.
Iaşĭ, 1835, Maiŭ 6.

Domnitorul încuviinţéză asemenea cumpĕrare de case, cu atât maĭ mult că era la mijloc şi un interes material al sĕŭ.

Regulamentul Organic dispunea a se zidi local pentru Academie în curtea mŏnastireĭ Golia. Epitropia nu arată maĭ sus alte motive pentru înlăturarea dispositiuneĭ Regulamentuluĭ Organic de cât »grelele cheltuelĭ«.

După ce se regulă afacerea localuluĭ, Epitropia intră cu o nouă anafora la Domnitor, aci adusă la Tomul I, pag. 286.

In anafora este originea arculuĭ, care până în aniĭ trecuţĭ există între ambele aripĭ ale liceuluĭ din Iaşĭ. Acest arc a legat casa luĭ Cazimir cu cea cumpĕrată de la Voinescu, din care Epitropia a scos *Petersburghi Hotel*, un han şi birt ţinut de un străin *Regensburger* [1]).

Ceea-ce încă e datoria istoriculuĭ să spună, este, că casele cumpĕrate de la familia rĕposatuluĭ Cazimir, eraŭ amanetate la însuşĭ Domnitorul pe 6.530 #, carĭ banĭ, în Maiŭ 15, 1835 (iute-iute!) s'aŭ şi plătit omuluĭ luĭ Vodă, Gregorie Plithos, Serdar. *Utile cum dulci!*

Vom alipi la acest volum icóna arculuĭ, care acum este desfiinţat. Câte amintirĭ din copilăria mea sunt legate cu arcul acesta, prin care treceam de la internat la clasele liceuluĭ!

TOMUL I, PAG. 290.

Actul de fundaţiune al Academieĭ Mihăilene, fiind reprodus şi maĭ de curênd în *Serbarea şcolară* a D-lor Xenopol şi Erbiceanu, nu maĭ póte găsi loc în acest volum.

TOMUL I, PAG. 296.

Iacă petiţiunea aci promisă, a luĭ G. Stihi, ascultător filosofieĭ:

»Prea milostivuluĭ meŭ protector D-luĭ Vorniculuĭ Costache Mavrocordat, Curator al şcólelor naţionale, de la Gheorghe Stihi, audiator filosofieĭ.

Jalobă,

Aşedat fiind prin a evgheniei vóstre bună îndurare în institutul naţional din Treĭ Ierarhĭ, unde am şi urmat cursul învĕţăturilor sistematic, până ce am trecut şi întêiul clas al filosofieĭ, voind a ajunge la scopul cinstiteĭ Epitropiĭ şi al dorinţeĭ mele, însă din nenorocire mĕ vĕd acum, de o-dată, lipsit de mijlócele ce ţintesce către ajungerea atăruia scop.

Obiectul căruia este atât împlinirea datoriilor către evghenia vóstră, ca către un prea milostiv protector al cultureĭ naţionale, cât şi către prosforarea ostenelilor mele înaintea altaruluĭ fericireĭ prea iubiteĭ nóstre patriĭ. Fiind-că lipsa mijlócelor mĕ silesce a pune stavilă ajungereĭ numituluĭ scop universal, pentru care de atâta vreme mĕ străduesc, şi a mĕ apuca de altul particularnic; Drept acésta, pentru ca învĕţătura ce am câştigat'o prin atâtea ostenelĭ să nu se facă jertfă uneĭ nenorocite lipsirĭ de mijlócele trebuincióse către ajungerea unuĭ aşa prea nobil scop, rĕmâind eŭ nemângâiat, ostenelile evgheniei vóstre zadarnice şi scopul cinstiteĭ Epitropiĭ nimicit, pentru aceea, plecat rog părintésca vóstră îngrijire, ce aveţĭ către binele patrieĭ, ca maĭ întêiŭ pri-

[1]) Acest otel exista la 1848 lângă Curtea domnéscă. Acolo s'aŭ făcut adunările boierimeĭ, carĭ aŭ făcut mişcarea revoluţionară pe care M. Sturdza o năbuşi încă înainte de a isbucni.

vind la folosul ce ar putea pricinui patrieĭ nóstre luminarea fiilor sĕĭ, sciind că nicĭ o patrie nu póte fi fericită dacă a eĭ fiĭ zac în noianul neşciinţeĭ, iarà maĭ apoĭ la scopul evghenieĭ vóstre, ce aţĭ avut, răpindu-mĕ din întunericul neşciinţeĭ în care zăceam, m'aţĭ adus în luminosul orizont al cultureĭ. Decĭ, cu umilinţă vĕ rog ca, după a evghenieĭ vóstre făgăduinţă, să mĕ înlesniţĭ atât cu mutarea mea la Academie, unde să şi urmez clasul filosofieĭ, cât şi cu mijlócele trebuincióse şi potrivite cu scopul meŭ, ca în urmă, unind ostenelile mele cu ale altora, să pot rĕspunde atât dorinţeĭ evghenieĭ vóstre, cât şi scopuluĭ cinstiteĭ Epitropiĭ.

Al evghenieĭ vóstre, prea umilit şi supus serv,

1835, Octombre 20. *Gheorghe Stihi*, ascultător filosofieĭ.

TOMUL I, PAG. 298, NOTA ***).

Τήν Υμετέραν Ἐκλαμπρότητα καὶ Ὑψηλότητα Αὐθέντα καὶ Ἡγεμὼν πάσης Μολδαυΐας Κύριε Κύριε Μιχαὴλ Γρηγορίου Στουρζα βοεβόδα, περιπόθητε ἡμῖν ἀδελφὲ προσαγορέυομεν.

Ἔχοντας δύο ἐγγόνους ὀνομαζομὲνους τόν μέν Κωστακε Γηίκα, τὸν δὲ Γεωργίου Στούρζα και βλέποντας αὐτοὺς ὀργὼντας πρὸς παιδείαν καὶ τας ἐπιστημονικὰς μαθήσεις, καὶ ποθοῦντας νὰ εἰσαχθῶσειν εἰς τήν Αὐθεντικὴν Ακαδημίαν διευθυνόμεθα πρὸς τήν ὑμετέραν ἀδελφικήν ἀγάπην αἰτȣ́μενοι ὅπως ἐπιτραπέισης τῆς ἐις ἀυτήν εἰσόδου συγκαταταχθῶοι τῷ εὐδαίμονι χορῷ τῶν ἐκεῖ τροφίμων.

Εὐαριστῶ (?) ὅλως δὲ ἀμφιγνοῦντες ὅτι επιταχθήσεται παρά τῆς Ὑμετέρας Εκλαμπρότητος τοῖς ἐνοῦσι διευθυνταῖς και διδασκάλοις ἵνα παρέχωοι ἀυτοις τοις παισὶ τὴν προσήκουσαν κηδεμονίαν καί ἐπιμέλειαν εἰς ὅσα καθορῶσι τήν ἐπίδοσιν, τήν χρηζομάθειαν καί τήν ἄλλην ἀγαθήν διαγωγήν διαπιστευόμεθα τήν παρ'ἡμῶν ἐπι τούτῳ εὐγνωμοσύνην.

Ὁ τῆς Ὑμετέρας Εκλαμπρότητος
ἀγαπητός αδελφὸς

Ἰάσσιον τῇ ᾱ Νοεμβρ.
1835.

(Semnat cu cirilice), Ἰωαη Стȣрза воевод.

Traducere [1])

Salutăm pe luminarea şi Inălţimea vóstră Domnitorule şi Egemóne a tótă Moldova, Domnule Domn Mihail Grigorie Sturdza Voevod, prea dorite frate al nostru.

Avênd doĭ nepoţĭ, carĭ se numesc: unul Costache Ghica, iar altul Gheorghe Sturdza, şi vĕḑêndu-ĭ doritorĭ de învĕţătură şi de cunoscinţele universitare, şi dorind să intre în Academia Domnéscă, ne adresăm către frăţésca vóstră iubire, cerêndu-vĕ, ca, permiţêndu-le să intre în ea, să se aşeḑe în corul (numĕrul) celor fericiţĭ a stipendiştilor (internilor) de acolo.

'Mĭ place să cred, neîndoindu-mĕ de loc, că se va ordona de către Strălucirea Vóstră directorilor de acolo şi profesorilor, ca să se dea acestor copiĭ îngrijirea şi osîrdia trebuinciósă, în cele ce privesc aplicaţiunea, învĕţătura necesară şi orĭ-ce altă educaţie bună, încredinţându-vĕ de recunoscinţă pentru acésta din partea nóstră.

Al strălucireĭ vóstre iubit frate.

Iaşĭ, 1 Noembre 1835. *Ioan Sturdza Voevod* [2]).

---

[1]) Scumpul meŭ coleg, D. C. Erbiceanu, a bine-voit a completa câte-va lacune din textul grec, pe unde era rupt, şi a dat traducerea acésta. Originalul este la Biblioteca Urechiă.

[2]) Semnătura în slove cirilice. Va să ḑică textul nu e scris de Ioniţa Sturdza direct.

TOMUL I, PAG. 302.

Ca să se vadă cât de multă lentóre se puse la organisarea seminaruluĭ central, în Bucurescĭ, maĭ aducem aci o adresă din 31 Decembre 1835 a logofeţieĭ trebilor bisericescĭ, prin care scrie Mitropolieĭ, să activeze culegerea de fonduri din darea preoţilor şi să se verse cât maĭ curênd în casa economieĭ Mitropolieĭ, ca să se pótă subveni la cheltuelile înfiinţândului seminar :

MAREA LOGOFEŢIE
a
TREBILOR BISERICEŞCĬ

Anul 1835, Decembre 31
No. 2.883
Masa al 2-lea

Sfinteĭ Mitropolii,

Find-că până să vie cucernicii protopopi cu istovul banilor poclonuluĭ de la preoţi şi diaconi, din eparhia sfinteĭ Mitropolii pe létul 1835, ce s'aŭ sfêrşit, póte să mijlocéscă zăbavă de câte-va ţile, şi neapĕratele cheltuelĭ ale seminaruluĭ neputênd suferi cât de puţină împedicare, maĭ vêrtos acum la începere, când tóte trebuinciósele se alcătuesc din noŭ, Logofeţia rógă plecat pe sfânta Mitropolie să îndatoreze pe cinovnicul ce 'l-aŭ avut însărcinat cu primirea acestor banĭ, ca câţĭ va fi strîns până acum de la protopopĭ, să 'ĭ verse în casa iconomieĭ sfinteĭ Mitropolii, dând şi fóie sub a sa iscălitură părinteluĭ iconomul de sumele ce va fi primit de la fieşĭ-care protopop, ca cuvioşia sa să le caute socotéla pe viitorime, ca un păstrător al tuturor veniturilor sfinteĭ Mitropolii de obşte, fără să se maĭ amestece cu asemenea primirĭ de banĭ alţĭ particularĭ.

TOMUL I, PAG 302.

Alexandru D. Ghica Voevod, prin decretul ce am adus la acest loc, dispunênd că pe viitor funcţionariĭ publicĭ să nu fie luaţĭ de cât dintre absolvenţii cu atestate în regulă aĭ şcólelor naţionale, s'ar părea că a făcut din şcóle originea funcţionarismuluĭ. Istoricul însă consciincios nu póte desaproba pe Domnitor, care prin mĕsura acésta a impus şcóla la părinţiĭ ignoranţĭ, a asigurat eĭ propăşirea şi aŭ dat acea lovitură puternică oligarchieĭ vechĭ, la care se substituiră treptat clasele maĭ de jos, maĭ bine pregătite prin şcóle. Ceea ce se póte astădĭ considera ca o plagă socială, *şcóla pepinieră de funcţionarĭ*, pe la începutul secoluluĭ al 19-lea era un factor puternic cultural şi de renascere naţională.

*

TOMUL I, PAG. 304, NOTA ***).

Convenţiunea comercială, încheiată între Moldova şi Ţéra Muntenéscă, s'a ratificat la Laşĭ la 20 Iulie 1835. Acéstă convenţiune memorabilă, care reapropia cele douĕ Principate, coprinde 26 de articole. Ea a fost negociată de principele Nicolae Sutzu, secretar de Stat al Moldoveĭ, şi de preşedintele Divanuluĭ de comerţ muntenesc, fost mare postelnic Constantin Sutzu.

Convenţiunea nu era numaĭ relativă la comerţ, dar şi la extrădarea făcĕtorilor de rele, a desertorilor şi a datornicilor.

Acéstă convenţiune, care de altmintrelea nu află loc în lucrarea nóstră, se póte citi în *Buletinul, fóia oficială a Moldoveĭ*, cu numerile 99, 100, 101 şi anexa din Decembre 1835.

TOMUL I, PAG. 305.

Aŭ devenit greŭ de aflat publicaţiunile în carĭ s'aŭ produs lucrările Societăţeĭ filarmonice din Ţéra Românéscă, şi de aceea credem util, să concentrăm aci o parte importantă din publicaţiunile aceleĭ Societăţĭ dintre anĭĭ 1833—1835.

Iată-le:

Lucrările Societăţeĭ filarmonice de la 1833—1835

Cuvênt spus la examenul şcóleĭ Societăţeĭ filarmonice

Domniĭ meĭ,

»Dacă istoria, pentru întêmplările cele trecute, este o povestire numaĭ, teatrul ni le înfăţişéză însuşĭ; şi dacă ea ne descrie patimile, greşalele şi virtuţile ómenilor celor însemnaţĭ, teatrul ni le arată însufleţite: Achili, Oresti, Egisti, Alexandri, Bruti, Sili, Cesari, Neroni, pe scenă nu sunt maĭ mult nisce nume numaĭ de care ne aducem aminte cu cinstire saŭ cu gróză; scena ne strămută peste veacurĭ şi ne înfăţişéză pe însuşĭ ómeniĭ aceştia, ca nisce modele însufleţite de virtute şi de viţiŭ. Istoriciĭ aŭ vrut să arĕte prinţilor şi noródelor eroismul şi moliciunea naţiilor ce aŭ stătut asupra pământuluĭ, şi printr'ênsele să povăţuiască pe cele de acum; însă poeţiĭ dramaticĭ aŭ făcut isprăvile cele maĭ minunate; şi dacă moraliştiĭ, prin învĕţăturile lor, aŭ vrut să derapene obiceiurile cele ruginite şi uricióse, comedia, prin batjocura sa, luând în rîs prejudiţiile şi urîtele năravurĭ, a fost biciul cel maĭ grozav al viţiuluĭ celuĭ îngâmfat. Adevĕrul acesta, cunoscut din vremile cele maĭ vechĭ, aŭ străbătut veacurile şi a ajuns până la noĭ. Greciĭ, Romaniĭ, naţiile cele maĭ luminate din ţiua de astăţĭ, 'l-aŭ cercetat de aprópe şi s'aŭ folosit dintr'ênsul; şi acolo teatrul 'şĭ-a făcut isprăvile sale cele maĭ adevĕrate, unde s'a şi întrebuinţat după cugetul sĕŭ cel maĭ adevĕrat.

»Şcóla recomandéză şi insuflă binele, teatrul batjocoresce şi derapănă rĕul, şi legile însoţite cu religia vecĭnicesc patimile cele prefăcute în virtuţĭ, nelăsând a se apropia viţiul de dênsele, ca otrăvindu-le să le răscóle împotriva fericireĭ nóstre. După întemeerea şcólelor în limba naţională, după întocmirile cele mântuitóre ale Regulamentuluĭ organic, ideea teatruluĭ naţional abia s'a ivit, şi tot într'aceeaşĭ vreme s'a si simţit însemnătórea luĭ trebuinţă şi tot într'aceeaşĭ vreme miĭ de inimĭ aŭ fost într'o glăsuire: mulţime de bărbaţĭ aŭ fost gata a se întrece cu a lor însăşĭ cheltuială să încépă şi să ţie acéstă întocmire folositóre. Rîvna lor, D-niĭ meĭ, 'ĭ-a făcut să crédă tóte putincióse şi le-a insuflat tot credĕmêntul asupra acelora ce 'ĭ-aŭ însărcinat cu formarea teatruluĭ naţional; şi adevĕrat cu acéstă înflăcărată dorinţă a fost făcĕtóre de minunĭ, că şi profesoriĭ şi şcolariĭ s'aŭ socotit şi s'aŭ făcut mădularĭ aacesteĭ societăţĭ, aŭ luat lucrul acesta ca însuşĭ al lor, şi cu cele maĭ obositóre silinţe s'aŭ grăbit a se face şi a se arĕta vrednicĭ de rîvna, încredinţarea şi generositatea mădularelor Societăţeĭ filarmonice.

»Cu suma ce pe tótă luna se adună în casa Societăţeĭ, până la 70 împărătescĭ, s'a închiriat o zidire şi s'a mobilat cu cele trebuincióse, s'aŭ pus în pension cincĭ fete, cu hrana, îmbrăcămintea şi învĕţătura Societăţeĭ; s'a orênduit profesor de declamaţie D. Aristia;

de musica vocală până la o vreme Bonjanini şi astăḑĭ în lucrare D. Conti; de dans D. Diupor, carele este însărcinat şi cu pensionul fetelor; s'aŭ ţinut alte cheltueli neapĕrate şi întêmplătóre ale şcóleĭ; s'aŭ făcut hainele celor maĭ de căpetenie personaje ale tragedieĭ de astă sĕră, şi avem o economie ca de 160 galbenĭ pe la mulţĭ din soţĭ, carĭ se află afară din capitală, şi nu a putut până acum casa a'ĭ strînge.

»In vreme de şépte lunĭ s'a făcut un mic curs de literatură spre a pregăti pe şcolarĭ a simţi frumuseţile poeţilor dramaticĭ; s'aŭ exersat şcolariĭ la declamaţie, dându-li-se înainte maĭ multe scrierĭ în prosă şi în versurĭ; s'aŭ deprins pe cât a ertat vremea şi întêmplările într'o musică vocală, şi aŭ început spre formarea unuĭ balet şi graţiósa mlădiere a trupuluĭ, exerciţiile dansuluĭ. D. Aristia, în vremea acésta, a nesocotit tot felul de ostenélă şi cu râvna celuĭ maĭ înfocat patriot, făcêndu-se şi mădular al Societăţeĭ, a jertfit şi vreme şi odihnă, şi a adus lucru ca astăḑĭ să îndrăsnéscă a sui pe scenă înaintea D-vóstre tragedia intitulată *Fanatismul*.

»Prin începuturile D-luĭ Bonjanini, Madame Caliope, una din şcolarele şcóleĭ D-vóstre, cutézĕ, acompaniată de D. Şlaf, să cânte Cavatina din opera luĭ Belini, *Piratul*.

»D. Diupor, în tótă vremea ce şcolarele aŭ fost încredinţate sub îngrijirea D-luĭ şi a D-neĭ Madameĭ soţieĭ D-sale, s'a arĕtat către dênsele întocmaĭ ca un tată de familie, silindu-se a le insufla moralul şi buna cuviinţă, şi a le deprinde pe cât s'a putut într'o bună şi plăcută purtare a trupuluĭ şi a mişcărilor.

»D. Mihalache Costache, care astăḑĭ debută în rola luĭ Omer, învĕţătorul fetelor la românesce, în vreme de şépte lunĭ, începênd de la slovire, le-a adus în stare a citi, a scri şi a socoti, şi pe semestrul viitor socotindu-se de către direcţie de cuviinţă ca toţĭ ceĭ ce vor intra în cariera acésta a teatruluĭ să scie, atât pentru decoraţie cât şi pentru deosebitele costume şi teomogia celor vechĭ, se va face şi un curs de mitologie.

»Şcolariĭ, carĭ sunt ca la treĭ-ḑecĭ la numĕr, ca să rĕspunḑă la râvna şi generositatea D-vóstre şi la silinţele profesorilor lor, aŭ călcat în picióre pe tóte prejudeţele, şi ca să fie ascultătorĭ la glasul patrieĭ, care îĭ chiama a contribui şi din parte-le spre a eĭ cinste întru formarea teatruluĭ naţional, mulţĭ s'aŭ arĕtat surḑĭ la glasul natureĭ, părăsind şi chiar pe aĭ lor părinţĭ şi preferind strîmtorarea şi neaverea, ca să pótă o dată, înfăţişând pe scena românéscă pe bărbaţiĭ ceĭ marĭ aĭ veacurilor trecute, a rĕsplăti întemeietorilor teatruluĭ românesc, pomenind şi recomandând numele lor până în cele maĭ după urmă veacurĭ.

»In vremea acésta de şépte lunĭ ca prin minune s'aŭ sĕvîrşit atâtea lucrurĭ ce nu ar fi îndrăsnit cine-va să aştepte, şi acéstă ispravă a sĕvîrşit'o singură a D-vóstre râvnă, care nu a fost alta de cât focul acela nemuritor ce fără sfêrşit viază în ceruri, şi care spre fericirea ómenilor se cobóră ca să încălḑéscă inimile lor.

»Rîvna D-vóstre a făcut o mare ispravă, D-niĭ meĭ, nu numaĭ în sufletele pămêntenilor. Atâţia din străinĭ aŭ cinstit acéstă întrecere şi nu aŭ putut a se uita cu un ochiŭ rece la acest început cu adevĕrat naţional. Cu prilejul acesta, mĕ socotesc dator a nu trece cu vederea pe toţĭ aceştia din străinĭ carĭ s'aŭ şi vĕḑut prin foile publice, şi maĭ vêrtos pe D. Dimitrie Vilie, carele cel d'âmtêiŭ a întrodus în Ţéra Românéscă metodul luĭ Lancaster, prin care se învaţă tinerimea în tóte şcólele Principatuluĭ. Acest bun cosmopolit, care este una din caracteristicile adevĕratuluĭ cetăţén, vĕḑênd punerea în lucrare şi acesteĭ folositóre întocmirĭ, nu a putut să privéscă la dênsa ca un om ce nu a contribuit verĭ-odată spre binele acestuĭ pămênt, şi s'a grăbit şi aci a lua parte şi a se înscri mădular ajutător.

»Ertaţi, D-niĭ meĭ, acéstă mică abatere a mea, care nu este alta de cât o ispravă a caracteruluĭ Românilor, ce nicĭ odată nu aŭ fost străinĭ către recunosciinţă.

»Am ḑis că în vreme de ṣépte lunĭ, ca prin minune, s'aŭ sĕvîrṣit atâtea lucrurĭ; póte că a mea rîvnă, D-niĭ meĭ, mĕ face să măresc lucrurile la carĭ în tóte ḑilele cu a mea mulţămire am fost martor şi fericit îngrijitor; póte că în ochiĭ meĭ ceĭ întunecaţi cu mulţămire mi se par minunĭ cele ce s'aŭ urmat în vreme de ṣépte lunĭ, începênd maĭ vêrtos ṣcolarele de la slovnire: D-niĭ profesorĭ însă, maĭ smeriţi de cât mine, îndrăsnesc a înfăţişa pe ṣcolariĭ lor nu cu trufia de formatorĭ aĭ unuĭ teatru, ci numaĭ ca să aréte D-vóstre rodul ce aŭ putut aduce şi să'şi dea socotélă de vremea ce aŭ întrebuinţat'o după însărcinarea şi încredinţarea ce aŭ avut de la D-vóstre, şi dacă din scurtarea vremeĭ, saŭ sfiala ṣcolarilor neobicĭnuiţi a se înfăţişa în public, nu vor putea cu scumpĕtate a rĕspunde nădejdiilor D-vóstre, sunt încredinţat, că generositatea D-vóstre, de care aţi dat simţitóre dovedĭ, nu va goni atât de departe ertarea ce este cea maĭ adevĕrată şi iubită a eĭ fiică. Cercetarea de astădĭ va da dovadă şi despre vremea viitóre; isprăvile de astă sĕră îmĭ vor da îndrăsnéla a pune înainte şi a vĕ recomanda silinţele şi rodul acestor tinerĭ ṣcolarĭ hotărîţi a intra în gurile cele veninóse ale prejudecăţeĭ, fără a se sfii de dênsele şi a se lăsa întru protecţia D-vóstre. Sunt încredinţat, D-niĭ meĭ, că, precum a'ţi cunoscut cât este de trebuinţă un teatru naţional, asemenea cunósceţi şi câte trebuesc unuĭ tînĕr, ca să pótă îndrăsni a se numi pe sine un bun artist saŭ actor: un chip interesant, un trup bine crescut şi mlădios, un glas sonor şi plăcut, un suflet trufaş şi îndrăsneţ, o inimă de flacărĭ, o crescere îngrijită, într'un cuvênt o cunoscinţă forte cu scumpătate a artelor celor frumóse, şi acest fel de ómenĭ, D-niĭ meĭ, sunt fórte rarĭ în societate, carĭ să unéscă întru sine darurile firescĭ cu mijlócele învĕţăturеĭ, şi nicĭ odată nicĭ noĭ, nicĭ Evropa întrĕgă nu se va putea făli adesea-orĭ cu artiştĭ buni, şi mult va maĭ trece până să dobêndéscă lumea un al doilea Talma, dacă teatru nu se va face o carieră pentru tinerime, şi dacă acela ce se hotărasce a înfrunta orĭ-ce fel de prejudecată va fi socotit în societate ca un Paria politic, ca un comediant lăsat în voia întêmplăreĭ, şi nădăjduind a'şi scóte a sa hrană, aşteptând de la buna voinţă a privitorilor. Dacă însă se va face o Direcţie sub îngrijirea guvernuluĭ, şi o Casă unde să intre veniturile teatruluĭ şi de unde actoriĭ să se plătéscă ca nisce slujbaşĭ aĭ Statuluĭ, întru formarea limbeĭ naţionale şi a năravurilor, cu tóte drepturile ce aŭ şi ceĭ-l-alţĭ slujbaşĭ, atuncĭ tinerĭ cu talenturĭ şi învĕţătură, îĭ vom vedea fără să se témă de veninósa limbă a órbeĭ prejudecăţĭ, a se sui pe scenă şi a încheia teatrul naţional cum să fie de pildă şi la alte noróde.

»Cu acéstă ṣcólă, D niĭ meĭ, ce D-vóstre aţi întemeiat, nu sunteţi numaĭ fundatorĭ aĭ teatruluĭ naţional, ci şi literatura românéscă vĕ va fi în cea maĭ mare parte datóre. Câtă vreme este de când s'a început, şi o mulţime de tinerĭ se întrec a traduce bucăţĭ dramatice. Marino Faliero, Amênduoĭ Foscariĭ, Mahomet, Alzira, Regulu, Ermiona, câteva vodevile şi comediĭ, dacă sunt astădĭ în limba românéscă, acestuĭ început sunt datóre.

»Pentru rodul ce s'aŭ făcut în vremea acésta de ṣépte lunĭ astă sĕră se va înfăţişa înaintea D-vóstre: iar pentru întrebuinţarea sumelor ce a'ţi bine-voit a mi le încredinţa, numindu-mĕ Director şi casier al ṣcóleĭ Societăţeĭ filarmonice, sunt gata, D-niĭ meĭ, a înfăţişa socotelile înaintea D-vóstre, şi, de veţi găsi cu cale, îndrăsnesc a vĕ propune ca saŭ înşivĕ toţi să bine-voiţi a vĕ aduna la un loc, saŭ să numiţi din sînul Societăţeĭ o comisie de câţi-va bărbaţi, care va îngriji a primi acéstă socotélă, a o cerceta şi a o face cunoscut D-vóstre.

„In cât pentru tragedia ce astă séră se înfăţişéză, fiind-că până acum nu am avut în limba nóstră traduse şi tipărite alte bucăţi dramatice, şi fiind-că aŭ trebuit să se dea în mânile şcolarilor o bucată clasică, atât pentru ţesĕtura eĭ cât şi pentru tóte amĕrunturile, ca să pótă servi de model spre învĕţătură; de aceea, astă séră nefiind o representaţie publică, ci numaĭ un examen, firesce a trebuit ca şcolariĭ să se cerceteze la aceea ce aŭ învĕţat.

„Acestea sunt, D-niĭ meĭ, lucrările D-lor profesorilor şi şcolarilor şcóleĭ D-vóstre, şi ne place să credem, că silinţele D-lor vor fi asemenea ca şi până acum sprijinite şi încălţite de înflăcărarea D-vóstre, şi maĭ vêrtos de a bunuluĭ şi înrâvnatuluĭ nostru Prinţ, de la care tótă ţéra aştéptă cu nerăbdare punerea în lucrare a înaltelor, bunelor şi patrioticelor sale cugetărĭ, între carĭ negreşit se coprinde şi acéstă întocmire. Prinţiĭ şi căpeteniile norodelor pot să aştepte cu adevĕrat felurimĭ de laude şi de cununĭ, dar numaĭ acelea ce le împletesc şi le recomandéză poeţiĭ sunt vecĭnice şi neveştejite, şi pe textul acesta se va împleti cununa tutulor acelora ce aŭ ajutat spre întemeierea luĭ«.

După examenul şcóleĭ acesteĭ societăţĭ ce s'a făcut la 29 August, la 7 Septembre, în obştésca adunare, soţiĭ aŭ numit o Comisie, ca să cerceteze socotelile cheltuelilor, etc., în care comisie s'aŭ ales Polcov. Nojin, I. Manu şi directorul Poenaru.

După acésta adunându-se în maĭ multe seanţe, comisia numită a făcut următorul raport către obştésca adunare a soţilor, carĭ s'aŭ adunat la 27 Octombre.

Domnilor!

Mădulările Comisieĭ ce D-vóstre a'ţĭ numit pentru cercetarea socotelilor, şi pentru a se chibzui despre lucrările ce aŭ a se urma în vremea viitóre, adunându-se în câte-va seanţe, aŭ vĕzut cu deamĕnuntul maĭ întêiŭ tóte socotelile de venitul şi cheltuelile acesteĭ societăţĭ, de la 1 Decembre 1833 până la sfêrşitul luĭ August al anuluĭ curgĕtor, după aceea aŭ cercetat lucrările ce s'aŭ urmat până acum în scopul ce societatea 'şĭ-a propus.

Dintr'acéstă cercetare Comisia are mulţămirea a pune astădĭ înaintea cinstiteĭ adunărĭ cele maĭ favorabile resultaturĭ. Atât cheltuelile cât şi lucrările s'aŭ urmat cu cea maĭ bună mĕsură, potrivit întru tóte cu circumstanţele.

D-niĭ Aristia, Eliad şi Câmpineanu, fondatoriĭ acesteĭ societăţĭ, aŭ îmbrăţişat ale eĭ interesurĭ cu cea maĭ ferbinte rîvnă şi cu multă jertfă de odihnă şi de interes particular aŭ aşeḑat'o pe temeiurĭ carĭ asiguréză a eĭ înaintare.

D-nul Eliad, pe lângă direcţia cu care a bine-voit a se însărcina de la întêia formare a acesteĭ societăţĭ, s'a străduit şi prin darea de lecţiĭ de literatură în şcóla filarmonică a desvolta înţelegerea şcolarilor actorĭ.

D-nul Aristia, printr'o nepregetată sîrguinţă în lecţiile de declamaţie, a deprins pe şcolarĭ în puţină vreme a se identifica cu a lor rolă aşa de bine, în cât la cea d'întêiŭ a lor suire pe scenă tot publicul dă mulţămire.

D-nul Câmpineanu, străduindu-se într'acéstă întreprindere cu cea maĭ căldurósă rîvnă, a sprijinit societatea nu numaĭ cu un ajutor simţitor, ce D-luĭ da regulat pe fieşcare lună, ci şi cu alte deosebite jertfe de banĭ în trebuinţele şcóleĭ filarmonice, şi cu îndemnare înduplecătóre pentru întinderea societăţeĭ prin adăugarea soţilor ajutătorĭ.

In sfêrşit, rîvna şi strădania D-lor Aristia, Eliad şi Câmpineanu pentru întinderea acesteĭ societăţĭ meritéză tótă lauda.

De aceea, Comitetul D-vóstre socotesce de a sa datorie, a propune să voteze tótă adunarea mulţămire acestor cinstite persóne, şi să dea voie a se face acésta cunoscută şi prin foile publice, ca să se încredinţeze obştea că societatea sporesce neîncetat în dobêndirea scopuluĭ ce 'şĭ-a propus, şi că ea va fi tot-d'a-una recunoscétóre către acele persóne carĭ cu deosebită jertfă înlesnesc acéstă înaintare. Cu acéstă ocasie, se va publica şi listă de toţĭ soţiĭ ajutătorĭ, însemnându-se suma ce a făgăduit a da fieşce-care, după alăturata socotélă ce s'a dat de D. Eliad, directorul şcóleĭ. Dintr'acéstă socotélă s'a vĕḑut că venitul societăţeĭ până la sfêrşitul luĭ August al anuluĭ curgĕtor a fost de leĭ 16.518, din care s'aŭ cheltuit leĭ 15.771, par. 31, şi aŭ maĭ rĕmas în casă leĭ 546, par. 7.

Pe numĕrul soţilor de acum venitul se sue la 25.600 leĭ pe an, şi se nădăjduesce că acéstă sumă va cresce acum răpede, pentru că prin rodul lucrărilor ce până acum s'aŭ urmat, s'a dovedit folosul ce aduce obştеĭ acest ajutor.

Comisia chibzuind şi de lucrările ce aŭ a se urma de acum înainte unuĭ comitet a căruĭ mădulărĭ se vor alege astăḑĭ de obştea acesteĭ societăţĭ, afară de mădularul Director, pentru care comisia D-vóstre socotesce că este de neapărată trebuinţă a fi poftit de acéstă societate, D. Eliad, să bine-voiască a lua tot asupra dumnéluĭ tot direcţia şcóleĭ filarmonice, pentru că dumnealuĭ cunósce şirul lucrărilor de maĭ înainte, de la începutul acesteĭ Societăţĭ, şi a dat dovadă de cea maĭ bună îngrijire pentru înaintirea acestuĭ aşeḑămênt.

In sfêrşit, Comisia D-vóstre luând în băgare de sémă rîvna şi înţelegerea cu care şcolariĭ actorĭ înaintézĕ la învĕţătura dramatică, şi avênd dintr'acéstă bună nădejde, că o trupă bine deprinsă se va găti în puţină vreme, a socotit de neapĕrată trebuinţă a se chibzui despre zidirea unuĭ teatru naţional. Pentru mijlócele cele maĭ înlesnitóre ce s'aŭ găsit, Comisia este datóre buneĭ cugetărĭ ce D. Colonelul Nojin a arĕtat pentru prosperitatea acesteĭ întreprinderĭ. Din proiectul ce a dat D. Colonelul se va vedea, că cu mijlócele ce se propun se póte curênd aduce în desĕvîrşire acéstă dorită clădire.

Cinstita Adunare găsind cuviincios acest proiect, îl va supune Mărieĭ Sale Inălţatuluĭ nostru Domn, făcêndu-se rugăciune prin jalbă, ca să fie şi acéstă instituţie primită sub a Mărieĭ Sale Inaltă protecţie.

Iscăliţĭ: *Polcov. Nojin, I. Manul, P. Poenarul.*

Jurnal

1) La 27 Octombre adunându-se mădulările Societăţeĭ, s'a citit raportul Comisieĭ însărcinată cu lucrările trecute. Societatea se cunósce datóre a mulţămi D-lor director Eliad, Aristia şi Câmpineanu ;

2) S'a cercetat regulamentul ce s'a alcătuit pentru lucrările viitóre ale Societăţeĭ;

3) S'a cercetat un proiect arĕtător de privilegiurile ce este de trebuinţă a se cere de la stăpânire pentru a se înlesni ţinerea unuĭ teatru naţional.

După acésta s'a procedat la alegerea comitetuluĭ ce se însărcinéză cu lucrările societăţeĭ pe un an de acum înainte.

S'a ales preşedinte: D. *Marele Vornic G. Filipescu.*

Vice-preşedinte: D. Colonel *Câmpineanu.*

Director: *I. Eliad.*

Secretar: *P. Poenaru.*

Mădulariĭ: Colonel *Nojin,* Căpitanul *Voinescu, I. Manu, I. Roset.*

Regulament al Societăţeĭ filarmonice

Scopul Societăţeĭ

Art. 1. Societatea filarmonică se alcătuesce de atâţia soţĭ câţĭ de bună-voiă se vor înscrie ajutătorĭ spre ţinerea şcóleĭ acesteĭ Societăţĭ.

Art. 2. Soţ ajutător se póte numi orĭ-cine, care va ajutora şcóla cel puţin până la 6 galbenĭ pe an, fie de orĭ-ce naţie şi de amêndouĕ sexurile; va fi însă dator a face arĕtare către Comitet printr'un înscris arĕtător, pe câtă vreme voesce a rĕspunde suma făgăduită.

Art. 3. La ceĭ carĭ vor ajutora cu maĭ puţin de 6 galbenĭ, fără a 'ĭ numi soţĭ, Societatea le va face o carte de mulţămire pentru darul ce aŭ făcut.

Art. 4. Afară de soţiĭ ajutătorĭ, Societatea va putea numi şi soţĭ corespondenţĭ saŭ onorarĭ, carĭ prin ale lor cunoscinţe vor putea folosi lucrările Societăţeĭ.

Art. 5. Scopul Societăţeĭ filarmonice este cultura limbeĭ românescĭ şi înaintirea literatureĭ, întinderea musiceĭ vocale şi instrumentale în principat, şi spre acésta formarea unuĭ teatru naţional.

Art. 6. Spre acest sfêrşit, Societatea cu baniĭ ce se strîng în casă de la soţĭ şi din alte mĕsurĭ, va ţine o şcólă de băeţĭ şi de fete după chipul următor:

1) Se va orêndui un profesor de declamaţie, unul de musică vocală, altul de cea instrumentală, unul de dans şi de deprinderea armelor şi unul pentru limba românéscă, pentru fete saŭ şi băeţĭ, carele va fi dator a învĕţa cele ce se coprind în cele d'ântêiŭ treĭ clase de începĕtorĭ, potrivit după cum se învaţă în şcólele naţionale, şi pre lângă acestea va da fetelor şi băeţilor o mică idee despre mitologie, ca una ce este trebuinciósă pentru multe cuvinte în partea dramatică.

2) Se vor ţine atâtea fete în pension câte va cere trebuinţa şi vor erta mijlócele, cu hrana, îmbrăcămintea şi învĕţătura din casa Societăţeĭ;

3) Se vor da şcolarilor spre ajutor, cât vor fi la învĕţătură, o mică ajutorinţă în banĭ pe fieşce-care lună, şi pentru acésta atât eĭ cât şi fetele se vor îndatora prin înscris, că sĕvîrşindu-şĭ învĕţăturile se vor hotărî de actorĭ în ţéra românéscă, după regulamentul ce se va alcătui despre datoriile şi drepturile actorilor şi despre léfa lor.

Comitetul Societăţeĭ

Art. 7. Obştea soţilor, neputênd tot-d'a-una a se aduna ca să se chibzuiască asupra trebuinţelor şi asupra ocârmuireĭ şcóleĭ, adunându-se odată pe fieşĭ-care an, va alege din sînul sĕŭ un Comitet de opt mădulare, pe care îl va numi Societatea filarmonică în lucrare, şi care va lucra în numele a tóteĭ obşteĭ Societăţeĭ.

Art. 8. Acest Comitet se va alcătui de un president, un vice-president, un director, un secretar şi patru mădulare, din carĭ unul va fi casier, după încrederea Comitetuluĭ.

Art. 9. Pe lângă acest Comitet se va adăoga cu léfă din casă doĭ scriitorĭ, din carĭ unul va fi ajutorul directoruluĭ şi archivist, iar cel-l-alt va fi ajutorul secretaruluĭ şi strîngĕtor de banĭ.

Art. 10. Aceştia opt mădularĭ se vor aduna regulat odată pe sĕptĕmână, în ḑiua ce se va găsi cu cale de ceĭ maĭ mulţĭ, şi în adunările sale va presida presidentul, în lipsa luĭ vice-presidentul; iar în lipsa vice-presidentuluĭ va presida mădularul ce va avea întâiere de numele familieĭ sale în rîndul alfabetic latinesc.

Art. 11. Lucrările acestuĭ Comitet vor fi:

I. A întocmi şcóla dramatică şi statul pe fieşĭ-care lună pentru tóte cheltuelile;

II. A primi raporturile de la director despre păşirea şcóleĭ ce va fi sub ocârmuirea luĭ, a cerceta socotelile ce el va da; prin foiţe publice a le împărtăşi soţilor ajutătorĭ şi a se chibzui pentru neîmpedicarea şcóleĭ şi înaintarea învĕţăturilor;

III. A se chibzui despre bucăţile dramatice ce se vor da în mânile şcolarilor într'aceea ce se atinge de meritul bucăţeĭ şi de corecţia limbeĭ;

IV. A îngriji pentru venituriĭ şi cheltuelĭ, cheltuind cu mĕsură şi potrivit cu mijlócele caseĭ, economisind tot-d'a-una cum să se formeze şi o casă de reservă;

V. A putea din astă casă de reservă a întrebuinţa sumĭ potrivite pentru gratificaţiĭ la profesorĭ şi şcolarĭ, pentru tipăririĭ de bucăţĭ dramatice (carĭ, vîndêndu-se, va îngriji a intra banĭ cu folosul lor în casă) şi pentru rĕsplătirĭ la traducĕtorĭ şi autorĭ de bucăţĭ dramatice.

Deliberaţiile în seanţele Comitetuluĭ se vor face precum şi în adunarea obştéscă a Societăţeĭ dupe majoritatea glasurilor: orĭ când voturile se vor împărţi în duoĕ părţĭ de o potrivă, atuncĭ votul presidentuluĭ va hotărî deliberaţia.

Comitetul va putea intra în lucrare şi chiar când la vre-o seanţă se vor afla faţă numaĭ treĭ mădulare d'impreună şi cu directorul.

Art. 12. Lucrările acestea tot-d'a-una se vor împărtăşi soţilor ajutătorĭ prin foile publice.

Obştea Societăţeĭ filarmonice

Art. 13. Adunarea obştéscă de toţĭ mădularii Societăţeĭ se va face odată pe an în Bucurescĭ în luna luĭ Martie, şi în ḑiua ce se va hotărî de către Comitet prin foile publice cu opt ḑile înainte.

La acéstă adunare se va da socotélă de tóte lucrările ce va fi făcut peste an Comitetul; se vor alege alte mădulărĭ ale Comitetuluĭ saŭ se vor întări tot cele d'inainte; se vor hotărî lucrările principale cu carĭ va avea a se ocupa Comitetul pe anul următor; se vor face în sfĕrşit desbaterĭ şi hotărîre asupra proiectelor ce fieşce-care mădular póte să dea în chibzuirea obşteşteĭ adunărĭ a Societăţeĭ.

Art. 14. Votările pentru alegerea Comitetuluĭ vor fi după chipul următor: 1) Se va vota pentru president II; pentru vice-president III; pentru director IV; pentru secretar V; pentru cele patru mădulărĭ de odată pe o hârtie.

Art. 15. Nicĭ un soţ în adunările obşteştĭ nu va putea trămite vechilĭ în locul lor, ci va fi dator singur a fi de faţă.

Art. 16. Fieşce-care mădular soţ ajutător saŭ corespondent va avea o diplomă cu pecetia Societăţeĭ, cu iscăliturile mădularilor Comitetuluĭ după rêndul alfabetic, precedate de a presidentuluĭ saŭ de a vice-presidentuluĭ, în lipsa celuĭ d'întêiŭ.

Art. 17. Fieşce-care soţ ajutător se socotesce firesce lepădat din Societate când în vreme de un an nu va plăti a sa făgăduinţă de ajutor la şcólă.

Art. 18. Fieşce-care soţ ajutător va avea vot numaĭ în adunările obşteştĭ, nu însă şi la lucrările Comitetuluĭ, unde va putea orĭ-când să vie ca un privitor şi a'şĭ da părerea fără a avea glas deliberativ.

Art. 19. Acéstă Societate va fi în fiinţă până când vor fi şi soţiĭ carĭ o alcătuesc; şi fieşce-care mădular va fi socotit de soţ până atuncea până când printr'o hârtie formală va arĕta singur că se lépădă.

Directorul şcóleĭ

Art. 20. El va ocârmui şcóla după programa învĕţăturilor hotărîte de Comitet, va priveghia la împlinirea datoriilor profesorilor şi şcolarilor; ca unul ce este de aprópe privitor al păşireĭ lucrărilor, va depărta pe şcolariĭ ceĭ nesilitorĭ, saŭ le va tăia ajutorul, ca să nu se facă cheltuelĭ zadarnice, şi va certa pe ceĭ rĕsvrătitorĭ; prin aprobaţia Comitetuluĭ va schimba profesoriĭ; într'un cuvênt, va ocârmui întru tóte atât şcóla, cât şi serile de representaţie prin şcolarĭ; va arĕta Comitetuluĭ cheltuelile ce trebuesc, ca să poruncéscă a se trece în budgetul ce Comitetul va întocmi pe fieşĭ-care lună înainte; iar pentru cheltuelile mĕrunte şi neprevĕdute se va alcătui un jurnal de Comitet, prin care se va hotărî până la ce sumă se va putea întinde directorul peste budget, ca să nu se facă pedicĭ, adunându-se mădularele Comitetuluĭ numaĭ odată pe sĕptĕmână; va îngriji ca hainele saŭ garderoba ce se face cu cheltuelile societăţeĭ, cărţile ce se tipăresc şi se cumpĕră, notele ce se aduc şi se scriŭ, să nu se înstrăineze şi să alcătuiască un repertoriŭ pe séma viitoruluĭ teatruluĭ naţional.

Art. 21. Directorul va convoca Comitetul în seanţe extraordinare orĭ când va socoti că trebue a se face verĭ-o punere la cale fără zăbavă. Tóte hârtiile alcătuite de însuşĭ saŭ intrate în mâna sa din partea mădularelor Societăţeĭ, a profesorilor, a şcolarilor saŭ a particularilor, el le va înfăţişa Comitetuluĭ, şi după a luĭ hotărîre el va face punere la cale şi le va da întru păstrarea secretaruluĭ.

Secretarul

Art. 22. Secretarul va fi din numĕrul celor opt mădularĭ.

Art. 23. El va alcătui tóte hârtiile câte se vor găsi cu cale de către Societate, va primi hârtiile cele sĕvîrşite, le va face dele şi le va ţine în păstrare până la sfîrşitul anuluĭ, când le va depune pe urmă în archivă după numĕr şi după lista pe care o va iscăli însuşĭ şi archivistul.

Listă

De câţĭ banĭ aŭ intrat în casa Societăţeĭ filarmonice de la 1 Decembrie 1833 până la 1 Septembrie 1834, după rêndul alfabetic:

		Leĭ
1 [1])	D. Aristia, până la 1 Septembrie	288
1	» Banul Băleanul, pe un an	768
1	» A. Belul, până la 1 Septembrie	288
1	» C. Brăiloiul, până la 1 Octombrie	320
1	» S. Bărcănescu, până la 1 Iunie	192
2	» Marele Postelnic G. Bibescu, până la 1 August	512
1	» Stolnicul Brătianu, până la 1 August	256
1	» Medelnicer Budişteanu, până la 1 August	256
1	» Hatmanul A. Vilara, până la 1 August	256
1	» I. Vlădoianul, până la 1 Iunie	192
1	» Vilie, 10 galbenĭ pe an, pe 6 lunĭ	160
1	» Căpitanul Voinescu II, până la 1 Maiŭ	160

[1]) Câţĭ galbenĭ pe lună.

		Lei
1	D. Crist. Vrana, până la 1 Maiŭ.	160
2	» Spătarul C. Ghica, până la 1 Februarie	128
1	» Vornicul Dimitrie Ghica, până la 1 Iulie	224
1	» Maiorul N. Golescu, până la 1 Februarie	64
1	» Căminarul Dadulescu, până la 1 Septembrie.	288
1/2	» N. Daniilopolu, până la 1 Iunie	96
3	» I. Elian, până la 1 Septembrie	894
	Vistierul N. Ionescu, 10 galbeni pe an, începênd de la 1 Iulie, pe 6 luni	160
1/2	» Logofătul C. Cantacuzino, până la 1 Octombrie	160
1	» Aga M. Cantacuzino, până la 1 Iulie	224
1	» Clucerul Gr. Cantacuzino, până la 1 Iunie	384
4	» Colonelul Câmpineanu, pe un an [1]	1.536
1	» Căpitanul Cornescu, până la 1 Aprilie	128
1/2	» » Costescu, până la 1 Aprilie	64
1	» Maiorul Creţulescul, pe un an	384
1	» M. Lahovary, pe un an	384
1	» Căm. C. Manul, până la 1 Iunie	192
1	» Comis. I. Manu, până la 1 August	256
2	» I. Michălescu, până la 1 August	512
	Vornicul A. Nenciulescu, 25 galbeni pe un an plătiţi	800
1	» Colonel Nojin, până la 1 Noembrie	352
1	» I. Otetelişanul, până la 1 Iunie	384
2	» G. Opranul, pe un an	768
1/2	» Maiorul Popescu, până la 1 Iunie	96
1	» Poenarul, directorul şcólelor, până la 1 Septembrie	288
2	» T. Paladi, 10 galbeni pe an, pe 6 luni	160
1	» I. Roset, până la 1 Octombrie	320
1	» Serdarul Roset, pe un an	384
1/2	» Părcălabul A. Roset, până la 1 Iunie	96
1/2	» Gr. Racoviţă, până la 1 August	256
1/2	» Slugerul Rîiostenul, pe un an	192
2	» I. Slătineanul, până la 1 Iunie	384
1	» Căpitanul Soculescu, până la 1 Octombre	320
1/2	» Paruc. Stoica, până la 1 Iunie	96
2	» I. Trăsnea, până la 1 Iulie	448
1	» C. Faca, până la 1 Iunie	192
3	» Vornicul A. Filipescu, până la 1 Iunie	576
3	» Colonelul C. Filipescu, până la 1 Februarie	192
1	» Paruc. M. Filipescu, până la 1 Februarie	64
1	» M. Florescu	64
1	» Căpitan Ciocârdia	192
		16.510

[1]) Afară de aceştia D-luĭ a dăruit şcolarilor şi şcolarelor la examenĭ 60 galbenĭ.

Listă

De cheltuelile după cum mai pe larg se vĕd în castastif, cu iscălitura fieşte-căruia, ce aŭ primit banĭ, de la 1 Decembrie 1833 până la 1 Septembrie 1834:

	Leĭ
Lefile profesorilor D. D. Aristia, Bongianini, Madam Valian şi M. Costache	6.595
Cheltuelile caseĭ, chirie, lemne, etc	1.206
Imbrăcămintea la patru fete	2.068
Chiria clavirelor şi dregerea lor	700
Ajutóre la şcolarĭ şi şcolare la trebuinţe şi la bóle	471
Garderoba la tragedia Fanatismul şi alte cheltuelĭ la examen	1.739
Cheltuelĭ extraordinare	726
Cărţĭ şi tipăririĭ de afişe, bileturĭ, etc.	1.222
La un adunător de banĭ câte 50 leĭ	450
Cheltuelĭ prin directorul	350
Alte cheltuelĭ prin directorul	129
Lipsă la galbenĭ în maĭ multe rênduri	315
	15.967

Jurnal No. 2

Şcolariĭ cer comitetuluĭ a li se face o léfă. Comitetul hotărasce: 1) Ca să se céră de la fieşte-care scolar câte un contract în scris, adeverit de părinţiĭ sĕĭ şi întărit de tribunalul de comerciŭ, ca sfĕrşindu'şĭ cursul învĕţăturilor, să nu fie volnicĭ a merge în altă ţéră, nicĭ a întreprinde altă meserie decât a sluji în teatrul naţional fieşĭ-care cu o léfă după talentul şi destoinicia sa, după cum se plătesc artiştiĭ şi în alte teatre, şi acéstă slujbă să se hotărască în aniĭ îndoiţi de cât aceia în care se vor afla şcolarĭ. 2) Primindu-se de la fieşce-care un asemenea contract, atuncĭ, după recomandaţia profesorilor ca de la 1 Decembrie viitor să li se plătéscă o léfă lunară după cum urméză:

D. Andronescu, 80 leĭ pe lună.
Olănescu, 80 leĭ pe lună.
Kurie, 80 leĭ pe lună.
Diamandi, 80 leĭ pe lună.
C. Mihalache, 80 pe lună.
C. Dumitru, 80 leĭ pe lună.
I. Râmniceanu, 80 leĭ pe lună.
Lascarescu, 70 leĭ pe lună.
Mincul, 70 leĭ pe lună.
S. Petrescul, 60 leĭ pe lună.
Coculescul, 60 leĭ pe lună.
Buroleanul, 60 leĭ pe lună.
Tantoveanul, 60 leĭ pe lună.
A. Simionescu, 60 leĭ pe lună.
Valter, 60 leĭ pe lună.
Petre, 40 leĭ pe lună.
Total 1.100 leĭ.

Jurnal No. 3

1) La 25 Martie 1835, întrunindu-se Comitetul, aŭ hotărît ca şcolarilor să li se aşeḑe şi o lecţie de limba francesă, pentru care se numesce D. Aristia profesorul de declamaţie;

2) Să se aşeḑe o şcólă publică de musică vocală şi instrumentală, la care tinerimea să fie primită fără plată, pentru care se numesce D. Wachman; în tóte ḑilele câte 4 ore pe ḑi;

3) Se primesce în slujba teatruluĭ D. Ramft actor;

4) Se cumpĕră de la D. Miller, directorul teatruluĭ nemţesc, tóte decoraţiile şi loja cea mare.

Domnule Director,

Un tînĕr pe care datoriile slujbeĭ aŭ depărtat de adunarea nóstră după multele îndemnărĭ ce 'ĭ-am făcut pentru a lucra şi el ceva pentru teatrul românesc, a hotărît a urma poveţeĭ mele, traducênd o comedie a luĭ Molière intitulată: *le Bourgeois gentilhomme.*

Prieteşugul se încrede lesne; el 'mĭ-a citit tălmăcirea, 'mĭ-a plăcut pentru întêia încercare şi 'l-am îndemnat să o dea la şcóla filarmonică, dar astă-dată nu am fost ascultat. 'Mĭ-a răspuns că fuge de orĭ-care celebritate, afară de ceea-ce se dobêndesce în cariera armelor, iar pentru reputaţia de iubitor al literilor, are şi óre-care temere. Cu tot prieteşugul care ne uneşce, prieteşug pus la maĭ mult de o încercare (épreuve), nu a voit să'mĭ destăinuiască astă dată şi pricina pentru care se teme a dobêndi acéstă reputaţie. Am vorbit mult asupra teatruluĭ şi până a nu vĕ spune în ce chip şi sub carĭ condiţiĭ am putut dobêndi abia voia să o daŭ să se jóce pe scenă sub alt nume, iar nu al luĭ, mĕ cunosc în consciinţă dator a vĕ arĕta ce fel gândesce acest tînĕr asupra teatruluĭ de obşte, şi maĭ cu sémă asupra teatruluĭ nostru din ḑiua de astăḑĭ şi cum ar fi dorit să'l vadă o-dată. 'L-am vĕḑut de multe orĭ eşind nemulţămit de la teatru. Am socotit că aducerea aminte a teatrelor ce a vĕḑut la Viena şi alte părţĭ ale Europeĭ îĭ pricinuesc acéstă nemulţămire, dar am fost amăgit şi iată pricina nemulţămireĭ luĭ.

Nu'ţĭ pomenesc, ḑice el, de ce am vĕḑut şi în alte părţĭ, care nu are nicĭ comparaţie cu ceea ce numim la noĭ teatru. Un salon de doĭ coţĭ fără echo, fără ilusione, o lume înghesuită uniĭ peste alţiĭ, o scenă care n'ar fi nicĭ chiar de representaţie d'ombres chinoises, decoraţiĭ, orchestra, ce este de plăcut? Ceea ce mĕ revoltă în teatrul nostru din ḑiua de astăḑĭ, este că el s'a degradat atâta de nu este maĭ mult o şcóla de morală şi de năravurĭ. Cu ce învĕţăturĭ, cu ce folóse eşim de la teatru? Comediile nu sunt suferite, tragediile sunt isgonite după scena nóstră şi nu de tot fără cuvênt: parterul nu înţelege limba nemţéscă şi frumuseţile nemuritóre ale tâlharilor Don Carlos, Maria Stuart şi alţiĭ, a nemuritoruluĭ Schiller, nu pot pricinui nicĭ un interes, căcĭ nu sunt înţelese. Pentru petrecere a trebuit să ne supunem la trista nevoie a alerga la iasma frumósă (au joli monstre), ce se numesce operă: dacă o iasmă póte fi frumósă vre-o dată. Eşim asurḑiţĭ de musică şi de cântece, dar fără nicĭ o dobêndă, fără o învĕţătură folositóre, căcĭ care este sfêrşitul, moralul bucăţilor ce vedem pe scena nóstră?

Un bărbier îndemânatic a purta kaduceu, pentru vre-o câţĭ-va galbenĭ, isbutesce a strica însurătórea uneĭ tinerĭ cu uriciosul eĭ unchiŭ şi tutor şi a'ĭ da pe amorez... ce lecţie mântuitóre! O damă albă dând cu mâna plină aur la un ofiţer anume George, ca să rescumpere nisce ziduri pe care supestiţia stafiilor lasă să se pustieze. O coţofană hóţă, o italiancă venetică în Algir, ce de frumuseţĭ! Ce de învĕţăturĭ pentru tinerime! Tancred singur şi un Mazanielo vrednice de teatru.

Dar poţĭ înţelege ceva de cât musica? Şi ce musică! Ajutată de o orchestră de 10 ómenĭ. Noĭ nu avem astăḑĭ o Katalani, nu avem o Sontag, să eşim întêiŭ încântaţĭ de musica îngerésca a Muti. In sfêrşit, scumpe prietene, să nu măresc lucrurile, am eşit şi eŭ câte odată mulţămit de la teatru pentru musica luĭ Zampa, Fra-Diavolo, Romeo şi altele; dar nicĭ odată n'am cercat ceea ce am simţit în inima mea după representaţia Fanatismuluĭ. Am eşit încântat de o poesie cerésca. Am eşit cu inima sdrobită pentru nenorocirea Palmireĭ, plin de ură asupra tiranuluĭ amăgitor orbituluĭ de fanatism Zeid, ce se face ucigaş al tată-sĕŭ ca să placă luĭ Dumneḑeŭ; dar ce să'ţĭ maĭ spuĭ, soco-

tesc că şi tu aĭ eşit nu cu maĭ puţin folos de cât mine. Ast-fel aşĭ voi să ies tot-d'a-una de la teatru, nu încântat, afemeiat de musică, ci plin de umilinţă, plin de entusiasm pentru o virtute, o faptă frumósă, o faptă eroică. »Ast-fel gândesce, scumpul meŭ Domn, tînĕrul acesta asupra teatruluĭ. 'L-am întrebat de ce nu a ales pentru traducere o Meropă, o Semiramidă, un Orest? nu sunt poet, 'mĭ-a rĕspuns, şi tragediile în prosă nu sunt suferite, şi în adevĕr nicĭ aŭ tot acea frumuseţe ce rima şi cadenţa le dă. Dar pentru comedia D-tale? Pentru ea 'ţĭ rĕspund că este o petrecere ca spectatorul să rîdă un ceas doue; cât pentru sfîrşitul eĭ moral este mic, maĭ nimic, dar orĭ când tot póte o-dată tămădui câte-ca mahalagióice de nebunia de a'şĭ vinde casa şi via ca să'şĭ cumpere o caleaşcă de Viena cu armăsarĭ.

Aşĭ vrea, în singurătatea unde m'a aruncat sórta, ca să muncesc la ceva, dar încă nu pricep bine gustul publiculuĭ nostru, carĭ sunt bucăţile ce ar plăcea publiculuĭ maĭ mult? scrie-mĭ, trimete-mĭ originalurile şi póte iar te voiŭ împărtăşi cu vre-o traducţie nouă. O maĭ poftoresc de aĭ da de gând să daĭ ţĕranul meŭ, dă-l sub numele tĕŭ.«

Domnule, iaŭ îndrăsnéla a vĕ întreba de aveţĭ trebuinţă de acéstă mică bucată şi, de o primiţĭ, să se dea câte un act saŭ câte doue, şi să nu faceţĭ cunoscut de traducĕtor al eĭ de cât pe mine. M'am îndreptat maĭ mult la D-vóstră de cât la orĭ-care alt mădular al Comitetuluĭ filarmonic, şi pentru prieteşugul ce aĭ bine-voit a'mĭ arĕta şi pentru mijlócele ce aĭ spre a se publica acéstă broşură.

Jurnal No. 6

Astădĭ, la 15 Aprilie 1835, adunându-se mădulările Comitetuluĭ, aŭ găsit cele cu cale următóre:

1) Să se facă de către Director programa de studiĭ;

2) Fiind-că şcolarĭĭ ceĭ regulaţĭ s'aŭ hotărît cu léfă, profesorĭĭ sunt datorĭ a striga catalogul în tóte ţilele, şi ceĭ ce absentézĕ să fie arĕtaţĭ Direcţieĭ spre a li se opri din léfă pe ceasurile carĭ aŭ lipsit, adică a treĭ-ţecea parte din léfa ce primesce fieşĭ-care şcolar pentru fieşĭ-care ţi, afară de casurĭ de bólă. Banĭĭ ce vor prisosi din asemenea pedepse se vor pune la casa de economie.

Insciinţare

Arată că societatea filarmonică a întocmit o şcólă publică pentru musică, atât cea vocală, cât şi cea instrumentală, şi a orênduit profesor pe D. Wachman, fost capelmaister al teatruluĭ nemţesc. Invĕţătura va fi în sala teatruluĭ, în casele D-luĭ Slătineanu, în tóte ţilele de la 10—12 musica vocală, iar de la 5—7 p. m. musica instrumentală; se vor învĕţa tot felul de instrumente, afară de clavir şi de citară.

(Urméză iscăliturile).

Proiect

De sprijineala ce Societatea filarmonică, întocmită pentru desvoltarea gustuluĭ de armonie şi cultura limbeĭ românescĭ, doresce a dobêndi de la M. S. Inălţatul Domn al Principatuluĭ Ţĕreĭ românescĭ:

1) Societatea supune regulamentul la M. S. Vodă, ca să dobêndéscă a eĭ formare întărită prin carte domnéscă.

2) Fiind-că sumele jertfite de mădularĭ ajutătorĭ nu sunt îndestule pentru întêmpinarea cheltuelilor trebuincióse, se cere să se dăruiască Societăţeĭ privilegiurile maĭ

jos însemnate, carĭ nu supĕră nicĭ întinderea negoţuluĭ, nicĭ folosul naţieĭ românescĭ, cum nicĭ în parte a vre-unuĭ român.

A. Să aibă societatea dreptul exclusiv de a ţinea în curgere de 16 anĭ în Bucurescĭ teatru, baluri mascate şi deschise şi alte veseliĭ publice cu plată;

B. Societatea singură să vîndă cărţĭ de joc în tótă ţéra în curgere de 16 anĭ;

C. Societatea să aibă încă dreptul exclusiv a vinde praful şi plumbul de puşcă în curgere iarăşĭ de 16 anĭ; contrabande pe séma Societăţeĭ.

3) Dobêndind aceste privileghiurĭ, Societatea să aibă voie a se împrumuta prin Comitetul eĭ, de la feţe particulare, 14.000 galbenĭ cu dobêndă la sută 10 pe an.

Cu aceştĭ 14.000 galbenĭ Societatea să cumpere pămênt în oraşul Bucurescĭ, la loc cuviincios, şi să zidéscă palat filarmonic până la lungime de 24 stânjenĭ, larg 17 stânjenĭ şi înalt 6—7 stânjenĭ. In acest palat să fie la mijloc sala teatrală cu 56 lojĭ, împărţite în 3 rênduriĭ, osebit galerie sus şi parterul jos.

Alăturea cu sala teatruluĭ să fie făcută osebită sală pentru cazino şi baluriĭ; tot în etajul acesta să fie bufet şi câte-va prăvăliĭ pentru a da un venit. Dar fiind-că numaĭ sala teatruluĭ o să fie de jos până sus zidărie, asupra celor-l-alte odaĭ să fie zidit alt etaj cu odaĭ, care va fi pentru încăperea actorilor, tot pentru a da un alt venit. Acest palat să se începă în curgerea anuluĭ 1835 şi să se sfêrşéscă în vara anuluĭ 1836.

5) Acéstă zidire să fie vecĭnică a şcóleĭ filarmonice, iar nu a cuiva din obraze particulare.

6) Palatul acesta, cu privilegiul maĭ sus arĕtat, va aduce cel puţin pe an 2.400 galbenĭ, cum se arată în alăturata tablă A, afară din representaţiile românescĭ. Acest venit în curgere de 16 anĭ să se întrebuinţeze pentru plata capetelor şi a dobênzilor împrumutaţilor 14.000 galbenĭ, cum se arată în tabla litera B.

7. Strîngerea veniturilor de la representaţiile românescĭ se vor cheltui pentru ţinerea şcóleĭ filarmonice şi pentru alte cheltuelĭ ale representaţiunilor.

Legiuire

Pentru împrumutarea şi plata a 14.000 galbenĭ

1) Primindu-se de la M. S. Vodă sloboţenie de împrumutarea acestor 14.000 galbenĭ, Comitetul filarmonic să tipăréscă, după alăturata formă sub litera B, 210 bileturĭ de împrumutare, adică: 70 de la No. 1 până la 70 inclusiv de câte 100 galbenĭ şi 140 bileturĭ, de la No. 71 până la 210 inclusiv, de câte 50 galbenĭ, carĭ tóte împreună alcătuesc 14.000 galbenĭ.

TABLA LIT. A

Arĕtare cu aproximaţie de venitul ce póte aduce Palatul filarmonic şi privilegiurile date

	Galbenĭ
Pentru ce se va da uneĭ trupe străine a representa într'acest teatru, pe an	200
Vîndarea cu arendă a bufetuluĭ ce se va ţine într'acest teatru, representaţiĭ, baluri şi casino, pe an	300
Venitul care se va strînge de la baluri masche, luând de intrare numaĭ 3 sfanţĭ de persónă şi socotind 12 baluri pe an, 500 persóne de fieşĭ-care, afară de cheltuiala musiceĭ	1.100

	Galbenĭ
Venitul de la vînḑarea cărţilor de joc, a prafuluĭ şi a plumbuluĭ de puşcă în tótă ţéra	600
Inchirierea a patru prăvăliĭ arĕtate în planul zidireĭ, câte 25 galbenĭ pe an fieşĭ-care	100
Venitul închiriereĭ a 12 apartamenturĭ din etajul de sus, socotindu-se câte 10 galbenĭ pe an	120
Total . . .	2.420

TABLA LIT. B

ÎN CARE SE ARATĂ PE FIEŞĬ-CARE AN VENITUL PALATULUĬ FILARMONIC ŞI CHELTUELILE TREBUINCIÓSE PENTRU ŢINEREA ZIDIREĬ, PLATA DOBÊNḐILOR ŞI A CAPETELOR, ASEMENEA ŞI NUMĔRUL BILETURILOR DE ÎMPRUMUTARE ŞI AL ANILOR PE CARĬ TREBUE SĂ SE SOCOTÉSCĂ FIEŞĬ-CARE BILET

Imprumutare a 14.000 galbenĭ

ANII		VENITUL binaleĭ şi privilegiuluĭ, cum se arată în tabla cu lit. A	INTREBUINŢAREA VENITULUI			SUMA BILETURILOR DE ÎMPRUMUTARE cu vremea şi cătăţimea banilor		
			Pentru ţinerea binaleĭ	Pentru plata dobênḑilor	Pentru plata capetelor	Pe câţi anĭ	Câte bileturĭ	
No.	Numirea	In galbenĭ	In galbenĭ	In galbenĭ	In galbenĭ		Bilet de 100 galbenĭ	Bilet de 50 galbenĭ
1	1835 De la 1 Iunie	600 [1]	Pentru plata dobênḑeĭ până la Martie leat 1837.					
2	1836	1900 [2]						
3	1837	2400						
4	1838	2400	400 [3]	1400	600	2	3	6
5	1839	2400	410	1340	650	3	3	7
6	1840	2400	425	1275	700	4	3	8
7	1841	2400	495	1205	800	5	4	8
8	1842	2400	425	1125	850	6	4	9
9	1843	2400	410	1040	945	7	5	9
10	1844	2400	405	945	1050	8	5	11
11	1845	2400	410	840	1150	9	6	11
12	1846	2400	425	725	1250	10	6	13
13	1847	2400	400	600	1400	11	7	14
14	1848	2400	440	460	1500	12	8	14
15	1849	2400	440	310	1650	13	8	17
16	1850	2400	805	145	1450	14	8	13
					1400		70	140

M. Nojin, P. Poenaru, Ioan Eliad.

BĂGĂRI DE SEAMĂ:

[1]) Numaĭ de la cărţile de joc şi alte privilegiurĭ.

[2]) Fiind teatru pentru tómna acésta.

De la leat 1837, fiind-că veniturile póte să fie maĭ marĭ, atuncĭ din an în an se va păstra la o casă deosebită pentru întêmplătóre dregerĭ temeĭnice.

[3]) Atât pentru ţinerea binaleĭ, cât şi pentru istovirea părţilor de sus arĕtatelor condeie, carĭ ar putea să lipséscă din neprevĕḑute pricinĭ.

Representaţiile

Ce s'aŭ dat de la 1 Septembre până la 1 Aprilie.

Fanatismul, ântêia dată pentru beneficiul şcolarilor şi a doua oră în folosul caseĭ.

Amorul doctor, de douĕ orĭ.

Silită căsătorie, de douĕ orĭ.

Representaţiile ce s'aŭ dat în folosul caseĭ de la 1 Aprilie până la 20 Maiŭ 1835

Amfitrion, de treĭ orĭ.

Fanatismul, o-dată.

Silita căsătorie.

Un potpuri.

Către cinstitul comitet al societăţeĭ Filarmonice

»După dispoşiţiile regulamentare, hotărându-se, că orĭ-ce mezat şi sechestru se va sevêrşi, să se facă cunoscut prin foĭ publice cu cheltuiala celor ce vînd, saŭ sechestranţilor; maĭ jos însemnatul, ca să nu aibă cu Cinstita Logofeţie a Dreptăţeĭ tot-d'a-una socotelĭ şi neînlesnirĭ, sosind fieşĭ-care publicare cu rênduelĭ, s'a învoit ca pentru fieşĭ-care publicaţie de asemenea materie să i se plătéscă câte leĭ 20 pentru cheltuiala hârtieĭ şi a tiparuluĭ.

Acum după contractele ce s'aŭ încheiat între cinstitul Comitet şi între şcolariĭ societăţeĭ filarmonice, fiind-că s'a adăugat cheltuelile Caseĭ cu lefile acestor şcolarĭ, maĭ jos însemnatul, ca modular al acesteĭ societăţĭ, plecat rógă pe cinstitul Comitet ca să bine-voiască a primi de la Cinstita Marea Logofeţie a Dreptăţeĭ din fieşĭ-care publicare câte leĭ treĭ-spre-ḑece din aceĭ leĭ 20, o sumă care prin aproximaţie să póte urca la leĭ 800 pe fieşĭ-care an. Maĭ jos însemnatul, de la începutul viitoruluĭ Aprilie, când 'şĭ-va desface socotelile sale cu cinstita Logofeţie, va începe a trimite şi la cinstitul Comitet câte o foie din fieşĭ-care asemenea publicaţie de mezaturĭ şi sechestre, ca după dênsa şi cinstitul Comitet să scie a se regula cu Cinstita Marea Logofeţie pentru primirea acelor 13 leĭ maĭ sus pomeniţĭ.

Maĭ jos însemnatul maĭ făgăduesce acéstă sumă în tótă vremea până când va ţinea o tipografie sub a sa stăpânire, ca să pótă publica asemenea însciinţărĭ.

I. Eliad.

TOMUL I, PAG. 309. ADDENDA.

Am vĕḑut actele de organisare în Ţéra Românéscă încă din aniĭ 1834. In 1835 însă să organiséză asemenea şcóle cu maĭ multă stăruinţă. In Martie 29, anul 1835, Domnitorul Ghyca emite următorul pitac:

NOI, ALEXANDRU DIMITRIE GHICA V.V.

CU MILA LUĬ DUMNEḐEŬ, DOMN A TÓTĂ ŢÈRA ROMÂNÉSCĂ

Măcar ca prin cele de la 18 August, sub No. 1.260, rĕspunsul Sfinteĭ Mitropoliĭ şi al iubitorilor de Dumneḑeŭ părinţilor episcopĭ, ni s'a dat încredinţarea că fie-care în parte a făcut rostirea de pregătirea trebuincióselor materialurĭ pentru zidirea seminariilor, dar, fiind-că timpul primăvereĭ a sosit, când neapĕrat urméză a se face începere la lucru, şi Domnia-Mea dorind maĭ înainte de tóte a cunósce poziţia locurilor ce se

vor fi însemnat pentru acéstă trebuinţă, cum şi formele după care are a se face zidirea, este poftită Sfânta Mitropolie şi părinţiĭ episcopĭ, să ne trămiţă în cel maĭ scurt soroc prin D. Logofĕt al trebilor bisericescĭ, planurĭ regulate de clădirea fie-căruĭ seminariŭ în parte, ca găsindu-se cuviincióse şi încăperile potrivite cu trebuinţa pentru care se clădesc, să dea Domnia Mea deslegare a se pune îndată în lucrare, făcêndu-se stăruire de a se aduce la desăvêrşire până la finele luĭ Septembre viitor.

(Semnat), **Alex. Ghica V.V.**

Secretarul Stat, *Gh. Bibescu.*

No. 169. Anul 1835, Martie 29.

In 27 Maiŭ 1835, cu No. 282, Alexandru D. Ghica Vodă adreséză oficiul următor către *departamentul [sic]* al trebilor bisericescĭ.

»Proiectul pentru întocmirea unuĭ seminar central de învĕţăturĭ îndeplinitóre primindu se de către Obştească Adunare, acel Departament v'a aduce la cunoscinţa eĭ întărirea dată de către Domnia Mea, prin alăturatul adres de la 27 Maiŭ. No. 281. Iar după acésta va îngriji ca să se facă urmare întocmaĭ.

Alexandru Ghica.

TOMUL I. ADDENDA LA CAPITOL 7.

O broşură publicată la Paris în 1856, cu titlu »*Quinze années d'administration en Moldavie*«, de sigur sub inspiraţiunea fostuluĭ Domn Mihail Sturdza, consacră istoriculuĭ instrucţiuneĭ publice, sub domnia luĭ, patru pagine de la fine.

Reproducem aci cele ce spune Mihaĭ Sturdza despre aniĭ 1834 şi 1835, cu observarea, că fostul Domn să lauda cu lucrarea luĭ G. Asaki, fără ca măcar o dată să 'ĭ citeze numele :

»Dès 1834, les fonds en réserve dans la caisse des écoles avaient permis de faire l'acquisition d'un édifice pour la fondation d'une Académie nationale, qui devait être entourée de bâtiments convenables pour sa destination. Une école de jeunes filles était instituées, où elles pouvaient puiser les premières connaissances utiles à leur sexe, apprendre divers ouvrages de main, et acquérir certaines notions d'économie domestique. Elles devaient en sortir capables de s'assurer une existence honnête et d'apporter dans le sein de leurs familles les véritables éléments d'un bien-être ignoré depuis trop longtemps.

En 1835, l'état prospère de ce nouvel établissement avait nécessité l'acquisition d'une maison pour l'y transférer.

Une maison propre à servir d'école primaire était également achetée à Romano. On s'occupait à Berlad et à Fokchany de la construction de deux bâtiments pour la même destination. La caisse des écoles, qui possédait déjà un fond de 200.000 piastres, entretenait à ses frais sept jeunes élèves qui suivaient des cours d'études spéciales à l'Université de Vienne. Trois d'entre eux revenaient dans leur patrie deux ans plus tard pour y porter les connaissances qu'ils avaient acquises, et occupaient dans le collège des chairs spéciales avec une distinction hors ligne. Les sciences utiles qui servent à former l'homme, à lui faire connaître ses devoirs et à améliorer son sort; les arts qui assurent les progrès de l'industrie et augmentent la richesse publique, allaient commencer à être enseignés par des professeurs indigènes, maîtres de la langue dans laquelle il leur fallait s'exprimer et familiarisés avec le caractère et les aptitudes de

	Numele profesorilor	Pe lună	Pe an	Pe an	Tóta suma cheltuelilor
		Leĭ	Leĭ	Leĭ	Leĭ
Alte *duoĕ şcóle* începĕtóre, însă :					
Profesorul clasuluĭ 1 şi al 2-lea, în şcóla de la Sf. Gheorghe-Vechiŭ	Costache Petrovicĭ. .	300	3.600		
Pentru cheltuiala acesteĭ şcóle, adică omul de slujbă şi lemne de foc	—	150	1.800		
Profesorul de clasul 1 şi al 2-lea în şcóla de la biserica Amzeĭ	A. Creţu	300	3.600		
Pentru cheltuiala acesteĭ şcóle, adică lemne de foc şi om de slujbă	—	150	1.800		
		2.000	24.000		
Şcólele umanióre	—	—	—	60.600	
Profesorul de gramatica românéscă în clasul 1 şi deprinderĭ asupra stiluluĭ românesc maĭ înalt în clasul al 2-lea şi al 3-lea.	Ioan Pop.	600	7.200		
Profesorul de limba franţuzéscă în clasul 1 şi al 2-lea	C. Aristid.	400	4.800		
Profesorul de caligrafie în clasul 1	Alecu Pop	250	3.000		
Profesorul de geografie în clasul al 2-lea şi de hronologie în clasul al 3-lea	I. Genilie.	400	4.800		
		1.650	19.800	84.600	
Profesorul de desemn în clasul al 2-lea, al 3-lea, al 4-lea şi al 5-lea	Scarlat Valanştein. .	500	6.000		
Prefesorul de limba franţuzéscă din clasul al 3-lea	Langhein	400	4.800		
Profesorul de limba grecéscă veche în clasul al 4-lea, al 5-lea şi al 6-lea.	Gheorghe Ioanid . .	500	6.000		
Profesorul de limba franţuzéscă în clasul al 4-lea şi al 5-lea	Gros	600	7.200		
Profesorul de istorie în clasul al 4-lea şi al 5-lea	Florian Aaron . . .	500	6.000		
Profesorul de limba latinéscă în clasul al 5-lea şi al 6-lea	Gheorghe Hill . . .	400	4.800		
Profesorul de ritorică în clasul al 6-lea . .	Simion Marcovicĭ . .	500	6.000		
		5.050	60.600		
Invĕţăturĭ complimentare.	—	—	—	31.200	
Profesorul de aritmetică în clasul al 6-lea, de umanióre şi de geometrie în clasul 1 de complimentare	Gheorghe Pop . . .	500	6.000		
Profesorul de algebră în clasul 1 de complimentare şi de trigonometrie în clasul al 2-lea	Dim. Pavlicĭ	800	9.600		
Profesorul de logică în clasul al 2-lea. . .	(Vacant).	500	6.000		
Profesorul de legĭ, idem	Cost. Moroiu	500	6.000		
Profesorul de limba ruséscă.	A. Cesciot	300	3.600		
		2.600	31.200		
				115 800	220.800
§ IV					
			Pe lună	Pe an	
Canţelaria Eforieĭ	—		—	—	54.960
Colaboratorul Eforieĭ	D. N. Picolo		500	6.000	
Directorul şcólelor	P Poenaru		1.250	15.000	
Sub-directorul colegiuluĭ	Florian Aaron		400	4.800	
Un prefect al muzĕuluĭ şi al bibliotecĕĭ . .	—		400	4.800	
Un conservator, ajutor acestuia	—		100	1.200	
Casierul	Stolnicu Dumitrache. . . .		300	3.600	
Secretarul	N. Iliescu.		300	3.600	
Registratorul	G. Dimitrescu		150	1.800	
Doĭ scriitorĭ	G. Monsiadis		150	1.800	
	Scarlat Vasilescu		100	1.200	

	Numele și pronumele	Pe lună	Pe an	Tóta suma cheltuelilor
		Leĭ	Leĭ	Leĭ
Un custode al bibliotecеĭ, colecțiuneĭ și un ajutor al sĕŭ	—	200	2.400	
Un portar al colegiuluĭ	Costache Teodor.	120	1.440	
Cheltuiala canțelarieĭ	—	250	3.000	
6 ómenĭ de slujbă în trebuința colegiuluĭ, de om câte leĭ 60 pe lună	—	360	4.320	
		4.580	54.960	
				275.760
§ V				
Cheltuelĭ regulate		—	—	47.505
Ținerea a 12 copiĭ în pensionatul colegiuluĭ, câte leĭ 100 pe lună pentru fieșicare		1.200	14.400	
Pentru lemne de foc în trebuința colegiuluĭ		—	13.500	
Pentru cheltuiala Direcțieĭ arhitectonice		200	2.400	
Pentru chiria odăilor în carĭ se află școla de la biserica Amzeĭ		—	1.000	
Pentru meremeturĭ și alte cheltuelĭ în trebuința colegiuluĭ Sf. Sava		500	6.000	
Cheltuiala examenelor pentru școlele din Bucurescĭ și din Craiova		—	5.000	
Ajutor la redacția jurnaluluĭ literar intitulat »Muzĕul Național«		—	2.205	
Cheltuiala posteĭ pentru deosebite trebuințe ale școleĭ		—	3.000	
			47.505	
				323.265
§ VI				
Cheltuelĭ extraordinare			—	27.335
Pentru candidațiĭ de profesorĭ			1.800	
Pentru cumpărătórea de cărțĭ pentru bibliotecă și tipărirea celor ce se vor socoti de trebuință			6.000	
Ajutor studenților ce urmézĕ acum învĕțăturile la Universitățĭ străine, Nicolae Ghinescu și Hristea Căpitanovicĭ			6.500	
Suma ce trebue să se adaoge la rĕmășița de leĭ 12.200 din veniturile Obedeanuluĭ, § VII, până la împlinirea sumeĭ de leĭ 25.000, ce urmézĕ a se da pe acest an, pentru zidirea școleĭ din Craiova			13.035	
			27.335	
Adică treĭ sute cinci-ₒecĭ miĭ, șése sute leĭ			—	350.600

Marele Logofĕt al bisericeștilor, **Scarlat Mihălescu.**

Șeful meseĭ, *G. Penescu.*

Venitură

Suma d'inapoĭ a venituluĭ	leĭ 350.600
Adică treĭ sute cinci-ₒecĭ miĭ, șése sute leĭ	350.600

Aceștia ce se dă venit se însemnéză precum se arată, însă leĭ 600 din dobênda unor banĭ, i leĭ nouĕ-ₒecĭ și una miĭ, treĭ sute cinci-ₒecĭ, din arenda de leĭ 137.025 a mŏnăstireĭ Glavaciocul, i leĭ 191.983, parale 13, din casa centrală a Sfinteĭ Mitropoliĭ și leĭ 66.666, parale 27, din venitul caseĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ.

Marele Logofĕt al bisericeștilor, **Scarlat Mihălescu.**

Şcóla Obedeanuluĭ din Craiova

Venitură	Leĭ	*Cheltueli*	Leĭ	Leĭ
Venitul moşiilor mŏnăstireĭ Obedeanuluĭ, după cum aŭ fost până acum . .	15.500	Pentru cheltuiala regulată pe an a bisericeĭ Obedeanuluĭ din Craiova . . .	—	4.000
Iar pe anul acesta aŭ să se strige la mezat şi póte să se sue arenda maĭ mult.		Ceea ce rĕmâne până la împlinirea venituluĭ arĕtat a se da în anul 1830 pentru clădirea şcóleĭ din Craiova . . .	—	12.200
Embatichiul ce are sĭ dea pe acest an Maior Blagoe din Craiova, pentru dreptul ce i s'a dat a lega podul de pe apa Jiuluĭ pe pămêntul . . . . . al şcóleĭ	700			
Adică leĭ şése-spre-ḑece miĭ, douĕ sute.	16.200	Adică leĭ şése-spre-ḑece miĭ, douĕ sute .		16.200

Şcóla Ionaşculuĭ din Slatina

Venitură	Leĭ	*Cheltueli*	Leĭ	Leĭ
Venitul moşiilor Salcia şi Băceşciĭ, după cum aŭ fost până acum	16.300	Léfa unuĭ profesor de cl. 1 şi al 2-lea, de învĕţăturile începĕtóre	250	3.000
Iar pe anul acesta aŭ să se scótă la mezat şi póte să se sue arenda maĭ mult.		Cheltuiala pentru un om de slujbă, pentru lemnele de foc şi alte mĕrunte cheltueli	120	1.440
		Pentru plata doftoruluĭ oraşuluĭ Slatina pe duoĕ semestrurĭ, adică de la 23 Aprilie 1836, până la 23 Aprilie 1837.	—	4.000
		Pentru cheltuiala bisericeĭ Ionaşculuĭ. .	100	1.200
		Pentru léfa Constantineĭ, soţia rĕposatuluĭ Gheorghe Ardeleanu, fostul profesor al şcóleĭ din Slatina, potrivit cu înalta poruncă a Mărieĭ Sale No. 1.877.	80	960
				10.600
		Ceea ce rĕmâne până la împlinirea venituluĭ arĕtat a se da în anul 1836 pentru clădirea şcóleĭ din noŭ . . .	—	5.700
Adică leĭ şése-spre-ḑece miĭ, treĭ sute .	16.300	Adică leĭ şése-spre-ḑece miĭ, treĭ sute .		16.300

Băgare de sémă

Fiind-că venitul moşiilor şcóleĭ Obedeanuluĭ din Craiova, carĭ până acum aŭ fost arendate drept leĭ 15.500, şi moşiile şcóleĭ Ionaşculuĭ din Slatina leĭ 16.300, după otnoşenia cinstiteĭ Eforiĭ a şcólelor de la 10 ale trecutuluĭ Martie, cu No. 107, strigându-se la mezat, s'aŭ arendat de la Sfântul Gheorghe al următoruluĭ an, însă moşiile şcóleĭ Obedeanuluĭ cu leĭ 29.750 şi moşiile şcóleĭ Ionaşculuĭ cu leĭ 31.300 pe an; aşa dar, rĕmâne, peste cheltuelile ce se arată într'acest budget, pe séma acestor douĕ şcóle, capital la şcóla Obedeanuluĭ leĭ 14.250 şi la şcóla Ionaşculuĭ leĭ 15.000, care peste tot acest prisos se adună leĭ 25.230 pe anul 1836.

Marele Logofĕt al bisericeştilor, Scarlat Mihălescu.

Şeful meseĭ, *I. Penescu.*

TOMUL I, PAG. 314, ANEXA ****).

Am promis a da aci progama examenelor pe 1835—36 arĕtătóre de de materiile predate în Colegiul Sf. Sava. Iată acest act :

ПРОГРАМЪ

Де кȣрсȣл ꙟнвъцътȣрілор че с'аȣ ȣрмат ꙟн Колеџіȣл сф. Сава де ла Іȣліе 1 : 1835 пѫнъ акȣм, ші де регȣла дȣпъ каре аȣ а се ȣрма екзаменеле пȣбліче ꙟнтр'ачест Колеџіȣ.

Де кѫнд с'а дат школелор ноѫа органїзаціе, дȣпъ каре акȣм се ȣрмѣзъ ꙟнвъцътȣріле общещі, с'а леџіȣіт ка ꙟн тот анȣл ла сфѫршітȣл кȣрсȣріаор съ се факъ маї ꙟнтѫї екзаменȣл пȣблік тȣтȣрор школарілор, дȣпъ ачееа ꙟнтр'о адȣнаре солемнелъ, фъкѫндȣсе конкȣрс ꙟнтре школарії съ се дѣ дарȣрї ачелора карії се вор деосебі маї мȣлт ла ꙟнвъцътȣръ.

Ачѣстъ ꙟнтокміре с'а ȣрмат де атȣнчї ꙟн тоцї анії, ші Єфоріа, дорінд а фаче кѫт маї де обще кȣноскȣт резȣлтатȣл ꙟнвъцътȣрилор че се ȣрмѣзъ ꙟн школеле общещї, а фъкȣт тотдаȣна пȣблікаціе прін гласȣл газетелор, арътѫнд зілеле ꙟн каре авѣ а се ȣрма екзаменеле пȣбліче пентрȣ тоцї школарії, ка съ віе пърінції копіілор, ші орї каре алтȣл ва пофті, съ вазъ градȣл ꙟнвъцътȣрії фіешкърȣіа школар.

Асеменѣ се дъ ші акȣм ꙟн кȣнощінцъ общѣсчъ, къ екзаменеле партікȣларе де ꙟнвъцътȣріле че с'аȣ ȣрмат пъ анȣл ачеста ꙟн Колеџіȣл сф Єава се вор ꙟнчепе лȣнї ꙟн 15 але ачещії лȣні, ші се вор ȣрма ꙟн тоате зілеле пѫнъ ла сфѫршітȣл лȣнії. Ꙟнтр'ачеле зіле тоцї школарії Колеџіȣлȣї се вор черчета пе рѫнд ла тоате ꙟнвъцътȣріле че аȣ ȣрмат, ші потрівіт кȣ ръспȣнсȣріле лор, Професорії вор да ꙟн канцеларіа Єфоріеї ꙟнсемнаре де градȣл ꙟнвъцътȣрії фіекърȣіа школар, ка дȣпъ ачеле ꙟнсемнърї съ се дѣ школарілор атестатȣріле че лі се вор кȣвені.

Пърінції дар, ші орї каре алте персоане вор дорі а ведеа кȣ дѣмърȣнтȣл градȣл ꙟнвъцътȣрії фіешкъъȣіа школар, сѫнт пофтіцї съ віе ла Колеџіȣл Сф. Сава ꙟнтр'ачесте 15 зіле де маї сȣс арътате.

Дȣпъ програма че се алътȣръ аічї се ва ведѣ кȣрсȣл ꙟнвъцътȣрілор, се с'а предат ꙟн Колеџіȣ ꙟн анȣл ачеста; се ва ведѣ зіоа ші чѣсȣл хотърѫт пентрȣ черчетареа фіешкърȣіа школар, дȣнъ рѫндȣл алфабетік, ші а фіешкъріа ꙟнвъцътȣрї дȣпъ рѫндȣл класȣрілор ; ші аша орї чіне ва авѣ доріре а кȣноаще шірȣл ꙟнвъцътȣрілор, ꙟнтіндерѣ предърії лор, ші ꙟмпъртъшірѣ школарілор де ачестѣ ва пȣтѣ лȣа ꙟндестȣлъ щіінцъ ꙟн кȣрџерѣ екзаменелор партікȣларе.

Іар кѫт пентрȣ екзаменȣл формал че се ва фаче ла сфѫршітȣл екзаменелор партікȣларе, Дȣмінекъ ꙟн 28 але ачещії лȣнї, се дъ ꙟн кȣнощінцъ общѣскъ къ ла ачест екзамен, каре ва требȣі съ се съвѫршіаскъ ꙟн доъ саȣ мȣлт треї чѣсȣрї, се вор черчета нȣмаї ȣнії дін школарії чеї маї ꙟнаінтацї ла фіешкаре ꙟнвъцътȣръ, тръгѫндȣсе ꙟнтребъріле прін сорцї.

Ачест екзамен дар требȣе а се пріві нȣмаї ка о сімплъ формалітате де ꙟнфъцішарѣ мерітȣлȣї школарілор ачелора, каре се алег пентрȣ а лȣа дарȣрї ші кȣнȣнї ꙟнтр'чѣ зі де парадъ.

Дінтр'ачестѣ се ꙟнцелеџе къ дела екзаменȣл формал нȣ се поате ащепта а се лȣа о щіінцъ лъмȣрітъ де стареа ꙟнвъцътȣрілор че се ȣрмѣзъ ꙟн Колеџіȣ, чі орї чіне ва дорі съ ꙗ ачѣстъ щіінцъ, ва візіта екзаменеле партікȣларе, ȣнде се вор ꙟн-

фъчіша тоцъ школарій де обще, ші лі се вор фаче ынтребърі пе ларг ла тоате ынвъцътъріле че с'аў ърмат ын кърсъл анълуй.

Ынвъцътърі ынчепътоаре Класъ I II
Проф. Д. Е. Жорж.

Кл. I. Чітіре пе таблеле ланкастріче, ші скріере дупе моделърй. Кл. II. Чітіре слободъ пе орї че карте, скріере діктандо, речітаре де ынкінъчіунї, чеде патрў лъкрърї дін аріtметікъ къ нъмере сімпле, деклінарѣ нъмелор, ші конжъгарѣ верблор регълате.

Клас ал-III-леа де ынчепъторі.
Проф. Д. І. Поенарў

1⁰. Дін Граматіка. Я къноаще пърціле кълъгътълуй, але деосебі ын скріс, а декліна ші а конжъга. Дін Географіе: Къноцінце пе скърт де тоате пърціле Глобълуй; адекъ: Очеанеле, мъріле, ші чеде маї ынсемнате сжнърї ші стръмторї; концінътеле, ші чеде маї ынсемнате Інсуле; мънцї ші ръурї. Статъріле къ капіталеле ші орашеле чеде маї ынсемнате; Дін Аріtметіка: Чеде 4 лъкрърї сімпле ші комплетіте, фъръ фрънцерї. Регъла де 3, рег. де довъзї ші де товъръшіе къ капітале ші кремї деосебіте. Катіхісмъл омълуй крещін, морал ші сочіал. Даторіile омълуй кътре Дъмнезеў, кътре сіне ынсъш ші кътре чеї лалцї оамені.

Клас IV. де ынчепъторі
Проф. Д. М. Сінаі

I⁰ Ынчепътърї де Геометріе практікъ къ одре-каре апликърї ла мъсърътоареа съпрафецелор плане. II. Дін Географіе: къноцтінца пърцілор пъмънтълуй, ыар маї къ сємъ дескріереа Єуропіў ші Румъніеї. III. Къноцінце ъзуале: дін фізіка попълърї — дін антрополоціе — дін історіа натърълъ — ші дін агрікълтъръ. IV. Аріtметіка практікъ, къ нъмере ынтреџї ші фръкциоасе. V. Єксерсіцій граматіче прін деслъшіре ла чітіре ші ла скріерѣ діктандо. VI. Десенъл лініал: пентрў ынкіпуіреа л фелърї де унелте ші алте обіекте ъзуале.

ГРЪМЪТІКЪ РЪМЪНЄСКЪ ШІ КОМПЪНЄРІ ДИТРЪЧЄСТЪ ЛИМЄЪ
Кл. I, II ші III. де Ъманіоре
Проф. Д. І. Поп.

Клас. I. Грамтіка ръмънєскъ. Тълмъчіреа пърцілор къвънтълуй ші депріндере ын лъкрареа лор. Къноцінца пе скърт де пропозіціе, ші десфачереа къвънтълуй ын пропозіції. Депріндере ла ортографіе ші чітіре. Клас II. Ыналіза логіческ. Конструкціеа къвънтълуй саў меџлочъреа де а скріе пунтуаціеа. Чітіре де текстърї алесе къ ынцелесъл лор, ші дефініції де зічерї. Кл. III. Ідее пе скърт пентрў стілъл епістолер. Компънере де скрісорї фелъріте.

ЦЕОГРАФІЕА ЫН ЦЕНЕРАЛ. ШІ КРОНОЛОЦІЯ
Кл. II ші III де Ъманіоре
Проф. Д. І. Ценілє

Кл. II. Цеографіе.

I. Цеографіа астрономікъ. Дескріінд пъмънтъл, кътре фірмамент, лъмеа, планеції ші коміції; пъмънтъл кътре лъне, фігъра ші мъсъра са; пъмънтъл ын мішкаре: ротаціеа ші революціеа са, тімпърїле, зонеле, клімеле, позіція гло-

бȣлȣї, орізонȣл, ѧнтрекȣінцареа глобȣлȣї: лȣнцімѣ, лъцімѣ. II. Цеографіеа Фіреаскъ че дескріе: Атмосфера, вѫнтȣріле, кліма, метеореле лȣміноасе, фокоасе, апоасе; апеле нъмѫнтȣлȣї: нȣмеле, мърімѣ лор, лакȣрї, рѫȣрї; ȣскатȣл пъмѫнтȣлȣї, мȣнціїї інсȣліле -- Продȣктеле мінерале, вецетале, анімале, ші омȣл фіреск кȣ карактерȣріле сале. III. Цеографіеа чівілъ че копрінде: Омȣл сочіал: соціетатеа, чівілізаціеа са, стат, ашезъмінте, попȣлаціеа. Гȣбернȣл: формеле стъпѫніреї, адміністраціеа; реліціеа: діферітеле еї рамȣрї, лімбіле ѧнтѫе пе пъмѫнт, кȣлтȣра ȣнеї нації; мъестріїї, щіінце.

Кл. II. Кронолоціеа

I. Аналеле векї саȣ дескріереа челор маї марї ѧнсѫмплърї ѧн натȣръ ші оменіре, де ла Адам пѫнъ ла Аȣгȣст Чесар, копрінзѫнд 4 періоаде: ѧнтѫмплъріле де ла Адам пѫнъ ла Ноѥ ші Моісі; — де ла Моісі пѫнъ ла Ромȣл сай зідіреа Ромії; — де ча Ромȣл пѫнъ ла Чір ші Александрȣ; -- де ла Александрȣ пѫнъ ла Аȣгȣст ші Ісȣс. II. Аналеле де міжлок саȣ дела Аȣгȣст пѫръ ла Колȣмб: ѧнтѫіȣ де ла Аȣгȣст пѫнъ ла Траіан ші Констандін чел маре; — де ла Констандін пѫнъ ла Маомет ші мареле Карол; — де ла Карол чел маре пѫнъ ла Негрȣ Басарав; — де ла Цінцісхан пѫнъ ла Колȣмб. III. Аналіле ноъ, саȣ ѧнтѫмплъріле челе маї ѧнсемнате дела Колȣмб пѫнъ акȣм: ѧнтѫіȣ де ла Колȣмб пѫнъ ла Лȣтер; — де ла Лȣтер пѫнъ ла Петрȣ чел маре; — дела Петрȣ чел маре пѫнъ ла Наполеон Бонапарте. — де ла Наполеон пѫнъ акȣм.

Лімба Францозѣскѫ
Кл. I ші II проф. Д. К. Арістіа

Кл. I. Чітіре ші тѫлмъчіре ѧн рȣмѫнеще ла картѣ ѧнтѫї ші а доъа а Телемакȣлȣї. Гръматіка лȣї Л'Хомонд дела ѧнчепȣт пѫнъ ла вербȣріле нерегȣлате. Кл. II. Тѫлмъчірѣ Телемакȣлȣї де ла ѧнчепȣт пѫнъ ла картѣ а 13-а. Скріерѣ діктандо кȣ ортографіе дȣпъ картѣ ѧнтѫї а Телемакȣлȣї. Гръматіка лȣї Л'Хомонд ѧнтрѣгъ, кȣ депріндере де скріерѣ екземплелор пе таблъ.

Лімба Франзозѣскѫ
Кл. III. Проф. Д. Є. Лангілон

Сінтаксȣл дȣпъ гръматіка лȣї Ноел ет Шапсал. дела Кап. I пѫнъ ла Кап VI. Традȣчере дін францозеще ѧн рȣмѫнеще дȣпъ бȣкъцї алесе де але лȣї Фенелон. Традȣчере дін рȣмѫнеще ѧн францозеще дȣпъ нопціле лȣї Іȣнг.

Лімба Францозѣскъ
Кл. IV, V ші VI. проф. Д. Грос

Кл. IV. Сінтакȣл дела регȣла сȣбстантівȣлȣї нънъ ла акордȣл вербȣлȣї дȣпъ гръматіка Ноел ет Шапсал. Традȣчере дін рȣмѫнещте ѧн францозеще дȣпъ картѣ асȣпра къдерії романілор. Речітаціе де деосебіте бȣкъцї де поезіе. Кл. V ші VI Контінȣаціе де сінтакс кȣ депріндерї асȣпра акордȣлȣї партічіпіілор. Традȣчерї дін рȣмѫнеще ѧн францозеще дȣпъ історіа църіїї. Компȣнерї дȣпъ деосебіте теме.

Лімба елінѣскѫ.
Кл. IV ші V де Ȣманіоре. Професор. Д. Г. Іоанід.

Кл. IV. Етімолоціа, адікъ формаціа пърцілор кȣвѫнтȣлȣї, ші ортографіа атѫт прін регȣліле гръматіче, кѫт ші прін черчетаре де деріваціе ші компȣнере, ші

прін Єкзерсіціѝ де скріере діктандо. Традꙋчерѝ дін Фабꙋлеле лꙋѝ Єсоп, ші дінтр'о хрістоматіе че копрінде кꙋлеџере де челе маѝ алесе бꙋкъцѝ дін скрііторіѝ елінѝ. Кл. V. Сінтаксꙋл прін депріндере де теме дін рꙋмѫнеште. Традꙋчерѝ дін елінеще .ꙗн рꙋмѫнеште, Ксенофон, Кірꙋ-педіа, картѣ І. Кꙋвѫнтꙋл Сф: Марелꙋѝ Васіліе кътре тінеріѝ крещіні, дін скрііторіѝ елінѝ, ші доъ кꙋвінте І. ші ал II. Олімпіаче дінтр'але лꙋѝ Демостен.

Лімба латінѣскъ
Кл. V. ші VI. Проф. Д. Хіл.

Кл. V. Єтімолоџіа лімбіѝ кꙋ депріндерѝ асꙋпра деосебітелор пърцѝ але кꙋкѫнтꙋлꙋѝ. Традꙋчере дін латінеще .ꙗн рꙋмѫнеще дꙋпъ оаре каре бꙋкъцѝ кꙋлесе дін історіа чѣ беке, дін історіа натꙋралъ, дін мітолоџіе, ші дін біографіѝ. Кл. VI. Сінтаксꙋл лімбіѝ, кꙋ депріндерѝ .ꙗн аплікаціа ачестор регꙋлѝ. Традꙋчере дін латінеще .ꙗн рꙋмѫнеще дꙋпъ о крістоматіе. .ꙗн каре се копрінд віеце дін Корнеліе Непос, ші алте бꙋкъцѝ алесе дін Іꙋліе Чезар, дін Валеріе Максімін, дін Чічеро. Традꙋчерѝ дін рꙋмѫнеще .ꙗн латінеше дꙋпъ історіа сфѫнтъ.

Лімба рꙋсѣскъ
Професор Д. Л. Чечот.

Кл. І. Чітіре ші скріере .ꙗн лімба рꙋсѣскъ. Партѣ І. а гръматічіѝ, копрінзътоаре де деслꙋшірѣ челор 8 пърцѝ але кꙋвѫнтꙋлꙋѝ. — Кл. II. Репетіціа пърціѝ .ꙗнтѫѝ а гръматічіѝ. — Ортографіа лімбеѝ рꙋсещѝ. — Єінтаксꙋл челор 8 пърцѝ але кꙋвѫнтꙋлꙋѝ. — Тѫлмъчіре дін лімба рꙋсѣкъ .ꙗн лімба рꙋмѫнѣскъ дін історіа рꙋсіеѝ де Каранзін Том. І. Тѫлмъчіре дін рꙋмѫнеще .ꙗн рꙋсеще дꙋпъ історіа Църіѝ-рꙋмѫнещѝ.

ІСТОРІА ЏЕНЕРАЛЪ

Клас IV, ші ал V. де Ꙋманіоре
Професор Д. Ф. Арон.
Кл. IV.

І. Гꙋвернꙋл монархік ал Ромеѝ се префаче .ꙗн гꙋверн репꙋблікано-арістократік, каре се .ꙗмпꙋтернічеще прін десволтарѣ віеціѝ політіче дін лъꙋнтрꙋ ші дін афаръ а статꙋлꙋѝ.

II. Александрꙋ чел маре пе рꙋінеле монархіеѝ персане .ꙗнтемеꙗзъ а доъа монархіе маре .ꙗн лꙋме, каре десфіінцѫндꙋсе прін .ꙗмпърціре, ешіръ алте статꙋрѝ нꙋоъ.

III. Вѣкꙋл лꙋѝ Александрꙋ а фост маѝ кꙋ сѣмъ вѣкꙋл Філософіеѝ гречещѝ, кꙋ тоате ачесте с'аꙋ фъкꙋт .ꙗнаінтърѝ шѝ .ꙗнтр'алте ръмꙋрѝ але кꙋлтꙋреѝ літераре.

IV. Репꙋкліка романъ дꙋпъ копріндерѣ а тоатъ Італіа, ꙋрмѫнд максімелор політічіѝ сале, се прегътеще спре а копрінде тоатъ лꙋмѣ чівілізатъ.

V. Позіціа лꙋмеѝ .ꙗнлеснеще пе Рома де а .ꙗнтрепрінде ръсбоае де копріндерѝ де статꙋрѝ, пе каре ꙋнꙋл дꙋпъ алтꙋл ле префаче .ꙗн провінціѝ романе.

VI. Кꙋ .ꙗнтіндерѣ чѣ џігантікъ а репꙋблічі Ромеѝ .ꙗн Єꙋропа, Асіа ші Афріка се стрікъ нъравꙋріле романе, ші констітꙋціа .ꙗнфъцішазъ мꙋлте грешелѝ.

VII. Ръсбоіꙋл чівіл .ꙗнтре Маріе ші Сꙋла репрезентанціѝ партіделор неферіческ Рома, пе каре діктатꙋра лꙋѝ Сꙋла о скалдъ .ꙗн сѫнџе.

IX. Тріꙋмвіратꙋл .ꙗнтѫій .ꙗнтре Помпеіꙋ, Красꙋ ші Чесар нꙋ одіхнеще німік пе Рома; дꙋпъ моартѣ лꙋѝ Красꙋ, ръсбоіꙋл чівіл ал доілѣ .ꙗнтре Помпеіꙋ ші Чесар тꙋрбꙋръ тот статꙋл Ромеѝ.

X. Чесар дȣпъ талентеле сале челе марĭ ар фі фост ѧн старе де а ѧмбȣнътъці старѣ Ромеĭ, дар дорірѣ са чѣ маре дȣпъ діадемъ дещептъ дȣхȣл репȣблікан каре ѧл оморѫ прінтр'о конжȣраціе.

XI. Моартѣ лȣĭ Чесар нȣ мѫнтȣі репȣкліка; формѫндȣсе тріȣмвіратȣл алдоілѣ ѧнтре Антоніе, Лепідȣ ші Октавіан, се німічі репȣбліка ла бътъіле де ла Філіпі, ші Дȣпъ лепъдарѣ лȣĭ Лепідȣ, бътъліа дела Лкціȣ̆ ші старѣ Ромеĭ фъкȣ пе Октавіан Монарх.

XII. Гȣвернȣл лȣĭ Октавіан, каре с'а зіс ші Аȣ̆гȣст, а фост дȣлче, ꙗр ал ȣрмъторілор дін фаміліа са а фост спре окара Ромеĭ; Тітȣ, Антонініі ші алціĭ оаре кѫцĭ-ва фъкȣръ пе Рома съ'шĭ ȣ̆іте къ а піердȣт репȣбліка, дар чеĭ маĭ мȣлцĭ аȣ̆ фост ніще монстріĭ аĭ оменіреĭ, л къpора невреднічіе а контрібȣіт фоарте мȣлт спре къдерѣ ѧмпъръціеĭ романе.

XIII. Рома ка стат мілітар а ѧмбръцішат тѫрзіȣ̆ кȣлтȣра літерарь; де обще, кȣлтȣра лор есте о ръсфрѫнцере а кȣлтȣреĭ гречещĭ, ші ѧн пȣцінтеле ръмȣрĭ а ле еĭ фȣръ неатѫрнацĭ.

XIV. Пе кѫнд філософіа ші деморалізаціа клъті алтареле ідололатріеĭ, ші пе кѫнд тоатъ лȣмѣ ащепта мѫнгѫере, крещінісмȣл се коборѫ дін черіȣ̆ спре ферічі рѣ оменіреĭ; ачѣстъ реліцiе се ѧнтінсе ѧн скȣртъ време дела марѣ Атлантікъ пѫнъ ла малȣріле Гангȣлȣĭ, ші дін пȣстііле Лібічĭ пѫнъ ѧн Скітіа.

Клас V.

I. Дȣпъ къдерѣ ѧмпъръціеĭ Романе дела апȣс пе риінеле еĭ се ашазъ деосебіте націĭ церманіче, каре ѧнтродȣк феодалісмȣл; ла ръсърітȣл Єȣропіĭ се ашазъ націĭ сvавіче ші де алте оріцiне. Дінтре націіле церманіче дела апȣс, Франчіĭ ѧнтемеꙗзъ дінтѫіȣ̆ стат.

II. Італіа се фаче прадъ Остроготілор; фъкѫндȣсе дȣпъ ачеѣ ексархат ал Констатінополȣлȣĭ, каде ѧн стъпѫнірѣ лонгобарзілор; Рома піерзѫнд дрептȣл де а фі капіталъ а лȣміĭ се сілеще прін інфлȣенца крещінісмȣлȣĭ а добѫнді ачел тітлȣ.

III. Слъбінд ѧмпъръціа Константінонолітанъ, дін Арабіеа есе Мȣхамед, каре пе ідеа ȣнеĭ реліцiĭ нȣоъ кроеще о ѧмпъръціе пȣтернікъ, пе каре Каліфіĭ о ѧнтінд ѧн Асіа, Афріка ші Єȣропа.

IV. Кȣ інтрарѣ барбарілор ѧн Єȣропа се ѧнтродȣсе о барбаріе гроасъ, каре нȣ се пȣтȣ ѧмпръщіа де кѫт кътре вѣкȣл XV.

V. Карол чел маре кȣ ѧнтемеерѣ монархіеĭ сале челіĭ марĭ ѧнсȣфлеці апȣсȣл; дар тот бінеле че се ащепта се піердȣ прін ѧмпърцірѣ ачеліĭ монархіĭ, ші прін ръсбоаеле че ѧнчепȣръ ѧнтре статȣріле челе нȣоъ.

VI. Ѧн времѣ ачеѣ де ѧнвълмъшалъ ші де сȣперстіціе, іерархіа бісерічѣскъ ва съ ѧнтемеіезе ȣн гȣверн реліцiос песте тоатъ лȣмѣ.

VII. Експедіцііле крȣчіате де ші деспопȣларъ Єȣропа, де ші нȣ ѧшĭ довѫндіръ скопосȣл, дар авȣръ ȣрмърĭ фолосітоаре пентрȣ оменіре.

VIII. Деосебіте прічінĭ ѧнлеснеск дескоперірѣ Амерічіĭ, каре фъкȣ марĭ скімбърĭ асȣпра Єȣропеĭ.

IX. Ѧмпъръціа чѣ ѧнтінсъ а Каліфілор се німічі де потопȣл Монголілор; пе рȣінеле ȣнеĭ пърцĭ дін стъпѫнірѣ ачестора се ѧнтемеꙗръ тȣрчіĭ Османĭ, карі десволтаръ о ѧмпъръціе маре ѧн Єȣропа, Асіа ші Афріка.

X. Абꙋзꙋріле детерѫ прічінѫ де а се реформа бісеріка латінѫ; схісма адꙋсе рѫсбоіꙋл де 30 анї, каре пꙋстіі Ꙋерманіа, ші каре се іспрѫві кꙋ пачѣ вестфалікѫ.

XI. Ꙟнтре статꙋріле апꙋсꙋлꙋї се десволтѣзѫ Енглітера ші Франца; ꙟнтре але нордꙋлꙋї Рꙋсіа ші Прꙋсіа; ꙟн Америка Статꙋріле-ꙋніте.

XII. Революціа францозѣскѫ ꙟнчепе прін реформе пачніче ꙟн времѣ адꙋнѫріі констітꙋанте; дар ꙟн времѣ адꙋнѫріі леціслатіве ші а конвенціеї націонале ꙋн дꙋх сѫлбатік наще міі де ненорочірї; діректоріꙋл ші гꙋвернꙋл консꙋлар опрірѫ ꙟнаінтѫріле революціеї, ші адꙋсерѫ ꙗр монархіа ꙟн Франа.

XIII. Цара-рꙋмѫнѣскѫ ка парте а Дачіеї сꙋфере мꙋлт де ла деосебіте нації барваре, пѫнѫ кѫнд ркꙋсꙋл ꙟнтѫмплѫрілор о норочі ка сѫ ꙟнтемеіезе стат.

XIV. Статꙋл Цѫріі-рꙋмѫнещї авꙋ соартѫ деосебітѫ; деосебіте прічінї ꙟл ꙟмпіедікарѫ де а фаче ꙟнаінтѫрї ꙟн десволтірѣ моралѫ.

Реторікѫ Кл. VI. де Ꙋманіоре

Проф. Д. Сімеон Марковічі.

1. Дефініціа реторічіі, ісводірѣ еі; дефініціа елокꙋенціі; фелꙋріле прічінілор саꙋ требꙋінцеле де а кꙋвѫнта, ші кꙋалітѫціле че се чер пентрꙋ фіеш каре дін трѫнселе. 2. Ісводірѣ еї, ші копріндерѣ фіеш кѫріа пѫрцї. 3. Ашѫзарѣ, пѫрціле еї, ші че не ꙟнвацѫ фіеш каре парте. 4. Елокꙋціа саꙋ бꙋна алкѫтꙋіре; кꙋалітѫціле ꙋнꙋї стіл бꙋн. 5. Стілꙋл фігꙋрат, ізворꙋл лꙋї, ꙟнтребꙋінцарѣ лꙋї, фігꙋріле челе маї де фрꙋнте ші адес ꙟнтребꙋінцате. 6. Аксіа саꙋ лꙋкрарѣ; копріндерѣ еї. 7. Ꙋнімѣ ꙟн реторікѫ, ші фелꙋріле еї.

Математікѫ елементарѫ

Проф. Д. Г. Поп.

Арітметіка лꙋі Франкеор.

Кл. VI. де Ꙋманіоре.

Кап. I. Нꙋмере ꙟнтрецї. II. Фрѫнцероасе. III. Пꙋтерї ші рѫдѫчінї. IV. Рапортꙋрї.

Ꙋеометріа лꙋі Лежендрꙋ

Кл. I. Комплементар.

Картѣ I. Лініile ші ꙋнгіꙋріле. II. Черкꙋл ші мѫсꙋра ꙋнгꙋрілор. III. Пропорціоналітатѣ фігꙋрілор. IV. Полігоанеле регꙋлате ші мѫсꙋра черкꙋлꙋї. V. Планꙋріле ші ꙋнгіꙋріле соліде. VI. Поліедреле. VII Сфера. VIII. Челе треї трꙋпꙋрї рѫтꙋнде.

АЛЦЕБРА ШІ ТРІГОНОМЕТРІА

Кл. I ші II. Комплементар

Професор Д. Д. Паꙋлід.

Калкꙋл алецебріческꙋ. Адꙋнарѣ, скѫдерѣ, редꙋчереа, ꙟммꙋлцірѣ, ші ꙟмпѫрцірѣ.

Екꙋаціі де градꙋл ꙟнтѫї. Греꙋтѫціле солꙋціілор, бѫгаре де сѣмѫ ла солꙋціile проблемелор, Елімінаціі, Проблеме нехотѫрѫте, регꙋла де аместекаре.

Пꙋтерї ші Рѫдѫчінї. Експоненцї негатівї ші фрѫнцерошї, Рѫдѫчінї пѫтрате, Екꙋаціі де градꙋл ал доілѣ.

Рапортꙋрї, Пропорціі, Прогреціі, Логарітмї. Регꙋла де добѫндѫ компꙋсѫ, Анꙋітѫціле, регꙋлѫ де позіціі грешіте.

Фрăнцезъ конціністе, Дефініції, Легіле компăнієй редăкелор, Діферінца а доă редăке, хотърîле грешалелор, че ăмфăцошазъ фрăнцезеа періодікъ, аплікаціа ачестій теореме ла деслегаріле унеї екъкаціі де градъл ăнтîї кă доъ некъноскуте.

Сізіцій ші комбінаціі, дефініцій, форма сізіціілор ші а комбінаціілор, проблеме.

Трігонометріа де Лежендръ

I. Трігонометріа дрептлініатъ, цінînd ценерале асупра лініілор трігонометріче, Теоремиле ші формъле асупра лініілор трігонометріче, конструкціа таблелор де сінъс. Принципъл асупра деслегърі трîнгîърілор дрепт лініате ші дрепт унгіе ші деслегареа трîнгîърілор ăн ценерал, проблеме.

II. Трігонометріа сферікъ, принципъл пентръ деслегареа трîнгîърілор дрепте, деслегареа трîнгîърілор сфериче дрептунгіе, принципъл пентръ деслегареа трîнгîърілор ăн ценерал, форме де кăпетъніе пентръ деслегареа а орî кърсіа трîнгіъ сферік, деслегареа орî кърсіа трîнгіъ сферік, проблеме.

Кърсъл де лекції
Професор Д. К. Морої.

Ăн чел де пе ăрмъ семестръ сколастік ал анълъї 1835, ші ăн чел дін тъіъ ал анълъй къргътор 1836 с'аъ ърмат ла класъл де лекції I партеа 3 а, ші а 4-а. Дін кърсъл дрептълъї крімінал теоретік, аплекат ла легіслаціа романъ дупъ текстъл Домнълъї Професорълъї Кармініані. II. Кърсъл де дрепт комерціал де пе ескат дупъ текстъл жъреконсултълъї Агостін реале. Ăн партеа а треіа а дрептълъї крімінал атінгътоаре де віновăціі ші педепсе прівіте ăн партікулар с'а корбіт. I. Пентръ віновăціїле челе д'а дрепт політіче. II. Пентръ віновăціїле челе д'а дрепт політіче, съвършіте ăмпотріва реліціі общещі а статълъї, 2. Ăмпотріва дрептълъї неамърілор, 3. Ăмпотріва лініщіреі общещі, 4. Ăмпотріва общещіі дрептăцї. III. Пентръ віновăціїле челе політіко-чівіле, ші маі кă седмă пентръ віновăціїле атінгътоаре 1. Де сігуранціа партікуларіло кăт деспре віаца, саă пентръ оморълъ сімплъ ші каліфікат. 2. Де ăнтреціме мъдълъріло, саă пентръ фъртішагълъ пропріъ, ші ăмпотріва лъї.

Ăн партеа а патра с'а корбіт пентръ міжлоачеле діректе де а ăнтъпіна віновăціїле ка мъсърî де кăн гъверн, саă пентръ поліціа 1. Ădміністратівъ, 2. Ăнтіжъдіціарă, 3. Жъдіціарă. 4. Пънітівъ, ші 5. пентръ дрегъторіа магістрацілор де політіе.

Ăн кърсъ дрептълъї комерціал де пе ескат ăнтокміт дупъ легіслаціа австріачéскъ, ші франческо-італіенéскъ дін Рігатъл Ломбардо-Венеції,, с'а корбіт: I. Пентръ класаціа негъцъторіло, дрептъріле ші даторіїле фіешкърія клас, дупъ легіслаціа австріачéскъ. II. Пентръ катастіхеле негъцъторіло, ші кореспонденца негъцъторъскъ. III. Пентръ товъръшіїле негъцъторещі, IV. Пентръ поліце, ші білетъріле де ърждъіалъ. V. Пентръ кіпъріле де а ăнкеа кăмпърътоареа, ші кăнзареа фелъріло комерціале, ші пентръ експедіціа лор. VI. Пентръ въріле де негоц, ші сексалъ.

Каліграфіа Проф. Д. Я. Поп.

Скріере дупъ моделърî ші дікгандо кă літере чіріліче ші латіне.

Десенърî кă мъна слободъ ла кіпърî флорî ші ornamente. Десеніъ кă лініа ші компасъл ла обіекте індъстріале, ла архітектъръ ші ла топографіе.

Ѧрътаре де зілеле ѧн каре аѹ а се ѧнчепе екзаменеле партікѹлѵре пентрѹ фіешкаре ѧнвъцътѹрі.

ѧнвъцътѹрі ѧнчепътоаре.

Клас. I, II, III ші IV. Лѹні іѹніе 15. Ѹманіѳре.

Кл. I. Лімба францѹзѣскъ лѹнї іѹніе 15. Грѫматіка рѹмѫнѣскъ лѹні іѹніе 22.

Кл. II. Аналісѹл логіческ іѹніе 15. Цеографіа Жої іѹніе 18. Лімба францозѣскъ лѹнї іѹніе 22.

Кл. III. Кронолоціа лѹнї іѹніе 22. Лімба францозѣскъ міеркѹрї іѹніе 24. Компѹнерѣ ѧн лімба рѹмѫнѣскъ жої іѹніе 25.

Кл. IV. Лімба францозѣскъ лѹнї іѹніе 22. Історіа ѹніверсалъ партѣ ѧнтѫї марцї іѹніе 23. Лімба елінѣскъ міеркѹрї іѹніе 24.

Кл. V. Лімба елінѣскъ лѹнї іѹніе 22. Лімба францозѣскъ марцї іѹніе 23. Лімба латінѣскъ міеркѹрї іѹніе 24. Історіа ѹніверсалъ партѣ а доха жої іѹніе 25.

Кл. VI. Лімба Єлінѣскъ лѹнї іѹніе 22. Лімба латінѣсчъ марцї іѹніе 23. Арітметіка резонатъ міеркѹрї іѹніе 24. Ріторіка вінерї іѹніе 26.

Ѧнвъцътѹрі комплементаре.

Кл. I. Алцебра марцї іѹніе 23. Цеометріа жої Іѹніе 25.

Кл. II. Трігонометріа міеркѹрї іѹніе 24. Леціле жої іѹніе 25.

Лімба рѹсѣскъ, вінерї іѹніе 26. Десеніѹл ші Каліграфіа, вінерї іѹніе 26.

Чѣсѹріле де екзамен вор фі де ла 9 пѫнъ ла 11. ѧнаінте де аміазі пентрѹ тоате ѧнвъцътѹріле, афаръ де десеніѹ ші де каліграфіе, ла каре се ва фаче екзамен де ла 3 пѫнъ ла 5 дѹпъ аміаз.

TOMUL I, PAG. 318.

Serbarea împărţireĭ premiilor la pensionul de fete Vaillant, întêmplată la 28 Septembre 1836, a dat ocasiune *Curieruluĭ Român* să publice unele articole.

CURIERUL ROMÂN

No. 59. — 11 Septemvrie 1836.

»Numaĭ buna crescere a demoaselelor póte aduce unirea familiilor, fericirea domesnică, buna orênduială şi economia în case. Aşa dar, părinţiĭ nu trebue să-şĭ propuie atât mulţimea cunoscinţelor, cât darurile, carĭ pot da Societăţeĭ soţiĭ bune, mume drăgăstóse, stăpâne de casă, înţelegere.

»Nu este îndoială că, când învĕţătura şi meşteşugurile de petrecere se pot uni cu maĭ sus ḑisele calităţĭ, în loc de a aduce supĕrare, din potrivă, contribuesc a înmulţi plăcerile vieţeĭ, dar nu trebue să punem tótă silinţa a da fetelor numaĭ învĕţătură şi alte lucrurĭ de petrecere, fără a le înzestra maĭ ântêiŭ cu darurile căsnicieĭ. Douĕ pensionaturĭ pentru fete sunt de verĭ-o câţĭ-va anĭ întocmite în Bucurescĭ, însă unul sub direcţia damelor de Comble şi de Bonnet, şi altul sub direcţia D-neĭ Vaillant. Aceste douĕ pensionaturĭ, a cărora trebuinţă se simte fórte mult, trebue să se încurajeze. Aşa dar, socotim de folosul obşteĭ îndemnând părinţiĭ să se foloséscă de bunătăţile ce înfăţişéză aceste aşeḑĕmînturĭ.

»Damele de Comble şi de Bonnet ne-aŭ trimis însciinţarea dumnealor, pe care ne grăbim a o publica în prescurtare.

»Principiĭ de moral, pe care se silesc a insufla ucenicelor o priveghere şi o dra-

goste cu totul părintéscă, sunt chezăşuirile ce înfăţişézá aceste dame, ca să se facă vrednice a încredereĭ părinţilor.

»Preţul pensionatuluĭ este de 60 galbenĭ împerătescĭ pe an; banĭ se plătesc pe fieşĭ-care trimestru înainte; trimestrul ce se începe se socotesce isprăvit; părinţiĭ carĭ vor lăsa să trécă opt ḑile fără să plătéscă trimestrul început, vor fi rugaţĭ aşĭ lua înapoĭ fetele, carĭ, neluându-se, se vor trămite a casă.

»Pe acest preţ fetele primesc învĕţăturĭ de citire, de caligrafie, de aritmetică, de gramatică, de istorie, de mitologie, de geografie, de desen, limba românéscă, de cusăturĭ şi de tot felul de lucru cu acul. Limba nemţéscă, grecéscă, musica şi jocul se plătesc deosebit cu preţurĭ cumpĕtate. Aceste dame aŭ ales pe ceĭ maĭ bunĭ învĕţătorĭ.

»Părinţiĭ carĭ vor voi să se mulţăméscă pe doctorul pensionatuluĭ, plătesc încă un galben pe trimestru, şi doctoriile se plătesc deosebit după reţete. Părinţiĭ carĭ vor voi să aibă doctor înadins, se vor înţelege cu dênsul, şi atunci pensionul rĕmâne cu totul apĕrat de orĭ ce cheltuială.

»Către acésta, fieşĭ-care şcolară trebue să plătéscă un galben pe tot trimestrul pentru hârtie, cernélă şi altele.

»Pentru ţinerea şi acordul claviruluĭ se plătesce un galben pe an de fieşĭ-care şcolară care învaţă musica.

»Şcolara ce va intra în pension va plăti leĭ 20 pentru facerea unuĭ pat noŭ pe tótă vremea câtă va rĕmânea în pension.

»Fieşĭ-care demoaselă intrând în pension trebue să aducă un tacâm de masă, o cupă şi o linguriţă de argint, patru cérşafurĭ, patru feţe de perină, 8 cămăşĭ din carĭ douĕ de nópte, şése capoturĭ asemenea, şése batiste, şése perechĭ ciorapĭ, şése pantaloni, patru peschire, şése şervete, patru boneturĭ de nópte, şése rochiĭ din carĭ douĕ albe, patru camisóne saŭ pelerine, douĕ şorţurĭ negre cu mânecĭ şi corsagiŭ, un mindir, douĕ perine, douĕ plapomĭ din carĭ una de vară, douĕ învelitorĭ de pat de percal cu mangeturĭ, tóte acestea în bună stare. Aceste dame daŭ adeverinţe pentru tóte; nimic nu iese din pension fără de a se pune maĭ întêiŭ în loc.

»Pensionul este în o posiţie fórte bună, hrana este sănĕtósă, într'un cuvênt se întrebuinţéză orĭ-ce mijloc ca să se dea şcolarelor o bună sănĕtate. Pe tot trimestrul se face o compositie de desen şi un concurs de musică faţă cu artiştiĭ şi cu părinţiĭ. La sfêrşitul anuluĭ şcolar se face un examen public pentru fieşĭ-care şcolară în parte.

»Examenul cel din urmă a dat resultaturĭ fórte bune. Intre şcolarele carĭ s'aŭ deosebit maĭ mult, vom însemna pe demoaselele Elena Mavrocordat, Caramanly, Gornianu, Lapati, Costescu, Ogrezeanu, Burchi şi Hasan.

»Nu putem îndemna îndestul pe părinţĭ a se folosi de tóte bunĕtăţile ce înfăţişézá acest pension sub direcţia de dame atât de respectabile«.

CURIERUL ROMÂN

No. 68.—Octomvrie 16.—1836

Pensionatul Vaillant

»Duminică, la 28 Septembre, împărţirea premiilor în pensionatul de demoasele sub cârmuirea D-neĭ Vaillant, s'a făcut faţă cu părinţiĭ, cu Eforia instrucţieĭ publice şi cu multe persóne ce se duseseră să privéscă acéstă solemnitate.

Toţi aŭ rĕmas fórte mulţămiţi de bunele rĕspunsurĭ ce aŭ dat şcolarele cu mare înlesnire, înţelegere la osebitele întrebărĭ, ce li s'aŭ tăcut asupra gramaticeĭ francese şi românescĭ, asupra geografieĭ, aritmeticeĭ«.

*

Cu deosebită mulţămire s'a privit comparaţiile ce s'aŭ făcut între gramaticele franţuzéscă şi românéscă; acéstă deprindere dă şcolarelor mijlóce înlesnitóre de a cunósce deosebirea ce se află între construcţiile gramatice ale acestor limbĭ şi a înţelege idiotismurile fieşĭ-căreia. Şcolarele aŭ făcut asemenea marĭ înaintărĭ la desen şi la lucrurĭ de mână. Intr'acest aşeḑĕmênt istoria sfântă se învaţă în limba românéscă cu care acésta se deprind fórte mult şcolarele în limba lor. Intr'un cuvênt, nu se póte lăuda îndestul D. şi D-na Vaillant pentru bunul metod ce întrebuinţéză la învĕţăturĭ şi pentru buna orênduială cu care se ţine acest aşeḑĕmênt.

Dintre şcolarele ce aŭ dobêndit premiĭ, s'aŭ însemnat cu deosebire demoaselele Aglae Paapa, Pulcheria şi Sofia Prisbeanu şi altele. Cu mâhnire am vĕḑut că D. Vaillant, în elocuenta precuvêntare ce a făcut cu acest prilegiŭ, a prevestit óre-cum încetarea acesteĭ aşeḑărĭ.

De dorire ar fi, ca părinţiĭ să preţuiască maĭ bine folosul acestor aşeḑărĭ şi să grăbéscă a'şĭ trămite fiicele D-lor. Pensionul M-meĭ Vaillant are numaĭ douĕ-ḑeci demoazele, şi cu acest numĕr de şcolare este cu neputinţă ca acéstă damă să pótă acoperi cheltuelile aşeḑăreĭ sale.

Nu putem arĕta îndestul folosul unor asemenea întreprinderĭ, şi, prin urmare, trebuinţa de a sprijini şi de a le încuraja.

*

TOMUL I, PAG. 318.

Relativ la deschiderea seminariuluĭ din Bucurescĭ, aducem acest act.

Anul 1836. Ianuarie 3

No. 15.—Masa II

Sfinteĭ Mitropolii

Fiind-că deschiderea seminaruluĭ, după silinţa ce face acéstă Logofeţie întru pregătirea celor trebuincióse, urmând a'şĭ avea locul eĭ negreşit după Bobotéză, cu cinste aduce la çunoscinţă Sfinteĭ Mitropoliĭ, să bine-voiască a chibzui şi a hotărî profesoriĭ trebuincioşi pentru predarea învĕţăturilor în seminar, dupe rênduiala prescrisă în regulament, dintre carĭ unul va avea deosebit şi însărcinare de inspector şi tot de odată să cumpere şi cărţile de învĕţătură câte vor trebui, iar pe Logofeţie o va cinsti cu rĕspuns de punere la cale.

TOMUL I, PAG. 319—320.

Cuvêntul carele 'l-aŭ ḑis D. Nicolae Bălăşescul, profesorul Sf. teologiĭ, la deschiderea seminaruluĭ central din Bucurescĭ, în 2 Fevruarie 1836, în fiinţa de faţă a prea înălţatuluĭ Domn şi stăpânitor acestuĭ Principat, Alexandru Dimitrie Ghica, a prea Sf. P. P. Episcopĭ şi a tótă boerimea ţĕreĭ.

»Prea înălţate Dómne,

»Astăḑĭ ne întêmpină pre noĭ un lucru cu totul neobicĭnuit, dar însă de mult dorit. Acéstă ḑi de astăḑĭ ne silesce ca, după putinţă, să ne arĕtăm nemărginita mângăiere,

căcĭ ne este nouĕ, nu numaĭ sfinţituluĭ cler bisericesc, ci întreguluĭ neam românesc, de mare bucurie şi fericire, pe care strămoşiĭ noştri cu suspinurĭ o aŭ dorit, dar următoriĭ tot-d'a-una cu mulţămire o vor cinsti.

Astădĭ ne întêmpină pe noĭ norocirea aceea de a putea vedea faţă în mijlocul nostru pe Măria Ta, ca pe un restaurator al fericireĭ neamuluĭ românesc şi al cinsteĭ maiceĭ bisericĭ a luĭ Christos.

Astădĭ, din darul luĭ Dumnedĕŭ, prin sîrguinţa Mărieĭ Tale, se pune în lucrare aşedămêntul acel sfânt şi dumnedĕesc, se organisézĕ seminarul teologhicesc, şcólă pentru crescerea şi deplina cultură a cleruluĭ bisericesc; se începe binele acela carele singur lipsea la mijloc, din carele are de a urma fericirea acestuĭ neam.

Câtă dreptate dar are, şi tot-d'a-una va avea clerul din acéstă arhidieţesă, ca pre acéstă însemnată şi de astădĭ, ca pre o deosebită sĕrbătóre a reînnoireĭ sale, cu tótă cuviinţa să o prăznuiască.

Câtă cuviinţă este ca şi noĭ Mărieĭ Tale, cu inima săltând, să'ţĭ eşim înainte spre întêmpinare? Nu cu pompă mare şi falnică, ci cu fiască umilinţă, ca nisce fiĭ adevĕraţĭ, cu adâncă plecăciune şi mulţămire, ca nisce supuşĭ cucernicĭ, şi să arĕtăm maĭ întêiŭ lipsa şi neapărata trebuinţă ce este în patria nóstră ca să se întemeeze ast-fel de şcólă pentru crescerea cleruluĭ bisericesc.

Să numĕrăm sciinţele carĭ prin Măria Ta astădĭ se statornicesc în acest seminar central, din al cărora rod aŭ de a se hrăni minţile cele agere ale credincioşilor supuşĭ aĭ Mărieĭ Tale.

Dacă este adevĕrat că părinţiĭ maĭ mare visterie şi maĭ multă bogăţie nu pot lăsa fiilor sĕĭ de cât dându-le o crescere bună şi acésta este adevĕrat, că acestora maĭ mare pagubă nu li se póte pricinui de cât lăsându-se părăsiţĭ şi necrescuţĭ.

De ar lăsa un părinte fiuluĭ sĕŭ bogăţiile lumeĭ, iar acestuia îĭ va lipsi crescerea cea bună şi morală, pe acesta cu mult maĭ ticălos şi nefericit 'l-aŭ făcut decât lăsându'ĭ o educaţie bună şi nimic alta.

Dar cine póte numĕra pagubele şi rĕutăţile carĭ din crescerea cea rea se nasc în soţietate? Fiind soţietatea asemenea unuĭ trup, ale căruia mădularĭ dacă sunt bolnave şi rănite, trupul întreg pătimesce neplăcere, stricăciune, ba adese-orĭ şi mórte.

Aşa dar, crescerea cea rea este pricina nenumĕratelor ticăloşiĭ, durerĭ şi nenorocirĭ, carĭ din şi în şi cresc, se măresc şi necăjesc soţietatea omenéscă.

Acum cine va şice că preotul nu este un fiŭ adevĕrat al patrieĭ şi al maiceĭ bisericĭ? Cine va tăgădui că el nu tot-d'a-una a fost şi este un mădular din cele maĭ de frunte ale soţietăţeĭ? Decĭ, iată paguba şi nedreptatea ce se pricinuesce preotuluĭ de către patrie, de către biserică şi de către soţietate, de cum-va acesta rĕmâne necrescut şi neprocopsit; din a căruia crescere saŭ necrescere cuviincióşă statuluĭ sĕŭ, fórte mult atârnă fericirea saŭ nefericirea unuĭ neam; iată dar şi lipsa cât este de învederată, ca să se statornicéscă în patrie-ne şcolĭ clericale pentru buna crescere şi procopsirea acelora carĭ doresc să se învrednicéscă de acéstă Sfântă taină.

Drept aceea, de aŭ arĕtat cine-va vre-o facere de bine către patrie, către biserică şi către neamul sĕŭ? Măria Ta, prin aşedarea acesteĭ şcolĭ, cu adevĕrat aĭ arĕtat. De aŭ fost cine-va vestit pentru vre-o bunĕtate? Măria Ta, prin acésta, cu adevĕrat în tótă lumea veĭ fi. Dar de sunt Patria, Biserica şi tot neamul românesc cuĭ va datóre cu vre-o mulţămire, Mărieĭ Tale fără tótă îndoială sunt; pentru că sub mulţĭ dintre Principiĭ Domnitorĭ aĭ acesteĭ ţĕrĭ, multe, marĭ şi vestite lucrurĭ s'aŭ făcut, a cărora pomenire

în vecĭ va trăi, şi pe care noĭ, dacă nu le vom vesti, petrele vor striga ; totuşĭ, lăsând noĭ pre alţiĭ nu putem să trecem cu tăcerea pre prea înălţatul Domn nu de mult răposatul fostul Principe al acesteĭ ţărĭ *Grigorie Ghica*, fratele Măriei Tale ; sub a căruia înţeleptă obrăduire aŭ început a se revărsa razele sciinţelor în limba patriei, şi alte lucrurĭ folositóre aŭ rămas după dênsul publiculuĭ, pentru care bunătăţĭ numaĭ Măriei Sale avem de a mulţămi. Măria Sa aŭ restatornicit prea bine organizata şcólă naţională de la Sf. Sava, înzestrându-o cu bărbaţĭ vrednicĭ, al cărora spor şi înaintare se póte vedea în tinerimea românéscă care acolo învaţă.

Dar însă părintésca purtare de grijă a Măriei Tale ce aĭ către acest norod ţie încredinţat, fieşce-cine deosebit póte vedea, căcĭ nu aĭ ḑis : »că le este destul acéstă şcólă«, ci bine sciind, că până acum nicĭ într'un neam nu s'aŭ aflat maĭ bun şi maĭ activ mijloc de a goni nesciinţa şi a dobêndi adevĕrata cultură şi spor în moralitate, decât dând maĭ întâiŭ destulă învĕţătură şi cuviinciósă crescere cleruluĭ bisericesc, ca cel ce este în popor cel maĭ întâiŭ povăţuitor întru tóte, în societate cel maĭ de frunte mădular, şi după cuvêntul Apostoluluĭ : »mijlocitor între Dumneḑeŭ şi ómenĭ«, ḑic : Măria Ta nu ne aĭ lăsat, ca să ne fie destul maĭ sus lăudatul colegiŭ, ci aĭ adaos în tot chipul a sili, ca cât maĭ în grabă să se pue în lucrare şi învĕţăturile din acest seminar. Drept aceea.

Intr'acest seminar central al Sfinteĭ Mitropoliĭ aŭ de a se primi acum maĭ d'întâiŭ 40 de tinerĭ, carĭ, până vor sĕvîrşi prescrisele sciinţe teologhicescĭ, vor avea locaş odihnit, cuviinciósă mâncare, îmbrăcăminte curată, cărţile cerute şi tóte alte trebuinţe, care numĕr se va sui în următoriĭ anĭ până la 60.

Intr'acest seminar, afară de învĕţăturile pregătitóre, precum sunt : scrisórea bună, gramatica românéscă şi latinéscă, Gheografia politică şi biblică, istoria sfântă şi generală, catechismul şi aritmetica, afară de acestea, ḑic, se vor învĕţa :

Teologhia dogmatică, adică : sciinţa de a putea cunósce pre ziditorul nostru Dumneḑeŭ întru atâta, în cât mintea omenéscă póte ajunge, şi în cât descoperirea ne arată.

Teologhia morală, adică arĕtarea datoriilor ce avem către Dumneḑeŭ, ca către cel d'întâiŭ pricinuitor al nostru ; a datoriilor către aprópele şi a celor către noĭ înşine ; a datoriilor către Stăpânitor, către Patrie, către stăpânirea bisericéscă şi politicéscă şi către tótă societatea omenéscă.

Teologhia păstorală, adică deosebitele datoriĭ ce are fieşte-care preot de a împlini în trépta preoţéscă.

Istoria bisericéscă, adică întêmplările bisericeĭ ceĭ înainte de Hristos şi aceĭ creştinescĭ până la vremile nóstre.

Ritorica bisericéscă, adică măestria cuvêntărilor bisericescĭ la orĭ-ce întêmplare, care e una din cele maĭ de frunte datorinţe ale preotuluĭ.

O, veac aurit ! în carele noĭ ne-am învrednicit a trăi ! O, sóre luminos al sciinţelor, carele îţĭ ascunseseşĭ razele d'asupra Românilor, iar acuma aĭ început a străluci şi peste dênşiĭ, ca peste alte neamurĭ !

O, prea fericite al nostru Principe ! pre carele strămoşiĭ Patrieĭ te-aŭ dorit, dar nu s'aŭ învrednicit a te vedea ! carele aprinḑĭ luminóse făcliĭ în mijlocul nostru, împodobind biserica luĭ Hristos şi neamul românesc cu bărbaţĭ vrednicĭ şi luminaţĭ ! carele scriĭ cu litere de aur măririle ziditoruluĭ în cartea minţeĭ omenescĭ ! ! ! Scrie dar şi tu, o cerule, dumnezeească plată, scrie ! scrie şi tu cu auritele tale stele în cartea vieţeĭ

de veci numele acestui adevĕrat părinte, carele se sîrguesce a împlea prea Sfânta Ta cetate cu cetăţeni aleşi ! !

Iar tu, pămêntule, lăcaşul neamului românesc, adună şi tu florile tale cele mai frumóse, şi împletesce cununi nevestejitóre acestui bărbat mare, carele pre locuitorii Tĕi îi încununéză cu flori ce în veac nu se vor usca!

Vino şi tu, o fericitule cler bisericesc! şi adă laudă împreună cu mulţămire acestui păstor adevĕrat, carele pre tine, ca şi pre óia cea rătăcită, pre umerele sale te ia, şi te scóte dintre munţii ceĭ râpoşi, la păşunea cea adevĕrată !

Nu putem tăcea laudele şi mulţămirile ce în tótă vremea suntem datori a aduce şi preasfinţiilor vóstre părinţilor Episcopi [1]), cari ca nisce păstori buni aĭ turmeĭ ceĭ cuvêntătóre a luĭ Hristos, tóte mijlócele înlesniţi pentru fericirea fiilor celor duhovnicescĭ ! cari tótă grija purtaţi pentru buna întocmire a acestor şcóle sfinte ; cari alegeţi bărbaţii ceĭ mai vrednicĭ pentru învĕţarea Dumnezeescilor sciinţe, cari preţuiţi învĕţăturile ce tinerii într'aceste seminarii cu cinste şi laudă le vor sĕvîrşi, şi pre aceia cu trépta Sf. preoţii dăruindu-i în locurile cele mai bune pentru traiul vieţeĭ îi veţi orêndui.

Deosebit mulţămim preasfinţieĭ tale, părinte Episcope al Argeşuluĭ, carele Sfântul aşeḑământ al prea fericituluĭ şi prea sfinţituluĭ Mitropolit, părinteluĭ Antim, spre o întrebuinţare mai folositóre neamuluĭ a 'l îndrepta bine aĭ voit, primind cu bucurie a se aşeḑa în sfânt acest locaş şcóla, din care 'şĭ va lua tot clerul bisericesc îmbunĕtăţirea sa.

Cine va putea destul lăuda rîvna cea sfântă şi ostenelile cele necruţate, ce D-ta, cinstite boerule, ca Logofĕt mare al pricinilor bisericescĭ [2]) în tóte ramurile ce privesc pre obştescul folos, dar mai vêrtos întru întemeierea acestor şcolĭ duhovnicescĭ fără preget întrebuinţezĭ ? cât cu adevĕrat putem ḑice că domnia ta de când aĭ primit acéstă sfîntă dregătorie asupră-ţĭ, numaĭ acele lucrurĭ bune le-aĭ lăsat nefăcute carĭ nu le-aĭ putut face. Pentru tóte acestea primescĭ şi tot-d'a-una veĭ primi de la noĭ nespuse mulţămirĭ ; dar domnia-ta să te bucurĭ şi tare să te veselescĭ că plată multă te aşteptă în cer !

Prea strălucitilor miniştriĭ şi nobililor boerĭ, cinstea şi podóba neamuluĭ şi nădejdea nóstră cea tare ! carĭ împreună cu noĭ serbaţi acéstă însemnată ḑi, şi vĕ arĕtaţi adevĕrate semne de bucurie, din norocirea care azĭ pe noĭ ne întêmpină, pentru acésta noĭ din adâncul inimeĭ vĕ mulţămim şi vĕ rugăm ca tot-d'a-una să ne patroniţi !

Iar voĭ iubiţilor tinerĭ ! carĭ, din deosebite părţi ale acesteĭ ţĕrĭ, v'aţi aduna aicĭ spre învĕţarea dumnezeescilor sciinţe ! bine simţiţi voi acum părintésca inimă şi milă ce are prea înălţatul nostru Domn (precum către toţi supuşiĭ sĕĭ ceĭ credincioşi [3]), aşa

---

[1]) Toţi treĭ prea sfinţiţi părinţi, Dieţezani episcopi aĭ Ţĕrcĭ românescĭ, carĭ sunt : prea Sf. părinte Neofit, Episcopul Râmnicului, prezidentul Obşteşteĭ Adunări şi Cavaler al Ordinului Sf. Aneĭ I-a clasă. Prea Sf. părinte Ilarion al Argeşuluĭ şi Cavaler al Ordinului Sf. Aneĭ cu corónă. Prea Sf. părinte Chesarie al Buzĕului şi Cavaler al Ordinului Sf. Aneĭ cu corónă, sunt tot de o-dată şi administratori aĭ vacantului scaun Mitropolicesc din Bucurescĭ.

[2]) Marele Logofĕt şi ministru pricinilor bisericescĭ este acum prea cinstitul şi de nobil neam născutul boer Scarlat Mihălescu, în vêrstă de 75 de anĭ, carele, precum se vede că aŭ grijit pentru îndelunga sa viaţă, în asemenea chip grijesce şi de cinstea şi folosul Maiceĭ Bisericĭ, a căruia pomenire şi nume va rĕmânea în vecĭ neuitat.

[3]) Cu mare mângâere trebue tot omul simţitor de bine să privéscă la tinerimea din institutul cel noŭ, abia de douĕ luni de Măria Sa prea înălţatul nostru Principe cu tótă cheltuiala de la sine aşeḑat ; carele coprinde 40 copiĭ de vĕduve sĕrace, avêndu-şĭ acestea mâncare cuviinciósă, îmbrăcăminte întru tóte uniformă, lăcuinţă potrivită, învĕţătură bună, şi tóte alte trebuinţe. Fapte de stăpânitor, de adevĕrat părinte al patrieĭ ! !

şi către voĭ; scrieţĭ dar cu litere neşterse nemuritórea laudă şi mulţămire a Mărieĭ Sale, şi a tutulor acelor bărbaţĭ, carĭ s'aŭ sârguit spre întemeierea acestor şcóle; răspundeţĭ vestea bunătăţilor lor în tóte părţile, ca şi pruncĭĭ şi ceĭ sugătorĭ audind faptele acestor patronĭ aĭ neamuluĭ nostru, să laude pre Dumneḑeŭ, bucurându-se. Dară voĭ rugaţi-vĕ luĭ Dumneḑeŭ şi vĕ sârguiţĭ îndoindu-vĕ silinţa, şi împodobindu-vĕ sufletul cu virtutea, iar mintea cu învĕţătură; că iată mijlócele nu vĕ lipsesc şi numaĭ acestea vĕ vor aduce vouĕ tot binele cel trupesc şi sufletesc, şi numaĭ aşa vom putea ajunge cu toţiĭ îmbunătăţirile sorţiĭ nóstre ceĭ dorite!

Prea înălţate Dómne! Tinerimea acesteĭ şcolĭ rĕsplăteşte cu fiască mulţămire nepreţuita ostenélă a Mărieĭ Tale, care astăḑĭ a'ĭ jertfit pentru dênsa, şi nădăjduesce, rugându-se, ca tot-d'a-una să fie sub cea maĭ aprópe părintéscă purtare de grijă a Mărieĭ Tale.

A tot puternicul Dumneḑeŭ să 'ţĭ dăruiască din mila sa cea dumnezeească putere îndestulată, viaţă întrégă, pacĭnică şi îndelungată, Mărieĭ Tale şi la tótă prea luminata sa familie, ca până la adâncĭ bĕtrâneţe deplin să te bucurĭ că eştĭ Domnul Ţĕreĭ românescĭ, iar noĭ să ne bucurăm că suntem supuşiĭ Mărieĭ Tale.

TOMUL I, ADDENDA LA PAG. 320, NOTA *).

Cu referinţă la seminariul din Bucurescĭ, maĭ anexăm aci actele următóre, aducênd lumină asupra istorieĭ organisăreĭ luĭ:

Către cinstita Mare Logofeţie a treburilor bisericescĭ!

Cu adâncă plecăciune mĕ vĕḑ silit a arĕta cinstiteĭ Logofeţiĭ bisericescĭ, că încă la 1 Ianuarie trecut, când s'aŭ adunat tineriĭ şcolarĭ la seminarul Sf. Mitropoliĭ, cu scirea părinteluĭ Episcop Ilarion al Argeşuluĭ, am cumpĕrat tóte cărţile şi alte lucruri trebuincióse pentru acéstă şcólă şi în urmă făcênd arĕtare de tóte aceste către Sf. Mitropolie, Prea sfinţia lor părinţiĭ Episcopĭ aŭ făcut aicĭ alăturata poruncă către părintele Iconomul Sf. Mitropoliĭ, încă din 4 Iulie, ca să plătéscă baniĭ arĕtaţĭ în hârtie. Insă părintele Iconomul nicĭ până astăḑĭ n'aŭ împlinit acea poruncă, iar neguţătoriĭ vĕḑênd că se împlinesce anul de când le şed baniĭ închişĭ în cărţĭ fără nicĭ o folosinţă, ba uniĭ socoteaŭ că eŭ baniĭ 'ĭ-am primit de la Sf. Mitropolie şi nu voiŭ să le plătesc, mĕ supĕră neîncetat.

Pentru aceea, rog plecat pre cinstita Mare Logofeţie, ca pe cel maĭ aprópe Efor al şcóleĭ nóstre, ca să bine-voiască a mijloci cum va şci maĭ bine, ca să se plătéscă aceştĭ baniĭ şi să se facă îngrijire şi pentru alte cărţĭ ce maĭ avem trebuinţă; căcĭ fără cărţĭ nu vom putea aduce rodul ce 'l aştéptă de la noĭ, şi sfârşitul adunăreĭ nóstre în seminar este învĕţătura.

Cu acestea sunt
Al cinstiteĭ Marĭ Logofeţiĭ bisericescĭ,
Prea plecată slugă,
Nicolae Bălăşescu,
profesorul seminaruluĭ.

Bucurescĭ, 13 Octombrie 1836.

Insemnarea cărţilor şi altor lucruri cumpĕrate la seminarul Sf. Mitropolii, Ianuarie 1836

		Leĭ	Par.
29	Ciaslóve, afară de cele 11 primite de la Sf. Mitropolie, câte 6 leĭ . . .	174	—
29	Psaltirĭ, afară de cele 11 de la Sf. Mitropolie, câte 6 leĭ	174	—
1	Psaltire de Buzĕŭ de la părintele Ieroteiŭ	17	20
40	Gramaticĭ românescĭ, câte 2 leĭ, 10 parale	90	—
40	Aritmeticĭ, câte 2 leĭ, 10 parale	90	—
40	Geografiĭ, câte 2 leĭ, 10 parale	90	—
40	Istoriĭ sfinte, câte 3 leĭ	120	—
40	Filadre la pogribania Domnuluĭ, câte 2 leĭ, 10 parale	90	—
40	Abeşedare latinescĭ, câte 2 leĭ, 10 parale	90	—
1	Chiriacodromon	120	—
1	Teofilact	150	—
1	Tipicon mare	126	—
2	Bibliĭ de Rosia, câte patru galbenĭ	256	—
1	Cazanie nouă de Buzĕŭ	60	—
20	Tomul al 2-lea de psaltichie, câte 16 leĭ	320	—
2	Topurĭ de hârtie bună de scris, câte 30 leĭ	60	—
$^1/_2$	Top hârtie »Leon« şi de postă	44	—
$4^1/_2$	Duzine condeie de plumb, câte leĭ 4	18	—
1	Gramatică latinéscă în 2 tomurĭ	20	—
3	Portreturĭ a Mărieĭ Sale, câte 1 galben	96	—
1	Masă şi 1 scaun în parados pentru profesor	40	—
1	Tetra-evanghelion de la părintele Ieroteiŭ	15	—
5	Stihare pentru anagnoştĭ, împreună cu douĕ sfeşnice, doĭ heruvimĭ şi o cruce, tóte frumos poleite şi zugrăvite	330	—
	Suma . . .	2.590	20

Nicolae Bălăşescu,
Profesorul seminaruluĭ

TOMUL I, PAG. 321.

Despre »Seminarul Veniamin« de la Socola nu am adus informaţiunĭ deosebite pe anul 1836. Socotim însă util să dăm loc la acest capitol al şcólelor secundare din Moldova biografieĭ puţin cunoscutuluĭ, dar mult merituosuluĭ profesor al seminaruluĭ acesta, Vasile Fabian saŭ Bob.

Viĕţa D-luĭ Paharniculuĭ Vasile Fabian saŭ Bob în timpul petrecereĭ sale în Moldova

de Pitarul V. Popescu-Scriban

D. V. Fabian, român de legea rĕsărituluĭ greco-catolică (unită), s'a născut în Kluj (Clausenbourg) la anul 1789, unde a şi urmat cursul învĕţăturilor sale şi a repausat în Iaşĭ la anul 1836, Aprilie 7, în vêrstă de 47 anĭ.

Pre când uitase Moldoveniĭ cum că sunt Românĭ şi pre când socotea cum că este cu neputinţă ca să se lumineze cine-va dintre dênşiĭ în limba românéscă, ca cum nu ar fi şi ea o limbă ce se vorbesce de către un fel de fiinţe cuvêntătóre [1]), pre atunci D. Aga

[1]) Acéstă ideie era prin Moldova maĭ înainte de anul 1820.

G. Asaky hotărîndu-se cu bărbăție statornică de a împrăștia întunericul și a aduce lumină preste tinerimea moldovană, aŭ pus înaintea I. P. S. S. Mitropolituluĭ Moldavieĭ, Veniamin Costache, de a se înființa școlĭ în limba patrieĭ, singurul adevĕrat mijloc prin care se luminézĕ maĭ ușor tinerimea, care cu o părintéscă bună-voință încuviințându-se, s'aŭ și hotărît de a se înființa maĭ întâiŭ însă școlă pentru învĕțăturĭ bisericescĭ, de la care atârnă fericirea atât pămêntéscă, cât și ceréscă, a unuĭ popor. Drept acesta, însărcinat D-luĭ de Inalt Prea Sfinția Sa pentru a aduce întru îndeplinire acest mântuitor plan, fu trimis în Transilvania și Ungaria spre a aduce de acolo bărbațĭ înzestrațĭ cu sciințe temeĭnice și folositóre omenireĭ; fiind-că numaĭ în aceste două țĕrĭ maĭ păstrase sórta ceva bun pentru Românĭ și sub părintescul sceptru al Austrieĭ se împărtășĭ și eĭ din mursa sciințelor. Intre aceĭ bărbațĭ carĭ, după o înțeléptă și nemerită alegere, s'aŭ hotărît de a fi aduși în Moldova, aŭ fost și D. V. Fabian, unde ajungênd, îndată aŭ și fost numit profesor la seminaria Socoleĭ. Preste un an, la 1821, focul revoluțieĭ grecescĭ a pus stavilă acestuĭ mântuitor început: tótă țéra își căuta scăparea sa, de asemenea și aduși profesorĭ. D-luĭ Aga G. Asaky vĕḑu mântuitorul sĕŭ plan împedicat, vuetul armelor făcu să tacă muzele; în zadar întrebuință el către D-lor profesoriĭ cele maĭ umilite poftirĭ de a sta pre loc, îmbărbătându'ĭ cu nădejdea că póte acéstă urgie cerésca va trece în curênd; iubirea însă de o viéță maĭ în pace fu maĭ prețuită de dênșiĭ, toți se întórseră carĭ de unde veniră, afară de D. V. Fabian; el numaĭ sciu din toți cât de mare nevoiă avea Moldova de învĕțătorĭ și cât de cinstit lucru este de a se jertfi cine-va pentru binele omenireĭ și așa rĕmase în Iașĭ. In curênd se vĕḑu de toți părăsit, politia desărtată maĭ de toți locuitoriĭ; volintiriĭ făceaŭ fieși-care ce vrea; viéța, cinstea și averea fieșce-căruia era în primejdie. Eșiĭ nu se maĭ vedea a fi o capitalie, toți căutaŭ adăpostul lor prin țĕrĭ străine, și însuși scutitorul sĕŭ, D. Aga G. Asaky spre a'și siguripsi viéța, trecu peste Prut în Basarabia. D. Fabian rĕmase singur, fără cunoscuți, fără avere și fără vre-o diregătorie; ca să se ajute prin învĕțăturĭ în zadar, că nimenĭ în asemenea împrejurărĭ maĭ gândea la ele.

Fugirea noblesseĭ, turburarea politieĭ, sgomotul poporuluĭ, neorênduiala volintirilor, sosirea armieĭ otomane spre a'ĭ pedepsi, și crunta luptă urmată la Sculenĭ, lângă Prut, între volintirĭ și armia otomană, dădu materie muzeĭ sale de a alcătui nisce bucățĭ poetice, pline de geniĭ, de sublimitate și delicateță. Puternica semi-lună, cruzimile omenireĭ și înoruntatele unde ale aspumatuluĭ Prut, aŭ aflat în dênsul pre a lor cântător.

După trecere de câte-va lunĭ de ḑile, lipsit de tot ajutorul și de tótă siguranța personală, nizui către numitul sĕŭ scutitor în Basarabia, adresând o scrisóre, care din rĕspunsul pre care păstrat fiind până la mórtea sa, din întêmplare și însuși eŭ 'l-am citit, se vede a fi fost coprinsă în următórea noimă: »Eŭ nu pot maĭ mult a fi în Eșĭ, căcĭ starea mea și a politieĭ mĕ silesce a alerga la ajutor străin. Răbdarea am sfârșit-o; sfătuirile carĭ 'mĭ-aĭ dat ca să nu mĕ întorc în Transilvania încă tot mĕ légă cu óre-care iubire către Moldova. Povățuiți-mĕ ce ar fi maĭ bine să urmez; eŭ însă îndrăsnesc, silit de împrejurărĭ, a vĕ ruga de a'mĭ înlesni mijlócele trecereĭ în Basarabia la D-vóstră«. Iată rĕspunsul:

»Am primit scrisórea D-tale și am înțeles carĭ sunt împrejurările ce te silesc ca să părăsescĭ Moldova. Eŭ însă, ca unul ce m'am hotărît ca tótă viéța să o fierosăsc pentru luminarea și binele compatrioților meĭ, am să mĕ întorc odată după alinarea acesteĭ furtunĭ ce bântuesce Moldova, și socot că voiŭ avea mare trebuință de unul ca D-ta, ba încă și maĭ mulțĭ, pentru ca să pot mijloci de a se întemeia în patria mea

nisce şcolĭ publice, de carĭ naţia nóstră are atâtea nevoĭ, cât nu'ĭ cu putinţă de a'ţĭ-o spune acum. Drept acésta, te poftesc să maĭ rabdĭ. D-ta sciĭ ce va să ḑică a răbda, şi că Mântuitorul numaĭ prin răbdare a luminat lumea! Moldova are trebuinţă de mulţĭ carĭ să rabde, căcĭ la un milion de pruncĭ trebuesc mulţĭ părinţĭ! Şi iarăşĭ sciĭ ce va să ḑică a iubi omenirea, şi că nime o iubesce maĭ mult de cât acela ce 'şĭ afieroşesce viéţa sa pentru binele eĭ! Rĕmâiŭ decĭ, rĕmâiŭ D-le Fabian, şi dacă împrejurările ţĭ vor covêrşi de tot răbdarea, atuncĭ scriem, ca să'ţĭ înlesnesc mijlócele de a veni la mine ca, după domolirea furtuneĭ, să ne întórcem amêndouĭ. Adio, nu uita că avem o patrie şi o naţie!«.

Robit de aceste înţelepte şi părintescĭ sfătuirĭ, aŭ maĭ şeḑut în politie cât-va timp, dupre care s'aŭ şi înlesnit de a trece în Basarabia. Aicĭ aŭ petrecut până la înfrênarea volintirilor, întórcerea armiilor otomane şi întronarea ântêiuluĭ Domn patriot Ion Sturza la anul 1822. Dupre care, întorcêndu-se cu proteguitoriul sĕŭ iar în Iaşĭ, aŭ petrecut în însuşime de profesor pre cât pe la deosebite case boerescĭ până la anul 1828, când, prin organul D-sale, Aga G. Asaky, cinstita Epitropie a învĕţăturilor publice aŭ reînoit în Mŏnăstirea Sf. Trierarchilor gimnasia vasiliană, aşeḑând de a se paradosi sciinţele în limba naţională; aice D. Fabian aŭ fost numit profesor de matematică, geografie şi limba latină, unde cu deosebit zilos şi aplicaţie, împreună cu alţĭ aĭ sĕĭ de o potrivă rîvnitorĭ colegĭ, aŭ urmat a împlini o însemnată datorie către naţia sa; şi pre când la rĕsăritul Moldoveĭ cruntul Mart, îmbătat de sânge, făcea să rĕsune bronzul fatal, pre atuncĭ în Iaşĭ Apolon îşĭ încorda lira, rĕmânênd jos vechea proverbie, că unde scrâşnesc armele tac muzele.

In acéstă diregătorie, care îndrăsnesc a ḑice că este cea maĭ folositóre într'un Stat, aŭ urmat până la întronarea Înălţimeĭ Sale Prinţuluĭ Domnitor Mihail Sturza, la 1834, când, luându-se în băgare de sémă ale sale merite şi sîrguinţă, s'aŭ cinstit cu rang de Paharnic. Acest titlu, dat de către un Domnitor proteguitor sciinţelor, reînoi zilosul în acest bărbat şi urmă în postul sĕŭ până la anul 1836, când o durerósă şi îndelungată bólă, fiorosul vestitor al morţeĭ îĭ curmă viéţa în al 47-lea an al vêrsteĭ sale.

In timpul profesorieĭ sale, aŭ prelucrat în limba românéscă şi câte-va cărţĭ scolastice, precum: de aritmetică, de limba latină şi de geografie, din carĭ o parte s'aŭ şi tipărit.

In caracterul sĕŭ se însemna treĭ virtuţĭ de căpetenie: 1) Era neinteresat; 2) Avea un cuget curat; 3) Avea iubire către naţie şi omenire; treĭ virtuţĭ carĭ singure numaĭ pot trage adevĕrata stimă şi admirare a viitorimeĭ; timpul fuge, el însă rostesce tare al sĕŭ nume: naţia ascultă, omenirea e datóre, şi prin analele sale transportă faptele luĭ la porţile vecînicieĭ, unde se cântăresc faptele tuturor muritorilor de la Monarh până la rob.

In cursul bóleĭ sale adesea îl visitam; cea maĭ mare însărcinare ce 'mĭ făcea maĭ tot-d'a-una era ca să'ĭ găsesc o carte bună de citit, nemulţămindu-se cu ale sale; în maĭ multe rênduri 'ĭ-am adus tot câte maĭ multe, şi, după ce le căuta puţin, mi le întorcea iar, până când o-dată îmĭ ḑise: nu aĭ D-ta Evanghelia? O am, domnul meŭ, îĭ rĕspunseiŭ. Fă bine dar de 'mĭ-o dă pe vre-o ḑi, douĕ. Acésta fu într'o Vineriĭ, înainte de masă; după amiaḑĭ, pre la treĭ ore, m'am dus iar la D-luĭ cu cartea cerută, dar însă, vaĭ, că îl gasiĭ ca ne altă dată, cu totul slab; abia numaĭ îşĭ întórse capul de mĕ privi cu o căutătură de duioşie şi jale; îĭ întinseĭ cartea şi o luă cu o mână tremurătóre; o deschise şi, căutând puţin printr'ênsa, ḑise, sărutând'o: tu aĭ mântuit lumea, mântuesce-mĕ

şi pre mine! După care, slăbind din mână, o scăpă pre pat şi o lăsă: »S'aŭ trecut tóte, iubite scoleriule, îmĭ ḑise cu un ton plin de duioşie şi jale; timpul încétă de acum pentru mine; orele nu maĭ bat şi minutele rĕmase se încalcă; trecutul este pentru mine o nălucă, iar viitorul un ânger! Eŭ nu am fiĭ, fiţi-mĭ voĭ şcolariĭ meĭ şi fiĭ şi următorĭ învĕţăturilor ce v'am dat. Lacrimile ce aŭ năbuşit din ochiĭ meĭ 'ĭ-aŭ rĕspuns la acésta«. »Bărbăţie tinere, îmĭ ḑise«. »Nimine nu scie ce este viéţa şi mórtea, de cât numaĭ acela ce le-aŭ gustat pre amêndouĕ! Ferice de acela ce, trăind, se învaţă a muri! . . .«. După aceste cuvinte, aŭ încetat de a maĭ ḑice ceva, cu totul aŭ slăbit, trupul aŭ început a se rĕci, capul a nu se maĭ putea mişca, ochiĭ a se împăinjini, limba voind să maĭ rostéscă ceva maĭ tare se legă; din tóte întreruptele sale vorbe abia am deosebit aceste treĭ cuvinte: Dumneḑeule!.... Lume!.... Omenire...., după care în curênd ş'aŭ şi dat sufletul la 7 Aprilie 1836. Trupul sĕŭ s'aŭ înmormêntat la biserica Sf. Nicolae, numită a Academieĭ, din Iaşĭ.

Epitaful scris pe peatra mormêntuluĭ acestuĭ literat bărbat:

Subt acéstă peatră zace Paharnicul Fabian
Ce aŭ vĕḑut lumina vieţeĭ în Cotunul transilvan,
Academieĭ Iaşene 'ĭ-aŭ stătut învĕţător
Cu talentul sĕŭ şi râvna 'ĭ-aŭ fost eĭ de ajutor.
După patru-ḑecĭ anĭ şépte închiet'aŭ a sa cale,
Şi din ceruri mulţămită aştépt' osteneleĭ sale!

TOMUL I, PAG. 342.

Cu referinţă la teatru şi în genere la cultură în 1836, »Curierul Românesc« a publicat următórea, adresată luĭ Eliad de profesorul Repey:

CURIERUL ROMÂN

No. 60.—14 Septembre 1836

Scrisórea D-luĭ L. Repey, profesor de literatura francesă Iaşi, către D. Eliad

Domnule,

Acela care cel d'ântêiŭ lucréză pentru regeneraţia morală a uneĭ naţiĭ, el a primit solia sa din ceruri, şi este maĭ presus de orĭ-ce judecată omenéscă. Răsplata luĭ este în recunoscinţa ce 'ĭ este datóre o viitorime întrégă, care va grăi într'o nouă viéţă. Feréscă Dumneḑeŭ, D-le, să vĕ fac laude într'o vreme când, în republica literilor, laudele sunt o monedă împărţită cu atâta îmbelşugare în cât 'şĭ-a perdut tot preţul.

Eŭ, întrebuinţând scrisórea mea spre un maĭ bun folos, voiŭ vorbi cea maĭ mare parte de fapta D-vóstre, de teatrul naţional şi de acest sbor al duhurilor către un viitor literal. S'a întêmplat să fiŭ de faţă la representaţia uneĭ bucăţĭ jucată de trupa şcolarilor românĭ şi am rĕmas în mirare, nu pentru că representaţia a fost desĕvîrşită şi nu a lăsat nimic să maĭ doréscă cine-va, ci pentru că cu atâtea puţine mijlóce să improvizeze cineva, într'o limbă abia eşită din faşele sale, un teatru ast-fel alcătuit, este o minune ce numaĭ singur patriotismul póte să nască. Fie cinste Societăţeĭ filarmonice care nu s'a sfiit de nicĭ un fel de stavilă şi prin a sa generósă statornicie şi stârnire a dovedit că simte cât este de însemnătóre însărcinarea cu care s'a încărcat!

Madama Caliope are un glas just, întins, şi intonaţiile luĭ aŭ câte o-dată un far-

mec deosebit. O zăbovire de 6 luni în Italia ar face dintr'ênsa o cântăréță deosebită. D-șóra Vlasto are grații și natural în jocul sĕŭ și va putea să se facă o plăcută subretă. Actorii mai aŭ încă să pună câte-va silințe ca să pótă fi de o potrivă cu actrițele și a'și dori să vĕd că simt și sunt încredințați de acest adevĕr, adică că mai mult prin jocul fisionomiei decât cu gesturile pot să pricinuiască ispravă în ochii privitorilor.

Actorii ceĭ marĭ nu sunt nicĭ o-dată marĭ gesticulatorĭ, ci desĕvîrșiți, silesc pe privitorĭ a simpatisa cu simțimintele ce eĭ exprimă prin elocuentul joc al fisionomiei lor. Grotescul și burlescul sunt depărtate de la adevĕratul comic, precum este și emfasul de la tragic. Aceste observații, ce 'mĭ sunt însuflate de un viŭ simțimênt de interes, nu trebue să se ia drept critică; căcĭ critica nu 'șĭ are nicĭ de cum locul aicĭ, și dupe câte-va lunĭ de învĕțătură nu se face cine-va actor destoinic și desĕvîrșit. Este trebuință de vreme și mai vêrtos de bune modele, iar fiind-că modele lipsesc, școlariĭ trebue a se grăbi să ia sémă la observațiile privitorilor celor luminați și să nu fie mulțămiți de sine de cât când privitoriĭ vor fi mulțămiți de dênșiĭ.

Nu trebue să 'șĭ-o ia asupră-le când vĕd că publicul le bate în palme, ci să simță aceea ce sunt datorĭ la buna-voință a uneĭ iubirĭ de sine naționale și că acesta nu vine decât dintr'o nădejde, că eĭ vor fi vrednicĭ o-dată fără îndoială de aceste laude și că se vor sili mai vêrtos a dobêndi cu adevĕrat mulțămirea acesteĭ minorități cugetătóre, care pretutindenea este stăpână a gustuluĭ și representantă a părereĭ obștescĭ.

Când vĕd la representațiile românescĭ parterul împlându-se de acel clas al noroduluĭ, care óre-când încă era póte cu totul străin la farmecul arteĭ dramatice, când mĕ socotesc că câte ideĭ generóse pot să se frământe în aceste suflete de atâta vreme cufundate într'o obosire apăsătóre, atuncĭ simt tot folosul fapteĭ, ce Societatea filarmonică a întreprins și nimenĭ simpatiséză cu mai mare vioiciune decât mine la simțimintele ce o insuflă pe dênsa.

Póte că este o ispravă neauḑită în existența națiilor contimporane; acéstă vie simpatie pentru o inovație care la cea d'ântêiŭ vedere se arată că nu 'ĭ-a venit vremea încă.

Abia s'a deschis teatrul și repertoriul românesc are acum la 50 de bucățĭ traduse din franțuzesce și nemțesce. Persóne din clasele cele d'ântêiŭ ale ierarchieĭ D-vóstre sociale grăbesc a închina ceasurile lor de odihnă în ostenelĭ literare. Fiind lipsă de o clasă de bărbațĭ literațĭ, care nu póte fi în ființă acolo unde lucrărĭ de felul acesta nu se află, D vóstre avețĭ o mulțime de persóne însemnate carĭ aŭ fala de a se face uneltitoriĭ regenerației sociale a națieĭ. O însărcinare așa de înaltă îĭ așĕdă mai presus de tóte laudele.

Nu vĕ vorbesc, D-le, de poesiile D-tale, a căror citire 'mĭ-a pricinuit o mulțămire fórte vie, nicĭ de influența ce vor avea asupra literatureĭ naționale, pentru că numaĭ un instinct de frumusețile ce coprindem, și fórte puțin am învĕțat limba românéscă ca să pot a mĕ face judecător destoĭnic; meritul care pot să 'l prețuesc este, că aĭ sciut să învingĭ cu atâta norocire tóte greutățile uneĭ limbĭ ce se forma subt pana D-tale. Frumósă e slava, Domnule, slava păstrată pentru acela care a pus cea d'ântêiŭ peatră a zidireĭ ce într'o ḑi trebue să fie slava națieĭ D-vóstre.

Din tótă inima doresc, D-le, ca aceste frumóse începuturĭ să 'șĭ dea rodurile ce aștéptă tóte sufletele patriotice și generóse, și mai cu deosebire doresc ca Moldova, acéstă soră a țĕreĭ românescĭ, ce are atâtea drepturĭ, în interesul eĭ, să urmeze un asemenea frumos exemplu. Sórtele literare a acestor douĕ părțĭ ale unuia și tot aceleiași

naţii sunt nedespărţite şi moldovenii vor vedea, fără îndoială, cu recunoscinţă tóte câte fraţii lor aŭ făcut ca să pună temelia uneĭ literaturĭ naţionale.

Primesce, D-le, expresia mirăreĭ mele pentru frumosul D-tale talent, precum şi încredinţarea simţimintelor frăţescĭ cu carĭ sunt.

A. Repey.

Profesor de literatura francesă în Academia din Iaşĭ.

Acelaşĭ bărbat Repey maĭ scrisese în *Curierul Român* No. 48 din Iulie 1836, următórele:

»După tóte minunile născute de poesie în tóte veacurile şi maĭ la tóte naţiile, póte cine-va să fie la îndoială de facerile de bine ale civilisaţieĭ căreia ea a pus cele d'âncêiŭ temeiurĭ? Aprinḑênd în om cea d'âncêiŭ scânteie de dragoste a slaveĭ, 'l-a pregătit a primi înaltele instrucţiĭ ale istorieĭ acesteĭ d'âncêiŭ învĕţătóre a ómenilor şi a noródelor. Carĭ sunt ómeniĭ ce aplauziră cu entusiasm operilor luĭ Erodot, şi 'ĭ deteră o corónă? Greciĭ, negreşit, pe carĭ poesia 'ĭ făcuse atât de simţitorĭ la tot ce este mare şi frumos. Cât de sus trebue să socotim pe un norod, care amestecă în jocurile sale publice; nisce ocupaţiĭ atât de nobile şi într'aceeaşĭ vreme atât de bărbătescĭ; un norod care se făcea judecător delicat şi ertător al nascerilor geniuluĭ în tóte felurile; pe urmă tot împotriva acestuĭ norod se sfărâma şi puterea Perşilor, pentru că slava literilor şi slava armelor sunt surorĭ.

Istoria este muma drameĭ şi nu mĕ voiŭ întinde, D-lor, asupra influenţeĭ ce drama a avut asupra civilisaţieĭ şi moraleĭ ómenilor. Teatrul tot-d'a-una a fost şi va fi şcóla obiceiurilor, când va opri cine-va licenţeĭ tótă covêrşirea. Drama la ceĭ vechĭ, simplă cu totul, era numaĭ morală. Făcênd fără-legea grozavă şi uricióşă ómenilor, ĭĭ făcea a se depărta şi a se îngrozi de dênsa. Ceĭ nouĭ mult aŭ întrebuinţat rĕŭ teatrul, pentru că autoriĭ maĭ mult avea înainte de a plăcea publiculuĭ decât a 'l învĕţa saŭ de a 'l face maĭ bun, cu tóte acestea, cine este la îndouială de slujbele ce aŭ arĕtat omenireĭ nisce bărbaţi ca Molier, Sakespear, Corneil, Schiller, etc.?

Cu nedreptate câţĭ-va marĭ scriitorĭ, în capul cărora figuréză Ruso, s'aŭ sculat asupra teatruluĭ, arĕtând primejdióşa influenţă ce el póte avea asupra civilisaţieĭ şi obiceiurilor noródelor. Aşa este ursit omul, ca în tóte faptele sale să 'şĭ vadă un caracter de imperfecţie, aşa dar a fost prea firesce a vedea cine-va a se strecura abusurĭ şi asupra sceneĭ, dar urcându-se cine-va până la începutul arteĭ dramatice, până la întocmirea jocurilor scenice, nu póte a se opri de a nu vedea un scop moral în generalitatea dramelor. Cele d'âncêiŭ tragediĭ aŭ adus la Grecĭ crimele Atridilor într'o ură şi scârbă populară.

Poesia înobilând fiinţa Grecilor, istoria făcêndu-ĭ băgătorĭ de sémă la descoperirile trecutuluĭ 'ĭ-a pregătit a primi înaltele instrucţiĭ ale filosofieĭ aceştia, coróna civilisaţieĭ. Ba trebue să aducem aminte aicĭ influenţa ce a avut asupra ursiteĭ omuluĭ dumnezeeasca doctrină a luĭ Socrat? Ce era omul înaintea luĭ? O fiinţă materială, care 'şĭ socotea cea maĭ înaltă fericire în mulţămirea simţirilor, care 'şĭ plăsmuia o Dumneḑeire grósă după chipul sĕŭ, şi care nimic alt nu maĭ vedea dincolo de acéstă viéţă de ispite. Ce putere nu a putut să aibă asupra cuvêntuluĭ şi obiceiurilor omuluĭ acela care 'ĭ-a spus, că fericirea este un lucru maĭ înalt, maĭ nobil, maĭ vrednic de dorinţele luĭ şi tot-d'a-una nedeslipită de virtute, acela ce 'l-a făcut să vadă în Dumnezeire fiinţa cea maĭ desĕvîrşită, vrednică de tótă mirarea nóstră, pentru că nu are nicĭ una din nedesĕvîr-

şirile nóstre pământescĭ, acela, în sfîrşit, care 'ĭ-a desvĕlit dogma atât de sublimă, atât de mângâetóre a nemurireĭ sufletuluĭ.

Filosofiĭ ce aŭ urmat după Socrat aŭ făcut să se abată filosofia din drumul cel plin de lumină şi făcĕtor de bine ce 'şĭ deschisese ea.

Cu tóte acestea, la învĕţăturile luĭ Epicur şi Zenon, Roma este datóre ceĭ maĭ marĭ ómenĭ aĭ sĕĭ, şi ca să facă cine-va apologia a uneĭ doctrine, este destul a aduce înainte nisce nume ca ale luĭ Caton, Traian, Marcu-Aurelie.

In vremile cele maĭ apropiate de ale nóstre, filosofia perduse din influenţa sa pentru că se degenerase în scolaticism şi într'o copilărésca jucărie şi cértă de vorbe. Abia în ceĭ din urmă aceştĭ treĭ-ḑecĭ de anĭ învĕţăturile filosofice, aduse iar pe drumul cel luminos din care n'ar fi trebuit nicĭ o-dată să se abată, s'aŭ făcut complinirea a uneĭ bune educaţiĭ.

Subjetul ce tratez eŭ cere maĭ întinse desvoltărĭ şi desluşirĭ, în cât nu póte să le coprindă sfera cea mărginită şi strînsă a acesteĭ descrierĭ şi, prin urmare, nu m'a iertat de cât să însemnez numaĭ hotarele acestuĭ nemărginit cadru.

Maĭ înainte de a isprăvi, nu pot a mĕ opri de a tăgădui părerea unor scriitorĭ carĭ aŭ voit să vadă în slava literară a noródelor o arĕtare saŭ un înainte-mergĕtor al decadenţeĭ lor.

Cu adevĕrat, veacurile cele strălucitóre ale luĭ Pericles şi August nu sémănă de cât că ar fi pregătit înrobirea frumóselor locurĭ asupra cărora aruncaseră atâta strălucire, însă acéstă părere cât de preţiósă sémănă a fi la cel d'întêiŭ întêmpin, coprinde însă în sine o mare rătăcire. Ómenĭĭ nu sunt de cât aceia ce 'ĭ fac instituţiile politice. Sciinţele şi meşteşugurile aŭ contribuit la slava Romeĭ şi a Ateneĭ, dar nu şi la înrobirea lor.

Pricinile decadenţeĭ trebue să le caute cine-va în viţiul instituţiilor politice şi în corupţia care se încinsese în tóte clasele societăţeĭ. Intr'o republică, virtuţile cetăţenilor fac puterea guvernuluĭ, iar în ḑilele nóstre luminile sunt ceĭ d'întêiŭ chezaşĭ aĭ fericireĭ noródelor. Insă adevĕrata sciinţă este aceea care 'şĭ împrumută strălucirea luminilor sale de la credinţă. De când inima s'a deschis către adevĕrurile cele înalte ale evangelieĭ, de atuncĭ duhul omuluĭ s'a suit la înălţimea nobileĭ soliĭ de a lumina pe ómenĭ. In sciinţa creştinuluĭ nu este deşertăciune.

Voesce el să caute în sciinţă mijlóce de a domina? Evangelia 'ĭ ḑice: toţĭ ómenĭĭ sunt fraţiĭ tĕĭ şi toţĭ aŭ de o potrivă drepturĭ la luminele tale. Se face sciinţa o hrană pentru trufia luĭ? Evangelia 'ĭ rostesce cuvinte de umilinţă, şi făcênd'o să vadă ursita omuluĭ aci jos, îl face să simţă nimicul fiinţeĭ sale.

Acéstă sciinţă de viéţă şi de adevĕr, vĕ îndemn cu dinadinsul, tineriĭ meĭ, ca să puneţĭ tóte silinţele a o dobêndi. Facă ea, într'o ḑi, ca să ajungeţĭ într'o stare a rĕspunde cu întregime la nădejdile patrieĭ vóstre, care de la voĭ aştéptă viitorul sĕŭ«.

TOMUL I, PAG. 338.

Despre înfiinţarea »Societăţeĭ Literare«, de care am făcut vorbă la acéstă pagină a lucrăreĭ nóstre, face menţiune şi »Fóia Literală« din Braşov, după informaţiunea dată de »*Museul Naţional*« din acelaşĭ an 1836. După reproducerea din »Museul Naţional«, jurnalul luĭ Gheorghe Bariţiŭ, adaogă:

»Póte ar dori mulţĭ din cititoriĭ noştri ardelenĭ şi ungurenĭ a se face cunoscuţĭ maĭ de aprópe şi cu paşiĭ carĭ 'ĭ-aŭ făcut literaţiĭ din Bucurescĭ, până la vremea înte-

meiereĭ *Societăţeĭ literare*. Acestuĭ dar socotesc că se va face destul, dacă vom da la lumină tot prin fóia acésta corespondenţele între D-niĭ Eliad şi Negruzzi avute, după cum aŭ eşit acelea în *Muzeul Naţional* No. 36 şi 37, anul 1836«.

Credem interesant pentru nouile generaţiunĭ să le îndemnăm a citi acéstă corespondenţă dintre Eliad şi Costache Negruzzi, relativă la limba românéscă; de aceea o şi reproducem aci, nefiind posibilă cu înlesnire citirea acestora în jurnalele timpuluĭ.

Corespondenţa între doĭ românĭ, unul din ţéra românéscă şi altul din Moldova

Domnul meŭ!

»Literatura românéscă, atâtea veacurĭ îngheţată de gerul barbarismuluĭ şi a căreia abia o umbră maĭ rĕmăsese desfigurată şi aceea ciontită, aŭ început abia a 'şĭ lua fiinţa sa. Domnia-ta aĭ deschis drumul regeneraţieĭ sale prin gramatica D-le. Acum multe frumóse alcătuirĭ s'aŭ tipărit în Bucurescĭ. Un teatru naţional s'a urzit, şi multe alte îmbunĕtăţirĭ s'aŭ făcut, carĭ 'ţĭ fac multă cinste, Domnule!

Noĭ ar trebui să fim geloşĭ de D-vóstră şi să ne arĕtăm gelozia scriind, traducênd şi făcênd şi noĭ ceva. Din nenorocire nu este aşa, şi din vreme ce D-vóstră dând o formă regulată limbeĭ, puteţĭ scrie orĭ-ce voiţĭ şi socotiţĭ de folos, noĭ într'acésta zăcem încă în întunerecul barbarismuluĭ. Noĭ nu scrim, căcĭ nu scim cum vom scri; de vom ḑice »*barbar*« şi nu »*varvar*«, ḑice că stricăm limba. D'om întrebuinţa verĭ-o ḑicere străină pe care n'o avem, ne-am prăpădit. De vom scri *simţimênt* (care fiind-că deraḑă de la *simte, simţire* ast-fel trebue să se ḑică) nu'l înţelege. El s'a deprins a ḑice *santimant*, fără rimă şi rezon. Asemenea şi *corrĕspundere, vĕl, prevedere, reḑicere* şi altele (carĭ românindu-se a trebuit să ia şi forma românéscă) — el s'a învĕţat a le cuvênta »*corinspondentie* (ital.), *voal* (franţ.), *pronie* (gr.) şi *poftorire* (slav.)«. El ḑice *rĕspuns, rĕsturnat, rĕsuflare, desfăcut, descreḑut, desrobit*, dar nu sufere: »*revedere, reluat, recunoscinţă, despreţuit*, etc.«.

Şi nu mĕ îndoesc că şi D-ta aĭ avut a te lupta nu cu maĭ puţine prejudeţe, căcĭ nătărăĭ unde nu sunt?

Acesta e un soiŭ care rodesce pe orĭ-ce timp, pe secetă şi pe plóie, şi care nu sécă lesne. Se vede însă că acolo sunt maĭ puţinĭ de cât la noĭ. Aĭ învins; aĭ desbinat biata limbă de împestriturĭ, aĭ spălat'o de rugină, 'ĭ-aĭ dat o haină potrivită cu a mumeĭ şi a surorilor eĭ şi aĭ făcut'o vrednică a figura şi ea printre cele-alte, hotărînd a isgoni o dată din sînul eĭ ocsiile şi pre ѡ, и, ѣ, Ѱ, ѳ, le-aĭ alungat în cât nu se vor maĭ înturna.

Noĭ suntem puţinĭ carĭ te urmăm pre D-ta şi cu câtă nevoiă abia am întărit pe ѡ, ѣ, Ѱ, iar ѳ şi и ne-am desnădăjduit că 'ĭ vom putea scóte.

Surda strigăm şi chiuim, surda le dăm miĭ de rezóne pipăitóre, surda îĭ lovim cu prefaţa gramaticeĭ D-tale şi cu disertaţia ce faceţĭ asupra literatureĭ românescĭ; cernim vênt. Pentru ѳ ne ḑice că vine frumos la vorbă. Pentru и ne spune că cum să scrim *fiiĭ* şi dacă vĕd că'l scriem cu treĭ i, strigă asupra nóstră, fără să judece că acéstă ḑicere avênd obârşia sa din latină saŭ din italiană, unde se ḑice *figlio* şi în numĕrul plural *figlii*, dacă ḑicerea ar fi fost *fiio* şi nu *figlio*, nu trebuia să se ḑică la înmulţit *fiiĭ*.— La acésta 'mĭ-e de mirare pentru ce D. V. separaţĭ articolul acolo la numĕrul plural şi faceţĭ o greşélă gramaticească, aŭ dóră vĕ sfiiţĭ de nătărăĭ?

»Insă în ceasul de pe urmă daţi-mĭ voĭ pe *fiiĭ* meĭ
»Să mor într'ale lor braţe să-mĭ închidă *ochiĭ* eĭ«
(Fanatismul).

De ce să nu fie *fiiĭ* şi *ochiĭ*? Versificarea nu patimesce.

Acestea sunt părăginitele lor rezóne. Cât pentru D-ta care aĭ despoiat şi aĭ schimonosit limba, îţĭ menesc felurĭ de chinurĭ. Ocsiile, variile şi perispomeniĭ aĭ să le veḑĭ ca nisce sburătorĭ plutind în lighióne pe d'asupra D-tale şi turburându-ţĭ odihna, pe când θ, η, ğ, ψ, ω, te vor urma pretutindenĭ ca nisce stahiĭ grozave! Cutremură-te dar, D-le Eliad.

Noĭ ceĭ puţinĭ însă fără a ne bate capul să înalbim pe arap, avem şi noĭ a 'ţĭ bănui D-le, pentru ce, după ce ne-aĭ scăpat de aste bastarde litere burduhóse, grebănóse, ovale, rotunde, sucite şi cârligate, apoĭ ne-aĭ lăsat cu Ѫ, acéstă literă amfibie care în alfabetul vechiŭ era neglasnică, iar la scris şi citit glasnică? Ce este acest monstru cu treĭ picióre? Este el glasnic orĭ neglasnic? Alcătuit e dintr'o vocală şi consună, precum οὐ cel grecesc, saŭ este tot litera ж? — De este el tot ж, ж are el două feţe ca Dumneḑeul Ian? — Eŭ din partea mea, D-le, l-am urgisit şi nu'l voiŭ maĭ întrebuinţa; bine ar fi ca şi D-vóstră scoţêndu-l din literile tiparuluĭ, să'l trămiteţĭ pe urma luĭ μ şi ω.

Crede, D-nul meŭ, că noĭ ceĭ puţinĭ preţuind ostenelile, ne place a te avea model în scrierile şi traducerile nóstre, şi a vĕ aduce laude ce se cuvine unuĭ literat reformator şi legiuitor al limbeĭ. Dar veĭ întreba póte ce scriem şi ce traducem? — Aveţĭ dreptate, căcĭ nimic de la noĭ nu s'a vĕḑut, pentru. . . . o sută de pricinĭ. Cea ântêiŭ este pentru că. . . . . .

Acum de 'mĭ veĭ da voiă a deschide ca D. o mică filologhicéscă dispută, saŭ maĭ nemerit a ḑice a vĕ cere óre carĭ sfătuirĭ şi luminărĭ la îndoielele mele, aşĭ rĕmâne fórte îndatorat filo-românieĭ D-tale, şi maĭ ântêiŭ aret, D le, că mĕ unesc la acestea a ḑice:

Orĭ în loc de *oriŭ*.

Regulamentele de cât *regulamenturile*.

Recomandez în loc de *recomandirisesc*.

Murindul de cât *muritorul*.

Sbor, *isvor*, în loc de *zbor*, *izvor* şi fiind-că s la noĭ nu se glăsuesce ca z între vocale, atuncea se va pune z, o. pentru zi, astăzĭ, şi a.

Cunóscem greşéla nóstră la ḑicerile neutre, pe carĭ noĭ le întrebuinţăm în neam femeesc, *privileghia*, *coleghia*, şi făgăduim că ne vom îndrepta, de şi D-vóstră, care sfinţiţĭ neamul neutru, ḑiceţĭ că ar trebui să ḑicem şi în loc de: *substantive*, *verburĭ*; *substantivĭ*, *verbĭ*, apoĭ atuncea ar trebui să ḑicem şi în loc de *scaune*, *scaunĭ*, în loc de *drumurĭ*, *drumĭ*, prin urmare, *doĭ scaunĭ*, *treĭ drumĭ*, ş. a. D-ta încă ḑicĭ la unele numaĭ, dar carĭ sunt acele unile? Se pot ele sci fără un dicsioner? Şi óre dacă s'ar da acéstă voie de a preface din neamul neutru în bărbătesc, fieşĭ-care noitor, ca să facă şi el ceva, vrênd să neutreze şi să prescurteze, nu s'ar face acésta, nu o regulă, ci o zăhăire gramaticéscă?

D-vóstră scriţĭ: *joc*, *jos*, *judecĕtor*, *ajutor* şi altele cu j, şi *gingie*, *lege*, *gelozie*, *gemere* cu g. Noĭ lăsând a ḑice că g sună maĭ bine de cât j, le scriem tóte cu g, pilindu-le de la italienesce de unde derază ḑicerile acestea: *giù*, *gioco*, *giudice*, *ingiurio*, etc., iar pe j, 'l întrebuinţăm numaĭ la acele ce se trag din slavonă, o. p. *jale*, *jăratic*, *cojoc*, *pojar* şi altele cărora nu le putem ḑice, *gale*, *cogoc*, ş. a.

D-vóstră ḑiceţĭ *căine*, *păine*, *măine* — noĭ ḑicem *căne păne*, *măne*, căcĭ lat. saŭ ital. nu ḑice: *painis*, *cainis*, *dimaini*, ci *pane*, *cane*, *dimani* — şi apoĭ iar D vóstră ḑiceţĭ ca singurit *mănă* (mano) şi la înmulţit *măinele* (mani).

Ţesĕtura limbeĭ nóstre, pare-mi-se şi dreptul cuvênt cere, ca să imităm ânteĭŭ pe latina şi al 2-lea pe italiana; pe acest temeiŭ noĭ ḑicem: *proţes, ţivilizat, pronunţie, canţelerie, partiţip, prinţip, ghiaţă, Ţezar, Ţiţero* şi alte. D-vóstră *proces, civilisat, pronuncie* (pronunzia). *Cesar, Cicero*, dar *canţeleru* ş. c. ca la noĭ. Tot după acest cuvênt noĭ scriem Sţena, *Sţipion* ş. a. D-vóstră: Şenă, şipion. Pentru ce vreţĭ să italieniţĭ pe Român? Care e Românul acela care sciind orĭ ce altă limbă afară de italiană, póte înţelege că *şenă* este *sţenă* şi *Şipion Sţipion?*

Ḑicerile: *conoscenza, scienza, schedula, scinteluzza, scettro*, etc., romanindu-se, s'aŭ făcut: *cunostinţe, stiinţa, ţidulă, scânteiuţe, skiptru* — precum s'aŭ făcut şi *corrispondenza, corespondere*, ş. a. Românul nu ḑice *sţienţă, sţidulă, sţinteluţă, sţeptru, ghiacă*, dar ca să nu se urmeze barbarism şi cacofonie nu fie *»sţeptru, sţenă, Skipion«* ş. a., nu fie dacă vreţĭ nicĭ cum ḑicem noĭ, imitând pe latina, dar fie: *scenă, Scipion*, iar nu *sţenă*. D vóstre ḑiceţĭ şi daţĭ bune rezóne, că trebue a se ḑice *general, geografie*, ş. a., românul care încă nu cunósce de cât limba luĭ, nu va înţelege nicĭ odată că *generalul* este *gheneral*, şi apoĭ iar D-vóstre ḑiceţĭ: *»reghistru, loghică, ghiaur* şi altele, iar nu *logică, giaur, registru*. Asemenea şi pentru *object, project*, cărora noĭ le ḑicem: *obiect* (obietto), *proiect (progetto)*.

Pentru ce să le lăsăm întregĭ franţuzescĭ şi dacă nu e bine, póte, cum le ḑicem noĭ, de ce să nu le ḑicem după românism *»obget, proget?«* Românul iarăşĭ înţelege rĕŭ şi pe *»tinereţi«*, *tendresse;* după italiana el scie pe giunie, tinereţe, de şi póte când strĕbuniĭ noştri aŭ luat ḑicerea acésta, aŭ înţeles'o ca şi italieniĭ, şi el greŭ s'ar deprinde a înţelege că: *»a iubi cu tinereţe«* va să ḑică *a iubi cu duioşie*. De ce să ḑicem: *delicios, ruină, torent, sacru*, ş. a., în vreme ce avem chiar ḑicerile nóstre: *desfătător, năruire, şioiu (şiroiŭ), sfinţit?*

Dar, în sfêrşit, numaĭ un dicsioner, pe care sunt încredinţat că D-vóstre nu l'aţĭ lăsat în uitare, póte sluji de pravilă nu numaĭ Românuluĭ din Moldova şi ţéra românéscă, ci şi celuĭ din Basarabia, Bucovina şi Transilvania, şi regulând limba, póte învoi şi duhurile. In el n'ar trebui să se uite ḑicerile carĭ la noĭ se numesc într'un fel, d. p., *coşciug (secriŭ), gâde (calăŭ), cioc (plisc)*, ş. a.

Cât pentru mine, credeţĭ, D-le Eliad, că citind într'o broşură a D-tale cuvêntul ce aţĭ făcut la deschiderea şcóleĭ filarmonice, m'am simţit atâta pătruns de bucurie, în cât lacrimĭ aŭ curs din ochiĭ meĭ.

Literatura ce păşesce cu paşĭ de uriaş către desĕvîrşire, bunele aşeḑăminte, patriotica rîvnă a tinerimeĭ, m'aŭ încântat, şi în bucuria mea am oftat că maiceĭ natureĭ 'ĭ-a plăcut maĭ bine, născêndu-mĕ Român, să mĕ aşeḑe de astă parte de Milcov.

Vĕ rog, dar, dacă propunerea mea va fi primită, să mĕ scriţĭ în numĕrul prenumăranţilor Societăţeĭ filarmonice, ca mădular ajutător şi conlucrător, cu încredinţare că mĕ voiŭ sili a contribui spre folosul literatureĭ şi a teatruluĭ, şi pentru orĭ-ce societatea va avea trebuinţă aicea, scriindu'mĭ, mĕ voiŭ sirgui a împlini poruncile sale.

Iar acum, îndată ce voiŭ primi într'acésta rĕspunsul D-tale, voiŭ trămite la casă prin poştă suma banilor ce mi s'o cuveni.

Sfêrşesc, cerêndu'ţĭ ertare de îndrăsnéla ce am luat a 'ţĭ scri şi a face acest crim de les-littérature.

Căminarul C. Negruţi.

(Extr. din Fóia literară No. 9 din 26 Fevr. 1838).

(Rĕspuns la scrisórea precedentă).

Domnul meŭ!

Am primit scrisórea D. T. din 1 Iunie, cu care aĭ bine-voit a mĕ cinsti, şi sunt fórte recunoscĕtor de tóte sentimentele ce arĕţĭ pentru mine. Mare mulţămire 'mĭ-a pricinuit cugetul şi propositia D. T., de a deschide între noĭ o corespondenţă literară şi de mare preţ; am vĕḑut tóte întrebările D. T. carĭ dovedesc un bărbat versat în literatură, ce mult s'a ostenit şi cugetat întru lucrarea limbeĭ naţionale, atât în general, cât şi în cele maĭ micĭ amĕnunte. Am vĕḑut în D. T. şi pe bărbatul de geniŭ şi pe bărbatul de gust; căcĭ, croirea în general a unuĭ plan, a uneĭ sisteme, aflarea a uneĭ arte şi meşteşug, dovedesc geniul aflătoruluĭ, iar cercetarea nuanselor, desĕvîrşirea amăruntelor, dovedesc gustul şi formézĕ frumosul.

Până a nu intra a 'mĭ da şi eŭ părerea la câte cu dreptate mĕ întrebĭ, voiŭ să vĕ arĕt că o limbă cu cât se lucrézĕ, cu atât se cultivă, se reguléză şi se desĕvîrşesce, legiuindu-se fie-care termen şi fie-care frasă cum să se ḑică şi cum să se scrie. Prin urmare, când am început eŭ să scriŭ limba nóstră, maĭ întâiŭ 'mĭ-am croit o sistemă potrivită după a mea părere pe natura şi cusururile eĭ. Maĭ întâiŭ am scris'o fórte urît, ca fie-care începĕtor, fără model, fără ajutor, fără tovarăş care să 'mĭ sprijine părerea; în părerea lumeĭ singur a trebuit să mĕ lupt cu prejudeţele şi obiceiurile carĭ de multe orĭ trebue să şi le respecteze cine-va, căcĭ şi de sunt maĭ tot-d'a-una nedrepte, dar sunt bĕtrâne, sunt înrădăcinate şi sunt puternice! Pretutindinea la început póte să mĕ vadă cine-va un scriitor care se încércă, care încă nu are experienţa şi prin a căruĭ pană abia trecuseră câte-va vorbe şi frase ale limbeĭ întregĭ; tot-d'a-una însă m'am silit să nu ies din sistema mea. De multe orĭ iar un scriitor încercat póte să mĕ vadă că scriind am vrut să fiŭ înţeles, şi, prin urmare, am respectat vorbele şi frasele cele obicĭnuite sub forma în care se afla, care de şi viciósă, însă da să înţelégă cititoruluĭ aceea ce gândea scriitorul.

Sistema mea a fost ca să pótă cine-va aduce limba în stare pe cât se póte a exprima tot ce se gândesce, fie în materie fisică, fie morală, politică saŭ religiósă. Pe drumul acesta am vrut să am de povaţă, de se va putea, dreptul cuvênt, armonia şi energia, şi saŭ pe a câte trele, să întrebuinţez de odată, saŭ după împrejurărĭ să aleg pe acea maĭ preferabilă şi potrivită cu împrejurarea. Dreptul cuvênt mĕ povăţuia ca tóte ḑiarele cele nouĭ să mĕ silesc a le rumâni, dupe cum le-a grecit, latinit, franţozit, italienit, Grecĭĭ, Romanĭĭ, Franţezĭĭ, Italienĭĭ. Armonia (pe cât a putut fi de primitóre urechea mea de armonie, saŭ după cât a mea crescere m'aŭ făcut să mĕ deprind maĭ mult orĭ maĭ puţin cu sonurĭ maĭ blânḑĭ saŭ maĭ aspre), armonia, ḑic, cerea ca în acéstă pravilă de a rumâni vorbele să nu uit şi drepturile eĭ, ce în tóte veacurile şi în tóte locurile le-a avut, de a i se face, adică tot-d'a-una scutire din pravilă, când a eĭ ureche delicată este rănită de asprimea întêmpinuluĭ celuĭ urît. Energia iar avênd de cea d'âutâiŭ împuternicire dreptul cuvênt îşĭ perde tótă puterea când e silită a se tîrî, zăbovindu-se de lungimea ḑicerilor ca să ajungă la a sa ţintă. Atuncĭ e mărĕţă, atuncĭ e sublimă, când purtând adevĕrul pe braţele sale cele nervóse, se răpede ca fulgerul din gura oratoruluĭ şi merge de tună pe urmă în cugetele şi inimile ascultătorilor. O limbă polisilabă socotesc că nu póte să aibă acea destoinicie şi putere ca una ale căreĭ ḑicerĭ sunt fórte scurte, lesne de pronunţat şi cu îmbelşugare în fie-care rênd. Limba nóstră, dupe cea grecéscă, este cea maĭ polisilabă din câte cunosc şi tot-d'a-una m'am silit în aceea

ce s'a putut a o mai scăpa de acéstă întindere leneşă, încai în ḑicerile cele nouĭ ce leam întrebuinţat şi unde am fost stăpân a le da orĭ-ce formă voiŭ voi (stăpân, ḑic, pe mine, iar nu pe opinia lumeĭ). Cu acéstă sistemă, domnul meŭ, croită după a mea părere fără să am dreptul a sili pe nimenĭ să o primésc̆ă, am urmat drumul meŭ.

Maĭ întêiŭ am vrut ca să 'mĭ fac termeniĭ carĭ 'mĭ trebuia şi nu am întreprins un dicsioner, căcĭ nu sciam ce să pun într'ênsul, şi scopul meŭ nu era ca să vin nechemat de nimenĭ şi să mĕ fac legiuitor după al meŭ capriciŭ al uneĭ limbĭ care nu o cunosceam de cât în general de la părinţiĭ meĭ, ce o învĕţaseră şi m'aŭ învĕţat şi pe mine mecanicesce.

Aşa am vrut maĭ întêiŭ să 'mĭ hotărăsc mie o limbă prin care să mĕ exprim şi să înţeleg aceea ce gândesc; am vrut să 'mĭ fac vocabularul termenilor technicĭ şi m'am apucat de traducţiĭ, am început maĭ întêiŭ gramatica şi nu ca să pun la locul lor ḑicerile uneĭ limbĭ ce nu o cunosceam, ci ca să trec prin tipiĭ limbeĭ şi ca să pot pune pe vocabularul meŭ termeniĭ ceĭ nouĭ gramaticalĭ şi să 'mĭ formez limba grămaticeĭ. Pe urmă am făcut, saŭ am cules o geografie, am tradus cursul de matematică al luĭ Francoeur, logica luĭ Condilac, ş. c. l., câte-va lecţiĭ de literatură saŭ de poetică şi de retorică. Prin urmare, eŭ a trebuit, vrênd şi nevrênd, a trece prin toţĭ termeniĭ trebuincioşĭ în aceste sciinţe, a'ĭ boteza bine saŭ rĕŭ şi a'mĭ îmbogăţi vocabularul meŭ. Ca să nu 'mĭ rĕmâe lucrarea neroditóre, ca să mĕ pociŭ folosi dintr'ênsa, cugetând de maĭ multe orĭ asupra unuĭ obiect ce am cugetat o-dată, m'am făcut apostat din casa părintéscă, care 'mĭ propunea înainte protecţiĭ, slujbe, chiverniselĭ, şi m'am pus în mijlocul zidurilor celor dĕrîmate ale S-tuluĭ Sava, un biet dascăl cu câţĭ-va leuşorĭ pe lună, înconjurat de câţĭ-va şcolarĭ săracĭ, hotărîţĭ şi fanaticĭ în prieteşugul meŭ şi în cugetul şi alegerea lor; am început lecţiile mele de la gramatică până am sfêrşit cu dênşiĭ un mic curs de matematică cu geografia împreună şi limba naţională, în vreme de şése anĭ, fără să mĕ întrebe nimenĭ ce fac, fără să vină cine-va să încurajeze pe bieţiĭ şcolarĭ. Venea iarna, lemne de nicăerĭ, fie-care şcolar aducea câte un lemn de pe unde găsea, care abia era în stare să încălḑéscă preajma uneĭ sobe sparte ce împlea casa de fum şi să topéscă fulgiĭ de zăpadă ce vijelia 'ĭ răpeḑea pe ferestrele cele sparte. Tremurând, cu mâna înghetată pe compas şi pe cretă, ne făceam lecţia şi Dumneḑeŭ a bine-cuvêntat ostenelile nóstre, carĭ eraŭ nisce minunĭ ale *dragosteĭ* şi *hotărîreĭ*. Şcolariĭ aceia s'aŭ împrăştiat profesorĭ prin judeţe, în locul acelor dĕrămăturĭ s'aŭ întemeiat muzeul naţional şi alăturĭ saŭ înălţat colegiul S-tu Sava; limba ce s'a legiuit în acele dĕrămăturĭ s'a îmbrăţişat de tótă tinerimea şi felul scriereĭ şi ortografieĭ s'aŭ introdus în tóte cancelariile. Rod al aceleiaşĭ stradăniĭ este şi teatrul naţional. Dupe ce dar 'mĭ-am format limba sciinţelor saŭ a duhuluĭ, am vrut pe urmă să păşesc şi la limba inimiĭ, a sentimentuluĭ. Fără să ies din sistema ce 'mĭ orênduisem în gramatică, fără să mĕ abat din drumul literatureĭ ceĭ sfinte saŭ bisericescĭ, în care se exprimă aşa de frumos şi aşa de înţeles prin cele maĭ multe locurĭ simţimintele cele maĭ înalte şi maĭ tinere, entusiasmul cel maĭ viŭ, patimile cele maĭ dureróse ale cântăreĭ luĭ Moise, ale psalmilor, ale elegiilor luĭ Ieremia şi ale proorocilor în care póte afla cine-va limba epopeeĭ, a odeĭ şi a elegieĭ, fără să mĕ abat, ḑic, din tóte acestea, fără să stric limba cea legiuită o-dată de moşiĭ noştri, ci numaĭ după drumul şi metodul lor se îndeplinesc lipsele ce eĭ n'aŭ avut vreme a le îndeplini, adică în aceea ce se atinge de limba sciinţelor, a literatureĭ ceĭ nouă şi a ideilor ce lumea a dobêndit de atuncĭ încóce, 'mĭ-am pus înainte a traduce ceva din autoriĭ ceĭ maĭ vestiţĭ nouĭ, şi am ales după a mea aplicare pe. . . . . .

şi . . . . . am vrut să vĕd pe cât să mlădie limba şi pe cât este destoinică să exprime acele ideĭ atât de frumóse, pline de patimĭ înalte şi posomorîte. Limba am aflat'o destoinică, căcĭ ea 'mĭ-a fost dascălul şi ea singură m'a povăţuit cum trebue să o mâiŭ şi cine o va asculta, cine nu va eşi din regulele prescrise ale natureĭ eĭ, va ajunge în scurtă vreme departe, nerătăcind nicĭ odată, merge d'adreptul fără a se abate. Destoinicia eĭ am vĕdut'o, am vĕdut'o maĭ destoinică de cât pe cea franţuzească, că este croită de la începutul sĕŭ să fie limbă, dacă nu a cugetăreĭ şi a sentimentuluĭ, încaĭ a cuvêntuluĭ şi înţelegereĭ. Vorbele şi frasele 'ĭ lipsesc; urzirea saŭ scutul eĭ e mare, e elegant, e nobil. Energia nu 'ĭ lipsesce, armonia se vede pretutindenĭ şi când va să fie zugrav, veḑĭ natura.

Veḑĭ următórele versurĭ şi compară-le cu cele originale.

Şi vêntul ce tare geme şi trestia ce suspină
D'o pulbere umedoasă aerul amestecat
De vîjiosul lor trăsnet pustiul e tremurat.

Tradu în alte limbĭ ḑicerile: fulgerul, tună, trăsnesce, ploŭă, pică, geme, mugesce, suspină, oftéză, strănută, plesnesce, bubue, rĕsbubue, rĕsună, rĕsgomot, rostogolă, dĕrîmă, puşcă, tun, ş. c. l. Să cerceteze cine-va într'o faţă saŭ filă câţĭ R şi câţĭ L se găsesc, să vaḑă proporţia de armonie ce se află între ea şi între cele-alte limbĭ.

Traducă cine-va versul acesta de 15 silabe în limba grecéscă:

»Şi părinţĭ, fiĭ, fraţĭ, rude, numirĭ drage aŭ lipsit«, ca să vadă de câte silabe iese! Cerceteze prosodia eĭ într'aceeace se atinge de silabele lungĭ şi scurte cum: 1) a cânta, cântat; 2) cântare; 3) trecere; 4) ómenilor, şi vad'o cât este maĭ cantitativă şi maĭ înlesnitóre la poesie de cât cea franţuzéscă.

Vaḑă ḑicerile terminate în *ĭ* şi *ŭ* scurţĭ, carĭ atât înlesnesc versificaţia şi îndulcesc vorbirea.

Cerceteze terminaţiile saŭ tipiĭ substantivilor abstracţĭ în *ŭ*, *ie*, *are vie*, *ere*, *inţă*, *ime*, *iune*, *eţe*, *ate*, *ură*, *ent*, ş. c. l., din care fie-care 'şĭ are a sa însuşire şi schimbare a simţuluĭ. Cum: »simţire, simţitate, simţiciune, simţul, simţimênt«, carĭ până acum se exprimă tóte prin ḑicerea *simţire*, efect al neînvĕţăturеĭ ce în tóte limbile are neghiobia saŭ obrăsnicia să întrebuinţeze termenĭ neapropo, saŭ maĭ românesce a da vorba *tronc*.

Pe temeiul acesta, vaḑă ḑicerile *nobilime* şi *nobilitate*, *recunoscinţă* şi *recunóscere*, care francesul le exprimă numaĭ prin ḑicerile: noblesse şi reconnaissance şi se cufundă amêndouĕ: La noblesse d'un pays, nobilitatea uneĭ ţĕrĭ. La noblesse de l'âme, nobilitatea sufletuluĭ. La reconnaissance d'une loi, recunóscerea uneĭ legĭ. La reconnaissance que je dois, recunoscinţa ce sunt dator.

Cerceteze tipiĭ şi modurile vorbelor şi pueĭ în simetrie cu ale limbeĭ grecescĭ nouĭ.

Scriseiŭ, ἔγραφα.

Am scris, ἔγραφα.

A scri, νἀγράφω, νἀ γράφῃς, νά γράφῃ.

Să scriŭ νά γράφω ş. c. l.

Cerceteze locurile şi întrebuinţarea pronumelor: »*al seŭ* şi *al luĭ*, *al eĭ*«, pe carĭ francezul le arată cu *son*, cum şi pe *ĭĭ*, *le* cu *les*.

Privéscă tóte aceste şi altele maĭ multe şi spune-mĭ dacă acéstă limbă nu e o limbă a înţelegereĭ; spune-mĭ dacă în câte a fost ea întrebuinţate n'a fost destoinică la

acea pentru care sunt preursite limbile, adică a se înțelege ómenii și de față și lipsind, și ea e destoinică a 'i face a se înțelege bine.

Ea până acum a fost întrebuințată numaĭ a exprima ideile cele de toți cunoscute și de ântêia trebuință. Vie filosofiĭ, vie matematiciĭ, vie naturaliștiĭ, vie tot felul de învĕțațiĭ, întrebuințeze-o și vadă dacă nu e în stare a 'i face înțeleși.

Acestea sunt óre-carĭ din observațiile mele ce am avut prilej a face asupra limbeĭ, cum și cele ce se vĕd în prefața gramaticeĭ și în partea a 2-a a disertațieĭ mele asupra începutuluĭ și limbeĭ Românilor ; dar în vreme ce mĕ ocupam după a mea destoinicie de limba duhuluĭ și a inimeĭ, n'am uitat și o mică parte din limba politiceĭ cu care s'a unit și alte maĭ multe cugete ale mele, începênd Curierul Românesc și din carĭ sunt și cele următóre.

Am băgat de sémă, domnul meŭ, că nicĭ o nație nu este maĭ ticălósă de cât acelea în carĭ clasele cetățenilor sunt așa de departe unul de altul, nu atât cu drepturile și bogăția, cât prin treptarea duhuluĭ. Unde într'o casă de nobil saŭ bogat vedĭ ómenĭ din veacul nostru și alăturea cu dênsa într'altă casă vecină a unuĭ sărac ómenĭ cu douĕ miĭ de anĭ îndărăt la înaintarea duhuluĭ și cu tóte viținrile și urîtele obiceiurĭ ce corupția civilisațieĭ a putut să născocéscă de la începutul lumeĭ, și pe urmă iarășĭ în aceeașĭ casă de bogat vede cine-va pe tatăl cu totul îndărăt la cunoscințe, la duh și la inimă, și pe fiul crescut în Franța, saŭ în alte părțĭ ale Europeĭ, cu ideile veaculuĭ nostru. Intr'o ast-fel de nație cum se pot apropia și a se înțelege ómeniĭ? Prin ce relațiĭ de duh saŭ de simțimênt se pot a se aduna, a se însoți și a se împrieteni cetățeniĭ, când religia ce le poruncesce acésta e necunoscută și neîngrijită?

TOMUL I, PAG. 334.

La bibliografia anuluĭ 1836 este a se adăogi cartea următóre :

Jucăria norocului saŭ istorisirea pentru principatul care pe vremea luĭ Petru-cel-Mare aŭ fost slăvit în Europa

Acum s'aŭ tălmăcit pe limba românéscă cu óre-carĭ adăugite cuvinte, spre podóba limbeĭ și a buneĭ înțelegerĭ prin Prea Cucernicul Protos a tótă Moldova, Lazăr Asaki, în orașul Iașuluĭ, 1816, în 8⁰, fără nume de tipografie, dedicată luĭ Veniamin Mitropolitul.

»Vĕ rog să bine-voițĭ a ne da cutezare către maĭ multe ostenele a tălmăcireĭ sfinților cărțĭ, cu care îndeletnicindu-se iubitoriĭ de citire, patrioțiĭ limbeĭ românescĭ, să se îndemne a fi următorĭ strămoșilor sĕĭ romanĭ, a cărora măritele fapte până astădĭ de tótă lumea cu dreptate sunt lăudate«.

*

TOMUL I, PAG. 347.

EFORIA ȘCÓLELOR NAȚIONALE

No. 145.

1837, Martie 27.

Cinstiteĭ Mareĭ Logofețiĭ a bisericișcelor

Starea de acum a pensionatuluĭ ce se află aședat în colegiul Sfântul Sava cerênd a se lua în deosebită chibzuire, Eforia dă în cunoscința cinstiteĭ Logofețiĭ cele următóre :

Acest pensionat a fost întocmit ca, pe de o parte, să se dea înlesnire părinților șe-

ţătorĭ pe la judeţe, carĭ vor dori să 'şĭ ţie copiiĭ la învĕţătură în colegiul de aicĭ, şi nu vor avea alte mijlóce de a 'şĭ da copiiĭ sub o priveghere de aprópe; pe de alta să se ţină la învĕţătură, cu cheltuiala din casa şcólelor, câţĭ-va şcolarĭ, carĭ să fie datorĭ maĭ la urmă a sluji în calitate de învĕţătorĭ în şcólele publice; numĕrul acestor şcolarĭ stipendiştĭ fiind hotărît a se sui până la 12, s'a şi împlinit încă din anul 1833.

Pe lângă aceştĭ şcolarĭ, aŭ intrat în pension şi alţiĭ cu plată, până la un numĕr de 40. Pentru şcolariĭ stipendiştĭ se rĕspunde din casa şcólelor câte una sută leĭ pe lună de fieşĭ-care şcolar, dar acéstă sumă nefiind de ajuns spre a se întêmpina tóta cheltuiala lor pentru mâncare, îmbrăcăminte, cărţĭ şi alte trebuincióse, lipsa ce a fost s'a întêmpinat din prisosul ce rĕmânea de la şcolariĭ carĭ plăteaŭ câte 160 leĭ pe lună fieşĭ-care. Dintr'acest prisos se întêmpina şi lefile tutulor amploiaţilor pensionatuluĭ, şi încă în vremea când numĕrul şcolarilor celor cu plată era de 40, rĕmăsese peste acésta în casa pensionatuluĭ şi o reservă de 15.000 leĭ, care sumă s'a întrebuinţat în folosul colegiuluĭ, cumpărându-se ceasornicul ce s'a aşeḑat în turnul bisericeĭ.

Atuncĭ dar, pe lângă şcolariĭ ceĭ cu plată de la părinţiĭ lor, se ajuta la cheltuelĭ şi şcolariĭ cărora li se dă ajutor de 100 leĭ pe lună din casa şcólelor. Iar de la o vreme părinţiĭ dând ascultare la feluriĭ de clevetirĭ zadarnice carĭ s'aŭ făcut asupra pensionatuluĭ 'şĭ-aŭ tras copiiĭ şi aŭ rĕmas acum numaĭ patru şcolarĭ cu plată, din a cărora venit nu se póte întêmpina lipsa la cheltuelile celor 12 şcolarĭ stipendiştĭ.

Acésta este de 95 leĭ pe lună (adică lipsa) pentru fieşĭ-care şcolar, care va să ḑică dacă vor rĕmânea în pension numaĭ ceĭ 12 stipendiştĭ, va trebui să se plătéscă din casa şcólelor pentru fie-care câte 195 pe lună, ca să se pótă întêmpina tóte cheltuelile trebuincióse, arĕtate în alăturata fóie, căcĭ este cunoscut, că cu cât maĭ mic este numĕrul persónelor, cu atât maĭ mare va fi suma, care ca trebui să se analoghiséscă pe fieşĭ-care persónă pentru cheltuiala mâncăreĭ şi pentru plata la ómeniĭ de slujbă.

Eforia dând în cunoscinţa cinstiteĭ Logofeţiĭ starea acésta a pensionatuluĭ, socotesce de neapărată trebuinţă a propune: ca orĭ să se slobóză din casa şcólelor, pentru fieşĭ-care stipendist 195 leĭ pe lună, adică cu adaos de 95 leĭ peste ceea ce se da până acum, socotindu-se acest adaos pentru plata lefilor ómenilor amploiaţĭ în slujba pensionatuluĭ, după cum se arată în alăturata fóie; saŭ să se desfiinţeze pensionatul, căcĭ cu 12 şcolarĭ, câte 100 leĭ pe lună, nu se vor maĭ putea întêmpina cheltuelile trebuincióse; şi atuncĭ suma de leĭ 14.400, ce se dă acum pe tot anul pentru aceştĭ stipendiştĭ, s'ar putea întrebuinţa maĭ cu folos, trămiţêndu-se doĭ şcolarĭ să înveţe la universităţĭ străine, ca să se aşeze maĭ la urmă profesorĭ în şcólele naţionale.

Dacă s'ar putea adăuga şcólelor mijlóce de a se ţinea în pension măcar numaĭ jumĕtate numĕrul de stipendiştĭ din 100 ce se ḑice în Regulamentul Organic că trebue să se ţină cu cheltuiala din casa Statuluĭ, atuncĭ ar putea să se întêmpine tóte cheltuelile pensionatuluĭ numaĭ cu 100 leĭ pe lună pentru fieşĭ-care şcolar; atuncĭ guvernul ar avea mijlóce a rĕsplăti slujbele a maĭ multor amploiaţĭ aĭ Statuluĭ, primindu-li-se copiiĭ în pension şi aceştĭ copiĭ, aflându-se sub o priveghere de aprópe, ar dobêndi prin acest mijloc un şir regulat de învĕţăturĭ şi de bune obiceiurĭ, folositóre în viéţa socială.

Acestea supuindu-se în chibzuirea Prea Inălţatuluĭ Domn, cinstita Logofeţie este plecat rugată să bine-voiască a înscinţa pe Eforie de înalta hotărîre, ce va da la acéstă plecată propunere.

Alexandru Filipescu, St. Bălăceanu, Barbu Ştirbeiŭ, P. Poenaru.

Listă de cheltueli anexată la adresa Eforiei

Cheltuiala ce după cercarea ce s'au făcut până acum s'a vĕdut că trebuesce pentru un şcolar aşeḑat în pension pe vremea de un an.

Leĭ	Par.		Leĭ	Par.		Leĭ	Par.
321	10	Pentru aşternutul şcolaruluĭ. Adică :					
		126	—	Saltea de cit, o perină mare, o periniţă mică şi o plapomă, însă:			
				50	—	Pentru 20 coţĭ cit, cotul pe leĭ 2, par. 20, la saltea perină şi plapomă.	
				24	—	Chembrică pentru dosul salteleĭ şi al plapomeĭ.	
				16	—	Pânză grósă la saltea şi perina mare.	
				26	—	Lucrul salteleĭ şi a plapomiĭ.	
				10	—	Idem pentru douĕ perne.	
				126	—		
		78	—	Pentru 42 coţĭ pânză câte 1 leŭ $^1/_2$ cotul la 6 cércéfurĭ, însă : 3 pentru saltea şi 3 pentru plapomă, de cércéf câte 7 coţĭ, adică:			
				63	—	Preţul pânzeĭ.	
				15	—	Lucrul la aceste cércéfurĭ, de cércéf po leĭ 2 par. 20.	
				78	—		
		24	—	Pentru batistă la 4 feţe perne şi lucrul lor, însă :			
				18	—	12 coţĭ batistă pe leĭ 1 $^1/_2$ cotul.	
				6	—	Cusutul acestor feţe.	
				24	—		
		66	—	Pentru un anteriŭ de nópte, însă :			
				33	—	12 coţĭ stambă, cotul po leĭ 2, par. 30.	
				16	10,	10 coţĭ pafta po parale 65 cotul.	
				5	—	Vată.	
				12	—	Lucrul.	
				66	10		
		18	—	Pentru un înveliş peste pat de cit de 9 coţĭ, cotul po leĭ 2.			
		9	—	Treĭ scufe de bumbac po leĭ 3.			
		321	10				
321	10	Acéstă cheltuială făcută pentru lucrurĭ ce pot ţine treĭ anĭ, vine pe un an câte leĭ 107, par. 3.					
35	30	Cheltuiala pentru îmbrăcăminte.					
		147	30	Pentru 57 coţĭ pânză americă la 6 cămăşĭ, de cămaşă 5 $^1/_2$ coţĭ şi la 6 perechĭ ismene, de pereche 4 coţĭ, însă :			
				99	30	Pânză po par. 70 cotul.	
				48	—	Cusutul lor, adică cămaşa po leĭ 4, par. 20 şi ismenele po leĭ 3, par. 20.	
				147	30		
		217	—	Pentru un frac de uniformă, o pereche pantalonĭ, o vestă şi o şapcă, însă :			
				40	—	2 coţĭ postav civit pe leĭ 20 cotul.	
				10	—	$^1/_2$ cot „ „ pentru jiletcă.	
				40	—	2 coţĭ „ „ „ pantalonĭ.	

Leĭ	Par.	Leĭ	Par.	Leĭ	Par.	
				12	—	Pentru postav galben la frac, pantaloni şi vestă.
				24	—	Căptuşélă la vestă şi la frac.
				14	—	Pentru nasturĭ şi vată.
				55	—	Lucrul fraculuĭ şi al pantalonilor.
				22	—	O şapcă de postav.
				217	—	
		191	—			Pentru o mantelă, însă :
				99	—	5 $^1/_2$ coţĭ postav sero, cotul po leĭ 18.
				40	—	10 flanelă căptuşală po leĭ 4, par. 10.
				12	—	Vată şi plisă négră.
				40	—	Lucrul.
				191	—	
		120	—			Pentru un rênd de haine de purtare, însă :
				36	—	Un spenţer pentru doĭ coţĭ postav sero, po leĭ 18.
				36	—	O pereche pantaloni, idem.
				24	—	Lucrul spenţeruluĭ.
				12	—	Lucrul pantalonilor.
				8	—	Căptuşală şi vată.
				4	—	Nasturĭ.
				120	—	
		85	—			Pentru un rênd de haĭne de purtare, de véră, însă :
				9	—	6 coţĭ anghină po parale 60 cotul, la spenţer.
				12	—	8 „ idem pentru pantaloni.
				24	—	Lucrul spenţeruluĭ şi al pantalonilor.
				20	—	8 coţĭ demicoton, cotul po leĭ 2, par. 20, la două perechĭ pantaloni albĭ.
				20	—	Lucrul acestor pantaloni.
				85	—	
		211	—			Pentru alte trebuincióse îmbrăcămintеĭ, adică :
				15	—	6 perechĭ ciorapĭ, po leĭ 2, par. 20.
				15	—	6 basmale po leĭ 2, par. 20.
				33	—	3 cravate de pele.
				108	—	3 perechĭ cisme de vacs, câte leĭ 36 perechea.
				40	—	5 perechĭ pantofĭ, po leĭ 8.
				211	—	
		64	—			Cele trebuincióse pentru tacâmul meseĭ şi toaleta, însă :
				20	—	4 prosópe, po leĭ 5 prosopul.
				12	—	4 şervete, po leĭ 3.
				15	—	Pentru farfurĭĭ şi două perechĭ cuţite şi furculiţe.
				12	—	2 peptenĭ de fildeş.
				5	—	2 perĭĭ de cap.
				64		
1.035	30	Acéstă cheltuială fiind pe doĭ anĭ, vine pe un an leĭ.				517

Pentru consumarea:

14 O pâine de 4 orĭ pe ḑi.
18 $^3/_4$ oca carne.
8 legume.

1 — Acéstă cheltuială vine pe an leĭ 365

Pentru alte cheltuelĭ ale institutuluĭ:

32 — Alte cheltuelĭ, precum: lumînărĭ, săpun şi altele.
35 — Pentru dohtorĭĭ.

67 — Acéstă cheltuială analoghisindu-se pe un şcolar vine pe lună câte leĭ 5, parale 23. 67

1.056 38

86 — Pentru materialul scrisuluĭ pe o lună, adică:

39 — $^1/_2$ top hârtie vînătă.
16 — Patru testele plumburĭ.
12 — Opt testele pene.
10 — Hârtie olandă.
6 — O oca cernélă.
3 — Tibişir şi gumelastic.

86 — Acéstă cheltuială analoghisindu-se pe un şcolar, vine pe lună leĭ 7, parale 7, şi pe an leĭ. 86

1.140 — Lefile amploiaţilor şi ale ómenilor de slujbă, însă:

880 — ale amploiaţilor.
260 — ale ómenilor de slujbă, adică:

300 — censoreluĭ.
200 — doctoruluĭ.
200 — casieruluĭ, care ţine şi registrele pensionatuluĭ.
100 — sub-învĕţătoruluĭ.
80 — economuluĭ.
60 — bucătaruluĭ.
50 — sufragiuluĭ.
50 — femeeĭ îngrijitóre la spital.
50 — spălătorésa.
50 — rêndaşuluĭ care taie lemne la bucătărie, spălătorie şi la sobele pensionatuluĭ.

1.140 — Acéstă cheltuială analoghisându-se pe un şcolar vine pe lună leĭ 95, iar pe an leĭ . . . . . 1.140 —

In plus. 1.056 38
Ceĭ de maĭ înainte . . . . . 86 —

2.282 38

Adică leĭ douĕ miĭ douĕ sute opt-ḑecĭ şi doĭ, parale treĭ-ḑecĭ şi opt, trebuesce la un şcolar stipendist cheltuială pe vreme de un an.

TOMUL I, PAG. 356.

Primit 2 Iulie 1837. — No. 1.985.

Către cinstita Logofeţie a pricinilor bisericescĭ

Cu mare durere a inimeĭ sunt silit a arĕta cinstiteĭ Logofeţiĭ bisericescĭ că în seminarul acesta al Sfinteĭ Mitropoliĭ, prin proiectul cel pentru seminarĭĭ, făcut şi întărit de

Obștească Adunare s'a hotărît suma de 52.400 leĭ, pentru ținerea de 40 școlarĭ interni în cea maĭ bună orênduială, dându-li-se mâncare bună și de ajuns, haine curate, cărțile și hârtie destulă și tóte alte trebuincióse; intrând tot aci și lefile de 4 profesorĭ. Eŭ supus arĕt, că noĭ nu suntem 4 profesorĭ, ci numaĭ 2; hainele copiilor sunt tot rupte, ba încă nicĭ nu se scie cine ce are, multe lipsind dintr'ênsele; mâncarea li se dă nu omenéscă, ci numaĭ niște spălăcitură și maĭ tot nefiartă, din care pricină adesea-orĭ se bolnăvesc școlarĭĭ; cărțĭ și hârtie noĭ nicĭ o-dată nu avem după cuviință; cu un cuvênt, se ține cea maĭ urîtă rênduială, și totușĭ pomenita sumă de leĭ 52.400 pe an tótă se cheltuesce, ba încă mi se pare că trece și de 60.000. De aceea, vĕdênd eŭ acéstă necuviință, privind jafurile și furtișagurile cele învederate ce se fac din partea economieĭ, unit fiind și ieromonahul Ieroteiŭ la acest fel de chivernisélă economicéscă, nu lipsesc a încunosciința pe cinstita Mare Logofeție, ca cât maĭ curând să grăbéscă a pune lucrurile aceste obștescĭ la o maĭ bună orênduială, căcĭ prin acésta și morala tinerilor se strică și Statuluĭ se pricinuesce mare pagubă.

Cu tótă supunerea al cinstiteĭ Marĭ Logofețiĭ,

Prea plecat slugă,

Nicolae Bălășescu

Profesor al seminaruluĭ

1837, Iunie 30.

Să se pue la delă.

1837, Octomvrie.

DEPARTAMENTUL TREBILOR BISERICESCI

Anul 1837, Iulie 3

No. 1.815, Masa 2

Cinstiteĭ Mitropoliĭ

Cinstitul secretariat al Statuluĭ, supunênd la cunoscința Mărieĭ Sale luĭ Vodă raportul acesteĭ Logofețiĭ cu No. 1.191, atingĕtor de baniĭ poclonuluĭ ce se strîng de la preoțiĭ și diaconiĭ din eparchia Sfinteĭ Mitropoliĭ, și carĭ sunt hotărîțĭ de regulament a se întrebuința la cheltuelile seminaruluĭ, aŭ trimis Departamentuluĭ rĕspuns cu No. 1.191, coprinzĕtor, că prin rezoluția ce a bine-voit Măria Sa a pune asupra acestuĭ raport, primesce de bună chibzuirea acestuĭ Departament și poruncesce cele următóre: »A se »da adică acéstă ramură de venit în primirea iconomuluĭ caseĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ, care »va înfățișa Logofețieĭ catastișele protopopilor de numele preoților și a diaconilor ce »plătesc acest poclon, ca găsindu-le soglăsuite cu suma ludelor din condica ce o are al»cătuită după cele din urmă catagrafiĭ, să dea țidulă iconomuluĭ, a încheia socotéla pro»topopuluĭ«. Drept aceea, cu cinste Departamentul dă în cunoscința Sfinteĭ Mitropoliĭ, să bine-voiască a face punere la cale, spre a se aduce întru sĕvîrșire acéstă înaltă poruncă, după coprinderea de maĭ sus, cinstind și pe Logofeție cu rĕspuns de punerea în lucrare.

M. Cornea.

Raport

Baniĭ poclonuluĭ ce se strîng de la preoțiĭ din eparchia Sfinteĭ Mitropoliĭ câte leĭ 10 pe an, fieșĭ-care, sunt hotărîțĭ de regulament a se întrebuința la cheltuelile seminaruluĭ.

Primirea acestor banĭ este încredințată unuia din amploiațiĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ, și după sciința ce a luat Logofeția se urca acest venit în leat 1835 până la taleri 21.984, iar după suma preoților și a diaconilor ce se găsesce în condica acestuĭ Departament alcătuită dupe cele din urmă catagrafiĭ, trebuia să primĕscă leĭ 26.000. Pentru acéstă

scădere ca de leĭ 4.000, Logofeţia în leat 1836, a fost făcut băgare de sémă Sfinteĭ Mitropoliĭ, că şi baniĭ poclonuluĭ sunt o ramură de venit şi se cuvine să se dea în primirea iconomuluĭ caseĭ, carele va înfăţişa Logofeţieĭ catastişele cucernicilor protopopĭ de numele preoţilor i a diaconilor ce plătesc acest poclon, ca găsindu-le cu suma ludelor din maĭ sus ţisa condică, să 'ĭ dea ţidulă a încheia socotéla protopopuluĭ. Dar, fiind-că Sfânta Mitropolie nicĭ un rĕspuns n'a dat Logofeţieĭ asupra acesteĭ propuneri şi primirea se face tot de către acel amploiat, cu paguba seminaruluĭ, din pricină că nu cunósce adevĕratul numĕr de preoţĭ din plasa fieşĭ-căruia protopop, sub-iscălitul supune plecat acéstă părere a sa la cunoscinţa Înălţimeĭ Vóstre, ca, de o veţĭ găsi cuviinciósă, să bine-voiţĭ a da luminată poruncă de a se pune în lucrare.

No. 1.729.
Anul 1837, Maiŭ 25.
Masa a 2-a.

SECRETARIATUL STATULUĬ

Primit la 1 Iulie 1837.— No. 1.663.

Anul 1837, Maiŭ 31
No. 1.191. Bucurescĭ

Cinstiteĭ Marĭ Logofeţiĭ a trebilor bisericeştĭ,

Supuindu-se la cunoscinţa Mărieĭ Sale luĭ Vodă raportul Cinstiteĭ Logofeţiĭ cu No. 1.729, atingĕtor de baniĭ poclonuluĭ ce se strîng de la preoţĭ din eparchia Sfinteĭ Mitropoliĭ, în sumă de leĭ 10 pe an pentru fieşĭ-care, şi carĭ sunt hotărîţĭ de regulament a se întrebuinţa la cheltuelile seminaruluĭ, şi luând Măria Sa în băgare de sémă, că primirea acestor banĭ este încredinţată unuia din amploianţiĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ şi, dupe sciinţa ce a luat Logofeţia, se urca acest venit în leat 1835 până la talerĭ 21.984, iar după suma preoţilor şi a diaconilor ce se găsesc în condica aceluĭ departament, alcătuită după cele din urmă catagrafiĭ, trebuia să primĕscă leĭ 26.000; Prin resoluţia ce a bine-voit a pune Înălţimea Sa, primesce de bună chibzuirea aceluĭ Departament, cu a se da adică şi acéstă ramură de venit în primirea iconomuluĭ caseĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ, care le va înfăţişa Logofeţieĭ catastişele protopopilor de numele preoţilor i a diaconilor, ce plătesc acest poclon, ca găsindu-le soglăsuite cu suma din maĭ sus ţisa condică să 'ĭ dea ţidulă a încheia socotéla protopopuluĭ.

Pentru care Secretariatul Statuluĭ nu lipsesce cu cinste a da în cunoscinţa aceĭ cinstite Logofeţiĭ spre întocmaĭ urmare.

Mihalache Ghica. Şeful secsieĭ, *C. Petrescu.*

Înălţimeĭ Sale Domnuluĭ Stăpânitor a tóte Ţĕreĭ Românescĭ,
Alexandru Dimitrie Ghica Voevod

DEPARTAMENTUL LOGOFEŢIEĬ TREBILOR BISERICESCĬ

RAPORT

Ocârmuirea Sfinteĭ Mitropoliĭ, cu adresul eĭ sub No. 521, îndreptând către acest Departament raport către Înălţimea Vóstră No. 520, spre rĕspuns la înaltul ofiţ cu No. 119, poruncitor de complectuirea numĕruluĭ profesorilor în seminarul Sfinteĭ Mitropoliĭ, sub iscălitul plecat supune la cunoscinţa Înălţimeĭ Vóstre, adăogând, că de şi ţice Sfânta Mitropolie că nu se pot găsi într'acéstă ţéră asemenea profesorĭ de teologhie, dar Logofeţia 'ĭ-a fost îndreptat pe un Neagoe, român din Transilvania, carele este şi caligraf desĕvîrşit şi n'a voit să 'ĭ cerceteze diplomele ce le are de a luĭ învĕţătură,

pe acel temeiŭ numaĭ, după cum se vede, că la anul d'ântêiŭ nu era trebuinţă să se înfiinţeze de odată toţĭ profesoriĭ, nefiind copiĭ împuterniciţĭ de tóte clasurile. Şi n'aŭ prevĕḑut că limba românéscă are lipsă de multe cărţĭ teologhicescĭ care urméză a se introduce din limbĭ străine de bărbaţĭ vrednicĭ, carĭ vor fi desĕvîrşiţĭ într'acéstă învĕţătură. Nicĭ a judecat, că profesorul Bălăşescul nu póte numaĭ singur să se îndeletnicéscă într'o asemenea ostenitóre lucrare, fără să aibă ajutor, cu întrégă sciinţă ca să tălmăcéscă din latinéscă saŭ din nemţéscă cărţĭ teologhicescĭ. Aşa dar, fiind-că la viitorul Septemvrie, după înaintarea ce aŭ luat copiiĭ în seminar, aŭ să trécă la alte clasurĭ maĭ înalte şi pentru pregătirea din vreme a cărţilor trebuincióse necunoscênd sub-iscălitul alt mijloc maĭ înlesnitor, despre acésta, chibzueşte, de va găsi cu cale Înălţimea Vóstră, să chiăme iarăşĭ din Transilvania un român de legea pravoslavnică, cu doveḑĭ destoinice de a sa învĕţătură, spre a se aşeḑa profesor la seminar, ca împreună cu Bălăşescul să se sirguiască a aduce în limba patrieĭ tóte cărţile cerute a se preda în seminarele pregătitóre şi în seminarul central al Sfinteĭ Mitropoliĭ, tipărindu-se acele cărţĭ cu a eĭ cheltuială.

M. Cornescu.

No. 1.168.
Anul 1837, Aprilie 9.
Masa a 2-a.

TOMUL I, PAG. 366.

Des frontières de Moldavie, le 1-er Août 1837

M. Anatole Démidoff, connu par ses richesses et ses occupations géologiques, venait de passer par Iassy. Il était accompagné de plusieurs savants français qu'il a engagés pour faire des recherches scientifiques dans la Crimée. Les membres de cette commission sont M.M. Herot le vicomte de Ponceau, le docteur Léveillé, Rousseau, Raffet et de Sainton, qui avait fait le voyage autour du monde avec le capitaine Dumont d'Urville. Pendant le court séjour qu'ils ont fait à Iassy, ces savants ont visité l'Académie de Moldavie, dont les élèves avaient subi l'examen avec un succès très satisfaisant. Le cabinet d'histoire naturelle, institué pendant l'administration du Général Kisseleff, depuis cinq années seulement, contient déjà une quantité considérable d'objets intéréssants, qui fixèrent l'attention de ces messieurs; et la branche d'histoire naturelle commence à être cultivée dans ce pays, encore inconnu sous ce rapport à l'étranger.

Plusieurs de ces savants ont été reçus comme membres correspondants de la société qui compte les noms les plus distingués de l'Europe.

TOMUL I, PAG. 381.

DEPARTAMENTUL
LOGOFEŢIEI TREBILOR BISERICESCI
şi
INSTRUCŢIEĬ PUBLICE
din
PRINŢIPATUL ŢĔREĬ ROMÂNESCĬ

Anul 1837, luna luĭ August 27
No. 2.671, masa 2-a

Bucurescĭ

Cinstiteĭ Eforiĭ a şcólelor,

Fiind-că Luni, la 30 ale următóreĭ, ḑiua prăsnuireĭ prea înălţatuluĭ nostru Domn, la 9 ceasurĭ evropienescĭ, de diminéţă, merge Măria Sa să asculte Sfânta liturghie la bi-

serica mŏnăstirei Sărindarul, şi după sĕvîrşirea Sfinteĭ slujbe este a se face ceremonie în fiinţa a tóteĭ boerimĭ la palatul domnesc;

Logofeţia, întru împlinirea datoriilor eĭ, are cinste a vesti de acésta şi pe acéstă cinstită Eforie, ca la arĕtata ḑi şi ceas să poftéscă împreună cu toţĭ amploiaţiĭ sĕĭ spre cuvenita ceremonie, în uniforme.

Şeful departamentuluĭ, *Scarlat Mihălescu.*

TOMUL I, PAG. 381.

DEPARTAMENTUL
LOGOFEŢIEI TREBILOR BISERICESCI
şi
INSTRUCŢIEI PUBLICE
din
PRINŢIPATUL ŢĔREĬ ROMÂNESCĬ

Primit, 5 Decembre 1837.

Anul 1837, luna Decembre 4
No. 3.515, masa 2-a

Cinstiteĭ Eforiĭ a şcólelor,

Fiind-că astăḑĭ Sâmbătă, la 6 ceasurĭ evropienescĭ după amiazĭ, Măria Sa prea înălţatul nostru Domn merge la mŏnăstirea Sf. Sava să asculte Sfânta slujbă a denieĭ, pentru care Logofeţia cu tóte că a dat şi în cunosciinţa Epitropieĭ să îngrijéscă pentru împodobirea bisericeĭ şi încălḑitul sobeĭ din lăuntru, dar spre îndeplinirea de datorie, are cinste a încunosciinţa şi aceĭ cinstite Eforiĭ, să facă şi din parte-ĭ cuviinciósa punere la cale, precum adică se va fi urmat cu venirea Mărieĭ Sale la pomenita biserică şi în anul trecut.

Şeful Departamentuluĭ, **Scarlat Mihălescu.**

Şeful meseĭ, *Iancu Costacopol.*

TOMUL I, PAG. 388.

Facsimile după medalia Societăţeĭ de naturalişti din Iaşĭ, 1837, se póte vedea în publicaţiunea de medaliĭ a D luĭ Crupenski.

1837, Iunie 24, supliment la *Albina românească* No. 49.

Alăuta românească

(Imitaţie din Schiller)

Alăuta românească, credinciósă solieĭ ce 'şĭ-a propus de a publica din vreme în vreme fragmente poetice şi în prosă de ale acelor ce hărăsesc ceasurile slobode spre cultura literatureĭ românescĭ, crede că va face plăcere cititorilor împărtăşindu-le următórele versurĭ a rĕposatuluĭ A. Hrisoverghi, tînĕr poet, pe care mórtea 'l-a sacrificat înainte de vreme.

Tînĕrul la pîrîŭ

La isvor şedea băiatul culegêndu-şĭ floricele,
Şi felurita cunună, el îşĭ împletea din ele;
Apoĭ le privea cum rupte într'a valurilor joc,
Legănând le ducea apa, neţiindu-le în loc.
„Ast-fel sbor a mele ḑile şi se trec fără de urmă;

»Ca acest pîrîŭ ce curge neostenit, plin de spumă,
»Şi tinereţele mele în flóre se veştejesc
»Ca florile din cunună ce-a lor faţă 'şĭ prăpădesc.
»Nu 'ntrebaţĭ pricina care să plâng cu amar mĕ face.
»Chiar în vêrsta înflorireĭ uneĭ vieţĭ ce n'are pace!
»Tot se bucură în lume la a primăvereĭ sbor,
»Nădăjduesce cu vreme aştépt'un noŭ viitor,
»Dar acestea miĭ de glasurĭ naturiĭ în desvălire,
„Ce din somnu'ĭ se trezesce şi spre viéţă ia pornire
»Deştéptă adânc în mine şi în sînu-mĭ înnoiesc
»Durerea, ce cu cumplire de care o să mĕ sfêrşesc.
»Şi ce folos a'mĭ aduce de acum bucuria póte?
»Acea ce Maiŭ îmĭ vestesce şi în sfêrşit a lumiĭ tóte,
»Când mâna nenorocireĭ peste mine s'a lăsat,
»Când în lumea amăgireĭ am rĕmas singur, uitat?
»Sufletul meŭ, ah, doresce, şi cu ne 'ncetare cată
»Una numaĭ ce 'ĭ aprópe şi pentru'n vecĭ depărtată;
»Cu grabă învăpăiată braţele mele întind
»Umbreĭ scump închipuite ce în vecĭ o am în gând,
»Dar zadarnică dorinţă; nu 'ĭ pot da îmbrăţoşare
»Şi inima mea rĕmâne iarăşĭ în neastêmpărare;
»Numaĭ mórtea liniştire sufletuluĭ meŭ va da
»A mele dureri amare ea numaĭ va alina!
»Vin cobóră-te la mine, zînă mândră şi frumósă!
»Vin cobóră-te la mine, îngâmfatu-ţĭ palat lasă.
»Florĭ pe care Maiŭ le nasce pe cale-ţĭ voiŭ presura
»Şi în braţe-ţĭ şi pe sînu-ţĭ cu prisos voiŭ revĕrsa.
»Ascultă! rădiul rĕsună de cântărĭ veselitóre,
»Pîrîuţul lin 'şĭ pórtă valurile 'ncântătóre;
»In cea maĭ mică colibă este loc încăpĕtor
»Pentr' o pereche iubită, fericită în amor«.

Iaşĭ, 4 Martie 1837. Supliment la No. 18, *Albina românească*.

Elevii Conservatoruluĭ filarmonic aŭ dat Marţĭ, în 23 Fevruarie, a lor întêiŭ cercare teatrală în limba naţională. *Laperuz*, dramă de pe a luĭ Koţebue, şi *Vĕduva vicleană* tot de acel autor, s'aŭ prelucrat pentru acésta de D. Aga Asaki. Dorinţa de a fi faţă la acea întêiŭ representaţie dramatică în idioma patrieĭ a fost aşa de mare, în cât cu patru ţile maĭ înainte nu se maĭ afla nicĭ un bilet de intrare, şi în séra aceea teatrul se părea prea mic spre a coprinde pe toţĭ doritoriĭ. Orchestra, diriguită de D. P. Cervati, profesorul conservatoruluĭ, şi alcătuit din aceĭ întêĭ artiştĭ aĭ Capitaleĭ, aŭ fost deplin, asemenea şi decoraţiile, zugrăvite de D. Valeri, aŭ vĕdit talentul acestuĭ artist favorit.

Representaţia a început cu un prolog, a căruia text aicea se alăturéză.

La vederea Parnasuluĭ pe carele se află aşeţate în tabloŭ Apolo cu Muzele, şi către carele zîna Moldoveĭ, însufleţită de evgenisa dorinţă, cu tótă greutatea cariereĭ, se

înaintă, toţĭ privitoriĭ aŭ mărturisit a lor urare prin aplausurĭ sunătóre, în a cărora mijloc se coborî o plóie de acele prologurĭ tipărite pe hârtie cu văpsele naţionale.

Piesa *Laperuz*, întrunită cu cele maĭ alese cântece de a luĭ Rosini, Belini, etc., s'a jucat cu nemerire. Cuprinderea eĭ cea întristătóre, înfăţoşată cu sentiment şi adevĕr, versurile cele armonióse a diletantilor, maĭ ales a damelor, aŭ înduioşit adeseorĭ pe privitorĭ până la lacrimĭ, şi 'ĭ-aŭ îndemnat de a mărturisi a lor mulţămire prin înnoite aplausurĭ. Asemenea şi *Vĕduva* s'a jucat cu mulţămire.

Din acéstă cercare, cunoscĕtoriĭ nepărtinitorĭ minesc un fericit resultat pentru informarea unuĭ teatru naţional, şi străiniĭ aŭ avut prilej a judeca despre energia limbeĭ nóstre în declamaţie şi despre a eĭ armonie în cântece, ce se apropie mult de acea italiană.

Înfăţoşată cu asemenea bun augur, acéstă representaţie s'a poftorit în 26 Fevruarie după obştésca cerere. Imbulzirea a fost încă maĭ mare, şi mulţĭ carĭ n'aŭ putut intra s'aŭ înscris pe viitórea representaţie.

Noĭ nădăjduim că direcţia Conservatoruluĭ, îndemnată de îngăduinţa şi interesul public ce 'l-aŭ mărturisit în un chip atât de mare, va îndoui a eĭ sîrguinţă pentru de a aduce la îndeplinire un aşeḑământ menit a desveli deosebite talenturĭ şi potrivit a înrîuri asupra literatureĭ, civilisaţieĭ şi petrecereĭ publice.

PROLOG

COMPUS DE A. G. ASAKI ŞI ROSTIT PE TEATRUL VARIETĂŢILOR DIN IAŞĬ ÎN 23 FEVRUARIE 1837 LA ACEA ÂNTÂIŬ DRAMATICĂ REPRESENTAŢIE MOLDOVENEASCĂ A CONSERVATORULUĬ FILARMONIC

PERSOANELE

Genius. Zîna Moldoveĭ. Apolo cu Muzele

(Teatrul înfăţoşéză forte cu depărtare fulgere, Genius cu o mână duce pe zîna, iar cu alta ţine o făclie)

Genius

Vino, urméză după mine, al tĕŭ pas d'eĭ cumpeni,
Mult maĭ sigur, o Moldovo! către scopos veĭ veni.

Zîna

Eŭ deprinsă la repaos, trăind pe 'nflorită vale,
Nu pot răpede a merge pe asemenea grea cale.
La un loc pe care nu 'l sciŭ, ce 'l numeaĭ loc fericit,
De-a fi pasuluĭ meŭ reazem, zîne tu aĭ juruit,
Dar mĕ tem că pedicĭ nouĕ ş'ostenelile trecute,
Chiar în miezul careriĭ vor curma a mea vîrtute!

Genius

Dorul laŭdeĭ, fericireĭ să îndemne al tĕŭ pas;
Aspră'ĭ calea care duce către muntele Parnas;
Fulgerĭ, tunete şi monstruri lăţesc spaima, crudă mórte,
La aceia carĭ nu pot a lor sarcină să pórte.

Zîna

Intre râpile stâncóse, printre carĭ am călcat,
Jertfe-ale filotimiĕĭ vĕḑuĭ miĭ s'aŭ cufundat!

Genius

Nu! Acel ce 'n sîn păstrézĕ de virtute o scânteie,
Pentru a patrieĭ folosurĭ nu se témă c'o să peie!
Pe a Parnasuluĭ verḑĭ maluri timpul este maĭ senin,
Sună dulce armonie, suflă zefirul maĭ lin,
Acolo a osteneleĭ trainic rod tu veĭ culege,
Intre nópte şi lumină, — o Moldavio, alege.
Surorĭ gemine-ale tale preţios timp n'aŭ perdut,
De sfânt foc învăpăiete de mult pe-aicĭ aŭ trecut,
Şi din templul luĭ Apolon, prin a versuluĭ putere
Pe a lor patrie revarsă a vieţeĭ mângâiere!
Veḑĭ respintene aicea, lat drum iată maĭ uşor,
Pe el florĭ tu aduna-veĭ ce 'ntr'o ḑi se nasc şi mor,
Pe el fără ostenélă tu de măguliri purtată,
Aĭ petrece a tale ḑile în miĭ visurĭ îngânată.
Dar plăcerĭ nelăudate ş'a lor fermecat nectar,
Târḑiŭ când t'eĭ dişteptа-te..... s'ar preface în amar!
Decĭ, Moldavio alege! nu prin sfat, că prin simţire,
La nepoţĭ şi fiĭ gândesce, şi încheiă o hotărîre!

Zîna

Rostul tĕŭ mie 'mĭ rĕsună înţelept, înalt cuvênt,
Ş'amorţita mea virtute se rănesce din mormênt!

(De odată se descopere în depărtare Parnasul cu Muzele; la acéstă vedere ḑice cu entusiasm):

Ce icónă minunată! mi s'arată d'inainte,
Am ales, puternic zîne! pas.... să mergem înainte,
Eŭ aleg petrósa cale, care vĕd că s'aŭ deschis,
De-oiŭ peri, frumósă'ĭ mórtea pentru un lucru evgenis! [1])

Insemnare. — Pe muntele Parnas se vedea pe teatru, din viĭ persóne tinere, alcătuit tabloŭ a luĭ Apolo şi Muzele cu ale lor atributurĭ, după slăvita icónă a luĭ Rafael, de unde rĕsună o lină musică armoniósă.

TOMUL I, PAG. 404.

Nu putem abandona anul 1837 fără de a aduce omagiile nóstre nemuritoruluĭ Alexandru Haşdeŭ, Eforul şcóleĭ de la Hotin din Basarabia, pentru patrioticul discurs rostit de el la examenul public din 25 Iulie acel an. Negreşit, bĕtrânul Efor curtenesce pe Rusia în discursul sĕŭ, dar altmintrelea putea el spune cele ce a amintit în favĕrea naţiuneĭ române?

---

[1]) E reprodus în *Fóia literară* No. 20 din 14 Maiŭ 1838.

Iată acel discurs :

Cuvênt,

Către eleviĭ şcóleĭ Hotinuluĭ, ruşĭ şi moldavĭ, carĭ aŭ sfêrşit cursul învĕţăturilor rênduite la acéstă şcólă ţinutală şi aŭ a trece la gimnasiul din Kişinĕŭ, compus în limba ruséscă şi rostit la examenul public din 25 Iulie 1837 de D. Alexandru Haşdeŭ, nobil român basarabean, Efor acesteĭ şcolĭ şi mădular a maĭ multor învĕţate societăţĭ din Rusia.

Nobilĭ copiĭ !

Ḑiua de astăḑĭ trebue să rĕmâie pentru tot-d'a-una în a vóstră pomenire. Voĭ păşiţĭ astăḑĭ împreună cu copilăria vóstră pe cea ântêiŭ tréptă a învĕţătureĭ potrivită cu vêrsta în care vĕ aflaţĭ, şi d'inaintea vóstră se deschide calea uneĭ cu totul noue îndeletniciriĭ cuvenite vêrsteĭ tinerilor. Calea pe care a'ţĭ trecut până acum a fost presărată numaĭ de florĭ, şi voĭ lesne a'ţĭ călĕtorit'o zăbovindu-vĕ, harjonindu-vĕ, iar acum porniţĭ pe o cale spinósă, şi, fără deosebite ostenelĭ, fără marĭ silinţĭ, nu o veţĭ putea petrece, până acum şi învĕţătorilor nu le-aŭ fost greŭ a urmări şi a îndrepta fieşĭ-care pas al vostru. Eşind din casa părintéscă, aţĭ intrat sub adăpostul acesteĭ şcolĭ întocmaĭ ca nisce îngerĭ cu pruncéscă curăţenie a minţeĭ, cu pruncéscă neprihănire a inimeĭ, şi învĕţătorilor voştriĭ le-aŭ fost îndemână a merge numaĭ de la o laltă cu voĭ, ca şi când s'ar fi ţinut cu voĭ de mână, pe acea cale, pe care vĕ povăţuia însuşĭ firea nevinovateĭ vóstre vêrste, a aceĭ singurĭ vêrste căreia numaĭ îĭ este deschis cerul. Cu intrarea vóstră în vêrsta copilandrică, crescerea vi se face maĭ nevoiósă şi maĭ trudnică. De acum povăţuitoriĭ voştriĭ vor fi îndatoraţĭ a vi se împotrivi maĭ mult şi maĭ cu dinadinsul ; a se lupta cu voĭ neîncetat spre a starpi iuţile sburdăciuniĭ ale inimeĭ, spre astêmpărarea nedeprinsă agerime a minţeĭ, şi, cu acest chip, a vĕ feri de înrîurirea întăriţatelor ideĭ a veaculuĭ nostru şi a furtunatecelor patimĭ ale vieţeĭ.

Până acum educaţia vóstră s'a desvelit în voiă sub singura puterea fireĭ, iar de acum firea se va supune mĕsureĭ judecăţeĭ, a simţireĭ şi a experienţeĭ vóstre, şi fieşĭ-care din voĭ îşĭ va închipui pentru sine osebite plecărĭ şi năravurĭ. Acesta este un prea de critică zăstimp, când volnica lucrare a fireĭ se supune voinţeĭ nóstre ; acest zăstimp prea rĕspicat osebesce vêrsta copilăréscă de vêrsta bărbătéscă, şi educaţia cea maĭ de jos de cea maĭ de sus.

Iată în care vreme lăsaţĭ acéstă şcólă, şi pentru aceea ḑiua de astăḑĭ trebue să vĕ fie pururea în pomenire ca cea de pe urmă ḑi maĭ frumósă, maĭ norocită a traiuluĭ omenesc. Perderea acesteĭ ḑile voĭ nu o simţiţĭ, dar noĭ copiiĭ de multe orĭ am petrecut'o, tot-d'a-una o jălim şi oftăm gândind la acel veac de aur al nostru, la acea unică cerésca părticică a pământeşteĭ nóstre vieţĭ ; decĭ, cu jale mare ne despărţim de voĭ, căcĭ voĭ a'ţĭ fost obiectul dragosteĭ şi a îndeletnicireĭ nóstre, şi cu statornicie a'ţĭ bine întrebuinţat privegherea şi stăruinţa ce am avut pentru voĭ. Cu maĭ mare jale încă ne despărţim de voĭ, pentru că ne despărţim în o aşa vreme de critică pentru voĭ ; iar cinstea acesteĭ şcolĭ şi sporul nădejdelor nóstre unite cu dorinţele a tótă obştea spre un viitor maĭ bun, atârnă astăḑĭ de la cea maĭ înainte a vóstră hărnicie. Noĭ avem dreptate a ne şi îngriji pentru voĭ, ca în repedea învăluire a tinereţeĭ pe calea cea vênturósă a patimelor, să nu prăvăliţĭ în noianul însuşit copilăresculuĭ vostru suflet, şi că întunecarea sóreluĭ la amiaḑĭ a voinţeĭ vóstre să nu înegurésca frumósele zorĭ ale di-

mineţeĭ, a cărora rĕsărire noĭ le-am vĕḑut în copilăria vóstră. Acest fel bunul grădinar cu dragoste şi nădejde rĕsădind mlădiţa, o privesce apoĭ cât de frumos se desvoltă primăvara, şi se teme ca arşiţa vereĭ saŭ rĕcéla ierneĭ să nu s'atingă cu a sa ucigaşă înrîurire de acel pravăţ al ostenelilor şi al privegherilor luĭ. Incredinţându-vĕ decĭ Provedinţeĭ Dumnezeescĭ, ce este tainica crescĕtóre a obşteşteĭ sórte a noroduluĭ, şi în deosebire a sórteĭ fieşĭ-căruia om, ferbinte o rugăm să vĕ dăruiască duhul înţelepciuneĭ şi a înţelegereĭ, spre a cunósce şi a deosebi folosul adevĕrat din cel parelnic; duhul putereĭ şi a virtuţeĭ spre a vĕ feri de amăgitórele măguliri a lumeĭ şi a veaculuĭ de acum, întovărăşindu-vĕ cu Sfatul Sf. Scripturĭ din cartea I-a a Macaveilor: »Aduceţi-vĕ aminte de faptele strămoşilor voştri; pomenindu-ĭ pre dênşiĭ întăriţi-vĕ cu Domnul, şi voĭ însuţĭ vĕ veţĭ face slăviţĭ întru pomenirea urmaşilor voştri«.

Eŭ mĕ întorc maĭ ales către voĭ, nobilĭ fiĭ aĭ Moldoveĭ! Voĭ maĭ aprópe maĭ de rudă sunteţĭ inimeĭ nóstre decât ceĭ-l-alţĭ, pentru că din tóte legăturile politicescĭ, cea de maĭ aprópe legătură a obşteşteĭ nóstre patrie aŭ îmbinat şi a nóstră stare de astăḑĭ cu al vostru viitor într'o nedespărţită şi neprefăcută întregime, prin mijlocirea înfiinţăreĭ nóstre întru aceeaşĭ ţĕră. Iar simţimêntul politicesc, precum 'l-a deslușit un adânc cugetător, cel maĭ puternic este acel ce se chiamă patrioticesc, din care urmĕză că dragostea către patrie póte fi numaĭ chezăşia dragosteĭ către locul unde ne-am născut; şi pentru acea, astă şcólă e însemnată maĭ ales pentru ceĭ de loc pământeniĭ, şi ale eĭ marĭ scopurĭ sunt întórse spre lăţirea puterniceĭ educaţiĭ patrioticescĭ, acolo tocmaĭ unde ea a primit a sa fiinţă şi lucrare. Pământeniĭ altor ţĕrĭ se arĕt aicea pe o vreme, aduşĭ fiind în aceste locurĭ din întêmplare, iar nu din datorie; şi întocmaĭ ca păserile vĕratice eĭ se întorc iarăşĭ în ţéra lor, póte nicĭ cinstind măcar cu vre-o mulţămitóre pomenire ţéra nóstră. Pentru voĭ, pământenĭ copiĭ, eŭ vĕ arĕt faptele strămoşilor noştri, ómeniĭ marĭ aĭ Moldavieĭ, ca nisce pilde vrednice de a le urma şi voĭ, ca cu aducerea aminte de slava noroduluĭ nostru să vĕ puteţĭ întări cu duhul, şi revnind eĭ, să vĕ puteţĭ face slăviţĭ în pomenirea viitórelor nóstre seminţiĭ. Aduceţi-vĕ dar aminte, că fără de istorie nu este patrie, şi fără de dragoste către istorie nu póte fi dragoste către patrie.

Numĕrând vechile ḑile a noroduluĭ nostru, nepărtinitorul cercetător va lămuri, din şirul întêmplărilor ce aŭ închipuit sórta Moldavieĭ, numaĭ o istoricéscă descoperire, adică, că norodul nostru tot-d'a-una a fost nenorocit, dar nicĭ o-dată n'a contenit a fi virtuos. Pravoslavia, Monarhia şi patriotismul aŭ fost treĭ temeiurĭ ale obşteşteĭ nóstre vieţĭ, cărora fapte noĭ nicĭ o-dată n'am viclenit. După împrejurările de afară, iar nu pentru că nu ar fi fost de ajuns puterea din lăuntru, noĭ n'am apucat să ajungem la acea tréptă de civilisare pe care stă astăḑĭ cea-l-altă Europă, dar istoria nóstră dovedesce că în rîvna de a ne lumina, nu ne-am lăsat maĭ jos de cât alţiĭ până şi în vremile cele maĭ turburate a ţĕreĭ nóstre.

Prinţul Alexandru-cel-Bun primind împĕrătésca diademă de la împĕratul grecesc Andronic Paleologul, a întemeiat în Suceava şcólă juridicéscă după modelul aceleĭ din Ţarigrad, întru care învĕţaţiĭ aduşĭ din Vizantia tâlcuiră pravilele numite Vasilicale, precum şi şcóla greco-latino-slavonă pentru clerul bisericesc întru care Mitropolitul Teoctist singur tâlcuia învĕţătura bisericeĭ pravoslavnice.

Prinţul Iacob Despot, a întemeiat în Cotnarĭ o Universitate cu bibliotecă publică, sub direcţia panigeristuluĭ sĕŭ, scriitorul Sommer, şi a doĭ bărbaţi învĕţaţĭ

cunoscuţi pe vremea aceea Kaspar Peuţer, ginerele vestituluĭ Melanhton din Würtemberg, şi Ioachim Retica, profesor de matematică din Cracovia.

Prinţul Vasile Lupu după mărturisirea P. S. Macarie, patriarhul Antiochieĭ, a fost cel maĭ învĕţat dintre toţĭ Prinţiĭ şi împĕrătescĭ bărbaţĭ din câţĭ numitul patriarh s'a întêmplat să cunóscă în îndelungata vreme ce a călĕtorit prin provoslavnica Europă. Acest Prinţ a lăţit şcóla juridică a luĭ Alexandru-cel-Bun, mutându-o din Suceava în Iaşĭ, sub numele de Vasiliana. A întemeiat patru şcóle de teologie lângă catedrele arhiereşcĭ şi două şcolĭ gramaticescĭ lângă Mitropolia din Iaşĭ. Prinţul Constantin Duca, în vremea sa, se proslăvesce în lumea învĕţată de cel întêiŭ Elinist şi cel maĭ adânc şciutor a filosofieĭ luĭ Aristotel; a aşedat cele maĭ întêiŭ şcolĭ pentru norod pe lângă bisericile de sobor în tóte oraşele ţinuturilor, dintre carĭ şcóla Hotinuluĭ a înflorit maĭ mult decât cele-l-alte până şi sub stăpânirea cârmuireĭ turcescĭ. Cel de pe urmă al eĭ Efor a fost Episcopul Anfilohie, ce a dat la lumină în limba românéscă Universala geografie şi Prescrierea chronologică a Domnilor moldovenĭ.

La noĭ aŭ ajuns în copie câte-va povăţuirĭ după care se învĕţa în şcólele Moldavieĭ în veacurile XV şi XVI, şi ele slujesc de lăudătóre pomenire a »procopsireĭ« profesorilor Moldoveĭ de atuncĭ; acestea sunt: Zaconicul saŭ prescrierea pravileĭ bisericescĭ scris slavonesce de gramaticul Damian, şi »Sinopsul de istorii, începute de la zidirea lumeĭ«, aflat în scrierile ieromonahuluĭ Ieremia.

Eŭ las vremile aceste vechĭ, şi aceste puţine pilde din vecheia nóstră istorie, şi se pare a fi destule spre a se încredinţa orĭ-cine că strămoşiĭ noştri nu aŭ fost nebăgătorĭ în sémă pentru luminarea lor; dar póte ḑice cine-va că aceste pilde sunt prea de rênd, ca şi pe aiurea.

Un Domn stăpânitor cu sufletul puternic, avênd mintea de convecuitoriĭ sĕĭ, numĕrând ce póte fi de neapĕrată trebuinţă norodului sĕŭ pe vremea viitóre şi prevĕḑênd cu cugetul sórta la care are să ajungă, se silesce maĭ de cu vreme să pregătéscă târḑia epocă a politicireĭ norodului şi prin felurĭ de înţelepte orênduelĭ şi aşeḑămênturĭ doresce maĭ cu sîrg să asimulueze norodul sĕŭ cu sistema regulei vieţuireĭ politicescĭ a celor-l-alte stăpâniriĭ, dar, murind el, pere cu dênsul şi folosul dorinţelor sale, precum un meteor ce scânteiază pe cer, saŭ ca un comet ce se zăresce, lăsând apoĭ după sine numaĭ o urmă în pomenirea nóstră; iar numele luĭ rĕmâne în mórta literă a vreunuĭ chronic, saŭ în năruitura uneĭ învechite zidirĭ în care cugetul sĕŭ se odihnesce în vecĭ, întocmaĭ ca o mumuie încuiată în balsamicescul eĭ chimir, întrégă, neputrezită, dar fără viéţă şi fără nădejde de a maĭ învia. In istoria nóstră găsim pilde şi de alt soiŭ, pilde cu totul private, precum că strămoşiĭ noştri, în calea politicireĭ norodului, aŭ deslegat óre-carĭ gâcieturĭ a minţeĭ şi a sciinţeĭ numaĭ după a lor înţelegere, cu a lor numaĭ îndeletnicire, iar în óre-carĭ principiĭ a politicireĭ aŭ întrecut pe cea-l-altă Europă, maĭ ales pe cea megieşită.

Acésta nu a fost fapta vre-unuĭ mare cârmuitor, nu.

Acésta a fost o vedenie ce de la sine a luminat mintea norodului; a fost lucrarea uneĭ adâncĭ obşteştĭ simţiriĭ, dréptă a luĭ, firéscă, şi nu împrumutată de la străinĭ; adică:

I. In Rusia tipărirea cărţilor se socotea încă lucru necurat, »meşteşug diavolesc«, după spusa mărturiilor contimporane, iar în Moldavia se tipărea Sfânta Scriptură şi cărţi de rugăciune în limba slavonéscă spre înlesnirea obşteĭ norodului. Cel maĭ rar

monument a aceleĭ maĭ vechĭ slavonescĭ tipăririĭ în Moldavia, a rĕmas Evanghelia slavonă tipărită la 1512 de ieromonachul Macarie cu 22 anĭ în urma întemeiereĭ celeĭ ântêiŭ slavonescĭ tipografiĭ în Cracovia, când din potrivă cea ântêiŭ probă a cărturărieĭ în Rusia se socotesce a fi abia pe la anul 1564 [1]).

II. Încă în tótă Europa ardea cumplita luptă pentru înaltul adevĕr, ce abia rostise Marele Luther, că limba bisericéscă trebue să fie limba cea înfiinţată a norodului, a căreia sunet îl înţelege mintea şi inima închinătorilor, precum înţelege copilul glasul maiceĭ sale şi muma gângăitul prunculuĭ sĕŭ, pe când în Moldavia cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ se propoveduia în pace în limba ţĕreĭ. Până la noĭ aŭ ajuns propovăduiriĭ tipărite în limba moldovenéscă la 1580 şi 1641: degea nouă la 1684. Molitvenia la 1649. Pravila Sf. Sobóre la 1652 şi alte vechĭ tipărite memuarurĭ. Pe nedrept socotesc unii că Domnul Transilvanieĭ, George Racotzi I, la 1643, a hotărît, pentru cea ântêia dată în a sa oblăduire, să se slujéscă liturghia şi tóte cele-l'alte bisericeştĭ trebĭ în limba românéscă, când în Moldavia, până la dênsul, în ḑilele Domnuluĭ Vasile Lupu, de la 1636, numaĭ în Mitropolie se maĭ auḑea limba slavonéscă în biserică; iar norodul pretutindenĭ, în tótă ţéra, asculta rugăciunile şi singur se închina în limba luĭ.

III. In Europa încă se socotea neiertat pĕcat a cugeta măcar la îndreptarea traducerilor Vulgatelor, saŭ acelor 70 tâlcuitorĭ, când în Moldavia s'aŭ apucat de traducerea bibliieĭ, din originalul evreesc, găsindu-se multe nepricepute, întunecate şi cu douĕ simţurĭ, înţelegerĭ în traducerile Sf. cărţĭ în limba grecéscă şi latinéscă. Cea maĭ veche mărturie a acestor marĭ trude este: »Psaltirea Românéscă«, tipărită în Belgrad la 1651; dar în Rusia, precum este sciut, aŭ început cu dinadinsul a băga sémă deosebirea traducereĭ grecescĭ de originalul evreesc, maĭ ântêiŭ în tâlcuirea asupra Psaltireĭ. scósă la lumină cu voia P. S. Sinod la 1814, şi în Psaltirea ruséscă, tipărită de rusésca biblicéscă obştie.

IV. Când în Europa abia unde şi unde, şi fie cum s'aŭ înteţit ideia de folosul şi neapărata trebuinţă a învĕţăturieĭ limbilor răsăritene, când orientalistul învĕţat se socotea de raritate şi de om mare, ca un geniŭ, în Moldavia, în oraşul Hotinuluĭ, era fórte bună şcólă de limbile arăpéscă şi turcéscă, în care aŭ învĕţat . . . . . Sobietsky, fratele slăbituluĭ Ioan III, Craiul Polonieĭ. Noĭ găsim mărturiĭ diplomaticescĭ, că Rusia nu o-dată aŭ chiamat din Moldavia în slujba sa diecĭ luminaţĭ şi iscusiţĭ, saŭ scriitorĭ de hrisóve domnescĭ, doctorĭ şi preoţĭ, ba găsim încă doveḑĭ că Ţarul rusesc Alexie Mihailovicĭ, puind în gând să organiséscă pravilele ţĕreĭ sale, aŭ cerut de la Moldavia copie de pe ale nóstre pravile şi obiceiurĭ ale poporuluĭ, spre a se închipui cu dênsele la scopul sĕŭ, carĭ pravile ale nóstre el le-a numit »înţelepte şi creştinescĭ«.

Aşa, Moldavia odinióră a avut şi ea slava sa şi a fost respectată de puternice străine stăpânirĭ; dar ea nu a apucat, nu a putut să desvelésscă deplin nicĭ Domnésca sa destoinicie, nicĭ cetăţenésca sa politicire, pentru că ea nicĭ o-dată n'a trăit în desĕvîrşita sa înfiinţă. Istoricésca viaţă a norodului nostru, tot-d'a-una e amestecată cu jalnice scene.

In adevĕr, întorcênd cine-va luare aminte spre geografica poziţie a Moldavieĭ, de o-dată póte vedea că acéstă ţéră, după însăşĭ »înlocuirea eĭ«, nu póte nicĭ o-dată să se facă desĕvîrşit de sine stăpânitóre Domnie, şi tocmaĭ pentru acéstă istoria eĭ e pĕ-

[1]) Pentru tóte exemplele ce aduce şi cărţile saŭ scrierile de carĭ pomenesce autorul, se găsesc doveḑĭ în biblioteca luĭ, una din cele maĭ rarĭ şi maĭ frumóse ce sunt în Basarabia. (H. T.).

trunsă de adâncă tânguire, că nu avea pe nimenĭ protector şi apĕrător cetăţeneştei sale fiinţĭ. In zadar Ungaria, Polonia şi Turcia, când cu intrigile, când cu puterea sa, silea să supue pe Moldavia deplineĭ lor stăpânirĭ, saŭ cel puţin politiceştei lor sistemĭ. Moldavia nu ofta după patronĭ ca aceştia ; ea căuta un înger păzitor pravoslavieĭ, monarchieĭ, popularităţeĭ sale, precum putea fi pentru dênsa numaĭ Rusia. Istoria nóstră dovedesce că, din vremea Prinţuluĭ »Stefan Marele«, a căruĭ fiică, frumósa Elena, aŭ fost soţie moşeanuluĭ Ţaruluĭ Ivan Vasilievicĭ, tot-d'a-una cu statornicie până în epoca nóstră, a căutat sieşĭ protectorĭ în domnitoriĭ Rusieĭ. Minunate sunt sórtele Provedinţeĭ, ce aŭ crescut mărirea Rusieĭ, atât de depărtată din vechiŭ de Moldavia şi acum lipindu-şĭ de dênsa împĕrătésca sa margine! Provedinţa, ḑic, care a prefăcut doliul norodulŭi nostru în istoricésca existenţă! Moldavia astăḑĭ se fericesce sub ocrotirea Rusieĭ, iar Basarabia acésta e catedra şi centru de unde civilisaţia se revarsă asupra Românilor peste Prut, până la ţĕrmurile Dunăreĭ, prin olaturile Dacieĭ vechĭ. Moldavia e şi vrednică a avea un aşa mare, slăvit şi puternic protector. Rusia, cu luminarea sa, e datóre cât-va neamuluĭ nostru; şi lumina politicireĭ care ea astăḑĭ revarsă peste dênsa, nu este jertfă, ci numaĭ o plată cu recunoscinţă a datorieĭ vechĭ. Eŭ vĕ arĕt, de pildă, pe câţĭ-va din compatrioţiĭ noştri însemnaţĭ, în cariera luminăreĭ Rusieĭ. Petru Movilă, fiul Prinţuluĭ Simeon Movilă, care fu maĭ ântêiŭ ostaş vestit în vitejia sa sub Hotin, şi după vreme Mitropolit Kievuluĭ, neuitat în istoria ierarchieĭ rusescĭ, iubitor şi oştean adevĕrateĭ pravoslaviĭ, el cel ântêiŭ aŭ întemeiat în Rusia Academia, lumina celor maĭ înalte sciinţĭ, ca *Colegium unicum pignus Suum.* Acest aşeḑământ înfloreşce şi în vremile nóstre, sub numire de Duhovnicéscă Academie a Kievuluĭ, care cu studiósa şi creştinésca a sa îndeletnicire recomandă bine pravĕţul întemeietoruluĭ eĭ.

Monachul »Paleva Berinda«, nepotul unuĭ pretendent al tronuluĭ Moldavieĭ, alcătuitorul Slavono rusesculuĭ lecticon, cunoscut sub numele luĭ »Kutinski«, aŭ pus cea ântêiŭ temelie slavonesceĭ Lexicografiĭ, care chiar nicĭ cu o ḑi maĭ înaintea luĭ n'aŭ fost înfiinţată.

Moldavul Spătar »Nicolae Milescul Cârnul«, rar în vremea sa polihistor şi poliglot, care a fost sol din partea Ţaruluĭ Alexe Mihaelovicĭ la Kina, aŭ dăscălit copilăria fiuluĭ sĕŭ, Mareluĭ Petru, şi dacă acest învĕţător, pe care Petru atâta 'l-a iubit şi negreşit, nu fără cuvênt, aŭ isprăvit a tipări în inima Sciptro-ţiitoruluĭ sĕŭ ucenic o adâncă simţire, dacă aŭ semĕnat în mintea luĭ numaĭ o înaltă idee, apoĭ noĭ putem cu îndrăsnélă, fălindu-ne, să'l pomenim ca pe unul ce a fost învĕţător şi luminător nemuritoruluĭ învĕţător al Rusieĭ.

Prinţul »Dimitrie Cantemir«, favoritul şi prietenul Mareluĭ Petru, a fost şi osîrdnic şi folositor sfetnic al luĭ în trebile politicireĭ Rusieĭ; pentru acésta fu numit de Petru I »President Academieĭ învĕţăturilor«, a căreia întemeiere a fost pregătită de el, după planul mareluĭ Leibnitz. Dimitrie Cantemir s'aŭ slăvit prin ale sale multe învĕţate alcătuirĭ, ale cărora lăuntralnică destoinicie s'aŭ mărturisit de tótă luminata Europă. Fiul sĕŭ, Prinţul »Antioch Cantemir, ântêiul poet al vremeĭ sale«, ḑice Şafaric, cel maĭ adânc şciutor al cărturărieĭ slavonescĭ. »Originalnic şi generalnic, a fost ca cel maĭ ântêiŭ şi maĭ adevĕrat întemeiător al versurilor norodulŭi rusesc« (profane). Fără de A. Cantemir, cu îndrăsnélă putem ḑice că nu ar fi nicĭ Lomonosov [1]). Eĭ de o potrivă aŭ fost marĭ, după înrîuririle lor asupra literatureĭ rusescĭ ; dar cine óre e maĭ

[1]) Vestit poet satiric rus. (N. T.).

de însemnat şi mai vrednic de cinste pentru urmaşi, acel ce a pus temelia hramului, saŭ acel ce 'i-a sĕvîrşit bolta, orĭ a împodobit cu zugravélă părețiĭ? Până şi Herescov (Herescu), bărbat neuitat în istoria luminăreĭ Rusieĭ, şi ca autor şi ca ântêiul curator al Universităţeĭ Moskveĭ, cea ântêiŭ reşedinţă ale înaltelor învĕţăturĭ în Rusia; vița acestuĭ neam a fost din naţia nóstră..... Cu întristat simţimênt istoricul Moldavieĭ lasă chronicele vremilor vechĭ ca că se întórcă către veacurile maĭ târdiĭ. Pe el îĭ sfâşie mâhniciunea, pomenind slava trecută a patrieĭ nóstre. In istoria nóstră, florile de pe mormintele strămoşilor sunt maĭ rĕcoróse şi maĭ frumos se desvălesc decât florile în locaşul celor viĭ!.... Insă pe cerul patrieĭ nóstre maĭ luminézĕ o stea, într'adevĕr singuratică, fără de sateliţĭ, dar strălucitóre ca stéua nădejdeĭ nóstre.

Eŭ vorbesc de A. Sturdza [1]) bărbat slăvit, bărbat împĕrătesc şi nepregetat în învĕţăturĭ, al căruĭ nume se cuvine a fi cu deosebire scump pentru noĭ pământeniĭ hotinianĭ, cu un nume al unuĭ compatriot al nostru.

Mĕ voiŭ socoti, decĭ, prea norocit, nobilĭ copiĭ aĭ Moldavieĭ! dacă cuvêntul meŭ va putea lăsa în mintea şi inima vóstră o întipărire adevĕrată şi statornică; dacă va deştepta în voĭ învăpăiata rîvnă către slava neamuluĭ nostru, şi dacă pomenirea faptelor strămoşeşcĭ va întări duhul vostru. O, când s'ar ivi din mijlocul vostru, pentru noĭ, verĭ-un noŭ Movilă, Cantemir saŭ Sturdza....!

Decĭ, spre încheierea cuvêntuluĭ meŭ, vĕ îndemn să înălţaţĭ ferbinţĭ rugăciunĭ către Impĕratul ceresc, pentru sănĕtatea şi fericirea mareluĭ bine-făcĕtor al norodului nostru, Domn Impĕrat Nicolae I, ce ne-a dăruit nouă fiinţă, nuoĕ viéţă, şi cu acestea putem nădăjdui şi nouă slavă.

Tradus de D. K. S.

ADDENDA LA ANUL 1837.

Ca un document propriŭ a arĕta situaţiunea politică a ţĕrilor române la 1837, sub a tot puternicia muscăléscă, aduc aci »*Ofisul Mărieĭ Sale Alex. D. Ghica*«, adresat Obşteşteĭ Adunărĭ a ţĕreĭ. Cu acest ofis se paraliséză orĭ ce acţiune a Adunăreĭ, la porunca consululuĭ rusesc. Şi ceea ce se făcea în politică avea înrîuririĭ şi asupra mersuluĭ şcólelor, asupra evoluţiuneĭ culturale.

Iacă ce ḑicea ofisul în cestiune:

»Intruparea în Regulamentul Organic a desvoltărilor întocmite în curgerea oblăduireĭ vremelnice şi a îndreptărilor urmate, care, încunosciinţându-se cinstiteĭ Obşteşteĭ Adunărĭ prin ofisul Nostru de la 27 Iulie 1836, No. 443, i s'a trămis spre adeverire cu cele originale, de vreme ce a dat pricină de desbateriĭ, cu totul depărtate de acest scop, în cât cinstitul Gheneral, Consulat al Impĕrăteşteĭ Curţi a Rusieĭ, prin nota sa de la 17 Iulie 1837 (fără numĕr), protestéză împotriva acestora, ca unele ce se ating de drepturile Inaltelor Curţĭ, suzerană şi protectriţă, *poruncim Domnia Mea, ca să se tragă înapoĭ* şi orĭ-ce lucrare întru acésta desfiinţându-se, să înceteze îndată. D-luĭ secretarul Statuluĭ este însărcinat să dea acésta în cunoscinţa cinstiteĭ Obşteşteĭ Adunărĭ şi a o aduce la îndeplinire«.

Va să ḑică, nicĭ a *desbate* nu era permis Representanţeĭ naţionale, dacă desbaterile nu sunaŭ bine la auḑul Consululuĭ rusesc!

[1]) Alexandru Sturdza, sfetnic de taină şi Cavaler al maĭ multor Ordine.

TABLA DE MATERIILE COPRINSE ÎN TOMUL IV

	Pagina
Prefaţă	3
Anexele şi Addenda la introducţiunea din Tomul I	5
Anexele la Tomul I, pagina 1	5
Anexele la Tomul I, pagina 4	5
Documentul şcóleĭ Rădăşenĭ	5
Anexele la Tomul I, pag. 5	6
Anexele la Tomul I, pag. 6	6
Anexele la Tomul I, pag. 8	6
Documentul de la 7.135 relativ la mŏnăstirĭ, cu *facsimile*	6—13
Anexele la Tomul I, pag. 8—9	14
Bandinus despre Curtea luĭ Vasile Lupu	14
Anexele la Tomul I, pag. 9	14
Dómna Safta se trăgea din Alexandru-cel-Bun	14
Anexele la Tomul I, pag. 10, Anexa A **	14
Documentul şcóleĭ de la Menedic (Buzĕŭ)	15
Anexele la Tomul I, pag. 10, Anexa B	15
Scrisórea luĭ Petru Şchiopul, *facsimile*	16
Scrisórea luĭ Oreste Năsturel către Mateĭ-Basarab	17—21
Anexele la Tomul I, pag. 10, Anexa *	21
Cea maĭ veche carte de la Coresi	22
Anexele la Tomul I, pag. 12, Anexa E **	23
Hrisovul luĭ Constantin Brâncoveanul pentru şcóla Sf. Gheorghe	23—25
Anexele la Tomul I, pag. 12, Anexa *	25
Călugărul Mateĭ din Pogonania despre Ţéra rumânéscă	25
Anexele la Tomul I, pag. 12 ** şi ***	25
Şcóla mare din Constantinopole	26
Anexele la Tomul I, pag. 12	26
Anexele la Tomul I, pag. 13	26
Uricul luĭ Constantin Nicolae Voevod, 1742	27
Anexele la Tomul I, pag. 15 şi 19	27
Uric de la Grigore Ghica, 1736	27
Anexele la Tomul I, pag. 19	28
Despre şcolĭ sub Grigore Alexandru Ghica 1766	28
Hrisovul acestuia relativ la şcolĭ	28—30
Gramatica părinteluĭ Macarie	30
Rumianţov şi şcólele	31

	Pagina
Şcólele din Moldova sub Grigore Ghica, 1774	31
Archimandritul Măzăreanu	31
Gazeturĭ de la Braşov	32
Şcóla din mŏnăstirea Putna	32
Diplomă şcolară	32
Amfilochie Hotiniu	32
Cărţĭ şcolare după 1755	32
Ómenĭ învĕţaţĭ de la 1776	33
Grigore Ghica şi biserica, 1764	33—34
Anexele la Tomul I, pag. 19 şi 23	34
Hrisovul luĭ Grigore Ghica, relativ la şcóle, 1749	34—36
Facsimile după semnătura Mitropolituluĭ Nichifor	36
Anexele la Tomul I, pag. 21	36
Zapisul luĭ Cantacuzino cu Duca Sotiriovicĭ	36
Hrisovul luĭ Constantin Mihaĭ Racoviţă pentru Duca Sotiriovicĭ	37
Anexele la Tomul I, pag. 21, tipografia Văcărescilor	38
Prohibirea cărţilor bisericescĭ tipărite fár' de autorisarea prelaţilor ţĕreĭ	38
Anexele la Tomul I, pag. 22 **	38
Blăstămul luĭ Iacob Mitropolitul, 1698	39
Facsimile de scrisórea Mitropolituluĭ Iacob	39
Anexele la Tomul I, pag. 23	39
Anexele la Tomul I, pag. 23	39
Hrisovul luĭ Mateĭ Ghica Voevod, 1753	39
Anexele la Tomul I, pag. 23, Anexa **	40
Hrisovul din 18 Octomvrie 1753 de la Constantin Cehan Mihaĭ Racoviţă	40
Anexele la Tomul I, pag. 25	41
Hrisovul luĭ Teodor Calimah din 7267	41—44
Anexele la Tomul I, pag. 25	44
Anexele la Tomul I, pag. 26	44
Anexele la Tomul I, pag. 27	44
Anexele la Tomul I, pag. 27, Anexa 5-a şi a 6-a	44
Hrisovul luĭ Constantin Neculaĭ Voevod, 1761	45
Anexele la Tomul I, pag. 29, Anexa **	45
Hrisovul luĭ Constantin Neculaĭ Voevod, 1762, pentru morţiĭ fără clironomĭ	45
Anexa la Tomul I, pag. 29, Anexa ***	45
Anexele la Tomul I, pag. 29, Anexa 4-a	46
Hrisovul luĭ Constantin Mihaĭ Gehan Voevod, din 1763	46—47
Anexele la Tomul I, pag. 30, Anexa **	47
Hrisovul luĭ Stefan Mihaĭ Racoviţă Voevod din 1764	47—48
Anexele la Tomul I, pag. 32, Anexa *	49
Hrisovul luĭ Ştefan Mihaĭ Racoviţă din 1765	49—50
Tomul I, pag. 32, Anexa ****	51
Hrisovul luĭ Grigore Ghica, 1766	51—53
Anexele la Tomul I, pag. 34, Anexa *	53
Cartea luĭ Alexandru Ghica din 1767	53

	Pagina
Tomul I, pag. 35, Anexele 1 şi **	53
Anexele la Tomul I, pag. 36, Anexa *	53
Tomul I, pag. 36, Anexa **	54
Cartea luĭ Alexandru Ipsilant, 1775	54
Tomul I, pag. 36, Nota *** şi ****	54
Hrisovul luĭ Alexandru Ipsilant, Aprilie 26, 1775	54
Tomul I, pag. 37	54
Hrisovul luĭ Alexandru Ipsilant pentru şcóla de la Sf. Gheorghe, 1775, August 13	55
Tomul I, pag. 38, Anexa **	55
Hrisovul luĭ Alexandru Ipsilant pentru organisarea şcólelor	55—60
Şcóla din mŏnăstirea Colţea	61
Statul lefilor dascălilor la 1780	60—61
Şcóla Obedeanu sub Alexandru Ipsilant	61—62
Şcóla de la Sf. Gheorghe sub Ipsilant, 1775	62
Artele sub Ipsilant	62
Lăutarĭĭ	63
Fabrica de hârtie, 1776	63
Limba francesă la 1791	63
Scriitorĭĭ clasicĭ	63
Dascălĭ grecĭ însemnaţĭ şi influenţa lor	63
Constantin Zugravul revendică o calfă	62—63
Curentele culturale. Bibliografia fineĭ secoluluĭ al 18-lea	64—65
Local special pentru şcólă la Sf. Sava	66
Alexandru Comnen Ipsilante despre Alexandru Ipsilant	66
Cartea patriarchală şi sinodală pentru paza hrisovuluĭ şcólelor luĭ Ipsilante	66
Hrisovul luĭ Ipsilante despre şcolĭ în traducere după grecesce	66—71
Intărirea hrisovuluĭ de către patriarhie	71—72
Enache Văcărescu la Curtea luĭ Alexandru Ipsilant	72
Hrisovul luĭ Alexandru Ipsilante pentru Casandra Lambrini, 1775	72—73
Şcólele ardelene. Influenţa lor în Principate	73
Fabrica de hârtie în Moldova la 1583	74
Scrisórea română în secolul al XVIII-lea	74
Ediţiune din Tacit la Iaşĭ	74
Potenchin şi Tacit	74
Mórtea luĭ Potenchin	74—75
Hrisovul dascălilor slovinescĭ din Bucurescĭ	75
Hrisovul mŏnăstireĭ Colţea din 1775	76—78
Hrisovul de milă a duoĕ şcolĭ din Alexandria	78—79
Hrisovul şcóleĭ de la Arvanit ohorie	79—81
Anexele la Tomul I, pag. 41	81
Hrisovul luĭ Alexandru Alexandru din 1776, despre fabrica de hârtie	81—82
Anexele la Tomul I, pag. 42	83
Facsimile după diploma şcolară din 1778	83
Anexele la Tomul I, pag. 43, Nota * şi ***	83

	Pagina
Anexele la Tomul I, pag. 44, Nota *	83
Hrisovul luĭ Constantin D. Moruz, 1780	83—84
Anexele la Tomul I, pag. 45 *	84
Anexele la Tomul I, pag. 45—46	85
Biserica şi şcóla sub Caragea, 1782	85
Cărţĭ deschise de la Caragea către ţéră în favórea religiuneĭ	85—86
Jugul ca pedépsă de nevenire la biserică	86
Observarea ţilelor de sĕrbătorĭ	86
Pitac către boerĭĭ epitropĭ la 1782	86
Otrăvirea cu şoricióică şi mĕsurĭ relative la vinderea eĭ şi a ierbeĭ de puşcă	86—87
Nicoli Lazăr, fabricantul de hârtie dobêndesce monopolul tipărireĭ cărţilor cu proibiţiunea celor din Ardeal	87
Anexele Tom. I, pag. 47 şi 48	83
Şcólele sub M. Şuţu, 1783	88
Anchetă la orfanotrofie	88
Anexele la Tomul I, pag. 53	88
Şcóla sătéscă pe moşia luĭ Jianu	88
Anexele la Tomul I, pag. 54, Nota ****	89
Hrisovul şcóleĭ de la Cornescĭ, 1785	89
Anexele la Tomul I, pag. 56	89
Oprirea hirotonireĭ de preoţĭ peste hotare	89
Şincaĭ	89
Pitac din 1784 relativ la tipografie	90
Pitac la episcopul Râmniculuĭ, Filaret, relativ la tipografie, 1774	90
Gramatica luĭ Molnar	90—91
Gramatica luĭ Toader Scoleru, 1789	91—93
Anexele la Tomul I, pag. 66. Nota * şi **	93
Anexele la Tomul I, pag. 67. Nota *	93
Addenda la pag. 67, Tomul I	93
Socotéla orfanotrofieĭ pe anĭĭ 1787—1792	93—95
Anexele la Tomul I, pag. 73 şi 74. Notele *, ** şi ***	95
Sigilografia cu facsimile de sigilĭĭ	95—102
Anexele la Tomul I, pag. 78, Nota ****	102
Addenda la introducerea de la Tomul I, pag. 78.	102
Şcólă sătéscă la Poiana (Ialomiţa)	102
Supplex libellus Valachorum	102—103
Monopol de bragagiĭ	103
Pitacul din 1787 oprind construcţiunĭ la Bucurescĭ fără'de prealabilă învoire	103
Hotarul Bucurescilor	103
Epitropĭ la bisericĭ, 1797	103
Grigore Alexandru Ghica rênduesce epitropĭ la bisericĭ	104
Drept acordat Episcopieĭ de Roman la 1775	104
Femeĭ desfrênate	104
Bóla ciumeĭ	105
Biblioteca de la Sf. Sava	105

	Pagina
Şcóla de zugrăvie, 1793	105
Şcóla din Cerneţĭ	105
Cartea bisericeĭ şi şcóleĭ din Cerneţĭ, 1793	105
Léfa dascăluluĭ elinesc de la Râmnic	105
Pitacul din 1794 pentru gratuitatea învĕţămêntuluĭ	106
Hrisov pentru înfiinţarea examenelor publice de iarnă, 1795	106
Stefan Irodiacon învĕţător la monastirea Obedeanu	107
Personalul şcóleĭ domnescĭ pe lângă Lambru	107
Dascăl românesc la Focşanĭ	107
Anaforaoa epitropieĭ din 1794 relativă la lefile dascălilor	107
Pitac către ispravniciĭ de Slam-Râmnic, 1796	107—108
Alexandru Moruzi numesce pe Isaia dascăl la Sf. Gheorghe. 1796	108
Ambrosie Ierochirica predicator, 1796	108
Tipografia, factor cultural	108
Mitropolitul Iacob şi limba francesă	109
Poesiĭ de Alecu Văcărescu	109
Alexandru Moruzi recomandă la 1795 publicaţiunĭ din Ardeal. 1795	109
Gazeturĭ proibite	109
Doctoriĭ agenţĭ culturalĭ	109
Doctorĭ şarlatanĭ. Liberă practică de doctorĭ după prealabile examene	110
Actele relative din 1795	110
Medicul Palaş din Craiova isgonit	111
Mediciĭ Pavlu şi Spiru doctorĭ creştinĭ	111
Primul oculist Radu, 1794	111
Act relativ la acest oculist	111
Alexandru Moruzi. Instrucţiunĭ relative la farmaciştĭ, 1794	111
Doctorul Caracaş inspectéză farmaciile	112
Acte relative din 1794	112
Anexele şi adaosele la istoria şcólelor, Tomul I, Capitolul I	113
Anexele la Tomul I, pag. 83	115
Cărţĭ tipărite de la 1793 la 1810	115—116
Anexele la Tomul I, Cap. I, pag. 83. Nota **	116
Atlasul luĭ Răducan Golescu de la 1800	116
Inscripţiunea şcóleĭ de la Sf Gheorghe	116
Anexele la Tomul I, pag. 83	116
Pitacul Căimăcămieĭ ţĕreĭ rumânescĭ pentru biserica şi şcóla de la Agiescĭ	116
Introduceriĭ de vorbe nouĭ după limba francesă	117
Alexandru Moruzi iubesce şcóla	117
Şcóla Ionaşcu din Slatina	117
Orfanotrofie la biserica Manea-Brutaru	117
Bibliografia sub Alexandru Moruzi	118
Şcolĭ de cântare. Dimcea protopsaltul	118—119
Şcólă de zugrăvie	120
Scutiriĭ acordate la 1800 luĭ Mincu Zugravu	121
Hrisovul şcóleĭ din satul Agiescĭ de la 1804	121

Pagina

Addenda sub domnia luĭ Mihaĭ Suţu 122
Anaforaoa din 1802 în favórea uceniculuĭ Răducanu 122
Dascălul Chiriţă de la satul Micescĭ, 1802 122
Anexele Tom. I, pag. 84—92 123
Constantin Ipsilante şi şcóla 123
Anaforaoa din 4 Decembre 1802 relativă la fondurile şcolare şi resoluţiunea luĭ Vodă pe anafora. . . . . 123—124
Anaforaoa logofĕtuluĭ Neculaĭ Brâncoveanu din 10 Martie 1800 pentru şcólele din Craiova 124
Budgetul şcólelor din Craiova, 1776 124
Ingineriĭ hotarnicĭ 124
Ioniţă Inginerul la 1803 125
Hrisovul luĭ Constantin Alexandru Ipsilante din 1803 pentru doctor şi gerah la Craiova 125
Hrisovul luĭ Ioniţă Inginerul din 1803. 125
Localul şcóleĭ de la Dómna Bălaşa dĕrîmat de cutremurul de la 1803 . 126
Anaforaoa Mitropolituluĭ Dositeiŭ din localul din schitul Măgureanu pentru şcólă 126
Restaurarea acestuĭ local. 126
Pitac din 1803 de a se plăti léfa dascălilor şcólelor domnescĭ 127
Lambru şi succesorul sĕŭ Constantin Vardalah 127
Obiectele predate în şcólă 127
Decretul de numire a dascăluluĭ Vardalah, 1805 127
Eleviĭ luĭ Lambru. 127
Poruncă pentru copiiĭ carĭ se rênduesc la şcóle, 1804 127
Bursă uceniculuĭ Preda 127
Sporirea dăreĭ clericilor pentru şcólă 128
Resoluţiunea luĭ Constantin Alexandru Ipsilante de la 1804, Iulie 10, pentru adăogirea acesteĭ dărĭ 128
Hrisovul şcóleĭ slovenescĭ de la Sf. Gheorghe, din 1804 . . . . . 128—129
Nedreptatea făcută dascăluluĭ Chiriţă la 1803. 129
Concurs între dascălul Chiriţă şi dascălul Ioniţă 129
Şcolile din Craiova la 1803 130
Lambru alege profesor pentru Craiova, 1803 130
Decretul luĭ Constantin Alexandru Ipsilant de la 1804 de reintegrarea dascăluluĭ Chiriţă. 130
Refusul luĭ Vodă de a face şcolĭ elinescĭ prin tóte judeţele 130
Raportul şătraruluĭ Constantin Filipescu despre şcóla Ionaşcu, 1803 . . 131
Hrisovul şcóleĭ de la Cerneţĭ, 1804 . . . . . 132—133
Şcolĭ pe la sate şi mŏnăstirĭ. 133
Hrisovul şcóleĭ din Tărtăşescĭ, 1803 . . . . . 133—134
Şcóla de la Şunţa, 1803 134
Hrisovul luĭ Mateĭ Locusteanu pentru şcóla de la Şunţa 134
Nemesis dascăl de clavir, 1804. 134
Hrisovul clucerului Stanciu după 30 anĭ de serviciŭ, 1797 135

	Pagina
Reînouirea luĭ 1803	135
Procesul francesuluĭ Bonnet Pavillon	136
Anexele la Tomul I, pag. 92	136
Anexele la Tomul I, pag. 93. Nota *, *** şi ****	136
Alexandru Constantin Voevod. Hrisovul de la 1803 pentru şcóla de la Galaţĭ (Mavromol)	136—138
Anexele la Tomul I, pag. 94 **	138
Hrisovul luĭ Alexandru Moruz pentru tipografia Mitropolieĭ din Iaşĭ, 1804	138—139
Anexele la Tomul I pag. 97. Nota **	139
Hrisovul luĭ Alexandru Constantin Moruz pentru şcóla de la Socola	139
Anexele Tomul I, pag. 97. Nota **	140
Hrisovul luĭ Alexandru C. Moruz din 1805 pentru protopsaltul Petru, însărcinându-l să predea psaltichia	140
Anaforaoa Mitropolituluĭ Veniamin relativă	140—141
Reinhart Marchisul, resident francez la Iaşĭ	141
Anexele la Tomul I, pag. 98	141
Anexele la Tomul I, pag. 99	141
Anexele la Tomul I, pag. 100	141
Marele Vornic Grigore Brâncoveanu şi Căminarul Nestor, însărcinaţĭ de Ioan G. Caragea la 1812 să cerceteze socotelile şcólelor	142
Ioan Caragea, la 13 Decembrie 1812, aprobă iratul şcóleĭ domnescĭ	142
Epitropie nouă a şcólelor la Craiova, 1812	143
Actele relative, 1813	143
Pitacul luĭ I. G. Caragea din 1813 în favórea Cutieĭ şcólelor	143
Noua cislă de baniĭ şcólelor de la mŏnăstirĭ	144
Decrete relative	144
Hrisov din 1813 pentru şcólele din Craiova	145
Greutatea incasăreĭ dăreĭ scolastice de la mŏnăstirĭ şi actele relative	145
Hrisovul luĭ Ioan G. Caragea din 6 Martie 1813 pentru şcóla de la Sf. Gheorghe	147—148
Hrisovul orfanotrofieĭ de la 1813	148—149
Raportul şi resoluţiunea luĭ I. G. Caragea, sporind lefile dascălilor românĭ de la Sf. Gheorghe	149
Numirea luĭ Lorenson pentru limba franceză la Bucurescĭ	149
Se caută un profesor de limba latină, 1814	149
Bursă unuĭ şcolar din strada Măgureanu, 1814	150
Hrisovul din Septembrie 1814 pentru reorganisarea şcólelor (traducere din grecesce)	151—152
Rĕsplătirĭ pentru familia luĭ Lambru	152—153
Restaurarea localuluĭ din Schitul-Măgureanu, 1814	153
Actele relative	153
Adăugirea dăreĭ preoţilor în favórea şcólelor, 1814, şi actele relative	154—156
Grigorie Brâncoveanu însărcinat la Ianuarie 1815 cu administrarea caseĭ şcólelor	157
Acte de la Brâncoveanu cu referinţă la veniturile şcólelor	157—158

Pagina

Pitac domnesc pentru îndepărtarea din localul de la Sf. Sava a celor ce locuesc acolo . . . . . 158—159
Activarea restaurăreĭ localuluĭ de la Sf. Sava, 1815 160
Eforiĭ şcólelor supun la 10 Septembrie 1815 domnitoruluĭ Caragea anafora pentru întocmirea dascălilor şcóleĭ de la Măgureanu, presentând pe Neofit Duca şi pe Ştefan Comito . . . . . 160—161
Nouă aşeḑare de dare în favórea şcólelor la 1815 . . . . . 161—162
Hrisovul pentru acésta. 162
Nouĭ Eforĭ numiţĭ la şcolĭ 162
Budgetul şcólelor la 1815, Noembrie 163
Anaforaua de la 1815, Noembrie 20, cu cercetarea semiĭ şcólelor şi propunerea, ca mŏnăstirea Glavacioc cu veniturile eĭ să dea pentru şcolĭ . . . . . 163—165
Internarea de şcolarĭ pe la mŏnăstirile marĭ din Bucurescĭ 165
Hrisovul reorganisăreĭ şcólelor de la Ioan Caragea, 1816 . . . . . 166—168
Budgetul general al şcólelor de peste Olt de la 1816 . . . . . 168—170
Numirea luĭ Munier pentru limba franceză şi latină, 1816 168
Cislă nouă a dăreĭ mŏnăstirilor pentru şcóle. 170
Lărgirea sălilor de clasă ca să încapă ucenicĭĭ 170
Cisla mŏnăstirilor în 1817, Maiŭ 19. 171
Ladislas Erdelion, dascăl de limba latinéscă, 1817 171
Numirea dascăluluĭ Veniamin în 1817. 172
Anaforaua şi numirea luĭ Ladislas Erdelion. 172
Eforĭ nouĭ. 172
Anaforaua pentru dascălul Veniamin 173
Reorganisarea şcóleĭ eline 173
Nizamul întocmit pentru şcóle la 1817 . . . . . 174—176
Sporire de léfă la dascălul elin din Buzĕŭ. 176
Anaforaua relativă la şcóla elină din Buzĕŭ, 1817 177
Curent naţional în şcóle 177
Şcóla de la Tĕrgovişte 178
Anaforaua şi resoluţiunea domnéscă din 1815 pentru acéstă şcólă . . . 178
Şcóla la Râmnicul-Vâlceĭ 179
Clucerul Constantin Socoteanu, îngrijitorul şcóleĭ de la Râmnicu-Vâlceĭ. Decretul luĭ Ioan Gheorghe Caragea din 1815 şi anaforaua relativă. 179—180
Cartea luĭ Caragea către episcopul Galaction, din 1815 180
Şcóla la Tĕrgu-Jiul 181
Pitac domnesc relativ la şcólă, 1813 181
Hrisovul bisericeĭ şi al şcóleĭ din Tĕrgu-Jiuluĭ . . . . . 181—182
Şcóla la Cerneţĭ, 1814. 183
Anafora pentru Ilinca Hagiica, protopopiţa de la Cerneţĭ, 1814 . . . 183
Şcóla Ionaşcu din Slatina 183
Restaurarea localuluĭ şcóleĭ acestuia . . . . . 183—184
Epitropĭ peste şcóla Ionaşcu 184
Iraturĭ şi scutirĭ pentru întreţinerea de şcolĭ sătescĭ 184

Pagina

Anaforaua şi hotărîrea luĭ Caragea acordând luĭ şcóleĭ Ionaşcu 184
Şcóla la biserica Bălinescĭ şi decretul relativ . . . . . 184—185
Cartea bisericeĭ şi a şcóleĭ din Şunţa, 1813. 185
Hrisovul bisericeĭ luĭ Ghinea Speteanul din 1813 185
Cartea slugeruluĭ Dimitrache Lăcusteanu, 1813, pentru şcóla la moşia Greciĭ 187
Cartea bisericeĭ şi a şcóleĭ de la Florescĭ, 1813 187
Cartea bisericeĭ şi a şcóleĭ din Furduescĭ, 1813 . . . . . 187—188
Cărţile bisericeĭ şi a şcóleĭ din Tărtăşescĭ 188
Cartea bisericeĭ şi a şcóleĭ din Dolete . . . . . 188—189
Hrisovul Caseĭ Ageştilor, a luĭ Beizadea Grigore Suţu. . . . . 189—190
Cartea bisericeĭ şi a şcóleĭ din Odorescĭ, 1817. . . . . 190—191
Gheorghe Lazăr . . . . . 185—200
Complectarea personaluluĭ Eforieĭ şcólelor, 1818 . . . . . 191—192
Dascăliĭ grecĭ: Lambru Comito Vardalah, Neofit Duca 192
Lazăr urmăresce aceeaşĭ cale ca Gheorghe Asachi 192
Pitacul luĭ Caragea pentru deşertarea de particularĭ a localuluĭ de la Sf. Sava, 1818 193
Indreptarea dateĭ de deschidere a şcóleĭ luĭ Lazăr 194
Anaforaua Eforilor pentru deschiderea şcóleĭ de Lazăr, 10 Decembrie 1817. 194—195
Decretul domnesc relativ . . . . . 195—196
Circulara luĭ Caragea la ispravnicĭ vestind despre şcóla luĭ Lazăr şi despre organisarea învĕţămêntuluĭ bisericesc, 1817 . . . . . 196—198
Actele oficiale pentru înfiinţarea şcóleĭ luĭ Lazăr la Sf. Sava, Martie 1818. 198
Homines novi 199
Wilkinson despre educaţiunea boerească. Asemenea Dufot 199
Şcólele din Orient ajutate 200
Nicolaĭ Castrianul, chimist şi alchimist 200
Actele oficiale relative 201
Maşine pneumatică şi electrică donate şcóleĭ eline, 1818. 200
Pictura, sculptura, architectura 201
Hartler, Giulini 201
Curtea domnéscă din dealul Spireĭ incendiată la 1812. 201
Şcóla de musică 201
Petre Efesiul 201
Gherasie Ieromonachul. 201
Anaforaua şi pitacul luĭ Caragea pentru Gherasie 201
Vornicul Grigore Băleanu, Eforul şcóleĭ de musică 202
Acte oficiale relative la acéstă şcólă. 202
Părintele Macarie şi Dionisie Fotino şi Anton Pann 202
Şcóla de musică din Constantinopole, fundaţiune românéscă. . . . . 202—203
Lăutariĭ şi vătafiĭ lor 203
Anafora şi resoluţiunea luĭ Caragea relativă. . . . . 203—204
Musica nemţéscă 204
Tipografia de la Cişmeaua Mavrogheni 204

Pagina

Asociaţiunea Dr. Constantin Caracaş, Stolnicul Răducan Clincean şi Slugeru Dumitrachi Topliceanu . . . . . 204—205
Pitac pentru tipografia lor 205
Tipografia de la Râmnicul-Vâlceĭ . . . . . 206—208
Actele şi hrisovul tipografieĭ de la Cişmeaua Mavrogheni. . . . . 206—208
Cartea tipografieĭ de la Râmnicul-Vâlceĭ . . . . . 208—209
Priviriĭ asupra mişcăreĭ literare, sciinţifice şi artistice dintre 1813—1821. 209—211
Şcólele pedagogice din Banat 209
Nestorvicĭ Uro Stefan 210
Programul şcólelor preparandale din Banat 210
Personalul profesoral al acestor şcóle 210
Loga şi Ţichindeal 211
Blajul în fruntea mişcăreĭ. 211
Şincaĭ 211
Iosif, episcopul de Argeş 211
Mitropolitul Dionisie Filoti 211
Nicodim Greceanu. 211
Efrosin Poteca 211
Văcăresci 211
Dionise Eclesiarchul. 211
Naum istoric şi poet 212
Iordachi Slătineanu şi teatru 212
Achileus în Schiros 212
Paris Momuleanu . . . . . 212—214
Bibliografia adaosă peste a luĭ Dauster pentru aniĭ 1812—1821. . . . 214—224
Sigiliul ţăreĭ muntenescĭ la 1812, facsimile 222
Sonetul luĭ Asachi la deschiderea teatruluĭ din Iaşiĭ. 224
Cărţi tipărite de Grecĭ şi de Românĭ după catalogul Academieĭ între 1813 şi 1821 . . . . . 223—224
Fraţiĭ Tunusli 225
Şcólele din Muntenia între 1806—1812 225
Influenţa şcólelor din Ardeal asupra celor din Principate 225
Doctoriĭ din Bucurescĭ în fruntea mişcăreĭ: Silvestru, Filitis, Darvari, Schina, Caracaş, Piscupescul 225
Nestor, Bellu, Donicĭ, Flechtenmacher. 225
Treĭ sorginţi ale cultureĭ românescĭ. . . . . 225—226
Folclor român 226
Anexele la Tomul I, Cap. II. 227
Gheorghe Asachi şi A. Beldiman 227
Sărdarul Chiriac 228
Temeliĭ Tadela. 228
Iconomul Silvestru, profesor la Huşi 228
Anaforaua Epitropieĭ şcólelor din 1828, Ianuarie 1 . . . . . 228—230
Hrisovul luĭ Ión Sturdza din Martie 1828 . . . . . 230—231
Samuel Clain, Petru Maior, Cichindial, Aron, Şincaĭ 231

	Pagina
Lambru mort	231
Popp şi metrica sa	231
Vornicul Grigore Brâncoveanu, traducĕtor	231
Discipolii luĭ Fotiade Lambru	232
Ecaterina Suţu şi Efrosina Calimah Suţu	232
Discipolii luĭ Vardalah	232
Grafia românéscă alterată de cea ruséscă	232
Franţusimĭ în limba română	232
Şcóla latinisantă şi cea bisericéscă în Ardeal	232
Consciinţa daco-românismuluĭ	233
Albina despre Vasile Lupu	233
Alexe I. Popovicĭ, învĕţător la Focşanĭ	234—235
Epistola luĭ Popovicĭ	235
Budgetul şcólelor pe 1830—1831	235—241
Socotelile de veniturile şi cheltuelile pe 1831	241—245
Adeverirea socotelilor de obştescul Comitet	245
Addenda la actele şcóleĭ din Cerneţĭ	246
Albina luĭ Asachi din 1830 despre literatura românéscă	246—247
Suţu, fost Domn al Moldoveĭ, guvernor la Curtea Franţeĭ	247
Anexele la Tomul I, cap. IV	248
Raportul în limba franceză al Eforieĭ şcólelor către Kiseleff, 3 Maiŭ 1832	248
Adresa Vornicieĭ Marĭ către Eforia şcólelor cerênd socotelile pe 1831	249
Veniturile şcólelor pe 1832	250—251
Cheltuelile pe 10 lunĭ din 1832	254—259
Opiniunea luĭ C. Suţu despre organisarea şcólelor	260—262
Aşedarea de cheltuelile de şcóle publice ale Ţĕreĭ Românescĭ, cu notele luĭ Kiseleff	264—273
Regulamentul şcólelor din 1832	273—310
Stat de tóte cheltuelile şcólelor publice din Principatul Ţĕreĭ Românescĭ	311—315
Programe la şcólele muntenescĭ	316—317
Discursul în onórea luĭ Kiseleff la împărţirea premiilor din 1832	318—320
Adresele luĭ Kiseleff pentru crearea de eforiĭ speciale	320—321
Raportul sfatuluĭ administrativ extraordinar propunênd candidaţĭ pentru diversele eforiĭ	321—322
Petiţiunea dascăluluĭ slovenesc din Urziceni	322
Şcóla din Râmnicul-Vâlceĭ	322
Publicaţia Epitropieĭ învĕţăreĭ publice din Moldova, 1832	323—324
Instrucţiĭ pentru şcólele ţinutale, 1832	324—332
Publicaţia Epitropieĭ învĕţătureĭ publice, din 11 August 1832	332—333
Publicaţia Epitropieĭ învĕţătureĭ publice din Moldova, despre şcólele deschise în ţinuturĭ	333—334
Lista persónelor carĭ se invitaŭ la 1832 la serbărĭ scolastice	334
Examenele publice din Moldova la Iulie 1832	335—336
Scrisórea luĭ Mihaĭ Sturdza către Gheorghe Asachi mulţămindu'ĭ de progresul şcólelor	336

	Pagina
Règlement de l'instruction publique en Moldavie	337—342
Publicaţia Epitropiei învĕţăturilor din Moldova relativă la stipendiştii din institut	342
Lista elevilor primiţi la institutul public din Iaşi	343
Stipendiştii primiţi	343—344
Vornicul Iordache Golescu şi gramatica luĭ	344—346
Petiţiunea luĭ Golescu către Eforie pentru gramatică	344
Rĕspunsul negativ al Eforieĭ	345
Petiţiunea luĭ Golescu către Kiseleff	346
Anexele la Tomul I, cap. V	347
Budgetul şcólelor muntenescĭ pe 1833	349—355
Extract din regulamentul şcólelor pentru colegiul Sf. Sava	355—360
Insemnare de numĕrul şcólelor din Principate şi vremea în care sunt clădite	361—363
Teodor Mare-muntean din Bucovina, pedagog	363
Persónele cărora se trămitea »Gazeta de Moldova« în 1833	363—365
Addenda la pagina 361 la şcólele muntene	365
Modificările ce s'aŭ făcut în administraţia şcólelor după întărirea regulamentuluĭ la 1833	365—369
Autograful luĭ G. Mălureanu din Ploescĭ	369
Addenda la anul 1833	370
Dómna Giesler, profesóră de musică	370
Herfner, şef de orchestră	370
Opera *Dame blanche* la Iaşi	370
Anexele la Tomul I, cap. VI	371
Legea din 1834 pentru seminariĭ în Ţara Românéscă	373—375
Regulamentul pentru învĕţăturĭ în seminariĭ şi ţinerea lor în bună orênduială	375—378
Cuvêntul Eforuluĭ Ştirbeĭ la examenul colegiuluĭ din Sf. Sava, 1834	378—382
Statutele Societăţeĭ medico-naturale, 1834	382—386
Documentele donaţiuneĭ făcută şcóleĭ din Cerneţĭ la 1834	386—388
Prospectus du pensionnat de Monsieur Tissot, Iassy, 1834	388
Pârcălabul de Galaţĭ, Postelnicul Ión Cuza, asistă la examenele de şcólă	388
Profesorul Toma Giuşcă	388
Ispravnicul Paharnic Mihaĭ Chinezu asistă la examenele şcóleĭ din Huşĭ a învĕţătoruluĭ Alexandru Corlătanu	388
Firman relativ la vama ţĕreĭ şi la vasele românescĭ	388
Hatmanul Alexandru Vilara şi primul vas românesc	388
Regulamentul şcólelor întocmit de Obştésca Adunare a Moldoveĭ	389—421
Anexe la Tomul I, cap. VII	423
Alegerea de local pentru Academia Mihăileană	425
Jaloba luĭ Gh. Stihi, ascultător filosofieĭ	426—427
Epistola luĭ Ioniţă Sturdza, fostul Domn, către Mihaĭ Sturdza şi traducerea eĭ, relativă la primirea a doĭ bursierĭ: Costache Ghica şi Gheorghe Sturdza în institutul Academieĭ	427
Lentórea pusă la organisarea seminariuluĭ din Bucurescĭ	428

BIBLIOTECA CENTRALĂ

	Pagina
Adresa Mareĭ Logofeţiĭ a trebilor bisericescĭ către Mitropolie în acéstă privinţă	428
Recrutarea funcţionarilor din absolvenţiĭ şcólelor	428
Convenţiunea comercială între Moldova şi Ţéra Românéscă	428
Lucrările Societăţeĭ filarmonice, 1833—1835	429—443
Pitacul luĭ Alexandru D. Ghica din 1835 relativ la seminar	443—444
Broşura Quinze années d'administration en Moldavie	444
Pastorul protestant Emeri Şuchin	445
Budgetul şcólelor pe 1836, aprobat de Alexandru Ghica	445—449
Examenele pe 1835—1836, programa	450—457
Serbarea împărţireĭ premiilor la pensionatul Vaillant	457—459
Adresa Logofeţieĭ bisericescĭ către Mitropolie în cestiunea seminaruluĭ din Bucurescĭ	459
Cuvêntul rostit de Neculaĭ Bălăşescu la 2 Februarie 1836	459—463
Raportul către Marea Logofeţie al luĭ Neculaĭ Bălăşescu, profesorul seminaruluĭ, pentru cheltuelile făcute cu cumpĕrărĭ de cărţĭ, etc.	463—464
Anexa la Tomul I, pag. 321	464
Viaţa Paharniculuĭ Vasile Fabian saŭ Bob	464—467
Scrisórea luĭ L. Repey către Eliad	467—469
Altă scrisóre de la acelaşĭ către Eliad	469—471
Corespondenţa între doĭ românĭ (Costache Negruzzi şi I. Eliad) despre limba românéscă	471—477
Lazăr Asachi şi opera sa	477
Eforia către Marea Logofeţie bisericéscă, raport despre colegiul Sf. Sava	477—478
Listă de cheltuelĭ anexată la acéstă adresă a Eforieĭ	479—481
Denunţările luĭ Neculaĭ Bălăşescu despre administraţiunea rea a seminaruluĭ	481—482
Regularea banilor poclonuluĭ	482—483
Neagoe, român din Transilvania, recomandat ca profesor la seminarul din Bucurescĭ, dar neprimit de Mitropolie	483—484
Despre Anatol Demidoff şi călĕtoria sa sciinţifică	484
Domnitorul muntean merge la biserică	484—485
Alăuta românéscă despre poetul Hrisoverghi	485
Elevĭi conservatoruluĭ filarmonic represintă drama »La Perus« şi »Vĕduva vicléna«	486
Prologul luĭ Gheorghe Asachi la deschiderea Teatruluĭ naţional	487—488
Alexandru Haşdĕŭ, Eforul şcóleĭ de la Hotin, şi cuvêntarea luĭ	488—494
Desbaterile nelibere în Obştésca Adunare	494

VERIFICAT 2007
BIBLIOTECA Centrală Universitară
VERIFICAT

ERRATA

La Tomul I, pag. 14, citesce *7254*, în loc de 7524.
„ „ IV, „ 62, rêndul 25, citesce *bani*, în loc de hani.
„ „ I, „ 41, citesce *1776*, în loc de 1876
„ „ I, „ 64, alin. al 3-lea, citesce *1787*, în loc de 1687.
„ „ IV, „ 172, citesce *Ladislas Erdelion*, în loc de Erelion.
„ „ IV, „ 209, rêndul 19, citesce *Codex Miscelaneŭ*, în loc de *mis cel.*
„ „ IV, „ 209, rêndul 30, suprimă vorbele de douĕ orĭ repeţite: *este destul de activ sub Caragea.*

La Tomul IV, pag. 212, rêndul 8, citesce *jucaŭ*, în loc de puneaŭ.
„ „ IV, „ 225, rêndul 26, citesce *Istoria Românilor*, în loc de Istoria şcólelor.

La Tomul IV, pag. 226, din eróre de manuscris a rĕmas pe din afară aci *Istoricul şcólelor muntene sub Gr. D. Ghica.* Se va pune la Addenda în Tomul V.

La Tomul IV, pag. 234 şi 235, citesce *Petrovitz*, în loc de Popovicĭ.
„ „ IV, „ 347, citesce *1833*, în loc de 1832.
„ „ IV, „ 450, citesce *1835*, în loc de 1853.

BIBLIOTECA
Centrală
Universitară
Bucureşti